Teoso Ka Yama Hani

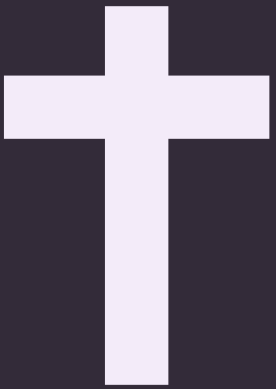

Jamamadí: Teoso Ka Yama Hani (New Testament)

Teoso Ka Yama Hani

Jamamadí: Teoso Ka Yama Hani (New Testament)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Jamamadí)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
736b79e6-3611-53c1-a5f7-490d67da3c50

Contents

Matthew 1
Mark 88
Luke 141
John 231
Acts 293
Romans 372
1 Corinthians 407
2 Corinthians 439
Galatians 459
Ephesians 473
Philippians 485
Colossians 493
1 Thessalonians 501
2 Thessalonians 509
1 Timothy 513
2 Timothy 524
Titus 532
Philemon 537
Hebrews 539
James 565
1 Peter 574
2 Peter 585
1 John 591
2 John 599
3 John 601
Jude 603
Revelation 606

Mateo
Mateo ka yama hanimetemone amake, Sesowi kaminari.

Sesowi ka iti me inimetemone amake.
1 Sesowi Kirisito hinakiti memetemoneke haro. Abarao
ka noti Tafi tohehi ka notimatamona amaka, Sesowi.
2 Abarao Isaki batimatamona amaka. Isaki Yako batimata-
mona amaka. Yako Yota me ka abimatamona amaka, nisori
me ya tabahari.
3 Yota biti Beri toha Sera toha ne me ka ami inimetemone
amake Tama. Esiro batimatamona amaka Beri. Arao
batimatamona amaka Esiro.
4 Aminatabi batimatamona amaka Arao. Naso batimata-
mona amaka Aminatabi. Saomo batimatamona amaka
Naso.
5 Bowasi batimatamona amaka Saomo. Mati ini Haabi
toha nemetemoneke. Obeti batimatamona amaka, Bowasi.
Mati inimetemone amake Hoti. Sese batimatamona amaka
Obeti.
6 Tafi batimatamona amaka Sese. Saromao batimatamona
amaka Tafi. Saromao mati Oria fati tohibehemetemoneke.
7 Hobowao batimatamona amaka Saromao. Abiasi ba-
timatamona amaka Hobowao. Asa batimatamona amaka
Abiasi.
8 Sosafa batimatamona amaka Asa. Sorao batimatamona
amaka Sosafa. Osiasi batimatamona amaka Sorao.
9 Yotao batimatamona amaka Osiasi. Akasi batimatamona
amaka Yotao. Esekiasi batimatamona amaka Akasi.
10 Manase batimatamona amaka Esekiasi. Amo batimata-
mona amaka Manase. Sosia batimatamona amaka Amo.
11 Sekonia batimatamona amaka Sosia, nisori me ya
tabahari. Sekonia me sawi ka yama ya Ihayeo me me
towakamehemetemoneke Babironia ka mati.
12 Babironia ka me me towakami hawa tohi ya Saratieo
batimatamona amaka Sekonia. Sorobabeo batimatamona
amaka Saratieo.
13 Abioti batimatamona amaka Sorobabeo. Eriaki bati-
matamona amaka Abioti. Aso batimatamona amaka Eriaki.
14 Satoki batimatamona amaka Aso. Aki batimatamona
amaka Satoki. Erioti batimatamona amaka Aki.
15 Eriaso batimatamona amaka Erioti. Mata batimata-
mona amaka Eriaso. Yako batimatamona amaka Mata.
16 Yose batimatamona amaka Yako. Maria Yose fatime-
temone amake. Sesowi Maria bitimatamona amaka, ino
Kirisito me hinihatehari.
17 Abarao tohaba nematamonaka, mata ya. Abarao
nowati ya Tafi hinakiti me tamehemetemoneke 14 me toha
mati. Tafi tohaba nematamonaka. Babironia ya me toka

me ka iti me 14 tohemetemoneke, Tafi nowati ya. Babironia ya me toka me tohaba nemetemoneke. Kirisito hinakiti me tamehemetemoneke 14 me toha mati, Babironia ya me toka me nowati ka mati.

Sesowi watehimatamonaka.

18 Sesowi Kirisito wate wati e nematamonaka ahi. Sesowi mati Maria tohaha Yose hitihabone hinehemetemoneke. Yose Maria ahi rematamonaka mata. Maria hine watohemetemoneke nabati weye naro, Teoso Kanamori ehene.

19 Yose yahe ka fatibone kamini nofarematamonaka me one ni ya, nabati weye naro. Hine ya hiyosemahabone hinehemetemoneke, ati watarari.

20 Yose ati boti yama nima ne amo ne Teoso nanarifa watari awehimatamonaka. Teoso nanarifa ati yana nematamonaka.

"Yose Tafi ka noti watorima tinahi. Maria iti nakomerima tinahi, nabati weye naro Teoso Kanamori ehene.

21 Biti watehibonaka. Ino tinawatehibanaka. Sesowi tohehibanaka, hinaka mera kasomatehibana. Sesowi mera kasomatehiba amaka me ihi hiyara mati, me ahabarahabone mati", Teoso nanarifa ati nematamonaka.

22 Hibati ka Teoso ati kakamina atimatamona nima Sesowi wati nematamonaka. Teoso ati kakamina ati e nematamonaka ahi:

> 23 "Fana atona me makiti ahi hiraha nabati weye tehaboneke. Biti watatehibonaka. Ino me hinawatatehiba amaka. Emanoweo tohatehiba amaka. E ati ka amake haro, Teoso e ni ya sawika ati naro".

24 Yose watami hiba yama wa ni ya tafihimatamonaka. Fare Teoso nanarifa ati nima Yose ehene nematamonaka, Maria itihari. Me famawemetemoneke Yose taboro ya.

25 Hitiha ahi hirehemetemoneke mata biti watamatare ya. Wate inobona Yose hinawatehimatamonaka. Sesowi tohehimatamonaka.

2

Sesowi me yaka nemetemoneke, yama wawato mati.

1 Sesowi watehimatamonaka Bere ya Soteya ya. Eroti towisawa tohibehimatamonaka. Bara yama wawato me tohaha me kakehemetemoneke Serosarei ya, wami one ka mati, bahi kakamaki ya.

2 Me ati yana nemetemoneke.

"Hibaka inamatewe tohara watehimonaha soteo me ka towisawa tohatehibonaha? Maya ota awa otake hinaka maya, kimisari. Ota kakeha otake ota nahorisahabone ota he nokosi ya", me ati nemetemoneke.

3 Towisawa Eroti tohehi me ati mitehi kokoriri nematamonaka. Serosarei ka me nafi kokoriri, nabisemetemoneke.
4 Eroti mera yoro tokaniwamematamonaka, me nafi, sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, na mati, mera aate nebonaha.
"Kirisito watabona ka tabora ini te kaminahi owa ni ya, ini me hikaminehemete hibati ka mati", ati nematamonaka.
5 "Watatehibona me hinehimatamonaka, Bere ya Soteya ya. Teoso ati kakamina ka yama hani ati e narake ahi:

6 'Bere Yota ka tabora tihaha Yota ka me ka towisawa taiti me ka owa ama tike. Oko me Ihayeo me tohaha me ka towisawa watehiba amaka tiwa ni ya, Ihayeo mera yosehibana',

ati nematamonaka", me ati nemetemoneke, Teoso ati kakamina ati me kamina mati Eroti ni ya.
7 Eroti mera ha nematamonaka bara mati, mera aate nebonaha me hiwatorahari, me one. Maya me awi ka me amo ni watohibona ati nematamonaka.
8 Mera yosehimatamonaka Bere ya.
"Te tokomakehi. Me te aate nibeya, inamatewe me kaminaba mati. Inamatewe te wasi ya te kaminebanaka owa ni ya. Okomakehabana oke. Owabisehibanaka, owitarisaba owa bisa he nokosi ya", ati nematamonaka.
9 Towisawa ati me mitaha me tokomakehemetemoneke. Hibati ya fare maya me tabori ya me hiwehi me hiwatasehimatamonaka. Maya tai toehimatamonaka me nokosi ya. Ma towitimatamonaka fare inamatewe sawi ka tabora neme ya.
10 Maya me awaha me yayai nemetemoneke.
11 Me kobo towitia me tokiyomemetemoneke yobe toro ya. Inamatewe me awehemetemoneke mati ya famahari Maria. He nokosi ya me nahorisa me nahohemetemoneke, me mowi kanisa mati inamatewe nokosi ya. Me ka sakora noki me se na hinaka yamabone me hiyaba me ta hinehemetemoneke. Oro me ta, miha atahone toha, wami one toha, nemetemoneke, me ta hinaharo, manakone fotaharo.
12 Me amo na Teoso ati watari me awehemetemoneke Eroti ni ya me tokomarahabone ati nari. Faya me tokomemetemoneke hawi one ka ya, me tabori ya.

Yose me towakemetemoneke Esito ya.

13 Me tokoma me nowati ya Yose Teoso nanarifa awehimatamonaka wata ya.
"Yana tinahi. Tokomakabote tinahi. Inamatewe toha, mati toha, na te tokomahi Esito ya, te hasi nabone te.

Te sawi ya tera ohiyarahaba owa awine oke tasa. Eroti
inamatewe siba nebona ati nareka hinabowehibonaha", ati
nematamonaka.
14 Faya yama soki enoki ya yana tone inamatewe toha
mati toha na me tokehemetemoneke Esito ya.
15 Me sasawi tohehemetemoneke Esito ya. Manakobisa
Eroti ahabe ya me yana tonehemetemoneke. Fare Teoso ati
kakamina atimatamona nima me ihi nemetemoneke. Ati e
nematamonaka ahi:

"Okatao ha onahara oke yana tonehibonaha Esito ya",

ati nematamonaka.

Bere ka matehe me waka nemetemoneke.

16 Eroti mera watohimatamonaka, tabora one ka mati me
hikeyehari. Hamehimatamonaka kasiro ya. Mera yosehi-
matamonaka Bere ka matehe nafi me waka nabone mati,
me ka faha fowe famamatara mati. Bere yabori ka matehe
toha nemetemoneke. Afa fa fowe me kaminemetemoneke
Eroti ni ya, tabora one ka mati.
17 Fara yama Teoso ati kakamina Seremia tohe hikamine-
hemetemoneke, ati e nari ahi:

18 "Me ka one fanawi ohi na ohi ni saihemetemoneke,
Hama ya ohi ni kitaharo. Hakeometemoneke matehe
tabiyo, yawaha ohi naro. Ohi ni me fawa hinihabone
ohi ni fawa hinaremetemoneke, matehe ahabi karo",

ati nematamonaka Seremia.

Yose me kakamemetemoneke Esito ya.

19 Manakobisa Eroti ahabe ya Yose Teoso nanarifa watari
awehimatamonaka Esito ya.
20 "Aya inamatewe me nabowabone me ati namaro me
ahabarake. Te tokomakabote nahi. Inamatewe toha mati
toha na te tokomahi Ihayeo me tabori ya", ati nematamon-
aka.
21 Me yana tokanakabote na inamatewe me towakame-
hemetemoneke, mati ya famahari Ihayeo ya.
22 Yose kobo toname Eroti biti Akerao tohehi tamine mite-
himatamonaka towisawa tohawahari bati taboro ya. Hi-
nakomehematamonaka. Teoso hihiyarematamonaka wata
ya. Faya Soteya fiya toname tokomematamonaka Karireya
ya.
23 Sitati Nasare ya winawehimatamonaka. Fara yama
Teoso ati kakamina hikaminehemetemone nima ehene ne-
matamonaka, ati e nari ahi. Nasare kamona me hinehibona
ati nematamonaka.

3

Yowao mera iibofarisa na tohehimatamonaka.

1 Afa yama ya Yowao Batisita mera kanawani yana
tonehimatamonaka, Soteya ka yama honara ya, ati e nari
ahi:
2 "Te ka yama hiyara te nofamarahabone teke. Teoso ka
towisawa kamakikabote nebonaka".
3 Fare Teoso ati kakamina Isaiya tohe atimatamona nima
Yowao Batisita ehene nematamonaka.

"E ka owa ati yana nebonaka yama honara ya, ati e
nari ahi: 'Teoso hawinebona te namosahi. Hawi te yai
tonihahi, Teoso hawinebonaha'",

Isaiya ati nematamonaka.

4 Yowao ka makari kamero kone tohehemetemoneke. Tosi
matone bani ataro toha nematamonaka. Habise mera kaba,
abiya me fehe fawa, na tohehimatamonaka.
5 Serosarei ka me nafi tokomakehemetemoneke he ni
ya. Soteya ka me toha, Sotao ka faha yabori ka me toha,
nemetemoneke.
6 Mera iibofarisematamonaka Sotao ya, me ihi hiyara me
ihi me kamina mati.
7 Fariseo me toha, satoseo me toha na me tokomakeheme-
temoneke he ni ya, me hihibofarisabone mati. Mera awehi
ati yana nematamonaka.

"Ha te maka biti me te amake, maka komaharo. Hike te
narabo nima rano, te kana nawahabone te, Teoso tera kosi
rebona te? Teoso te watoha te awineke, mera kosi nebona
ati nari, me ihi hiyara mati.
8 Te ehene hiyara te nofamaramone te ati na, yama amosa
te hiri nawahahi waha.
9 Te ati boti e rima nahi ahi: 'Abarao ka noti me ota
amake', te ati rima nahi. Abarao ka noti mebone mera Teoso
nofe ya Abarao ka noti mebone mera hiri nebonaka yati ya,
so tosaharo ahi.
10 Teoso bari tama ni hawa toe awa ka nebonaka hibayata
ya, awa boni hiyararo. Ka hini ya koro hiwitiaboneke yifo
hiri ni ya.
11 Ha owa tera oobofarisine oke faha ya, te ehene hiyara
te nofamara te. Owa onowati ya kamakibonaka, kiti mati
tohahari. Okita okere, ha owa. Hahi narifi owato okara,
owehene amosara owa. Hinaka sataya tama ni owato okere,
owehene amosara owa. Tera batisa neba amaka Teoso
Kanamori ya. Tera batisa, neba amaka yifo hiri ni ya.
12 Tiriko kekero kana tama naka, hinaka tiriko namose-
bona ati nari. Hinaka tiriko nafi namosebonaka, hobokori

nafi ahababonehe. Tiriko namosi ahabe ya tiriko tonihebonaka yobe ya. Hobokori sari hikana hinaboneke yifo ya, yifo owihinateraro", ati nematamonaka.

Yowao Sesowi ibofarisematamonaka.

13 Afa yama ya Sesowi yana tonematamonaka Karireya ya. Tokomematamonaka Sotao ya, Yowao hibofarisebonaha.
14 Yowao ibofarisi hinofarehimatamonaka.
"Himataba tikamakine tiri owa ni ya, tiwa obofarisabone tina tiwa? Owa tibofarisabone onahara oke, ha tiwa ta".
15 Sesowi ati yana nematamonaka. **"E ehene e na ahi mata. E ehene e ni ya e ehene amosaba amake Teoso ni ya",** ati nematamonaka. Faya Yowao ati amosematamonaka.
16 Sesowi ibofarisematamonaka. Manakobisa faha ya Sesowi wamisame neme hine naha kanaha ya Teoso Kanamori awehimatamonaka kisahari. Okoko nima ne kakehi kobo nematamonaka he ni ya.
17 Neme ya Teoso ati saihimatamonaka.
"Okatao amaka hari, onofari, ehene amosari owa ni ya", ati nematamonaka.

4

Yama hiyara Sesowi hiri nebona Satanaisi ati nematamonaka.

1 Teoso Kanamori ati ehene Sesowi tokehimatamonaka yama honara ya, Satanaisi totomi hinehibonaha.
2 Amo ni 40 yia tohaha ya hiwa nafimimatamonaka. Manakobisa fimi hiwasimatamonaka fahi.
3 Satanaisi era totomi tohahi kakehimatamonaka he ni ya.
"Teoso biti ama ti? Keye amarini? Teoso biti tihi ya yati tinihawahahi, bao tohahabana", ati nematamonaka.
4 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:**

'Bao kabi e ohari ya e amosatera amake. E amosate amake, Teoso ati nafi e kamitaro',

ati te amake", Sesowi ati nematamonaka.
5 Faya Satanaisi hekamematamonaka Teoso ka sitati ya, Serosarei ya. Hinawarematamonaka teboro tati nemehe ya.
6 "Teoso biti ama ti? Keye amarini? Teoso biti tihi ya yora tinisahi bofe ya. Yama hani ati e te amake ahi, me rawi hinehemete:

'Teoso he nanarifa mera yosehibonaka, tiwa me kakatomahabone mati. Tiwa me itimisahaboneke, titeme karimarahabone tiwa yati ya'",

ati nematamonaka.
7 Sesowi ati yana namatasehimatamonaka. **"Yama hani one na narake, ati e naro ahi:**

'Tika Teoso e ka Hiti tohe totomi tirahabone tike'",

ati nematamonaka.
8 Faya Satanaisi hekamatasehimatamonaka tasa, atami nemeha ya. Me nafi ka wami namohimatamonaka. Towisawa me nafi ka yinero namo, me ka yama nafi namo, nematamonaka.
9 "Owa tinofi ya onokosi ya tisi ya me nafi ka yama ta onahabana oke tiwa ni ya. Wami nafi ka me ka towisawa tihawabana tike", ati nematamonaka.
10 Sesowi ati yana namatasehimatamonaka. **"Satanaisi tikamahi. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:**

'Teoso ohari nokosi ya te foro nabone teke. Teoso narifi te ohari nabone teke'",

ati nematamonaka.
11 Faya Satanaisi tokomematamonaka fahi. Teoso nanarifa me kamakabote nemetemoneke, he me narifabone mati.

Sesowi mera kanawanehimatamonaka, Karireya ya.
12 Faya Sesowi Yowao tamine mitehimatamonaka, foyahari kateya ya. Tokomematamonaka Karireya ya.
13 Winamarehimatamonaka Nasare ya. Winawehimatamonaka Kafanao ya, faha ehebote witi ya. Seboro ya Nafitari famaha ka sitatimetemone amake, Kafanao.
14 Isaiya atimatamona nima Sesowi ehene nematamonaka. Isaiya ati e nematamonaka ahi:

15-16 "Haha rako hawi ya me winaha Sotao kowani ya, yama soki ya me sawiha yama oye me awaharake, oye kitaharo. Me ahabinima na me ni ya yama oye tasi nakeharake me baikani ya, me winaha mati Seboro ya, Nafitari famaharo, bara me ka Karireya ya",

Isaiya ati nematamonaka.
17 Sesowi Teoso ati kamini yana tonehimatamonaka. **"Te ehene hiyara te nofamarahabone teke. Teoso ka towisawa kobo nima ka",** ati nematamonaka.

Sesowi Betiro mera ha nematamonaka.
18 Karireya ka faha witi ya yaka ne me famaha mera
awehimatamonaka, Simao Betiro tohehi toha, nisori Atere
toha, ne mati, tahafa me were nifeha mati rako ya, faha kiki
me toha mati.
19 Mera aate nematamonaka. "Owa ni ya te kasawihi.
Owati ihi e ka one me te ki naba teke waha".
20 Me ka tahafa me kakosehemetemoneke hibati ya. Faya
Sesowi ya me tabehemetemoneke waha.
21 Sesowi tokawehi me famaha mera awehimatamonaka,
Tiako Sebeteo biti toha, nisori Yowao toha nari, me kawita
mati kanawa ehebote ya, me ka abi ya me tabaha mati,
Sebeteo, tahafa me sako namaha mati. Sesowi me hima
hinehemetemoneke.
22 Kanawa me kakosa, me ka abi me kakosa, nemete-
moneke hibati ya. Faya Sesowi me ya tabawematamonaka.

Sesowi mera kanawanehimatamonaka.
23 Yaka nawaharehimatamonaka Karireya ya, mera
kanawanahari sinakoka ya, soteo me hihiyara ka yobe ya,
Teoso ati me kamina mati. Sinakoka ya hiyara amosa
kaminematamonaka, Teoso ka towisawa kaminari. Me kiya
na mera kasoma nematamonaka, yama kome yoro tokana
me kiha mati.
24 Siria ka me nafi tamine himitematamonaka waha. Me
kiya na me me kakiemetemoneke me nafi, yama kome yoro
tokana me kiha mati. Me one me me kaki nemetemoneke,
me rabika me toha, hine me wiwiyi tona me toha, me yana
ni watora me toha na mati. Mera kasomematamonaka.
25 Me tamaha me ya tabehimatamonaka. Karireya ka me
toha, Tekabori ka sitati ka me toha, Serosarei ka me toha,
Soteya ka me toha, Sotao kowani ka me toha, na mati.

5

Sesowi mera kaminematamonaka, Teoso me hinofate mati.
1 Sesowi me tamaha mera awehi tokomisehimatamonaka
atami ya. Itarimatamonaka. He ya tataba me tokomake-
hemetemoneke he ni ya.
2 Mera kanawanehimatamonaka, ati e nari ahi:
3 **"Teoso mera nofate amaka, yama tamaha me
nofara mati, Teoso ta me nofaha mati. Teoso ka
towisawa ya me tabatehaboneke".**
4 **"Me ohi na Teoso mera nofaka. Mera yayai
nibonaka".**
5 **"Teoso mera nofate amaka, me amosamone me
atiba yana ra mati. Me ka wamibone Teoso ta
hinahaboneke, wami nafi".**

6 **"Teoso mera nofate amaka, yama amosa me hiri nabone me ati na mati. Mera narifebonaka, yama amosa me hiri nabone mati".**
7 **"Teoso mera nofate amaka, me one me aawawa na mati. Mera aawawa nebonaka".**
8 **"Me ati boti amosa Teoso mera nofate amaka. Teoso me awahaboneke".**
9 **"Teoso mera nofate amaka, me abe mono na me me ebe kanaha mati. Me one Teoso biti memone me me tonihaboneke".**
10 **"Me ihi amosa me one me hinofara Teoso me hinofate me amake. Teoso ka towisawa ya me tabatehaboneke".**
11 **"Owa te nofaha me one tera me nofara tera me hora kana Teoso tera nofate amaka. Keye me hiri na te ehene hiyaramone me ati na Teoso tera nofate amaka.**
12 **Te ni ya me ihi e na te yayai nabone teke. Teoso tera kakawebonaka yama amosa tamaha ya neme ya. Hibati ka me ihi e nemetemoneke ahi, Teoso ati kakamina me me kakoa mati".**

Saha taminemetemone amake.
13 **"Saha nima te nineke. Bani e ketehate e amake saha ya, ahabarehibonaha. Saha ihi amosate amake. Bofe ka saha te tohate te amake, yama amosa te hiri na te. Saha sinari watamari ya himata nima e ribe, saha sinari kamiba karo?. E sika towitiaboneke. Me one tai hinahaboneke".**

Nabarina taminemetemone amake.
14 **"Yama oye nima te nineke, yama nafi firi kanaharo. Sitati e awate e amake, e nafi, atami ya naharo. Sitati e na kehemotera amake.**
15 **Nabarina e sari kani ya e boko kanisatera amake boti tori ya. Nabarina e kawatarete amake neme ya fara nabarina tabori ya, yobe nafi firi kanahabana, me nafi noki awibone karo".**
16 **"Yama oye nima te ehene nineke, te ehene amosaro. Yama amosa te hiri ni ya te ehene me awi ya te ka abi me kahiyarahaboneke, winahari neme ya".**

Mowisei ati ka yama hani Sesowi kaminematamonaka.
17 **"Te ati e riyahi ahi. 'Mowisei ati Sesowi nahabihibona ati nareka', te ati riyahi. 'Teoso ati kakamina me ati Sesowi nahabihibona ati nareka', te ati rihi nabone teke.**
18 **Haha me ati nahabi onofa okere. Fara yama Mowisei hikaminehemete hiri onahabone onahara oke. Haha yama nafi hikaminehemete kaketehaba amake. Yama hasi naba watateraba amake, kaketehabone Mowisei hikaminehemete. Keye amakere.**

19 **Haha me hikaminaha hiri tiri ya, tiwehene nima me one ihi nabone tini ya, Teoso ka towisawa tera nonofa raba neba amaka. Haha me hikaminaha hiri tini ya, tiwehene nima me one ihi nabone tini ya, Teoso ka towisawa tiwa nofehiba amaka mata ya.**
20 **Mowisei ati kakamina me ya fariseo me tabaha me ihi nima tiwehene ni ya Teoso ka towisawa tiwa nofareba amaka. Tiwehene amosi mati tohi ya Teoso ka towisawa tiwa nofehiba amaka",** Sesowi ati nematamonaka.

Me abe nofahabone Sesowi ati nematamonaka.

21 **"Me tamine te mitate te awineke hibati ka mati, yama tamine me mitehemetemone mati, tamine e naro ahi: 'Te ka owa tinabowarabone tike. Te ka owa tinabowi ya tiwa me nabowaba me amake, sowisi ati ehene', me ati nemetemoneke.**
22 **Owati e nineke ahi: Te ka owa tikako ya tiwa me nabowaba me amake, sowisi ati ehene. 'Tihiya tikere', tini ya e ka Hiti me ati ihi tihababone tike. 'Titati hiyara awineke', tini ya tikamakehabone tike yama hiyara ya, yifo hiri ni ya.**
23 **Teoso ni ya yama ta tinahabone tina teboro ya tikamake, yama hiyara hiri tinaha wati tiwahi ya tika owa ni ya,**
24 **Teoso ka yamabone ta tirahabone tike mata. Yama tohahaboneke mata teboro ya, tana nokosi ya. Tikamakehabone tike tika owa ni ya, tiwehene hiyara tinofamarabone tina tiwa he ni ya, tiwa kakomarebonaha. Faya teboro ya wete tinamabone tike, Teoso ka yamabone ta ni tinataminabone tiwa waha",** ati nematamonaka.
25 **"Tika owa tiwa towakame ya sowisi ni ya, yama manakone kote tinahabihabone tike hawi enoki ya. Yama manakone tinahabihari ya tiwa towakamebonaka sowisi ni ya. Sowisi tiwa ta towahawitiba amaka saotato ni ya, tiwa ibebonaha kateya ya.**
26 **Tasi toni tinofi ya yama manakone nafi tinahabihabone tike. Yama manakone nafi tinahabihari ya tasi tirahaba ama tike kateya ya. Keye amakere",** ati nematamonaka.

Tika yibote amara noko tiniharabone tike.

27 **"Me ati tamine te mitate te amake, me ati e na mati ahi: 'Tifana tika yibote amara ahi tirahabone tike', me ati nemetemoneke.**
28 **Owati e nineke ahi: Fana ahi ni tinofi ya tiwati boti ya, ahi tinaharake tiwati boti ya.**

29 **Tinoko ihi yama hiyara hiri tini ya tinoko soba tiwitihi. Koro tiwitihi. Tika abono nafi Teoso koro towitirayaho yama hiyara ya, yifo hiri ni ya. Tinoko oharia fawa ni ka amosake.**
30 **Tika kanihina ihi yama hiyara hiri tini ya ti tisi ya koro tiwitihi. Tika abono nafi Teoso koro towitirayaho yama hiyara ya, yifo hiri ni ya. Timano oharia fawa ni ka amosake".**

Tika yibote tiyosemarabone tike.

31 **"Me ati tamine one e nemetemoneke ahi: 'Tika yibote tinofamari ya hinaka yama haniba ta tinahi, tokomabana', me ati nemetemoneke.**
32 **Owati e nineke ahi: tika yibote maki owa ahi hina toyosemi tinofi ya tokomabanake. Maki owa ahi hira tiyosemaraboneke. Tiyosemi ya me one noko hinihaba amake. Tiyosemi ya e ka owa hitiwahi ya yama hiyara hiri neba amaka, tika yibote ahi nari".**

Teoso ino hiri tirahabone tike, yama hiri tinahabone tina tiwa.

33 **"Me ati tamine te mitaha te awineke, me ati e naro ahi: 'Teoso ino hiri tini ya keye hiri tirahabone tike', me ati nemetemoneke.**
34-37 **Owati e nineke ahi: Keye hiri tirahabana tike. Yama hiri tinahabone tina tiwati e nabone tike ahi: 'Yama hiri onahabone oke', tinahabone tike. Yama hiri tirahabone tina tiwati e nabone tike ahi: 'Yama hiri orahabone oke', tinahabone tike. Fara tiwatiboneke. Yama one kamini tinofi ya Satanaisi yama hinofa hiri tine tike. Neme ini hiri tirahabone tike. Afa neme Teoso taboro amaka. Wami ini hiri tirihi, tinahabone tike. Fara Teoso ka wami amake. Serosarei ini hiri tirihi, tinahabone tike. Serosarei Teoso ka towisawa amose taboro amaka. Titati ini hiri tirihi tinahi. Afa titati Teoso ka amake. E ehene amara e tati kone wiyo te amake. Fare Teoso ati ehene amaka. E tati kone wiyo na e tati kone e tonihawahamatera amake",** ati nematamonaka.

Me me nofara me me nofahabone Sesowi ati nematamonaka.

38 **"Me ati tamine one amake haro, te mitaharo, me ati e na mati ahi: 'Tinoko one me nahabi ya me noki tinahabihabisaba ama tike, tinoko manakone. Tiwini one me nahabi ya me ini tinahabihabisaba ama tike, tiwini manakone', me ati nemetemoneke.**
39 **Owati e nineke ahi. Tiwa ni ya tika owa ehene hiyare ya tiwehene hiyara watarabone tike he ni ya.**

Tinoko baki me tao kani ya tinoko baki one behe tiwahamahi, me tao hikanabana tasa.
40 **Sowisi ni ya tiwa me kamini ya sowisi ati ehene tika makari boti ka me ati ni ya, tika makari mese ka ta tinamakehaba ama tike.**
41 **Saotato tiwa yose ya hinaka yama weye tinahaba ama tike, kirometoro oharia ya. Hinaka yama tekama tinahaba ama tike tasa kirometoro one ya.**
42 **Me one tika yama aate ni ya me ka yamaba ta tinahi. Yinero tabiyo me one tiwa aate ni ya me ka yineroba ta tinahi".**
43 **"Me ati tamine one nake, ati e naro ahi: 'Tika one me tinofabone tike. Tika one me amara me tinofarahabone tike'.**
44 **Owati e nineke ahi: Tiwa me nofara me tinofabone tike. Yama hiyara me hiri ni ya tiwa ni ya, me ora tinahabone tike.**
45 **Te ehene e ni ya ahi te e naba teke, te ka abi neme ke nima. Me ihi amosa me ni ya hinaka bahi hiwene ta, me ihi hiyara me ni ya hinaka bahi hiwene ta, te amaka. Me ihi amosa me ni ya faha kake, me ihi hiyara me ni ya faha kake, te amake, ati ehene.**
46 **Tiwa nonofa me nofi tiwahariha Teoso ka yama manakone wara titeraba ama tike. Yinero yayaba me ihi e te me amake ahi, mera nonofa me me nofaha mati.***
47 **Te one me hiyari tiwahariha yama amosa hiri tirine tike. Bara me ihi e te me amake ahi.**
48 **Te ka abi ehene nima te ehene nabone teke, yama amosi mati tohaha te hiri na te. Te ka abi neme ya winate amaka, yama amosi mati tohaha hiri nari".**

6

Yama amosa hiri rima tinahi te one me nokosi ya, tiwehene amosa me awahaba tiwa.
1 **"Yama amosa hiri rima tinahi te one me nokosi ya, tiwehene amosa me awahabone tiwa. Tiwehene e ni ya ahi tiwehene manakone tikihateraba ama tike abi ni ya, winahari neme ya".**
2 **"Yinero me kihara me ni ya yinero ta tini ya tiwehene tikaminarabone tike me one ni ya. Me one ati boti hiyara me ihi e te me amake ahi, sinakoka ya me sawiha mati, howa ya me naho na mati. Me ihi amosa me ihi me one hiwahabone me ati te me amake, me amosamone me me hinahabone mati. Teoso ni**

* **5:46** 5.46 Yinero yayaba yinero me yayaba tohehemetemoneke, me ta hinehibonaha Homa ka me ni ya.

ya yama manakone me wara toteraba me amake. Me amosamone me one me me hina me ihi manakone me ihaharake hibati ya. Keye amakere.
3 **Yinero me kihara me ni ya yinero ta tini ya tiwehene tikaminarabone tike me one ni ya, tiwehene amosa me watoribone karo.**
4 **Yama me hiwara abi hiwate amake. Tiwa awe ya tika manakone nahabihiba amaka tasa".**

Teoso e ha ni ka yama Sesowi kaminematamonaka.

5 **"Teoso ha tina tiwehene e rabone tike ahi, me ati boti hiyara me ihi nima. Sinakoka toro ya me ora te me amake, me nahoria mati. Howa batori ya me ora, te me amake, me ihi me hiwahabone me ati na mati. Teoso ni ya yama manakone me wara toteraba me amake. Yama manakone me wara tonaharake hibati ya, me ihi amosa me ihi me one hiwi karo. Keye amakere.**
6 **Ora tini ya tikiyomamabone tike tika yobe bari kani baikani ya, nokobi boko tikana tiwa. Abi ha tinahi, e awarari. Abi ka yama manakone wara tinahaba ama tike. Me one tiwa awara tiwa awehibonaka",** ati nematamonaka.
7 **"Ora tini ya bara me nima tirahabana tike. Fara me ati me hiri hina me hiri namarima te me amake, me ati e na mati ahi: 'Fara owati hiri onaha hiri namarima oni ya Teoso owati mitehiba awaka', me ati te me amake.**
8 **Me ihi nima tiwehene rabone tike. Yama tinofa abi hiwatote amake, tiwati watamatari ya".**
9 **"Te ora ni e na ahi: 'Ota ka abi Teoso tiwinate ama tike neme ya. Me nafi tiwa kahiyarahi.**
10 **Tika towisawateba kakeho ota ni ya. Yama tinofa me hiri nahi, bofe ya me winaha mati, neme ka me ihi nima me ihi nabone mati.**
11 **Haha yama wehe ka ota tefebone ta tinahabone tike.**
12 **Ota ehene hiyara ota ehene sa tisahabone tike. Ota ka one me ihi hiyara me ihi ota sa tosa na otake.**
13 **Satanaisi otara totomi rayaho tiwati ihi', te ati nabone teke, te ora na te.**
14 **Te ka one me ihi hiyara te fawa niha te ehene hiyara te ka abi neme ka fawa nihibonaka.**
15 **Te ka one me ihi hiyara te fawa niri ya te ka abi neme ka te ehene hiyara fawa nirebonaka bisa",** ati nematamonaka.

Era e nafimi ka yama Sesowi kaminematamonaka.

16 **"Tiwa tinafimi ya tiwehene e rabone tike, me ati boti hiyara me ihi nima. Me tafi fawa na me yayai**

namatera me amake. Me noki me soko namatera me amake, me ihi me one me hiwahabone mati, me tafi fawa na mati. Yama manakone me wara tonaharake hibati ya, me one ni ya. Keye amakere.

17 **Tiwa tinafimi ya tinoko soko tinahabone tike. Titati kone tikete tinahabone tike orifa fehe ya, amosabonehe.**

18 **Tiwehene me watoraba me amake, tiwa tinafimiha tiwa. Abi ta tiwehene watoka. E aware era awate amaka. Tiwa kakawebonaka yama amosa ya",** ati nematamonaka.

Yama tamaha me nofarabone Sesowi ati nematamonaka.

19 **"Yinero te tonihariyahi ahi, bofe ya. Yama abe yama kabate amake ahi. Yama wirabako na yama nahabi, te amake. Yama boboti tokiyomate amaka e ka yobe ya, yama botihibonaha.**

20 **Yinero te tonihahi neme ya. Neme ya yama abe yama kabatera amake. Yama wirabako na yama nahabirihi, te amake. Yama boboti tokiyomarihi, te amaka e ka yobe ya, yama botihibana neme ya.**

21 **Bofe ka yama tamaha te nofi ya bofe ka yama te wati nawahaba te amake. Neme ka yama te nofi ya Teoso yama hinofa te hiri nabone teke.**

22 **E ka owa yinero noko tonihe ehene e ati e te amake ahi: 'Noko hiyakara hari', e ati te amake. E noko e te amake ahi, yama oye nima, e abono firi kanaharo. Tinoko amosi ya tika abono nafi firi kanahaboneke.**

23 **Tinoko hiyari ya tika mese nafi sokihaba ama tike. Tika oyene watari ya tika mese sokihaba ama tike.**

24 **E ka hiti meba me famihinakere, me e narifikimaba mati. Owa e nofe ya hahi e nofamarehibonaka hari. Ha ita e nofe ya hahi e nofamarehibonaka hari. Yinero noko e toniha Teoso e nofatera e amake".**

25 **"Makoni owati e nineke ahi: Te kokoriri rabone teke, te ka yamabone te wati nawaha te. Te ati boti e riyahi ahi: 'Himata okobaribe? Himata ofaribe? Himata okaribe?' te ati rabone teke. E hasi ni ya e yayai nabone eke, yamata tamaha noko e toniharaharo. E abono tamini ya e yayai nabone eke, makari tamaha noko e toniharaharo.**

26 **Bani me te awa ha, me kakeha mati neme ya. Fatara ya yama me koro rihi, yamata me tonakarihi, yamata me toniharihi, te me amake yobe ya. Te ka abi neme ya winehi me tafebone ta tehi amaka. Teoso bani mera nonofa raba ne tera nofi mati tohate amaka, ha te ta.**

27 **Yama tamaha te wati nawaha te kokoriri kene te ahababone teke fara te ahabi amo nibone ya".**
28 **"Himataba te ka makaribone te wati nawahineri? Yama kabani ka yama mowe te awa ha, mowe amosaro. Yama mowe amosa fara ihi amakere, boribone hiri raro.**
29 **Saromao borone aamosa raba nematamonaka. Yama kabani ka yama mowe ta amosi mati tohake.**
30 **Yama kabani ka yama mowe amosa Teoso ehene amake. Yama kabani ka yama ahabi kerewe raboneke, me sari hikari ya. Yama kabani ka yama manakone yokana tohakere. Ha te ta te manakone nafike. Teoso te boronebone ta nebonaka. Himataba te ati boti e na te awineri ahi: 'Teoso owa kakaweba ama oko yamaba ya?' te ati na te?"**
31 **"Te kokoriri rabone teke, te ka yamaba te wati nawaha te. Te ati e rabone teke ahi: 'Himata okobaribe? Himata ofaribe? Himata okaribe?' te ati rabone teke.**
32 **Haha yama bara noko me tonihate me amake. Te ka abi neme ya winehi te ka yamabone te nofaha watote amaka.**
33 **Teoso ka yamabone te ahi nabone teke, Teoso yama hinofa te hiri na te. Te ehene e ni ya ahi haha yama te nofaha ya tera kakawebonaka.**
34 **Te kokoriri rabone teke, yama te wati nawaha te, yama wamini ka yamabana. Fara hibayata ka yama wehe ka yamabone te wati nawahabone teke. Yama wehe oharia ka yama hiyara fayaboneke ahi",** ati nematamonaka.

7

Me me kakorahabone Sesowi ati nematamonaka.
1 **"Me tikakorabone tike. Me tikako ya Teoso tiwa kakobisebonaka.**
2 **Tiwehene e ni ya me ni ya Teoso ehene e nabisebonaka tiwa ni ya fara tiwehene nima.**
3 **Tika owa noko ebene biti foyehi tiwini? Tinoko tiwahi. Awa ibe foyake tinoko ya.**
4 **Tiwati e narake ahi tika owa ni ya: 'Hiba tinoko abe bite foyaha soba onamibeya', tinahara tike. Awa ibe foyaha tiwa tikere tinoko ya.**
5 **Tiwati boti hiyarara tike. Tinoko ka awa ibe foyaha soba towiti tai tohahaboneke. Tinoko ka awa ibe foyaha soba tiwiti ya tinoko awi amosabone tike, tika owa noko ebene soba tiwitibone karo".**
6 **"Teoso ka yama te ta rabone teke yome me ni ya. Kasaro amosa te koro towitirihi nabone teke boroko**

me nokosi ya. Kasaro me tai riyahi. Kasaro me tai ni ya tiwa me fito kanahaba me amake, tiwa me nabowahaba mati", ati nematamonaka.

Teoso e ha ni ka yama Sesowi kaminematamonaka.

7 **"Yama tinofa ha tikanabone tike Teoso ni ya. Tika yamabone ta nebonaka. Yama siba tini ya tiwasia-banake. Nokobi teo tikani ya Teoso se hikanaboneke.**
8 **E ka one Teoso me aate ni ya ati amosebonaka me nafi ni ya. Yama me siba hina me hiwasiaboneke, me nafi. Nokobi me teo kana me ni ya Teoso nokobi se kanehibonaka, me nafi ni ya.**
9 **Tiwa ni ya tikatao bao aate ne ya hinaka yatiba ta tinahaba ama?**
10 **Tiwa ni ya tikatao aba aate ne ya hinaka makaba ta tinahaba ama?**
11 **Yama hiyara hihiri me te tohaha yama amosa te ta teha te amake te ka matehe ni ya. E ka abi neme ya winehi ehene amose hinama tohate amaka. Yama amosa ta nebonaka te aate ne ya",** ati nematamonaka.
12 **"Fara yama me hiri hinahabone tinaha tiwa ni ya, afa yama hiri tinahabone tike me ni ya. Tiwehene e ni ya ahi, fara Mowisei hikaminehemete hiri tine tike. Fara Teoso ati kakamina hikaminehemete hiri, tine tike",** ati nematamonaka.

Sesowi hawi famaha kaminematamonaka.

13-14 **"Hawi famate amake. Hawi one nafi, hawi one nafirihi, te amake. Hawi nafiha ka nokobi nafi, hawi nafira ka nokobi nafirihi, te amake. Me tamaha me tokiyomatehaba me amake nokobi nafiha ya. Me tamara me tokiyomatehaba me amake nokobi nafira ya. Ha tiwa tikiyomahabone tike nokobi nafira ya. Hawi nafiha ya yaka tini ya tihababa ama tike. Hawi nafira ya yaka tini ya tihabarahaba ama tike".**

Teoso ati kakamina memone mera Sesowi kaminemata-monaka.

15 **"Tera te kakatomiyahi. Me natehaba me amake, Teoso ati kakamina memone me ati na mati, Teoso ati kakamina me amara mati. Me yahahamone me ati na me ati boti hamate me amake. Ofeya me awi nima me awi na robo me tohate me amake.**
16 **Me ihi te awi ya me te watohaba te amake, me ati boti hiyara mati. Ofa boni kobobo tera amake atiwa ete ya. Fiko boni kobobo rihi te amake atiwa ete ya.**
17 **Awa boni amosa kobobo te amake awa amosa ya. Awa boni hiyara kobobo te amake awa hiyara ya.**

18 **Awa boni hiyaraba watatera amake, kobobo naro awa amosa ya. Awa boni amosaba watatera amake, kobobo naro awa hiyara ya.**
19 **Haha awa boni hiyara me ka hite amake, me koro hiwitiabonehe yifo hiri ni ya.**
20 **Me te watohaba te amake, yama me hiri hina te awi ya".**
21 **"'Ota ka Hiti owa tikasomahi', tini ya Teoso yama hinofa hiri tiri ya tiwati omitaterabone oke, tiwa okasomahabone owa. Teoso neme ya winehi te famahabone tini ya Teoso yama hinofa hiri tinahabone tike.**
22 **Afa yama amo ni ya me tamaha me natehaba me amake, me ati e na mati ahi: 'Ota ka Hiti tiwati ihi Teoso ati ota kaminamaro otake. Me rabika me ota kasomamaro otake, tiwini ota hiri na ota. Yama fotaha ota namohamaro otake, tamaharo, tiwini ota hiri na ota'.**
23 **Me ni ya owati e tehaba ama oke ahi. 'Tera owatera ama oke. Te watarabone teke owa ni ya, te ehene hiyara te', otehaba ama oke".**

Sesowi yobe famehi kaminematamonaka.

24 **"Owati timiti ya yama okominaha hiri tini ya e ka owa yama watohi nima tinahabone tike, yobe ewene si tonihemata yati mese ya.**
25 **Yobe hawa tohe ya faha kaki nafihemetemoneke. Faha fowe kimisemetemoneke. Boni kita nemetemoneke. Yobe sonarematamonaka, warehari yati mese ya".**
26 **"Owati timita yama okominaha hiri tiri ya hahi yama watore nima tinahaba ama tike, yobe ewene si tonihemata siki mese ya.**
27 **Yobe hawa tohe ya faha kaki nafihemetemoneke. Faha fowe kimisemetemoneke. Boni kita nemetemoneke. Faya yobe sone ahabematamonaka nafi",** ati nematamonaka.
28 Me tamaha Sesowi ati me kamitemetemoneke. Manakobisa hiyari ahabe ya 'Hika', me ati nemetemoneke, he ati me mitaha mati,
29 Mowisei ati kakamina me ati nima Sesowi ati re karo. Mowisei ati kakamina me one ati me kamina Sesowi ta fare ati kaminematamonaka.

8

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, mese hiyarari.

1 Sesowi atami ya yana tone kisamematamonaka. Me tamaha me ya tabehimatamonaka.

2 Me ka owa mese hiyare tokomakehimatamonaka he ni
ya. Sonehimatamonaka he nokosi ya.
"Ota ka Hiti owa kasomi tiwatoa tiwa awine tike. Owa
kasomi tinofini?" ati nematamonaka.
3 Sesowi bori hikanematamonaka yehe ya.
**"Tiwa kasomi onofa oke. Tikitamahabone tike hibati
ya".**
Mese amosawahamibote nematamonaka fahi.
4 Sesowi hihiyarehimatamonaka.
**"Owehene tikaminariyahi me ni ya. Tikamahi
sasetoti ni ya, tiwa tinamobeya sasetoti ni ya. Mowisei
yama hikaminehemete ta tinahabone tike Teoso ni ya,
tiwa me watobone karo, titaminawaha tiwa",** Sesowi ati
nematamonaka.

Sesowi saotato nanarifa nakitamehimatamonaka.

5 Sesowi tokomematamonaka Kafanao ya. Kobo toname
Homa ka saotato kamakimatamonaka he ni ya. Saotato
mera yoyosematamona amaka, saotato 100 me tohaha mera
yoyose tohahari.
6 Saotato ati yana nematamonaka.
"Ota ka Hiti oko yama aahi forehareka kama ya, yobe ya,
yana ni watorari, yama kome awi kitahari", ati nematamon-
aka.
7 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Okomakehabana
oke. Okasomehibanaka",** ati nematamonaka.
8 Saotato ati yana namatasehimatamonaka. "Ota ka Hiti
tikamarabone tike oko yobe ya, titaminaha tiwa. Otamina
okere ha owa. Hine ya tiwati yana ni ya oko yama aahi
kitamebonaka.
9 Tiwa nima one oke, me one oyoseha owa. Saotato me
oyosete ama oke. 'Tikamakehi', oni ya saotato tokomakehi-
bonaka. 'Tikamahi', owa ni ya oni ya kamehibonaka. Oko
yama aahi me oyose ote ama oke. 'Yama e na hiri tinahi', oni
ya oko yama aahi hiri hinahaboneke", ati nematamonaka.
10 Sesowi ati himite "Hika", ati nematamonaka. Mera
hiyarematamonaka he ya me tabaha mati.
**"Hahi bare nima me naba me watakere, Ihayeo mati,
Teoso kitehimona ati nari. Keye amakere.**
11 **Me tamaha me kaketehaba me amake, yama nafi
ka mati, Abarao Isaki Yako me na me tafi ya me tafi
tabahabone mati, Teoso ka towisawa amo ni kobo ne
ya.**
12 **Fara Teoso ka towisawa taboro ka me ta me me
were hiwititehaba me amake yama sokiha ya. Me ohi
tehaba me amake fahi, me ini yiki tokana mati",** ati
nematamonaka.

13 Sesowi saotato hiyaramatasehimatamonaka. **"Tikamahi tika yobe ya. Fara tiwati nima yama naboneke".**
Fare bahi ya hinaka yama aahi kitamematamonaka.

Simao fati mati Sesowi nakitamehimatamonaka.
14 Sesowi tokomakehimatamonaka Betiro ka yobe ya. Kobo tonamake tokiyomamake Betiro hinakaso foreha awehimatamonaka, kama ya, yama kome awaharo.
15 Mani boyo hinaha yama kome fawa nemetemoneke. Yana namisama he narifemetemoneke.

Sesowi me tamaha mera nakitamehimatamonaka.
16 Bahi toke ya me kakehemetemoneke, me tamaha me me kakia mati, me rabika mati. Inamati mera toyosemehimatamonaka fare ati ya. Mera kasoma nematamonaka, yama kome me awaha me nafi.
17 Fara yama Teoso ati kakamina Isaiya tohe hikaminehemetemoneke hibati ya, Teoso ati kaminari, ati e nari ahi:

"Era kasomareka, e ka yama kome fawa nihari",

ati nematamonaka.

Sesowi mera hiyarematamonaka, he ya me tabahabone me ati na mati.
18 Sesowi me tamaha mera awehi he ya tataba mera yosehimatamonaka, he me towakabone mati rako kowani ka ya.
19 Mowisei ati kakamina owa kamakimatamonaka he ni ya.
"Borofeso osawiabana oke tiwa ni ya, yama nafi ya, fara tika toki nima", ati nematamonaka.
20 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Kawara me hoti nate me amake. Bani biti me tabori na, teha me amake. Neme ka Owa taboro watatere amaka, aamo",** ati nematamonaka.
21 He ya tataba me ka owa he aate nematamonaka. "Ota ka Hiti e tabahabone wete onamamatabana oke mata, otaboro ya, okobi okomoaba owa", ati nematamonaka.
22 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Hine e tabake. Me ahaba me abohi hine me one me me hikamoaboneke fara me one ahaba mati".**

Sesowi boni fawa ni, faha rike fawa ni, nematamonaka.
23 Sesowi itarimatamonaka kanawa tori ya. He ya tataba me kibemakemetemoneke.
24 Me kariwa me ni ya yama noki yawari kimisemetemoneke. Kanawa bokinima nemetemoneke faha rike ihi. Sesowi amo nematamonaka.

25 Me hinatafihimatamonaka.
"Ota ka Hiti e ahabakibone. Era tikasomahi", me ati nemetemoneke.
26 **"Himataba yama te nakomeneri? Teoso tamine te watorini, kitahari?"** ati nematamonaka. Waremise boni ya faha rike famaha fawa nihimatamonaka. Yama nafi amosawahemetemoneke.
27 "Hika", me ati nemetemoneke. "Hiketeno amara, boni ati hikataba, faha rike ati hikataba, hinahari?" me ati nemetemoneke.

Katara ka me famaha me rabika mera Sesowi kasomematamonaka.
28 Me kobo kanehemetemoneke kowani ya, wami ini Katara tohaha ya. Me famaha me rabikatehani me kakiemetemoneke Sesowi ni ya, me kasawitehani mati tama tabori ya. Me yofinemetemoneke. Makoni me fiya tonami me nonofa hiharemetemoneke, me one.
29 Me ati kitehemetemoneke kasiro ya.
"Teoso biti himata hiri tiribe ota ni ya? Himata ebe tina tikine tiri ota ni ya? Tikine ti, otara tikatomahabone tiwa, ota amo ni kobo ra ota mata?" me ati nemetemoneke.
30 Yama yabo ya boroko me tamaha me nehemetemoneke, me tafaha mati.
31 Hinamati me aate hinehimatamonaka.
"Otara toyosemi tinofi ya otara tiyosemahi boroko me ni ya", me ati nemetemoneke.
32 **"Te tokomahi",** ati nematamonaka.
Me yana tona me tokomemetemoneke boroko me ni ya. Boroko me kana nawahemetemoneke hibati ya, me nafi. Atami ya me tokifiwaha me bokehemetemoneke rako ya. Me ahabemetemoneke faha ihi.
33 Boroko me nanarifa me tokomemetemoneke. Sitati ya me kobo tonama me nafi ni ya hiyara me kaminemetemoneke. Haha me famaha me rarabika toha me tamine me kamina, nemetemoneke.
34 Sitati ka me kamakiemetemoneke Sesowi ni ya, me nafi. Me kobo namakia Sesowi me aate nemetemoneke, tokomebonaha.

9

Sesowi me ka owa nakitamehimatamonaka, yaka ni watorari.
1 Sesowi tofoyame me kariwama me kobo nemetemoneke fara hinaka sitati ya.
2 Me ka owa kama ya forehi me kakamemetemoneke he ni ya, yana ni watorari. Me ihi Sesowi hiwaha me ati boti

hiwatoemetemoneke, "Teoso kitate amaka", me ati boti ati na mati. Ati yana nematamonaka.

"Okatao yayai tinahi. Teoso tiwehene hiyara fawa nika", ati nematamonaka.

3 Mowisei ati kakamina Sesowi ati me mitaha me ati boti yama nima nemetemoneke. "Yama hiyara kaminareka, Teosomona ati nari", me ati boti ati nemetemoneke.

4 Yama me wati nawaha Sesowi me hiwatoemetemoneke. **"Himataba yama hiyara te wati nawahineri te ati boti ya?**

5 **Owati e nara oke ahi: 'Tiwehene hiyara Teoso fawa nika', onahara oke. 'Yana tinahi, yaka tibeya', onehene ama oke. Fara owati famineke.**

6 **Owa te watowahaba te amake waha, me ihi hiyara me ihi fawa ni owatoa owa ahi, bofe ya, Teoso ati ehene".**

Faya me ka owa forehi hiyarematamonaka. **"Yana timisamahi. Tika fofore titihi. Tikamahi titaboro ya",** ati nematamonaka.

7 Yana namisame tokomematamonaka fare taboro ya.

8 Me nafi hiwehi "Hika", me ati nemetemoneke. Teoso me kahiyaremetemoneke.

"Me ihi hiyara me ihi e ka one me fawa nineke waha, Teoso ati ehene", me ati nemetemoneke.

Sesowi Mateo ha nematamonaka.

9 Sesowi tokome me ka owa awehimatamonaka, itariari yobe ya, me ka yinero yayaba ka yobe ya, Mateo tohahari.

"Tisawihi owa ni ya", Sesowi ati nemarika.

Yana namise he ya famehimari amaka.

10 Me tokoma Mateo ka yobe ya Sesowi tafehimari amaka, me ya tabahari, me tamaha mati, me ka yinero yayaba mati, me ya me one tabaha mati, yama hiyara hihiri mati. He ya tataba me toha, namaroke.

11 Fariseo Sesowi me awaha Sesowi ya tataba me me aate namaroke.

"Himataba te ka borofeso me tafi ya tafi tabara, me yoro tokana mati, yinero yayaba me ya yama hiyara hihiri me tabaha mati?" me ati namaroke.

12 Me ati Sesowi mite ati yana nemarika. **"Yama kome e awara metiko era narifatere amaka, e taminaro. Me kiya na me ta metiko mera narifate amaka.**

13 **Teoso ati te watora te awineke, ati e nari ahi:**

'Haha yama onofa okere haro, yama kahi te ta nabonehe owa ni ya. Me one ta te narifabone teke',

Teoso ati nematamonaka. Me ihi amosa me ha orahabone okehara oke. Okehara oke, me ihi hiyara me ta me ha onahabone owa", ati nemarika.

Sesowi me aate nemetemoneke, era e nafimi ka yama kaminebonaha.

14 Yowao ya tataba me kamakiamaroke Sesowi ni ya. "Otara ota nafimirima nineke. Fariseo hine me nafimirima, nineke bisa. Himataba tika tataba hine me nafimirineri?" me ati namaroke.

15 Sesowi ati yana nemarika. **"E ka owa fanehiba ya tataba me ya tabehi ehene me yayai naboneke. Me ohi raboneke. Yama we one ya me one hitimakehibonaka. Faya he ya tataba hine me nafimiaboneke fahi.**

16 **Makari bote e nawanamatera amake makari ibe yati ya. Makari yati e nawani ya makari sibi tonamatasahaba amake, bote tohi karo. Makari hoti tonafihaba amake mata ya.**

17 **Fi yati e tonihatera amake yama atari bote yama wiye tohaha ya. Yama atari sibi toni ya fi ahababa amake. Yama atari ahaba, naba amake. Fi yati e tonihate amake yama wiye yati ya. Fi fawa teraboneke, yama wiye toha naro",** ati nemarika.

Sinakoka hiti Sesowi aate nematamonaka.

18 Sesowi hiyare ni ya sinakoka owa hiti kakehimarika. He nokosi ya sonarise ati yana nemarika. "Okoto ahabarake hibayata ya. E tofamamahabone eke otaboro ya. Tiye tekibaribeya he ni ya, kitamabana", ati nemarika.

19 Sesowi yana tone he ya tofamamemarika. Sesowi ya tataba me toha, namaroke.

Fanawi ka ama fawa ni watora Sesowi nakitamehimatamonaka.

20 Sesowi yaka ne me ka one kamakiemetemoneke he nowati ya. Sesowi ka makari tati boni bori kanemetemoneke. Fanawi ka ano 12 nemetemoneke, hinaka ama fawa raro.

21 Ati boti e nemetemoneke ahi: "Hinaka makari boyo oni ya okitamahaba ama oke", ati nemetemoneke.

22 Sesowi ki nawahame he awe ati yana nematamonaka. **"Okoto yayai tinahi. Titaminawa tike waha, tiwati boti e ni karo ahi, 'Owa kasomebanaka, kitahari', tini karo",** Sesowi ati nematamonaka.

Fanawi amosawahamehemetemoneke, hibati ya.

Sinakoka hiti bite Sesowi nakitamehimatamonaka.

23 Sesowi kobo tonamake tokiyomamakehimatamonaka sinakoka hiti ka yobe ya. Me tamehemetemoneke, me yobiri

na mati, me ati komeha mati. Me one nabisemetemoneke,
hohori me hori na mati. Sesowi mera awehi
24 ati yana nematamonaka.
"Te tokomahi. Inamatewe ahabakere. Amo nineke hine ya", ati nematamonaka.
He ati me mitaha he me haha kanehemetemoneke.
25 Ati ehene me tokomemetemoneke.
Tokiyomamakehi inamatewe yehe wara hikana yana namisemetemoneke.
26 Hiyara me kaminemetemoneke, Sesowi ehene me awaha mati, tabora yabora ka me ni ya.

Me noki awara me famaha mera Sesowi kasomematamonaka.
27 Sesowi tokomematamonaka. Me noki awatera me famaha Sesowi nowati ya me towakamakiemetemoneke, he me ha na mati.
"Tafi ka noti otara aawawa tinahi", me ati nemetemoneke.
28 Yobe ya Sesowi tokiyome nowati ya me towakiyomamakiemetemoneke. Sesowi mera aate nematamonaka.
"Tera kasomi owatowahamone te ati nine?" ati nematamonaka.
"Ota ka Hiti ee, otara kasomi tiwatoamone ota ati nineke".
29 Me noki boyo hina me hihiyarehemetemoneke. **"Fara te ati boti nima, yama naboneke, Teoso kitehimona te ati ni karo",** ati nematamonaka.
30 Me noki awawemetemoneke.
Sesowi me narabi nima hinehemetemoneke. **"Tera te kakatomiyahi. Yama te kaminariyahi me ni ya",** ati nematamonaka.
31 Me towaka Sesowi ehene me kaminemetemoneke tabora nafi ya, yaboraro.

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, ati yana ni watorari.
32 Me towakamemetemoneke. Me ka owa me kakiyomamemetemoneke he ni ya, ati yana ni watorari, inamati ehene.
33 Sesowi ati ehene inamati tokomematamonaka. Faya ati yana namehimatamonaka. Me one Sesowi ya me tabaha "Hika", me ati nemetemoneke. "Yama e na watatera amake Ihayeo me ni ya", me ati nemetemoneke.
34 Fariseo me ta Sesowi ehene me nofaremetemoneke. "Fare inamati me ka towisawa ati ehene tohe awaka. Makoni inamati mera toyosemaka", me ati nemetemoneke.

Sesowi mera aawawa nematamonaka.
35 Sesowi yaka nemarika tabora nafi ya, sitati nafi ya, mera kanawanahari sinakoka ya. Hiyara amosa kaminemarika, Teoso ka towisawa tamine kaminari. Mera kasoma nemarika, yama kome yoro tokana me awaha mati.

36 Me tamaha me ya tabehimarika. Mera awehi mera
aawawa nemarika, ofeya me nima me na mati, me nanarifa
watara mati, me kokoriri na me toha na mati.
37 He ya tataba mera hiyaremarika.
"Yamata tamake fatara karo. Me tamakere, yamata
me yabahaba mati.
38 **Fatara Hiti te aate nahi, mera yosehibana, yama**
me ahi naba mati, hinaka yamata me hiyababana", ati
nemarika.

10

Sesowi mera ha nematamonaka, me 12 na mati.

1 Sesowi mera ha nemarika, me 12 na mati, he ya
tataba mati, mera hiyarebonaha. **"Owati ihi inamati me**
kitaraba me amake waha, me te toyosema mati. Yama
kome yoro tokana me awaha me te kasoma, nabone
teke owati ihi".
2 Me inimaro amake haro, Sesowi ya tataba mati. Simao
tai tohehimarika, Betiro tohahari. Nisori Atere toha, Tiako
toha, Sebeteo biti. Tiako nisori Yowao toha,
3 Firibi toha, Batoromeo toha, Tome toha, Mateo toha,
yinero yayaba tohatehari. Tiako Afeo biti toha, Tateo toha,
4 Simao toha, Homa ka mera momono tohatehari. Yota
Isikarioti toha, nemarika, Sesowi ta tehibana.
5 Sesowi mera yosehimarika, me tokahabone mati, me 12
na mati, afa mati. **"Bara me tabori ya te tokaraba teke.**
Samaria me ka sitati ya te tokarihi naba teke.
6 **Te toki ohariabone teke Ihayeo me ni ya, ofeya me**
tosawariha me nima me na mati.
7 **Te ati e naba teke ahi me ni ya: 'Teoso ka**
towisawatebona kobo kabona ayata ya', te ati naba
teke.
8 **Yama kome me awaha me te kasoma, me ahaba me**
te nakitama, me mese hiyara me te kasoma, me rabika
me te kasoma, naba teke, me ka yinero te aate ra te.
Te ka yinero aate orihi ote ama oke, tera okanawana
owa.
9 **Oro te towakarihi, barata te towakarihi, kobiri te**
towakarihi, naba teke te tosi matone ya kibeharo.
10 **Sakora te weye rihi, makari famaha te towakarihi,**
sataya te towakarihi, awa te tamarihi naba teke, te
yaka na te. Te tefebone me ta naboneke, me kasomi
manakone.
11 **Manakobisa me tabori ya te kobo ni ya te ati e**
naba teke ahi: 'Hibake amosara ahi?' te ati naba teke.
Me ka owa ino me itihaba me awineke, ehene amosari,

hinaka yobe ya te sawiba karo. Me one ka yobe ya te tokaraba teke.
12 **Yobe ya te tokiyomami ya te ati e naba teke ahi: 'Teoso tera kakatomehibonaka', te ati niyahi.**
13 **Yobe ka me ihi amosi ya Teoso mera kakatomehibonaka. Me ihi hiyari ya te ati e naba teke ahi: 'Teoso tera kakatomareba amaka', te ati nabone teke.**
14 **Haha tera me nofari ya te tokomaba teke. Te ati kamiti me nofari ya te tokoma, naba teke tabora one ya. Te tokoma te teme hobokori te nahabihaba teke, me tabori ka wami hobokori wataribone karo te ni ya.**
15 **Haha sitati ka me kokoriri ni nafitehaba me amake, Teoso yama manakone nahabihibona ka amo ni kobo ne ya. Keye amakere. Sotoma ya Komoha famaha ka me kokoriri ni nanafi raba tehaba me amake haha yama ya".**

Yama nawaha nahabone Sesowi ati nematamonaka.
16 **"Tera oyosehabana oke me ihi hiyara me baikani ya. Ofeya me nima te nabone teke, te sawiha te robo me ni ya. Maka nima te nabone teke, yama te watoha te. Tera me keyehariyahi. Te yahahabone teke, okoko me nima.**
17 **Tera te kakatomiyahi. Tera me te naba te amake, tera me ta naba te, me ka sitati me ka hiti me ni ya. Tera me kosi naba me amake sinakoka toro ya.**
18 **Tera me namohaba te amake kofenato me ni ya, owa te nofa owehene. Tera me namo naba te amake, kofenato me toha, towisawa me toha, na me ni ya. Owa te kaminabone teke me ni ya. Owa te kaminabone teke me ni ya. Owa te kamina nabone teke bara me ni ya.**
19 **Tera me ta ni ya te ati boti e raboneke ahi: 'Himata nima owati ribe?' te ati rabone teke. Te atiba Teoso kamineba awaka te ni ya.**
20 **Te ati amaraboneke. Te ka abi Kanamori ati yana neba awaka te ni ya".**
21 **"E ka owa anoti ta neba amaka, me one hinabowehibana. Owa hinaka matehe ta neba amaka me one ni ya, me me hinahabihaba mati. Owa bati ya mati me famaha mera kakoba amaka. Mera ta neba amaka, me one me me waka hinahaba mati.**
22 **Me nafi tera kakoaboneke, owa te nofi karo. Owa nofi te fawa ri ya Teoso tera kasomebonaka.**
23 **Sitati ka tera me nofari ya sitati one ya te tokahaba teke. Neme ka Owa kamebonaka, Ihayeo me ka sitati nafi te itiri ya mata. Keye amakere",** ati nemarika.
24 **"E ka borofeso ka yama wato nima e ka yama wato naboneke. E ka yama wato amosi mati tohahaba**

wataraboneke. Yama aahi e tohaha e fiya torahabone eke e ka hiti ni ya.
25 **Inamati me ka hitimona owa me toniharake, Beosebo tohahari. Beosebo memone tera me toniha naboneke. Beosebomona ya yobe hiti me tonihi ya Beosebo memone ya yobe ka me me toniha, naba me amake",** ati nemarika.

Teoso me nakomehabone Sesowi ati nematamonaka.
26 **"Makoni me te nakomerabone teke. Yama me kehemoha me ka yama awihinahaba amake. Me hiwatohaba amake nafi.**
27 **Te ka yamabone okominine oke ha te ta te ni ya mata. Owati te kaminabone teke me nafi ni ya. Yama okominine oke te warabo ya mata. Owati te kaminabone teke, te ati kitaha te, yobe bari ya te nahoria te.**
28 **Tera me waka nabone me ati na me te nakomerabone teke. Te abono me nabowaboneke. Te kanamori ta me nabowaraboneke. Teoso ta te nakomehabone teke. Teoso ta ati ehene me ahabate me amake yifo hiri ni ya yama hiyara ya. Me aboni ahaba me kanamori ahaba naboneke Teoso ati ehene.**
29-31 **Te watorima nahi. Teoso tera kakatomaka. Bani biti manakone nanafi raba te amaka. Bani biti ohari ahabe ahabi Teoso watote amaka. Yama watote amaka, bani me ka yama, me nafi. Te manakone e nabone teke ahi, bani biti me tamaha me manakone nima. E tati kone oohariki na nafi Teoso watoka",** ati nemarika.

Sesowi me nofahamone me ati nabone ati nematamonaka me nokosi ya.
32 **"Owa te nofahamone te ati ni ya me nokosi ya te hiyari ya, okobi ohiyarahabana oke winahari neme ya, tera onofamone ona owa.**
33 **Owa te nofaramone te ati ni ya me nokosi ya te hiyari ya, okobi ohiyarahabana oke winahari neme ya, tera onofarahamone ona owa".**

Me abe mono nabone Sesowi ati nematamonaka.
34 **"Oke ama oke, me abe mono ni fawa nihiba ama ora owa. Oke ama oke me abe mono ni yaro okanabone owa.**
35 **Owehene e ka owa bati mono nebonaka. E ka one mati mono, naboneke. Hinakaso mono, naboneke.**
36 **Me abe mono naboneke, me winaha mati yobe ohari ya.**
37 **Abi nofi mati tihi ya owa nonofa raba tinahamone tini ya, tiwa onofarahabone oke. Tika matehe nofi**

mati tihi ya owa nonofa raba tinahamone tini ya tiwa onofarahabone oke.
38 **E fami tinofi ya tiwehene e nabone tike ahi: tika ewenebone tiwa tikanabone tike, owa tinofi ka yama nawaha hiri tinahabone tinakomehara tiwa. Tisawi tinahabone tike owa ni ya fara oko toki nima. Tiwehene e ri ya e famarabone eke.**
39 **Tiwa tikayawi ya tihababone tike. Owa tinofi ka tihabi ya tika kasomi nahabone tike",** ati nemarika.

Teoso mera kakawebona Sesowi ati nematamonaka.
40 **"E ka owa tiwa narife ya owa narife awaka. Owa narife ya Teoso narifa naka, owa yosehari.**
41 **Teoso ati kakamina Teoso ati kamine ka tinarife ya tika yama manakone Teoso ta nebonaka, Teoso ati kakamina ka yama manakone nima naro. E ka owa ehene amose ka tinarife ya, tika yama manakone Teoso ta nebonaka, e ka owa ehene amose ka yama manakone nima naro.**
42 **Owa ya tataba matehe nima me na me ya otabi ka me ka fahaba ta tini ya, Teoso tiwa kakawebonaka, yama amosa ya, faha siriha ta tini ya kobo kahariharo. Keye amakere",** ati nemarika.

11

Yowao ya tataba Sesowi me aate nemetemoneke.
1 Sesowi he ya tataba me 12 na mera yosi ahabe ya yana tone tokomematamonaka Teoso tamine kaminebonaha me ka sitati ya, mera kanawanahari.
2 Yowao kateya ya foyehi Kirisito ehene tamine mitehi-matamonaka. Mera yosehimatamonaka he ya tataba mati, Sesowi me aate nabone mati.
3 "Efemata ama ti, kaketehibona me hinehimata? Owa ta ota noki nabana?" me ati namaroke, Yowao ati me kamina mati.
4 Sesowi ati yana nemarika. **"Te wete tokanamahi Yowao ni ya. Yama te mitaha te kaminibeya he ni ya. Yama te awa te kamina, nabone teke he ni ya.**
5 **Me noki awatera me noki awake waha. Me yaka ni watotera me yaka nawahineke waha. Me mese hiyatera me mese amosawahineke waha. Me warabi hawitera me warabi hawiwake waha. Me ahaba me kitama, narake waha. Me honara me ni ya hiyara amosa okominine oke.**
6 **Owehene me awi ya owehene me nofi ya Teoso me hekatomaboneke", ati nemarika.**
7 Sesowi ati me mitaha me tokomamaroke.

Me tokoma Sesowi me one hiyaremarika, me moto
kawahamaha mati, Yowao tamine kaminari. **"Himataba
te tokomake te awineri yama honara ya? Yama isi afe
te awahabone te ati na te awine, feo kanaharo boni
ihi?**
8 **Himata yama te awahabone te ati rini? E ka owa
te awahabone te ati ninihi, makari amosa akahari?
Makari amosa me weye na me watakere ahi yama
honara ya. Me winate me amake towisawa me ka yobe
ya.**
9 **Himata te awahabone te ati rini? Teoso ati
kakamina owa te awahabone te ati ninihi? Ee, Teoso
ati kakamina amaka. Yowao ehene ta amosi mati
tohaka.**
10 **Efe amaka hibati ka me hikaminehimata, yama
hani ya, me ka yama hani ati e na mati ahi:**

> **'Owati kaminebona tinokosi ya tai tohehibonaka,
> oyose kari. Tika hawibone namosebonaka tinokosi
> ya',**

yama hani ati ke.
11 **Yowao Batisita amosi mati tohaka. E fanawiri ni
ya me wataha me one ihi aamosa raba te me amake.
Teoso ka towisawa ya me tabaha me ta me amosate
me amake mata ya, me nafi. Yowao aamosa raba te
amaka. Keye amakere.**
12 **Yowao yana tone ya me yana tona, narake, me one
me mowa na mati, Teoso ka towisawa ka yama yana
tonahabone me ati na mati. Me sawisa narake, me one
me mowa nasa na mati.**
13 **Yowao watamatare ya Mowisei ati yana nematamon-
aka, Teoso ka towisawa kaminari. Teoso ati kakamina
me hikamina, hinehimatamonaka.**
14 **Eria me kamina nemetemoneke, kamatehibonaha.
Owati miti tinofi ya owati timitahi. Yowao amaka,
Eria, one oke.**
15 **Te narabo naha owati te mitahi",** ati nemarika.
16 **"Himata nima e ka one me nineri? Matehe nima
me nineke me nahoria mati mekato ya, me abe ha na
mati, me ati e na mati ahi:**
17 **'Hohori ota hori na te sere kara teke. E abe
kamoha tahi ota hiri na te ohi rihi na teke', me ati
te me amake.**
18 **Yowao kakehita amaka, bao kabarari, fi fawa rihi
nari. 'Rabike awaka', te ati na teke.**
19 **Neme ka Owa kakehimari amaka, yamata nafi
kabahari, fi fawa nari. 'Te awa hari, tafi nafihari, fi**

fawi nafi nari mata ya', te ati na te awineke. 'Yinero yayaba me ya tabaka, mera nofahari. Yama hiyara hihiri me ya taba, ka', te ati na te awineke. Owehene amosi ka yama Teoso watoka hiri onaharo. Yowao ehene amose ka yama Teoso wato, naka, hiri hinaharo. Ota ehene amosamone me nafi ati naba me amake", ati nemarika.

Sitati one ka mera Sesowi hora nematamonaka.

20 Faya Sesowi mera hora nemarika, sitati ka mati, me tamaha mera kasome ka sitati. Me ihi hiyara me ihi fawa ramaroke makoni mera hora nemarika.

21 Sesowi ati yana nemarika.

"Korasi ya te winaha te kokoriri tehaba te amake kasiro ya. Ha te Betesaita ya te winaha te kokoriri tehaba te amake kasiro ya. Teoso yama tamaha yofi kanaka kitaharo kasiro ya te ni ya, yama hiri onaha te awaha te. Tiro ka me toha, Sito ka me toha, na owehene me awehemenehe, me ihi hiyara me ihi me nofamarehenemete me amake hibati ya, makari mese kitaha me weye na mati, yifo hobokori ya me tati me mata kana mati, me yawa mati.

22 **Owati e nineke ahi: Teoso yama manakone nahabi-hibona ka amo ni kobo ne ya te kokoriri ni nafitehaba te amake. Tiro ya Sito famaha ka me kokoriri ni nanafi raba tehaba me amake haha yama ya.**

23 **Ha me te Kafanao ka me te, Teoso tera towakimise-bona te ati na te awineke, neme ya. Teoso tera towakimisamareba amaka neme ya. Te tokisaba te amake e abohi taboro ya. Sotoma ka owehene me awehemenehe, me ka sitati ahabarehenemete amake.**

24 **Owati e nineke ahi: Teoso yama manakone nahabi-hibona ka amo ni kobo ne ya te kokoriri ni nafitehaba te amake. Sotoma ka me ta me kokoriri ni nanafi raba tehaba me amake haha yama ya",** ati nemarika.

Sesowi Teoso kahiyarehimatamonaka.

25 Sesowi ati yana namatasehimarika. **"Abi neme Hiti ama tike. Wami Hiti tiha tite ama tike. Tiwehene amosara tike, haha yama tikehemoha tiwa, yama wawato me ni ya, haha yama me awarabone mati. Matehe fotara me ni ya yama yofi tikanara tike.**

26 **Abi, tiwehene e na ama tike, fara yama tinofa ya tiwehene tohaha tiwa",** ati nemarika.

27 **"Okobi yama nafi ta naka owa ni ya. Okobi ohari biti watote amaka. Biti fare ohari bati wato, tehi amaka. Fare biti hinamo hite amaka me ni ya, me**

nafi amararo. Bati yofi kani oharite amaka fara me hikatikaha me ni ya", ati nemarika.
28 **"Ma tihi ya tikamahi owa ni ya. Kokoriri tini ya tikama tinahi owa ni ya. Tiwa onarifibeya.**
29 **Tera okanawanabone onahara oke, e ka owa bowi nananakowa ne nima, wami ime towitawahawitia-habone ati nari. Oyaha oke. Tera hora orahabana oke. Te ati boti ya te hasi naba teke, owati ihi.**
30 **Oko yama te ahi na nihinaboneke te ni ya".**

12

Sesowi sabato kaminematamonaka.
1 Sabato one ya Sesowi kariwemarika fatara ya. He ya tataba me fimiha tiriko boni me bata namaroke. Me hikabamaroke.
2 Sesowi ya tataba me ihi fariseo me awaha Sesowi me aate namaroke.
"Me ihi tiwa ha, tika tataba mati. Sabato ya yama e na e hiri tera amake ahi", me ati namaroke.
3 Sesowi ati yana nemarika. **"Yama hani te awaterani te ama, Tafi tamine kaminaro? Tafi he ya tataba me ya tabehi me fimiha**
4 **Tafi tokiyomehimatamonaka Teoso ka yobe ya. Teoso ka bao me kabehemetemoneke. Bao hehi e kabatere amaka. Sasetoti me ta me hikabate amaka.**
5 **Mowisei ka yama hani te awaterani te awine, sabato kaminaro? Sabato ya sasetoti yama me ahi te me amake, teboro toro ya, yama hiyara me hiri ra mati.**
6 **Owati e nineke ahi: Teoso ati yati amosi mati tohaka. Teboro ka yama aamosa raba te amake.**
7 **Teoso ati e nematamonaka ahi:**

'Owa ni ya yama kahi te ta nabone te ati na yama onofa okere. Yama onofa oke haro, me one te narifibone karo,

Teoso ati nematamonaka. Teoso ati te wato ya te ati watarene te amake, owa ya tataba yama hiyara me hiri namone te ati na te.
8 **Neme ka Owa sabato Hiti tohate amaka",** ati nemarika.

Sesowi me ka owa nakitamehimatamonaka, mano kamo namahari.
9 Yana tone tokiyomehimarika me ka sinakoka ya.
10 Me ka owa sawihimarika, mano kamo namahari. Sesowi me aate namaroke.
"E abe kasomatehani ama, sabato ya?" me ati namaroke. Me ka owa nakitame ya ehene me hikaminebona me

hinehimatamonaka me one ni ya, sabato ya yama ahi
nemona me hinahari, ehene hiyaremona me ati na mati.
11 Sesowi ati yana nemarika. **"Tika ofeya hoti ya sone
ya sabato ya titimakehiba awaka hoti ya.**
12 **Ofeya manakone nafitere amaka. E ka owa ta
manakone nafite amaka. Makoni e ka one me e
narifabone eke sabato ya",** ati nemarika.
13 Me ka owa hiyaremarika. **"Timano yai tinihahi".**
Mano yai tonihemarika. Mano amosawahamemarika,
fara one nima naro.
14 Fariseo me tokomamaroke. Heoniao me hiri neme-
temoneke, me abe hiyarabone mati. Sesowi ino me hiri
nemetemoneke, me hinabowebonaha.

Sesowi Teoso nanarifa tohehimona ati nematamonaka.

15 Sesowi fariseo me ati watohimatamonaka, me hin-
abowehibona me hinahari. Makoni tokomemarika. Me
tamaha me ya tabehimarika. Mera kasomemarika, me nafi.
16 Me narabi nima nemarika, ehene me hiwehi ehene me
hikaminarebonaha me one ni ya.
17 Fare Isaiya Teoso ati kakamina atimatamona nima
yama namaroke, Teoso ati kaminari ahi:

18 "Oko nanarifa tiwahi, owasiari. Onofareka kasiro ya
owati boti ya. Oko Kanamori sawihabone oke he ni
ya oyoseharo. Bara mera hiyarebonaka, ati e nari ahi:
'Teoso mera kasomebonaka hibayata ya', ati nebonaka.
19 Me ni ya ati kitarebonaka. Mera mono rihi nebonaka.
Ati me himitarehibonaka howa ya.
20 Me kitara me ni ya yahehibonaka. Yama isi kekero
toraba na baka nakosarebonaka. Nabarina owinima na
nawirihi nebonaka. Mera kasomebonaka, me kitara mati.
21 Bara me ati e naba me amake ahi: 'Era kasomeba
amaka', me ati naba me amake,

Isaiya ati nematamonaka.

*Sesowi mera nakitame ka "Beosebo ati ehene tohe awaka",
me one ati nemetemoneke.*

22 Me ka owa me kakiamaroke Sesowi ni ya, inamati
ehene noko awaterari, ati yana rihi tehari, inamati ehene.
Sesowi hikasomehimarika. Manakobisa ati yana, yama
awa, nemarika.
23 Sesowi ya me tabaha "Hika", me ati namaroke. "Efe
amare, Tafi ka notibonamatamonaha?" me ati namaroke.
24 Fariseo Sesowi ehene tamine me mitaha me ati
yana nemetemoneke. "Me inamati toyosemahareka, fare
Beosebo ati ehene, inamati me ka towisawa, Teoso ati ehene
amarari", me ati nemetemoneke.

25 Sesowi me ati boti watohi mera hiyaremarika. **"Fara
e abe mowa ni ya e ahababone eke. Sitati ka me abe
mowa ni ya me ahaba naboneke, me nafi. Yobe ohari
ka me winaha me abe mono ni ya, me ahaba naboneke.
26 Satanaisi fara me one toyoseme ya, Satanaisi me
abe mono na me awineke. Me ahababa me awineke.
27 Me inamati oyosemahamone te ati na te awineke,
Beosebo ati ehene. Manakobisa te ka tataba inamati
me me toyosema Beosebo ati ehene ama? Beosebo ati
ehene amare awaka. Yama hiri ona Beosebo ati ehene
amakara bisa.
28 Hinamati me oyosemine oke Teoso Kanamori ati
ehene. Faya Teoso ka towisawa kobo nareka ahi.
29 E ka owa nima one oke, tokiyomahari owa ka yobe
ya, hinaka yama hibotiabonehe. Yobe hiti kitehi wete
nareka. Yobe hiti kitehi wete re ya yobe hiti ka yama
botirebonaka. E ote ama oke bisa ahi. Satanaisi wete
onahara oke, me okasomahabone owa, me rabika mati.
30 Owa ni ya tisawiri ya owa tinofara tiwa awine tike.
Tiriko boni e bata na e famari ya tiriko boni mata
tikawite tiwa awine tike.
31 Owati e nara oke ahi: Teoso yama hiyara nafi
fawa nite amaka. Yama hiyara oharia ta Teoso fawa
nirebonaka. Teoso Kanamori yama hiyara hiri nemona
tini ya tika yama hiyara Teoso fawa nirebonaka.
32 Neme ka Owa tinofaramone tini ya tika yama
hiyara Teoso fawa nibonaka. Teoso Kanamori ta
tinofaramone tini ya tika yama hiyara Teoso fawa
nirebonaka. Hibayata ya tika yama hiyara fawa nirihi,
amo ni kobo ne ya tika yama hiyara fawa nirihi
nebonaka",** ati nemarika.

*Awa one boni amosa, one boni hiyarihi na Sesowi
kaminematamonaka.*

33 **"Awa amosa boni amosate amake. Awa hiyara boni
hiyatera amake. Awa boni e awi ya awa e watohabone
eke.
34 Ha te maka biti me te amake. Yama amosa kamini
te watokere, te hiyara te. Yama hiyara te kaminate te
amake, te ati boti hiyara te.
35 E ka owa amose yama amosa kaminate amaka, ati
boti amosari. E ka owa hiyare yama hiyara kaminate
amaka, ati boti hiyarari.
36 Owati e nineke ahi: Tiwati yana na tiwa tekatom-
ahi. Yama hiyara tikamini ya yama manakone tina-
habihaba ama tike, Teoso amo ni tohe ya, yama
manakone nahabihibona ka amo ni.**

37 **Tiwati amosa hiri tini ya titaminamone Teoso ati neba amaka. Tiwati hiyara hiri tini ya tihiyaramone Teoso ati neba amaka",** ati nemarika.

Sesowi Teoso ka yama kaminematamonaka, me hiwahabonehe.

38 Mowisei ati kakamina fariseo me ya me taba me one Sesowi aate namaroke. "Ota ka borofeso ota ka yamaba tinamohi Teoso ka yama", me ati namaroke.

39 Sesowi ati yana nemarika. **"Teoso ka yama te awahabone te ati nineke, te hiyari karo, Teoso te nofari karo. Hine ya Teoso ka yama oharia te awahaba teke, yama Yona hiri hinemete nima naro, Yona Teoso ati kakamina.**

40 **Yona ehenematamona nima Neme ka Owa ehene nebonaka. Yona amo ni terei nematamonaka aba ehebote nabati ya foyahari. Neme ka Owa amo ni terei nebonaka wami boti ya sawihari.**

41 **Ninifi ka me toha, naba me amake. Te ehene hiyaramone me ati, naba me amake afa yama ya, Teoso nokosi ya. Me ni ya Yona Teoso ati kamine me ihi hiyara me nofamarehemetemoneke. Yona yama wawato raba nematamonaka. Ha owa ta yama wato mati ohaha owati kamiti te nofarineke.**

42 **Yama toyabo ya Teoso yama nafi manakone nahabi ya towisawa fana Saromao yaka nemete te ya tabahaboneke. Te ehene hiyaramone ati naboneke, ihi nima te ehene ra te. Kakehemetemoneke yama yabo ya Saromao ati mitahabonehe Saromao yama wato kari. Ha owa ta yama wato mati ohaha owati kamiti te nofakere",** ati nemarika.

Sesowi me inamati kaminematamonaka.

43 **"E ka owa ni ya inamati sawihi inamati tokome ya faha watari ka yama ya kariwate amaka, taborobona siba nari, taborobona wasirari.**

44 **Ati e nebonaka ahi: 'Wete onamabana oke fara osawi ka yobe ya', ati nebonaka. Wete name yobe wasimebonaka, hinita tohahari, amosari, me yowi hiwahari, me hinamosamari.**

45 **Me 7 na mera ha nebonaka, me hiyari mati tohaha mati, me ya tabawehibonaha fahi, me winaha mati. E ka owa ka yama nawaha kitamisahaboneke waha, inamati me ihi. Hahi nima te nabone teke, yama hiyara te hiri na te",** ati nemarika.

Sesowi mati me hihiyarehibona me hinehimatamonaka.

46 Sesowi mera hiyare ni ya mati nisori mati me na me ka-
makiemetemoneke. Yobe beheri ya me nahobasahamaroke,
Sesowi ino me hiri na mati, me hihiyarehibonaha.
47 Me ka owa ha hinehimarika.
"Sesowi ami niso me na me nahobasaharake yobe beheri
ya, tiwa me hiyarabone me ati na mati", ati nemarika.
48 Sesowi aate hinehimarika. **"Hibaka okomi? Hibake
okaniso?"** ati nemarika.
49 Mera yofi kanehimarika he ya tataba mati yehe ya. **"Me
te awa haro. Okomi nima me nineke. Okaniso me
nima, me nineke.**
50 **Okaniso toha, okasima toha, okomi toha, na nima
me nineke, e ka one mati, okobi neme ya winehi yama
hinofa me hiri na mati",** ati nemarika.

13

Sesowi yama noki tamine kaminematamonaka.

1 Afa yama wehe ya, Sesowi yana tonehimarika yobe ya.
Tokomakehi itabasehimarika rako witi ya.
2 Me tamaha me kakeha me ihi tofoyawiti itarimarika
kanawa tori ya. Me one nahobasahamaroke faha witi ya.
3 Mera kanawanehimarika yama tamaha ya, hiyara kam-
inari.
**"Owati te kamitahi. E ka owa tokehimatamonaka
yama noki koro nebonaha.**
4 **Yama noki were kane noki one kasohemetemoneke
hawi beheri ya. Bani biti me kakeha yama noki me
kabehemetemoneke.**
5 **Yama noki one kasohemetemoneke wami yati ki-
haha mese ya. Wami bayiri ka tiriko yani kerewe
remetemoneke.**
6 **Manakobisa bahi kamaki ehene tiriko waya
tokanemetemoneke, habi fotari karo.**
7 **Yama noki one kasohemetemoneke atiwa baikani
ya. Atiwa yanehi ehene tiriko yani watoremete-
moneke.**
8 **Wami amosa ya yama noki one kasoha yanaha
bonohemetemoneke. Noki oharia koro na boni 100
toha, noki one ka boni 60 toha, noki one ka boni 30
toha nemetemoneke, hiyabamatehabana.**
9 **Te warabo naha owati te mitahi",** ati nemarika.
10 He ya tataba me kamahamaroke he ni ya, he me aate
nabone mati. "Himataba hiyara tikaminine tiri me ni ya?"
me ati namaroke.
11 Sesowi ati yana nemarika. **"Me ka hiyarabone
okominine oke, owati miti yokana me toharabone
mati. Teoso ka towisawa ka yama wato yokana te
tohahabone Teoso ati nareka, ha te ta. Teoso ka**

towisawa ka yama wato yokana me toharabone Teoso ati nareka, me one.
12 **E ka owa yama kihe ya hinaka yamabone Teoso ta hinamakehaboneke. Manakobote hinaka yama tamawahaboneke. Hahi e ka owa yama kihare hinaka yama Teoso hiyabamakiaboneke.**
13 **Makoni me ka hiyarabone okominine oke. Me noki awaha yama awi yokana me tohakere. Me warabi hawiha yama me mitakere, Teoso ati miti yokana me tohara mati.**
14 **Isaiya me tamine kaminematamonaka ahi:**

'Yama te mitaha te watoraba te amake. Yama te awaha te watorihi, naba te awineke.
15 **Te ati boti yama watorihi, te narabo naha yama miti yokana te toharihi, te noko amo kana nineke. Te noko yama awi ya te narabo yama mita, te ati boti yama wato ni ya te ehene hiyara te nofamarehene te amake. Te ehene hiyara te nofamari ya tera okasomehene ama oke',**

Isaiya ati nematamonaka, Teoso ati kaminari.
16 **Teoso tera nofaka, ha te ta. Yama awi yokana te toha, yama miti yokana te toha, nineke.**
17 **Me tamehemetemoneke, Teoso ati kakamina me toha, yama amosa hihiri me toha, na mati, yama te awaha me awahabone me ati na yama me awara mati. Haha yama te mitaha me mitahabone me ati na yama me mitaremetemoneke. Keye amakere".**

18 **"Owati te kamitamatahi. E ka owa tamine okominahabone oke, tiriko koro nematamonaha, te watohabonehe.**
19 **Tiriko noki one kasohemetemoneke hawi beheri ya. E ka one me nima nineke, Teoso ka towisawa tamine me mita mati, Teoso hikaminahari, Teoso ati me watora mati, Satanaisi Teoso ati totimake kari me ati boti ya.**
20 **Yama noki one kasohemetemoneke wami yati kihaha mese ya. Afa nima me nineke, Teoso ati me mitaha ati nofi me kerewe ri karo, me yayai na mati.**
21 **Tiriko habi watara nima me nineke, Teoso ati me nofamara mati. Teoso ati me nofaha me one me me hinofamara Teoso ati nofi me fawa te me amake. Yama nawaha me hiri na Teoso ati nofi me fawa, te me amake, me one.**
22 **Atiwa baikani ya yama noki one kasohemete-moneke. Afa nima me nineke, Teoso ati me mitaha**

yama amosa me hiri ra mati, yama tamaha me nofa mati, yinero tamehi me nofa, na mati.
23 **Yama noki one wami amosa ya kasohemete-**
moneke. Afa nima me nineke, Teoso ati me mitaha mati, me ihi amosa mati, Teoso ati wato yokana me tohaha mati. Owa ehene manakone 100 toha, owa ehene manakone 60 toha, owa ehene manakone 30 toha, naka, amosari", ati nemarika.

Yama noki bara taminemetemone amake.
24 Sesowi hiyara one kaminemarika tasa me ni ya. **"E ka owa hinaka fatara ya tiriko noki amosa koro ne nima Teoso ka towisawa tamine naka.**
25 **E ka owa tiriko koro ne amo ne ya he me nofara me kakeha yama noki bara me koro nemetemoneke, tiriko baikani ya. Faya me tokomemetemoneke.**
26 **Tiriko yanaha fotawaha bonohemetemoneke. Yama kabani yana, nemetemoneke.**
27 **"Yobe hiti ka yama aahi me aate hinehimatamon-**
aka. 'Bataro, yama noki amosa koro tirinihi tika fatara ya? Himataba yama kabani yana nineri?' me ati nemetemoneke".
28 **"Ati yana nematamonaka. 'Owa me nofara me ihi tohaha me awineke', ati nematamonaka".**
"'Ota kanamosibana?' me ati nemetemoneke".
29 **"'Te kanamosarabanake. Yama kabani mohi te bore ni ya tiriko ahabariyahi.**
30 **Tiriko hine yanake yama kabani ya tabaharo. Manakobisa hati ya me oyosehabana oke, tiriko me bata naba mati. Owati e nabana oke ahi: Yama kabani te tai tonihahi. Te soki naki ya te sari kanahabanake. Manakobote tiriko te bata ni ya tiriko te tonihabone teke tiriko totoniha ka yobe ya', ati nematamonaka",** Sesowi ati nemarika.

Teoso ka towisawa ka yama Sesowi kaminematamonaka.
31 Sesowi hiyara one kaminatasehimarika me ni ya. **"Mositata noki nima Teoso ka towisawa kaki te amaka. E ka owa mositata noki koro nematamonaka hinaka fatara ya.**
32 **Mositata noki iisi kabote na yanate amake. Yanawahi ya awa tohate amake. Fatara ka yama one ta fotakere. Mositata yanaha ini ya bani biti me winate me amake",** ati nemarika.
33 Hiyara one kaminemarika tasa. **"Teoso ka towisawa kaki e te amaka fehemeto fanawi hinatabaha nima, tiriko ya, tiriko fowamisarawaharo, nafi, tiriko nafi-**
haro, 30 kiro tohaharo", ati nemarika.

34 Sesowi hiyara kamini oharimarika me ni ya, me tamaha mati.
35 Teoso ati kakamina fara meteba mera kaminematamonaka, Teoso ati kaminari, ati e nari ahi:

"Hiyara okomina okibone. Haha yama me hiwatotera okominaboneke, Teoso hikehemoharo",

Teoso ati kakamina ati nematamonaka.

Yama noki bara Sesowi kaminematamonaka, me hiwatoabonehe.
36 Sesowi mera toyosememarika, me tamaha mati, me tokomabone mati. Wete namehimarika fare hinaka yobe ya.
He ya tataba me aate hinehimarika. "Yama kabani ka hiyara ya otara tikanawanahi, ota wato forima nabonehe", me ati namaroke.
37 Sesowi ati yana nemarika. **"E ka owa tiriko noki amosa koro nematamonaka. Efemata nima Neme ka Owa naka.**
38 **E ka owa ka fataramete nima, me nineke, me nafi. Tiriko noki nima me nineke, Teoso ka towisawa ka mati. Yama kabani nima me nineke, Satanaisi ka mati.**
39 **E ka owa me nofari ka yama noki bara me koro nemetemoneke. Afa me nima Satanaisi naka. Tiriko me bata ni ka yama nima Teoso amo ni naka. Tiriko me bata na me nima me nineke, Teoso nanarifa mati.**
40 **Yama kabani mohi me bore nemetemoneke, me sari hikanabonehe. Afa nima, yama tehaboneke Teoso amo ni ya.**
41 **Neme ka Owa hinaka nanarifa mera yosehibonaka, me me yabahabone mati, yama hiyara me hiri na mati, fare hinaka me ni ya me sawiha mati. Me me hiyaba hinahaboneke, me yoyose mati, yama hiyara me hiri nabone me ati na mati.**
42 **Me me were hiwitiaboneke yifo hiwe kitaha ya. Me ohi tehaboneke, me ini yiki tokana mati.**
43 **Yama amosa hihiri me ta me oye kitatehaboneke, bahi oyene nima naro, me sawiha mati me ka abi taboro ya. Te narabo naha owati te mitahi",** ati nemarika.

Teoso ka towisawa ka yama Sesowi kaminematamonaka.
44 **"Teoso ka towisawa kaki e te amaka, yinero nafihi nima, me hikehemobahari wami boti ya. E ka owa yinero wasihimatamonaka. Hikamomematamonaka tasa. Yayai ne hinaka yama nafi ta nematamonaka, yinero manakonebonaha. Yinero tama ne wami kote**

kanikematamonaka, fare yinero kamo ka wami", ati nemarika.

45 **"Teoso ka towisawa kaki e te amaka ahi, e ka owa nima, berora amosa kakanika tohahari.**

46 **Yama we one ya berora wasihimatamonaka amosaro mata ya. Hinaka yama nafi ta nematamonaka berora kanikebonaha, amosaro mata ya",** Sesowi ati nemarika.

47 **"Teoso ka towisawa kaki e te amaka tahafa nima. Tahafa me koro nifeha aba me yoro tokana me me nawasiemetemoneke. Me me horo hikanake**

48 **tahafa mo kanehemetemoneke. Me me horo hikamisehemetemoneke faha witi ka siki ya. Me nahorisa aba me amosa me me te nemetemoneke yama wiye ya. Aba me hiyara me me were towiti nemetemoneke.**

49 **Afa yama nima yama tehaba amake, Teoso amo ni karo. Teoso nanarifa me me yabatehaboneke, me ihi hiyara mati, me ihi amosa me baikani ya.**

50 **Me me were hitehaboneke yifo hiwe kitaha ya. Me ohi tehaba me amake, me ini yiki tokana mati",** ati nemarika.

51 **"Owati nafi te watoha te awine?"** ati nemarika.

"Ee, tiwati nafi ota watoha otake", me ati namaroke.

52 **"E ka owa Mowisei ati kakamina tohe Teoso ka towisawa nonofa tohawe ya e ka owa yama kihe ehene nima ehene nebonaka, yama manakone amosa kihahari, yama yati yama bote ya tabaharo",** ati nemarika.

Sesowi mera kanawanehimatamonaka, Nasare ka sinakoka ya.

53 Sesowi hiyara kamini ahabe ya tokomemarika.

54 Kobo tonamemarika fara hinaka sitati ya. Mera kanawanehimarika sinakoka ya.

He ati me mitaha "Hika", me ati namaroke. "Hibake hikanawanatehino amara, yama nafi watohari, mera kasoma nari?

55 Awa hihiri biti amare? Mati amarini, Maria? Nisori me amarini, Tiako, Yose, Simao, Yota me na mati?

56 Hinakasima sawi nofarawara ama e ni ya, nafirawaha? Himataba yama nafi watora?" me ati namaroke.

57 Sesowi ati me nofaramaroke.

Sesowi ati yana nemarika. **"Teoso ati kakamina ati me hinofate amaka, tabora bara ka mati. Ati me hinofatere amaka, fare taboro ka mati",** ati nemarika.

58 Ati me hinofare me tamara mera kasomemarika.

14

Yowao Batisita me nabowemetemoneke.

1 Eroti me ka tetaraka tohe Sesowi tamine mitehimatamonaka, afa yama ya.

2 He nanarifa mera aate nematamonaka.

"Yowao Batisita amare, kitamenoho? Makoni yama watohi awaka mata ya", ati nematamonaka.

3 Yowao ahabibehimatamonaka Eroti ati ehene. Eroti ati ehene Yowao me hiwate me wete hine me hibehimatamonaka kateya ya. Ehene e nematamonaka Erotia hiyosehari, fare fati. Taiti ya Eroti anoti Firibi tohehi fatimetemoneke, Erotia. Erotia Firibi kakosaha Eroti itiwemetemoneke.

4 Yowao ati e nematamonaka ahi. "Eroti yama hiyara hiri tine tike, Erotia titiwaha tiwa", ati nematamonaka. Makoni hibehimatamonaka.

5 Eroti Yowao nabowehibona ati nematamonaka. Nabowi hinofarehimatamonaka mata, me tamaha me hinofe kari. Yowao Teoso ati kakaminamona me ati nemetemoneke.

6 Yama wehe one ya Eroti ayaka hiri nematamonaka, hinaka anifesario. Ayaka ya Erotia bite ayakemetemoneke me nokosi ya. Eroti hinofemetemoneke, toki amosaro.

7 Ati yana nematamonaka, hinaka yamabone ta hinahabonehe, fara yama hinofaro. "Keye amakere. Teoso owati mitaka", ati nematamonaka.

8 Mati hiyoseha ati e nemetemoneke ahi: "Yowao Batisita tati ta tinahabone tike owa ni ya, barato ehebote tori ya tati foyahari", ati nemetemoneke.

9 Eroti Yowao ahabi nofare mera yosehimatamonaka, Yowao me nabowahabone mati, keye hiri nemona me hirabona karo. Ayaka ka me nafi tohaha ati me himitematamonaka.

10 Ati ehene Yowao me nabowehemetemoneke kateya tori ya, tati me ti hisahari.

11 Tati me hekamehimatamonaka, barato ehebote tori ya tati itarihari. Tati me ta hikanamehimatamonaka atona ni ya. Mati ni ya tati ta hikanamehimatamonaka.

12 Yowao ya tataba abohi me hekamehimatamonaka, me hikamobonaha. Sesowi ni ya me tokoma Yowao tamine me kaminamaroke.

Sesowi mera natafematamonaka, 5000 me toha mati.

13 Sesowi me ati mite tofoyawitimarika kanawa ya. Towakamehimarika ohariari yama honari ya.

Sitati one ka tamine me himite me hinakamakimatamonaka, me yaka na mati, me tamaha mati.

14 Sesowi kanawa ya foyehi kisehi me tamaha mera awehimarika. Mera aawawa ne ka me one yama kome awaha mera kasomemarika.

15 Bahi toke ya he ya tataba me aate hinehimarika. "Sesowi tabora watakere ahi. Bahi tokaka. Me tiyosemahi, me tafeba me kanikaba mati tabora ya", me ati namaroke.
16 Sesowi ati yana nemarika. **"Me tokomarahabanake. Me tafeba te ta nahi fara me te",** ati nemarika.
17 "E ka yamata tamamakere. Bao 5 toha, aba me fama, narake", me ati namaroke.
18 **"Yamata owa te kakawahi",** ati nemarika.
19 Sesowi mera yosehimarika, me naorisahabone mati masiri mese ya. Bao 5 ne wara tokanemarika. Aba me fama na mera wara tokane neme awehi ati yana nemarika, **"Teoso faya amake",** ati nari. Bao ebe ne he ya tataba mera kakawemarika, he ya tataba me ta hinehibonaha me one ni ya, me tamaha mati.
20 Me nafi tafaha me akaramaroke. Yamata isi ni hasi na me kayabamaroke. Isiri 12 namaroke, mo naro.
21 Me makiti 5000 me tohahamaroke, me tafaha mati. Me fanawi toha, matehe toha, namaroke, me tafaha mati.

Sesowi yaka nematamonaka faha baki ya.

22 Hibati ya Sesowi he ya tataba mera yosehimarika, me kibehabone mati kanawa ya, me tai toamabone mati kowani ya. Towitakosebona ati nemarika, mera toyosemahari.
23 Mera toyosemi hawa tohe ya tokomisehimatamonaka atami ya, ohariari, Teoso hiyarebonaha. Bahi tokinima ne ya wasa nematamonaka neme ya, ohariari.
24 Kanawa tohahamaroke faha baikani ya. Boni kitaha kakeha kanawa wasihamaroke. Faha reko ni kitaha kanawa banahamaroke.
25 Yama sirimaki ya Sesowi kamakimarika yaka nari faha baki ya.
26 Me hiwehimarika yaka nari. Yaka ne me hiwehi me ha namaroke, me kakomeha mati. "Hinamati amare?" me ati namaroke, me kokoriri na mati.
27 Sesowi ati yana nibote nemarika. **"Te kokoriri rima nahi. Owa amake. Te watorima nahi",** ati nemarika.
28 Betiro ati yana nemarika. "Ota ka Hiti afa tiwa yokana ama? Tiwa yokana tohi ya owa tiyosehi, yaka onahaba owa, okibeya tiwa ni ya faha baki ya", ati nemarika.
29 **"Tikehi",** Sesowi ati nemarika.
Betiro kanawa tori ya kisehi yaka nemarika faha baki ya, tokomakebonaha Sesowi ni ya.
30 Boni kitaha awe kokoriri ne tokisinima ne ha nemarika. "Sesowi owa tikasomahi", ati nemarika.
31 Sesowi hitimisehimarika hibati ya. **"Himataba Teoso wati tiwaharine tiri? Tiwati boti ya tiwati e nene**

amake ahi: 'Teoso owa narifebonaka', tinehene ama tike".
32 Me te tonami ya boni fawa nisahamaroke.
33 Haha kanawa tori ya me kibeha me mowi kanisamaroke Sesowi nokosi ya. "Teoso biti ama tike. Keye amakere", me ati namaroke.

Sesowi mera nakitamehimatamonaka, Senisare ka mati.
34 Me kariwaha me kobo namaroke Senisare ka wami ya.
35 Haha Sesowi me awaha Sesowi me watohamaroke. Sesowi tamine me kaminemetemoneke tabora yabora ka me ni ya, tabora nafi. Tamine me himite me me kakiamaroke, me kiya na mati, me nafi, Sesowi ni ya.
36 Sesowi me aate namaroke, hine ya hinaka makari tati boni me boyo hinahabonehe. Hinaka makari me boyo hina ihi me kitamamaroke, me nafi.

15

Sesowi soteo me ka iti me ati kaminematamonaka.
1 Fariseo Mowisei ati kakamina me ya me taba Sesowi me aate namaroke, Serosarei ka mati.
2 "Tiwa ya tataba yama hiyara me hiri narake, yama me hiri ra mati, e ka iti me hikaminehemete, me yehe me soko ra mati, me tafiba ya. Himataba me ihi e nineri ahi?" me ati namaroke.
3 Sesowi ati yana nemarika. **"Yama hiyara te hiri nabisa teke bisa, te ka iti me ati nima te ehene na te, Teoso yama hinofara te hiri na te.**
4 **Teoso ati e nematamonaka ahi:**

'Abi tinofa, ami tinofa, tinahabone tike',

ati nematamonaka. Ati owa e nematamonaka ahi:

'E ka owa bati ni ya ati hiyara hiri ne ya te naboweba amaka. Mati ni ya ati hiyare hiri, ne ya te nabowa neba amaka',

ati nematamonaka.
5 **Yama bara te kaminineke, Teoso ati nima raro, te ati e na te ahi: 'Teoso ka yamabone ta tinahabone tinaha afa yama ta tinamarahabone tike abi ya ami me famaha me ni ya.**
6 **Abi ya ami me famaha me tinofamarabone tike', te ati nineke. Teoso ati te nahabineke, te ka iti me ati te nofi karo.**
7 **Te ati boti hiyakere. Isaiya keye hiri remata awaka, tera kaminari, ati e nari ahi:**

8 **'Owa me nofahamone me ati na owa me nofakere me ati boti ya.**
9 **Owa me kahiyara kene. Me one me me kanawanate me amake fara me ati ya, owati amararo,**

Isaiya ati nematamonaka, Teoso ati kaminari".
10 Sesowi me one ha nemarika, me tamaha mati, me hihiyarahabone mati. **"Owati te kamita. Owati te watohi.**
11 **Yamata e inohoti ya e kabaha era tonahi-yaraboneke Teoso ni ya. Teoso ni ya e tohiyate amake, e ati hiyara e hiri naro e inohoti ya",** ati nemarika.
12 He ya tataba me aate hinehimarika. "Fariseo tiwati me mitaha tiwa me kakoarake. Me tiwatorini?" me ati namaroke.
13 Sesowi ati yana nemarika. **"Fatara ka yama okobi koro hiraha bore hinaboneke, were hiwitiabonehe.**
14 **Hine me hamake. Me noki awakere, me one noki awara me me towakama mati hawi ya. Noko aware owa hawi ya towakame ya me fami kasohaboneke hoti ya",** ati nemarika.
15 Betiro ati yana nemarika. "Hiyara tikaminaha tikam-inamatasahi. Tiwati wato yokana ota tohibeya", ati ne-marika.
16 **"Owati wato yokana te toharini mata?**
17 **E tafi ya yamata e inohoti ya e kabaha e nabati ya tokisa e mi nisate amake, sawimarahabonehe e toro ya.**
18 **E ati hiyara e inohoti ya e hiri na kakete amake e ati boti ya. E ati hiyara e tohiyate amake Teoso ni ya.**
19 **Yama hiyara tamaha kakete amake e ati boti ya. Yama hiyara e wati nawahate e amake e ati boti ya. E ka owa nabowi e nofa, e ka owa fati yori ni e nofa, e ka yibote amara yori ni e nofa, e ka owa ka yama boti e nofa, keye hiri ni e nofa, Teoso hiyaremona e ati, te e amake e ati boti ya.**
20 **Haha yama e hiri na e tohiyate amake Teoso ni ya. E yehe e soko ra e tafi ya e tohiyarabone eke Teoso ni ya",** ati nemarika.

Sesowi bara fana bite kasomematamonaka.
21 Sesowi tokomemarika Tiro yabori ya, Sito ya famaharo.
22 Kanaha ka me ka fanawiri afa tabora ya winaha kamakiamaroke Sesowi ni ya, he ha naro.
"Ota ka Hiti, Tafi ka noti, owa tikasomahi. Okoto hiyarara oni hinamati ehene", ati namaroke.

23 Sesowi ati wataremarika. He ya tataba me aate
hinehimarika.
"Tiyosemahi, tokomabana, tiwa ha ni fawa rabana", me
ati namaroke.
24 Sesowi ati yana nemarika. **"Bara me ni ya okobi owa
yoserare oke. Okobi owa yosehare oke Ihayeo me ka
ofeya me okasomahabone owa, me tosawariha mati",**
ati nemarika.
25 Sonarisamaroke he nokosi ya. "Oko Hiti owa tikasom-
ahi", ati namaroke.
26 **"Matehe tafe e were kariyahi yome me ni ya",**
Sesowi ati nemarika.
27 "Keye amakere oko Hiti. Yamata homokori yome me
kabate me amake foro naro mesa bofe ya, me ka hiti me
tafaha mati", ati namaroke.
28 **"Fanawi Teoso tinofa tike mata ya, tiwati boti e na
tiwa ahi, 'Teoso kitate amaka. Owa kasomebonaka',
tina tiwa awine tike tiwati boti ya. Fara tiwati nima
yama naboneke tiwa ni ya",** Sesowi ati nemarika.
Bite amosamehemetemoneke fare bahi ya.

Sesowi me nafi kasomematamonaka.

29 Sesowi tokomatasehi wete tonamemarika Karireya ka
faha witi ya. Yati nemeha mese ya tokomisehi itarimarika.
30 Me tamaha me kamakiamaroke he ni ya, me kiya na
me me kakia mati, me yaka ra me toha, me noki awara me
toha, me mani hiyara me toha, me ati yana ni watora me
toha, me one tamaha me toha, na mati. Me kiya na me me
hinanahohamaroke Sesowi beheri ya, me hikasomahabone
mati. Mera kasome
31 "Hika", me one ati namaroke, me kiya na me
amosamaha me me awaha mati. Me ati yana ni watora me
ati yana, me mani hiyara me mani amosawaha, me yaka
ra me yaka, me noki awara me noki awawaha, namaroke.
Ihayeo me ka Teoso me kahiyarahamaroke.

Sesowi mera natafematamonaka, 4000 me toha mati.

32 Sesowi he ya tataba mera ha nemarika, mera hiyare-
bonaha. **"Me aawawa oke. Me amo ni 3 ke, owa ni
ya me sawiha mati. Me tafe watakere. Me fimiha me
toyosemi onofa okere. Me kitaraboneke, hawi ya me
yaka na mati",** ati nemarika.
33 "Tabora watakere ahi. Hika ya bao e kanikaribe, me
hikabebana? Me tamake", me ati namaroke.
34 **"Te ka bao e ra?"** ati nemarika.
"Bao 7 ka. Aba me tamarihi", me ati namaroke.
35 Mera yosehimarika, me nahorisahabone mati bofe ya,
me nafi.

36 Bao 7 ne wara tokana, aba mera wara tokana, ne
"Faya amake", ati nemarika Teoso ni ya. Yamata ebe
ne he ya tataba mera kakawemarika, me one ni ya me ta
hinahabonehe.
37 Me nafi tafaha me akaramaroke. Yamata isi ni hasi na
ka isiri 7 namaroke, mo naro.
38 Me makiti 4000 me tohahamaroke, me tafa mati. Me
fanawi toha, matehe toha namaroke, me tafaha mati.
39 Sesowi mera toyosememarika. Kanawa ya tofoyawiti
towakame kobo tonamemarika Makata ya.

16

Yama amo ni me watoramone Sesowi ati nematamonaka.

1 Fariseo satoseo me na me kamakiamaroke Sesowi ni
ya, Sesowi me totomi nabone me ati na mati. Yama
namohibona me hinehimarika, Teoso ka yama.
2 Sesowi ati yana nemarika. **"Bai toke ya neme mawa
tona te awaha te ati e teha amake ahi: 'Yama wamini
ya yama amosaba amake', te ati teha te amake.**
3 **Neme mawa tonamina te awaha te ati e te te amake
ahi: 'Yama noki yawa kanikimake. Yama hiyaraba
amake', te ati te te amake. Neme te awi ya yama yana
tonahaba te watoteha te awineke. Himataba Teoso
yama hiri hinahaba te watotera te amari?**
4 **Yama awi te nofa te awineke Teoso ka yama. Yama
te awaraboneke Teoso ka yama, te ati boti hiyara te,
Teoso te nofara te. Hine ya Teoso ka yama oharia te
awahaba teke, yama Yona hiri hinemete nima naro",**
Sesowi ati nemarika. Sesowi tokomemarika.

Sesowi ati me watoremetemoneke, he ya tataba mati.

5 Sesowi me kobo kanamaroke wara kowani ya. Sesowi
ya tataba me ati katamoemeteke bao ya.
6 Sesowi ati yana nemarika. **"Tera te kakatomahi,
fariseo satoseo me na me ka fehemeto ya",** ati nemarika.
7 Sesowi ya tataba me abe hiyaramaroke. "Himataba ati
e nara ahi, fehemeto kaminari? Ati e ne awaka ahi: Bao
watare ehene ati tohe awaka", me ati namaroke.
8 Me abe hiyarani Sesowi me ati watohimatamonaka.
**"Himataba te ati e nineri, bao ino te hiri na te? Yama
te watora te awineke, Teoso era kakatomabona karo.**
9 **Te ati katamoa te awine, bao 5 ne 5 mio me
tohaha me hikabari? Te ati katamoa te awine, isiri
tamaha mo na ya, yamata hasi na ihi? Haha yama te
watomatakere.**
10 **Te ati katamoa te awine, bao 7 ne 4 mio me tohaha
me hikabari? Te ati katamoa te awine, isiri tamaha mo**

na ya, yamata hasi na ihi? Haha yama te watomatarihi ke.
11 **Owati te watora te awineke. Bao tamine amare okominahara oke. Tera te kakatomahi fariseo satoseo me na me ka fehemeto ya, onahara oke".**
12 Yama me watowahamaroke, Sesowi hikaminaharo waha. Bao ka fehemeto kaminarehimataka. Fariseo satoseo me na me ati ya hine me kakatomabone ati nemataka he ya tataba mati.

Sesowi Kirisitomona Betiro hinehimatamonaka.
13 Sesowi kobo nemarika sitati Firibi ka Sesareya yabori ya. He ya tataba mera aate nemarika. **"Hibake Neme ka Owa tohehimona me one ati nineri?"** Sesowi ati nemarika.
14 "Yowao Batisitamona me one tiwa ati narake. Eriamona me one tiwa ati, Seremiamona me one tiwa ati, Teoso ati kakamina me ka owamona me one tiwa ati, narake", me ati namaroke, Sesowi ya tataba mati.
15 **"Hibakemona owa te ati ri, ha te?"** ati nemarika, mera aate nari.
16 Simao Betiro ati yana nemarika. "Kirisito ama tike ha tiwa. Teoso yati tohehi biti ama tike ha tiwa", Betiro ati nemarika.
17 **"Simao Yona biti Teoso tiwa nofe awaka. Afa yama tikamina me ati ihi amakere. Okobi neme ya winehi ati ehene amaka.**
18 **Betiro ama tike. Yati ini weye tine tike. Afa yama tikamina yati ehebote nima te amake. Yobe hiri onahabana oke afa yati mese ya. Hahi yobe oko me tohatehaboneke, me ahabateraba mati.**
19 **Teoso ka towisawa ka safi ta onahabone oke tiwa ni ya. Tiwati hiyari ya Teoso ati hiyabisareba amaka. Tiwati amosi ya Teoso ati amosabisebonaka",** Sesowi ati nemarika.
20 Sesowi me kaminarahabone Sesowi ati nemarika Kirisito tohahari.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka.
21 Sesowi he ya tataba mera hiyarawahematamonaka, yama hiri hinahaba kamini yana tonahari. Tokomebona ati nemarika Serosarei ya. Me ka hiti me toha, sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, na me hikatomebona ati nemarika Serosarei ya. Me one hinabowehibona ati nemarika. Ahabe amo ni fame ya wamisamebona ati nemarika.
22 Betiro ya Sesowi me fami ohariabone Betiro ati nemarika, ati himitebonaha. Betiro Sesowi hora nematamonaka. "Teoso tiwa kasomeba awaka. Haha yama tikaminaha

nima tirahabone tike", Betiro hora ni ati nematamonaka, Sesowi ahabi nofarari.
23 Betiro ati Sesowi mitehi ki nawahame ati yana nematamonaka. **"Satanaisi tiyotowamahi onowati ka ya. Yama hiyara hiri onahabone tine tike, Teoso ati amare tikamina tiwa. Fara tiwati amake",** Sesowi ati nematamonaka.
24 Sesowi he ya tataba mera hiyaremarika. **"E tabibone te ati nine? Fara yama tinofa hiri tirahabone tike. E famahabone tina tika ewenebone tiwa tikanabone tike, tihabibone ka awa.**
25 **Tiwa tikayawi ya tihababone tike. Owa tinofi ka tihabi ya tika kasomi nahabone tike.**
26 **Yama amosaba ama, tika kanamori fawa ni karo, yama nafi tikiha tiwa? Himata ya tika kanamori tikanikamaba ama tiri?**
27 **Neme ka Owa kamakabote nebonaka Teoso nanarifa me ya tabahari, bati oyene nima oyene nari. Me ihi hiyara me ihi manakone nahabihibonaka. Me ihi amosa me ta mera kakawebonaka yama amosa ya.**
28 **Te one me yati nasa na me nahaba me amake, Neme ka Owa tohahi kamabona ka yama ya. Te awehibonaka kamahari, towisawa tohawahari. Keye amakere",** Sesowi ati nemarika.

17

Mowisei ya Eria me famaha Sesowi me kobo nemetemoneke.
1 Yia 6 na ahabi ya Sesowi Betiro mera ha nematamonaka, Tiako, nisori Yowao me na mati. Mera towakimisematamonaka atami nemeha ya, me ya tabi ohariari.
2 Me nokosi ya hihiya nawahematamonaka. Bahi noko nima noko nematamonaka oye kitaharo. Hinaka makari hikaha tosawemetemoneke, rabata oye nima naro.
3 Mowisei ya Eria me famaha hine me kanafotokiemetemoneke, Sesowi me hiyara mati.
4 Betiro Sesowi hiyarematamonaka. "Ota ka hiti yama amosake haro, e tabi karo. Yobe biti terei ne hiri onahabana oke tinofe ya. Tikaba ohari, Mowisei kaba ohari, Eria kaba ohari, nebanaka", Betiro ati nematamonaka.
5 Betiro hiyarasa ne neme sabi me bari hikawamemetemoneke, neme sabi sawi kitaharo kasiro ya. E ati kakehemetemoneke neme sabi boti ya.
"Okatao amaka hari, onofari. Ehene nafi amosabote amaka owa ni ya. Ati te kamitaho".
6 Sesowi ya tataba Teoso ati me mitaha me kakomeha me foro na me boko tokanihemetemoneke.

7 Sesowi kame Betiro mera boyo nematamonaka yehe
ya. **"Te nahomisamahi. Te watorima nahi",** Sesowi ati
nematamonaka.
8 Yama me aawa na me watamaremetemoneke Sesowi ya
me taba mati. Sesowi ohariwahamehimatamonaka.
9 Atami ya me kisamemetemoneke. Sesowi me ha hina
me narabi nima hinehemetemoneke. **"Haha yama te
awaha te kaminarabone teke mata. Neme ka Owa
ahabe wamisame nowati ya haha yama te awaha
te kaminabone teke",** Sesowi ati nematamonaka, Betiro
mera hiyarari.
10 Sesowi he ya tataba he me aate nemetemoneke. "Eria
kamatebona Mowisei ati kakamina me hite amaka Teoso ka
towisawa kakebona ka yama ya. Himataba me ati e teha me
amari ahi?" me ati nemetemoneke, Sesowi me aate na mati.
11 **"Keye amakere. Eria kamehibonaka yama nafi
namosebonaha.**
12 **Owati amake haro: Eria kamahareka hibati ya. Me
hiwatorehino me hikatomehinoka. Efe nima Neme ka
Owa nebonaka me ihi",** ati nematamonaka.
13 Sesowi he ya tataba he ati me watohemetemoneke
Yowao Batisita tamine kaminari me ni ya.

Sesowi me ka owa biti kasomematamonaka, rabikari.

14 Me tamaha Sesowi me noki namaroke. Me nahoha me
nokosi ya Sesowi kame Sesowi nokosi ya me ka owa iso
yobati ya itarisehimarika.
15 "Sesowi okatao tikasomahi. Rabiki fawa nofare amaka.
Rabikame ya kikiki kawahe ya soni nofe amaka yifo noki
ya. Boka, nofe amaka faha ya.
16 Owakamakiareka tiwa ya tataba me ni ya. Me hika-
somebona kasomi me hiwatorahareka", inamatewe bati ati
nemarika.
17 Sesowi ati yana nemarika. **"Te ati boti hiyara
awineke. Teoso kitehi kiti te watora te awineke. Yama
nawahake e tabiba ka yama. Tekamaho ahi owa ni ya",**
Sesowi ati nemarika.
18 Me hekamemarika Sesowi ni ya. Sesowi hinamati hora
nemarika. Ati ehene hinamati tokomemarika. Inamatewe
amosawamemarika hibati ya.
19 Sesowi ohariwahame he ya tataba me aate hinehi-
marika. "Sesowi himataba hinamati otara kasawarira, ota
toyosemehibonaha?" me ati namaroke.
20 Sesowi ati yana nemarika. **"Te ati boti e ra te
awineke ahi: 'Teoso kitate amaka', te ati ra te. Teoso
kiti te wati nawaha Teoso wati nawahi te nafiri ya
yama amosabote te hiri tehabone teke. Te ati e ni ya
ahi: 'Yati nemeha waha tokomaboneke', te ati ni ya**

yati tokomaboneke. Fara te ati nima yama naboneke", ati nemarika.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka tasa.

21-22 Yama we one ya Sesowi he ya tataba mera ha nemarika, Karireya ya, mera hiyarebonaha. **"Hibati ya Neme ka Owa me ta towitiaboneke me one ni ya.**

23 **Me hinabowe ya yama we famaha ya kitamebonaka Teoso ati ehene", ati nemarika.** Me yawahamaroke Sesowi ati me mitaha mati, ahabebona hiwa kaminari.

Sesowi teboro ka mowetabona ta nematamonaka.

24 Kafanao ya me kobo tonama me one Betiro aate nemetemoneke, tarakama ka moweta famehi ta nebonaha teboro ka mowetabonaha. "Te ka hiti tarakama ka moweta famehi ta tehino ama, teboro ka mowetabana?" me ati nemetemoneke.

25 "Ee, ta hite amaka", Betiro ati nematamonaka.

Yobe ya Betiro fari name Sesowi aate hinibematamonaka. **"Simao tiwati miti onofa oke. Hike me amari towisawa me me hiyoseha mati, yinero me baka nabone mati? Bara me me yosete me ama? Fara me one me yosete me ama?"** Sesowi ati nematamonaka.

26 "Bara yinero me ta te me amake towisawa me ni ya", Betiro ati nematamonaka.

"Fara me tabori tohi ka yinero me ta raba me awineke towisawa me ni ya.

27 **Me ihi hiyara me awineke era me yoseha mati, yinero e ta nabone me ati na mati, teboro ka yinerobonaha. Me onayawarabone oke. Tikamabone tike wara ya, kabi kana koro tikanabone tiwa faha ya. Aba nawasi tai tiehi inohoti ebe tikanabone tike. Moweta tiwasiabone tike aba inohoti ya, tarakama 4 ne ka moweta. Yinero tekamiyahi. Teboro manakonebona amaka, tika toha, oko toha, nari",** Sesowi ati nematamonaka.

18

Matehe nima me nabone Sesowi ati nematamonaka.

1 Faya Sesowi he ya tataba he me aate tasahamaroke. "Teoso ka towisawa kake ya hike nofi mati tohehiba amara ohariari?"

2 Sesowi inamatewe ha nemarika. Inamatewe nawarimarika me baikani ya.

3 Ati e nemarika ahi: **"Te ati boti hiyara naha awineke. Matehe nima te nabone teke. Matehe nima te ri ya Teoso ka towisawa ya te tabarabone teke.**

4 **Te ati boti e nabone teke ahi: 'Onafi okere mata. Inamatewe biti nima one oke', te ati nabone teke.**

Te ati e ni ya ahi Teoso ka towisawa tera nofi mati tohehibonaka.
5 **Owa te nofi ka matehe te narifa owa te narifa, nabone teke",** ati nemarika.

Sesowi mera kaminematamonaka, me ihi me one yama hiyara hiri na mati.
6 **"Matehe owa nofaha me ihi hiyaraba wataraboneke te ehene. Tihabiba ka yama amosa awineke, haha yama hiri tirahabone tiwa matehe ni ya. Yama amosa awineke, yati ehebote ya mato wanaha ya tinamiti me mato ya tiwa me koro nifi ya, tihabibone karo ma boti ya.**
7 **E ehene e ka owa yama hiyara hiri ne ka yama hiyakere haro. Fare Teoso ati ehene amaka. E ehene e ka owa yama hiyara hiri ne era e yokohabone eke.**
8 **Tiye ihi yama hiyara hiri tinamone tini ya tiye ti tisa koro tiwitiabone tike. Titeme ihi yama hiyara hiri tinahamone tini ya titeme ti tisa, tinahabone tike, koro tiwitiabonehe bisa. Tiye oharia tikamaketehaba ama tike Teoso taboro ya, tiwinabone tiwa Teoso ya tifama tiwa. Tiye famaha tiwa me koro towiti riyahi yifo hiri ni owitera ya. Titeme famaha tiwa me koro towiti riyahi yifo hiri ni owitera ya.**
9 **Tinoko ihi yama hiyara hiri tinahamone tini ya tinoko soba tinaki ya koro tiwitiabanake. Tinoko oharia tikamaketehaba ama tike Teoso taboro ya, tiwinabone tiwa Teoso ya tifama tiwa. Tinoko famaha tiwa me koro towiti riyahi yifo hiri ni ya yama hiyara ya",** ati nemarika.

Ofeya fawa ne taminematamona amaka.
10-11 **"Matehe te tohirima nahi. Owati te mitahi. Me ka Teoso nanarifa me sawike neme ya, okobi noko me kakatomaha mati",** ati nemarika.
12 **"Te ati omitahi. E ka owa ka ofeya me 100 na hinaka ofeya ohari tosawari hahi ofeya fawa ne siba neba awaka, ofeya me one 99 me tohaha mera kakanakosari yama kabani ya.**
13 **Siba hine hiwasi ya ehene yayai ni kitehiba amaka. Ofeya me one me fawa ra me ihi ta yayai ni yokana tohareba amaka.**
14 **Hahi ofeya mera kihehi nima te ka abi te amaka, winahari neme ya. Hinaka matehe me ka owa ohari fawa rebona ati nareka",** ati nemarika.

Tiwa ni ya te ka owa yama hiyara hiri ne ya hora tinehibonaka.

15 **Tiwa ni ya te ka owa yama hiyara hiri ne ya tihi-**
yarehibonaka, te fami oharia te. Hora tinehibonaka.
Tiwati mite ya te abe nofawamahabone teke.
16 **Tiwati mitare ya me ha tinahi. Te fami ya te fama,**
te terei ni ya te terei na te toha, na te hiyarebonaka.
Teoso ka yama hani ati e teha amake ahi:

> **'Te ka owa ohari ati yana ne owa yama hiyara hiri nemona ati ne ati te nofarabone teke. Me fami ya me fama me terei ni ya me terei, toha na yama me awahamone me ati na me ati ta te nofahabone teke',**

Teoso ka yama hani ati te amake.
17 **Te ka owa te ati mitare ya me te ha nahi, Teoso ka**
mati, me nafi. Te ya tabe ya te hiyarebanaka. Te nafi
ati mitare ya te tabamarehibonaka. Bara me nima
nawahebonaka. Kofeno ka yinerobona wawarara me
ka owa nima nawahebonaka", ati nemarika.
18 **"Me ni ya te ati amosi ya Teoso ati amosa,**
nebonaka. Me ni ya te ati hiyari ya Teoso ati hiyareba
amaka. Keye amakere.
19 **Te famaha Teoso te aate na tika owa ati nima tiwati**
ni ya okobi neme ya winehi fara yama te aate na ta
nebonaka te ni ya. Keye amakere.
20 **Te fama, te terei na heoniao te hiri ni ya owini**
te hiri na te ni ya osawiabone oke e tabaha e", ati
nemarika.

Me ati somawamabone Sesowi ati nematamonaka me one ni ya.

21 Betiro aate hinehimarika. "Sesowi owa ni ya e ka owa
yama hiyara hiri ne hinaka yama hiyara hiri hina fawa
onihaba ama o, yama hiyara tamaha hiri nari? Hinaka
yama hiyara hiri hina 7 na fawa onihaba ama?" Betiro ati
nemarika.
22 Sesowi ati yana nemarika. **"Hinaka yama hiyara hiri**
ni 7 na tinahabihabone tike. Hinaka yama hiyara hiri
ni 77 tohaha tinahabiha, tinahaboneke".
23 **"E ka owa towisawa tohe ka yama nima Teoso ka**
towisawa kaki tehi amaka. Towisawa hinaka yama
aahi mera ha nematamonaka, me ka yama manakone
me nahabihabone mati.
24 **Hinaka yama aahi owa ha ni tai toehimatamon-**
aka barata 500 mio kiro tohaha manakone nahabihi-
bonaha.
25 **Yinero kiharemona ati nematamonaka, hinaka**
yama manakone nahabihibonaha. Towisawa me one

yosehimatamonaka, hinaka yama aahi ka yama me ta nabone mati, hinaka yinero manakonebonaha. Fati toha, biti me toha, na me me ta nabone towisawa ati nematamonaka, hinaka yinero manakonebonaha.

26 **Hinaka yama aahi he ati mitehi he nokosi ya sonehimatamonaka, he aate nari. 'Yama noki timatahi. Yama manakone nafi onahabihaba awineke, yama we one ya', ati nematamonaka".**

27 **"Towisawa ni ya hinaka kota baka rebona hinehimatamonaka waha, aawawa hinahari".**

28 **"Hinaka yama aahi tokomematamonaka. Tokome towisawa ka yama aahi owa kobo nematamonaka moweta tenario 100 ne tefe nari he ni ya".**

"Namiti wara hine namiti niki hikanematamonaka. 'Oko yama manakone tinabihahi', ati nematamonaka".

29 **"Towisawa ka yama aahi owa sonehimatamonaka he nokosi ya aate hinahari. 'Yama noki timatahi. Tika yama manakone onahabihabana oke', ati nematamonaka".**

30 **"Ati hiyarematamonaka. Faya tokomematamonaka. Me one hibehibona hinehimatamonaka kateya ya, hinaka yama manakone nahabihibonaha. Yama manakone nafi nahabire ya tasi torehibona hinehimatamonaka".**

31 **"Towisawa ka yama aahi ehene me hiwe me hinofarematamonaka fara me one. Me tokoma ehene me hikaminehimatamonaka towisawa ni ya".**

32 **"Towisawa ha hitasematamonaka, fare. 'Tiwehene hiyakere. Owa aate tina kota baka tinamarahabone onahara oke.**

33 **Oyahara oke tiwa ni ya. Himataba tika owa tika kota baka nebona tine tiri, tiyahara tiwa?' towisawa ati nematamonaka".**

34 **"Towisawa hamehimatamonaka. Ati ehene me one hibehibona hinehimatamonaka kateya ya, hinaka kota manakone nafi nahabihibonaha".**

35 **"Te one me ni ya te ati somawamari ya okobi neme ya winehi ati somawamarebonaka te ni ya fare towisawa okomine nima",** Sesowi ati nemarika.

19

Tika yibote tiyosemarabone tike.

1 Sesowi mera hiyari fawa ne Karireya ya yana tone tokomemarika Soteya kote ya, Sotao faha tohaha kowani ya.

2 Me tamahamaroke me kakeha mati he ni ya. Sesowi mera nakitamemarika.

3 Fariseo me aate hinehimarika, me totomi hinehibonaha.
"Himataba e ka yibote e toyosematehani e amari, tokoma-
bana? E ka yibote yama hiyara yokana hiri ra e toyosemate-
hani ama?" me ati namaroke.
4 Sesowi ati e nemarika ahi: **"Teoso ka yama hani**
ati te watoha te awineke. Hibati ya Teoso yama
nafi hiri ne ya Teoso makiteba hiri, fanawiteba hiri,
nematamonaka.
5 **Teoso ka yama hani ati e teha amake ahi:**

'Makoni maki bati ya mati famaha mera kakosate
amaka, fati ya famahari. Faya me famaha e abono
oharia nima me naboneke',

Teoso ka yama hani ati te amake.
6 **E famaha nima me raboneke, e oharia nima me na**
mati. Teoso me hinawanikimaharake. Fare Teoso
ehene amaka. Me famaha me abe kakosaraboneke",
ati nemarika.
7 Me aate hitasemarika. "Himataba Mowisei ati ehene
maki fati toyosemehiba amara? Mowisei ati e nematamon-
aka ahi:

'Tika yibote tokomabone tini ya hinaka yama haniba ta
tinahabone tike, tokomabonehe',

Mowisei ati nematamonaka", me ati namaroke.
8 Sesowi ati yana tasemarika. **"Teoso ati te kasawari ka**
Mowisei ati e nemata awaka ahi te ni ya. Te ka yibote
te toyosemahabone ati nematamonaka. Teoso ati taiti
e tere amaka ahi.
9 **Owati amake haro. Tika yibote maki owa ahi hina**
tinofamaramone tina tiyosemahaboneke, toyosemi
tinofi ya, tifanawahabone tina tiwa. Tika yibote maki
owa ahi hira tifanawaharabone tike", ati nemarika.
10 He ya tataba me ati yana namaroke. "Makoni e fanaha
ka yama hiyara awineke. E fanaraba e awineke", me ati
namaroke.
11 Sesowi ati e nemarika ahi: **"Haha yama te kamina**
me watokere, me tamaha mati. Me tamakere, haha
yama me watoha mati. Teoso mera kanawane ya me
hiwatoaboneke. Me one haha yama me watoraba me
amake, Teoso mera kanawanare karo.
12 **E makiti one fanihinatera amake, me tane rabika**
mati, hiba me wata na mati. E makiti one me tane
hiyatera amake me one ihi. Me one fanatera me
amake, Teoso ka towisawa narifi me ohariabone mati.

Owati watohina tini ya owati tiwatoa tiwa awine tike", ati nemarika.

Matehe me kakamabone Sesowi ati nematamonaka he ni ya.

13 Matehe me kakamamaroke Sesowi ni ya, yehe kakibare-
hibonaha matehe mese ya, Teoso ha nari. He ya tataba me
me hora namaroke, me me kakamarahabone mati Sesowi
ni ya.

14 Sesowi ati e nemarika ahi. **"Matehe hine kamake owa
ni ya. Me te ma nikiriyahi. Teoso ka towisawa kobo
nake ya haha matehe nima me naboneke me ha hina
mati, he ya me tabahabone mati",** ati nemarika.

15 Faya yehe kakibaremarika matehe mese ya.
Tokomemarika.

*Me ka owa honehi Sesowi ya famarebona ati nematamon-
aka.*

16 Yama we one ya me ka owa horawe Sesowi aate
nemarika. "Borofeso himata nima yama na hiri oribe
amosaro, oko wini fara tohatehabone owa Teoso taboro ya,
ati ehene?" ati nemarika.

17 **"Himataba yama amosa tabiyo owa aate tine
tiri? Amosate amaka hari, ohariari. Teoso taboro
ya tikamaketehabone tina fare Mowisei atimatamona
nima tiwehene nabone tike",** Sesowi ati nemarika.

18 "Himata nima yama na hiri oribe, Mowisei hikamine-
hemete?" me ka owa ati nemarika.

"**Te ka owa tinabowarabone tike. Tifana tika yibote
amara ahi tirahabone tike. Te one me ka yama
tibotirihi, keye hiri tirihi, tinahabone tike, te ka one
me ihimone tikamina tiwa.**

19 **Abi tinofa, ami tinofa, me one tinofa, tinahabone
tike. Fara tiwa tinofa tiwa nofi nima te one me nofi
tinahabone tike",** Sesowi ati nemarika.

20 "Yama nafi e na hiri ote ama oke. Yama one hiri onaba
naha awine?" me ka owa ati nemarika.

21 **"Yama nafi Teoso hinofa hiri tinahabone tina tika
yama nafi ta tinahi, yinero manakonebana. Yinero
wara tikani ya ta tinehibonaka, me honara me ka
yinerobonaha. Tiwehene e ni ya tika yinerobona
tamehi nehibonaka neme ya. Yinero ta ni hawa tihi ya
tikamabone tike owa ni ya, e famawahabone e",** Sesowi
ati nemarika.

22 Me ka owa Sesowi ati mite faya tokomemarika, kokoriri
nari, hinaka yama ta ni nofarari, yama tamaha kihahari.

Me honaha mera Sesowi kaminematamonaka.

23 Sesowi he ya tataba mera hiyaremarika. **"Yama nihinakere haro, e ka owa honehi ka yama, Teoso ka towisawa ya famehibana. Keye amakere.**
24 **E nebonaka ahi, kamero nima. Kamero ka yama nihinakere, tokiyomaba karo akoye hoti ya. Yama nawahi mati toha awineke, e ka owa honehi Teoso ka towisawa ya famaba karo".**
25 Sesowi ati me mita "Hika", me ati namaroke. "Teoso me hikasomahaba me watateraba me awineke", me ati namaroke.
26 Sesowi mera kakatome mera hiyaremarika. **"Yama nihinakere e ni ya. Yama nihinaraba watatera amake Teoso ni ya",** ati nemarika.
27 Betiro ati yana nemarika. "Sesowi ota ka yama ota kakosa otake, yama nafi, e tabawaibone karo. Himata Teoso ta neba amara ota ni ya?" ati nemarika.
28 **"Yama nafi yati tohawai ya, Neme ka Owa towisawa tohawe ya, towisawa ka katera ya itari ya, te nahoriabone teke towisawa ka katera ya bisa, e tabaha e. Ihayeo me ate 12 na me nahoritehaboneke te nokosi ya. Me ihi tamine te mitatebone teke, me ka yama hiyara tamine toha, me ka yama amosa tamine toha, naro. Keye amakere.**
29 **Te ka yobe te kakosa, te ka niso te kakosa, te ka asima, te ka abi, te ka ami, te ka matehe, te ka yobe taboro te kakosa, na Teoso tera kakawebonaka yama amosi mati tohaha ya. Te wini fara toha, tehaba teke Teoso taboro ya, ati ehene",** ati nemarika.
30 **"Me tamaha me tai toa me yotowamatehaba me amake. Me tamaha me yotoha me tai tohawamatehaboneke",** ati nemarika.

20

Me yotoha me tai toawama, me tai toha me yotowama, tehaba me amake.
1 **"Teoso ka towisawa kaki e nebonaka, fatara hiti ka yama nima. E ka owa yobe hiti tohe bosa ne tokehimatamonaka yama hiba wa ni ya, mera ha nebonaha, yama me ahi nabone mati hinaka ofa wati ya.**
2 **Moweta ohari tenario tohe ta nebona ati nematamonaka, yama ahi ni manakone. Ati me hinofematamonaka. Faya mera yosehimatamonaka, yama me ahi nabone mati ofa wati ya.**
3 **Nofi ora tohe ya tokatase me one awehimatamonaka, mekato ya me nahoha mati".**

4 **"Mera hiyarematamonaka. 'Me ya te tabahabone teke yama te ahi na te oko ofa wati ya. Te ka yama ahi ni manakone amosaba ta onahabana oke', ati nematamonaka".**
5 **"Me tokomakehemetemoneke. Bai nokorise ya tokatasa, bai weo tone ya tokatasa, nematamonaka, fara yama hiri hina hiri nari".**
6 **"Siko ora tohe ya tokatase me one awahimatamonaka, me nahoha mati. 'Himataba yama te ahi rineri, hine ya te naoha te?' ati nematamonaka".**
7 **"'Otara me ha kere, yama ota ahi naba ota, me ati nemetemoneke".**
"'Hima, me ya te taba yama te ahi nibeya oko ofa wati ya', ati nematamonaka".
8 **"Bahi toke ya fatara hiti he nanarifa me ka hiti hiyarematamonaka. 'Yama me ahi na me ha tinahi, me ka yama ahi ni manakone tinahabihaba tiwa. Me yotoha me baka ni tai tohaboneke. Me tai toha me baka ni yotowamaboneke'".**
9 **"Tenario ohari ya mera baka nematamonaka, me kobo namaki yotowamaha mati, siko ora tohe ya".**
10 **"Me tai toha mera baka nebona ati ne me ati boti e nemetemoneke ahi: 'Ota ka yama ahi ni manakone nafihaba awineke mata ya', me ati nemetemoneke".**
"Tenario ohari ta nematamonaka me ni ya, fara me one ka yama ahi ni manakone nima".
11 **"Me ka tenario me awaha me hora hinehimatamonaka.**
12 **'Haha me yotoha me ka yama ahi ni bahi ohari tohehi ota ka yama ahi ni manakone nima me ka yama ahi ni manakone nineke, baka tinaharo. Bahi hiwene ota karima otake yama we oharia ya, yama ota ahi na ota', me ati nemetemoneke'".**
13 **'"Me ka owa ohari hiyarematamonaka. 'Oko amiko tiwa okeyerara oke. Tenario ohari baka onahabone ona owati amosara oke tiwa ni ya.**
14 **Tika yinerobona ta onahara oke hibati ya. Tikamahi hibati ya. Tika yinerobona nima owa yotohi ka yinerobona nebona onahareka.**
15 **Oko yinero amaka. Ta one ya ta, ta ore ya ta orihi onehiba awaka. Yinero tamehi tinofa tiwa awine tike, owa tiwaha tiwa, oyahamone tina tiwa', ati nematamonaka".**
16 **"E tehaba amake ahi, me ka yama nima. Me yotoha me tai toawama, me tai toha me yotowama, tehaba me amake",** Sesowi ati nemarika.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka tasa.
17 Sesowi yana tonehimarika, tokehibonaha Serosarei ya.
Hawi ya me tokoma he ya tataba me 12 na mera ha
nemarika, mera hiyari oharibonaha.
18 **"E tokomakehaba eke Serosarei ya. Neme ka**
Owa me ta naboneke sasetoti me ka hiti me ni ya,
Mowisei ati kakamina me ya me taba mati. Me
hikahabanebonaka, ahabebonaha.
19 **Me ta hinehibonaka bara me ni ya. Bara me**
kosi hinehibonaka, me haha hikanari. Faya me
hinawanehibonaka awa ya, ahabebonaha. Manakobisa
yama wehe famaha ahaba nowati ya kitamebonaka
Teoso ati ehene", ati nemarika.

Sebeteo biti me ka ami Sesowi aate nemetemoneke.
20 Sebeteo biti me ka ami kamakiamaroke Sesowi ni ya,
biti me ya tabaharo. Itarisehemetemoneke isi yobati ya,
Sesowi nokosi ya, Sesowi aate naro.
21 **"Himata tinofari?"** Sesowi ati nematamonaka.
"Towisawa tohi yana tini ka yama ya okatao me yoro
narehaboneke tibeheri ya fahi, tiwati ihi. Tika kanihina ya
owa itari, tika yasoka ya owa itari, nebonaka".
22 **"Haha yama te kamina te watokere. Fara kobo oko-**
fawahabone te kafawibana? Okofawaboneke hibayata
ya".
"Fara kobo ota kafawaboneke", me ati nemetemoneke.
23 **"Fara kobo okofawahabone te kafawaboneke bisa.**
Owati ihi amaraboneke, e ka owa itaribona karo
obeheri ya. Okobi oharibonaka, e ka owa kaminari,
itaribonaha obeheri ya", Sesowi ati nematamonaka.
24 Sesowi ya tataba me one Sebeteo biti me ati tamine me
mita me yawahamaroke.
25 Sesowi mera ha nemarika, mera hiyarebonaha. **"Bara**
me ihi te watote me amake. Me ka towisawa me ati e
te me amake ahi: 'Ha owa ta me ka hiti ama oke', me
ati te me amake. Me ka hiti me me yose, te me amake.
26 **Me ihi nima te ehene rabone teke ha te ta.**
Titaminahabone tina te one me tinarifahabone tike.
27 **Tika one me ka hiti tohi tinofi ya me nanarifa**
tihahabone tike.
28 **Neme ka Owa nima tinahabone tike. Neme ka Owa**
kakehareka, me one narifebonaha. Me hinarifarebona
ati nareka. Kakehareka, ahabebona ati nari, me
manakonebone nahabihibonaha", ati nemarika.

Me famaha me noki awatera mera Sesowi kasomemata-
monaka.
29 Seriko ya yana tone me tamaha me ya tabehimarika,
tokomari.

30 Me famaha me noki awatera me teme narehamaroke
hawi beheri ya. Sesowi tamine me mitehemetemoneke,
kakehari.
Me ha ni yana namaroke. "Ota ka Hiti, Tafi ka noti, otara
aawawa tinahi", me ati namaroke.
31 "Te ati watarima nahi", me one ati na me ati kitamisa-
hamaroke. "Ota ka Hiti, Tafi ka noti, otara aawawa tinahi",
me ati namaroke tasa.
32 Sesowi ma towiti me ha hinahamaroke. **"Himata te
nofari, hiri onahabana te ni ya?"** Sesowi ati nemarika.
33 "Ota ka Hiti ota noko tikasomahi", me ati namaroke.
34 Sesowi me aawawa hinaha he yehe ya me noki boyo
hinahamaroke. Me noki amosawahamaroke hibati ya. Faya
Sesowi ya me tabawamaroke waha.

21

*Sesowi tokomakehimatamonaka Serosarei ya, someto biti
weye hinahari.*

1 Me kobo namaroke orifa boti ka atami ya, Betifase ya,
Serosarei yabori ya. Sesowi he ya tataba me famaha mera
yosehimarika, me tai tokahabone mati.
2 **"Te towakahi tabora ya, fa kowani ka tabora.
Tabora ya te kobo ki ya someto te awibote nabone teke,
biti ya famaharo, me yati na mati. Me te tisiyahi, me
te kakamibeya owa ni ya.**
3 **Me ati hiyari ya te ati e nabone teke ahi: 'Ota ka
Hiti hinahareka', te ati naba teke. Me ati amosaba me
amake te ni ya hibati ya",** Sesowi ati nemarika.
4 Teoso ati kakamina yama hikaminehemete nima yama
namaroke, ati e nari ahi:

5 "Te ati e naba teke ahi, Serosarei ka me ni ya: 'Te ka
towisawa te awa ha. Kakehiba amaka ahi, someto ya
yaka kanahari. Yahehi yaka kanaka someto biti ya,'"

Teoso ati kakamina ati nematamonaka.
6 Haha Sesowi hikaminaha me hiri hinahamaroke, he ya
tataba me fama mati.
7 Someto me me kakama someto bari ya me ka makari
me so nirihamaroke, Sesowi itaribona karo.
8 Me tamaha makari me so tonihamaroke hawi ya. Me
one awa ini me ti na me so hikanihamaroke hawi ya.
9 Me tamaha Sesowi nokosi ya me tai toha me one yoto
namaroke he nowati ya, me tamaha mati. Me ha namaroke.
"Tafi ka noti titamina tike. Teoso ati ehene tikehara tike.
Teoso tiwa nofaka. Haha neme ka me winaha 'Teoso
amosaka', me ati naboneke", me ati namaroke.

10 Serosarei ya Sesowi tokiyome ya sitati nafi ka me abe
hiyaramaroke. "Hibake amara ha?" me ati namaroke.
11 "Sesowi amaka hari, Teoso ati kakamina tohahari,
Karireya ka Nasare kari", me ati namaroke, Sesowi ya me
tabaha mati.

Sesowi mera toyosemehimatamonaka, yama me ta na mati teboro wari ka yama ya.

12 Sesowi tokiyomemarika teboro wari ka yama ya. Mera
awehimarika, yama me ta na mati. Me hiyosemahamaroke,
me tokomabone mati. Yama me nikaha mera toyosema
nemarika. Moweta me toroka na me ka mesa bebehe
kawahemarika. Monowi me ta na me ka katera bebehe
kawaha nemarika.
13 Ati yana nemarika. **"Teoso ka yama hani ati e teha
amake ahi:**

'Oko yobe Teoso hihiyaramona me hinehiba amaka',

**yama hani ati te amake. Yama boboti me tabori Teoso
ka yobe tohawaka te ehene",** Sesowi ati nemarika.
14 Me noki awatera me toha, me yaka ni hiyaya na me
toha, na me kakehamaroke Sesowi ni ya, me hikasomaha-
bani mati.
15 Sasetoti me ka hiti me ya Mowisei ati kakamina
me tabaha Sesowi mera kasome me awaha ehene me
hinofarehimarika.
Matehe ha namaroke teboro wari ka yama ya, "Tafi ka
noti hosana", me ati na mati. Sasetoti me ka hiti me ya
Mowisei ati kakamina me tabaha matehe me awaha me ihi
me hinofarahamaroke.
16 Sesowi me hiyaramaroke. "Matehe ati timitarini?" me
ati namaroke.
**"Matehe ati omita oke. Teoso ka yama hani te watora
te awine, ati e naro ahi?**

**'Teoso tiwati ihi matehe ya matehe bite fotara
kataba tiwa me kahiyarake',**

yama hani ati te amake, Teoso ka yama hani", Sesowi
ati nemarika.
17 Sesowi tokehimarika Betania ya, amo towitibonaha.

Sesowi fiko hora nematamonaka.

18 Hiba yama wa ni ya tokamatasehimarika Serosarei ya.
Hawi ya fimi hiwasimarika.
19 Fiko awehimarika. Fiko wai ya toke fiko boni siba ne
fiko boni wataramaroke.

Ati yana nemarika. **"Tibonomaterabone tike",** ati nemarika. Fiko waya nisahamaroke hibati ya.

20 He ya tataba me hiwa "Hika", me ati namaroke. "Fiko himata ebe na waya nisineri hibati ya?" me ati namaroke.

21 Sesowi mera hiyaremarika. **"Te ati boti e nabone teke ahi: 'Teoso kitaka', te ati nabone teke. Te ati e ni ya ahi, te ehene e nabone teke owehene nima, fiko onahabiha owa. Yama bara te hiri nabone teke bisa. Te ati e nabone teke ahi: 'Yati nemeha yana tinahabone tike, fara tiwa koro tifehabone tiwa ma ya', te ati nabone teke. Te ati e ni ya fara te ati nima yati naboneke. Keye amakere.**

22 **Te ora na 'Teoso kitaka', te ati na fara te ati nima yama naboneke, Teoso ati ehene",** ati nemarika.

Hike ati eheneno yama e na hiri tine tiri?

23 Sesowi tokiyomehimarika teboro wari ka yama ya. Mera kanawanehimarika.

Sasetoti me ka hiti mati, me nafi ka hiti mati, me na Sesowi me aate namaroke. "Hike ati eheneno yama e na hiri tine tiri?" me ati namaroke.

24 Sesowi ati yana nemarika. **"Tera aate okibone bisa ha owa. Yama te kamini ya owa okominahabone oke te ni ya.**

25 **Hibake ati ehene Yowao mera iibofariseta amara? Teoso ati eheneta ama? Fare ati eheneta ama?"** ati nemarika.

Faya me abe hiyaramaroke. "Teoso ati ehenetemona e ati ni ya ati e neba awaka ahi: 'Himataba ati te nofareta amara?' ati neba awaka.

26 Fare Yowao ati ehenetemona e ati ni ya me tamaha me e nakomeke. Me tamaha Yowao Teoso ati kakaminamona me ati teha me amake", me ati nemetemoneke, me abe hiyara mati.

27 Sesowi me hiyaramaroke. "Yowao ota watokere", me ati namaroke.

Sesowi ati yana nemarika bisa. **"Yowao kamini te nofari ka owa yosehi kamini onofabisa okara",** ati nemarika.

28 **"Te ati miti onofa oke. E ka owa biti me fame-hemetemoneke. Biti owa narabo nima nematamonaka. 'Okatao yama ahi tinahabone tike oko ofa wati ya', ati nematamonaka".**

29 **"'Yama ahi ni onofa okere', biti ati nematamonaka. Faya bahi owa ya ati hiyawe tokomakehimatamonaka, yama ahi nebonaha".**

30 **"Biti owa hiyaratasehimatamonaka. Fara yama hikaminaha kaminematamonaka tasa biti owa ni ya,**

hiyosehari. 'Yama ahi onahabana oke', ati ne yama ahi rematamonaka".

31 **"Hehi bati ati tokatabemata ama hari? Owa bati ati tokatabemata ama?"** Sesowi ati nemarika.

"Hehi aate ni tai tohe bati ati tokatabehimata awaka", me ati namaroke Sesowi ni ya.

"Fanawi me ka aahi toharawa yinero yayaba me toha na me e nineke hehi nima, aate ni tai tohahari. Teoso ka towisawa ya me tabatehaba me amake. Ha te ta te e nineke, hahi aate ni yotohi nima. Teoso ka towisawa ya te tabateraba te amake. Keye amakere.

32 **Te ni ya Yowao hawi amosa tamine kamine ati te nofarete teke. Fanawi me ka aahi toharawa yinero yayaba me toha na Yowao ati me nofaharo me amake. Yowao ati me nofa me ihi te awakene Yowao ati te nofarete te amake",** Sesowi ati nemarika.

33 **"Owati te kamitahi, hiyara one okominahabone owa. E ka owa yama kihe ofa tamaha koro nematamonaka. Yama bari kanehimatamonaka, ofa wati bari kanahari. Hoti wi nematamonaka, ofa boni me natabobone karo, fehe me hiri hinahabonehe. Yati hiri ni nemeha nawehimatamonaka, hinaka owa iitaribonaha, ofa kakatomehibonaha. He ni ya ofa me heta nemetemoneke ati ehene, ofa boni me ebe nabone mati. Faya tokehimatamonaka yama bara ya".**

34 **"Ofa boni hahata ka yama ya hinaka yama aahi mera yosemematamonaka, ofa me ahi na me narabi me nima nabone mati, ofa me ebe kanahabone mati".**

35 **"Hinaka yama aahi me me hiwatemetemoneke. Owa me baro, owa me hinabowa, owa me hibana, hinehimatamonaka yati ibe ya, ahabebonaha".**

36 **"Faya hinaka yama aahi me one tatama na yosemakehimatamonaka. Fara me me hiri kani ka yama ya me me hiri hikanemetemoneke".**

37 **"Manakobisa biti yosemakehimatamonaka me ni ya waha. 'Okatao me kakorahaba me awineke', ati nematamonaka".**

38 **"Biti kamaki kobo namaki me hiwe me abe hiyaremetemoneke. 'Efe biti amaka hari. Ofa hiti ahabe ya hinaka yama hihawaboneke waha. Hima e nabowaho. Hinaka yama e ihawaibeya', me ati nemetemoneke.**

39 **Me hiwate me hekamematamonaka ofa wati beheri ya. Me hinabowematamonaka fahi".**

40 **"Ofa hiti kame ya himata nima ati neba amara me ni ya?"** Sesowi ati nemarika.

41 Sesowi ati me mita me ati yana namaroke. "Ofa hiti
mera nahabihiba amaka, me ihi hiyara mati. Faya ati ehene
me one ofa heta naboneke. Ofa hati ya me ebe hinaboneke,
ofa hiti kabonehe, isi ni", me ati namaroke.
42 Sesowi ati yana nemarika. **"Teoso ka yama hani te
awatera ama, ati e naro ahi:**

**'Yobe me hiri na yati one me hinofara afa yati yobe
ewene taiti tohineke waha. Teoso ati ehene amaka.
Afa yama amosate amake mata ya e ni ya',**

yama hani ati te amake, Teoso ka yama hani".
43 **"Makoni owati e nara oke ahi: Teoso ka towisawa
tera nofamarehiba te amake. Me one ha neba amaka,
bara mati, yama hinofa me hiri nabone mati.**
44 **Haha yati mese ya tisi ya bakaka tinahabone tike.
Timese ya yati soni ya titabohabone tike",** ati nemarika.
45 Sasetoti me ka hiti me ya fariseo me tabaha Sesowi
ati me mita he ati me watohemetemoneke, mera kaminari
hiyara ya.
46 Sesowi me watahabone me ati na Sesowi me watarem-
temoneke, me tamaha me ihi, me me nakome karo, Teoso
ati kakaminamona me hine kari.

22

Towisawa ka marina taminemetemone amake.
1 Sesowi ati yana namatasehimarika, hiyara kaminari.
2 **"Teoso ka towisawa e te amaka, towisawa owa biti
fanehibona nima. Towisawa marina hiri nebona ati
nematamonaka, biti fanabona ka marina.**
3 **Hinaka yama aahi mera yosehimatamonaka, me
me ha nabone mati, marina ya me sawihabone mati.
Marina ya sawi me nofaremetemoneke".**
4 **"Faya hinaka yama aahi me one yosetasematamon-
aka. Ati e nematamonaka ahi me ni ya: 'Me te
hiyariyahi, me ha ona mati. Marina yana tonakibone.
Bowi me nabowaharake. Bowi one me nabowa narake,
bowi imaharo. Yama hawa tohaharake. Te kamak-
abote nabone teke, okatao fanabona ka marina ya', te
ati nabone teke me ni ya'".**
5 **"Hinaka yama aahi me tokomake me me hiyara
me ati miti me hinofarehemetemoneke. Marina me
nofara me tokomemetemoneke yama one ya. Me ka
owa ohari tokehimatamonaka hinaka fatara ya. Owa
toka nematamonaka yama ta nebonaha.**

6 **Me one me me hiwatemetemoneke. Me me baro hinehemetemoneke, me me hinahabihabone mati, hinaka yama aahi mati".**

7 **"Towisawa hamamisehimatamonaka. Hinaka saotato mera yosehimatamonaka, me tamaha mati. Ati ehene saotato me me nahabihemetemoneke, towisawa ka yama aahi me me nahabiha mati. Me ka sitati me sari hikana hinehemetemoneke".**

8 **"Faya hinaka yama aahi mera hiyaratasehimatamonaka. 'Marina hawa tohake. Me watakere. Me ha onaha me ihi hiyakere. Me tafaraba me amake marina ya.**

9 **Me te tonakamakiabone teke waha, me yaka na mati hawi ya, me te ha nabone te, me sawihabone mati marina ya'.**

10 **Faya hawi ya me tokoma me me ha nemetemoneke, me yoro tokana mati. Me tamawahemetemoneke marina ya".**

11 **"Towisawa tokiyomematamonaka marina tabori ya. Mera awehimatamonaka marina ya. Me ka owa awehimatamonaka, makari amosa kiharari.**

12 **Ati yana nematamonaka. 'Habai, himataba tikiyomakine tiri, tika makari amosara tiwa?' ati nematamonaka".**

"Ati wataremtamonaka".

13 **"Towisawa he nanarifa mera hiyaremtamonaka. 'Mano te kamato, teme te wete kasa ne ya te koro towitiho yama soki ya. Yama soki ya me sawiha me ohi naba me amake. Me ini yiki tokanaba me amake, me yawa mati', towisawa ati nematamonaka".**

14 **"Me tamaha Teoso mera ha neba amaka. Me tamara me ya tabebonaka",** Sesowi ati nemarika.

Sesa ka yineroba e ta nibana?

15 Fariseo me tokomemetemoneke, me abe hiyarabone mati. Sesowi me aate nabone me ati nemetemoneke. Ati tosawarihibona me hinehimatamonaka. Ati tosawari ya me hinabowebona me hinehimatamonaka.

16 Me ya tataba me me yosehemetemoneke Sesowi ni ya. Eroti ya tataba me ya me tabahamaroke. Sesowi me aate namaroke. "Borofeso tiwa ota watoke, me one tikeyera tiwa. Me tikanawanate ama tike Teoso ka hawi yokana ya. Fara tiwati tohanawi te ama tike me nafi ni ya.

17 Tiwati ota mitahabone ota ati na otake haro: E ka yinero Sesa yabehibona ati ne Sesa ka yinerobona e ta nibana?" me ati namaroke.

18 Sesowi mera watohimatamonaka, me ati boti hiyara
mati. **"Himataba owa te totomi nineri? Te ati boti**
hiyara te awineke.
19 **Moweta te namohi owa ni ya, kofeno e baka nibone**
ka moweta", ati nemarika. Moweta tenario tohe me
kakamemetemoneke he ni ya.
20 **"Hibake kanamori amara hari, moweta kari?**
Hibake ino amara ha, moweta kari?" ati nemarika.
21 "Sesa ino amaka, Sesa kanamori ya famahari", me ati
namaroke.
"Fare Sesa ka yama te ta nabone teke fare Sesa ni ya.
Fara Teoso ka yamabisa te ta nahi fare Teoso ni ya",
Sesowi ati nemarika.
22 Sesowi ati me mita "Hika", me ati na me tokomamaroke.

Satoseo Sesowi me aate nemetemoneke.

23 Afa yama wehe ya satoseo me kakehemetemoneke
Sesowi ni ya. E ahaba Teoso era nakitamarebona satoseo
me ati te me amake. Sesowi me aate namaroke.
24 "Borofeso Mowisei ati e nematamonaka ahi: E ka
owa kahiware ahabe nisori fati hitiwaboneke, kahiwawa-
habonehe, anoti bitibonaha, Mowisei ati nematamonaka.
25 E ka owa biti me 7 nemetemoneke. Biti taiti fanehi
ahabematamonaka, kahiwarahari. Fati nisori hitiwemete-
moneke.
26 Ahabamaki nematamonaka, biti watarari. Fara me
nima me ka niso me nemetemoneke tasa, me nafi.
27 Fana ahaba, nemetemoneke me nowati ya.
28 Teoso ati ehene me kitami ya hike fati tohahaba amari,
me nafi yabaharo?", me ati namaroke.
29 Sesowi mera hiyarematamonaka. **"Te ati hiyakere.**
Teoso ka yama hani te watotera te amake. Teoso te
watorihi, ke, kitahari.
30 **E ahaba e kitama e abe itimatera amake. E e**
nabone eke, Teoso nanarifa me nima.
31 **E ahaba e kitamarabone te ati na te ati ta hiyakere.**
Teoso ati te watora te awine, hinaka yama hani karo?
Teoso ati e nematamonaka te ni ya:

32 **'Abarao Isaki Yako me na me ka Teoso ama oke',**

Teoso ati nematamonaka. E abohi ka Teoso amakara.
E yati na ka Teoso amaka", Sesowi ati nematamonaka.
33 Me one Sesowi mera kanawane ati me mitaha "Hika", me
ati nemetemoneke, me tamaha mati.

Himata yama amosi mati tohari e hiri nabana?

34 Fariseo satoseo me tamine me mitaha me abe yoro
tokaniwama me tokomakemaroke Sesowi ni ya.

35 Me ka owa Mowisei ka yama hani wawato tohe Sesowi
aate nematamonaka, totomi hinehibonaha.
36 "Borofeso, himata yama amosi mati tohari e hiri
nabana, Mowisei hikaminehemete?"
37 Sesowi ati yana nematamonaka.

"'Tika Teoso tinofabone tike, tiwati boti ya kasiro ya, tika Hiti tohahari',

Mowisei ati nematamonaka.
38 **Afa yama amosi mati tohake, Mowisei hikaminaharo.**
39 **Haha yama nima yama one nineke, hikamina hinehemete, e naro ahi:**

'Fara tiwa tinofa tiwa nofi nima te one me nofi tinahabone tike',

Mowisei ati nematamonaka.
40 **Haha yama famaha okominaha nima Mowisei ati naka, ati nafi. Fara nima Teoso ati kakamina me ati nineke haro, me ati nafi",** Sesowi ati nemarika.

Kirisito Tafi ka Hiti tohe ya himataba noti hiraba?
41 Yama we one ya fariseo me nafi Sesowi ya me tabaha
Sesowi mera aate nemarika.
42 **"Kirisito te kaminahi owa ni ya. Hike ka noti amara?"**
"Tafi ka noti tohatehiba amaka", me ati nemetemoneke.
43-44 **"Tafi ati e nematamonaka ahi, Teoso Kanamori ati kaminari:**

'Teoso ati e nareka ahi oko Hiti ni ya: "Tiwitarehi oko kanihina ka ya. Tiwa me nofara me kitaraba me amake tiwehene, owati ihi. Tiwariabone tike me mese ya, me tai tikana tiwa"',

Tafi ati nematamonaka, Teoso ati kaminari.
45 **Kirisito Tafi Hiti hinihematamonaka. Kirisito Tafi ka Hiti tohe ya himataba hinaka noti tohehiba amara?"**
Sesowi ati nemarika.
46 Me ati wataremetemoneke. Sesowi aate ni me fawa
nemetemoneke waha, me habi bayimari karo.

23

Fariseo me ya Mowisei ati kakamina me taba mera Sesowi hora nematamonaka.
1 Sesowi ati yana namatasemarika, he ya tataba mera
hiyarari, me one ya me tabaha mati, me tamaha mati.

2 **"Mowisei ati kakamina me ya fariseo me tabaha**
Mowisei taboro ya me wanawaha Mowisei ati me
kaminate me amake.
3 **Makoni fara me hikaminaha te hiri naboneke. Me**
ihi ta nima te ehene rabone teke. Yama me hikamina
me hiri tera me amake, fara mati.
4 **Sakora me mo kanihate me amake, kanaharo, me**
one me me weyeye nihabone mati. Me me narifatera
me amake, sakora weye ni amosibone karo.
5 **Fara yama amosa me hiri hina me hiri hite amake,**
me one nokosi ya, me ihi me hiwibone karo. Yama hani
ehebote me kanawanate me amake me ate ya, Teoso
ati ka yama hani, me me hiwahabone mati. Yama
mati yaboha me kanawinate me amake me ka makari
tamerabi ya, Teoso me nofahamone me ati na mati
kasiro ya, me me hiwahabone mati.
6 **Nahori me nofate me amake marina hiti beheri**
ya. Nahori me nofa, te me amake me one nokosi ya,
sinakoka ya.
7 **Yama me hinofate amake haro, mekato ya me**
sawiha 'Afa ama ti?' me one ati na ka yama me ni
ya. Me hinofa hite amake haro, 'Habi', me ati ni ka
yama, me ni ya".
8 **"Habi tera me toniharaboneke, ha te. Te ka Hiti**
oharite amaka. Fai hinama te tohate te amake.
9 **Te ka owa te ka abi te toniharabone teke, sawihari**
bofe ya. Te ka abi oharite amaka, winahari neme ya.
10 **Te ka owa te ka borofeso te toniharihi nabone teke.**
Te ka borofeso ohari, te amaka, Kirisito tohahari.
11 **Te ka owa te ka hiti tohe te ka one mera narifa**
nebonaka.
12 **Tiwa tikahiyari ya tihiyaramone me ati naboneke.**
Tihiyaramone tini ya tiwa me kahiyarabone tike", ati
nemarika.
13-14 **"Mowisei ati kakamina mati, fariseo mati. Tera**
te yokohaba te amake, te ati boti hiyari karo. Nokobi
te boko kanake, me tokiyomaribone karo Teoso ka tow-
isawa taboro ya. Teoso ka towisawa ya te tabarabone
teke. Me one Teoso ka towisawa ya me tabarihi,
naboneke te ehene", ati nemarika.
15 **"Mowisei ati kakamina mati, fariseo mati. Tera**
te yokohaba te amake, te ati boti hiyari karo. Yama
yabo ya te tokate te amake, hawi toha, ma toha na ya,
bara me te kanawanahabone te, yama te kamina te ati
me nofahabone te. Me te kanawana me tokatehaba me
amake yama hiyara ya, fara te nima", ati nemarika.
16 **"Tera te yokohaba te amake. Te noko awara hawi**
te yofi kanahabone te ati te te amake me one ni ya.

Te ati e teha te amake ahi: 'Tika yama ta tinahabone tina teboro ino hiri tina yama ta tiri ya Teoso tiwa kakorebonaka. Yama ta tinahabone tina teboro ka oro ini hiri tina yama ta tiri ya Teoso tiwa kakobonaka. Haha yama ta tinahabone tike, Teoso tiwa kakorabona karo', te ati teha te amake.
17 **Yama te watokere. Te noko awakere. Teboro ta amosaka. Teboro ka oro aamosa raba ke. Teboro ka oro Teoso ka yama amake, Teoso ka teboro tohe karo.**
18 **Te ati e teha te amake ahi: 'Teoso ka yamabone ta tinahabone tina teboro ka tana ini hiri tina yama ta tiri ya Teoso tiwa kakorebonaka. Teoso ka yamabone ta tinahabone tina tana ka bani ino hiri tina yama ta tiri ya Teoso tiwa kakobonaka. Haha yama ta tinahabone tike, Teoso tiwa kakorabona karo', te ati teha te amake.**
19 **Te noko awakere. Teboro ka tana ta amosake. Bani aamosa raba ka, kawahari tana ya. Teoso ka bani amaka, kawahari teboro ka tana ya, Teoso ka teboro tohe karo.**
20 **Bani ino hiri tina tana ini hiri tina tiwa awine tike.**
21 **Teboro ino hiri tini ya Teoso ino hiri tina tiwa awine tike, wine kari teboro ya.**
22 **Neme ini hiri tini ya Teoso taboro ino hiri tina tiwa awine tike, Teoso ino hiri tina tiwa",** ati nemarika.
23 **"Mowisei ati kakamina mati, fariseo mati. Tera te yokohaba te amake, te ati boti hiyari karo. Yamata tehe kote te ta teha te amake Teoso ni ya, Teoso yama hinofa yokana te hiri ra te. E ka one me e narifabone Teoso ati te amaka. Teoso e nofahabone ati, te amaka. Yamata tehe kote e ta na Teoso ni ya afa yama aamosa raba te amake. Teoso yama hinofa yokana e hiri na amosate amake mata ya.**
24 **Te noko awara me one ka hawibone te yofi kanahabone te ati nineke. E ka owa nima te nineke, yama abe itihari faha ya, yome hinisarabonehe. Kamero nafihi ta te yome tonisate te amake",** Sesowi ati nemarika.
25 **"Mowisei ati kakamina mati, fariseo mati. Tera te yokahaba te amake, te ati boti hiyari karo. E ka owa hine ya yama wiye mese soko hina nima te nineke. Te boti ta hiyasa kere mata. Makoni yinero tamehi te nofineke, te ka one me ka yama yabi te nofaha te.**
26 **Fariseo mati. Te noko awakere. Kobo tori ta soko ni te tai tohi ya yama amosake. Kobo tori te soko ni ya mese amosaboneke",** Sesowi ati nemarika.
27 **"Mowisei ati kakamina mati, fariseo me te toha na te. Tera te yokohaba te amake, te ati boti hiyari**

karo. Tama nima te nineke, keteharo tita sasawa na ya. Tama mese amosa boti ta hiyakere, e tone ni karo, yama bisaha toha na ihi.

28 **Te ehene amosa me one awaha te taminamone me ati te me amake. Te taminakere, te ati boti hiyara ihi, Teoso yama hinofa hiri ni te nofara te. Hine ya te amosamone me ati nabone te ati te te amake",** ati nemarika.

29 **"Mowisei ati kakamina mati, fariseo mati. Tera te yokohaba te amake, te ati boti hiyara ihi. Teoso ati kakamina me tamebone te hiri teha te amake, amosaro. Me ihi amosa me tame te kanahatote te amake atoribone ya, amosabonehe,**

30 **te ati e ni ya ahi: 'E ka iti bote me ya e tabi ya, Teoso ati kakamina me e waka renemete e amake', te ati te te amake.**

31 **Tera te kaminineke fara me te, me ka noti me te tohaha te, Teoso ati kakamina me me nahabihemete me ka noti me te.**

32 **Fara te ka iti bote me ihimete nima te ehene nineke.**

33 **Makarawa nima te nineke, maka biterawaha, komarawaharo. Te hasi raba te amake, te tokaha te inamati me tabori ya".**

34 **"Owati te kamitahi. Teoso ati kakamina me oyosehabana oke te ni ya. Era kakanawana me toha, me one toha, naboneke, yama me watoha mati. Me one te waka naba me amake. Me one te si tokanihaba te amake awa era nanabowa ya. Me one te kosi naba me amake te ka sinakoka ya. Me te kiyo nawarehaba te amake sitati nafi nima.**

35 **Me ahaba me manakone te nahabihaba me amake, me ihi amosa mati. Tai tohehimatamonaka hari, Abeo, yama amosa hiri ne ahabari. Yotohimatamonaka hari, Sakaria, Barakia biti. Te nabowematamonaka, kobo tonamakematare ya teboro ya, teboro wai ka yama baikani ya. Me one tamehemetemoneke me te waka na mati.**

36 **Haha te ka iti bote me hiri hinehemete manakone nafi te nahabihaba te amake. Keye amakere",** ati nematamonaka.

Sesowi Serosarei ka mera nofehimona ati nematamonaka.

37 **"Serosarei, Serosarei. Teoso ati kakamina me te waka teha te amake. Te ni ya Teoso mera yosehi me te waka, teha me amake, yati ibe ya me te banaha mati. Tera okasomabone ote ama oke. Arakawa fana nima onahabone onahara oke, biti mera kasomaro he bofe**

ya, biti mera bari kanaharo. Tera okasomahabone onaha owa ni ya te ati hiyakere.
38 **Owati te mitahi. Teoso tera kakosehibonaka.**
39 **Owati e nara oke ahi: Owa te awamarahaba te amake mata. Manakobisa owa te awamatasatehaba te amake, te ati e ni ya ahi: 'Kakehareka Teoso ati ehene. Teoso hinofa hika', te ati tehaba te amake",** Sesowi ati nemarika.

24

Teboro ahabatebona Sesowi hinehimatamonaka.
1 Teboro wari ka yama ya Sesowi yana tone tokomemarika. He ya tataba yama me yofi kanahamaroke, teboro ka yama, hiwahabonehe, amosaro.
2 Ati yana nematamonaka. **"Te awaha awine, nafi? Hahi yobe nafi me nabowaba me amake. Yama bari kani hasi naba watamarahaba amake. Keye amakere",** ati nemarika.

Yama nawaha nahabone Sesowi ati nematamonaka.
3 Sesowi tokomemarika orifa wati ka atami ya. Itari he ya tataba me ya tabi ohari me aate hinehimarika. "Yama amo ni e ni ya natehaba amari, afa yama? Tikamibone ka yama ya himata yama ota awahaba ota amari, Teoso hinamoaro, yama nafi ahabibone ka yama ya?" me ati namaroke.
4 Sesowi ati yana nemarika. **"Tera me keyehariyahi.**
5 **Me tamaha me kakehaba me amake, owamone hine me toniha mati. Me ati e naba me amake ahi: 'Kirisito ama oke', me ati naba me amake, me tamaha me me keyeha mati.**
6 **Yama mowa ni tamine te mitahaba te amake. Me tamine te mita, naba te amake, me abe mowa nabone me ati na mati. Te watorabone teke. Afa yama kakehaba amake, Teoso ati ehene. Yama nafi ahabaraba amake mata.**
7 **Bara me abe mowa naba me amake. Towisawa me toha naba me amake, me abe mowa na mati. Me tafeba watamaraboneke. Wami behe naba amake tabora nafi ya.**
8 **Yama nafi ahabarahaba amake mata. Yama hiyara yana tobone ka yamabone amake haro. Yama hiyara one nafisa naba amake mata".**
9 **"Tera me watahaba me amake, tera me katomabone mati. Tera me waka naba me amake. Bara me nafi tera me kakoaboneke, owa te nofi karo.**
10 **Me tamaha Teoso nofi me fawa naba me amake, me ihi hiyara mati. Me abe ta naba me amake me one ni ya, me abe nofara mati".**

11 **Teoso ati kakamina memone me ati naba me amake, me tamaha mati, keye me hiri na mati. Me me keyehaba me amake, me tamaha mati.**
12 **Yama hiyara me hiri naba me amake kasiro ya. Makoni me one nofi me fawa naba me amake, me tamaha mati.**
13 **Me one Teoso nofi me fawa ra me ta Teoso me hikasomahaba me amake.**
14 **Hiyara amosa me kaminaba me amake tabora nafi ka me ni ya, Teoso ka towisawa me kamina mati. Faya yama nafi ahabatehaba amake waha",** ati nemarika.
15-16 **"Tanieo Teoso ati kakamina yama hikamine-hemete te awi ya, te tokomaba te amake yati nemeha ya, Soteya ka tabora ya te sawiha te. Tanieo yama habosia kaminematamonaka, wareharo teboro toro ya".** (Oko yama hani te ki na yama okominaha te watohi.)
17 **"Yobe bari ya tiwariha tikamabana tike hibati ya. Tikisami ya tikiyomamarabana tike yobe ya, tika yama tinakamahaba tiwa.**
18 **Fatara ya yama ahi tina tokomakabote tinahabone tike. Tikamarabone tike tabora ya, tika makari tinakamahaba tiwa.**
19 **Me fanawi nabati weyeri narawa kokoriri narawaboneke. Me fanawi one matehe yoari fehe hifarawaha kokoriri narawa naboneke.**
20 **Teoso te aate niyahi, haha yama wehe sabato toharibone karo. Teoso te aate, niyahi, sire yama toharibone karo.**
21 **Yama e naba watatera amake, hiyararo, haha nima naro. Yama e naba watamaterihi naba amake, hiyararo.**
22 **Haha yama Teoso sene nimehibonaka, hinaka me ihi, me hikatikaha mati. Ehene e re ya me nafi ahabene me amake".**
23 **"Haha yama tohi ya me ati e naba me amake ahi: 'Hahi Kirisito amaka', me ati naba me amake. 'Efe amaka hari', me one ati, naba me amake. Me ati te nofariyahi.**
24 **Me one Kirisitomona me ati naba me amake, keye me hiri na mati. Me one Teoso ati kakamina memone me ati, naba me amake, keye me hiri na mati. Yama me namohaba me amake, fotaharo, me hiwatoharo. Me tamaha me me keyehaba me amake. Haha Teoso me hikatika me me keyehene me amake fahi.**
25 **Te ati katamoriyahi, haha yama okominaha ya. Yama kamini tai ohine oke, te watobahabonehe.**
26 **Me ati e naba me awineke ahi: 'Te awa ha, sawihari yama honara ya', me ati naba me amake. Te**

tokomakeriyahi he ni ya. 'Te awa ha, yobe owa boti ya sawihari', me one ati, naba me amake. Me ati te nofariyahi".

Neme ka Owa kamitebona Sesowi kaminematamonaka.

27 **"Neme ka Owa kami e tehiba amaka ahi, yama yebe kana nima. Yama yebe kana tokate amake neme kowani ya, oyaharo.**

28 **Neme ka Owa kame ya me nafi hiwatoba amaka. Bani ahabe ya boko me hiwasiba amaka",** ati nemarika.

29 **"Afa yama nawaha ahabi ya bahi owihiba amaka. Abariko oyamarihi neba amaka. Amowa me foro naba me amake. Neme nafi hihiya nawahaba amake.**

30 **Faya neme ka yama fotokiaba amake, Neme ka Owa kamabona ka yama yabori ka yama ya. Bara me nafi ohi naba me amake. Faya Neme ka Owa me awahaba me amake kamahari, sawihari neme sabi boti ya, kitahari, oya kanikimahari kasiro ya.**

31 **Hohori ati saihaba amake, Teoso he nanarifa mera yose karo. Haha me hikatikaha me me yoro tokaniwamaba me amake, me sawiha mati yama nafi ya",** ati nemarika.

32 **"Yama te watohaba te amake, fiko ka yama nima naro. Fiko afe yati kitara afe yanaha te awaha yama te watote te amake, yama hiwe ka yama, yabokiraharo.**

33 **Fiko ka yama nima Neme ka Owa ka yama naboneke, kamahari. Haha yama okominaha te awi ya yama te watohaba te amake, Neme ka Owa kamabona ka yama, yabokiraharo.**

34 **Te one me sawisa naboneke haha yama okominaha nafi kaki ya. Keye amakere.**

35 **Hine ya neme ahaba, wami ahaba, tehaba amake. Owati ta ahabateraba amake",** ati nemarika.

36 **"Teoso biti kamabona ka yama wehe e watotera e amake. Teoso nanarifa me hiwatorihi, Teoso biti hiwatorihi, hite amake. Okobi ta hiwato hike, ohariari.**

37 **Nowe ka yama nima Neme ka Owa kami ka yama naboneke.**

38 **Teoso ati ehene fa fowe nafihabone ati ne ati me hinofarehimatamonaka. Fara me tafi toha, fara me abe yabi toha, nemetemoneke. Faya Nowe tokiyomehimatamonaka hinaka fotowati ehebote tori ya.**

39 **Fara yama tohahamone me ati na fa fowe nafiha mera bata kanehemetemoneke, mera nahabihabanihi, me nafi. Afa yama nima Neme ka Owa kami neba amaka.**

40 **E naboneke ahi: Me famaha fatara ya yama me ahi**
na owa Teoso hekama, owa toakosa, nebonaka.
41 **Fana famarawa tiriko ahi narawa one Teoso**
hekama, one toakosa, naboneke.
42 **Te ati katamoriyahi. Te ka Hiti kamaba ka yama**
te watokere.
43 **Te ehene e riyahi, e ka owa ehene nima, yobe**
kihahari. Yama boboti yobe nahoti tokiyomehimata-
monaka yama soki ya, yobe hiti hiwatorahari. Yama
boboti kakiba ka yama watohimanaha, hikarawatona-
mata amaka, tonokoari, yama soki ya. Yama boboti
tokiyomarenamata amaka, ehene.
44 **Te e nabisabone teke ahi, te ati katamoraha te.**
Neme ka Owa tera bata karayaho", ati nemarika.

Yama aahi nima me nabone Sesowi ati nematamonaka, hinaka yama ahi ni amosaro.

45 **"Te e nibana, e ka owa ka yama aahi nima, yama**
watohari, hinaka yama ahi ni amosaro? E ka owa
ka yama aahi amose ya hinaka hiti yama hikaminaha
yokana hiri nebonaka. Hiti yana tone yama yabo ya
tokome ya hinaka yama aahi yosehibonaka, hinaka
yobe kakatomehibonaha. Hinaka yama aahi me one
tafebone ta nebonaka ati ehene, yobe ka me nafi, fara
yama we nima.
46 **Hiti kame ya yama hikaminaha yokana hinaka**
yama aahi hiri ne ya, hinaka yama aahi nofehibonaka.
47 **Ha hinehibonaka, hiyosebonaha, hinaka yama nafi**
kakakatomabonaha waha.
48 **Hiyare ya hinaka hiti yana tone ya ati boti**
e nebonaka ahi: 'Oko hiti kamakabote kara', ati
nebonaka.
49 **Yobe ka me one kosi nebonaka. Hine ya tafa, fi**
fawa, hano, nebonaka, me one ya tabahari.
50 **Hiti kame ya bata hikanamehibonaka, he noki rari.**
51 **Hiti kosi hinehibonaka, ehene hiyarari. Hiti**
hibehibonaka, me one ya tabahari, yama hiyara me
hiri na mati. Me ini yiki tokana, me ohi, te me amake
fahi", ati nemarika.

25

Atona 10 narawa taminemetemone amake.

1 **"Teoso ka towisawa ka me e nineke, atonarawa**
nima, 10 narawaro. Me ka owa fanehibona ati ne
kamaki he noki narawabone ati narawemetemoneke.
Rabarina bokori karawemetemoneke.

2 **5 narawa yama watorawa, 5 narawa yama watorawarihi, nemetemoneke.**
3-4 **Yama watorawa yama wiye one ya nabarina fehe tama karawemetemoneke. Onerawa ta nabarina fehe tama karawaremetemoneke, yama wiye one ya, yama watorawari karo.**
5 **Me ka owa kamakikabote rematamonaka, fanehibonaha, atona noki hirawari. Nokobisa hiwasirawa amo narawemetemoneke, nafirawaha".**
6 **"Yama soki enoki ya me one ha ni yana nemetemoneke. 'Te awa hari, kamakiari. Te kobo naho', me ati nemetemoneke".**
7 **"Atonarawa tafirawaha nabarina ka bafi namosamarawemetemoneke.**
8 **Abe hiyararawemetemoneke. 'Ota ka nabarina owinima narawineke. Rabarina fehe isi ni te ta nahi ota ni ya', ati narawemetemoneke, nabarina fehe kihamarawaraharo, yama watorawari karo".**
9 **"'Rabarina fehe ta ni ota nofakere. Ota ka nabarina fehe ota ta ni ya nabarina fehe watamarahaba amake, ota kabana. Te ka nabarina feheba te kanikahi', one ati narawemetemoneke, yama watorawaharo".**
10 **"Tokomarawemetemoneke, nabarina fehebone kanikarawabonehe. Nowatirawa ya maki fanebona kobo nakematamonaka. Atonarawa nabarina fehe kiharawa he ya tabarawaha tokiyomarawemetemoneke marina ka yobe ya. Faya nokobi me bari hikawamemetemoneke".**
11 **"Nowati ya atona onerawa kamarawemetemoneke. 'Nokobi se tikanahi, ota tokiyomamakibone karo', ati narawemetemoneke".**
12 **"Me ka owa fanehibona ati yana nematamonaka. 'Tera owatera ama oke. Keye amakere', ati nematamonaka".**
13 **"Makoni te ati katamoriyahi. Neme ka Owa kamabona ka yama te watorineke",** Sesowi ati nemarika.

Me ka owa ka yama aahi me terei na me taminemetemone amake.
14 **"Hiyara one okominabone oke, Teoso ka towisawa ka me okomina owa. E ka owa yana tone tokomebona ati nematamonaka tabora bara ya, yama yabo ya. Hinaka yama aahi mera ha nematamonaka, me hekawabone mati.**
15 **Barata kote 5 na ta nematamonaka hinaka yama aahi owa ni ya, yama wato yokana tohahari. Owa yama wawato raba ne ni ya barata kote famaha ta nematamonaka. Kote oharia ta, nematamonaka owa ni ya, yama wato nafirari".**

"Tokomematamonaka tabora bara ya.
16 **He nanarifa owa barata kote 5 na kihe yana ne yama ahi ne hinaka barata totamemetemoneke. Hinaka barata kote 10 nawahemetemoneke waha.**
17 **He nanarifa owa barata kote famaha kihibehi ka barata nafimisa 4 nawahemetemoneke waha.**
18 **He nanarifa owa barata kote oharia kihe yana ne hoti wi ne yinero kehemomatamonaka hoti ya".**

19 **"Yama toyabo ya me ka hiti kamehimatamonaka. Hinaka yinero me ta hikanamehibona ati nematamonaka.**
20 **He nanarifa owa barata kote 5 na kihibe barata 10 na kakamematamonaka. 'Oko hiti barata kote 5 na ta tina nafimisa kote 10 nawahake waha, oko yama ahi ni ihi. Barata tiwa haro, tamaharo, tika barataboneh e', ati nematamonaka".**
21 **"Hiti ati yana nematamonaka. 'Tiwehene amosake. Tiwa onofa oke. Yama tamara ta ona kakatomi tinatamina tiwa awine tike. Yama tamaha ta owahabana oke, tekatomabana waha. Yayai tinahi. E mari nabone eke', ati nematamonaka".**
22 **"He nanarifa owa barata kote famaha kihibe kamakimatamonaka. 'Oko hiti barata kote famaha ta tina nafimisa 4 tohawake waha, oko yama ahi ni ihi. Barata tiwa haro, tika barataboneh e', ati nematamonaka".**
23 **"'Tiwehene amosake. Tiwa onofa oke. Yama tamara ta ona kakatomi tinatamina tiwa awine tike. Yama tamaha ta otasabana oke, tekatomabana. Yayai tinahi. E mari nabone eke', hiti ati nematamonaka".**
24 **"He nanarifa owa barata kote oharia kihibe kamakimatamonaka. 'Oko hiti tihamamone onaha ama oke. Tiwati ihi me one yama me koro na me ka yama me koro hinaha boni hataha tikabatemone ama tike, yama koro tira tiwa.**
25 **Owatoa ama oke. Tika barata okehemoha ama oke wami hoti ya. Tika yinero amaka hari', ati nematamonaka".**
26 **"'Tiwehene hiyakere, yama ahi ni tinofara tiwa. Me one ka yamata okobatehamone tinaha tiwa awine ti, me koro hinaharo, owati ihi?**
27 **Owa tiwatoa oko yinero tinihene ama tike bako ya, nafimisehibana', hiti ati nematamonaka".**
28 **"Me one hiyarematamonaka. 'Hinaka barata te yabahi, te ta nabana owa ni ya, barata 10 na kihahari.**
29 **E ka owa yama tamaha kihe hinaka yamabone tamaha ta onamakehabone oke. E ka owa yama tamara kihe hinaka yama oyabamakiabone oke.**

30 **Oko yama aahi ehene hiyare te koro towitiho yama soki ya. Me ohi naboneke fahi, me ini yiki tokana mati', ati nematamonaka",** Sesowi ati nemarika.

Neme ka Owa kame ya mera ebe kitehibonaka.

31 **"Neme ka Owa kamehiba amaka, oyene kitahari, Teoso nanarifa me ya tabahari, me nafi tohaha mati. Kame ya itaribonaka towisawa ka katera ya.**

32 **Tabora nafi ka me nahoriaba me amake nokosi ya. Mera ebe kanebonaka. Ofeya nanarifa ehene nima ehene nebonaka, mera ebe kanahari, ha ya ofeya me toha, ha ya kabara me toha, nabone mati.**

33 **Ati ehene ofeya me nahoriaba me amake hinaka kanihina wani ka ya. Kabara me ta me nahoriaba me amake hinaka yasoka ka ya, ati ehene.**

34 **Faya towisawa mera hiyareba amaka, me nahoria mati hinaka kanihina ka ya, ati e nari ahi: 'Te kamahi owa ni ya. Okobi tera nofaka. Hibati ya okobi yama nafi hiri ne tera wati nawahematamonaka. Ati ehene me one te yosetehaba te amake, e tabaha e.**

35 **Ofimiha otefebone te ta, bakasi owaha oko fa-habone te ta, na te amake. Bara me tabori ya osawia owa te ha na te amake, amo onahabone owa te ka yobe ya.**

36 **Makari okihara oko makaribone te ta, na te amake. Yama kome owa ona owa te narifa na te amake. Kateya ya ofoya owa te nakamake na te amake', towisawa ati neba amaka".**

37 **"Afa me ihi amosateha me ati yana naba me amake. 'Ota ka Hiti, himata yama ya titefebone ota ta nani ota amari? Tiwa ota watora ota awineke, tifimiha tiwa. Himata yama ya tiwa ota nafawani ota amari? Tiwa ota watora ota awineke, bakasi tiwaha tiwa.**

38 **Himata yama ya tiwa ota ha nani ota amari, amo tinahabone tiwa ota ka yobe ya? Bara me tabori ya tisawia tiwa ota watora ota amake. Himata yama ya tika makaribone ota ta nani ota amari? Tiwa ota watora ota amake, makari tikihara tiwa.**

39 **Himata yama ya tiwa ota narifani ota amari, yama kome tiwaha tiwa? Himata yama ya tiwa ota tonakamakiani ota amari, tifoya tiwa kateya ya?' me ati naba me amake".**

40 **"Faya towisawa ati yana tasehiba amaka. 'Me te narifa te amake haro, owa me nofaha mati, yama me kihara mati. Me ka owa ohari te narifa owa te narifa na te amake. Keye amakere', ati nebonaka".**

41 **"Faya me one hiyareba amaka, me nahoria mati hinaka yasoka ka ya. 'Te tokomahi ha te. Teoso tera nofakara. Yifo hiri ni ya te tokomaba teke, owiteraro. Teoso yifo hiri nematamonaka, Satanaisi toborobonaha, he nanarifa me ya tabahari.**
42 **Ofimiha otefeba te ta rihi, bakasi owaha oko fahaba te ta rihi, na te amake.**
43 **Bara me tabori ya osawia owa te ha rihi na te amake, amo onahabone owa te ka yobe ya. Makari okihara oko makaribone te ta rihi na te amake. Yama kome owaha owa te nakamakerihi na te amake. Kateya ya ofoya owa te nakamakerihi na te amake', towisawa ati neba amaka".**
44 **"Me ati yana naba me amake. 'Ota ka Hiti himata yama ya tiwa ota narifarahani ota amari? Tiwa ota watora ota awineke, tifimi, bakasi tiwa, bara me tabori ya tisawi, makari tikarihi, yama kome tiwa, kateya ya tifoya, tina tiwa', me ati naboneke".**
45 **"Ati yana tasehiba amaka. 'Me te narifara te amake, owa me nofa mati, yama me kihara mati. Me ka owa ohari te narifara owa te narifarihi na te amake', ati nebonaka.**
46 **Manakobisa me tokomaba me amake yama hiyara ya, ahabihinateraro. Me ihi amosateha me ta me tokomakehaba me amake Teoso taboro ya, me winahabone mati Teoso ya me taba mati fara yama tohaha ya",** Sesowi ati nemarika.

26

Sesowi me nabowabone me ati nemetemoneke, me ka hiti mati.

1 Mera kanawani hawa tohehimarika haha yama ya. He ya tataba mera hiyaremarika tasa.
2 **"Yama te watoke haro, Basikowa yana tobone karo yama wehe famaha nowati ya. Neme ka Owa me ta naba me amake me one ni ya, me hinabowebonaha, me hinawanahari awa ya",** ati nemarika.
3 Sasetoti me ka hiti me ya me ka hiti me tabaha heoniao me hiri nemetemoneke Kaifa ka yobe ehebote ya, sasetoti ehebote tohahari.
4 Me abe hiyara Sesowi me keyehabone me ati nemetemoneke, me hiwatebonaha, me hinabowebonaha.
5 Wati me hinofarematamonaka Basikowa ka ayaka tohi karo, me tamaha me me nakome karo. Me me mono rabone me ati nemetemoneke, me tamaha mati.

Fanawi esitarato sika nisehemetemoneke Sesowi tati ya.

6 Sesowi sawihimarika Betania ya, Simao mese hiyare ka
yobe ya.
7 Fanawi kamakiamaroke Sesowi ni ya, esitarato tama
kanaharo yama wiye yati yama ni tohaha ya, manakone
nafiharo. Mesa ya Sesowi tafehi itari tati ya esitarato sika
nisahamaroke.
8 He ya tataba ihi me awati me yawahamaroke. "Hi-
mataba esitarato katomineri, manakone nafiharo?
9 Yama amosene amake, esitarato ta ni ya, yinero man-
akonebana, yinero e ta nibone karo me honara me ni ya",
me ati namaroke.
10 Sesowi me ati hiwatoemetemoneke. Ati yana nemata-
monaka. **"Himataba fana ihi e na ihi te hora kineri?
Ihi amosake owa ni ya.**
11 **Me honara me sawi fawa teraba me amake te ni
ya. Ha owa ta oko sawi fawa nabone oke te ni ya.**
12 **Fana owa ketehineke esitarato ya, oko kamobone
ayata tohi karo.**
13 **Yama toyabo ya, hiyara amosa yama nafi ya me
kamini ya, fana ihi me kamina, tehaba me amake.
Ihi me wati hiwahatehaba amake. Keye amakere",** ati
nemarika.

*Yota Sesowi ta nebona ati nematamonaka me ka hiti me
ni ya.*
14 Faya me 12 na me ka owa Yota tohe tokomakehimata-
monaka sasetoti me ka hiti mera hiyarebonaha.
15 'Yinero e neba amara, te ta nari owa ni ya, ta one ya te
ni ya?' ati nematamonaka. Moweta barata tohehi 30 ne me
tomi kanehemetemoneke, me ta hinehibanoho Yota ni ya.
16 Faya ati boti yama nima nematamonaka, Sesowi ta
nabona ka yama, me ni ya.

Basikowa ka marinabone me hawa tonihemetemoneke.
17 Basikowa yana toni ka yama wehe tai toaha ya Sesowi
he ya tataba me aate hinehimarika. "Hika ya Basikowa
ka marina tafeba ota wasiribe, e tafibone karo?" me ati
namaroke.
18 **"Sitati ya te tokiyomi ya e ka owa te aate niyahi,
te ati e na te ahi: 'Borofeso ati e nareka ahi: Oko
amo nibone yabokikere. Owa ya tataba me ya otaba
Basikowa ka marina tafe ota kabahabone otake tika
yobe ya', te ati nabone teke".**
19 Sesowi yama hikamina me hiri namaroke, Basikowa ka
marina tafebone me wasiha mati.

Sesowi Yota kaminematamonaka, he ta nebanoho.
20 Yama soki ya he ya tataba me ya tabehi tafehimarika.

21 Me tafaha Sesowi ati yana nemarika. **"Te ka owa owa ta neba amaka me one ni ya. Keye amakere",** ati nemarika.
22 Me yawaha me oohariki na Sesowi me aate namaroke. "Ota ka Hiti owaba ama ha owa?" me ati narawamaroke.
23 **"Te ka owa owa ta nebonaka, ota fami bao sa nifikimi kari.**
24 **Neme ka Owa e nebonaka, fara yama me hikamine-hemete nima, Teoso ka yama hani ya. E ka owa hiwa yokohiba amaka, Neme ka Owa ta ne ya. He ni ya yama amosenemete awineke, watare ya",** Sesowi ati nemarika.
25 Yota aate hinehimarika, ta hinehibona ati nari. "Habi owaba ama ha owa?" ati nemarika.
"Ee, tiwaboneke, fara tiwa tikamina tiwa".

Basikowa tafe Sesowi me kabehemetemoneke.

26 Me tafaha Sesowi bao itihi ati yana nemarika, **"Teoso faya amake tiwehene",** ati nari. Bao ebe ne mera kakawemarika he ya tataba mati.**"Bao te warara nahi, te kabehibana. Hahi oko ime amaka hari",** ati nemarika.
27 Kobo tama ne ati yana namatasehimarika, **"Teoso faya amake",** ati nari. Kobo ya mera kakawemarika. **"Te nafi fawahi.**
28 **Haha fi oko emene nima nineke haro. Ohabi ya Teoso te ya tabe kotarato yati hiri nebonaka. Ohababone oke, me ka yama hiyara Teoso fawa nibona karo.**
29 **Ofa fehe ofamaraba ama oke mata. Ofamateba amake, te ya otaba owa, towisawa ohi ya, okobi ati ehene. Keye amakere",** ati nemarika.
30 Teoso tahi me hiri na me tokomamaroke orifa wati ka atami ya.

Sesowi he ya tataba me ihibani kaminematamonaka.

31 Sesowi mera hiyaremarika. **"Te nafi owa kakosabone oke. Afa yama sokibone amake haro. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:**

'Ofeya me nanarifa onahabihe ya ofeya me tokarikosahaba me amake',

Teoso ka yama hani ati te amake.
32 **Ohaba okitamahaba ama oke. Tai owamaba ama oke Karireya ya, te nokosi ya",** ati nemarika.
33 Betiro ati yana nemarika. "Me nafi tiwa me kakosi ya tiwa owakanakosarabone oke, ha owa. E famahabone eke, ha owa", ati nemarika.
34 Sesowi ati yana nemarika. **"Haha yama soki ya owa tiwateramone tinahabone tike me one ni ya. Tiwati**

yana ni terei nabone tike, tiwati e na tiwa, arakawa ha namatare ya mata. Keye amakere", ati nemarika.
35 "Owati yana rabone oke, tiwa owateramone ona owa. Keye amakere. E fama me one era nabowabone me ati na tiwa owakanakosarabone oke", Betiro ati nemarika. Sesowi ya tataba me nafi ati e namaroke, Betiro ati nima.

Sesowi ora nematamonaka awa boti ya, Ketisemani ya.
36 Sesowi me ya tabehi me tokomamaroke awa boti Ketisemani yama ini tohaha ya. Sesowi mera hiyaremarika. **"Okomabana oke, ora onahaba owa hike ya. Te naorihi ahi",** ati nemarika.
37 Betiro ohari Sebeteo biti me famaha me ya Sesowi tabehi me tokomamaroke. Faya Sesowi kokoriri nematamonaka.
38 **"Owati boti kokoriri ke. Ahabinima one oke, kokoriri oni karo. Te nahori ahi, te tonokoa te, owa te noki nabone te",** ati nematamonaka.
39 Hike ya toka ne sonarisehimatamonaka, boko tonihe ora nari. **"Abi haha kobo okofawarabone onahara oke. Okofawahabone tini ya okofawahaboneke. Yama onofa ya owehene toharabone oke. Fara yama tinofa ta hiri onahabone oke",** Sesowi ati nematamonaka.
40 Kame he ya tataba me terei na mera wasimematamonaka, me amo nani mati. Betiro hiyarematamonaka. **"Te kitara te awineke. Bahi te nahariha owa te noki nabone ona te tonokokere.**
41 **Te tonokohi, te ora na te, te ehene hiyara watari-bone karo, inamati tera totomi ne ya. Te ati boti amosa yama amosa te hiri nabone te ati na yama tera kasawarineke, te kitara te",** ati nematamonaka.
42 Tokatase ora tasehimatamonaka. **"Abi oko hasi ni tinofari ya hasi orihi onahaba owa awine oke. Fara yama tinofa hiri onahaba ama oke",** ati nematamonaka.
43 Kamatase mera wasimatasehimatamonaka, me amo nani mati, nokobisa me koro hikanani mati.
44 Tokatase ora tasematamonaka, fara yama hikamina kaminatasahari.
45 Kamatasehimatamonaka he ya tataba me ni ya. **"Te amo tasine? Te hasi nine? Te tafihi. Oko amo nibone amake haro. Neme ka Owa me ta kabote naboneke me ihi hiyara me ni ya.**
46 **Te nahomisahi. Hima, te awa hari, kamakiari, owa ta nebonaha",** ati nematamonaka.

Sesowi me watehemetemoneke.
47 He ya tataba mera hiyarasa ne ni ya Yota kobo namakimarika, me 12 na me ka owa. Me tamaha me ya tabehimarika, yimawa toha, mata toha ne me bokori na

mati. Sasetoti me ka hiti mati, me nafi ka hiti mati, me
na me me yosehemetemoneke.
48 Yota mera hiyaribehimatamonaka, Sesowi me watohab-
one mati. "Efebonaka, noko bako komi onakihari. Noko
bako komi onaki ya te watehibonaka, efe", ati nematamon-
aka.
49 Me kobo namakia Yota towanawitimarika Sesowi ni ya,
hibati ya. "Habi afa ama ti?" ati nemarika, he noko bako
komi nakehari.
50 Sesowi ati yana nemarika. **"Habai fara tiwati nima
tinahabone tike",** ati nemarika.

Me one kamakia Sesowi me watahamaroke.
51 Faya Sesowi ya tataba me ka owa yimawa soba
towiti sasetoti ehebote ka yama aahi owa narabo ra tari
nabasemarika.
52 **"Tika yimawa yoko tinamahi. Yimawa ya me
tinahabi ya tihababisaba ama tike, yimawa ihi bisa.**
53 **Yama tiwatorini? Okobi aate onehemenehe, he
nanarifa me tamaha mera yosehina amaka, owa me
kasomaba mati, me tama kanikimaha mati.**
54 **Teoso owa kasome ya Teoso ka yama hani ya yama
hikaminemete hiri orehene ama oke",** ati nemarika.

55 Sesowi me tamaha mera hiyaremarika. **"Te kamakine
owa ni ya, yimawa toha, mata toha ne te bokori
na te, owa te watahabone te ati na te? Kofeno
mono onahamone te ati na te awineke. Yama we
nafi ya owitarehara oke teboro wari ka yama ya, me
okanawana owa. Owa te watara teke fahi.**
56 **Te ehene e na Teoso ati ehene amaka. Te ehene
e nineke, Teoso ati kakamina me ati nima, Teoso ka
yama hani ka me ati",** ati nemarika. Faya he ya tataba
me nafi kana nawaha me hekanakosehimarika.

Sesowi warehimatamonaka Kaifa nokosi ya.

57 Sesowi me hiwate me hekamehimatamonaka Kaifa ni
ya, sasetoti ehebote tohahari. Mowisei ati kakamina me ya
me ka hiti me tabehemetemoneke, Kaifa ya me tabaha mati.
58 Betiro yotoba nematamonaka hike ya. Tokiyomehi-
matamonaka sasetoti ehebote ka yobe taboro ya. Sasetoti
ehebote nanarifa me ya tabehi itarimatamonaka, yama
watohibonaha, Sesowi me hiri kani ka yama.
59 Sasetoti me ka hiti me ya soteo me ka hiti me nafi
me tabaha Sesowi ahabebona me ati nemetemoneke. Me
one me siba nemetemoneke, Sesowi me kaminabone mati,
ehene hiyaremona me ati nabone mati, keye me hiri na
mati.

60 Me tamaha keye me hiri kene yama ati remetemoneke,
mera kasawariharo. Yama totoyabo kawahi ya me famaha
me ati yana kanehemetemoneke.
61 "Hahi ati e nareka ahi: 'Teoso ka teboro nahabi onofe ya
onahabiha onehibonaka. Teboro onahabihe nowati ya hiri
onamatasehibonaka yama wehe terei na ya', ati nareka", me
ati nemetemoneke.
62 Sasetoti ehebote yana namise Sesowi aate nemata-
monaka. "Tiwati watarine? Keye me hiri na me awine,
tiwatimone me kamina tiwa?" sasetoti ehebote ati nemata-
monaka.
63 Sesowi ati wataremata monaka. Sasetoti ehebote ati
yana tasehimatamonaka. "Tiwati yana nahi, tiwa tikamina
tiwa, Teoso yati ne nokosi ya. Kirisito ama ti? Teoso biti
ama ti?" ati nematamonaka.
64 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Ee, fara tiwati nima
yama nineke. Owati e nara oke ahi: Neme ka Owa te
awatehaba te amake, itariari Teoso kitehi ka kanihina
ka ya, kamahari neme sabi boti ya",** ati nematamonaka.
65 Sasetoti ehebote yawehi fara hinaka makari sibi kare-
matamonaka. "Ati hiyarareka Teoso ni ya. Me e ha
namarabone eke, he me kaminaba mati e ni ya, ehene
hiyaremona me ati na mati. Ati te mitahareka fara te, ati
hiyarari Teoso ni ya.
66 Himata nima te ati ri?" ati nematamonaka.
"Ahabebonaka", me ati nemetemoneke.
67 Faya noko me firo hine noko me koho hiwiti noko bako
me tao hikana, hinematamonaka.
68 "Kirisito otara tikaminahi, Teoso ati kakaminamona
tiwa. Hike tinoko koho towitira?" me ati nemetemoneke.

Betiro Sesowi watoremona ati nematamonaka.

69 Betiro itarimatamonaka yobe beheri ya. Mera na-
narifarawa me ka one oharia kakehemetemoneke he ni
ya. "Sesowi Karireya ka tohe te famaha te awineke", ati
nemetemoneke.
70 Betiro ati hiyarematamonaka me nafi nokosi ya. "Ti-
wati owato okere", ati nematamonaka.
71 Betiro yana ne tokomematamonaka nokobi wani ya.
Fanawi one hiwe me one hiyaremetemoneke. "Hehi Sesowi
ya famahareka hari, Sesowi Nasare kari", ati neme-
temoneke.
72 Betiro ati hiyatasarematamonaka, Teoso ino itihari.
"Hehi owatotere amaka hari", Betiro ati nematamonaka.
73 Bahi owa ya Betiro beheri ya me naoha Betiro me
hiyaremetemoneke. "Me ka owa ama tike. Keye amakere.
Tiwa ota watoha otake. Karireya ka me ati tima tiwati
nineke", me ati nemetemoneke.

74 Betiro ati yana tasematamonaka, Teoso ino itihari.
"Hehi owatotere amaka hari", ati nematamonaka. Keye hiri
ne ya Teoso hinabowebona ati nematamonaka. Hibati ya
arakawa ha nibote nematamonaka.
75 Faya yama wati nawahematamonaka, aya Sesowi
hikaminaharo. **"Arakawa ha namatare ya tiwati yana
ni terei nabone tike, owa tiwateramone tinaha tiwa".**
Betiro yana tone tokiyomame ohi nematamonaka kasiro ya.

27

Sesowi me towakamehemetemoneke Birato ni ya.

1 Hiba yama wa ni ya sasetoti me ka hiti mati, me nafi
ka hiti mati, me na me abe hiyaremetemoneke, Sesowi
nabowibona me kamina mati.
2 Mano me hikamato me heke me ta hiwitimatamonaka
kofenato Birato ni ya.

Yota hiwa nahabihimatamonaka.

3 Faya Yota Sesowi awe ati boti yama kamine "Sesowi
ahabeba awaka, me ati ihi", ati nematamonaka.
Ehene nofamare moweta 30 barata tohehi ta tonamatase-
matamonaka sasetoti me ka hiti me ni ya, me ka hiti me ya
me tabaha mati.
4 "Owehene hiyarara oke. Ta onahareka ahabebonaha,
ehene hiyareba watarari", ati nematamonaka.
"Ota ehene amakere. Fara tiwehene amake", me ati
nemetemoneke.
5 Yota moweta 30 ne koro tonamematamonaka teboro ya.
Faya tokomematamonaka. Fare hine nabowematamonaka,
namiti sako tone yora towitiari.
6 Sasetoti me ka hiti moweta me yabehemetemoneke.
"Hahi moweta ya teboro ka yinero e yoro tokanirabone eke.
Hahi moweta e ka owa me hinabowehi manakone amaka",
me ati nemetemoneke.
7 Me abe hiyara wami kote me kanikabone me ati neme-
temoneke hehi moweta ya. Boti hihiri ka wamimetemoneke.
Tama taboribone me hiri nemetemoneke haha wami ya,
bara me abowi taboribonehe.
8 Makoni wami e emene ino ya ini me hinawatemete-
temoneke. Fara wami ini tohasa nineke.
9-10 Seremia Teoso ati kakamina tohe hikaminehemete-
temoneke, ati e nari ahi:

"Moweta 30 ne me wara tona wami manakone me
nahabiharake, boti hihiri ka wami. Teoso owa hiyare
ati nima me ihi narake. E ka owa manakone amaka,
me ati narake, Ihayeo mati",

Seremia ati nematamonaka.

Birato Sesowi aate nematamonaka.

11 Sesowi warehimatamonaka kofenato nokosi ya. Kofenato aate hinehimatamonaka. "Soteo me ka towisawa ama ti, ha tiwa?" ati nematamonaka.

"Ee, fara tiwati nima yama nineke", Sesowi ati nematamonaka.

12 Sasetoti me ka hiti mati, me nafi ka hiti mati, me na Sesowi me kaminemetemoneke, ehene hiyaremona me ati na mati, Birato ni ya. Sesowi ati yana rematamonaka.

13 Birato aate hinehimatamonaka. "Me ati timitarini? Tiwa me kaminara tike, yama hiyara tamaha hiri tinahamone tiwa", ati nematamonaka.

14 Sesowi ati yayanabiti rematamonaka. "Hika", kofenato ati nematamonaka.

Sesowi ahabebona me hinehimatamonaka.

15 Kofenato soteo me ka owa ohari fifito toniha tohehimarika, fara Basikowa ka marina nima, me kibeha mati kateya ya. Mera aate ne me ka owa ino me hitihi yokana fito toniha tohehimarika.

16 Afa yama ya me ka owa Bahaba tohe foyehimatamonaka kateya ya. Me nafi hiwatomarika, ehene hiyarari.

17 Birato nokosi ya me me yoro hikaniwama faya Birato mera hiyaremarika. "Bahaba fito onihabone te ati nine? Sesowi ta fito onihabone te ati nine, Kirisitomonaha?" ati nemarika.

18 Me ka hiti Sesowi me ta na mera watohimatamonaka, me one tamaha Sesowi me nofi karo.

19 Birato itarimarika sowisi ka katera ya. Itari fati ati ihi me ka owa kakehimatamonaka he ni ya, ati hikaminabonehe, ati e naro ahi: "Hine naka. Hinaka yama hiyaraba watara awineke. Yama soki ya watari owehi kokoriri onahara oke kasiro ya", ati namone ati nematamonaka.

20 Sasetoti me ka hiti mati, me nafi ka hiti mati, me na me tamaha me me hiyaramaroke, "Bahababonaka", me ati nabone mati. Birato Sesowi nabowehibona me tamaha me ati nabone me ati namaroke.

21 Kofenato ati yana nemarika. "Hike te nofari, tasi onihebana te ni ya?" ati nemarika.

"Bahaba", me ati namaroke.

22 "Himata nima Sesowi oniheba amara, Kirisitomonaha?" ati nemarika.

"Te ba kanaho awa ya, ahabebana", me nafi ati namaroke.

23 "Himatabana? Himata hiri rano hiyararo?" ati nemarika.

Hine ya me ha ni kitamisahamaroke, "Te ba kanaho awa ya", me ati na mati.

24 Yama nihinaremetemoneke Birato ni ya, me ati e ni
karo. He me mowa nima nabone me hinehemetemoneke.
Ati ehene faha me kakama yehe soko nemarika me nokosi
ya. "Owati ihi amaraboneke, hehi ahabe ya. Te ati
eheneboneke".
25 "Ee, ota ati eheneboneke. Ota ehene hiyara tohi ya
yama hiyara manakone ota nahabihaba ota amake, fara
me ota. Ota ka matehe manakone hinahabiha hinahaba
amake", me ati namaroke.
26 Faya Bahaba tasi tonihemarika me ni ya. Ati ehene
saotato Sesowi me kosi nemetemoneke. Faya saotato mera
yosehimatamonaka, Sesowi me ba kanahabone mati awa
ya.

Saotato Sesowi me haha kanehemetemoneke.

27 Kofenato ka saotato Sesowi me towakamehemete-
moneke kofeno ka yobe Beretorio tohehi ya. Saotato me nafi
me yoro tokaniwamemetemoneke, Sesowi me katomabone
mati.
28 Hinaka makari me sota hina makari mamawa na ya me
weyeye hinihematamonaka, towisawa ka makari.
29 Tati boronebona me hikowemataka, atine kihaharo,
towisawa tati borone nima naro, me weyeye hinihebanoho.
Sesowi ka kanihina me tamama nihemetemoneke awa ya,
towisawa ka awa nima naro. Faya Sesowi nokosi ya me isi
yobati ya me naoha he me haha kanehemetemoneke. "Soteo
me ka towisawa, titaminahi", me ati nemetemoneke.
30 Me firo hine hinaka awa me wara hina tati ba nari me
hitamematamonaka, fara awa tama hinaha ya.
31 Faya haha kani me hawa hihe ya makari mamawa
na me sota na fara hinaka makari ya me weyeye hini-
hamematamonaka. Me hekamematamonaka, awa ya me
ba hikanebonaha.

Sesowi me nawanemetemoneke awa ya.

32 Hawi ya me tokoma me ka owa me yosehamaroke,
Sesowi ewenebona tiwa kanebonaha. Sireni kamatamon-
aka, Simao tohahari.
33 Me tokoma me kobo tonamakehamaroke, yama ini
Kokota tohaha ya. E tati tone ino amake Kokota.
34 Hinaka fibone me ta hinahamaroke, fi yoro tokanaro,
yama bitari kitaha ya. Totomi hina fawi hinofarahamaroke.
35 Awa ya me ba hikane hinaka makari me ebe hina-
hamaroke. Yama me were namaroke, makari me ebe
nabone mati.
36 Me naoha me hekatomemarika.
37 Yama hani me kanawanahamaroke Sesowi tati neme
ya, hinaka yama hiyaramone kaminaro, ati e naro ahi:

"Sesowi amaka, soteo me ka towisawa", yama hani ati
namaroke.
38 Yama boboti me famaha me me kanawikimamaroke
Sesowi beheri ya. Hinaka kanihina ya owa kawa, hinaka
yasoka ya owa kawa, nemarika.
39 Hawi ya me yaka na me haha hikanemarika, me tati
me weori na mati.
40 "Fara tiwa tikasomahi, teboro tinahabihabone tina tiwa,
hiri tinamebonaha yama wehe terei na ya. Teoso biti tihi
ya tikisamahi awa ya", me ati namaroke.
41 Sasetoti me ka hiti me ya Mowisei ati kakamina me
tabaha me haha hikana hinematamonaka, me ka hiti me ya
me tabaha mati.
42 "Me one ta kasome hiwa kasomi watore awaka fare.
Ihayeo me ka towisawa amare? Awa ya kisamaho, ati e
nofawabaya waha.
43 Teoso hikasomebona ati nareka. Teoso hinofe ya Teoso
hikasomehiba awaka hibayata ya. Ati e nareka ahi: 'Teoso
biti ama oke', ati nareka", me ati namaroke.
44 Yama boboti he ya me tabaha me ati yana, namaroke,
he me hora na mati, awa ya me kawana mati.

Sesowi ahabematamonaka.
45 Bai nokorise ya yama kayomamaroke, yama nafi.
Manakobisa yama soki fawa namaroke bai weo towawiti
ya.
46 Bahi weo towahawiti ya Sesowi ha nemarika kasiro ya.
"Teoso, oko Teoso, himataba owa tinaharikosine tiri?"
ati nemarika. Fara me atibisa amake haro: **"Eri, eri, rema
sabakitani?"** ati naro.
47 Me one naoha ati mitati me ati yana namaroke. "Eria
ino hiri ne awaka", me ati namaroke.
48 Me ka owa ohari kana ni tokome esibosa tonakame-
himarika. Finakiri ya esibosa sa hife awa tati boni ya
hinawana ta hikamisamakemaroke, Sesowi hifahabonehe.
49 Ehene me one hinofarehimarika. "Hine naka. Eria
kake ya Eria hikasome ya kasomi e awehibanaka", me ati
namaroke.
50 Sesowi ha tasehimarika kita ya. Faya ahabemarika fahi.
51 Hibati ya teboro boti ka yama babari kana makari
tohaha sibi karehemetemoneke. Neme ya sibi kari yana
na sibi kari kisa sibi kari kobo nisehemetemoneke bofe
ya. Wami kiha nemetemoneke. Yati bakaka nemetemoneke
wami kiha na ihi.
52 Me ahaba me tame se nemetemoneke. Me tamaha me
ahaba me kitamatasemetemoneke, Teoso ka mati.
53 Tama ya me tasi tona Sesowi kitame ya me tokiyomeme-
temoneke Serosarei ya. Me tamaha me me hiwehemete-
moneke.

54 Saotato me ka hiti ya saotato me tabaha Sesowi me
kakatoma wami me awehemetemoneke, kiha naro, wami
mera behe kanaharo. Yama one me awa, nemetemoneke.
Yama me awaha me kakomeha me ati yana nemetemoneke.
"Hehi Teoso biti tohe awaka hari. Keye amakere", me ati
nemetemoneke.
55 Me fanawi tamaha Sesowi ya tabarawa hike ya
nanaho nama narawamaroke, Sesowi kakatomarawaharo.
Karireya ya Sesowi ya tabarawa kakerawamaroke, he
narifarawaro.
56 Maria Matarena toha, Maria Tiako ya Yose me fama me
ka ami toha, Sebeteo biti me ka ami toha, one toharawa,
namaroke.

Sesowi me kamohemetemoneke.

57 Bahi tokarise ya Yose kakehimarika. Yose Arimateya
kamarika, yama kihahari. Sesowi nonofamarika.
58 Yose Birato aate nematamonaka, Sesowi abohi ta
namehibonaha Yose ni ya. Birato ati amosematamonaka.
Birato hinaka saotato mera yosehimatamonaka, Sesowi
abohi me ta tonamabone mati Yose ni ya.
59 Yose Sesowi abohi wara tone rofi hiwahematamonaka
makari riyo tohaha ya, amosaro.
60 Yose Sesowi abohi ibarimatamonaka tama yati hiri ni
tohaha ya, yati naro. Ati ehene me wi hinemetemoneke hi-
bayata ya. Yati nafiha karoro towahame tama noki bori bari
kawahamematamonaka yati ya. Faya tokomematamonaka.
61 Maria Matarena Maria one famaha me teme nareheme-
temoneke, tama beheri ya.

Saotato Sesowi temene me kakatomehemetemoneke.

62 Yama we yotoha ya, sabato ya, sasetoti me ka hiti me
ya fariseo me tabaha me tokomakehemetemoneke Birato ni
ya, me aate hinehibonaha.
63 "Ota ka hiti hehi keye hihiri tohehi ati e nareka ahi,
sawisa ne ya mata: 'Owamisamaba ama oke yama wehe
terei na ya', ati nareka.
64 Saotato me tiyosehi, tama hoti me kakatomahaba
mati, yama wehe famaha ya. He ya tataba abohi me
hibotirayaho. Abohi me hiboti ya me ati e naba me amake
ahi: 'Ahabe ahabawahakara. Kitamareka', me ati naba me
amake. Sesowi ka keye fotaha me ka keye nanafi nama
naba me amake mata ya, me ati e na mati ahi", me ati
nemetemoneke.
65 "Te ka saotato meba me ta onahabana oke, me te
yosehaba mati, tama me kakatomahaba mati. Te ati ehene
yama kakatomi me amosaboneke", ati nematamonaka.
66 Me ati ihi Sesowi temene saotato me kakatomeheme-
temoneke. Tama noki bori yama atahone ya me moya

hikanemetemoneke, nokobi me se karibone karo. Nokobi me one ahi ni ya tama moya kani ka yama atahone baka tona me awi ya me ati e naboneke ahi: "Tama noki bori me itiha me awineke", me ati naboneke.

28

Sesowi wamisamematamonaka.

1 Sabato ahaba nowati ya tomiko ya Maria Matarena ya Maria one famaha hiba yama wa ni ya towakamarawemetemoneke, Sesowi temene towamarawabonehe.

2 Wami kiha nemetemoneke kasiro ya, Teoso nanarifa neme ya kisaki ehene, tokomakehari Sesowi temene ya. Yati tama noki bori tohaha hitiha yoko hiwahawitiemetemoneke. Teoso nanarifa itarimatamonaka yati mese ya.

3 Oyene kitehimatamonaka, yama yebe kani nima naro. Hinaka makari sawi kitehemetemoneke, fa boni foro na nima naro.

4 Saotato Sesowi temene me kakatoma me kakome kitehemetemoneke, me hoyahoyari kana na mati. Me ahabinima nemetemoneke, me foro na mati.

5 Teoso nanarifa fanawi hiyararawematamonaka. "Te kakomerabone teke. Tera owato oke, Sesowi te siba na te, me ba hikanari awa ya.

6 Watamakara ahi. Kitamatasahareka, fara yama hikamina nima nari. Te kakamahi ahi, fore ka taboro te awabaya.

7 Te tokomakabote nahi, he ya tataba me te hiyaribeya, te ati e na te ahi: 'Kitamenoka. Tai tohamebonaka Karireya ya, te nokosi ya. Te awehibonaka fahi', te ati nabone teke. Okominahareka te ni ya", Teoso nanarifa ati nematamonaka.

8 Kakomerawa yayai narawa towakamarawemetemoneke hibati ya. Kana kawarawemetemoneke, Sesowi tamine kaminarawabonehe Sesowi ya tataba me ni ya.

9 Hawi ya Sesowi kobo hirawemetemoneke. **"Afa me te ama?"** ati nematamonaka. Nokosi ya foro narawa he teme tama karawemetemoneke.

10 **"Te kakomerima nahi. Te towakamakihi oko one me ni ya, otamine te kaminibeya me ni ya. Me te yosiyahi Karireya ya, owa me awahaba mati fahi",** ati nematamonaka.

Yinero me ta nemetemoneke saotato me ni ya, keye me hiri nabone mati.

11 Towakamarawa saotato me one tokoma nemetemoneke sitati ya, yama me awaha me tokaminamabone mati sasetoti me ka hiti me ni ya.

12 Heoniao me hiri nemetemoneke, me ka hiti me ya me
tabaha mati. Me abe hiyara yinero nanafi raba ne me ta
nemetemoneke saotato me ni ya.
13 "Te ati e nabone teke ahi: 'He ya tataba yama soki ya
me kakeha Sesowi abohi me itihanike, ota amo na ota ni ya',
te ati naba te amake.
14 Kofenato te tamine mite ya narabo ota nima nebonaka,
tera me nahabirabone te", me ati nemetemoneke.
15 Yinero me wara tona fara yama sasetoti me ka hiti yama
me hikamina me hiri nemetemoneke. Haha hiyara soteo me
kaminate me amake, saotato me hikaminehemete.

Sesowi he ya tataba me ni ya kobo nematamonaka.

16 Sesowi ya tataba me 11 na me tokomamaroke Karireya
ya, atami ya, Sesowi hikaminaharo.
17 Me tokoma me hiwehi nokosi ya me foro namaroke.
Efe amaremona me one hinehimarika.
18 Sesowi mera hiyaremarika. **"Me nafi oyose okibone
waha, Teoso ati ehene, neme ka me toha, bofe ka me
toha, na mati.**
19 **Makoni tabora nafi ka me te hiyarabone teke,
owa nonofa me tohawahabone mati. Me te iibofaris-
aboneke, e ka abi ino, biti ino, Teoso Kanamori ino ne
ya.**
20 **Me te kanawanahabone teke, fara yama okomina
me hiri nabone mati. Oko sawi fawa teraba ama oke
te ni ya. Yama nafi ahabi ya osawisa otehaba ama oke
te ni ya",** ati nemari amaka.

Mako
Mako ka yama hanimetemone amake, Sesowi tamine kaminari.

Yowao mera iibofarisa na tohehimatamonaka.

1 Hiyara amosa yana kanake haro, Sesowi Kirisito kaminaro.
2 Yama hani e te amake ahi, Teoso ati kakamina Isaiya ka yama hani ya:

"Owati kaminebona tinokosi ya tai tohehibonaka, oyose kari. Tika hawibone namosebonaka.
3 E ka owa ati yana nebonaka yama honara ya, ati e nari ahi: 'Teoso hawinebona te namosahi. Hawi te yai tonihahi, Teoso hawinebonaha'",

Isaiya ka yama hani ati ke.

4 Yowao Batisita kake mera iibofarisematamonaka, yama honara ya. Me narabi nima nematamonaka. "Te ehene hiyara te ehene te nofamarahaba teke. Te batisa, nabone teke, Teoso ati somawamabona karo".
5 Me nafi yoro tokanemetemoneke, Soteya ka mati, Yowao ni ya. Serosarei ka me nafi toha, nemetemoneke. Mera iibofarisematamonaka Sotao ka faha ya, me ihi hiyara me ihi me kamina mati.
6 Kamero kone hiri ni makari tohaha weweye tohehimatamonaka. Bani ataro wata, na tohehimatamonaka tosi ya. Habise mera kaba, abiya me fehe fawa, na tohehimatamonaka.
7 Mera hiyarematamonaka. "Owa onowati ya kamakibonaka, kiti mati tohahari. Okita okere, ha owa. Hahi narifi owato okara, owehene amosara owa. Teme borone katisi owato okara ha owa, owehene amosara owa
8 Tera obofarisi onofa ama oke, faha ya hine ya. Hahi tera batisa neba amaka Teoso Kanamori ya", ati nematamonaka.

Yowao Sesowi ibofarisematamonaka.

9 Yama wehe one ya Sesowi yana tonehimatamonaka, Nasare ya, Karireya ya. Tokomakehimatamonaka Yowao ni ya. Kobo ne Yowao hibofarisematamonaka, Sotao ka faha ya.
10 Sesowi wamisame neme awehimatamonaka. Neme hine ebe kanaha ya Teoso Kanamori awehimatamonaka, kakehari he ni ya, okoko nima nari, Teoso kanamorinoho.

11 Teoso ati saihimatamonaka neme ka ya. "Okatao ama
tike. Tiwa onofa oke. Tiwehene amosi nofa ama tike owa
ni ya", Teoso ati nematamonaka.

Yama hiyara Sesowi hiri nebona Satanaisi ati nematamonaka.

12 Teoso Kanamori hekematamonaka yama honara ya.
13 Amo ni 40 ne ya Satanaisi ati yayana tohehimatamon-
aka, Sesowi yosehari, Sesowi yama hiyara hiri nebona ati
nari. Sesowi bani me ya tataba tohehimatamonaka, Teoso
nanarifa me hekatomari.

Sesowi mera kanawanehimatamonaka, Karireya ya.

14 Yama wehe one ya Yowao me ibehemetemoneke kateya
tori ya. Yowao foye ya Sesowi tokomematamonaka Karireya
ya, hiyara amosa kaminebonaha.
15 **"Afa Teoso ka yama tohake waha. Teoso ka
towisawa kobo nima ka. Te ehene hiyara fawa nahi.
Hiyara amosa te nofahi",** ati nematamonaka.
16 Yama wehe one ya Sesowi yaka nematamonaka
Karireya ka faha webote witi ya. Yaka ne mera awehimata-
monaka, Simao nisori ya famahari, Atere. Tahafa me were
nifehemetemoneke faha ya, faha kiki me toha mati.
17 Mera aate nematamonaka. **"Owa ni ya te kasawihi.
Owati ihi e ka one me te ki naba teke waha".**
18 Me ka tahafa me kakosehemetemoneke hibati ya. Faya
Sesowi ya me tabehemetemoneke waha.
19 Totokoma kawahe Tiako mera awehimatamonaka,
Sebeteo biti, nisori ya famahari, Yowao. Me nahoriemete-
moneke, tahafa me sako namaha mati kanawa ehebote tori
ya.
20 Sesowi mera ha ne he ya me totabamehemetemoneke.
Sebeteo me hekanakose foyehimatamonaka kanawa tori ya
he nanarifa me ya tabahari.

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, inamati hinarabikari.

21 Me tokomemetemoneke Sesowi ya me tabaha mati, tab-
ora Kafanao ya. Sabato ya Sesowi tokiyomehimatamonaka
sinakoka toro ya, mera kanawanehibonaha.
22 Mera kanawane ati me himite 'Hika', me ati neme-
temoneke, Mowisei ati kakamina me ati nima Sesowi ati re
karo. Mowisei ati kakamina me one ati me kamina Sesowi
ta fare ati kaminematamonaka.
23 Sesowi mera kanawane me ka owa kiya kanehimata-
monaka kasiro ya, rabikari.
24 "Sesowi Nasare ka tihaha himataba otara ahi tine tiri?
Otara tinahabihaba tiwa awine ti? Tiwa owato oke. Teoso
tiwa yosehino ama tike, me tikasomahabone tiwa. Efemata

ama tike, Teoso hikaminehimata hibati ya", me ka owa ati
nematamonaka.
25 **"Tiwati watarima nahi. Sa tisaho",** Sesowi hora ni
ati nematamonaka.
26 Inamati hose hine sa hisehimatamonaka. Inamati kiya
kanehimatamonaka kasiro ya.
27 Me ka owa Sesowi hikasomehi kitame me awaha
Sesowi me kahiyarehemetemoneke yama watohari, inamati
toyosemahari. "Himata amari?" me ati nemetemoneke.
"Hiyara yati amake. Yama watote amaka kasiro ya. Te
aware awa inamati toyosemahari?" me ati nemetemoneke,
28 Sesowi tamine me kamina nawahareha mati Karireya
ka tabora ya, fara Karireya ka tabora nafi nima.

Simao fati mati Sesowi nakitamehimatamonaka.

29 Sesowi kiyomamehimatamonaka sinakoka ya. Tiako
ya Yowao me famaha me ya tabe me tokomemetemoneke
Simao ya Atere me famaha me tabori ya.
30 Simao fati mati yama kome awaha tamine me
kaminemetemoneke Sesowi ni ya, foreharo kama ya.
31 Sesowi tokomakehimatamonaka he ni ya. Mani wara
hina hinawaremisaha hinaka yama kome fawa neme-
temoneke. Kitama mera narifemetemoneke.

Sesowi me tamaha mera nakitamehimatamonaka.

32 Bahi toke ya me me kakiemetemoneke Sesowi ni ya,
me tamaha mati, yama kome me awaha mati. Me rabika
me toha nemetemoneke.
33 Sitati ka me nafi yoro tokanemetemoneke nokobi
beheri ya.
34 Me tamaha mera Sesowi kasomematamonaka, yama
kome nafi me awaha mati. Me rabika mera kasoma ne-
matamonaka. Inamati me ati wataremetemoneke, Sesowi
ati ehene, Sesowi me watoha mati.

Sesowi hiyara amosa kaminematamonaka Karireya ya.

35 Yama warisi ya Sesowi kise ohari tokehimatamonaka,
Teoso ha nebonaha yama honara ya.
36 Simao Sesowi me siba nemetemoneke.
37 Me hiwasimatamonaka. "Sesowi me tamaha tiwa me
siba nara tike", me ati nemetemoneke.
38 **"Hima e tokahaba eke tabora ayata ka ya, Teoso
ati okominabone owa fahi. Okine oke Teoso ati
okominabone owa",** ati ne
39 faya me toka me yobi nawaharehemetemoneke tabora
nafi ya, Karireya ka me tabori ya. Sesowi mera kanawane-
himatamonaka sinakoka toro ya. Mera kasomematamon-
aka me rabika mati.

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, mese hiyarari.

40 Me ka owa mese hiyare kakehimatamonaka, Sesowi
aate nebonaha. Sesowi aate ne sonarisehimatamonaka iso
yobati ya Sesowi nokosi ya. "Sesowi owa kasomi tiwatoa
tiwa awine tike. Owa kasomi tinofini?", ati nematamonaka.
41 Sesowi wati hiwahematamonaka hinofari. Sesowi bori
hikanematamonaka yehe ya. **"Tiwa kasomi onofa oke.**
Tikitamahabone tike hibati ya", ati ne
42 hibati ya yama kome fawa nemetemoneke. Mese
amosamehimatamonaka.
43 Sesowi hiyoseme tokomematamonaka. Narabo nima
hinehimatamonaka,
44 Sesowi ehene kaminarehibonaha me one ni ya.
"Tikamahi sasetoti me ni ya, tiwa tinamobeya sasetoti
me ni ya. Mowisei ati e nematamonaka ahi: E
mese amosamaha bani e ta te e amake Teoso ni ya,
tabasi nebonaha. Mowisei ati namatama tiwehene
nahi, tiwa me watobone karo, titaminawaha tiwa", ati
nematamonaka.
45 Tokomematamonaka. Sesowi ati kasawari hiwa
kaminematamonaka me nafi ni ya. Ehene Sesowi tokomi-
hinarematamonaka, sitati nafi nima. Wehimatamonaka
yama honara ya. Tabora nafi ka me hinakematamonaka.

2

Sesowi me ka owa nakitamehimatamonaka, yaka ni
watorari.
1 Wete namehimatamonaka Kafanao ya. Yama wehe one
ya Sesowi tamine me mitehemetemoneke kobo namahari
taboro ya.
2 Me kamakia me tamaha me ihi yobe mo kanehimata-
monaka. Me one kamakihina remetemoneke nokobi beheri
ya, me tamaha me ihi. Sesowi Teoso ati kaminematamon-
aka me ni ya.
3 Me one kamakitasehemetemoneke, me ka owa yana
ni watore me tiwa kana mati. Me fama me fama na me
hekamakimatamonaka.
4 Sesowi ni ya me hekamakibona towakamaki me hi-
watorehimatamonaka, me tamaha me ihi. Faya yobe
bari ya me tokomisa Sesowi itari ka yama ya yama me
kanahotihemetemoneke. Me hikanakisakehimatamonaka,
forehari, Sesowi itari beheri ya.
5 Me ati boti Sesowi hiwatoemetemoneke, "Teoso kitate
amaka", me ati boti ati na mati. Me ka owa hiyarema-
tamonaka. **"Okatao Teoso tiwehene hiyara fawa nika",**
Sesowi ati nematamonaka.
6 Me sawihemetemoneke, Mowisei ati kakamina mati. Me
ati boti yama nima nemetemoneke, Sesowi ati me mitaha
mati.

7 "Himata nima ati nara? Yama hiyara kaminareka,
Teosomona ati nari. Yama hiyara e hiri teha Teoso fawa
nite amaka, fare Teoso ati ehene. E ati ehene amakere", me
ati boti ati nemetemoneke.
8 Sesowi me ati boti watohimatamonaka. **"Himataba
yama e na te wati nawahineri ahi",** ati nematamonaka.
9 **"Owati e nara oke ahi: 'Tiwehene hiyara Teoso fawa
nika', onahara oke. Owati e nene ama oke ahi: 'Yana
tinahi. Tika kama wara tinahi. Yaka tibeya', onehene
ama oke. Fara owati famineke.**
10 **Owa te watowahaba te amake waha, me ihi hiyara
me ihi fawa ni owatoa owa ahi, bofe ya, Teoso ati
ehene",**
Faya me ka owa hiyarematamonaka.
11 **"Owati timitahi. Yana timisamahi. Tika fofore
titihi. Tikamahi titaboro ya",** ati nematamonaka.
12 Waremisame hinaka kama wara tonehimatamonaka hi-
bati ya. Tokomematamonaka, me nafi hiwahari. "Hika", me
ati nemetemoneke, me hiyara mati, Teoso me kahiyara mati.
"Yama e na owatera ama oke ahi", me ati nemetemoneke.

Sesowi Refi ha nematamonaka.

13 Faya Sesowi tokome yaka nabasematamonaka tasa,
faha webote witi ya. Me tamaha me kamakiemetemoneke.
Mera kanawanehimatamonaka.
14 Faya yaka ne noko awehimatamonaka. Refi awehi-
matamonaka, Afeo biti, itariari yobe ya, me ka yinero
yayaba ka yobe ya.* **"Tisawihi owa ni ya",** Sesowi ati
nematamonaka. Yana namise he ya famehimari amaka.
15 Me tokoma Sesowi ya tataba me ya tabehi me tafeheme-
temoneke Refi ka yobe ya. Me ya me tabehemetemoneke,
me tamaha mati, me ka yinero yayaba mati, me ya
me one tabaha mati, yama hiyara hihiri mati. Afa me
tamehemetemoneke, Sesowi ya me tataba toha mati.
16 Haha me ya Sesowi tabehi tafehi me one ati yana
nemetemoneke, Mowisei ati kakamina me toha, fariseo me
toha, na mati. Sesowi ya tataba me me aate nemetemoneke.
"Himataba Sesowi me tafi ya tafi tabara, me yoro tokana
mati, yinero yayaba me ya yama hiyara hihiri me tabaha
mati?", Mowisei ati kakamina me ati nemetemoneke, fariseo
me ya me taba mati.
17 Me ati Sesowi mite ati yana nematamonaka. **"Yama
kome e awara metiko era narifatere amaka, e tami-
naro. Me kiya na me ta metiko mera narifate amaka.
Me ihi amosa me ha orahabone okehara oke. Okehara**

---

* **2:14** 2.14 Homa ka kofeno ni ya yinero me tata tohehemetemoneke, fare kofeno ati ehene.

oke, me ihi hiyara me ta me ha onahabone owa, yama hiyara me hiri namaribone karo", ati nematamonaka.

Sesowi me aate nemetemoneke, era e nafimi ka yama kaminebonaha.

18 Yama wehe one ya Yowao ya tataba hine me nafimi, fariseo hine me nafimi nabisemetemoneke. Me one kamakiemetemoneke, Sesowi me aate nabone mati. "Sesowi himataba tiwa ya tataba hine me nafimirineri?" me ati nemetemoneke. "Yowao ya tataba me toha, fariseo me ya tataba me toha, na me nima me kere, hine me nafimira mati", me ati nemetemoneke.

19 **"E ka owa fanehibona ya tataba hine me nafimibana, sawi ka ayaka ya? Hine me nafimiraboneke sawisa ne kari me ni ya",** Sesowi ati nematamonaka.

20 **"Yama we one ya me one hitimakehibonaka. Faya he ya tataba hine me nafimiaboneke fahi.**

21 **Makari bote e nawanamatera amake makari ibe yati ya. Makari yati e nawani ya makari sibi tonamatasahaba amake, bote tohi karo. Makari hoti tonafihaba amake mata ya.**

22 **Fi yati e tonihatera amake yama atari bote yama wiye tohaha ya. Fi nafimisaha ihi yama wiye bosi tokanaba amake, kitaharo, bote tohaharo. Yama atari sibi toni ya fi ahababa amake. Yama atari ahaba, naba amake. Fi yati e tonihate amake yama wiye yati ya. Fi nafimisi ya ahabarahaba amake, yama wiye kitari karo, yati tohaharo",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi sabato kaminematamonaka.

23 Sabato one ya Sesowi kariwematamonaka fatara ya, he ya tataba me ya tabahari. He ya tataba tiriko boni me bata nemetemoneke.

24 Fariseo me ati yana nemetemoneke, Sesowi me hiyara mati. "Sesowi me tiwa ha. Himata me ebe na tiriko me bata nineri? Sabato ya yama e na e hiri tera amake ahi", me ati nemetemoneke.

25 **"Yama hani te awaterani te ama, Tafi tamine kaminaro?"** Sesowi ati nematamonaka. **"Tafi he ya tataba me ya tabehi me fimihemetemoneke, yamata watari karo.**

26 **Tafi tokiyomehimatamonaka Teoso ka yobe ya. Abiata sasetoti ehebote tohehimatamonaka. Tafi tokiyome bao kabehimatamonaka, Teoso ka bao. Hahi bao e kabatere amaka. Sasetoti me ta me hikabate amaka. Efe bao Tafi kaba he ya tataba me hikaba hinehimatamonaka, Tafi ta hinahari me ni ya.**

27 **Teoso sabato hiri nematamonaka e ka iti boteri me ka sabatobonehe. Sabato ka me amarabone memetemoneke.**
28 **Neme ka Owa sabato Hiti tohate amaka",** ati nematamonaka.

3

Sesowi me ka owa nakitamehimatamonaka, mano kamo namahari.

1 Yama we one ya Sesowi tokiyomatasematamonaka sinakoka ya. Me ka owa sawihimatamonaka sinakoka toro ya, mano kamo namahari.
2 Sesowi me kakatomehemetemoneke, yama hiri hinahabone me awahabone mati. Me ka owa nakitame ya ehene me hikaminebona me hinehimatamonaka me one ni ya, sabato ya yama ahi nemona me hinahari, ehene hiyaremona me ati na mati.
3 Sesowi me ka owa ha nematamonaka, mano kamo namahari. **"Tikamahi, tiwaribeya ahi me nafi nokosi ya",** Sesowi ati nematamonaka.
4 Faya Sesowi mera aate nematamonaka. **"Sabato ya e abe kasomaterani ama? Sabato ya e abe kakotehani ama? Sabato ya e abe nakitamaterani ama? E abe nabowatehani ama?"** Sesowi ati nematamonaka.
Me ati yana remetemoneke.
5 Me nafi kakatomehimatamonaka, yawamisahari, noko yawakanikimahari, me ka owa me nofari karo. **"Timano yai tinihahi",** Sesowi ati nematamonaka. Faya mano yai tonihe yehe amosawahamehimatamonaka.
6 Faya fariseo me tokomemetemoneke, Eroti me one me hiyarabone mati. Faya me abe hiyaremetemoneke. "Himata nima nabowi e neba amara?" me ati nemetemoneke.

Sesowi me tamaha mera nakitamehimatamonaka.

7 Faya Sesowi he ya tataba mera hima nematamonaka. "Hima e tabi oharihi", ati nematamonaka. Me tokomemetemoneke Karireya ka faha witi ya.
Karireya ka me tamaha me kamakiemetemoneke Sesowi ni ya. Soteya ka me toha,
8 Serosarei ka me toha, Itomeya ka me toha, Sotao kowani ka me toha, Tiro ka me toha, Sito ka me toha, me tamaha me kakehemetemoneke, Sesowi ni ya, Sesowi ehene tamine me mitaha mati.
9 Me tamaha me ihi Sesowi ati ehene kanawa me kakamemetemoneke, Sesowi foyabona karo, me tai hiwaharehibonaha.

10 Sesowi me boyo nabone me nafi kakehemetemoneke,
me kiya na mati, Sesowi tamine me mitaha mati, me tamaha
mera nakitamahari.
11 Sesowi nokosi ya me inamati foro nemetemoneke,
me kikiya kanaha mati. "Teoso biti ama tike", me ati
nemetemoneke.
12 Me narabi nima nematamonaka, ehene me hiwehi
ehene me hikaminarebonaha me one ni ya.

Sesowi mera ha nematamonaka, me 12 na mati.

13 Faya tokomisehimatamonaka yati waha mese ya. Mera
ha nematamonaka he ya tataba mebone mati.
14 Faya mera kakatikehimatamonaka me tosi na mati,
me ya tabehibonaha, mera yosehibonaha, Teoso ati me
kaminabone mati, me one ni ya,
15 yama me watohabone mati, me rabika me me ka-
somabone mati.
16 Simao ino owamatamona amaka, Betiro, Sesowi ino
hinawatawahari.
17 Tiako Sebeteo biti. Yowao Tiako nisorimatamonaka.
Tiako nisori ya me famaha me ka haha amake haro,
Bowanesi tohaharo, Sesowi hitiharo, bahi ati nima me na
mati.
18 Atere, Firibi, Batoromeo, Mateo, Tome, Tiako Aofeo biti,
Tateo, Simao, Homa ka mera momono tohatehari.
19 Yota Isikarioti, Sesowi ta tehibana me one ni ya. Sesowi
kamehimatamonaka fare taboro ya.

Sesowi mera nakitame ka "Beosebo ati ehene tohe awaka", me one ati nemetemoneke.

20 Me tamamatasehemetemoneke. Sesowi me tafahabone
me tafihinaremetemoneke, me tamaha me ihi.
21 Sesowi tamine Sesowi me one mitaha Sesowi me
totimakehabone me ati nemetemoneke. "Sesowi tati rabike
awaka", me ati nemetemoneke.
22 Serosarei ya Mowisei ati kakamina me kakeha me ati e
nemetemoneke ahi, Sesowi me kamina mati: "Beosebo me
ka owa tohe awaka, Sesowi.* Fare inamati me ka towisawa
ati ehene tohe awaka. Makoni inamati mera toyosemaka",
me ati nemetemoneke.
23 Mera ha nematamonaka, hiyara kaminebonaha me ni
ya. **"Fare Satanaisi hiwa nahabitere amaka. Fare
Satanaisi mera kasome ya hiwa nahabitehiba amaka",**
ati nematamonaka.
24 **"Saotato me abe mowa ni ya, me kiti watama-
raboneke. Towisawa owa ka saotato me tabori me
hinabihaboneke, me ka sitati.**

---

* **3:22** 3.22 Satanaisi ino owamatamona amaka, Beosebo.

25 **Hahi yobe ohari ka me abe mono ni ya me abe nahabihaba me amake.**
26 **Satanaisi me abe mono ni ya Satanaisi ahabeba amaka".**
27 Sesowi hiyara one kaminematamonaka. **"E ka owa kitehi ka yama e botihabone e ati na e ka owa ka yobe ya e tokiyomaha e ka owa e wete te e amake. E wete re ya hinaka yama botihina raboneke".**
28 **"Teoso yama hiyara nafi fawa nite amaka. Teoso te kakoamone te ati ni ya Teoso ati somawamatehiba amaka. Yama hiyara oharia ta Teoso fawa nirebonaka.**
29 **Teoso Kanamori ta hiyaremona te ati ni ya Teoso ati somawamatereba amaka. E ehene e na hiyakere mata ya, Teoso ni ya",** Sesowi ati nematamonaka.
30 Hinamati ati ehene mera kasomemona me himako ati yana nematamonaka, Teoso Kanamori me kakoamone ati ne karo.

Sesowi mati me hihiyarehibona me hinehimatamonaka.

31 Me kakeha me nahokiemetemoneke. Sesowi mati toha, nisori me toha, hinakasima toharawa, nemetemoneke. Me nahokosa Sesowi ino me hiri nemetemoneke.
32 Me tamaha me moto kawahamaha me ya Sesowi tabehimatamonaka. "Sesowi ami, niso mati, asimarawaha, me na me nahobasaharake ahi yobe beheri ya, tiwa me ati na mati", me ati nemetemoneke.
33 **"Hibaka okomi tohari? Hibaka okaniso me tohari?"** ati nematamonaka.
34-35 Me nafi noki awehimatamonaka, me moto kawahama mati. **"Me te awa haro. Okomi nima me nineke. Okaniso me nima, me nineke. Okaniso toha, okasima toha, okomi toha, na nima me nineke, e ka one mati, Teoso yama hinofa me hiri na mati",** ati nematamonaka.

4

Sesowi yama noki tamine kaminematamonaka.

1 Sesowi mera kanawani yana tonehimatamonaka faha webote witi ya. Me tamaha me kakeha me ihi tofoyawiti itarimarika kanawa tori ya. Me one nahobasahamaroke faha witi ya.
2 Mera kanawanehimatamonaka. Hiyara tamaha ya mera kanawane ati e nematamonaka ahi:
3 **"Owati te kamitahi. E ka owa tokehimatamonaka yama noki koro nebonaha.**
4 **Yama noki were kane noki one kasohemetemoneke hawi beheri ya. Bani biti me kakeha yama noki me kabehemetemoneke.**

5 **Yama noki one kasohemetemoneke wami yati ki-**
haha mese ya. Wami bayiri ka tiriko yani kerewe
remetemoneke.
6 **Manakobisa bahi kamaki ehene tiriko waya**
tokanemetemoneke, habi fotari karo.
7 **Yama noki one kasohemetemoneke atiwa baikani**
ya. Atiwa yanehi ehene tiriko yani watoremete-
moneke. Bonoremetemoneke faro.
8 **Wami amosa ya yama noki one kasoha yanaha**
bonohemetemoneke. Noki oharia koro na boni 30 toha,
noki one ka boni 60 toha, noki one ka boni 100 toha,
nemetemoneke", ati nematamonaka.
9 **"Te warabo naha owati te mitahi",** ati nematamon-
aka.
10 Me one tokoma me tamara Sesowi ya me taba Sesowi
me aate nemetemoneke, hiyara me mitahabone mati, me
hiwatoabonehe, Sesowi hikaminaharo. Me 12 na me toha,
me one toha, me tamara mati.
11 **"Teoso ka towisawa ka yama wato yokana te**
tohahabone Teoso ati nareka, ha te ta. Me one yama
watoraba me amake. Hine ya hiyara me mitahaba me
amake, Teoso ati ehene.
12 **Teoso ka yama me awaha me narabi hawiha Teoso**
ka yama me watoraba me amake. Teoso ka yama
me wato ya me ihi hiyara me ihi me nofamarehene
me amake, Teoso ati somawamebonaha", Sesowi ati
nematamonaka.
13 **"Hiyara te watoramone te ati nine? Hiyara one te**
watoraba te awineke, oko hiyara", ati nematamonaka.
14 **"Fara yama koro na nima Teoso ati te amaka. E**
ka owa yama koro ne ka yama koro ni nima Teoso ati
kamini te amaka.
15 **E ka one Teoso ati me mitaha me nima wami**
nemetemoneke, hawi beheri karo. Teoso ati me
mitaha Satanaisi Teoso ati totimakehi ehene Teoso ati
sawimatere amaka me ati boti ya".
16 **"Yama noki one kasohemetemoneke wami yati**
kihaha mese ya. Afa nima me nineke, Teoso ati me
mitaha ati nofi me kerewe ri karo, me yayai na mati.
17 **Tiriko habi watara nima me nineke, Teoso ati me**
nofamara mati. Teoso ati me nofaha me one me me
hinofamara Teoso ati nofi me fawa te me amake. Yama
nawaha me hiri na Teoso ati nofi me fawa, te me
amake, me one".
18 **"Atiwa baikani ya yama noki one kasohemete-**
moneke. Afa nima me nineke, Teoso ati me mitaha
19 **yama amosa me hiri ra mati, yama tamaha me nofa**
mati, yinero tamehi me nofa, na mati".

20 **"Yama noki one wami amosa ya kasohemete-**
moneke. Afa nima me nineke, Teoso ati me mitaha
mati, Teoso ati me nofaha mati, me ihi amosa mati.
Owa ehene manakone 30 toha, owa ehene manakone 60
toha, owa ehene manakone 100 toha, naka, amosari.",
Sesowi ati nematamonaka.

Nabarina taminemetemone amake.
21 **"Nabarina hiri ni e boko kanisawahamate ama,**
boro ya? Nabarina hiri ni e yoko tokatehani ama kama
bofe ya? Nabarina e kawatarete amake neme ya fara
nabarina tabori ya.
22 **E ehene e kehemoha e ehene awihinatehaba e**
amake.
23 **Te warabo naha owati te mitahi",** ati nematamon-
aka.
24 **"Owati te mitahi. Owati miti titamini ya Teoso ati**
nafi tiwatotehabone tike, Teoso ati ehene.
25 **E ka owa yama kihe ya hinaka yamabone Teoso**
ta hinamakehaboneke. Hahi e ka owa yama kihare
hinaka yama Teoso hiyabamakiaboneke", ati nemata-
monaka.

Teoso ka towisawa ka yama Sesowi kaminematamonaka.
26 **"E e te amake ahi, Teoso ya e tabaha e: Yama noki**
e koro na
27 **e kamate e amake. Yama soki ya e aamo toha,**
yama wamini ya e tatafi toha, na yama e aawa
naminate amake, yanahanihi.
28 **Hine ya wami ihi yanatehani amake, e watoraro.**
Manakobisa yama totoyabo ni ya bonoha boni kini toha
manakobisa
29 **abariko owa ya boni hati ya me one e yosete e**
amake, yama me ti nabone mati, hibati ya hataharo. E
ehene nima Teoso ehene te amaka", ati nematamonaka.
30 **"Hiyara one okominahabone oke, yama te wato-**
habone te, Teoso ya e tabi karo. Mositata noki isisi
kabote na noki nima Teoso ka yama te amake,
31 **nafiraro.**
32 **Fatara ya koro na yanaha nanafi na ini kanafiaha**
ini ya bani biti me winati amake yama bafo ya", ati
nematamonaka.
33 Sesowi hiyara tamaha kaminematamonaka mera
kanawanahari Teoso tamine ya. Yama me wawato raba
nemetemoneke.
34 Hine ya hiyara kaminematamonaka me tamaha me ni
ya. Ohari me ya totabakosematamonaka mera kanawani
forima nebonaha, he ya tataba mati, yama nafi me wato-
habone mati.

Sesowi boni fawa ni, faha rike fawa ni, nematamonaka.

35 Bahi fawa nise ya ati e nematamonaka ahi: **"Hima e kariwahi kowani ka ya",** ati nematamonaka.

36 Me one tonohokosa he ya tataba me hekematamonaka, fara foye ka kanawa ya. Kanawa one nehemetemoneke.

37 Boni kakehemetemoneke kitaharo. Faha rike nafihemetemoneke. Faha rike kitaha ihi faha foyehemetemoneke kanawa tori ya. Kanawa bokinima nemetemoneke faha rike ihi.

38 Sesowi amo ni foyehimatamonaka kanawa tori ya, kanawa mate ka ya, bako mese ya. Me mowa hinehimatamonaka amo nari.

Tafihi me aate hinehimatamonaka. "Sesowi e ahababa e awineke. Hine e ahabake tine ti?" me ati nemetemoneke.

39 Sesowi waremise boni ya faha rike famaha fawa nihimatamonaka. Boni fawa, faha rike fawa, nemetemoneke. Faha winawina nemetemoneke.

Mera hiyarematamonaka.

40 **"Himataba te kokoriri nineri? Teoso tamine te mitaterinihi era kasomari?"** Sesowi ati nematamonaka.

41 Faya me abe hiyaremetemoneke, me watoha mati. "Hiketeno amara, boni ati hikataba, faha rike ati hikataba, hinahari?" me ati nemetemoneke.

5

Sesowi keraseno owa kasomematamonaka, rabikari.

1 Sesowi me kobo tokowitehemetemoneke faha webote kowani ya Keraseno me tabori ya,

2-3 inamati ehene me ka owa rabikatehino wano ya, tama taboriteni ya, wete hinaterenoho koheti ya fare koheti bebete kasa tehinoho.

4 Feho ya temerabo me hikamato, koheti ya ye tabo me hikamato, hinehi koheti bete kasarima nematamonaka, kite kari, me himato ka koheti kitakene ati terari. Me nafi kitaremetemoneke ehene, kitahari.

5 Yobi nematamonaka yama nafi ya, yama soki ya wa naba, yama wa toni ya wa nati, nari, tama si toni ya yati nemeha si toni ya. Ha ne hiwa nohoho nimatamonaka, yati ibe ya.

6 Sesowi me kobo towitiemetemoneke. Sesowi kisehimatamonaka. Sesowi awaba nematamonaka yama yabo ya. Yana ne kakehimatamonaka he kobo nebonaha. Kana ni kakehimatamonaka. Sonarise itarisehimatamonaka Sesowi nokosi ya.

7-8 **"Inamati, sa tisaho",** Sesowi ati nematamonaka.

"Sesowi Teoso biti kiti mati tihaha himata hiri tiribe owa ni ya? Teoso ino hiri ona tiwa aate oke, owa tikatomarabone tiwa", kiya kani ati nematamonaka.

9 **"Tiwini e na ama tiri?"** Sesowi ati nematamonaka.
"Owini amake haro, Me Tamake ama oke, ota tami karo",
ati nematamonaka.
10 Sesowi aate nematamonaka kita ya, Sesowi mera
toyosemarebonaha yama yabo ya.
11 Boroko me tamaha me tafaha me nahohemetemoneke
yama atamiri ka ya.
12 Me inamati Sesowi aate nemetemoneke. "Otara
tiyosemahi boroko me ni ya, ota sawihabone ota", me ati
nemetemoneke.
13 Sesowi ati amosematamonaka. Me tokomemetemoneke
boroko me ni ya. Faya boroko me tokifiwahemetemoneke
atami ya, me kana ni. Me bokehemetemoneke faha ya. Me
ahabemetemoneke faha boti ihi, me tamaha mati kasiro ya,
2000 me toha mati.
14 Boroko me nanarifa me tokomemetemoneke. Hiyara
me kaminemetemoneke me nafi ni ya, sitati ka me toha,
tabora one ka me toha na me ni ya. Me one kamakiemete-
moneke Sesowi ehenemona me awamakehabone mati.
15 Me one kamakiemetemoneke Sesowi ni ya. Me ka owa
rabikatehi me awehemetemoneke itariari, makari akahari
waha. Hibati ya inamati me ihi totoha tohehimatamona
amosawahamehimatamonaka. Me hiwehi me kakomeme-
temoneke.
16 Sesowi ehene me awaha Sesowi ehene me kaminibe-
metemoneke me ka owa rabike kasomari. Boroko me me
kamina nemetemoneke.
17 Sesowi tokomebona me aate hinehimatamonaka.
18 Sesowi tofoyamehimatamonaka kanawa ya. Me ka owa
kitame Sesowi aate nematamonaka, me ya tabehibonaha.
19 Sawi Sesowi hinofarehimatamonaka. **"Tikamahi
titaboro ya. Titamine tikaminiyahi tika one me ni ya
titaminawamaha tiwa. Teoso tikaminahabone tike me
ni ya, ehene amosari, tiwa ni ya, tiwa nofahari",** Sesowi
ati nematamonaka.
20 Faya tokome Sesowi ehene kaminematamonaka me one
ni ya me wina mati sitati Tekabori ya. Tekabori ka sitati 10
nemetemoneke. Me nafi ati boti yama nima nemetemoneke.

Sairo Sesowi aate nematamonaka.
21 Sesowi me tokariwahamehemetemoneke tasa faha
kowani ya. Wabasehimatamonaka. Me tamaha me kake-
hemetemoneke he ni ya.
22 Sinakoka ka towisawa Sairo tohe kakehimatamonaka.
Sesowi awe sonarise itarisehimatamonaka Sesowi nokosi
ya.
23 He aate nematamonaka kasiro ya. "Okoto ahabinima
narake. Tikamakehi hibati ya okoto ni ya. Tiye tekibaribeya
he ni ya, kitamabana. Ahabariyahi", Sairo ati nematamon-
aka.

24 Sesowi he ya tofamamehimatamonaka.

Fanawi ka ama fawa ni watora Sesowi nakitamehimatamonaka.

Me tamaha me yaka na me ya tabehi me hitayomatamonaka.
25 Me ka one ama kihateha kakehemetemoneke, hinaka ama fawa ni watoteraro. Ama kihi ka hinaka ano 12 nemetemoneke.
26 Metiko me hikasomahabone metiko me haha tohehemetemoneke. Hinaka yinero nafi tata tohehemetemoneke kitamihinararo. Rabiki yehekosehemetemoneke.
27 Sesowi tamine mitaha kakehemetemoneke he ni ya.

Kamakiemetemoneke Sesowi nowati ya, me yotoha me baikani ya. Tokomake Sesowi ka makari bori kanemetemoneke.
28 Ati boti e nemetemoneke ahi: "Hinaka makari boyo oni ya okitamahaba ama oke", ati nemetemoneke.
29 Hinaka ama fawa nemetemoneke hibati ya. Kasomi watohemetemoneke.
30 Sesowi hiwa watohimatamonaka kiti tokahari. Sesowi nokowame ati yana nematamonaka me baikani ya. **"Hibake oko makari bori kana?"** ati nematamonaka.
31 He ya tataba me ati yana nemetemoneke he ni ya. "Himata ebe tina tiwati e nineri ahi, 'Hibake owa boyo nara', tina tiwa? Me tamaha me tiwara tiwa awine ti, tiwa me koba na mati?" me ati nemetemoneke.
32 Noko totokikima nematamonaka, he koba kanehi tabiyo hiwehibonaha.
33 Fanawi kokoriri na hoyahoya kana nemetemoneke kitami awaharo. Sesowi ni ya kake sonarisa itarisehemetemoneke he nokosi ya. Ihi kaminemetemoneke he ni ya.
34 Sesowi hihiyarehemetemoneke. **"Okoto tikitama tike tiwati e na tiwa ahi, tiwati boti ya, 'Owa kasomebanaka, kitahari', tini karo. Watorima tinahi. Tikamahi. Haha yama kome tiwa wasimateraba ama tike",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi Sairo bite nakitamehimatamonaka.

35 Sesowi me ka one hiyare ni ya Sairo me one kamakia me ati yana nemetemoneke. "Sairo tikoto ahabarake hibati ya. Borofeso hine naka waha", me ati nemetemoneke.
36 Sesowi me ati mitehi Sairo hiyarematamonaka. **"Watorima tinahi. Tiwati e nahi ahi tiwati boti ya: 'Teoso hikasomahaba amake', tinahi".**
37 Me tamaha me ya tabi nofarematamonaka. Betiro, Tiako, Yowao, me na me ya tabi oharimatamonaka, Yowao Tiako nisori.

38 Me kobo tonamemetemoneke Sairo ka yobe ya. Mera
awehimatamonaka, me yawa me ohi na mati, me ati
komeha mati.
39 Tokiyomamake ati yana nematamonaka. **"Himata te
ebe nani te yawa te ohi nineri? Inamatewe ahabakere.
Hine ya amo nineke",** ati nematamonaka.
40 Ati me haha hikanematamonaka. Mera toyosemehi-
matamonaka, me nafi, yobe ka mati. Mera hima nemata-
monaka. Inamatewe bati ya mati fama, Tiako ya Yowao
fama, Betiro ya Sesowi fama ne me tokiyomehemetemoneke
inamatewe fori ya.
41 Sesowi inamatewe yehe wara tokane inamatewe ha
nematamonaka. **"Inamatewe tiwamisamahi",** ati ne-
matamonaka. Fare ati kabisa amake haro, **"Tarita komi".**
42 Inamatewe hibati ya wamisama yaka nibote neme-
temoneke. Hinaka ano 12 nemetemoneke. Sesowi ehene me
kahiyara me abe hiyaremetemoneke.
43 Mera hora kasehimatamonaka kasiro ya, ehene me
hikaminarebonaha, me one ni ya, tabora one ka mati. Me
narabi nima nematamonaka, inamatewe me natafabone
mati.

6

*Sesowi mera kanawanehimatamonaka, Nasare ka
sinakoka ya.*

1 Sesowi yana tone tokomematamonaka fara hinaka sitati
ya. He ya tataba me ya tabehimatamonaka.
2 Sabato ya mera kanawanehimatamonaka sinakoka ya,
me tamaha mati. Ati me hikamite "Hika", me ati na, "Hika
hibake hikanawanatehino amara?" me ati nemetemoneke
me abe hiyara mati. "Himata nima ne yama nafi watora,
era kasomi wato nari?
3 Efe amare awa hihiri, Maria biti? Ota ka one me
ka ayo amare, Tiako, Yose, Yota, Simao me na me ka
ayo? Hinakasima sawi nofarawara ama e ni ya?" me ati
nemetemoneke, Sesowi ati me nofara mati.
4 Sesowi ati e nematamonaka ahi me ni ya: **"E ka owa
Teoso ati kakamina tohe fare taboro ka mera hiyare
ati kamiti me hinofatere amaka. Manakobisa tabora
one ya tokehi mera hiyare ati kamiti me hinofate
amaka. Fara me one hinofatere amaka",** Sesowi ati
nematamonaka.
5 Haha tabora ka mera kasomihinarematamonaka. Hine
ya mera kasomematamonaka me tamara mati, yehe kakak-
ibarehari me tati ya.
6 **"Hika, era kasomi owatorahamone me ati na me
awineke",** ati nematamonaka.

Sesowi ya tataba hiyara amosa me kaminemetemoneke Sesowi ati ehene.

Moto nawahematamonaka mera kanawanahari tabora one ka mati.
7 Mera ha nematamonaka, me 12 na mati, mera hiyarebonaha. "Te towakaba teke te famaha te. Me famaha me towaka, me famaha me towaka, nabanake. Me rabika me te nakitamahaba teke, owati ihi", Sesowi ati nematamonaka.
8 Ati ehene awa me tama nemetemoneke hawi ya awa ohariaro. Bao me weye karihi, sakora me weye karihi, yinero me kiharihi,
9 me ka makari famarihi, me ka sataya ta na, nabone ati nematamonaka.
10 **"Tabora one ya te kobo ni ya te sawihaba teke yobe ohari ya.**
11 **Haha tera me nofari ya te tokomaba teke. Te ati kamiti me nofari ya te tokoma, naba teke tabora one ya. Te yana toni ya te teme te wisa tokanaba teke, hobokori bo tonahabana, te teme ka wami hobokori, me hiwahabana, te yawaha te",** ati nematamonaka.
12 Me tokaha me narabi me nima nemetemoneke me ihi hiyara me ihi me nofamarabone mati.
13 Me rabika me me kasomemetemoneke me tamaha mati. Me kiya na me me kasoma nemetemoneke, orifa fehe ya me keketeha mati me tati.

Yowao Batisita me nabowemetemoneke.

14 Towisawa Eroti me ihi tamine mitehimatamonaka, me nafi Sesowi ino hiri ni karo, waha. "Yowao Batisita tohe awaka, kitamenoho. Makoni yama watohi awaka mata ya", me ati nemetemoneke Sesowi me kamina mati.
15 Me one ati e nemetemoneke ahi: "Eria amare?" me ati nemetemoneke. "Teoso ati kakamina tohe awaka. Hibati ka me nimetema ne awaka", me one ati nemetemoneke.
16 Eroti tamine himite he ati yana nihimatamonaka. "Yowao tati ota ti nakoseri kitamatasehita awaka", ati nematamonaka.
17 Eroti ati ehene Yowao me watibemetemoneke foyebonaha kateya tori ya, fati ati ihi. Eroti nisori Firibi fati itiwe Yowao hora hinehimatamonaka.
18 Yowao ati e nematamonaka ahi: "Eroti haha yama hiri tinaha tiwehene Teoso nofakara. Himataba niso fati titiwahine tiri?" Yowao ati nematamonaka.
19 Faya Yowao foyehimatamonaka kateya ya Eroti ati ehene, Erotia hikako hinabowehibona hinahari. Erotia hinabowehibona hine nabowi hiwatorehimatamonaka,
20 Eroti hikayawahari. Yowao ehene amose Eroti hiwatomatamonaka. Eroti hinakomehematamonaka. Eroti Yowao narabo nima hine ati boti yama nima nematamonaka. Yowao ati miti fawa rihi nematamonaka.

21 Erotia yama amo ni noki hina amo ni kobo nemetemoneke waha. Yama we one ya Eroti ayaka hiri nematamonaka, Karireya ka me ka ayakabonehe. Mera ha nematamonaka, me sawihabone mati, hinaka anifesario ya. He nanarifa me toha, saotato mera yoyose me toha, yama me kiha me toha, na mera ha nematamonaka.
22 Me ka ayakabone hiri ne Erotia bite kake sere nemetemoneke me nokosi ya. Eroti me one sere ni hinofemetemoneke kasiro ya. Eroti atona hiyarematamonaka. "Tiwati yana nahi. Yama tinofa ini titi ya yama ta onahabana oke", ati nematamonaka.
23 "Otaboro kote tinofi ya otaboro kote ta onahabana oke, kote ehebote. Keye amakere. Teoso owati mitaka", ati nematamonaka.
24 Yana na tokoma mati aate nemetemoneke. "Ami himata okanikaribone?" ati nemetemoneke.
"Yowao Batisita tati tikanikahabone tike", mati ati nemetemoneke.
25 Faya kama Eroti aate namehemetemoneke hibati ya. "Afa yamabani ama ha, Yowao Batisita tati ta tiba karo tati foyahari barato ehebote tori ya hibati ya", ati nemetemoneke.
26 Eroti yawi nafihimatamonaka kasiro ya. Yowao ahabi nofare Yowao tati ta nebona ati nematamonaka, me tamaha me ihi, ati me himite mati, keye hiri nemona me hirabona karo.
27 Saotato toyosemehimatamonaka Yowao tati kakamebonaha. Tokomematamonaka kateya ya Yowao nabowebonaha, tati ti hisehibonaha.
28 Kamehimatamonaka Yowao tati tama kanahari tati itariari barato ehebote ya. Tati ta hikawitematamonaka me ka atonari ni ya. Atona tati ta hikanamehimatamonaka fara mati ni ya.
29 Yowao ahabe tamine he ya tataba me mitaha me kamakiemetemoneke, me hekamehibonaha. Me hekame me hibehimatamonaka temenebona ya, yati hoti ya.

Sesowi mera natafematamonaka, 5000 me toha mati.

30 Manakobisa me kamehemetemoneke Sesowi ni ya, me hiyosebaha mati. Me ihi me kaminamehemetemoneke Sesowi ni ya. Me ati me kamina nemetemoneke, tabora one ka me me hiyara mati.
31 **"Hima yama one ya. Yama honara ya te hasi nibeya mata",** Sesowi ati nematamonaka. Me tamaha me yobi na me ihi Sesowi me tafihinaremetemoneke.
32 Sesowi ya he ya tataba me tabi oharia me kibehemetemoneke kanawa ya. Me towakemetemoneke yama honari ya.

33 Me one me hiwaha me yaka ni tai tohehemetemoneke
hawi ya, tabora tamaha ka mati. Me kobo towitiemete-
moneke, Sesowi nokosi ya.
34 Sesowi kisehimatamonaka kanawa ya foyahari. Me
tamaha mera awehi mera aawawa nematamonaka, ofeya
me nima me na mati, me nanarifa watara mati. Mera
kanawanehimatamonaka yama tamaha ya.
35 Bahi tokehimatamonaka. "Sesowi bahi tokaka", me ati
nemetemoneke, he ya tataba mati. "Tabora watakere ahi.
36 Me tiyosemahi me tokomaba mati yamata me kanikaba
mati tabora yabora ya, me hikababana", me ati neme-
temoneke.
37 **"Me tafeba te ta nahi fara me te",** ati nematamon-
aka.
"Bao tamehi ota kanikene ota amake. Abariko 8 ne ka
yama ahi ni manakone ya bao manakone tohehina amaka,
me ka baobana, me tami karo", me ati nemetemoneke.
38 **"Te ka bao e ra, te tama kanahari? Bao te tomi
kanahi",** ati nematamonaka.
Faya bao me tomi kanehemetemoneke. "Bao 5 toha, aba
me fama, ke", me ati nemetemoneke.
39 Mera yosehimatamonaka me nahohabone mati masiri
mese ya.
40 Me abe ebe nemetemoneke tabora one ka mati. Me
100 na me toha, me 50 na me toha, me na me nahohemete-
moneke.
41 Sesowi bao 5 ne wara tokanematamonaka. Aba
me fama na mera wara tokane neme awehi ati yana
nematamonaka, **"Teoso faya amake",** ati nari. Faya bao
ebe ne bao ta nematamonaka he ya tataba me ni ya, me ta
hinehibonaha me one ni ya. Aba mera ebe, nematamonaka.
42 Me nafi tafaha me akaremetemoneke.
43 Me tafi hawa toha bao me awehemetemoneke hasi nari.
Aba me toha nemetemoneke, me hasi na mati. Yamata
isi ni hasi na me kayabemetemoneke. Isiri 12 na mo
nemetemoneke.
44 5000 me tohehemetemoneke, me tafa mati, me makiti.

Sesowi yaka nematamonaka faha baki ya.

45 Hibati ya Sesowi he ya tataba mera yosehimatamonaka,
me kibehabone mati kanawa ya, me tai toamabone mati
kowani ya. Towitakosebona ati nematamonaka, mera
toyosemahari.
46 Me tokoma faya tokomisehimatamonaka, atami ya,
Teoso hiyarebonaha.
47 Yama kayomemetemoneke, me kafowasa ni ya faha
baikani ya. Sesowi ohari toakosematamonaka, faha witi ya.

48 Mera awehimatamonaka, me nokosi ya boni kakeha
ihi me ori ni kitamisa mati. Yama sirimaki ya Sesowi
kamakimatamonaka, me ni ya, yaka nari, faha baki ya.
Mera fiya towitinima ne
49 me hiwehimatamonaka, yaka nari, faha mese ya.
Inamati ama nikani me ati na me eri kanehemetemoneke,
50 me kokoriri na mati kasiro ya.
Sesowi ati yana nematamonaka me ni ya. **"Te kokoriri
rima nahi. Owa amake. Te watorima nahi",** Sesowi ati
nematamonaka.
51 Tokehimatamonaka, kanawa beheri ya. Tofoyamise-
matamonaka, kanawa ya. Faya boni fawa nisehemete-
moneke. Sesowi ehene me awaha he me kahiyarehemete-
moneke.
52 Sesowi bao tonatamehi ehene me awibaha Sesowi kiti
me watoremetemoneke, me ati boti yama watora mati.

Sesowi mera nakitamehimatamonaka, Senisare ka mati.

53 Me towakariwa me kobo kanehemetemoneke, Senisare
ya. Kanawa me matoha
54 me kisehemetemoneke, kanawa ka mati. Hibati ya
Sesowi me awaha Sesowi me watohemetemoneke.
55 Me yana tona me tokomemetemoneke, me kana ni, me
one narabi me nima nabone mati, tabora one ka mati. Fare
Sesowi sawi nima me me tiwari kawahari nemetemoneke,
me kiya na mati.
56 Fare Sesowi kobo ne ka tabora ya me me hekamakia
me me hinanahohemetemoneke, yama kori ya. Sesowi
me aate nemetemoneke, hinaka makari tati boni me boyo
hinahabonehe, hine ya. Faya hinaka makari me boyo hina
ihi me kitamemetemoneke, me nafi.

7

Sesowi soteo me ka iti me ati kaminematamonaka.

1 Serosarei ya fariseo me yana tona me tokehemete-
moneke, Sesowi me awahabone mati. Mowisei ati kakam-
ina me toha, nemetemoneke.
2 Sesowi ya tataba me me awehemetemoneke, me tafa-
habone me yehe me soko ra mati.
3 Fariseo me ihi e te me amake ahi: Me tafahabone me
yehe soko ni me tai tohate me amake, me ka iti me ati
ihimetemonehe. Soteo me nafi ihi e tebisa me amake ahi.
4 Soteo yamata me kanika me kamaha yobe ya me kobo
nama yamata me wasiha yamata me soko kite me amake,
me hikababonehe. Me ka kobo me soko, te me amake.
Me ka faha wiye me soko nawaha, te me amake. Me ka
yiwaha me soko nawaha, me ka katera me nanahori me
soko, me ka mesa me soko, te me amake, me ka iti me ati

ihimetemonehe. Yama one me hiri, te me amake. Fara me
ka iti me ihimete ya me ihi tohate me amake, me ka iti me
ati ihimetemonehe.

5 Sesowi me aate nemetemoneke, fariseo me toha, Mowi-
sei ati kakamina me toha, me na mati. "Sesowi himataba
tiwa ya tataba me yehe me soko rineri, me tafahaba mati?
E ka iti me atimete tika tataba me nofamara me awineke,
me yehe me soko ra mati", me ati nemetemoneke.

6 **"Te ati boti hiyakere. Isaiya keye hiri remata**
awaka, tera kaminari, ati e nari ahi:

'Owa me nofahamone me ati na owa me nofakere me
ati boti ya', Teoso ati nareka.

7 **"Owa me kahiyara kene. Me one me me kanawanate**
me amake fara me ati ya, owati amararo", Teoso ati
nareka',

Isaiya ati nematamonaka. Isaiya ati amosaka", Sesowi
ati nematamonaka.
8 **"Teoso ati te nofamara te awineke. Te ka iti boteri**
me atimete ta te weye na te awineke.
9 **Yama hiyara te hiri nineke, te ka iti me atimete te**
weye na te, sawiwamabana, fare Teoso ati sawi ka
yama ya", ati nematamonaka.
10 **"Mowisei ati e nematamonaka ahi:**

'Abi tinofa, ami tinofa, tinahabone tike'.

Mowisei ati owa e nematamonaka ahi:

'E ka owa bati ni ya ati hiyara hiri ne ya te naboweba
amaka. Mati ni ya ati hiyare hiri, ne ya te nabowa
neba amaka',

Mowisei ati nematamonaka.
11 **Te ati ta e na teke ahi, te ka iti me ati te kamina te:**
Teoso ka yamabone me ta nabone me ati na Teoso ka
yamabone me ta ni ya
12 **me ka abi ka yamabone me ta raboneke. Me ka ami**
ka yamabone me ta rihi naboneke, te ati nineke, te ka
iti me ati te kamina te.
13 **Teoso ati te nahabineke, te ka iti me ati te nofi**
karo. Yama one hiri ni te nofa nineke, e naro ahi",
ati nematamonaka.

14 Sesowi mera ha nematamonaka, tasa, me one, fara me
one. **"Owati te kamita. Owati te watohi, e naro ahi:**

15-16 **Yamata e kabaha era tonahiyatera amake, Teoso ni ya. E ati hiyara ta era tonahiyate amake, Teoso ni ya",** Sesowi ati nematamonaka.
17 Sesowi tokiyomehimatamonaka yobe ya, me tamaha me ihi. Sesowi tokiyome me aate hinehimatamonaka, ati me hiwatobonaha, he ya tataba mati.
18 **"Ha te owati te watorihi nine?"** Sesowi ati nematamonaka. **"Haha yama kakeha e boti ya tokiyomaha ihi e tohiyatera e amake, Teoso ni ya.**
19 **Yamata e kabaha e ati boti ya sawira e mi na era tonahiyatera amake, Teoso ni ya", ati nematamonaka. Sesowi ati e nemata awaka ahi: Yamata nafi e kabatehabone amake, ati nemata awaka.**
20 **"E ati boti hiyara e ni ya sawiha ihi e ati hiyatera amake, Teoso ni ya.**
21 **Yama hiyara tamaha kakete amake e ati boti ya. Yama hiyara e wati nawahate e amake e ati boti ya",** ati nematamonaka. **"E fanawi fanara e yori, e ka owa ka yama e boti, e ka owa e nabowa,**
22 **e ka owa fanehi fati e yori, yama tamaha e nofa, e ka owa ni ya yama hiyara e hiri, keye e hiri, e ka owa nokosi ya e ehene hiyarihi, e ka owa ka yama e aawawa, e ka owa e kako, e amosamone e ati, e ka owa ati e nofarihi, yama e na e hiri te e amake, e ati boti hiyari ya.**
23 **E ati boti hiyara era tonahiyate amake",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi bara fana bite kasomematamonaka.

24 Sesowi yana tone tokehimatamonaka sitati Tiro ka ya. Kobo ne sawihimatamonaka me ka yobe ya. Me hiwarebona ati ne me one hiwehimatamonaka.
25 Me ka one tamine himitematamonaka. Hinakamaki tokomakeha sonarisehemetemoneke he nokosi ya, bite karabikaharo, inamati ehene.
26 He aate nemetemoneke, bite hikasomahabonehe. Siria kametemoneke, Keresia ka me ati ya ati tohaharo.
27 Sesowi ati e nematamonaka ahi he ni ya: **"Matehe hine tafi tai tohake. Matehe tafe e were kariyahi yome me ni ya",** ati nematamonaka.
28 "Matehe tafe homokori foro na yome me kaba kibone, mesa karo", ati nemetemoneke.
29 **"Tiwati amosake owa ni ya. Tikamahi. Tikoto kitamake",** ati nematamonaka.
30 Faya yana tona tokomemetemoneke fara tabori ya. Tokoma kama ya bite foreha towasimehemetemoneke bite amosawahamanihi.

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, narabo hawiterari.

31 Faya Sesowi yana tonehimatamonaka Tiro ya. Tokomematamonaka. Sito fiya kanehimatamonaka. Tokomematamonaka Karireya ka faha witi ya ahi, Tekabori ka ya.

32 Me ka owa narabo hawitere me kakiehemetemoneke he ni ya, ati nihinarihi tehari. Sesowi me aate ba nemetemoneke, he boyo nebonaha, yehe ya.

33 Hekamehimatamonaka. Me fami ohariemetemoneke. Narabo tofa hikanikimematamonaka yehe ya. Yehe firo kase ebete boyo hinehimatamonaka.

34 Faya neme awehi hasi towiti ati yana nematamonaka. **"Fata tikanahi",** ati nematamonaka. **"Efata",** ati nematamonaka, fare ati ya.

35 Narabo fata tokanematamonaka fahi. Ebete amosawahe ya ati amosawahematamonaka.

36 Me narabi nima hinehemetemoneke, he ehene me kaminarahabone mati. Me narabi nima ni hinatamina he me kaminemetemoneke fara me one ni ya.

37 Faya Sesowi ehene me kahiyarehemetemoneke. Me ati e nemetemoneke ahi: "E narabo hawitera kasoma, e ati yana ni watotera kasoma, tehi amaka. Ehene amosaka, ehene nafi", me ati nemetemoneke.

8

Sesowi mera natafematamonaka, 4000 me toha mati.

1 Yama wehe one ya me tamatasehemetemoneke. Yama kabahaba me kiharemetemoneke. Sesowi he ya tataba mera ha nematamonaka, mera hiyarebonaha.

2 **"Me aawawa oke",** ati nematamonaka. **"owa ni ya me sawiha mati. Me tafe watakere.**

3 **Me oyosemi ya me tokomi ya me kitaraboneke, hawi ya me yaka na mati, fimi ihi. Me one tabori hawi yaboha awineke".**

4 "E awakere", he ya tataba me ati nemetemoneke. "Tabora watakere ahi. Hika ya bao e kanikaribe, me hikabebana?" me ati nemetemoneke.

5 Sesowi me aate hinehemetemoneke. **"Te ka bao e ra?"** ati nematamonaka.

"Bao 7 ka", me ati nemetemoneke.

6 Sesowi mera yosehimatamonaka, me nahorisahabone mati, me nafi. Bao wara tokane Teoso ha nematamonaka, "Teoso faya amake", ati nari. Bao ebe ne he ya tataba me ni ya bao ta nematamonaka, me ta hinehibonaha, me nafi ni ya.

7 Aba me toha, nemetemoneke, me tamara mati. Teoso ha
tasehimatamonaka. Mera hiyarematamonaka, he ya tataba
mati. "Aba me te ebe namakihi", ati nematamonaka.
8 Me tafa me nahohemetemoneke fahi. Me akaremete-
moneke.
Yamata isi ni hasi na ka isiri 7 nemetemoneke, mo naro.
9 4000 me tohehemetemoneke. Sesowi me hiyosema me
tokomemetemoneke.

Fariseo Sesowi me aate nemetemoneke, Teoso ka yama namohibonaha.

10 Sesowi me kibehemetemoneke kanawa ya, he ya tataba
me ya tabahari. Me towaka me kobo kanehemetemoneke,
Taomanota ya.
11 Me kobo kana me ni ya fariseo me kakehemetemoneke,
ati me himitebonaha, me totomi hinehibonaha. Me hihi-
yarehimatamonaka, yama namohibonaha, Teoso ka yama,
me ni ya.
12 Sesowi me ati mitehi hasi towitimatamonaka. **"Hi-
mataba Teoso ka yama te awahabone te ati nineri?
Owati e nineke ahi: Yama te awateraba te amake,
Teoso ka yama, Teoso ati ehene",** ati nematamonaka.

Sesowi ati me watoremetemoneke, he ya tataba mati.

13 Me yana tona me tokibimehemetemoneke kanawa ya.
Me towakariwamemetemoneke.
14 Me ka bao oharimatamonaka, me tama hinahari,
kanawa tori ya. Me ati katamoemetemoneke, bao ya.
15 Sesowi me narabi nima nematamonaka. **"Tera te
kakatomahi, fariseo Eroti me na me ka fehemeto ya",**
ati nematamonaka.
16 Me abe hiyaremetemoneke. Me ati e nemetemoneke
ahi: "Sesowi himata ebe ne fehemeto kaminara? E ka bao
watare ehene ati tohe awaka", me ati nemetemoneke.
17 Me abe hiyarani Sesowi me ati watohimatamonaka.
**"Himataba te ati kakineri, bao wataremona te ati na
te? Owati te watomatarine? Owati te mitarini?**
18-19 **Te noko naha yama te awakere. Te narabo naha
hawira awineke. Bao 5 ne ebe onaharo ama oke, 5000
me tohaha me hikabebonaha. Yama te watomara te
awine? Isiri e rite, yamata hasi na karo, mo naro?"**
Sesowi ati nematamonaka.
"Isiri 12 naroke", me ati nemetemoneke.
20 **"Aya bao 7 ne ebe onahara oke, 4000 me tohaha
me hikabebonaha. Hinaka isiri e ri, hasi naro?"** ati
nematamonaka.
"Isiri 7 narake", me ati nemetemoneke.
21 **"Afa owehene te watora te awine?"** Sesowi ati
nematamonaka.

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, noko awaterari.

22 Tabora Betisaita ya me kobo nemetemoneke. Me kobo
na Sesowi ni ya me kakehemetemoneke, me ka owa noko
awatere me kakia mati. Me aate hinehimatamonaka, me ka
owa boyo nebonaha, yehe ya.
23 Sesowi mano wara hine hekamehimatamonaka, tabora
witi ya. Noko firo hikasematamonaka. Faya noko boyo
hinehimatamonaka, yehe ya.
Faya Sesowi aate hinehimatamonaka. **"Yama tiwini
waha?"** Sesowi ati nematamonaka.
24 Yama aawa nematamonaka, neme ya. "Me owa oke, me
yaka na mati. Awa nima me nineke", ati nematamonaka.
25 Sesowi noko boyo hinamatasehimatamonaka, yehe
ya. Yama awi amosematamonaka waha. Yama nafi
awehimatamonaka waha.
26 Sesowi hiyosemematamonaka, tokomebonaha, fare
hinaka yobe ya. **"Tokomarima tinahi, haha tabora ya",**
ati nematamonaka.

Sesowi Kirisitomona Betiro hinehimatamonaka.

27 Sesowi me tokehemetemoneke, Firibi ka Sesareya
yabori ka tabora ya. Hawi enoki ya Sesowi mera hi-
yarematamonaka. **"Owa me kamina me ati e na me
awineri? Hibakemona owa me ati na me awineri?"** ati
nematamonaka.
28 "Yowao Batisitamona me one tiwa ati narake. Eriamona
me one tiwa ati, Teoso ati kakamina me ka owamona me
one tiwa ati, narake", me ati nemetemoneke, Sesowi ya
tataba mati.
29 Faya mera aate nematamonaka. **"Hibakemona owa te
ati ri, ha te?"**
Betiro ati yana nematamonaka. "Kirisito ama tike. Ota ka
towisawabona ama tike, Teoso hikaminehimata hibati ya",
ati nematamonaka.
30 Sesowi me narabi nima nematamonaka, he me kami-
narahabone mati, fara me one ni ya, Kirisito tohahari.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka.

31 Faya Sesowi hiyari yana tonehimatamonaka fahi, hiwa
kaminari, me one ihi tohatehibona ati nari, Neme ka Owa
tohahari. Me hikakotebona ati nematamonaka. Sasetoti me
ka hiti mati, me nafi ka hiti mati, Mowisei ati kakamina
mati, me nabone ati nematamonaka, me hikakotebana,
me hinabowatebana. Faya ahabe ya kitamatebona ati
nematamonaka, amo ni terei ne ya.
32 Yama kamini yokana Sesowi tohehimatamonaka waha.
Betiro ya Sesowi me fami ohariabone Betiro ati nematamon-
aka, ati himitebonaha. Betiro Sesowi hora nematamonaka.
33 Sesowi tonokowahame he ya tataba mera awehimata-
monaka. Betiro hora kasehimatamonaka. **"Satanaisi**

tiyotowamahi onowati ka ya", ati nematamonaka, Betiro hora nari. **"Teoso ati amare tikaminine tike. Fara tiwati amake",** ati nematamonaka.

34 Sesowi he ya tataba mera ha, me one ha, nematamonaka, mera hiyarebonaha. **"E tabibone te ati nine? Fara yama tinofa hiri tirahabone tike. E famahabone tina tika ewenebone tiwa tikanabone tike, tihabibone ka awa.**

35 **Tiwa tikayawi ya tihababone tike. Owa tinofi ka tihabi ya tika kasomi nahabone tike. Hiyara amosa tinofi ka tihaba tini ya tika kasomi nahabone tike.**

36-38 **Kokoma tirahabone tike me nokosi ya, me ihi hiyara mati, Teoso me nofamara mati. Me nokosi ya owini hiri ni tinofari ya, owati kamini tinofarihi tini ya Neme ka Owa tiwini kaminatereba amaka kame ya, Teoso nanarifa me ya tabahari, kitahari Teoso ati ehene. Yama amosaba ama, tika kanamori fawa ni karo, yama nafi tikiha tiwa? Himata ya tika kanamori tikanikamaba ama tiri?"** ati nematamonaka.

9

1 Sesowi mera hiyarematamonaka, he ya tataba mati. **"Te one me yati nasa na me nahaba me amake, Teoso ka towisawa kamabona ka yama ya. Te awehibonaka kamahari, e nafi ka towisawa tohawahari. Keye amakere",** Sesowi ati nematamonaka.

Mowisei ya Eria me famaha Sesowi me kobo nemetemoneke.

2 Yama wehe one ya yia 6 na ahabi ya Sesowi mera towakimisematamonaka, atami nemeha ya. Betiro toha, Tiako toha, Yowao toha, me na Sesowi mera towakimisematamonaka, neme ya, me ya tabi ohariari. Me nokosi ya hihiya nawahematamonaka.

3 Hinaka makari sawi kitehemetemoneke. Haha makari e awatera amake haro, e naro.

4 Eria ya Mowisei me famaha hine me kanafotokiemetemoneke, Sesowi me hiyara mati.

5 Betiro Sesowi aate nematamonaka. "Habi yama amosake haro, e tabi karo. Yobe biti terei ne ota hiri naba otake. Tikaba ohari, Mowisei kaba ohari, Eria kaba ohari nebanaka", Betiro ati nematamonaka.

6 Hiyarebona atibona watore hine ya hiyarematamonaka, me kokoriri ni karo.

7 Neme sabi kisaha mera moto kanehemetemoneke. E kakehemetemoneke neme sabi boti ya. "Okatao amaka, onofari. Ati te kamitaho".

8 Yama me kakatoma yama honaremetemoneke. Sesowi me awehemetemoneke, ohariari, me ya tabahari.

9 Faya me kisamemetemoneke, atami ya. Sesowi me warabi nima nematamonaka. "Haha yama te awaha te kaminarabone teke mata. Neme ka Owa ahabe wamisame nowati ya haha yama te awaha te kaminabone teke", Sesowi ati nematamonaka.

10 Faya yama me kaminarehemetemoneke me ni ya. Hine ya me abe hiyaremetemoneke. Me ati e nemetemoneke ahi: "Himata amari, Sesowi hikaminaharo, 'Owamisamabone oke', ati nari?" me ati nemetemoneke.

11 Sesowi me aate nemetemoneke. "Eria kamatebona Mowisei ati kakamina me hite amaka Teoso ka towisawa kakebona ka yama ya. Himataba me ati e teha me amari ahi?" me ati nemetemoneke.

12 **"Keye amakere. Eria kamehibonaka yama nafi namosebonaha. Hibati ya otamine me kaminemete ama oke bisa, yama hani ya, me ati e na mati ahi: 'Neme ka Owa me wati kanahaba me amake, me hinofarahari',** me ati nemetemoneke.

13 **Owati amake haro: Eria kamahareka hibati ya. Me hikatomehinoka. Me ihi e na me kaminemetemoneke, yama hani ya",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi me ka owa biti kasomematamonaka, rabikari.

14 Sesowi he ya tataba me one ni ya me kobo na me me awehemetemoneke, me nahoha mati, me me hihiyarahani mati, me moto namahani mati. Me me hora hinehemetemoneke, Mowisei ati kakamina mati.

15 Me nafi Sesowi awaha Sesowi me kahiyarehemetemoneke. Me nafi kana nawahemetemoneke. "Sesowi afa ama ti?" me ati nemetemoneke.

16 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Himataba te abe hora nineri?"** Sesowi ati nematamonaka.

17 Me ka owa Sesowi ya tataba amare ati yana nematamonaka. "Sesowi okatao owakamakine oke, tiwa ni ya. Ati yana ni wato nofare amaka, inamati ehene.

18 Inamati ehene soni nofe amaka, bofe ya. Inohoti sabone toki nofe amaka, ino yaki kanahari, abono kitahari. Okominahareka tiwa ya tataba me ni ya, me hikasomehibonaha. Kasomi me hiwatorahareka", ati nematamonaka.

19 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Teoso kitehi kiti te watora te awineke,** ati nematamonaka. **Yama nawahake e tabiba ka yama. Tekamaho owa ni ya",** ati nematamonaka.

20 Me hekamehimatamonaka, Sesowi ni ya. Inamati
Sesowi awehino ehene inamatewe hiwa wiyi tonehimata-
monaka. Sonehimatamonaka, inohoti sabone tokahari.
Sone homehimatamonaka, hiwa karoro nari.
21 **"Hike nima tikatao ne ya yama kome awehimata**
amara?" Sesowi ati nematamonaka.
"Nafire ya yama kome awehimari amaka. Fara yama nafi
nima nofe amaka.
22 Yifo witi ya sonarima nofe amaka, inamati ehene.
Fara yama nafi nima bokarima nofe amaka, faha ya,
ahabebonaha, inamati ehene. Otara kasomi tiwato ya otara
tikasoma, tinahi", ati nematamonaka.
23 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Himataba tiwati e**
nineri ahi, 'Yama tiwatoa ama ti?' tina tiwa? Owati
tinofi ya yama ni hinara wataterabonеke, tiwa ni ya",
Sesowi ati nematamonaka.
24 Inamatewe bati ati yana kabote nematamonaka. "Ti-
wati onofa oke. Owa kanawani yokana tihi ya tiwati miti
forima onahabana oke", ati nematamonaka.
25 Sesowi mera awehimatamonaka, me tamaha mati, me
kakeha mati, he ni ya. Inamati hora nematamonaka. **"Sa ti-**
saho, warabo hawihibana waha, inohoti ati yana nama
nebana. Tikamahi. Inamatewe tinarabikamarabana
tike", Sesowi ati nematamonaka.
26 Inamati e kanehimatamonaka. Inamatewe hiwa wiyi
tonehimatamonaka, inamati ehene, inamati sa hisahari.
"Ahabe awaka", me ati nemetemoneke.
27 Sesowi mano wara hine hinawamise wehimatamonaka.
28 Sesowi tokiyomamakehimatamonaka yobe toro ya. He
ya tataba me aate hinehimatamonaka, me one watari
ya. "Himataba hinamati otara kasawarira, ota toyoseme-
hibonaha?" me ati nemetemoneke.
29 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Hahi inamati era**
kasawarite amaka, Teoso e ha ri ya".

Sesowi ahabibano kaminematamonaka tasa.

30 Me yana tona me tokomemetemoneke Karireya kowani
ya. Sesowi me one hiwarebona ati nematamonaka,
31 he ya tataba mera kanawanehibona ati nari. Ati e
nematamonaka ahi: **"Neme ka Owa me ta towitiaboneke**
me one ni ya. Me hinabowe ya yama we terei na ya kita-
mebonaka Teoso ati ehene", Sesowi ati nematamonaka.
32 Ati me hiwatorehimatamonaka. Me aate hirihi hine-
matamonaka, me hinakomehe kari.

Sesowi ya tataba me abe hora nemetemoneke.

33 Me tokomemetemoneke Kafanao ya. Yobe toro ya
me kibeha Sesowi mera aate nematamonaka. **"Himata**

te ebe na te abe hora nineri hawi ya?" Sesowi ati nematamonaka.
34 Sesowi ati me mita me ati wataremetemoneke. Hawi ya me abe hora nibehemetemoneke, fara hine me kakatikaha mati, me ka towisawa mebone mati.
35 Sesowi itaririse mera ha nematamonaka, mera hiyarebonaha, me 12 na mati.
Sesowi ati yana nematamonaka. **"Towisawa tohi tinofi ya me tinarifahabana tike, me nafi",** Sesowi ati nematamonaka.
36 Inamatewe ha ne inamatewe nawarimatamonaka me baikani ya. Hitimisehi tiwa himisematamonaka. Inamatewe tiwa ne mera hiyarematamonaka.
37 **"Owa te nofi ka matehe te narifi ya owa te narifa te awineke. Owa te narifi ya Teoso te narifa te awineke. Teoso owa yosehi ama oke, okehabone owa ahi",** Sesowi ati nematamonaka.

Yowao me ka owa kaminematamonaka Sesowi ni ya, inamati toyosemahari.

38 Yowao ati yana nematamonaka, Sesowi aate nari. "Sesowi e ka owa inamati toyoseme ota awa otake, tiwini hiri nari. Ota ati hiyara otake he ni ya, e ni ya sawire karo", Yowao ati nematamonaka.
39 **"Te hora rayaho. Owini ya mera kasome ya owa kakorehibonaka.**
40 **Era me mono ra era me nofa me awineke.**
41 **Te ka fahabone me ta nabone me ati na Kirisito nonofa me te tohahamone me ati na me ihi Teoso awe ya Teoso mera kakawebonaka yama amosa ya. Keye amakere".**

Sesowi mera kaminematamonaka, me ihi me one yama hiyara hiri na mati.

42 **"Matehe owa nofaha me ihi hiyaraba wataraboneke te ehene. Tihabiba ka yama amosa awineke, haha yama hiri tirahabone tiwa matehe ni ya. Yama amosa awineke, yati ehebote ya mato wanaha ya tinamiti me mato ya tiwa me koro nifi ya, tihabibone karo ma boti ya".**
43-44 **"Tiyehe ihi yama hiyara hiri tini ya tiye ti tisahabone tike, tikamakehabone tiwa Teoso taboro ya, tiyehe oharia tiwa. Tikamakeriyahi yama hiyara ya, tiye famaha tiwa. Yifo hiri ni fawa tera amake fahi.**
45-46 **Titeme ihi yama hiyara hiri tini ya titeme ti tisahi. Faya tikamakiyahi Teoso taboro ya, nowa tina tiwa. Tiwa me koro towitiriyahi yama hiyara ya, titeme famaha tiwa. Yifo hiri ni fawa tera amake fahi.**

47 **Tinoko ihi yama hiyara hiri tini ya tinoko soba tiwitihi. Tikamakibeya, Teoso taboro ya, tinoko oharia tiwa. Yama hiyara ya tiwa me koro towitiriyahi, tinoko famaha tiwa.**
48 **Yama abe tiwa kabarawariyahi. Yama abe fawa terawara amake fahi. Yifo hiri ni fawa rihi te amake fahi".**
49 **"Owa tinofi ya yifo hiri ni tiwa namosabone tike. Yamata nima tinahabone tike, amosaro, saha kihaharo.**
50 **Saha amosate amake. Saha sinari watamari ya himata nima e ribe, saha sinari kamiba karo? Saha te kihahi. Te abe mono rima nahi. Te abe nofahi",** ati nematamonaka.

10

Tika yibote tiyosemarabone tike.

1 Sesowi yana tone tokehimatamonaka tabora one ya ahi, Soteya ya. Toka, nematamonaka, Sotao kowani ya. Me tamaha me kakehemetemoneke tasa he ni ya. Mera kanawanehimatamonaka tasa.
2 Fariseo me hinakematamonaka, me aate hinehibonaha, me totomi hinehibonaha. Me ati e nemetemoneke ahi: "E fanaha e ka yibote e nofamaraha e ka yibote e toyosematehani ama?" me ati nemetemoneke.
3 **"Himata nima Mowisei ati ramatamona?"** Sesowi ati nematamonaka.
4 "Mowisei ati e nematamonaka ahi, e ka owa fati nofamarehibona tamine kaminari: E ka yibote e nofamarahaba e ati tohaha yama hani e rawi kite amake, e ka yibote ka yama hanibonehe, tokomabonehe", me ati nemetemoneke.
5 **"Teoso ati te kasawari ka Mowisei yama hani e na rawi kanehimatamonaka ahi.**
6 **Hibati ya Teoso yama nafi hiri ne ya Teoso makiteba hiri, fanawiteba hiri, nematamonaka.**
7 **Makoni maki bati ya mati famaha mera kakosate amaka, fati ya famahari.**
8 **Faya me famaha e abono oharia nima me naboneke. E famaha nima me raboneke, e oharia nima me na mati.**
9 **Teoso me hinawanikimaharake. Fare Teoso ehene amaka. Me famaha me abe kakosaraboneke",** Sesowi ati nematamonaka.
10 Yobe ya me sawimi ya me aate hitasematamonaka, he ya tataba mati, ati me hiwatowahebonaha.

11 Ati e nematamonaka ahi: **"Tika yibote tekanakosa fanawi bara titiwai ya yama hiyara hiri tinahabone tike.**
12 **Tika yibote tiwa kakanakosa maki bare itiwai ya yama hiyara hiri naboneke",** ati nematamonaka.

Matehe me kakamabone Sesowi ati nematamonaka he ni ya.

13 Matehe me kakamemetemoneke Sesowi ni ya, yehe kakibarehibonaha, matehe ni ya. He ya tataba me me hora nemetemoneke, me me kakamarahabone mati Sesowi ni ya.
14 Sesowi me ihi awe yawamisehimatamonaka. **"Matehe hine kamake owa ni ya. Me te ma nikiriyahi. Teoso ka towisawa kobo nake ya haha matehe nima me naboneke me ha hina mati, he ya me tabahabone mati.**
15 **Teoso ka towisawa tabi te nofi ya matehe nima te nabone teke. Matehe nima te ri ya Teoso ka towisawa ya te tabarabone teke. Keye amakere",** ati nematamonaka.
16 Sesowi matehe tiwari namise mera besa nematamonaka, yehe kakibarehari matehe mese ya, Teoso matehe kakatomehibonaha.

Me ka owa honehi Sesowi ya tabarebona ati nematamonaka.

17 Sesowi yana tone tokomematamonaka hawi ya. Me ka owa kana ni kakehimatamonaka Sesowi ni ya. Iso yobati ya wehimatamonaka, Sesowi aate nari. "Ota ka borofeso titaminate ama tike. Himata hiri oribe, oko wini fara tohatehabone owa Teoso taboro ya, ati ehene?"
18 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Himataba otaminahamone tine tiri? Teoso ta oharika, taminari.**
19 **Hibati ya Teoso ati yana nematamonaka, ati tiwatowahari. Ati e nematamonaka ahi:**

> **'Te ka owa tinabowarabone tike. Tifana tika yibote amara ahi tirahabone tike. Te one me ka yama tibotirihi, keye hiri tirihi, tinahabone tike, te ka one me ihimone tikamina tiwa. Te ka owa tikeyerahabone teke, hinaka yama titihabonehe. Abi tinofa, ami tinofa, tinahabone tike',**

Teoso ati nematamonaka", Sesowi ati nematamonaka.
20 "Owehene nafi e teha ama oke, onafira owa".
21 Sesowi hekatome hinofematamonaka. **"Tika yama oharia hasi ke, hiri tinahabonehe. Tikamahi, tika yama ta tibeya, yinero manakonebana. Faya yinero**

ebe tinahi, me honara me ni ya. Tika yinero nafi-
hibonaka fahi, neme ya. Yinero ta ni hawa tihi ya
tikamabone tike owa ni ya, e famawahabone e".
22 Sesowi ati mite tokomematamonaka, kokoriri nari,
yama kihahari.
23 Sesowi nonokowa ne mera hiyarematamonaka, he ya
tataba mati. **"Yama nihinakere haro, e ka owa honehi**
ka yama, Teoso ka towisawa ya famehibana".
24 Sesowi ya tataba he ati me mita "Hika", me ati
nemetemoneke. Sesowi ati yana namatasehimatamonaka.
"Matehe, yama nihinakere, Teoso ka towisawa ya e
tabiba ka yama.
25 **E ka owa honehi e nebonaka ahi, kamero nima.**
Kamero ka yama nihinakere, tokiyomaba karo akoye
hoti ya. Yama nawahi mati toha awineke, e ka owa
honehi Teoso ka towisawa ya famaba karo".
26 Me abe hiyaremetemoneke, Sesowi ati me kahiyara
mati kasiro ya waha. "Teoso me hikasomahaba me watat-
eraba me awineke", me ati nemetemoneke.
27 Sesowi mera kakatome mera hiyarematamonaka.
"Yama nihinakere e ni ya. Teoso ni ka yama nihinake.
Yama nihinaraba watatera amake Teoso ni ya", Sesowi
ati nematamonaka.
28 Betiro ati yana nematamonaka. "Sesowi ota ka yama
ota kakosa otake, yama nafi, e tabawaibone karo", Betiro
ati nematamonaka.
29 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Te ka yobe te**
kakosini, e tabawaibone karo? Te ka niso me te
kakosini, hiyara amosa te kaminibone karo? Te ka ami
toharawa, te ka abi me toha, te ka asima toharawa, te
ka matehe toha, te ka fatara toha, na te kakosini?
30 **Teoso te ka yamabone ta nebonaka ahi, bofe ya,**
yama tamaharo mata ya. Te ka yobebona toha, te ka
niso mebone me toha, te ka asimarawabone toharawa,
te ka amirawabone toharawa, te ka matehebone toha,
te ka fatarabone toha, naboneke. Me one tera kakoaba
amake. Yama toyabo ya te wini fara toha, tehaba teke
Teoso taboro ya, ati ehene. Keye amakere.
31 **Me tamaha me tai toa me yotowamatehaba me**
amake. Me yotoha me tai tohawamatehaboneke",
Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka tasa.
32 Serosarei hawi ya me tokomemetemoneke. Sesowi tai
tohamematamonaka. He ya tataba "Hika", me ati neme-
temoneke. Me one yotoha me kokoriri nemetemoneke.
Mera ha nematamonaka tasa, me 12 na mati tasa, mera

hiyari oharibonaha. Me one kaminematamonaka, he me kakoamone mati.
33 **"E tokomakehaba eke Serosarei ya. Neme ka Owa me ta naboneke sasetoti me ka hiti me ni ya, Mowisei ati kakamina me ya me taba mati. Me hikaha-banebonaka, ahabebonaha. Me ta hinehibonaka bara me ni ya.**
34 **Me haha hikanebonaka, me firo hinahari. Me kosi hinehiba amaka. Me hinabowawaha hinehiba amaka. Manakobisa yama wehe terei ni ya wamisameba amaka yati tohawamari tasa",** Sesowi ati nematamonaka.

Tiako ya Yowao me famaha Sesowi me aate nemete-moneke.
35 Tiako ya Yowao me famaha Sebeteo biti me tohaha Sesowi ni ya me kakiehemetemoneke, Sesowi me aate nabone mati. "Sesowi fara ota ati nima tinahabone tike", me ati nemetemoneke.
36 **"Himata nima oribe te ni ya? Himata ta oribe te ni ya?"**
37 "Towisawa tohi yana tini ka yama ya ota fami ka owa itaribonaka fahi, tika kanihina ya. Ota fami ka owa itari, nebonaka tika yasoka ya", me ati nemetemoneke.
38 **"Haha yama te kamina te watokere",** Sesowi ati nematamonaka. **"Fara kobo okofawahabone te kafaw-ibana? Okofawaboneke hibayata ya. Oko batisa niteba nima te batisa ni naba te ama? Owa nima te tehaba te ama, owa me nabowabone owa?"** ati nematamonaka, ahabitebona kaminari.
39 "Ee", me ati nemetemoneke.
"Fara kobo okofawahabone te kafawaboneke. Oko batisa niteba nima te batisa ni nabone teke.
40 **Owati ihi amaraboneke, e ka owa itaribona karo obeheri ya. Teoso oharibonaka, e ka owa kaminari, itaribonaha obeheri ya",** ati nematamonaka.
41 Sesowi ya tataba me one hiyara me mita Tiako ya Yowao me famaha me atimone me nofaremetemoneke.
42 Sesowi mera ha nematamonaka, mera hiyarebonaha. **"Bara me ihi te watote me amake. Me ka towisawa memone me ati e te me amake ahi: 'Ha owa ta me ka hiti ama oke', me ati te me amake. Me ka hiti me me yose, te me amake.**
43 **Me ihi nima te ehene rabone teke ha te ta. Titaminahabone tina te one me tinarifahabone tike.**
44 **Tika one me ka hiti tohi tinofi ya me nafi nanarifa tihahabone tike.**
45 **Neme ka Owa nima tinahabone tike. Neme ka Owa kakehareka, me one narifebonaha. Me hinarifarebona**

ati nareka. Kakehareka, ahabebona ati nari, me manakonebone nahabihibonaha", ati nematamonaka.

Sesowi Batimeo kasomematamonaka, noko awarari.

46 Me kobo tonamemetemoneke sitati Seriko ya. Sesowi he ya tataba me toha, me tamaha me toha, nemetemoneke. Seriko ya me tasi tonama Batimeo itarino ati yana nematamonaka hawi beheri ya. Timeo bitimatamona amaka Batimeo, noko awarari, yinero haha toahari me ni ya.

47 Sesowi Nasare ka kakehimona me ati na me ati Batimeo mite ati yana nematamonaka, kita ya. "Sesowi Tafi ka noti owa aawawa tinahi", ati nematamonaka, Sesowi ha nari.

48 Me tamaha me hora hikasematamonaka, ha ni fawa nebonaha. Ha ni fawa rematamonaka. Ha ni kitamisehimatamonaka mata ya. "Sesowi Tafi ka noti owa aawawa tinahi", ati nematamonaka.

49 Sesowi ma nake mera hiyarematamonaka. **"Te ha naho",** ati nematamonaka.

Me ha hinehimatamonaka, noko awaterari. "Yayai tinahi. Tiwamisahi. Tiwa ha ka", me ati nemetemoneke.

50 Makari koro tose yora namise kakehimatamonaka Sesowi ni ya. Sesowi aate hinehimatamonaka.

51 **"Himata hiri onahabone tiri tiwa ni ya?"** ati nematamonaka.

"Habi, yama awi onofa oke", Batimeo ati nematamonaka.

52 **"Yayaka. Titaminawamabana tike waha, okitamone tini karo",** ati nematamonaka. Yama awamematamonaka hibati ya. Faya Sesowi me ya tabehimatamonaka, hawi ya.

11

Sesowi tokomakehimatamonaka Serosarei ya, someto biti weye hinahari.

1 Me kobo namehemetemoneke, tabora Betifase ya Betania famaha ya orifa boti ka atami waha ya, Serosarei yabori karo. Me kobo nami ya he ya tataba mera yosehimatamonaka, me fama mati.

2 **"Te towakahi tabora ya, fa kowani ka tabora. Te towakiyomawiti ya tabora ya someto biti te wasihaba teke matohari, era weye namatarahari mata. Te tise ya te kakamebonaka ahi.**

3 **Me ati yana ni ya 'Himataba te tisara?' me ati ni ya te ati e naba teke ahi: 'Ota ka Hiti hinahareka. Ta hinamebonaka hibati ya', te ati nabone teke".**

4 Me towaka someto biti me awehemetemoneke, wahari hawi ya, matohari nokobi awe ya. Me hitisematamonaka.

5 Me one nahoha me ati yana nemetemoneke. "Himataba someto biti te tisineri?" me ati nemetemoneke.
6 Sesowi ati me kamini ya me ati amosemetemoneke waha.
7 Sesowi ni ya someto biti me kakama me ka makari me so nirihemetemoneke asometo bari ya. Sesowi itarimatamonaka, someto bari ya waha.

8 Me tamaha me ka makari me so tonihemetemoneke hawi ya, hawinebonaha. Me one awa ini afe kihaha me baka nemetemoneke, me so hikanihabonehe hawi ya.

9 Me one tai toha, me one yoto, nemetemoneke, me ha ni kitaha mati. "Kakehareka Teoso ati ehene. Teoso hinofa hika. Teoso amosaka.
10 E ka iti Tafi hinaka noti towisawa tohawebonaka waha, fare Tafi nima. Teoso hinofa hika. Haha neme ka me winaha 'Teoso amosaka', me ati naboneke", me ati nemetemoneke.
11 Sesowi tokiyomematamonaka, Serosarei ya. Tokiyomehimatamonaka teboro wari ka yama ya. Teboro ka yama nafi ki nematamonaka. Fari tonamematamonaka Betania ya, he ya tataba me ya tabahari, me 12 na mati, bai toke ehene.

Sesowi fiko hora nematamonaka.

12 Yama wamini ya Betania ya me yana tona me tokoma Sesowi fimihimatamonaka.
13 Fiko awaba nematamonaka, afe kihaharo. "Fiko boni naha awineke", ati ne tokehimatamonaka, fiko awehibonaha. Kobo towiti hiwa boni wataremetemoneke. Afe hinama tohehemetemoneke, fiko bobono amari ka yama tohi karo.
14 Ati yana nematamonaka. **"Fiko tibonomaraba ama tike",** ati nematamonaka. He ya tataba ati me himitematamonaka.

Sesowi mera toyosemehimatamonaka, yama me ta na mati teboro wari ka yama ya.

15 Serosarei ya me kobo tonamemetemoneke. Tokiyomematamonaka teboro wari ka yama ya. Mera awehimatamonaka, yama me ta na mati. Me hiyosememetemoneke, me tokomabone mati. Yama me nikaha mera toyosema nematamonaka. Moweta me toroka na me ka mesa bebehe kawahematamonaka. Monowi me ta na me ka katera bebehe kawaha nematamonaka.
16 "Yama te kakimaraba teke teboro wari ka yama ya", ati nematamonaka.
17 Mera kanawanehimatamonaka. **"Teoso ka yama hani ati e teha amake ahi:**

'Oko yobe Teoso hihiyaramona me hinehiba amaka, tabora nafi ka owa me ha nabone mati',

Teoso ati nematamonaka. Haha yama hani te watoke. Yama boboti me tabori tohawake te ehene", ati nematamonaka.
18 Sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, na Sesowi ati me mita me abe hiyaremetemoneke. "Himata nima e nabowi neba amara?" me ati nemetemoneke, me hinakomehari, me one Sesowi ati kahiyara me ihi, me tamaha mati.
19 Bai toke ya me yana tona me tokomemetemoneke.

Sesowi fiko kaminematamonaka.
20 Yama wamini ya me kama fiko me fiya tonamemetemoneke, waya tonaharo, nafi.
21 Betiro yama wati nawahe ati yana nematamonaka. "Ota ka borofeso fiko tiwa ha, fiko hora tinaharo. Waya tonake", ati nematamonaka.
22 **"Teoso kiti te watowahi waha.**
23 **Yati nemeha waha hine koro nifehabone te ati ni ya ma ya, yati hine koro nifehaboneke ma ya, te ati ehene, Teoso kiti te wato ya, Teoso ati amosemona te ati boti ati ni ya. Keye amakere.**
24 **Makoni owati e nara oke ahi: Teoso te ha ne yama ta nebona te ati ne ya, fara te ati nima yama naboneke, Teoso ati amosemona te ati ni ya.**
25-26 **Teoso ha tini ya me ihi hiyara fawa tinihabone tike. Me ihi fawa tini ya tiwehene hiyara neme ya te ka abi winehi tiwehene fawa nibonaka",** ati nematamonaka.

Hike ati eheneno yama e na hiri tine tiri?
27 Me tokomemetemoneke Serosarei ya. Me kobo tonama Sesowi yaka nematamonaka teboro wari ka yama ya. Sesowi yaka ne ni ya me kakehemetemoneke, sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, me ka hiti me toha, na mati.
28 Me aate hinehimatamonaka. "Hike ati eheneno yama e na hiri tine tiri?" me ati nemetemoneke.
29 **"Tera aate okibone bisa ha owa. Yama te kamini ya owa okominahabone oke te ni ya",** Sesowi ati nematamonaka.
30 **"Hibake ati ehene Yowao mera iibofariseta amara? Teoso ati eheneta ama? Fare ati eheneta ama? Te ati yana nahi",** ati nematamonaka.
31 Faya me abe hiyaremetemoneke. "Teoso ati ehenetemona e ati ni ya ati e neba awaka ahi: 'Himataba ati te nofareta amara?' ati neba awaka.

32 Fare Yowao ati ehenemona e ati rabone eke bisa", me ati
nemetemoneke. Me one me nakomehemetemoneke, Yowao
Teoso ati kakamina tohehimona me ati na mati.
33 Me ati e nemetemoneke ahi: "Yowao ota watokere", me ati
nemetemoneke.
**"Yowao kamini te nofari ka owa yosehi kamini
onofabisa okara",** Sesowi ati nematamonaka.

12

Ofa me heta na me taminemetemone amake.

1 Sesowi hiyara kaminematamonaka me ni ya. **"E ka
owa ofa tamaha koro nematamonaka. Yama bari
kanehimatamonaka, ofa wati bari kanahari. Hoti
wi nematamonaka, ofa boni me natabobone karo,
fehe me hiri hinahabonehe. Yati hiri ni nemeha
nawehimatamonaka, hinaka owa iitaribonaha, ofa
kakatomehibonaha. He ni ya ofa me heta nemete-
moneke ati ehene, ofa boni me ebe nabone mati. Faya
tokehimatamonaka yama bara ya".**

2 **Ofa boni hahata ka yama ya hinaka yama aahi
yosemematamonaka ofa me ahi na me narabi nima
nebonaha, ofa me ebe kanahabone mati".**

3 **"Ofa hiti ka yama aahi me hiwate me baro hine me
hiyosemehimatamonaka, hinita tohahari".**

4 **"Hinaka yama aahi owa yosematasehimatamonaka.
Tati me ba hirehimatamonaka. 'Tihiya tikere', me ati
nemetemoneke.**
5 **Hinaka yama aahi owa yosematasehimatamonaka,
me hinabowebanoho. Hinaka yama aahi me one
tatama na yosemakehimatamonaka. Me one me baro,
me one me waka, na tohehemetemoneke".**

6 **"Biti ya famasa nematamonaka, biti hinofari. Biti
yosemakehimatamonaka me ni ya waha. 'Okatao me
kakorahaba me awineke', ati nematamonaka".**

7 **"Faya biti kamaki kobo namaki me hiwe me abe
hiyaremetemoneke. 'Efe biti amaka hari. Ofa hiti
ahabe ya hinaka yama hihawaboneke waha. Hima
e nabowaho. Hinaka yama e ihawaibeya', me ati
nemetemoneke.**
8 **Me hiwate me hekamematamonaka ofa wati beheri
ya".**

9 **"Himata nima ofa hiti neba amara waha? Kame ya
mera nahabihiba awaka afa mati. Hinaka ofa tabori
totimake ya ta hiwahawitiaba amake me one ni ya.**

10 **Teoso ka yama hani te awatera ama, ati e naro ahi:**

'Yobe me hiri na yati one me hinofara afa yati yobe ewene taiti tohineke waha.
11 **Teoso ati ehene amaka. Afa yama amosate amake mata ya e ni ya'",**

Sesowi ati nematamonaka, Teoso ka yama hani ati kaminari.
12 Sesowi me watahabone me ati nemetemoneke. Sesowi mera kaminemona me ati boti ati nemetemoneke, haha hiyara kaminari. Sesowi me watahabone me ati na Sesowi me watara me tokomemetemoneke, me one me nakomeha mati.

Sesa ka yinerobona e ta nibana?
13 Fariseo me toha, Eroti me one toha, na me tokomakehemetemoneke Sesowi ni ya Sesowi me aate nabone mati. Sesowi me aate ni ya Sesowi ati hiyarebona me ati nemetemoneke.
14 Me kamakia Sesowi me hiyaremetemoneke. "Ota ka borofeso ama tike. Borofeso tiwa ota watoke, me tinakomehara tiwa. Yama nafi tikaminate ama tike me nafi ni ya. Keye hiri titera ama tike. Otara tikanawanate ama tike, Teoso ka hawi yokana ya. Tiwati ota mitahabone ota ati na otake. Sesa ni ya yinero e ta te ama? Himata nima tiwati ribe?"
15 Sesowi me keyehabone me ati na Sesowi me hiwatoemetemoneke. **"Himataba owa te totomi nineri? Oko mowetaba te kakamahi, owehibana, tenario",** ati nematamonaka.
16 Me hekamehimatamonaka. **"Hibake kanamori amara hari, moweta kari? Hibake ino amara ha, moweta kari?"** Sesowi ati nematamonaka.
"Sesa ino amaka, Sesa kanamori ya famahari", me ati nemetemoneke.
17 **"Fare Sesa ka yama te ta nabone teke fare Sesa ni ya. Fara Teoso ka yamabisa te ta nahi fare Teoso ni ya",** ati nematamonaka.
'Hika', me ati nemetemoneke.

Satoseo Sesowi me aate nemetemoneke.
18 Manakobisa satoseo me one kakehemetemoneke Sesowi me aate nabone mati. E ahaba Teoso era nakitamarebona satoseo me ati te me amake.
19 "Borofeso Mowisei ka yama hani ati e teha amake ahi e ni ya: E ka owa ahabe fati kahiwara haro nisori fati hitiwahaboneke, biti nawahabonehe, hahi ahabe biti nawabona kari, Mowisei ati nematamonaka.
20 E ka owa biti me 7 nemetemoneke. Taiti fanehi kahiware ahabematamonaka.
21 Nisori fati hitiwa nisori ahaba, nematamonaka, kahiwarahari tasa. Nisori owa toha, nematamonaka.

22 Nisori me one ahaba, nemetemoneke, me kahiwaraha
mati. Fana ahaba, nemetemoneke me nowati ya.
23 Teoso ati ehene me kitami ya hike fati tohahaba amari,
me nafi yabaharo?" me ati nemetemoneke.
24 **"Te ati hiyakere",** Sesowi ati nematamonaka. **"Teoso**
ka yama hani te watotera te amake. Teoso te watorihi,
ke, kitahari.
25 **E ahaba e kitama e abe itimatera amake. E e**
nabone eke, Teoso nanarifa me nima".
26 **"Afa yama e kaminaboneke, e wamisami karo.**
Mowisei ka yama hani te awarini, ati e naro ahi?
Mowisei Teoso hihiyarehimona ati nematamonaka awa
bite wai ya. Teoso ati e nematamonaka ahi:

'Abarao, Isaki, Yako, me na me ka Teoso ama oke',

ati nematamonaka, me sawisa ni karo he ni ya.
27 **E ahaba ka Teoso amakara. E yati tohaha e sawiha**
ka Teoso amaka. Te ati e na hiyakere mata ya", Sesowi
ati nematamonaka.

Himata yama amosi mati tohari e hiri nabana?

28 Me hiyarani me ka owa Mowisei ati kakamina tohehi
kakehi me ati mitehimatamonaka. Sesowi ati mite Sesowi
ati amosematamonaka he ni ya. Sesowi aate nematamon-
aka. "Himata yama amosa Teoso nofate amara kasiro ya?"
29 **"Teoso ati e te amaka ahi:**

'Owati te kamitamatahi, Ihayeo me te tohaha te.
Teoso e ka Hiti oharite amaka.
30 **Tika Hiti Teoso tinofabone tike tiwati boti ya**
kasiro ya, tika kiti ya tabaharo',

Mowisei ati nematamonaka.
31 **Teoso ati owa e te amake ahi:**

'Fara tiwa tinofa tiwa nofi nima te one me nofi
tinahabone tike'.

E ehene e na Teoso hinofate amake ahi kasiro ya. Teoso
ati famate amaka", Sesowi ati nematamonaka.
32 "Ota ka borofeso tiwati amosake", Mowisei ati kakam-
ina ati nematamonaka. "Tiwati e narake ahi: 'Teoso owa
watatere amaka. Teoso oharite amaka', tinahara tike. Keye
amakere.
33 Teoso e nofatehabone Teoso ati te amaka e ati boti ya
kasiro ya. Fara era e nofa era nofi nima e one me nofi
e nabone Teoso ati te amaka. E ehene e na Teoso nofate
amaka ahi, kasiro ya. Bani e tabasi na Teoso ni ya bani

e ta na e aamosa raba te amake Teoso ni ya. Teoso era nonofa raba te amaka, yama one e ta ni ya he ni ya", ati nematamonaka.
34 Sesowi ati himite yama watohimona hinehimatamonaka. **"Ha tiwa Teoso ya te faminima ke",** Sesowi ati nematamonaka. Sesowi aate ni me fawa nemetemoneke waha, me habi bayimari karo.

Kirisito Tafi ka Hiti tohe ya himataba noti hiraba?

35 Sesowi mera kanawanehimatamonaka teboro wari ka yama ya. **"Kirisito Tafi hinaka noti tohatehibona Mowisei ati kakamina me ati nofa me amake. Himata me ebe na me ati e nineri ahi?**
36 **Fare Tafi ati e nematamonaka ahi:**

'Teoso ati e nareka ahi oko Hiti ni ya: "Tiwitarehi oko kanihina ka ya. Tiwa me nofara me kitaraba me amake tiwehene, owati ihi. Tiwariabone tike me mese ya, me tai tikana tiwa"',

Tafi ati nematamonaka, Teoso ati kaminari, Teoso Kanamori ati ehene. Kirisito Tafi ka Hiti tohehimona Tafi ati nematamonaka.
37 **Kirisito Tafi Hiti hinihematamonaka. Kirisito Tafi ka Hiti tohe ya himataba hinaka noti tohehiba amara?",** Sesowi ati nematamonaka. Me nafi Sesowi ati kamitemetemoneke. Ati me hinofematamonaka.

Tera te kakatomahabone teke, Mowisei ati kakamina me ni ya.

38 Mera kanawanehimatamonaka. **"Tera te kakatomahabone teke, Mowisei ati kakamina me ni ya. Me yaka teha me amake sitati ya, makari yaboha me akaha mati. Mekato ya me sawiha me one ati yana ni me nofate me amake, 'Afa ama ti?' me ati na mati me ni ya.**
39 **Sinakoka ya me sawiha nahori me nofateha me amake me one nokosi ya. Ayaka ya me sawiha nahori me nofateha me amake ayaka hiti beheri ya.**
40 **E fanawiri makiti kihamarawara yinero ta narawabone me hirawa yinero kiharawara yobe ta narawabone me ati te me amake. Afa me ihi yobe kihamaterawara amake. Fara me ora ni yaboteha me amake, me one me ati me himitibone karo, me me kahiyaribone karo. Teoso mera kosi tehiba amaka mata ya",** Sesowi ati nematamonaka.

Fanawi honara yama ta na Sesowi kahiyarehimatamonaka.

41 Sesowi itaribasematamonaka yinero kafori beheri ya,
mera kakatomahari, yinero me te na mati fare yinero
wiyene ya, teboro ka yinero wiyene. Me tamaha yinero me
kihaha yinero me were nemetemoneke, yinero tamahari.
42 Me ka one kamakiemetemoneke honararo, maki ahabe-
mata. Hinaka moweta famehi te nemetemoneke, fotarari.
43 Sesowi he ya tataba mera ha nematamonaka, mera
hiyarebonaha. **"Ihi te awa haro, maki watamarahari,**
honararo. Hahi yinero fanawi honara ta hinehi nafi
mati tohaka. Me one yinero ta hinehi ta fotakara. Keye
amakere.
44 **Haha me honaha me ka yinero hasi ne me ta**
hinareka. Fanawi honara hinaka yinero nafi ta narake,
tafeba kanikaraharo mata", Sesowi ati nematamonaka.

13

Teboro ahabatebona Sesowi hinehimatamonaka.

1 Sesowi me kiyomamehemetemoneke teboro wari ka
yama ya. Sesowi ya tataba owa ati yana nematamonaka.
"Ota ka borofeso yati tiwa ha teboro karo. Teboro taboro
ka yobe tiwa ha, yobe ehebote", ati nematamonaka.
2 **"Yobe te awe awa, amosari?"** Sesowi ati nemata-
monaka. **"Hahi yobe nafi me nabowaba me amake.**
Yama bari kani hasi naba watamarahaba amake", ati
nematamonaka.

Yama nawaha nahabone Sesowi ati nematamonaka.

3 Sesowi tokomisehimatamonaka, orifa wati ka atami
waha ya. Itarimatamonaka, teboro kakatomahari hike ya.
He ya tataba me ya tabi oharimatamonaka. Betiro, Yowao,
Atere, Tiako, Sesowi me aate nemetemoneke.
4 "Yama amo ni e ni ya natehaba amari, afa yama? Himata
nima yama na ota awibaribe, Teoso hinamoaro?" me ati
nemetemoneke.
5 **"Tera te kakatomahi. Tera me keyehariyahi",**
Sesowi ati nematamonaka.
6 **"Me tamaha me kakehaba me amake, owamone**
hine me toniha mati. Me ati e naba me amake ahi:
'Efe ama oke', me ati naba me amake, me tamaha me
me keyeha mati.
7 **Yama mowa ni tamine te mitahaba te amake.**
Me tamine te mita, naba te amake, me abe mowa
nabone me ati na mati. Te watorabone teke. Afa
yama kakehaba amake, Teoso ati ehene. Yama nafi
ahabaraba amake mata.
8 **Bara me abe mowa naba me amake. Towisawa me**
toha naba me amake, me abe mowa na mati. Me tafeba
watamaraboneke. Wami behe naba amake tabora nafi
ya. Yama nafi ahabarahaba amake mata. Yama hiyara

yana tobone ka yamabone amake haro. Yama hiyara one nafisa naba amake mata.

9 **Tera te kakatomiyahi. Tera me te naba te amake, tera me ta naba te, me ka sitati me ka hiti me ni ya. Tera me kosi naba me amake sinakoka toro ya. Tera me namohaba te amake kofenato me ni ya, owa te nofa owehene. Tera me namo naba te amake, kofenato me toha, towisawa me toha, na me ni ya. Owa te kaminabone teke me ni ya.**

10 **Teoso ati ehene hiyara amosa kaminatehiba amaka tabora nafi nima.**

11 **Tera me towakami ya me one ni ya tera me ta ni ya, 'Himata nima owati ribe?' te ati boti ati raba te amake. Afa yama ya te ka yama te kaminaba Teoso ta neba amaka. Te ati amaraboneke. Teoso Kanamori atiba amaka",** Sesowi ati nematamonaka.

12 **"E ka owa anoti ta neba awaka, me one hinabowe-hibana. Owa hinaka matehe ta neba amaka me one ni ya, me me hinahabihaba mati. Owa bati ya mati me famaha mera kakoba amaka. Mera ta neba amaka, me one me me waka hinahaba mati.**

13 **Me nafi tera kakoaboneke, owa te nofi karo. Owa nofi te fawa ri ya Teoso tera kasomebonaka.**

14 **Yama habosia te awahaba te amake, wareharo tabori amara ya".** (Oko yama hani te ki na yama okominaha te watohi.)

"Soteya ka tabora ya te sawiha te tokomaba te amake yati nemeha ya.

15 **Yobe bari ya tiwariha tikamabana tike hibati ya. Tikisami ya tikiyomamarahabone tike yobe toro ya, tika yama tinakamahabone tiwa.**

16 **Fatara ya yama ahi tina tokomakabote tinahabone tike. Tikamarabone tike tabora ya, tika makari tinakamahaba tiwa.**

17 **Me fanawi nabati weyeri narawa kokoriri narawaboneke. Me fanawi one matehe yoari fehe hifarawaha kokoriri narawa naboneke.**

18 **Teoso te aate, niyahi, sire yama toharibone karo.**

19 **Yama e naba watatera amake, hiyararo, haha nima naro. Yama e naba watamaterihi naba amake, hiyararo.**

20 **Haha yama Teoso sene nimehibonaka, hinaka me ihi, me hikatikaha mati. Ehene e re ya me nafi ahabene me amake".**

21 **"Haha yama tohi ya me ati e naba me amake ahi: 'Hahi Kirisito amaka', me ati naba me amake. 'Te awa fari', me one ati, naba me amake. Me ati te nofariyahi.**

22 **Me one Kirisitomona me ati naba me amake, keye me hiri na mati. Me one Teoso ati kakamina memone me ati, naba me amake, keye me hiri na mati. Yama me namohaba me amake, fotaharo, me hiwatoharo. Me tamaha me me keyehaba me amake. Haha Teoso me hikatika me me keyehene me amake fahi.**
23 **Te ati katomoriyahi. Yama kamini tai ohine oke, te watobahabonehe, nafi".**

Neme ka Owa kamitebona Sesowi kaminematamonaka.
24 **"Afa yama nawaha ahabi ya bahi owihiba amaka. Abariko oyamarihi neba amaka.**
25 **Amowa me foro naba me amake. Neme nafi hihiya nawahaba amake.**
26 **Faya Neme ka Owa me awahaba me amake, kamahari, sawihari neme sabi boti ya, kitahari, oya kanikimahari kasiro ya.**
27 **Ati ehene he nanarifa me me yoro tokaniwamaba me amake, me hikatika mati, me sawiha mati yama nafi ya".**
28 **"Yama te watohaba te amake, fiko ka yama nima naro. Fiko afe yati kitara afe yanaha te awaha yama te watote te amake, yama hiwe ka yama, yabokiraharo.**
29 **Fiko ka yama nima Neme ka Owa ka yama naboneke, kamahari. Haha yama okominaha te awi ya yama te watohaba te amake, Neme ka Owa kamabona ka yama, yabokiraharo.**
30 **Te one me sawisa naboneke haha yama okominaha nafi kaki ya. Keye amakere.**
31 **Hine ya neme ahaba, wami ahaba, tehaba amake. Owati ta ahabateraba amake.**
32 **Teoso biti kamabona ka yama wehe e watotera e amake. Teoso nanarifa me hiwatorihi, Teoso biti hiwatorihi, hite amake. Okobi ta hiwato hike, ohariari".**
33 **"Te ati katamoriyahi. Te amo riyahi. Neme ka Owa kamabona ka yama te watorineke.**
34 **E ka owa nima yama naboneke, tokahari tabora one ya, hinaka yama aahi mera yosehari, hinaka yama me hekatomabonehe. Hinaka yama aahi owa yama koro, hinaka yama aahi owa yamata wasi, owa nokobi ya ware, nematamonaka, yama kakatomahari. Amo rebona ati nematamonaka.**
35 **Te ati katamoriyahi bisa. Te ka Hiti amo ni te watokere, kamehibonaha. Bahi toke ya kame ya kama, yama soki ya kame ya kama, yama soki enoki ya kame ya kama, yama we kamaki ya kame ya kama, neba awaka.**

36 **Te amo ni bata karayaho.**
37 **Te tonokoyahi. Me one toha, te toha, na te narabo nima one oke".**

14

Sesowi me nabowabone me ati nemetemoneke, me ka hiti mati.

1 Yama wehe famaha hasi kanehemetemoneke, bao fehemeto kihare ka ayaka me hiri nibone karo, Basikowa tohaharo. Sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, na Sesowi me watahabone me ati nemetemoneke, me one me me hiwara mati, me hinabowebonaha.
2 Wati me hinofarematamonaka Basikowa ka ayaka tohi karo, me tamaha me me nakome karo. Me me mono rabone me ati nemetemoneke, me tamaha mati.

Fanawi esitarato sika nisehemetemoneke Sesowi tati ya.

3 Sesowi sawihimatamonaka Simao mese hiyare ka yobe ya, Betania ya. Sesowi tafehi itari ni ya fanawi kakehemetemoneke, yama tama kanaharo, yama wiye yati yama ni tohaha ya, esitarato kafoyini karo, nato hinita. Yama waka kana yama sika nisehemetemoneke, Sesowi tati ya.
4 Ihi nofati me amara me abe hiyaremetemoneke, me one. "Himataba esitarato katomineri, manakone nafiharo,
5 fa fowe oharia ka yama ahi ni manakone ya manakone tohaharo? Yama amosene amake, esitarato ta ni ya, yinero manakonebana, yinero e ta nibone karo me honara me ni ya", me ati nemetemoneke. Faya fanawi me hora nemetemoneke.
6 **"Hine hikatoma hike",** Sesowi ati nematamonaka. **"Himataba ihi e na ihi te hora kineri? Ihi amosake owa ni ya.**
7 **Me honara me sawi fawa teraboneke te ni ya. Fara me kasomi te nofi nima te nabone teke. Ha owa ta oko sawi fawa nabone oke te ni ya.**
8 **Fara ihi hiri nineke. Ohabamatara owa ketehineke esitarato ya, oko kamobone ayata tohi karo.**
9 **Yama toyabo ya, hiyara amosa yama nafi ya me kamini ya, fana ihi me kamina, tehaba me amake. Ihi me wati hiwahatehaba amake. Keye amakere",** ati nematamonaka.

Yota Sesowi ta nebona ati nematamonaka me ka hiti me ni ya.

10 Yota Isikarioti tokomakematamonaka sasetoti me ka hiti me ni ya, Sesowi ta nebona ati nari me ni ya. Me 12 na me ka owamatamona amaka, Yota.

11 Ati mitati me yayai nemetemoneke. Yinero me ta
nabone me ati nemetemoneke Yota ni ya. Faya ati boti yama
nima nematamonaka, Sesowi ta nabona ka yama, me ni ya.

Basikowa ka marinabone me hawa tonihemetemoneke.

12 Basikowa ka ayaka yana tonehemetemoneke, bao
fehemeto kihare ka ayaka. Ayaka yana toni ka yama wehe
ya ofeya me me wawaka tohehemetemoneke. Sesowi he
ya tataba me aate hinehimatamonaka. "Hika ya Basikowa
ka marina tafeba ota wasiribe, e tafibone karo?" me ati
nemetemoneke.
13 Me fama mera yosehimatamonaka. **"Sitati ya te
towakahi. E ka owa te kobo nabone teke, faha tiwa
kanahari boti ya. Efe nowati ya te kayotoabone teke.**
14 **Yobe ya tokiyomame ya yobe hiti te aate niyahi, te
ati e na te ahi: 'Borofeso ati e nareka ahi: "Hibaka ya
yama bari kani tori ya otafaribe Basikowa tafe okoba
owa, oko tataba me ya otaba owa?" ati nareka', te ati
nabone teke.**
15 **Yama yofi kanehibonaka, yama bari kani to-
hamisamakeharo, tori nafiharo, mesa kihaharo, hawa
tohaharo. E ka marinabone te hawa tonihabone teke
fahi",** ati nematamonaka.
16 Faya me towakemetemoneke sitati ya. Fare Sesowi ati
nima yama nemetemoneke. Faya Basikowa tafebone me
wasihemetemoneke fahi.

Basikowa tafe Sesowi me kabehemetemoneke.

17 Bai toke ya kobo namakimatamonaka me 12 na me ya
tabahari.
18 Mesa ya me tafa me nahoria me ni ya Sesowi ati
yana nematamonaka. **"E taba e tafaha te ka owa owa
ta neba amaka me one ni ya. Keye amakere",** ati
nematamonaka.
19 Me yawaha me oohariki na Sesowi me aate nemete-
moneke. "Sesowi owaba ama ha owa?" me ati nemete-
moneke.
20 **"Te 12 na te ka owabonaka. E tabaha bao e taba
nineke haro.**
21 **Neme ka Owa e nebonaka, fara yama me hikamine-
hemete nima, Teoso ka yama hani ya. E ka owa hiwa
yokohiba amaka, Neme ka Owa ta ne ya. He ni ya yama
amosenemete awineke, watare ya",** ati nematamonaka.
22 Me tafaha Sesowi bao itihi ati yana nematamonaka,
"Teoso faya amake tiwehene", ati nari. Bao ebe ne mera
kakawematamonaka.**"Bao te warara nahi. Hahi oko ime
amaka hari",** ati nematamonaka.

23 Kobo tama ne ati yana namatasehimatamonaka,
"Teoso faya amake", ati nari. Kobo ya mera kakawe me
hifehemetemoneke fahi.
24 **"Haha fi oko emene nima nineke haro. Ohabi
ya Teoso te ya tabe kotarato yati hiri nebonaka.
Ohababone oke, me tamaha me okasomabone owa.**
25 **Ofa fehe ofamaraba ama oke mata. Ofamateba
amake, te ya otaba owa, towisawa ohi ya, Teoso ati
ehene. Keye amakere",** ati nematamonaka.
26 Teoso tahi me hiri na me tokomemetemoneke orifa wati
ka atami ya.

Sesowi he ya tataba me ihibani kaminematamonaka.

27 Sesowi me narabi nima nematamonaka. **"Te nafi owa
kakosabone oke. Teoso ka yama hani ati e te amake
ahi:**

**'Ofeya me nanarifa onahabihe ya ofeya me
tokarikosahaba me amake',**

yama hani ati ke.
28 **Ohaba okitamahaba ama oke. Tai owamaba ama oke
Karireya ya, te nokosi ya",** ati nematamonaka.
29 Betirobisa ati yana nematamonaka. "Me nafi tiwa
me kakosi ya tiwa owakanakosarabone oke, ha owa. E
famahabone eke, ha owa", ati nematamonaka.
30 **"Haha yama soki ya owa tiwateramone tinahabone
tike me one ni ya. Tiwati yana ni terei nabone tike,
tiwati e na tiwa, arakawa ha ni famahi ha ni watare ya
mata. Keye amakere",** ati nematamonaka.
31 Betiro Sesowi hora kasehimatamonaka kasiro ya.
"Owati yana rabone oke, tiwa owateramone ona owa. Keye
amakere. E fama me one era nabowabone me ati na tiwa
owakanakosarabone oke", ati nematamonaka. Me nafi ati e
nemetemoneke, Betiro ati nima.

Sesowi ora nematamonaka awa boti ya.

32 Me tokehemetemoneke Ketisemani ya. Awa wati ka
yama inimetemone amake, Ketisemani. Sesowi he ya tataba
mera hiyarematamonaka. **"Teoso ha omatibe. Te naorihi
ahi",** ati nematamonaka.
33 Betiro toha, Tiako toha, Yowao toha, me na me ya tabe
mera towakematamonaka. Faya ati boti yawamisehimata-
monaka fahi.
34 Mera hiyarematamonaka. **"Owati boti kokoriri ke.
Ahabinima one oke, kokoriri oni karo. Te nahori ahi,
te tonokoa te".**
35 Hike ya toka ne sonarisehimatamonaka, Teoso ha nari.
"Aba abi tiwati amosi ya ohabarahabone onahara oke.

36 **Abi yama nihinaraba watakere tiwa ni ya. Kobo tekitimakehi, onofa okere. Yama onofa ya owehene toharabone oke. Fara yama tinofa ta hiri onahabone oke",** ati nematamonaka.

37 Kame he ya tataba me terei na mera wasimematamonaka, me amo nani mati. **"Simao, amo tine ti? Tikitarini? Tikitara tiwa awine tike, tinokoaba tiwa, bahi ohari ya",** ati nematamonaka, Betiro hiyarari.

38 **"Te tonokohi, te ora na te, te ehene hiyara wataribone karo, inamati tera totomi ne ya. Te ati boti amosa yama amosa te hiri nabone te ati na yama tera kasawarineke, te kitara te",** ati nematamonaka.

39 Tokatase ora tasehimatamonaka. Fara yama hikaminaha kaminamatasehimatamonaka.

40 Kamatase mera wasimatasehimatamonaka, me amo nani mati, nokobisa me koro hikanani mati. Kamehi ehene me tafiha me ati wataremetemoneke.

41 Tokomatase kamatasehimatamonaka. **"Te amo tasine? Te hasi nine? Fayawa amake. Oko amo nibone amake haro. Neme ka Owa me ta kabote naboneke me ihi hiyara me ni ya.**

42 **Te nahomisahi. Hima, te awa hari, kamakiari, owa ta nebonaha".**

Sesowi me watehemetemoneke.

43 He ya tataba mera hiyarasa ne ni ya Yota kobo namakimatamonaka, me 12 na me ka owa. Me one ya tabehimatamonaka, yimawa toha, mata toha ne me bokori na mati. Sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, me ka hiti me toha, me na me me yosehemetemoneke.

44 Yota mera hiyaribehimatamonaka, Sesowi me watohabone mati. "Efe noko toma onaki ya te wate ya te towakamehibanaka. Te hasi nirayaho", ati nibehimatamonaka.

45 Me kobo namakia Yota towanawitimarika Sesowi ni ya, hibati ya. "Habi", ati nematamonaka, he noko bako komi nakehari.

46 Sesowi me watehemetemoneke, me hekamebonaha.

47 Me ka owa ohari yimawa soba towiti sasetoti ehebote ka yama aahi owa narabo ra tari nabasematamonaka.

48 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Te kamakine owa ni ya, yimawa toha, mata toha ne te bokori na te, owa te watahabone te ati na te? Kofeno mono onahamone te ati na te awineke.**

49 **Owa te awi nofa te amake me okanawana owa teboro ka yama ya fara yama we nima. Himataba owa te wati nofara te amari, teboro wari ka yama ya? Teoso**

ka yama hani ya yama me hikaminehemete nima te ehene nineke", ati nematamonaka.
50 Sesowi ya tataba me nafi kana nawaha me hekanakose-
himatamonaka.
51 Ohari yotohimatamonaka, hine ya makari riyo tohaha
weye nari, bofe ka watararo. Me hiwatematamonaka.
52 Me tama hine hinaka makari sota tonaha tasi tone
tokomematamonaka, korone tohahari.

Sesowi warehimatamonaka Kaifa nokosi ya.

53 Sesowi me towakamehemetemoneke sasetoti ehebote
ni ya. Sasetoti me ka hiti me nafi me me yoro tokani-
wamemetemoneke. Me ka hiti me toha, Mowisei ati
kakamina me toha, nemetemoneke.
54 Betiro yotoba nematamonaka hike ya. Me kobo
tonamemetemoneke, sasetoti ehebote ka yobe ya. Betiro
wakosehimatamonaka yobe beheri ya, yifo hiwa nari,
saotato me ya tabahari.
55 Sasetoti me ka hiti me ya soteo me ka hiti me nafi
me tabaha Sesowi ahabebona me ati nemetemoneke. Me
one me siba nemetemoneke, Sesowi me kaminabone mati,
ehene hiyaremona me ati nabone mati.
56 Keye me hiri na Sesowi ehene hiyaremona me ati nama
nemetemoneke, me tamaha mati. Keye me hiri kene yama
ati remetemoneke, mera kasawariharo. Owa ati yana, owa
ati yana, nematamonaka, me ati hihiyanikima mati.
57 Me one nahomisa Sesowi yama hiyara hiri nemona me
ati nemetemoneke.
58 "Ati e ne ati ota mitahareka ahi: 'Hehi teboro me hiri
hinehi onasonahabone oke. Yama wehe terei na ya teboro
hiri onahabana oke, me ihi amarari', ati nareka", me ati
nama nemetemoneke.
59 Me one ta ati hihiya nemetemoneke.
60 Me baikani ya sasetoti ehebote wamise Sesowi aate
nematamonaka. "Tiwati watarine? Keye me hiri na me
awine, tiwatimone me kamina tiwa?" ati nematamonaka.
61 Sesowi ati wataremtamonaka.
Sasetoti ehebote ati yana namatasehimatamonaka.
"Kirisito ama ti, Teoso ota kahiyaratehi biti?" ati
nematamonaka.
62 **"Efe ama oke. Neme ka Owa te awatehaba
te amake, itariari Teoso kitehi ka kanihina ka ya,
kamahari neme sabi boti ya".**
63 Sasetoti ehebote yawehi fara hinaka makari sibi kare-
matamonaka. "Me e ha namarabone eke, he me kaminaba
mati e ni ya, ehene hiyaremona me ati na mati.
64 Fare abono ati te mitawahaka waha, Teoso nima
nemona ati nari. Himata nima te ati ri?" ati nematamonaka.

Sesowi ahabebona me nafi ati nemetemoneke.
65 Me one Sesowi firo nemetemoneke. Me one noko hikarafe noko me koho hiwitimatamonaka. "Tiwati yana nahi. Hike tonoko tao kanara?" me ati nemetemoneke. Saotato noko me tao hikanematamonaka.

Betiro Sesowi watoremona ati nematamonaka.
66 Betiro wabasehimatamonaka yobe beheri ya. Sasetoti ehebote nanarifa kakehemetemoneke he ni ya.
67 Yifo hiwa ne hiwehi hekatomematamonaka. "Tisawi tina ama tike Sesowi ni ya, Nasare kari".
68 Betiro ati hiyarematamonaka. "Yama owato okere, tikaminaharo", ati nematamonaka. Nokobi wani yabori ya yaka toname ya arakawa ha ni yana nematamonaka.
69 Sasetoti ehebote nanarifa hiwe yofi hikanematamonaka. "Efe owa amaka hari", ati nemetemoneke.
70 Ati hiyatasarematamonaka.
Yama totoyabo kawahi ya me aate hinehimatamonaka, me nahoha mati he beheri ya. "Me ka owa ama tike. Keye amakere. Tiwa ota watoha otake. Karireya ka me ka owa ama tike", me ati nemetemoneke.
71 Betiro ati yana tasematamonaka, Teoso ino itihari. "E ka owa hahi owatotere te kamininеke", ati nematamonaka. Keye hiri ne ya Teoso hinabowebona ati nematamonaka, ati nematamonaka.
72 Arakawa ha namatasematamonaka. Faya Betiro yama wati nawahematamonaka, aya Sesowi hikaminaharo, he hiyarari. **"Tiwati yana ni terei nabone tike, arakawa ha namatasare ya mata, owa tiwateramone tina tiwa".** Betiro ati boti yawe ohi nematamonaka.

15

Birato Sesowi aate nematamonaka.
1 Hiba yama wa ni ya me ati yana tonehemetemoneke, Sasetoti me ka hiti me toha, soteo me nafi ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, na me nafi yoro tokana mati, me ka hiti me nafi. Sesowi mano me hikamato me heke me ta hiwitimatamonaka Birato ni ya.*
2 Birato aate hinehimatamonaka. "Soteo me ka towisawa ama ti, ha tiwa?" ati nematamonaka.
"Ee, fara tiwati nima yama nineke", Sesowi ati nematamonaka.
3 Sasetoti me ka hiti Birato me hiyaremetemoneke, yama hiyara tamaha Sesowi hiri nemona me ati nama na mati.

---

* **15:1** 15.1 Homa ka owamatamona amaka, Birato. Soteya ka kofenato tohehimatamona amaka, Homa ka me ihi.

4 Birato Sesowi aate namatasehimatamonaka. "Tiwati
yana rine? Me ati timitahi, yama hiyara tamaha hiri
tinahamone me ati na mati", Birato ati nematamonaka.
5 Sesowi ati yana namarematamonaka. "Hika", Birato ati
boti ati nematamonaka.

Sesowi ahabebona me hinehimatamonaka.

6 Birato soteo me ka owa ohari fifito toniha tohehimata-
monaka, fara Basikowa ka marina nima, me kibeha mati
kateya ya. Mera aate ne me ka owa ino me hitihi yokana
fifito toniha tohehimatamonaka.
7 Me ka owa foyehi inomatamona amaka, Basaba. Basaba
me one ya tabehi Homa ka me me mowa na me ihi itiha me
me hiwata me me te hinehemetemoneke kateya ya.
8 Soteo me kamakia Birato me aate nemetemoneke, me ka
owa fito tonihebonaha.
9 "Efe soteo me ka towisawamona fito onihibana te ni ya?"
ati nematamonaka.
10 Sasetoti me ka hiti Sesowi me ta na mera watohimata-
monaka, me one tamaha Sesowi me nofi karo.
11 Basaba Birato fito tonihebona me ati nemetemoneke,
sasetoti me ka hiti me ati ihi.
12 "Himata nima oniheba amara, soteo me ka towisawa-
monaha?" Birato ati nematamonaka.
13 "Te ba kanaho awa ya, ahabebana", me ha ni ati
nemetemoneke.
14 "Himatabana? Himata hiri rano hiyararo?" Birato ati
nematamonaka.
Hine ya me ha ni kitamisehemetemoneke, "Te ba kanaho
awa ya", me ati na mati.
15 Birato Basaba tasi tonihematamonaka, me yawi ya he
me kakoribone karo. Ati ehene saotato Sesowi me kosi
nemetemoneke. Faya saotato mera yosehimatamonaka,
Sesowi me ba kanahabone mati awa ya.

Saotato Sesowi me haha kanehemetemoneke.

16 Saotato Sesowi me towakamehemetemoneke kofeno
ka yobe Beretorio tohehi ya. Saotato me nafi me ha
nemetemoneke.
17 Makari mamawa na ya me weyeye hinihematamon-
aka.† Tati boronebona me hikowemataka, atine kihaharo,
towisawa tati borone nima naro, me weyeye hinihebanoho.‡
18 Me haha hinehimatamonaka. "Soteo me ka towisawa,
titaminahi", me ati nemetemoneke.
19 Tati me baba hirehimatamonaka. Me firo hinehi-
matamonaka. Me isi yobati ya me naoha me boboko
tokanihemetemoneke, he me haha kana mati.

---

† **15:17** 15.17 Me ka towisawa makari mamawa na me weweyeri tohehemetemoneke. ‡ **15:17** 15.17 Me nafi ka towisawa me tati bori oro tohaha me weweyeri tohehemetemoneke.

20 Faya haha kani me hawa hihe ya makari mamawa
na me sota na fara hinaka makari ya me weyeye hini-
hamematamonaka. Me hekamematamonaka, awa ya me
ba hikanebonaha.

Sesowi me nawanemetemoneke awa ya.

21 Me yaka na Sireni ka owa me awehemetemoneke, kobo
nakehari, Serosarei ya, kakehinoho Serosarei yabori kari.
Inomatamona amaka, Simao, Aresatiri ya Hofo me famaha
me ka abi. Me hiyosematamonaka, Sesowi ka awa tiwa
kanehibonaha.
22 Sesowi me towakemetemoneke yama ini Kokota tohaha
ya. E tati tone ino amake, Kokota.
23 Miha atahone ya fi me ketehemetemoneke, Sesowi
hifahabonehe, hifarabanihi.
24 Awa ya me ba hikanematamonaka. Sesowi ka makari
me ebe nemetemoneke. Yama me were nemetemoneke,
makari me ebe nabone mati.
25 Me hinawanehimatamonaka bahi 9 ya.
26 Awa baki ya yama hani me rawi kana Sesowi tati neme
ya awa me nawanemetemoneke, Sesowi ka yama hiyara
hiri hina me watohabone mati. "Soteo me ka towisawa
amaka", yama hani ati nemetemoneke.
27-28 Yama boboti me famaha me me kanawikimemete-
moneke Sesowi beheri ya. Hinaka kanihina ya owa kawa,
hinaka yasoka ya owa kawa, nematamonaka.
29-30 Hawi ya me yaka na me haha hikanematamonaka,
me tati me weori na mati. "Ahi", me ati nemetemoneke.
"Fara tiwa tikasomahi, teboro tinahabihabone tina tiwa, hiri
tinamebonaha yama wehe terei na ya. Tikisamahi awa ya",
me ati nemetemoneke.
31 Sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me
toha, na me abe hiyaremetemoneke, Sesowi me haha kana
mati. "Me one ta kasome hiwa kasomi watore awaka fare",
me ati nemetemoneke.
32 "Kirisitomona amaka, Ihayeo me ka towisawa. Kik-
isama naho, kisami e awabaya, ati e nofawabaya", me ati
nemetemoneke. He ya me tabaha me ati yana, nemete-
moneke, he me hora na mati, awa ya me kawana mati.

Sesowi ahabematamonaka.

33 Bai nokorise ya yama kayomemetemoneke, yama
nafi. Manakobisa yama soki fawa nemetemoneke bai weo
towawiti ya.
34 Bai terei ne ya Sesowi ha nematamonaka kasiro ya.
"Teoso, oko Teoso, himataba owa tinaharikosine tiri?",
ati nematamonaka. Fara me atibisa amake haro: **"Erowi,
erowi, rema sabakitani?"** ati naro.

35 Haha me naho yabora ati me himitematamonaka. "Ati
te mitaho, Eria ino ha nari", me ati nemetemoneke.
36 Owa kana ni tokome finakiri towakitimematamonaka.
Faya esibosa sa nife hinawanehemetemoneke, awa tati
boni ya. Faya ta hikamisamakehemetemoneke, Sesowi
hifahabonehe. "Hine naka. Eria kake ya Eria hiti ya iti e
aawa nebanaka", ati nematamonaka.
37 Sesowi ha ni kite ya ahabematamonaka.
38 Teboro boti ka yama babari kana makari tohaha sibi
karehemetemoneke. Neme ya sibi kari yana na sibi kari
kisa sibi kari kobo nisehemetemoneke bofe ya.
39 Saotato me ka hiti waki Sesowi awehimatamonaka,
ahabari. "Hehi Teoso biti tohe awaka hari. Keye amakere",
ati nematamonaka.
40 Me fanawi naho nemetemoneke hike ya, Sesowi me
kakatoma mati. Maria Matarena toha, Sarome toha, Maria
Tiako ya Yose me famaha me ka ami toha, Tiako yati.
41 He ya tataba toharawehemetemoneke Karireya ya, he
narifarawaro. Me fanawi one toharawa nemetemoneke, he
ya tabakirawaro Serosarei ya.

Sesowi me kamohemetemoneke.

42 Sabato nokosi ka yama wehemetemoneke. Bahi tokehi-
matamonaka.
43 Yose kake kobo nakehimatamonaka, Yose Arimateya
kari, me ka hiti me ka owa tohahari, yama kihahari. Teoso
ka towisawa kakibona ka yama Yose nonoki tohehimata-
monaka. Habo bayihi Birato aate nematamonaka, Sesowi
abowi ta nebonaha he ni ya.
44 Keyemone Birato ati boti ati nematamonaka, Sesowi
ahabamataremona ati nari. Saotato mera yoyose aate
nematamonaka, Sesowi kaminebonaha.
45 Saotato mera yoyose ati mite ati amosematamonaka,
Sesowi abowi Yose itibasehibona ati nari.
46 Yose makari riyo tohaha kanike Sesowi itibase Sesowi
rofi kawahematamonaka, makari ya. Hibehimatamonaka
yati hoti me wi hinaha ya. Yati nafiha karoro towahame
tama noki bori bari kawahamematamonaka yati ya.
47 Maria Matarena ya Maria Yose mati famaha yama me
awehemetemoneke, Sesowi foye ka yama.

16

Sesowi wamisamematamonaka.

1 Sabato nowati ya Maria Matarena toha, Maria Tiako
mati toha, Sarome toha, me na e abowi tehene me
kanikemetemoneke. Me hekamakiabone me ati nemete-
moneke, Sesowi abowi me ketehabone mati.

2 Tomiko ya me bosa na hiba bahi kamaki ne ya me
tokehemetemoneke Sesowi temene ya.
3 Me abe hihiyara tosi nemetemoneke. "Hike yati itiraba,
e tokiyomiba karo?" me ati nemetemoneke.
4 Me kobo tonama yama me aawa na nokobi howa tokana
me awehemetemoneke. Yati nafihemetemoneke, tama noki
bori.
5 Me tokiyoma yetene itari me awehemetemoneke, kahi-
hina ka ya, makari sawawa akahari. "Hika", me ati
nemetemoneke.
6 Ati yana nematamonaka. "'Hika', te ati rima nahi.
Sesowi Nasare ka te siba na te awineke, Sesowi me ba
hikanari awa ya. Watamakara ahi. Kitamatasahareka.
Yama te aawa nahi, taboro, me hibari karo.
7 Te tokomahi Betiro me ni ya, te tokominamabaya. Tai
tohamebonaka te nokosi ya Karireya ya. Te awehibanaka
fahi. Fare ati narima nebonaka", ati nematamonaka.
8 Faya tama ya me tasisi na me kana ni tokomemete-
moneke, me hoyahoyari kana na mati, yama me kahiyara
mati. Yama kamini me watoremetemoneke, me kakome
karo.
9 Sesowi yati tohamematamonaka tomiko ya, yama hiba
wa ni ya. Maria Matarena hiwibehimatamonaka. Afa hika-
somehemetemoneke, hinamati me 7 na me ihi tohaharo.
10 Tokoma he ya tataba mera towasimemetemoneke, me
ohi na mati, me yawaha mati.
11 Faya hikaminehimatamonaka me ni ya, kitamari.
Hiwehimona hinehimatamonaka. He ati me mitaha he ati
me nofaremetemoneke.
12 Yama we one ya hinaka me one famaha sitati beheri
ya yaka kanaha me ni ya kobo nematamonaka, noko awi
hihiya nawahari.
13 Me kakama hiyara me kamina me ati me hinofareme-
temoneke.

Sesowi he ya tataba me ni ya kobo nematamonaka.

14 Yama we one ya he ya tataba me 11 na me tafaha me
ni ya kobo nematamonaka. Mera hora nematamonaka, me
one ati me nofara mati, he kitami me awa mati.
15 Ati e nematamonaka ahi: **"Te tokahaba teke tabora
bara ya yama nafi ya, hiyara amosa te kaminaba te,
me nafi ni ya.**
16 **Haha owa nonofa me tohawaha me te iibofarisa-
habone teke, Teoso me hikasomahabone mati. Te ati
me nofara Teoso me hikakohaboneke.**
17 **Owa nonofa me tohaha yama me namohaboneke
fotaharo. Inamati me toyosemaboneke, owini me hiri
ni ya. Me ati hihiya naba me amake.**

18 **Maka me wataha me tama ni ya, maka kome**
wataraboneke me ni ya, mera wai naro. Yama komaha
me fawi ya yama kome watarihi naboneke me ni
ya. Yama kome me awaha me mese ya me mani me
kakibari ya me amosamaboneke".

Sesowi tokomisehimatamonaka neme ya.

19 E ka Hiti Sesowi Kirisito hiyari fawa ne ya Teoso
hekimisamematamonaka neme ya. Tokome itarimatamon-
aka Teoso ka kanihina wani ka ya.

20 Me tokehemetemoneke yama nafi ya, Teoso ati me
kaminabone mati. E ka Hiti ati ehene yama me namoheme-
temoneke fotaharo, he ati me kamina mati. Yama me awaha
yama me hikamina me watohemetemoneke, keye amararo.

Roka
Roka ka yama hanimetemone amake, Sesowi tamine kaminari.

Roka ka yama hani kaminematamonaka.

1-4 Teofiro tiwa onofa oke, kasiro ya. Yama hani rawi okine oke, tiwahabonehe. Yama hani tiwaha yama hani tiwi ya tiwati e nabone onahara oke ahi: "Hiyara omitaha amosa awineke", tinahabone tike, oko yama hani tiwaha tiwa. "Keye me hiri ra me awineke, Sesowi me kamina mati", tinahabone tike.

Me one yama hani rawi narawa me amake, Sesowi tamine, me tamaha mati. Me hiwehimata me hikaminate amaka, ota ni ya. Sesowi me awehemete Teoso ati me kakamina tohineke. Me ohiyarahara oke, yama owatoabone owa, oko yama hani amosabone owa.

Teoso nanarifa Yowao kaminematamonaka, watehibanoho.

5 Sasetoti me ka owa Sakaria tohe wiwina tohehimatamonaka, Soteya ya. Soteya ka towisawa inomatamona amaka Eroti. Sakaria Abatia ka notimatamona amaka. Sakaria fati inimetemone amake Isabeo. Isabeo hinakiti inomatamona amaka Arao.

6 Sakaria fati ya famehi me ihi aamosa tohehemetemoneke, fare Teoso ati nima me ihi nabone mati.

7 Me kakahiwa toharemetemoneke. Isabeo kahiwihina na toharemetemoneke. Me fami botokimehemetemoneke.

8 Abariko owa ya Abatia ka noti sasetoti me tohaha Teoso ka yama me ahi nemetemoneke teboro ya.

9 Yama wehe one ya me ati ihi Sakaria tokiyomehimatamonaka teboro baikani ya, wami sari kanehibonaha, Teoso ka wamibonehe.

10 Sasetoti wami sari kanehimatamonaka. Wami sari kane haha me nahokosa me tamaha Teoso me ha nemetemoneke.

11 Faya Teoso nanarifa kakehimatamonaka Sakaria ni ya. Wehimatamonaka, fara wami sasari kana beheri ya.

12 Teoso nanarifa Sakaria awe habo si tonehimatamonaka. Teoso nanarifa nakomehimatamonaka.

13 Teoso nanarifa ati yana nematamonaka. "Sakaria kakomerima tinahi. Tiwati Teoso mitehimona ati nareka, ha tinahari. Teoso ati ehene Isabeo inamatewe nawataboneke, tikataobonaha. Ino ha tinehibonaka, Yowao tohehibonaka.

14 Yayai tinahabone tike. Me one yayai, naboneke, inamatewe wate karo, me tamaha mati.

15 Inamatewe Teoso hinofatehiba amaka. Fi fawarihi,
kasasa fawarihi, tehibonaka. Teoso Kanamori kitehibonaka
he ni ya, foyasa ne ya mati tori ya, watehibanoho. Teoso
Kanamori kitehi sasawi tohehibonaka he ni ya.
16 Me ati boti namosawahamehiba amaka, me tamaha
mati, Ihayeo mati. Faya Teoso me nofawaboneke.
17 Tokehibonaka, Teoso nokosi ya. Fare Eriyamatamona
nima nebonaka, kitahari, Teoso Kanamori ehene. Ati me
himite ka me makiti matehe me nofawaboneke. Me ihi
hiyara me one ati me kamitaboneke waha, me ihi amosa
me ati. Mera hawa tonihebonaka, Teoso ka me tohawabone
mati", Teoso nanarifa ati nematamonaka.
18 Sakaria ati yana nematamonaka. "Keye amarini? Ota
kahiwaba ota ama?" ati nematamonaka. "Bote ama oke.
Oko yibote bote tohinima ke bisa".
19 "Kabirieo ama oke", Teoso nanarifa ati nematamonaka.
"Teoso ya fafama ama oke. Teoso owa yosehi okine oke, tiwa
ni ya, tiwa ohiyarahabone owa, hiyara amosa tiwatoabone
tiwa.
20 Owati timitahi haro. Owati tikasawaria tiwati yana ni
watomarahabone tike mata. Manakobisa tikatao wate ya
tiwati yana ni watomatasahaba ama tike. Owati amosate
ama oke. Yama owatote ama oke", ati nematamonaka.
21 Me nahokosaha Sakaria me noki nemetemoneke. "Hi-
mata ebe ne kamakabote rara?" me ati nemetemoneke.
22 Sakaria kiyomame mera hiyarebona ati yana ni wa-
torematamonaka. "Sakaria inamati awehino tohe awaka,
teboro baikani ya", me ati nemetemoneke. Sakaria ati yana
ni watore hine ya yama yofi nematamonaka, yehe ya.
23 Yama wehe one ya Sakaria yama ahi ni hawa tohemata-
monaka, teboro ya mata. Tokomematamonaka, fare taboro
ya mata.
24 Yama wehe one ya Isabeo nabati weye nemetemoneke.
Nabati weye na wawahiya tohehemetemoneke, yobe toro
ya. Hinaka abariko siko nematamonaka, wahiyaro, yobe
toro ya.
25 "Teoso ati ehene onabati weye one oke, Teoso owa
nofe kari. Owa me haha kanamarahabone oke", ati
nemetemoneke.

*Teoso nanarifa Sesowi kamina nematamonaka, wate-
hibanoho.*

26 Isabeo nabati weye ni ka abariko 6 ne ya Kabirieo Teoso
hiyose tokehimatamonaka, Maria tabori ya ahi Nasare ya.
Karireya ka sitatimetemone amake Nasare.
27 Yose fatibonemetemone amake, Maria. Yose hitihabone
hina ati amosemetemoneke, Kabirieo ati watare ya mata.

Yose Tafi ka notimatamona amaka. Maria atonametemone amake, me ahi hiraharo.
28 Kabirieo tokiyome ati yana nematamonaka.

"Maria afa ama ti? Maria Teoso tiwa nofaka. Teoso sawika tiwa ni ya", ati nematamonaka.

29 Maria Teoso nanarifa ati mitaha ati boti yama nima nemetemoneke. "Himata nima ati nara?" ati nemetemoneke.
30 "Maria watorima tinahi, Teoso tiwa nofehi tiwa", ati nematamonaka.
31 "Maria owati timitahi haro. Tinabati weye naba ama tike. Tikatao nehiba ama tike. Ino te nawatebonaka, Sesowi tohehibonaka.
32 Kitatehibonaka. 'Okatao amaka', Teoso ati nebonaka.
33 Ihayeo me ka towisawabona amaka, Teoso ati ehene. Fare Tafi namatamona nima nebonaka. Tafi Ihayeo me ka towisawa tohibehimatamona nima nebonaka. Yako ka noti me ka towisawa tohatehiba amaka. Ihayeo mera kakatomi fawa rihi tehiba amaka", ati nematamonaka.
34 Maria ati e nemetemoneke ahi: "Owa me ahi nofara ama oke. Himata nima onaha okatao nehiba ama ori?" ati nemetemoneke.
35 "Teoso Kanamori kisehibonaka tiwa ni ya. Teoso kiti baforine ya tiwahabone tike. 'Inamatewe Teoso biti tohe awaka. Fare Teoso nima te amaka', me ati naba me amake.
36 Maria owati timitamata. Ati hine ka Isabeo bote tohaha nabati weye narake. Me ati e nibaha me amake ahi, 'Isabeo kahiwateraba amake', me ati na me amake. Nabati weye ni ka abariko 6 tohaka waha.
37 Teoso yama nafi watote amaka, kitahari", Kabirieo ati nematamonaka.
38 "Ee fara tiwati nima onahabana oke", Maria ati nemetemoneke. "Teoso nanarifa ama oke", ati nemetemoneke.

Faya Teoso nanarifa fawa nematamonaka.

Maria Isabeo yaka nemetemoneke.

39 Yama wehe one ya Maria yana tona tokomakekabote nemetemoneke, sitati one ya, Yota ka sitati ya, seha ya.
40 Maria kobo towitia tokiyomehemetemoneke, Sakaria ka yobe ya. Faya Isabeo haha nemetemoneke.
41 Maria ati Isabeo mitaha nabati inamatewe tai hinehemetemoneke. Teoso Kanamori kitehimatamonaka, Isabeo ni ya.
42 Isabeo ati kitehemetemoneke. "Maria Teoso tiwa nofaka, ha tiwa ta. Me fanawi one Teoso nonofa raba ka. Teoso inamatewe nofa, naka hari, tinawatehibonaha.
43 Ha owa yama owatora owa ni ya tikine tike, Teoso tiwa yosehino tiwa. Oko Hiti mati ama tike.

44 Aya tiwati omiti ya inamatewe onabati tai ne amaka, yayai nari.
45 Teoso tiwa nofaka, tiwati amosani tiwa, Teoso ati tamine timitani tiwa", ati nemetemoneke.

Maria Teoso tahi kayakemetemoneke.

46 Maria ati e nemetemoneke ahi: "Owati boti e ke ahi: 'Teoso amosaka', onaha
47 owati boti yayai nineke, Teoso owa kasome owa.
48 Ohonaraha otaminahamone me ati naboneke waha Teoso ati ehene. Me ati e naboneke ahi: 'Teoso hinofa hikeni', me ati naboneke. 'Teoso hinofemete amake', me ati tehaboneke, me yanamakeha mati.
49 Owa kasomaka, kitahari, e nima rari.
50 Teoso ehene e tehi amaka ahi: Teoso ati e nonofa era nofate amaka. Teoso yahi fawa tere amaka.
51 E ka one yama me watohamone me ati na Teoso mera katomareka, kitahari. Me kana ni tokarikosaharake, me kitamara mati, Teoso ehene.
52 E ka one towisawa me tohaha towisawa me tohamaraboneke, Teoso ati ehene. Me one yama me watora yama me watoaboneke, Teoso ehene.
53 Me fimiha me tafebone Teoso ta nareka. Me one ta yama me kihaha Teoso ni ya yama me kanika me ka yamabone Teoso ta rareka.
54 Ihayeo mera kasomareka waha. Ihayeo Teoso nanarifa me amake. Mera kasomareka, hibati ka atimata fawa nire kari.
55 Hibati ya e ka iti boteri mera hiyarematamonaka. Abarao hiyara, me one hiyara, nematamonaka. Ati e nematamonaka ahi: 'Tera owakatomatehaba ama oke. Te ka noti me owakatoma, otehaba ama oke', Teoso ati nematamonaka", Maria ati nemetemoneke.
56 Maria ka abariko terei nematamonaka, Isabeo tabori ya. Manakobisa Maria tokomemetemoneke, fara tabori ya.

Yowao watehimatamonaka.

57 Yama totoyabo kawahi ya Isabeo tori kome yana tona biti watehimatamonaka.
58 Sakaria wini yabore ka me toha, fara me one toha na, hiyara me mitaha me ati e nemetemoneke ahi: "Teoso Isabeo nofe awaka", me ati nemetemoneke. Isabeo yayai, me one yayai, nemetemoneke, me winaha mati, Isabeo wini yabori ya.
59 Yama wehe 8 ni ya me kakehemetemoneke, Sakaria ka yobe ya, inamatewe sowiri ataro kote me wisi nakosabone mati. Inamatewe inobona me nawatabone me ati nemetemoneke. "Sakaria tohehibanaka. Fare bati ino ya ino tohehibanaka", me ati nemetemoneke.

60 Mati ati hiyaremetemoneke. "Sakaria toharebanaka.
Yowao tohehibanaka", mati ati nemetemoneke.
61 "Te one me ka owa ino e neba watakara ahi", me ati
nemetemoneke.
62 Faya bati me aate hinehimatamonaka, ati me himite-
bonaha. Me ati wataremetemoneke, hine ya yama me yofi
nemetemoneke, me yehe ya.
63 Yama hani rawi kabona ka awa baki ati nematamonaka.
Yama hani rawi kane ati e nematamonaka ahi: "Yowao
amaka", ati nematamonaka. "Hika", me ati nemetemoneke,
Yowao ino me nofara mati.
64 Sakaria yama hani rawi kane ya ati yana namehi-
matamonaka tasa, Teoso ati ehene. Ati yana ne Teoso
kahiyarehimatamonaka.
65 Me kakomehemetemoneke.
66 Hiyara me kaminemetemoneke me one ni ya, me wina
mati, sitati yabori ya. Hiyara me mita me ati boti yama
kaminemetemoneke. "Himata nima Sakaria biti ehene neba
amara, Teoso ya famahari?" me ati boti ati nemetemoneke.

Sakaria Teoso ati kaminematamonaka.

67 Teoso Kanamori kitehi sawihimatamonaka, Sakaria ni
ya. Makoni ati yana nematamonaka, Teoso ati kaminari.
68 "Ihayeo me ka Teoso amosaka kasiro ya, era kasomari.
69 Teoso ati ehene e ka owa kakehinoka, era kasome-
bonaha, Tafi ka noti.
70 Teoso ati kakamina me hikaminehimatamona amaka
hibati ya, Teoso ati me kamina mati.
71 Era me nofara mera mowa nebona ati nematamonaka,
era kasomebonaha.
72 E ka iti boteri mera hiyarematamonaka. Ihayeo mera
kasomatehibona ati nematamonaka.
73 "Fara owati nima owehene te ama oke. Keye amakere",
Teoso ati nematamonaka, Abarao mera hiyarari, e ka iti
boteri mati.
74 Teoso era kasomatehibona ati nematamonaka. Teoso
era kasome ya yawa e nakomeri ya Teoso e narifawahate-
habone Teoso ati nematamonaka.
75 E amosawahatehabone eke, Teoso ni ya. Fare Teoso
nima e nawahatehabone Teoso ati nematamonaka, fara
yama wehe nima", Sakaria ati nematamonaka.
76 "Okatao Teoso ati kakamina tihatehaba ama tike. Tai
tihahabone tike Teoso nokosi ya, hawi tinamosahabone
tiwa, Teoso hawinebonaha.
77 Tiwati me miti ya me ati e naboneke ahi: 'Teoso era
kasomaka. Teoso ati somawamaka waha', me ati naboneke,
yama hiyara me hiri na mati.
78 Teoso yahehibonaka, e ni ya, e kawahi ya, fara Teoso
ka yama wehe ya.

79 Teoso ka yama wehe kamaki ya yama soki ya me
nahoha me nahohaboneke yama wehe ya. Me ahabinima
na me kitamawahaboneke. Hawi amosa yofi kanehibonaka,
e amosawahibone karo", Sakaria ati nematamonaka.
80 Yowao yanawahe yama watohi wiwina tohehimata-
monaka yama honara ya, yama noki nari, hiwa namohi-
bonaha Ihayeo me ni ya.

2

Sesowi watehimatamonaka.

1 Me nafi ka towisawamatamona amaka, Sesa Akosto.
Mera yosehimatamonaka, me nafi ini me rawi narawabone
mati,
2 me me tomi hikanabone mati, me nafi ini watara mati
mata, babeo ya. Kirino Siria me ka towisawa tohehimata-
monaka, Sesa ati ehene.
3 Me tokomarawemetemoneke, fara me ka iti me ta-
borimetemone ya, me ini me rawi nabone mati fahi.
4 Yose yana tonehimatamonaka, Nasare ya Karireya ka
sitati ya. Tokehimatamonaka, Berei ya. Soteya ka sitatime-
temone amake, Berei. Tafi taboromatamona amaka, Berei.
Yose Tafi hinaka noti tohe ka Yose tokehimatamonaka, Berei
ya.
5 Yose Maria ya famehi me towakemetemoneke, Berei ya.
Maria Yose fatibone nabati weye nemetemoneke.
6 Berei ya me kobo tokowitia tori kome yana tonehemete-
moneke.
7 Faya biti watehimatamonaka, biti taiti. Rofi hikawe
hibehimatamonaka, bowi me tafe wiye ya, yobe me kihari
karo, me tamaha me ihi, Berei ya me kakehani mati.

Teoso nanarifa Sesowi wati me kaminemetemoneke, ofeya nanarifa me ni ya.

8 Bere yabori ya me nahohemetemoneke, ofeya me
kakatomarawaha mati, kabo ya, masiri boti ya, yama soki
ya.
9 Faya Teoso nanarifa kakehimatamonaka me ni ya. Teoso
ka yama oye firi nisehemetemoneke, fara me naho ka yama
ya. Me kakomemetemoneke kasiro ya.
10 "Te kakomeriyahi. Hiyara amosa te mitahi", ati
nematamonaka. "Hiyara te ka one me miti ya me yayai
naba me amake, me nafi.
11 Hiyara amake haro: Kirisito watahareka, Tafi tabo-
romatamona ya. Te ka towisawatebona amaka. Tera
kasomatehiba amaka.
12 Te towasiwitiba amaka, forehari, bowi me tafe wiye ya,
rofi kawahari makari ibe ya. Bowi me tafe wiye ya forehi

te towasiwiti ya 'Efe amaka hari', te ati naba teke", Teoso nanarifa ati nematamonaka.
13 Ohari kakibehi manakobisa me tamaha me ya tabawe-
himatamonaka. Teoso me kahiyaremetemoneke.
14 Me ati e nemetemoneke ahi: ""Teoso amosaka', ota ati
na otake, neme ya. Teoso amosabisaka te ni ya, bofe ya te
winaha te bisa. Teoso tera nofaka", me ati nemetemoneke.
15 Faya Teoso nanarifa me tokomemetemoneke neme ya.
Ofeya nanarifa me abe hiyararawemetemoneke.
"Hima e tokomibeya Berei ya. Yama e awibeya, me
hikaminaharo, Teoso ati ehene", me ati nemetemoneke.
16 Faya me tokomemetemoneke kita ya. Maria me
wasihemetemoneke Yose ya famaharo. Inamatewe forehi-
matamonaka bowi me tatafa ya.
17 Inamatewe me awaha Teoso nanarifa me ati me
kaminemetemoneke, inamatewe me kamina mati.
18 Ofeya nanarifa me ati me mita "Hika", me ati neme-
temoneke.
19 Maria ta yama wati nawahemetemoneke.
20 Ofeya nanarifa me fari tonamemetemoneke, Teoso me
kahiyara mati kasiro ya. "Fare inamati ati nima yama
naharake, e awaharo", me ati nemetemoneke.
21 Yia 8 na ahabi ya inamatewe sowiri ataro kote me
wisi nemetemoneke. Ino me hinawatehimatamonaka.
Sesowi tohehimatamonaka. Maria nabati weye namatari
ya inamatewe inobona Teoso nanarifa hitihi fare ino tohasa
nematamonaka.

Sesowi me towakamehemetemoneke, teboro ya Serosarei ya.

22 Yama totoyabo raba ni ya me hekematamonaka
Serosarei ya, me hinamobonaha Teoso ni ya. Monowi me
me tabasi nemetemoneke, me me ta hina mati Teoso ni ya,
me amosawahamibone karo Teoso ni ya, inamatewe wati
nowati ya. Mowisei ati e te amaka hinaka yama hani karo.
23 Teoso Mowisei yosehimatamonaka, yama hani e
nabone ati nari ahi:

"Te ka matehe makiti taiti Teoso ka meboneke".

24 Monowi me famaha me me ta nabone me ati neme-
temoneke, me me tabasi hinahabone mati, Teoso ka mebone
mati, Teoso ka yama hani ati ihi.
25 Me ka owa Simiao tohehi winehimatamonaka Serosarei
ya. Ehene aamosa tohehimatamonaka. Teoso noki nemata-
monaka Ihayeo mera kasomebonaha.
26 Teoso Kanamori sawihimatamonaka he ni ya. Teoso
Kanamori aate hinibehimatamonaka. Teoso ka Kirisito

awatehibona hinehimatamonaka, ahabamatare ya afa yama ya.
27 Teoso ati ehene tokiyomehimatamonaka teboro wari ka yama ya. Tokiyome Sesowi bati me hekamakimatamonaka efe yobe ya, Simiao sawi ka yobe. Haha yama Mowisei hikamina me hiri nabone me ati nemetemoneke.
28 Simiao Sesowi tiwa nematamonaka. Teoso amosemona Simiao ati nematamonaka. Ati e nematamonaka ahi:
29 "Teoso yayai oke waha. Tiwati ihi okomabone oke ohababa owa.
30 Owahareka, otara kakasomabonaha.
31 Tiwati ihi me hiwatehiba amaka, me nafi.
32 Efe yama oye nima tehiba amaka, tika yama me awibone karo, me nafi, soteo me amara mati", ati nematamonaka.
33 Faya bati mati me na Simiao ati me mita "Hika", me ati nemetemoneke.
34 Teoso mera kakatomehibona Simiao ati nematamonaka. Faya Maria hiyarematamonaka.

"Maria hehi inamatewe yanehi nafi ya ati ehene Ihayeo me one amosaba me amake, me tamaha mati. Ihayeo me one ta me ni ya yama hiyara kakehaba amake, ehene. Efe Teoso ati kamine ya me tamaha me hikakotehiba amaka.
35 Ha tiwa bisa kokoriri tinahaba ama tike kasiro ya. Mera kaminatehiba amaka, me tamaha me ati boti me wati nawaha mati", ati nematamonaka.

36 Fana one Teoso ati kakamina tohahani kobo nakehemetemoneke, Ana tohaharo, me ni ya. Ana ate Ase tohehemetemoneke. Bati inomatamona amaka Fanoweo. Ana bote tohehemetemoneke, hinaka ano 84 tohehemetemoneke. Fani ka hinaka ano 7 nemetemoneke, maki ya fami karo.
37 Winawemetemoneke ohariaro. Hinaka ano tamehemetemoneke, oharia winaharo. Fara sawi totoha tohehemetemoneke teboro wari ka yama ya, ayakaro, Teoso tahi hiri naro. Hine nafimirima na Teoso haha tohehemetemoneke. Yama wehe ya sawi fara toha, yama soki ya fara sawi toha, nemetemoneke teboro wari ka yama ya.

38 Ana kamakia Sesowi awaha ati yana nemetemoneke. "Teoso faya amake", ati nemetemoneke, Sesowi ehene. Faya fara Sesowi tamine kamini totoha tohehemetemoneke, fara me one ni ya, Teoso me noki na mati, Serosarei ka mera kasomebonaha.
39 Faya me hawa tohehemetemoneke, yama nafi me hiri na mati, Teoso hikaminaharo hinaka yama hani ya. Faya me kamehemetemoneke Karireya ya, fara me ka sitati ya Nasare ya.

40 Faya inamatewe yanawe kitawematamonaka. Yama
nafi watohimatamonaka. Amosematamonaka Teoso ehene.

Sesowi sawihimatamonaka, teboro ya.

41 Fara ano nima Sesowi bati mati me na me tokomaki
fara totoha tohehemetemoneke Serosarei ya, Basikowa ka
ayaka ya.
42 Sesowi ka ano tosi na me tokomatasemetemoneke
ayaka ya.
43 Ayaka ahabi ya me kama Sesowi tosawikosematamon-
aka Serosarei ya. Me hiwatorematamonaka.
44 Sawihimona me hinehimatamonaka fara me one ni ya.
Me yaka kana bahi toke ya Sesowi me siba nemetemoneke
fara me one me baikani ya.
45 Me hiwasirematamonaka.
Me fari tokanamemetemoneke Serosarei ya, Sesowi me
siba nabone mati.
46 Yama wehe famaha ahabi ya me hiwasimatamonaka,
sawihinoho teboro wari ka yama ya. Itarimatamonaka
borofeso me baikani ya. Me ati kamitematamonaka, mera
aate nari.
47 Ati me himite "Yama watoka kasiro ya", me ati
nemetemoneke, me nafi.
48 Faya Sesowi bati mati toha na me hiwe "Hika", me ati
nemetemoneke.
Mati ati yana nemetemoneke. "Okatao himata hiri tine tiri
hiyararo ota ni ya? Abi ya ota fama tiwa ota siba nineke,
fawa tina tiwa", ati nemetemoneke.
49 **"Himataba owa te siba rini? Owa te watorani te
awine, osawia owa okobi ka yobe ya?"** ati nematamon-
aka.
50 Sesowi ati me watoremetemoneke.
51 Sesowi ya me totabamehemetemoneke Nasare ya. Fara
hiri hinahabone me hinaha nima ehene nematamonaka.
Mati wati hiwahematamonaka.
52 Sesowi yanehi yama watohimatamonaka. Teoso hinofe-
matamonaka. Me nafi Sesowi me nofehemetemoneke.

3

Yowao mera iibofarisa na tohehimatamonaka.

1 Yowao winehimatamonaka me winari ka yama ya,
Teoso ati wasihari. Homa ka towisawa inomatamona
amaka Tiberio Sesa. Tiberio towisawa tohe ka ano 15 na
Yowao Teoso ati wasihimatamonaka. Soteya ka kofenato
Bosio Birato tohehimatamonaka. Karireya ka towisawa
Eroti tohehimatamonaka. Itoreya ya Tarakoniti famaha ka
towisawa Firibi tohehimatamonaka, Eroti nisori. Abireni
ka towisawa Risanio toha, nematamonaka.

2 Anania ya Kaifa me famaha sasetoti ehebote memetemone me amake. Yowao Sakaria biti tohahi Teoso ati wasihimatamonaka, yama honara ya.
3 Yaka nawaharehimatamonaka faha Sotao toha witi ka yama ya, me nafi hiyarari. "Te ehene hiyara te ehene te nofamarahaba teke. Te batisa, nabone teke, Teoso ati somawamabona karo", ati nematamonaka, me narabi nima nari.
4 Yama hani ati e te amake ahi, Teoso ati kakamina Isaiya tohehi ka yama hani karo:

"E ka owa ati yana nebonaka yama honara ya, ati e nari ahi: 'Teoso hawinebona te namosahi. Hawi te yai tonihahi, Teoso hawinebonaha.
5 Yama nafi ka wami kokowawa na kamowamaboneke, homi amosabana. Yati nafi nemehamarawaraba amake. Hawi kehoho kawaha yai tokanaba amake waha. Hawi hoti naha isohaba amake.
6 Me nafi Teoso mera kasome me me awahaba me amake', ati nareka",

Isaiya ka yama hani ati te amake.
7 Yowao ni ya me tokomemetemoneke, me hihibofarisabone mati. He ni ya me kamaha me aate hinehemetemoneke. "Ha te maka biti me te amake, maka komaharo. Hike te narabo nima rano, te kana nawahabone te, Teoso tera kosi rebona te? Teoso te watoha te awineke, mera kosi nebona ati nari, me ihi hiyara mati.
8 Te ehene hiyara te nofamaramone te ati na, yama amosa te hiri nawahahi waha. Te ati boti e rabone teke ahi: 'Abarao ka noti me ota amake', te ati rima nahi. Abarao ka noti mebone mera Teoso nofe ya Abarao ka noti mebone mera hiri nebonaka yati ya, so tosaharo ahi.
9 Teoso bari tama ni hawa toe awa ka nebonaka hibayata ya, awa boni hiyararo. Ka hini ya koro hiwitiaboneke yifo hiri ni ya", ati nematamonaka.
10 Yowao he ya tataba me amara he me aate nemetemoneke. "Yowao himata ota hiri ribe?"
11 "E ka owa makari famaha kihehi owa hora kasarebonaka. E ka owa yamata kihehi yamata kayawarihi, nebonaka", ati nematamonaka.
12 Me one kamakiemetemoneke he ni ya me hihibofarisa hinahabone mati, yinero yayaba mati, yinero me ta nabone mati Homa ka me ka yinerobonaha. Himata ota hiri ribe? me ati nemetemoneke.
13 "Yinero te fiya toniharahabone teke te yabahari. Fare yowabona me hine ka yama ya yowehibonaka", ati nematamonaka.

14 Saotato me kamakia me aate hinehimatamonaka. "Hi-
mata ota hiri ribe ha ota?" me ati nemetemoneke.
"Me te keyeharahabone teke, me ihi hiyaramone me
kibehabone te ati na te. Me one ka yinero te yabarabone
teke, te hamaha te. Te ka yama ahi ni manakone faya
tohahaboneke fahi".
15 Me abe hiyaremetemoneke, me nafi. "Yowao Kirisito
tohe awane?" me ati boti ati nemetemoneke.
16 Yowao mera hiyarematamonaka, me nafi. "Ha owa
tera oobofarisine oke faha ya hine ya. Owa onowati ya
kamakibonaka, kiti mati tohahari. Okita okere, ha owa.
Hehi narifi owato okara, owehene amosara owa. Teme
borone katisi owato okara ha owa, owehene amosara owa.
Tera batisa neba amaka Teoso Kanamori ya. Tera batisa,
neba amaka yifo hiri ni ya.
17 Tiriko kekero kana tama naka, hinaka tiriko namose-
bona ati nari. Hinaka tiriko nafi namosebonaka, hobokori
nafi ahababonehe. Tiriko namosi ahabe ya tiriko tonihe-
bonaka yobe ya. Hobokori sari hikana hinaboneke yifo ya,
yifo owihinateraro".
18 Yama tamaha kaminematamonaka me ni ya, mera
hiyarari, hiyara amosa kaminari me ni ya.
19 Efe Eroti hora nematamonaka, yama hiyara hiri nari,
anoti fati Erotia tohaha ihawahari. Eroti ka yama hiyara
tamaha ihi Yowao hora, hinehimatamonaka.
20 Eroti ati ehene Yowao foyehimatamonaka. Afa yama
Eroti hiri hina hiyaremetemoneke kasiro ya.

Yowao Sesowi ibofarisematamonaka.

21 Me nafi iibofarisi ya Sesowi ibofarisi sawi nematamon-
aka. Me iibofarisi nowati ya Sesowi ibofarise Teoso ha ne
ya neme hine naha kanemetemoneke. Neme hine naha
kanaha ya
22 Teoso Kanamori kisehimatamonaka Sesowi ni ya. Kobo
nematamonaka okoko nima nari. Neme ya Teoso ati
saihimatamonaka. "Okatao ama tike. Tiwa onofa oke.
Tiwehene amosake owa ni ya", ati nematamonaka.

Sesowi hinakiti me inimetemone amake.

23 Sesowi ka ano 30 toha Teoso ati kamini yana tonehi-
matamonaka. Sesowi Yose bitimona me hinehimatamon-
aka. Yose batimatamona amaka, Eri.
24 Eri batimatamona amaka, Mataha.
Mataha batimatamona amaka, Refi.
Refi batimatamona amaka, Meoki.
Meoki batimatamona amaka, Yanai.
Yanai batimatamona amaka, Yose.
25 Yose batimatamona amaka, Matatia.

Matatia batimatamona amaka, Amosi.
Amosi batimatamona amaka, Naho.
Naho batimatamona amaka, Esiri.
Esiri batimatamona amaka, Nakai.
26 Nakai batimatamona amaka, Mahati.
Mahati batimatamona amaka, Matatia.
Matatia batimatamona amaka, Semei.
Semei batimatamona amaka, Yose.
Yose batimatamona amaka, Yota.
27 Yota batimatamona amaka, Yowanaha.
Yowanaha batimatamona amaka, Hesa.
Hesa batimatamona amaka, Sorobabeo.
Sorobabeo batimatamona amaka, Saratieo.
Saratieo batimatamona amaka, Neri.
28 Neri batimatamona amaka, Meoki.
Meoki batimatamona amaka, Ati.
Ati batimatamona amaka, Kosaha.
Kosaha batimatamona amaka, Eomataha.
Eomataha batimatamona amaka, Eo.
29 Eo batimatamona amaka, Sesowe.
Sesowe batimatamona amaka, Eriesa.
Eriesa batimatamona amaka, Sorihi.
Sorihi batimatamona amaka, Mataha.
Mataha batimatamona amaka, Refi.
30 Refi batimatamona amaka, Simiao.
Simiao batimatamona amaka, Yota.
Yota batimatamona amaka, Yose.
Yose batimatamona amaka, Yonaha.
Yonaha batimatamona amaka, Eriaki.
31 Eriaki batimatamona amaka, Meria.
Meria batimatamona amaka, Mena.
Mena batimatamona amaka, Matata.
Matata batimatamona amaka, Nataha.
Nataha batimatamona amaka, Tafi.
32 Tafi batimatamona amaka, Sese.
Sese batimatamona amaka, Obeti.
Obeti batimatamona amaka, Bowasi.
Bowasi batimatamona amaka, Sara.
Sara batimatamona amaka, Nahasoho.
33 Nahasoho batimatamona amaka, Aminatabi.
Aminatabi batimatamona amaka, Atimihi.
Atimihi batimatamona amaka, Ahini.
Ahini batimatamona amaka, Esiroho.
Esiroho batimatamona amaka, Faresi.
Faresi batimatamona amaka, Yota.
34 Yota batimatamona amaka, Yako.
Yako batimatamona amaka, Isaki.
Isaki batimatamona amaka, Abarao.
Abarao batimatamona amaka, Terahi.

Terahi batimatamona amaka, Nakoho.
35 Nakoho batimatamona amaka, Seroki.
Seroki batimatamona amaka, Hakao.
Hakao batimatamona amaka, Fareki.
Fareki batimatamona amaka, Ebe.
Ebe batimatamona amaka, Sara.
36 Sara batimatamona amaka, Kainaha.
Kainaha batimatamona amaka, Ahafakisati.
Ahafakisati batimatamona amaka, Sehe.
Sehe batimatamona amaka, Nowe.
Nowe batimatamona amaka, Rameki.
37 Rameki batimatamona amaka, Metosarehe.
Metosarehe batimatamona amaka, Enoki.
Enoki batimatamona amaka, Sareti.
Sareti batimatamona amaka, Marerehe.
Marerehe batimatamona amaka, Kainaha.
38 Kainaha batimatamona amaka, Enosi.
Enosi batimatamona amaka, Seti.
Seti batimatamona amaka, Atao.
Atao batimatamona amaka, Teoso, Teoso hiri hine kari.

4

Yama hiyara Sesowi hiri nebona Satanaisi ati nematamonaka.

1 Sesowi ni ya Teoso Kanamori nafihimatamonaka waha. Sotao ya yana tone tokomematamonaka. Teoso Kanamori ati ehene tokehimatamonaka yama honara ya,
2 wehibonaha fahi. Satanaisi fare hiyari hihehimatamonaka yama hiyara hiri nebonaha. Amo ni 40 tohehimatamonaka we karo me winari ka tabora hinita ya, tafarihi, nari. Yama wehe 40 na ahabi ya fimi hiwasimatamonaka.
3 "Teoso biti ama ti? Keye amarini? Teoso biti tihi ya yati tinihawahahi, bao tohahabana", Satanaisi ati nematamonaka.
4 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:**

'Bao kabi e ohari ya e amosatera amake',

ati te amake", Sesowi ati nematamonaka.
5 Satanaisi Sesowi towakamematamonaka yama nemeha ya. Yama nemeha ya hekame hinamomatamonaka me nafi ka tabora ya. Wami nafi namohimatamonaka Sesowi ni ya.
6 "Me nafi ka towisawa tihahabana tike owati ihi. Me yoyose tiha, me ka yama nafi tihawa, tinahabana tike, owati ihi. Keye amakere, oko yama nafi amake. Ta ni onofi ya ta onahaboneke.

7 Owa tinofi ya me nafi ka towisawa tihahabana tike.
Owa tinofi ya tika yama haha nahaboneke me ka yama",
ati nematamonaka.
8 **"Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:**

'Teoso ohari nokosi ya te foro nabone teke. Teoso narifi te ohari nabone teke',

ati te amake", Sesowi ati nematamonaka.
9 Faya hekamematamonaka Serosarei ya. Hekame hinawarehimatamonaka teboro tati nemehe ya.
"Teoso biti ama ti? Keye amarini? Teoso biti tihi ya yora tinisahi bofe ya.
10 Yama hani ati e te amake ahi, me rawi hinehemete:

'Teoso he nanarifa mera yosehibonaka, tiwa me kakatomahabone mati.
11 Tiwa me itimisahaboneke, titeme karimarahabone tiwa yati ya',

ati te amake", Satanaisi ati nematamonaka.
12 **"Yama hani nake ati e naro ahi:**

'Tika Teoso e ka Hiti tohe totomi tirahabone tike',

ati te amake", Sesowi ati nematamonaka.
13 Sesowi totomi ni fawa ne ya Satanaisi tokomematamonaka mata.

Sesowi mera kanawanehimatamonaka, Karireya ya.

14 Teoso Kanamori nafihimatamonaka Sesowi ni ya.
Tokomematamonaka Karireya ya. Sesowi tamine me kaminemetemoneke haha me nafi winaha me ni ya, yama yabori ka me ni ya.
15 Mera kanawanematamonaka sinakoka ya. Me abe hiyara amosemona me hinehimatamonaka.

Sesowi mera kanawanehimatamonaka, Nasare ka sinakoka ya.

16 Tokomematamonaka Nasare ya, fare yanamatamona ka tabora ya. Fara sabato nima tokomi nematamonaka sinakoka ya. Nasare ya kobo toname ya tokoma, nematamonaka sinakoka ya sabato ya. Warematamonaka, yama hani ati yabebonaha.
17 Isaiya ka yama hani me ta nemetemoneke he ni ya.
Yama hani se kawahe siba hinemetemoneke.
18 Ati hiyaba ati e nemetemoneke ahi:

"Teoso Kanamori ehene ohi ka hiyara amosa okominahabone oke me honara me ni ya. Haha me kibeha me kibemarabone onahabone ati nareka. Ati ehene me noki awatera me ohiyarahabone oke me noki awamibone karo. Haha me one me hinofara me onarifahabone oke, ati ehene.

19 **Owati e nabone ati nareka ahi: Afa ano ya Teoso amoseba amaka e ni ya",**

Sesowi ati nematamonaka, yama hani ati yabahari.

20 Yama hani boko kawahame yama hani ta tokanamematamonaka tasa. Itaririsematamonaka. Me nafi hekatomematamonaka, ati me himitebonaha. Kakatomi me hinofematamonaka, ati me noki hinahari.

21 Hiyari yana tonematamonaka hibayata ya. **"Afa yama amake haro, yama hani kaminimete ka yama",** ati nematamonaka.

22 Me nafi hikahiyarematamonaka. "Hika", me ati nemetemoneke. "Ati amosate amaka hari mata ya. Yose biti amare?" me ati nemetemoneke.

23 **"Te ati e naba te awineke ahi, ata te hiri na te. 'Metiko ama tirini? Fara tiwa tikasomahi', te ati naba te awineke. 'Kafanao ya fara yama hiri tinaha hiri tinahabone tike ahi, fara titaboro ya tasa', te ati naba te awineke.**

24 **E ka owa Teoso ati kakamina tohe me one ati hinofatere amaka, fare taboro ka mati. Keye amakere.**

25 **Hibati ya faha kaki fawa nemetemoneke. Hinaka ano terei nemetemoneke kote ya. Me nafi fimihemetemoneke, yamata watari karo, kabahabana. Teoso Eria yosehimatamonaka Sito ka me ka fanawi ni ya, sitati Sarebita ya, haha fana maki watamarahari.**

26 **Teoso hiyoserematamonaka fanawi ni ya Ihayeo tohaharo. Me fanawiri tamehemetemoneke Ihayeo me fanawiri, me makiti watamara mati.**

27 **Teoso ati kakamina Ariseo tohe Nama nakitama, nematamonaka, Teoso ati ehene, ataro komene awahari. Nama Siria kamatamonaka. Ihayeo me tamehemetemoneke, me atari kome me awaha mati. Me ta Teoso mera nakitamarematamonaka",** Sesowi ati nematamonaka.

28 Sesowi ati me mita me nafi hamehemetemoneke, me kibeha mati sinakoka toro ya.

29 Me nahorimisa Sesowi me towakamemetemoneke sitati beheri ya, atami beheri ya, me koro hinisehibonaha bofe ya.

30 Me koro hinisebona me hine fari namehimatamonaka me baikani ya. Tokomematamonaka, mera fiya tonamari.

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, inamati hinarabikari.

31 Tokomematamonaka Kafanao ya, Karireya ka sitati ya.
Sabato one ya mera kanawanematamonaka.
32 "Hika", me ati nemetemoneke, Sesowi ati me mita mati,
me one ati nima ati re karo. Me one ati me kamina Sesowi
ta ati kaminematamonaka, fare.
33 Me ka owa sinakoka toro ya itari kiya kanematamonaka
inamati ehene.
34 "Hika, Sesowi Nasare ka tihaha himataba otara ahi
tine tiri? Otara tinahabihaba tiwa awine ti? Tiwa owato
oke. Teoso tiwa yosehino ama tike, me tikasomahabone
tiwa. Efemata ama tike, Teoso hikaminehimata hibati ya",
ati nematamonaka.
35 Sesowi ati ehene ati fawa nematamonaka. **"Tiwati
watarima nahi. Sa tisaho",** ati nematamonaka. Hinamati
sa hise sonehimatamonaka bofe ya, me baikani ya. Hihiya
niba wataremamatamonaka.
36 Me nafi ati boti yama kaminemetemoneke, me abe
hiyara mati. "Himata amari? Ati kite awane. Makoni me
inamati tokomineni, ati ehene", me ati nemetemoneke.
37 Faya tamine me hikamina hiwaharehimatamonaka
haha tabora nafi ya.

Simao fati mati Sesowi nakitamehimatamonaka.

38 Sesowi tasi tonematamonaka sinakoka ya.
Tokomematamonaka Simao ka yobe ya. Simao fati mati
yama kome awaha ihi Sesowi me aate nemetemoneke, he
kasomebonaha.
39 Sesowi tokomakematamonaka afa ni ya. Yama kome
Sesowi e nihimatamonaka. Yama kome fawa nemete-
moneke, ati ehene. Hibati ya yana namisamemetemoneke,
mera narifabanihi.

Sesowi me tamaha mera nakitamehimatamonaka.

40 Bahi tokarise ya me me kakirawemetemoneke, yama
kome me awaha mati, me nafi, Sesowi ni ya, yama
kome yoro tokana me kihaha mati. Sesowi mera bobori
kanematamonaka, yehe ya. Me kitamemetemoneke.
41 Me inamati me one me me sasa tosemetemoneke.
Mera sa tosa ati yana nemetemoneke. "Teoso biti ama
tike", me inamati ati nemetemoneke, me kikiya kana mati.
Me ati fawa nimatamonaka, me hikaminarebonaha, me
hiwatohari, Kirisito tohahari, Teoso ka towisawa.

Sesowi hiyara amosa kaminematamonaka Karireya ya.

42 Yama hiba wa ni ya tokehimatamonaka yama honara
ya. Me one siba hine me hinakamakimatamonaka, tokomi
me hinofarahari.

43 **"Hiyara amosa okominahabone onahara oke, Teoso ka towisawa tamine, sitati one ka me ni ya. Hiyara okominabone oke Teoso ati ehene",** ati nematamonaka.
44 Mera hiyarematamonaka Soteya ka tabora tamaha ka sinakoka ya.

5

Sesowi Betiromera ha nematamonaka.

1 Yama wehe one ya Sesowi yaka nematamonaka rako Senisare beheri ya. He beheri ya me ihabasa Teoso ati me kamitemetemoneke.
2 Kanawa howe famaha yoro na awehimatamonaka faha witi ya. Faha kiki me yoro hinamanihi tahafa me soko nemetemoneke.
3 Sesowi tofoyawitimatamonaka kanawa tori ya, Simao ka kanawa ya. Simao aate nematamonaka, kanawa yoyoko tonamaraba nebonaha, Sesowi kawitabona karo. Sesowi mera kanawanematamonaka, me nahobasa mati faha witi ya.
4 Mera kanawani hawa tohe ya Simao yosehimatamonaka, kanawa towakamehibonaha faha kokowi nama na ya. **"Tahafa te koro nifehi, aba me te nawasibeya",** ati nematamonaka.
5 "Sesowi faha ota ki naba aba me ota nawasira otake. Tiwati ihi tahafa ota koro nifekibone", Simao ati nematamonaka.
6 Tahafa me koro nifemetemoneke. Tahafa tokisa aba mera nawasiemetemoneke. Aba me tamaha me me horo kamisemetemoneke, tahafa kihi. Tahafa bete kasinima nemetemoneke, aba me tamaha me ihi.
7 Me one me ha nemetemoneke, kanawa one ka me kawita mati, me me hikasomahabone mati. Me kakamake kanawa fami mo kanikimehemetemoneke aba me ihi. Kanawa bokinima nemetemoneke aba me kanahari ihi.
8 Aba me tamaha Betiro mera awehi sonarisehimatamonaka Sesowi nokosi ya. "Ota ka Hiti totowanama tinahi. Owehene hiyatera ama oke", ati nematamonaka.

9 Betiro yama wati nawahematamonaka, aba me tamaha mera awahari, me me hinawasiha mati.
10 Me one yama wati nawaha nemetemoneke. Tiako Sebeteo biti memetemoneke Yowao ya me famaha mati, Simao ya tataba mati.

Sesowi ati yana nematamonaka. **"Simao tiwatorahabone tike. Hibayata ya te one me ki tiwahabone tike waha",** ati nematamonaka.

11 Kanawa me towakamehemetemoneke faha witi ya.
Me one me kakosehemetemoneke. Yama nafi me kakosa,
nemetemoneke. Sesowi ya me tabehemetemoneke waha.

Me ka owa mese hiyare Sesowi kasomematamonaka.

12 Yama we one ya tabora one ya me ka owa mese hiyare
Sesowi awehimatamonaka. Sonarisehimatamonaka Sesowi
nokosi ya. Sesowi aate nematamonaka. "Ota ka Hiti owa
kasomi tiwatoa tiwa awine tike. Owa kasomi tinofini?" ati
nematamonaka.
13 Sesowi bori hikanematamonaka yehe ya. **"Tiwa
kasomi onofa oke. Tikitamahabone tike hibati ya",** ati
nematamonaka. Yama kome fawa kabote nemetemoneke.
14 Sesowi narabo nima hinehimatamonaka, kasomi
tamine kaminarehibonaha me one ni ya. **"Tikamahi
sasetoti me ni ya, tiwa tinamobeya sasetoti me ni ya.
Mowisei ati e nematamonaka ahi: E ataro amosamaha
bani e ta te e amake Teoso ni ya, tabasi nebonaha. Mo-
wisei ati namatama tiwehene nahi, tiwa me watobone
karo, titaminawaha tiwa",** ati nematamonaka.
15 Me nafi Sesowi tamine mitehemetemoneke waha. Me
tamaha me kamakiemetemoneke he ati me mitahabone
mati. Me one sawi narawemetemoneke Sesowi me hika-
somahabone mati.
16 Sesowi tokawehimatamonaka yama honara ya, Teoso
ha nebonaha.

*Me ka owa yaka ni watore Sesowi nakitamehimatamon-
aka.*

17 Yama we one ya Sesowi mera kanawane fariseo me
toha, Mowisei ati kakamina me toha, na me nahoriieme-
temoneke ayata ya. Karireya ka tabora nafi ka me toha,
Soteya ka tabora nafi ka me toha, Serosarei ka me toha,
nemetemoneke, me kakeha mati. Teoso kiti sawihimata-
monaka Sesowi ni ya, makoni mera nakitamehimatamon-
aka.
18 Me ka owa me kakiemetemoneke forehari, me tiwa
hikanari, yana ni watorari. Me hekiyomakehibona me
hinehimatamonaka, forehibonaha Sesowi nokosi ya.
19 Me hekiyomakerematamonaka, me tamaha me ihi. Me
hekimisehimatamonaka yobe bari ka ya. Hoti me wi neme-
temoneke yobe bari ka ya. Me hikanakisematamonaka me
baikani ya Sesowi nokosi ya.
20 Me ati boti Sesowi hiwatoemetemoneke, "Teoso kitate
amaka", me ati boti ati na mati. Ati yana nematamonaka.
"Habai Teoso tiwehene hiyara fawa nika", ati nemata-
monaka.
21 Fariseo Mowisei ati kakamina me ya me tabaha me
ati boti yama nima nemetemoneke, Sesowi ati me nofara

mati. "Yama hiyara kaminareka, Teosomona ati nari. Yama
hiyara e hiri teha Teoso fawa nite amaka, fare Teoso ati
ehene. E ati ehene amakere", me ati boti ati nemetemoneke.
22 Yama me wati nawaha Sesowi me hiwatoemetemoneke.
"Himataba yama e na te wati nawahineri te ati boti ya?
23 **Owati e nara oke ahi: 'Tiwehene hiyara Teoso fawa**
nika', onahara oke. 'Yana tinahi, yaka tibeya', onehene
ama oke. Fara owati famineke.
24 **Owa te watowahaba te amake waha, me ihi hiyara**
me ihi fawa ni owatoa owa ahi, bofe ya, Teoso ati
ehene".
Faya me ka owa forehi hiyarematamonaka. **"Owati tim-**
itahi. Yana timisamahi. Tika fofore titihi. Tikamahi
titaboro ya", ati nematamonaka.
25 Yana kabote nematamonaka me nokosi ya. Fofore itik-
abote ne tokomematamonaka, Teoso ehene kahiyarahari.
26 "Hika", me nafi ati nemetemoneke. Teoso me kahiyare-
hemetemoneke. "Yama e na e awatera e amake ahi", me ati
nemetemoneke.

Sesowi Refi hima nematamonaka.

27 Sesowi tokomematamonaka. Me ka owa awehimata-
monaka itariari kofeno ka yinero taboro ya. Yinero yayaba
tohehimatamonaka, kofeno ka yinerobonaha. Inomata-
mona amaka Refi. **"Tisawihi owa ni ya",** Sesowi ati
nematamonaka.
28 Sesowi ati mite hinaka yama nofamarehimatamonaka.
Yana ne Sesowi ya famehimatamona amaka.
29 Refi marina nafiha hiri nematamonaka hinaka yobe ya,
Sesowi mera mari nari. Me tamaha me tafehemetemoneke,
yinero yayaba me ya me one tabaha mati.
30 Fariseo Mowisei ati kakamina me ya me taba Sesowi
ya tataba me me hora nemetemoneke. "Himataba me
ya te tabaha te tafineri, me yoro tokana mati, yinero
yayaba me ya yama hiyara hihiri me tabaha mati?" me ati
nemetemoneke.
31 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Yama kome e awara**
metiko era narifatere amaka, e taminaro. Me kiya na
me ta metiko mera narifate amaka.
32 **Me ihi amosa me ha orahabone okehara oke.**
Okehara oke, me ihi hiyara me ta me ha onahabone
owa, yama hiyara me hiri namaribone karo", ati
nematamonaka.

Sesowi me aate nemetemoneke, era e nanafimi ka yama kaminebonaha.

33 Sesowi me aate nemetemoneke. "Sesowi himataba tiwa
ya tataba me tafi fara tohi nofa me amari? Yowao ya tataba
me nima me kere. Yama we one ya Yowao ya tataba hine me

nafimi nofa me amake, Teoso me ha nabone mati. Fariseo me ya tataba me ihi e, te amake ahi", me ati nemetemoneke.
34 Sesowi ati e nematamonaka ahi: **"E ka owa fanehibona ya tataba hine me nafimiabone e ati rabone eke, me ni ya sawi kari hinaka ayaka ya.**
35 **Yama we one ya me one hitimakehibonaka. Faya he ya tataba hine me nafimiaboneke fahi",** ati nematamonaka.
36 Sesowi mera kanawanehimatamonaka tasa. **"Makari yati e sibi naretera amake, ibe e nawanamiba karo makari bote ya. Makari yati hiyaraba amake. Makari yati ibe amosaraba amake wanaharo makari bote ya.**
37 **Fi yati e tonihatera amake yama atari bote yama wiye tohaha ya. Fi yati nafimisaha ihi yama wiye bosi tokanaba amake, kitaharo, bote tohaharo. Yama atari sibi toni ya fi ahababa amake. Yama atari ahaba, naba amake.**
38 **Fi yati e tonihate amake yama wiye yati ya. Fi nafimisi ya ahabarahaba amake, yama wiye kitari karo, yati tohaharo.**
39 **Fi bote e fawi ya fi yati fawi e nofatera amake. E ati e te amake ahi: 'Fi bote amosake', e ati te amake",** Sesowi ati nematamonaka.

6

Sesowi sabato kaminematamonaka.
1 Sabato one ya Sesowi kariwematamonaka fatara ya. He ya tataba tiriko boni me bata nemetemoneke. Me kikiyo hikawa noki me hikabemetemoneke.
2 Fariseo me one ati yana nemetemoneke. "Himataba te ehene e nineri ahi? Sabato ya yama e na e hiri tera amake ahi", me ati nemetemoneke.
3 Sesowi ati e nematamonaka ahi: **"Yama hani te awaterani te ama, Tafi tamine kaminaro? Tafi he ya tataba me ya tabehi me fimiha**
4 **Tafi tokiyomehimatamonaka Teoso ka yobe ya. Bao yabehimatamonaka, Teoso ka bao. Hahi bao e kabatere kabehimatamonaka, sasetoti me ta me hikabatehari. He ya tataba me hikaba hinehimatamonaka, ta hinahari me ni ya.**
5 **Neme ka Owa sabato Hiti tohate amaka",** ati nematamonaka.

Me ka owa Sesowi nakitamehimatamonaka, mano kamo namahari.
6 Sabato one ya Sesowi tokiyomematamonaka sinakoka ya, mera kanawanehibonaha. Me ka owa sawihimatamonaka, mano kamo namahari, hinaka kanihina.

7 Mowisei ati kakamina fariseo me ya me taba me
hekatomematamonaka, ehene me hiwehibonaha. Me ka
owa nakitame ya ehene me hikaminebona me hinehimata-
monaka me one ni ya, sabato ya yama ahi nemona me
hinahari, ehene hiyaremona me ati na mati.
8 Sesowi me ati boti watohimatamonaka hibati ya. Me
ka owa ha nematamonaka, mano kamo namahari. **"Yana
tinahi, tiwaribeya ahi me nafi nokosi ya",** ati nemata-
monaka. Yana ne warehimatamonaka fahi.
9 Sesowi mera aate nematamonaka. **"Te ati omitabone
oke. Sabato ya e abe kasomaterani ama? Sabato ya e
abe kakotehani ama? Sabato ya e abe nakitamaterani
ama? E abe nabowatehani ama?"** ati nematamonaka.
10 Me nafi noki awehimatamonaka, me nahoria mati.
"Timano yai tinihahi", ati nematamonaka. Mano yai
tonihe ya amosawahamematamonaka.
11 Me hamawemetemoneke waha. Me abe hiyareme-
temoneke. "Himata nima e ribe Sesowi ni ya?" me ati
nemetemoneke.

Sesowi mera ha nematamonaka, me 12 na mati.

12 Yama we one ya Sesowi tokomisehimatamonaka Teoso
ha nebonaha yati waha mese ya. Teoso ha nematamonaka
yama soki oharia ya.
13 Yama warisi ya mera ha nematamonaka, he ya me
tabaha mati. Me 12 na mera ha nematamonaka, me
hiyosehabone mati.
14 Simao ha nematamonaka, ino hinawatahari, Betiro
tohahari. Atere toha, Simao nisori. Tiako, Yowao, Firibi,
Batoromeo,
15 Mateo, Tome, Tiako Afeo biti, Simao, Homa ka mera
momonotemona me hitehari.
16 Yota Tiako biti, Yota Isikarioti toha, Sesowi ta tehibana.

Sesowi mera kanawanehimatamonaka.

17 Mera kakisamematamonaka yama homi amosa ya. Me
tamaha me ya tabehimatamonaka, he ati me mitahabone
mati. Me one nakitamebona me ati, nemetemoneke. He
nonofa me tama, Soteya nafi ka me tama, Serosarei ka me
toha, ma beheri ka me toha, nemetemoneke, Tiro ya Sito
fama ka mati.
18-19 Me kamakia Sesowi me boyo na Teoso kiti ehene
me kitamemetemoneke. Me tamaha Sesowi me boyo
narawemetemoneke. Inamati me ihi me rabikateha mera
kasoma, nematamonaka.

*Teoso me one nofa, me one ta nofarihi, tehimona Sesowi
ati nematamonaka.*

20 Sesowi ya tataba mera awehimatamonaka. Mera
hiyarematamonaka. **"Teoso tera nofaka, te honara te.**
Te winaba te amake Teoso taboro ya".
21 **"Teoso tera nofaka, te fimiha te. Te tefebone ta**
nebonaka".
"Teoso tera nofaka, te ohi na te. Te haha naba te
amake, te yayai na te".
22 **"Teoso tera nofaka, tera me kakoa te. Te ya tabi**
me nofaraba me amake, Neme ka Owa te nofi karo.
Te hiyaramone me ati naba me amake, te ino me
nofamaraha mati.
23 **Te ni ya me ihi e na te yayai nabone teke. Te**
yora kanahabone teke te yayai ni karo. Teoso tera
kakawebonaka yama amosa tamaha ya neme ya. Fara
me ka iti me ihi nimetema me te me amake. Me ka iti
Teoso ati kakamina me me nofaremetemoneke".
24 **"Ha te ta yama tamaha te kihaha te ni ya yama**
hiyara kakehaba amake. Yama amosa te kihake hibati
ya.
25 **Te nabati fotaha Teoso tera nofakara. Te fimihaba**
te amake. Te haha na Teoso tera nofareba amaka. Te
ohi naba te amake, te yawaha te.
26 **Teoso tera nofamareba amaka, me one tera nofaha**
te. Hibati ka Teoso ati kakamina memone me me
nofehemetemoneke, keye me hiri na mati, Teoso ati
amare me kamina mati", ati nematamonaka.

Me me nofara me me nofahabone Sesowi ati nematamon-
aka.
27 **"Owati e nara oke ahi, te kamitaro. Tera me**
nofara me te nofahaba teke. Tera me kakoa te ehene
amosabone teke me ni ya.
28 **Tera me hifo kani ya me te ha kanahabone teke,**
Teoso mera nofabona karo. Tera me kako ya me te ha
kanahaba te amake Teoso ni ya.
29 **Tinoko baki me tao hiki ya one behe tiwahamahi,**
me tao hikanabana tasa. Tika makari mese ka me sota
ni ya tika makari boti ka tikayawarabone tike.
30 **Te ka yama me nofi ya te ta naboneke me ni ya. Te**
ka yama me boti ya te ati watarabone teke, yama me
ta namahabone te ati na te.
31 **Haha yama me hiri hinahabone te ati na te ni ya**
afa yama te hiri nabone teke me ni ya".
32 **"Tera nonofa me nofi te oharia te ehene amosara-**
haboneke Teoso ni ya. Me hiyara me ihi e te me amake
bisa, mera nonofa me me nofaha mati.
33 **Tera me kasoma me kasomi te oharia te ehene**
amosarahaboneke Teoso ni ya. Me hiyara me ihi e te
me amake bisa.

34 **Yama hine ya te ta na me ta hiwamabone te ati**
na te ehene amosarahaboneke Teoso ni ya. Me hiyara
me abe kakawate me amake, yama me ta nawahamaba
mati me ni ya.
35 **Tera me kakoa me te nofahaba teke. Te ka yama te**
kayawaraba teke, tera me aate ni ya. Te ati e rabone
teke ahi: 'Yama me ta nawahamaraba me amake', te
ati rabone teke. Yama te ta ni ya Teoso tera nofehiba
amaka, Teoso ehene nima te ehene ni karo. Me hiyara
Teoso mera nofaka, yama me ta nawahamara mati".
36 **"Te yahahabone teke fare e ka abi ehene nima.**
37 **Me te kakorabone teke. Me te kako ya Teoso**
tera kakobisebonaka. Te ni ya yama hiyara me hiri
ni ya me ni ya te ati somawamabone teke, Teoso ati
somawamabona karo te ni ya bisa, te ka yama hiyara
nafi wati nawahamarari.
38 **Me ni ya yama nafi te ta ni ya yama nafi Teoso**
ta neba amaka te ni ya. Te ka yama wiye mo naba
amake yamata ihi. Yamata mo kanaha yoko tinisabone
tike, tokisabonehe. Yama wiye kisa tikani ya foro naba
amake mo kani karo. Fara te ehene nima Teoso ehene
nebonaka te ni ya", ati nematamonaka.
39 Sesowi hiyara kaminematamonaka me ni ya. **"E ka**
owa noko awatere owa towakameba ama hawi ya, noko
awarari? Me fami kasohaba me amake hoti ya.
40 **Borofeso nanarifa he nima neba amaka, boro-**
feso ka yama wato nima, borofeso ati kamiti nafi
ya. Borofeso nanarifa he fiya karehiba amaka", ati
nematamonaka.
41 **"Tika owa noko ebene biti foyehi tiwini? Tinoko**
tiwahi. Awa ibe foyake tinoko ya.
42 **Tiwati e narake ahi tika owa ni ya: 'Habai tinoko**
abe bite foyaha soba onamibeya', tinahara tike. Awa
ibe foyaha tiwa tikere tinoko ya. Tiwati boti hiyarara
tike. Tinoko ka awa ibe foyaha soba towiti tai
tohahaboneke. Tinoko ka awa ibe foyaha soba tiwiti
ya tinoko awi amosabone tike, tika owa noko ebene
soba tiwitibone karo", ati nematamonaka.

Awa one boni amosa, one boni hiyarihi, na Sesowi
kaminematamonaka.
43 **"Awa amosa boni hiyaraba watatera amake. Awa**
hiyara boni amosaba watarihi te amake.
44 **Awa boni e awi ka e watote amake. Fiko boni**
watatera amake atiwa ete ya. Ofa boni watarihi te
amake atiwa ete ya.

45 **E amosa yama amosa kaminate amake, e ati boti amosaro. E hiyara yama hiyara kaminate amake, e ati boti hiyari karo. E ati boti hiyari nafi ya e ati hiyatera amake",** ati nematamonaka.

Sesowi yobe famehi kaminematamonaka.

46 **"Himataba 'Ota ka Hiti' te ati nofa te amari, owati te nofara te?**
47 **Owa ni ya tikami ya owati tikamiti ya yama okomina hiri tini ya**
48 **e tinahabone tike, e ka owa nima, yobe amose hiri nari. Hoti wi ne yobe ewene si tonihematamonaka yati mese ya, wami boti karo. Faha kakeha ihi fa fowe kimisa ihi yobe waifimatamonaka fa boti ya. Yobe sonarematamonaka kite karo".**
49 **"Owati timiti ya yama okomina hiri tiri ya e tinahabone tike e ka owa nima, yobe hiyare hiri nari. Yobe hiri nematamonaka bofe ya ewene watarari. Faha kakeha ihi fa fowe kimisa ihi yobe waifi ahabematamonaka nafi",** Sesowi ati nematamonaka.

7

Sesowi saotato ka yama aahi nakitamehimatamonaka.

1 Sesowi hiyare hiyari me himite ya hiyari ahabe ya tokomematamonaka Kafanao ya.
2-3 Homa ka saotato me ka towisawa owa Sesowi tamine mite ati ehene soteo me ka hiti me tokomakemetemoneke Sesowi ni ya, towisawa ka yama aahi rabike tamine me kaminabone mati Sesowi ni ya. Ahabinima nemona me ati nemetemoneke. Towisawa ka yama aahi nofehimatamonaka kasiro ya. Sesowi tokomakebona me ati nemetemoneke, towisawa ka yama aahi kasomebonaha.
4 Me kamakia Sesowi hiyari me noko tonihemetemoneke. "Towisawa ati nima tinahi, me ati nemetemoneke. Hibati ya amosate amaka.
5 E nafi nofate amaka. Ota ka sinakokabona hiri nemari amaka", me ati nemetemoneke.
6 Sesowi me ya totabamematamonaka. Yobe wari yabore ya towisawa ya tataba me one me me kobo nemetemoneke, towisawa ati ehene. Towisawa ati me kaminemetemoneke. "Sesowi tikerabone tike oko yobe ya, titaminaha tiwa. Otamina okere ha owa.
7 Otaminari ka okomakerara oke tiwa ni ya. Hine ya tiwati yana ni ya owa nanarifa kitamebonaka.
8 Tiwa nima one oke, me one oyoseha owa. Saotato me oyosete ama oke. 'Tikamakehi', oni ya saotato tokomakehibonaka. 'Tikamahi', owa ni ya oni ya kamehibonaka.

Oko yama aahi me oyose ote ama oke. 'Yama e na hiri tinahi', oni ya oko yama aahi hiri hinahaboneke", me ati nemetemoneke towisawa ati me kamina mati.
9 Sesowi atimona himite "Hika", ati nematamonaka. Tonokowamematamonaka fara me one ni ya, mera hiyarebonaha. **"Hahi bare nima me naba me watakere, Ihayeo mati, Teoso kitehimona ati nari. Keye amakere",** ati nematamonaka.
10 Towisawa ya tataba me wete tonama me kobo tonami ya towisawa ka yama aahi me awehemetemoneke kitamari.

Sesowi yetene nawamisamematamonaka.

11 Sesowi tokomematamonaka sitati one ya Nai tohaharo. He ya tataba me toha me one toha, nemetemoneke.
12 Sitati ka nokobi wani yabori ya me kakehemetemoneke, me ka owa me tiwa kana mati, ahabari. Mati toha nemetemoneke, fare biti oharimata, maki ahabemata. Me tamaha me ya me tabehemetemoneke, sitati ka mati.
13 Sesowi hiwi ya yawehimatamonaka. **"Ohi rima tinahi",** ati nematamonaka.
14 Tokomake awa wara tonehimatamonaka, me tiwa hikane ewene. Me ma tonehemetemoneke, yetene abowi me tiwa kana mati. **"Yetene tiwamisamahi",** ati nematamonaka.
15 Abowi itarimise hiyari yana nematamonaka. Sesowi ta hinamematamonaka fare mati ni ya.
16 Me nafi kakomehemetemoneke. Teoso me kahiyaremetemoneke. "Teoso ati kakamina e ni ya kakehareka yama watohari", me ati nemetemoneke. "Teoso era kasomaka", me one ati nemetemoneke.
17 Sesowi ehene tamine me kaminemetemoneke Soteya ka me nafi ni ya. Soteya beheri ka me winaha Sesowi ehene tamine me mita nemetemoneke.

Yowao ya tataba Sesowi me aate nemetemoneke.

18 Yowao ya tataba Sesowi tamine me kaminemetemoneke Yowao ni ya.
19 Yowao me famaha mera ha nematamonaka, me kakamabone mati he ni ya, me hiyosehabone mati Sesowi ni ya, Sesowi me aate nabone mati. "Te ati e nabone teke ahi: 'Efemata ama ti, kaketehibona me hinehimata? Owa ta ota noki nabana?'".
20 Me towakamakiemetemoneke Sesowi ni ya. "Sesowi Yowao Batisita otara yose otake tiwa ota aate nabone ota. Ati e nareka ahi: 'Efemata ama ti, kaketehibona me hinehimata? Owa ta ota noki nabana?'", me ati nemetemoneke.
21 Afa yama ya Sesowi mera kasomematamonaka, me tamaha mati. Yama kome me awaha me toha, me rabika

me toha, me noki awara me toha, nemetemoneke, me
hikasomaha mati.
22 Yowao ya tataba Sesowi mera hiyarematamonaka. **"Te
wete tokanamahi Yowao ni ya. Yama te mitaha te
kaminibeya he ni ya. Yama te awa te kamina, nabone
teke he ni ya. Me noki awatera me noki awake waha.
Me yaka ni watotera me yaka nawahineke waha. Me
mese hiyatera me mese amosawahineke waha. Me
warabi hawitera me warabi hawiwake waha. Me ahaba
me kitama, narake waha. Me honara me ni ya hiyara
amosa okominine oke.**
23 **Owehene me awi ya owehene me nofi ya Teoso me
hekatomaboneke",** ati nematamonaka.
24 Faya me towakami ya Yowao ni ya, Sesowi me one
hiyarematamonaka, me moto kawahamaha mati, Yowao
tamine kaminari. **"Himataba te tokomake te awineri
yama honara ya? Yama isi afe te awahabone te ati
na te awine, feo kanaharo boni ihi?**
25 **Himata yama te awahabone te ati rini? E ka owa
te awahabone te ati ninihi, makari amosa akahari?
Makari amosa me weye na me watakere ahi yama
honara ya. Me winate me amake, towisawa me tabori
ya, yama tamaha me kiha mati.**
26 **Himata te awahabone te ati rini? Teoso ati
kakamina owa te awahabone te ati ninihi? Ee, Teoso
ati kakamina amaka. Yowao ehene ta amosi mati
tohaka.**
27 **Efe amaka hibati ka me hikaminehimata, yama
hani ya, me ka yama hani ati e na mati ahi:**

> **'Owati kaminebona tinokosi ya tai tohehibonaka,
> oyose kari. Tika hawibone namosebonaka tinokosi
> ya',**

yama hani ati ke.
28 **Yowao amosi mati tohaka. E fanawiri ni ya me
wataha me one ihi aamosa raba te me amake. Teoso ka
towisawa ya me tabaha me ta me amosate me amake
mata ya, me nafi. Yowao aamosa raba te amaka. Keye
amakere",** ati nematamonaka.
29 Sesowi ati me mitaha Teoso yama hinofa amosamone
me ati nemetemoneke, Yowao me hihibofarisa mati, me
nafi, yinero yayaba me toha na mati.
30 Mowisei ati kakamina me toha, fariseo me toha, na
Teoso yama hinofa hiri ni me nofaremetemoneke, Yowao
me hihibofarisara mati.
31 **"Himata nima me naba me amari hibayata ka
mati? Hibake me nima me naba me amari?**

32 **Matehe nima me nineke me nahoria mati mekato ya, me abe ha na mati, me ati e na mati ahi: 'Hohori ota hori na te sere kara teke. E abe kamoha tahi ota hiri na te ohi rihi na teke', matehe ati te amake.**
33 **Yowao Batisita kakehita amaka, bao kabarari, fi fawa rihi nari. 'Rabike awaka', te ati na teke.**
34 **Neme ka Owa kakehimari amaka, yamata nafi kabahari, fi fawa nari. 'Te awa hari, tafi nafihari, fi fawi nafi nari mata ya', te ati na te awineke. 'Yinero yayaba me ya tabaka, mera nofahari. Yama hiyara hihiri me ya taba, ka', te ati na te awineke.**
35 **Yowao ya ota famaha ota ehene amosamone me ati naba me amake. Teoso otara watoka, ota ehene amosa ota",** ati nematamonaka.

Simao fariseo tohe Sesowi mari nematamonaka.

36 Fariseo me ka owa Sesowi ha nematamonaka, me ya tafi tabehibonaha. Tokiyomehimatamonaka fariseo ka yobe toro ya. Forehimatamonaka mesa beheri ya tafehibonaha.
37 Haha sitati ka fana yama hiyara hiri teha Sesowi tamine mitaha kakehemetemoneke he ni ya, esitarato tama kanaharo yama wiye yati yama ni tohaha ya.
38 He nowati ya waremakehemetemoneke ohi naro. He teme soko nemetemoneke noki fehe ya. He teme namosemetemoneke tati kone ya. He teme komi nemetemoneke. He teme soko nemetemoneke esitarato ya.
39 Fana ihi fariseo awehi ati boti e nematamonaka ahi: "Teoso ati kakamina tohehimanaha fana ihi watohina amaka. Fana ihi watohina amaka, ihi hiyateraro", ati boti ati nematamonaka.
40 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Simao tiwa ohiyarabone oke",** ati nematamonaka.
"Ee, owa tihiyarahi", Simao ati nematamonaka.
41 **"Me famaha me ka owa me tefe nemetemoneke. Owa 500 moweta tohe tefe, owa 50 moweta tohe tefe, nematamonaka.**
42 **Yinero me kiharemetemoneke, me ka kota me nahabihaba mati. 'Hine tohawake', ati nematamonaka. Hike hinofeba amara mata ya?"** Sesowi ati nematamonaka.
43 "Hahi yama tefe ni nafihi ta hinofeba amaka, mata ya", Simao ati nematamonaka.
"Tiwati amosake", Sesowi ati nematamonaka.
44 Sesowi ki towahamematamonaka fana ni ya. Simao hiyarematamonaka. **"Simao fana tiwini haro? Tika yobe ya okiyomaha faha tekamarara tike oteme soko tiba karo. Oteme afi toniharake noki fehe ya. Oteme nahokowaharake tati kone ya.**

45 **Owa komi tinakirara tike. Okiyomaha oteme komi ni yana tona oteme komi ni fawa rarake haro.**
46 **Otati kone kiyo tiwaharara tike orifa fehe ya. Oteme soko nawaharake esitarato ya.**
47 **Owati timitahi. Yama hiyara hiri hiteha tamake. Yama hiyara hiri hiteha Teoso fawa hiniha owa nofake waha kasiro ya. Me one ka yama hiyara yokana tohara Teoso me nonofa raba te me amake",** ati nematamonaka.
48 Fana hiyarematamonaka. **"Tika yama hiyara Teoso fawa nika waha",** ati nematamonaka.
49 Me one mesa ya me nahoria me ati boti e nemetemoneke ahi: "Hike teno amara hari, me ka yama hiyara fawa nihari?" me ati boti ati nemetemoneke.
50 Sesowi fana hiyarematamonaka. **"Tikamahi. Teoso ati tinofi ka tiwa kasomareka",** ati nematamonaka.

8

Me fanawi Sesowi ya tabarawehemetemoneke.

1 Sesowi yaka nematamonaka sitati nafi ya, tabora nafi ya. Hiyara amosa kaminematamonaka me ni ya, Teoso ka towisawa tamine, he ya tataba me 12 na me ya tabahari.
2 Me fanawi toha nemetemoneke he ni ya, mera kasomari, me inamati ihi me one rabika mati, me one kiya, na mati. Maria toha, nemetemoneke hinaka inamati me tokoma inamati mera kihamaraharo, me inamati 7 na mati. Ini onemetemone amake Matarena.
3 Yowana toha, nemetemoneke, Kosa fati, Eroti nanarifa. Sosana toha, nemetemoneke. One toharawa, nemetemoneke tamarawaharo, yinero ta narawaro, yamata manakonebonehe, Sesowi me tafe manakonebonehe, he ya tataba me ya tabahari.

Sesowi yama noki tamine kaminematamonaka.

4 Me tamehemetemoneke me yoro tokana me kakerawaha mati tabora nafi ka mati Sesowi ni ya. Faya hiyara kaminematamonaka. Mera kanawanehimatamonaka.
5 **"E ka owa tokehimatamonaka yama noki koro nebonaha. Yama noki were kane noki one kasohemetemoneke hawi beheri ya. Me tai hinaha bani biti me kakeha me hikabemetemoneke.**
6 **Noki one kasohemetemoneke wami yati kihaha mese ya. Yanaha waya tokanemetemoneke bai hiwene ehene.**
7 **Noki one kasohemetemoneke atiwa baikani ya. Atiwa yanehi ehene noki yani watoremetemoneke.**

8 **Wami amosa ya noki one kasoha yanaha bonohemetemoneke. Noki oharia koro na boni 100 tohehemetemoneke, hiyabamatehabana. Te narabo naha owati te mitahi",** Sesowi ha ni ati nematamonaka.
9 He ya tataba ati me hiwatorehimatamonaka, yama hikaminaharo. Makoni me hihiyarehimatamonaka.
10 **"Teoso ka towisawa ka yama wato yokana te tohahabone Teoso ati nareka, ha te ta, tera okanawani ya. Me one kanawani forima orahabone oke. Hine ya hiyara okominahabone oke me one ni ya. Owa me awa, owati me mita, na owati me watoraba me amake",** ati nematamonaka.
11 **"Haha hiyara te watohi. Haha yama noki tamine nima Teoso ati tehi amaka.**
12 **Haha yama noki hawi beheri ya kasoha e ka one me nima nemetemoneke, Teoso tamine me mitaha mati, me boti ka Teoso ati Satanaisi hitimakeha mati. Afa mera Teoso kasomaterebonaka, he ati me nofara mati.**
13 **Haha yama noki wami yati kihaha mese ya kasoha hine ya me yayai na me nima nemetemoneke, Teoso ati me mitaha mati, Teoso ati me tokatabaha mati, me yayai na mati, yama totoyabo kawahi ya Teoso ati me nofamarawara mati, yama habi watara nima me na mati. Inamati me totomi hinaha me Teoso ati me nofamatera me amake.**
14 **Haha yama noki atiwa baikani ya kasoha nima me naboneke, Teoso ati me nofaha yama tamaha me nofa na mati. Afa yama yani yokana tohara boni hati watara nima me te me amake.**
15 **Haha yama wami amosa ya kasoha Teoso ati me mitaha Teoso ati me tokatabaha me nima nemetemoneke, me ihi amosi mati tohaha mati mata ya, fare Teoso ati nima me ihi na mati",** ati nematamonaka.

Nabarina taminemetemone amake.
16 **"Nabarina e sari kanaha nabarina hiri ni e yoko tokatehani ama kama bofe ya? Boti tori ya hiri ni e boko karihi teha amake. Nabarina e kawatarete amake fara nabarina tabori ya kawitarehabana. E ka owa tokiyome ya nabarina hiri ni awehibonaka.**
17 **E ehene e tebisahabone eke ahi. E ehene e kehemoterabone eke. Teoso oyene e ehene namotehiba amaka, e hiri naro.**
18 **Owati te miti forima namata. Tika yama tamaha onebone me ta namakitasaboneke mata ya tiwa ni ya. Haha yama tamara tikihamone tina me toyabamakiaboneke".**

Sesowi mati me hihiyarehibona me hinehimatamonaka.

19 Sesowi mati Sesowi nisori mati me na me kobo namakiemetemoneke. Me hihiyarehibona me hinehimatamonaka. Ayata ya me kamakiaba me kakamaki watoremetemoneke, me tami karo.
20 Me one ati e nemetemoneke ahi he ni ya: "Ami niso me na me nahobasaharake yobe beheri ya, tiwa me hiyarabone me ati na mati", me ati nemetemoneke.
21 **"Teoso ati me mitaha he ati me tokatabaha afa me amake, okomi toharawa, okaniso me toha na mati",** ati nematamonaka.

Sesowi boni fawa ni, faha rike fawa ni, nematamonaka.

22 Yama we one ya me kibehemetemoneke kanawa webote ya, he ya tataba me ya tabahari. **"Hima e kariwaibeya wara kowani ya",** ati nematamonaka.
Faya me yana tokanemetemoneke.
23 Me towakemetemoneke. Amo nematamonaka fahi. Faya yama yana tonaha boni kitaha kakehemetemoneke. Kanawa bokinima nemetemoneke.
24 Sesowi me natafiemetemoneke. "Sesowi, Sesowi, e ahabakibone".
Faya waremisehimatamonaka, boni fawa nihibanoho, faha rike fawa ni, nebanoho, ati ya. Boni fawa, faha rike fawa, nemetemoneke. Faha winawina nemetemoneke.
25 Ati yana nematamonaka. **"Himataba Teoso ati te kasawarineri?"** ati nematamonaka.
Me watohemetemoneke. Me abe hiyaremetemoneke, Sesowi ya tataba mati. "Hibake tohe awaraya, kitahari, boni fawa ni wato, faha rike fawa ni wato, nari, boni ati hikasawaririhi, faha toha, naro?" me ati nemetemoneke.

Sesowi Katara ka kasomematamonaka, rabikari.

26 Me kakariwaha me kobo tokowitehemetemoneke Katara ka wami ya. Katara tohehemetemoneke wara kowani ya, fara Karireya tonoko yokana ya.
27 Sesowi tokomisehimatamonaka wami ya. Faya Katara ka me ka owa kakehimatamonaka he ni ya. Sitati kamatamona winamarehimatamonaka sitati ya. Wiwinawa tohehimatamonaka tama tabori ya. Makari kiharematamonaka.
28-29 Sesowi awehi kiya kane sonehimatamonaka he nokosi ya. Sesowi inamati hora nematamonaka, he sa tosehibonaha. Ati yana nematamonaka ati kitahari. "Sesowi Teoso biti kiti mati tihaha himata hiri tiribe owa ni ya? Tiwa aate oke, owa tikatomarabone tiwa", ati nematamonaka. Inamati kakatoma hihehimatamonaka. Me one wewete hihehimatamonaka, koheti ya feho famaha ya. Koheti bebete tohehimatamonaka. Inamati ehene wawa nawahare tohehimatamonaka yama honara ya.

30 Sesowi aate hinehimatamonaka. **"Tiwini e na ama tiri?"** ati nematamonaka.
"Owini amake haro, Me Tamake ama oke", ati nematamonaka. Ati e nematamonaka ahi, me inamati tamaha me ya tabe ka atimatamonaka.
31 Sesowi me aate ba nemetemoneke mera yoserebonaha hoti ya, hoti kowi mati tohaharo.
32 Boroko me tamaha me nahohemetemoneke ahi ayata ya atami ya masiri me kabaha mati. Me inamati Sesowi aate nemetemoneke mera toyosemehibonaha, me tokomabone mati boroko me baikani ya. Sesowi me hiyosememetemoneke.
33 Hahi maki ni ya me inamati fito tona me tokomemetemoneke boroko me ni ya. Boroko me kana ni tokifiwahemetemoneke atami ya. Me bokehemetemoneke faha ya. Me ahabemetemoneke faha boti ihi.
34 Boroko nanarifa boroko me ahabi me awaha me tokomemetemoneke. Boroko me me kaminemetemoneke me nafi ni ya, sitati ka me toha, tabora one ka me toha na me ni ya.
35 Me ati me mitaha me kamehemetemoneke yama me awamabone mati. Me kamehemetemoneke Sesowi ni ya. Me hiwehimatamonaka itariari Sesowi nokosi ya, hinaka inamati me tokoma mati, amosawahame makari akawahari waha. Me hinakomehematamonaka.
36 Me hiwehimatamonaka Sesowi hinakitamari. Me hikaminehimatamonaka me ni ya.
37 Faya Katara ka me nafi Sesowi me hiyaremetemoneke, tokomebonaha me watoha mati kasiro ya.

Faya tofoyame wete kanamematamonaka.

38 Me ka owa kitame Sesowi aate nematamonaka, me ya tabehibonaha. Tokomebona Sesowi hinehimatamonaka.
39 **"Tikamahi fara titaboro ya. Yama tikaminibeya te one me ni ya Teoso hiri hinaharo tiwa ni ya",** ati nematamonaka. Faya tokome hiwa kaminematamonaka sitati ka me nafi ni ya fare Sesowi hiri hikane ka yama.

Sairo Sesowi aate nematamonaka.

40 Sesowi wete name me tamaha me hikarawatomatamonaka. Me yayai nemetemoneke he me siba ni karo.
41 Me ka owa Sairo tohehi sinakoka owa hiti tohehi kakehimatamonaka Sesowi ni ya. Sonarisehimatamonaka Sesowi nokosi ya. He hiyarematamonaka. Tokomakehibona hinehimatamonaka hinaka yobe ya.
42 Fara bite oharia ahabinima nemetemoneke. Hinaka ano 12 nemetemoneke.

Fanawi ka ama fawa ra Sesowi nakitamehimatamonaka.

Sesowi tokomakehimatamonaka. Me tamaha me yaka na me ya tabehimatamonaka. Me kita tokahemetemoneke he ni ya.

43-44 Me ka one kamakiemetemoneke he nowati ka ya. Hinaka makari tati boni bori kanehemetemoneke, hinaka ama fawa ri ka ano 12 naro, kasomi tabiyo metiko mera baka teharo, hinaka yinero tonafiyoteharo, kitamihinateraro. Fara Sesowi borone bori kani ka yama ya hinaka ama fawa nemetemoneke hibati ya.

45 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Hibake owa bori kana?"** ati nematamonaka.

Me nafi ati yana narawemetemoneke me bori hikana hikara. Betiro me ya tabehi me ati yana nemetemoneke. "Sesowi himataba tiwati e nineri ahi, otara aate tinaha tiwa? Me tamaha me tiwarini, me kita tokaha mati tiwa ni ya?" me ati nemetemoneke.

46 **"Me ka owa owa bori kanaka. Owa owato oke oko kiti tokaha owa",** ati nematamonaka.

47 Hine kaminarabone ati na Sesowi hiwato ka hine kaminemetemoneke waha. Kamakiemetemoneke hoyahoya kana naro. He ni ya sonarisa itarisehemetemoneke he nokosi ya. Hine kaminemetemoneke Sesowi ni ya me tamaha me nokosi ya, he bori kanaharo, kitamabonehe. Hibati ya kitamakabote namone ati nemetemoneke.

48 **"Okoto tikitama tike tiwati e na tiwa ahi, tiwati boti ya, 'Owa kasomebanaka, kitahari', tini karo. Watorima tinahi. Tikamahi",** ati nematamonaka.

Sesowi Sairo bite nakitamehimatamonaka.

49 Sesowi me ka one hiyare ni ya Sairo ka yobe ka owa kamaki ati yana nematamonaka. "Sairo tikoto ahabarake hibati ya. Borofeso hine naka waha", ati nematamonaka.

50 Efe ati Sesowi mite ati yana nematamonaka. **"Watorima tinahi. Tiwati e nahi ahi tiwati boti ya: 'Teoso hikasomahaba amake', tinahi. Tiwati e ni ya kitamaba amake",** Sesowi ati nematamonaka.

51 Tokiyomamakehimatamonaka yobe toro ya. Mera nakiyomamaki nofarematamonaka. Ha ita mera tonakiyomamakimatamonaka Betiro, Tiako, Yowao, atona bati, mati, me na mati.

52 Me nafi ohi nemetemoneke atona ihi. **"Te ohi rima nahi. Ahabakere. Hine ya amo nineke",** ati nematamonaka.

53 Me haha hikanematamonaka, atona ahabi me watoha mati.

54 Sesowi me nafi toyosemehimatamonaka me tokiyomamabone mati. Faya yehe wara hikana ha hinehemetemoneke. **"Atona tiwamisahi",** ha ni ati nematamonaka.

55 Atona kanamori kamakabote nemetemoneke he ni ya.
Wamisamakabote nemetemoneke. Sesowi me narabi nima
nematamonaka he tefebone me ta nabone mati.
56 Bati ya mati me famaha "Hika", me ati nemetemoneke.
Me narabi nima nematamonaka. **"Yama te kamina**
riyahi", ati nematamonaka.

9

Sesowi ya tataba hiyara amosa me kaminemetemoneke Sesowi ati ehene.

1 Yama we one ya Sesowi he ya tataba me 12 na mera ha
nematamonaka, me kitibone ta nebonaha, me inamati nafi
me toyosemahabone mati, me kiya na me nakitama nabone
mati.
2 Me ati e nabone ati nematamonaka me ni ya: Teoso
ka towisawa kamakabote nebonaka. Ati ehene me me
nakitamahaboneke, me kiya na mati.
3 **"Te honarabone teke. Yama sawiraboneke te ni**
ya", ati nematamonaka. **"Era tataba kana awa tohaha**
te kiharihi, sakora te kiharihi, bao te kiharihi, yinero
te kiharihi, nabone teke. Te ka makari oohariabone
teke, te akaharo.
4 **Sitati ya te kobo ni ya yobe ohari ya te sawihabone**
teke. Yobe owa ya te tokarabone teke.
5 **Te hiyari kamiti me nofari ya te tokahaba teke.**
Te yana toni ya te teme te wisa tokanaba teke,
hobokori bo tonahabana, te teme ka wami hobokori,
me hiwahabana, te yawaha te", ati nematamonaka.
6 Me yana tona me tokehemetemoneke tabora nafi ya.
Hiyara amosa me kaminemetemoneke. Me kiya na me me
nakitama nemetemoneke.

Eroti Sesowi tamine mitehimatamonaka.

7 Eroti me ka tetaraka tohe hiyara mitehimatamonaka,
Sesowi mera nakitamehi me kamina mati. Ati boti yama
nima nifakohimatamonaka, me ati mitahari, Yowao kita-
memona me ati na mati.
8 Me one ati e nemetemoneke ahi: "Eria kamatasahareka".
Me one ati e nemetemoneke ahi: "Hibati ka Teoso ati
kakamina me kitamarawatasa me awineke".
9 Eroti ati yana nematamonaka. "Yowao onabowe tati ti
osehiri amaka. Hahi hibake amara hari, tamine omitari?"
ati nematamonaka. Sesowi awehibona ati nematamonaka.

Sesowi mera natafematamonaka, 5000 me toha mati.

10 He ya tataba aya me tokaha me wete namaha me ihi
me kaminamehemetemoneke, Sesowi ni ya. Mera hima
nematamonaka me ya totabawitibonaha, me tokahabone

mati sitati Betesaita ya, me one me ya me tabamarahabone
mati. Me tamehemetemoneke kasiro ya.
11 Me one tamaha me me watohemetemoneke, me sawiha
mati tabora one ya. Me tokomakehemetemoneke. Me kobo
tonamake Sesowi yawarematamonaka. Mera hiyarema-
monaka, Teoso ati kaminari. Me kiya na mera nakitama,
nematamonaka.
12 Bahi tokehimatamonaka. Sesowi ya tataba me 12 na
me kamehemetemoneke Sesowi ni ya, he me hiyarabone
mati. "Sesowi me tiyosemahi, me tokomaba mati ahi, tabora
yabora ya, me amo naba mati, me tafa, naba mati. Tabora
watakere ahi", me ati nemetemoneke.
13 **"Me tafeba te ta nahi fara me te",** ati nematamon-
aka.
"E ka yamata nafikere. Bao 5 toha, aba me fama, ke. Me
nafi tafeba ota kanikibana?" me ati nemetemoneke.
14 Haha makiti 5000 me tohehemetemoneke. Sesowi he
ya tataba mera hiyarematamonaka, me me ebe nabone
mati, 50 me toharawa me nahohabone mati wami ya, me
tafahabone mati.
15 Fare Sesowi ati nima me ihi nemetemoneke. Me nafi
nahorisehemetemoneke, me tafahabone mati.
16 Bao 5 ne wara tokanematamonaka. Aba me fama na
mera wara tokane neme awehi ati yana nematamonaka,
"Teoso faya amake", ati nari.
Faya yamata ebe ne yamata ta nematamonaka he ya
tataba me ni ya, me me natafabone mati.
17 Me tafaha me akaremetemoneke, me nafi. Yamata
isi ni hasi na me kayabemetemoneke. Isiri 12 na mo
nemetemoneke.

Sesowi Kirisitomona Betiro hinehimatamonaka.

18 Yama we one ya Sesowi Teoso ha nematamonaka.
He ya tataba me ya tabi oharimatamonaka. Mera aate
nematamonaka. **"Hibakemona owa me ati ri?"** ati
nematamonaka.
19 "Yowao Batisitamona me one tiwa ati narake. Eriamona
me one tiwa ati, hibati ka Teoso ati kakamina me ka
owamona me one tiwa ati, narake, kitamari", me ati
nemetemoneke.
20 **"Ha te hibakemona owa te ati ri, ha te?"** ati
nematamonaka.
Betiro ati yana nematamonaka. "Ha tiwa Kirisito ama
tike, Teoso ka tiwa", ati nematamonaka.
21 Sesowi me narabi nima nematamonaka, me hikam-
inarebonaha me one ni ya.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka.

22 **"Neme ka Owa kokoriri tehiba amaka. Sasetoti
me ka hiti mati, me nafi ka hiti mati, Mowisei ati**

kakamina mati, me na me hikakoteba amaka. Me one hinabowehiba amaka. Ahabe amo ni fame ya wamisamebonaka", ati nematamonaka.
23 Mera hiyara nematamonaka me nafi. **"E tabibone te ati nine? Fara yama tinofa hiri tirahabone tike. E famahabone tina tika ewenebone tiwa tikanabone tike, tihabibone ka awa, fara yama we nima.**
24 **Tiwa tikayawi ya tihababone tike. Owa tinofi ka tihabi ya tiwa tikasomahabone tike.**
25 **Yama amosaba ama, fawa tini karo, yama nafi tikiha tiwa?**
26 **Owini hiri ni tinofari ya me nokosi ya owati kamini tinofarihi tini ya Neme ka Owa tiwini kaminatereba amaka kame ya. Kame ya oya kitehiba amaka Teoso oyene ehene, Teoso nanarifa me oye ya tabahari.**
27 **Te one Teoso ka towisawamona me awatehaba me amake, me ahabara mati mata. Keye amakere",** ati nematamonaka.

Mowisei ya Eria me famaha Sesowi me kobo nemetemoneke.

28 Semana oharia ahaba nowati ya mera ha nematamonaka, Betiro, Yowao, Tiako me na mati, me tokomisahabone mati atami ya, Teoso me ha nabone mati.
29 Teoso ha ne noko bako awi hihiya nawahematamonaka. Hinaka makari awi oya kanehemetemoneke, sasawa naro.
30-31 Me makiti famaha kafotokehemetemoneke, Mowisei ya Eria me famaha mati. Me oya kanikimehemetemoneke. Sesowi me hiyaremetemoneke. Ahababona ka yama me kaminemetemoneke Serosarei ya, Teoso ati ehene.
32 Betiro nokobisa me awehemetemoneke kasiro ya. Me tafiha Sesowi oya kanehi me awehemetemoneke. Me famaha Sesowi ya me tabaha me me awa nemetemoneke.
33 Haha me famaha me yana tokani ya Betiro Sesowi hiyarematamonaka. "Sesowi yama amosake haro, e tabi karo. Yobe biti terei ne ota hiri naba otake. Tikaba ohari, Mowisei kaba ohari, Eria kaba ohari nebanaka", ati nematamonaka. Hiyarebona atibona watore hine ya hiyarematamonaka.
34 Betiro hiyarasa ne ya neme sabi kisaha mera moto kanehemetemoneke. Neme sabi boti me nakomehemetemoneke.
35 E ati kakehemetemoneke neme sabi boti ya. "Okatao amaka hari, oyosehari. Ati te kamitaho".
36 Ati fawa ne ya Sesowi towaharikosehimatamonaka. Betiro me ati wataremetemoneke, me one me ni ya mata.

Sesowi me ka owa biti kasomematamonaka, rabikari.

37 Yama wamini ya me kisamemetemoneke atami ya.
Sesowi kisame me tamaha me kobo hinehimatamonaka.
38 Me ka owa ha ni kitehi ha nematamonaka. "Otara
kakanawana okatao tiwamatahi. Okatao fare oharite
amaka.
39 Inamati sawi fare tohi nofe amaka he ni ya. Ha ni fare
tohi nofe amaka, rabikari, inamati ehene. Hiwa were ne
inohoti sabone kawati nofe amaka. Hiyahiyaya nofe amaka,
mese, inamati ehene. Inamati totokomi nofe amaka.
40 Tiwa ya tataba me hikosemehibona onehi kasomi me
hiwatorahareka".
41 Sesowi hihiyarehimatamonaka. "Te ati boti hiyara
awineke. Teoso kitehi kiti te watora te awineke. Yama
nawahake e tabiba ka yama. Tikatao tekamahi owa ni ya".
42 Inamatewe me hekame sonehimatamonaka bofe ya
inamati ehene, katomari hiri nari. Sesowi inamati
hora nematamonaka. Inamatewe kasome inamatewe ta
tonamematamonaka inamatewe bati ni ya.
43 Me nafi ati yana nemetemoneke. "Teoso kitabote
amaka", me ati nemetemoneke.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka tasa.

Me nafi ati tohehemetemoneke, Sesowi ehenemona me
hiyara mati. Sesowi he ya tataba mera hiyarematamonaka.
44 **"Owati te mitahi. Neme ka Owa me ta
towitiaboneke me one ni ya",** ati nematamonaka.
45 Yama me watoremetemoneke, Sesowi hikaminaharo,
Teoso ati ehene. Sesowi me aate rihi nemetemoneke, me
hinakomehe kari.

Sesowi ya tataba me abe hora nemetemoneke.

46 Yama we one ya he ya tataba me abe hora nemete-
moneke, me ka towisawabona me siba na mati.
47 Sesowi me ati mitare me ati boti watohimatamonaka,
yama me wati hiwaharo. Inamatewe nawamise inamatewe
nawehimatamonaka beheri ya.
48 Mera hiyarematamonaka. **"Owa tinofi ka inamatewe
tinarifi ya owa tinarifa tiwa awine tike. Owa tinarifi
ya, hahi owa yosehimari tinarifa tiwa awine tike. Te
ka owa inamatewe nima ne te ka towisawa tohatehiba
amaka",** ati nematamonaka.

*Yowao me ka owa kaminematamonaka Sesowi ni ya,
inamati toyosemahari.*

49 Yowao Sesowi hiyarematamonaka. "Sesowi e ka owa
inamati toyoseme ota awa otake, tiwini hiri nari. Ota
ati hiyara otake he ni ya, e ni ya sawire kari", ati
nematamonaka.
50 **"Te hora rayaho. Tera kakore ya te ka owa
tohehibonaka",** Sesowi ati nematamonaka.

Samaria ka me tabori me kayawemetemoneke.

51 Neme ya Sesowi tokomisabona ka yama amo ni
yabokirimakoni tokomakehibona ati nematamonaka waha
Serosarei ya.
52 Mera toyosewitimatamonaka, me tai toawitehabone
mati Samaria ka me tabori one ya, me me hiyarabone mati,
Sesowi me amo nihabone mati me tabori ya.
53 Me tabori me kayawemetemoneke, Sesowi tokomebona
ati ne karo Serosarei ya.
54 Sesowi ya tataba me one me ati tamine me mitaha me
Tiako ya Yowao me famaha Sesowi me aate nemetemoneke.
"Teoso ota ha nabone tina tiwa awine ti, yama oye yosehi-
bonaha, mera nahabihibana?" me ati nemetemoneke.
55 Sesowi tonokowahame mera hora nematamonaka.
56 Faya me tokawehemetemoneke tabora one ya.

Sesowi mera hiyarematamonaka, he ya me tabahabone me ati na mati.

57 Hawi ya me yaka ni ya me ka owa Sesowi hiyarema-
monaka. "Osawiabana oke tiwa ni ya, yama nafi ya, fara
tika toki nima", ati nematamonaka.
58 Sesowi ati e nematamonaka ahi: **"Kawara me hoti
nate me amake. Bani biti me tabori na, teha me
amake. Neme ka Owa taboro watatere amaka, aamo",**
ati nematamonaka.
59 Sesowi me ka owabisa hiyarematamonaka. **"E tabahi",**
ati nematamonaka.
"Ota ka Hiti e tabahabone wete onamamatabana oke
mata, otaboro ya, okobi okomoaba owa", ati nematamon-
aka.
60 Sesowi hikayawehimatamonaka. **"Me ahaba me
abohi hine me one me me hikamoaboneke fara me
one ahaba mati. Ha tiwa ta, Teoso ka towisawa
tikaminahabana tike".**
61 Owa Sesowi hiyaratasehimatamonaka. "Sesowi e
tabawahaba eke. Wete onami ya otaboro ka me aate onami
ya e tabawahaba eke waha", ati nematamonaka.
62 Sesowi ati hiyarematamonaka. **"Bowi yama horo
kanaha nowati ya e yotoha yama e tama kanaha e ki
towahamatera e amake e nowati ya. E tini ya Teoso ka
towisawa ya te famaraba te amake",** ati nematamonaka.

10

Sesowi ya tataba 72 me tohaha Teoso ka towisawa me kaminabone ati nematamonaka tabora tamaha ya.

1 Yama we one ya e ka Hiti mera kakatikehimatamonaka,
72 me makiti tohaha mati, mera yosehibonaha, me fama

me fama na mati, me tokahabone mati sitati nafi ya, fare
tokabona ka yama ya.
2 Mera hiyarematamonaka. **"Yamata tamake fatara
karo. Me tamakere, yamata me yabahaba mati. Fatara
Hiti te aate nahi, mera yosehibana, yama me ahi naba
mati, hinaka yamata me hiyababana.**
3 **Te yana tonahi. Tera oyose oke me ihi hiyara me
baikani ya. Ofeya me nima te nabone teke, te sawiha
te robo me ni ya.**
4 **Yinero borone te kakibirihi, sakora te weye karihi,
sataya te kiharihi, nabone teke. Me te hiyararahabone
teke hawi ya.**
5 **Yobe ya tikiyomawiti ya tiwati e nabone tike ahi:
'Teoso tera kakatomehibonaka hahi yobe ka me te',
tinahabone tike.**
6 **Yobe hiti tera nofe ya Teoso mera kakatomehi-
bonaka fahi. Yobe hiti tera nofare ya Teoso mera
kakatomarebonaka.**
7 **Efe yobe ya te sawi ohariyahi, me ya te tabaha te
tafaha te. E ka owa era nanarifa yinero warara ne
nima te naba teke, yama te ahi ni karo. Te tokaraba
teke yobe owa ya.**
8 **Sitati ya tikiyomi ya tiwa me nofi ya me tafe
tikababone tike. Yamata one tikanikamakerabone
tike.**
9 **Me kiya na me te nakitamahaba teke, me ka mati.
Te ati e niyahi ahi me ni ya: 'Teoso ka towisawa kobo
nima ka te ni ya', te ati niyahi.**
10 **Sitati ya te tokiyomaha tiwa me nofari ya tiwakosa-
habone tike howa ya. Tiwati e na yana nabone tike ahi:**
11 **'Oteme wisa okine oke, te taboro ka wami hobokori
tira toba karo, oyawi karo. Owati te mitamata, ha owa.
Teoso ka towisawa kobo nima ka', tinahabone tike.**
12 **Haha sitati ka me kokoriri ni nafitehaba me
amake, Teoso yama manakone nahabihibona ka amo
ni kobo ne ya. Sotoma ka me ta me kokoriri ni nanafi
raba tehaba me amake haha yama ya".**

13 **"Korasi ya te winaha te kokoriri tehaba te amake
kasiro ya. Ha te Betesaita ya te winaha te kokoriri
tehaba te amake kasiro ya. Teoso yama tamaha yofi
kanaka kitaharo kasiro ya te ni ya, yama hiri onaha
te awaha te. Tiro ka me toha, Sito ka me toha, na
owehene me awehemenehe, me ihi hiyara me ihi me
nofamarehenemete me amake hibati ya, makari mese
kitaha me weye na mati, yifo hobokori ya me tati me
mata kana mati, me yawa mati.**

14 **Teoso yama manakone nahabihibona ka amo ni kobo ne ya te kokoriri ni nafitehaba te amake. Tiro ya Sito famaha ka me kokoriri ni nanafi raba tehaba me amake haha yama ya.**
15 **Ha me te Kafanao ka me te, Teoso tera towakimisebona te ati na te awineke, neme ya. Teoso tera towakimisamareba amaka neme ya. Te tokisaba te amake e abohi taboro ya".**
16 **"Te ati me kamiti ya owati me kamita me awineke. Tera me nofari ya owa me nofara me awineke. Owa me nofari ya okobi me nofara me awineke, owa yosehari",** ati nematamonaka.

72 me tohaha me kamehemetemoneke.

17 Yama we one ya 72 me tohaha me wete namehemetemoneke, me yayai na mati. "Sesowi fara ota ati nima me inamati ihi narake, tiwini ota hiri na ota", me ati nemetemoneke.
18 **"Satanaisi sonehi soni owahara oke neme ya, bahi yebe kane nima nari.**
19 **Owati te mitamata. Maka mese te tai nare, yomasa mese te tai nare na tera noho toniharawarahabone teke, owati ihi. Me inamati tera boyo rabone teke, owati ihi.**
20 **Te yayai rima nahi mata, me inamati kitara me ihi. Te yayai nabone teke, te ino sawihani te, Teoso ka yama hani ya, sawihanihi neme ya, Teoso ni ya",** ati nematamonaka.

Sesowi Teoso kahiyarehimatamonaka.

21 Yayai nematamonaka Teoso Kanamori ehene. Ati yana nematamonaka. **"Abi neme Hiti ama tike. Wami Hiti tiha tite ama tike. Tiwehene amosara tike, haha yama tikehemoha tiwa, yama wawato me ni ya, haha yama me awarabone mati. Matehe fotara me ni ya yama yofi tikanara tike. Abi, tiwehene e na ama tike, fara yama tinofa ya tiwehene tohaha tiwa".**
22 **"Okobi yama nafi ta naka owa ni ya. Okobi ohari biti watote amaka. Biti fare ohari bati wato, tehi amaka. Fare biti hinamo hite amaka me ni ya, me nafi amararo. Bati yofi kani oharite amaka fara me hikatikaha me ni ya".**
23 Sesowi mera hiyarematamonaka mata, he ya tataba mati. **"Teoso tera nofaka, ha te ta, haha yama hiri onaha te awaha te.**
24 **Me tamehemetemoneke, towisawa mati, Teoso ati kakamina mati, yama te awaha me awahabone me ati**

na yama me awara mati. Haha yama te mitaha me mitahabone me ati na yama me mitaremetemoneke".

Samaria ka me ka owa taminematamona amaka, soteo kasomari.

25 E ka owa Mowisei ka yama hani wawato tohehi Sesowi aate nematamonaka, totomi hinehibonaha. "Borofeso himata nima owehene ribe, oko wini fara tohatehabone owa Teoso taboro ya, ati ehene?" ati nematamonaka.

26 Sesowi aate hinehimatamonaka: **"Himata nima Mowisei ka yama hani atitehani amari, ati tiyabaro?"** ati nematamonaka.

27 "Ati e nematamonaka ahi:

> 'Tika Hiti Teoso tinofabone tike tiwati boti ya kasiro ya, tika kiti ya tabaharo. Te one me tinofa tinahi. Fara tiwa tinofa tiwa nofi nima me nofi tinahabone tike',

Teoso ka yama hani ati te amake", ati nematamonaka.

28 **"Tiwati amosake. Tiwehene e ni ya Teoso ya te famatehaba teke taboro ya, tihabamateraba tiwa",** Sesowi ati nematamonaka.

29 Hahi amosemona Sesowi hinehibona ati ne Sesowi aate namatasehimatamonaka. "Hibake me amari, e ka one mati, me e nofahaba mati?" ati nematamonaka.

30 Sesowi ati e nematamonaka ahi: **"E ka owa Serosarei ya yana ne tokome yama boboti mera kobo nemata awaka, Seriko hawi ya. Hinaka yama nafi me hekamehemetemoneke. Me baro hine me hekanakosehimatamonaka, korone tohahari. Ahabinima nematamonaka.**

31 **Sasetoti me ka owa kamakimatamonaka hawi ya. Hiwehimatamonaka homahari. Hekitikosawematamonaka.**

32 **Refita me ka owa kamaki hiwatasehimatamonaka. Hekitikosawatasehimatamonaka.**

33 **Samaria ka me ka owa kamaki hiwehi hinofematamonaka.**

34 **Hiketehimatamonaka hihiya ni, fi ya, orifa fehe ya. Hihiya ni hikarafehimatamonaka makari ibe ya. Hibarimisematamonaka hinaka bani mese ya. Fore hekamehimatamonaka oteo ya, hinarifahari.**

35 **Yama wamini ya moweta tenario tohehi famehi itikimehimatamonaka, fare hinakari, ta hinehibonaha oteo hiti ni ya. Ati e nematamonaka ahi: 'Tekatomebonaka. Tenario famehi tinafiyomaki ya tiwa baka onamaketasahabone oke wete onami ya', ati nematamonaka,"** Sesowi ati nematamonaka.

36 Sesowi aate hinehimatamonaka. **"Teoso atimatamona ya hibake ehene toharamatamona? Sasetoti ama namatamona? Refita me ka owa ama namatamonaha?**

Samaria ka me ka owa ama namatamonaha?" ati nematamonaka.
37 "Hahimatamonaka hari, he kasomari", ati nematamonaka.
"Tiwehene e nabisabone tike ahi, hahi ehene nima", Sesowi ati nematamonaka.

Mahata ya Maria famaha Sesowi mera yaka nematamonaka.
38 Me yana tona me tokehemetemoneke me tabori ya. Me ka one Mahata tohaha Sesowi ha nemetemoneke sawihibonaha hinaka yobe ya.
39 Mahata hinakasimametemone amake Maria. Maria itariemetemoneke Sesowi beheri ya, he ati kamitaro.
40 Mahata yamata wasi fara tohehemetemoneke me tafe. Yamata hinahatohemetemoneke, hinaka yama ahi ni tamaharo.
Wehemetemoneke Sesowi beheri ya. He hiyaremetemoneke. "Sesowi okasima owa kasomakere. Owahariha yamata owasi oke. Tinofa awine ihi e naro ahi? Narabi nima tinahi, owa kasomabana", ati nemetemoneke.
41 **"Mahata, Mahata, yama ahi ni tamaha tiwa nahatoke.**
42 **Fara yama amosa oharineke. Haha yama Maria wasineke, yama amosi mati tohaharo. Haha ihi hine tohake",** ati nematamonaka.

11

Teoso e ha ni ka yama Sesowi kaminematamonaka.
1 Yama we one ya Sesowi Teoso ha nematamonaka yama one ya. Teoso ha ni hawa tohe ya he ya tataba me ka owa aate hinehimatamonaka. "Sesowi otara tikanawanabone tike Teoso ota ha nabone ota atibone ya, fare Yowao namatamona nima he ya tataba mera kanawanahari", ati nematamonaka.
2 **"Te ora ni ya te ati e naba teke ahi: 'Abi, me nafi tiwa kahiyarahi. Tika towisawateba kakeho ota ni ya.**
3 **Fara yama we nima ota tefebone ta tinahabone tike.**
4 **Yama hiyara wati tiwahamariyahi, ota hiri teharo. Ha ota bisa me one ka yama hiyara ota nahabibisahaba otake, otara me hiri kani ka yama hiyararo. Satanaisi otara totomi rayaho tiwati ihi', te ati nabone teke, Teoso te ha na te".**
5 **"Himata nima owa ati neba amara, hinaka habai kamaki ya he ni ya yama soki enoki ya. Hinaka habai ati e tehi amaka ahi: 'Habai oko baoba ta timatahi, terei nari.**
6 **Oko habai owa kobo namakiareka, yaka nari. Tefeba okiha okara, yamata'.**

7 **Ati e neba awaka ahi: 'Hine owa oke. Tikamahi.**
Nokobi boko okanara oke hibati ya. Oko matehe ya
otaba oke kama ya. Yana orahaba ama oke, yama ta
onahaba owa, tika yamabana', ati neba awaka.
8 **Efe hinaka habai toha kana yana rebonaka, bao ta**
nebana. Nokobi teo kani fawa re ya yana neba amaka,
bao ta nebana waha, nokobi teo ni fawa re kari. Fara
yama hinofa nafi ta neba amaka".
9 **"Makoni yama tinofa ha tikanabone tike Teoso ni**
ya. Tika yamabone ta nebonaka. Yama siba tini
ya tiwasiabanake. Nokobi teo tikani ya Teoso se
hikanaboneke.
10 **E ka one Teoso me aate ni ya ati amosebonaka me**
nafi ni ya. Yama me siba hina me hiwasiaboneke, me
nafi. Nokobi me teo kana me ni ya Teoso nokobi se
kanehibonaka, me nafi ni ya.
11 **E one maka me ta narawaba me ama, me ka**
matehe ni ya, matehe aba me me ati na mati? E ehene
e naba wataraboneke te ni ya.
12 **Tikatao bani hifene ati ne ya yomasa ta tibana?**
Yomasa ta tirahaba tiwa awine tike.
13 **Yama hiyara hihiri me te tohaha yama amosa te**
ta teha te amake te ka matehe ni ya. E ka abi neme
ya winehi ehene amose hinama tohate amaka. Teoso
Kanamori te ha ni ya Teoso Kanamori ta nebonaka te
ni ya", ati nematamonaka.

Sesowi mera nakitame ka "Beosebo ati ehene tohe awaka",
me one ati nemetemoneke.
14 Yama we one ya Sesowi me ka owa nakitamehi-
matamonaka inamati famahari, inamati ehene ati yana ni
watorari. Sesowi inamati toyosemehimatamonaka. Faya
ati yana nawahematamonaka. Me tamaha me hiwehimata-
monaka. Me ati e nemetemoneke ahi: "Himata amari?" me
ati na mati.
15 Me one ati e nemetemoneke ahi: "Fare Beosebo ati
ehene tohe awaka. Makoni inamati mera toyosemaka", me
ati nemetemoneke.
16 Me one Sesowi hiyaremetemoneke yama yofi kanehi-
bonaha Teoso ka yama me ni ya, me totomi hine kari.
17 Sesowi me ati boti watohi mera hiyarematamonaka.
"Saotato me abe mowa ni ya, me kiti watama-
raboneke. Towisawa owa ka saotato me tabori me
hinabihaboneke, me ka sitati. Hahi yobe ohari ka me
abe mono ni ya me abe nahabihaba me amake.
18 **Te ati e na teke ahi: Me inamati tokomamone**
te ati na teke Beosebo ehene. Haha keye amake
haro. Satanaisi hinaka inamati mera mono tere

amaka, hinaka me tohi karo. Me hinamati ka towisawa amaka. Inamati me abe mono ni ya inamati me abe nahabihaboneke.
19 **Me inamati oyosemahamone te ati na te awineke, Beosebo ati ehene. Manakobisa te ka tataba inamati me me toyosema Beosebo ati ehene ama? Beosebo ati ehene amare awaka. Yama hiri ona Beosebo ati ehene amakara bisa.**
20 **Hinamati me oyosemine oke Teoso ati ehene. Faya Teoso ka towisawa kobo nareka ahi".**
21 **"E ka owa kitehi hinaka yobe hekatome ya ye honahari hinaka yama me hibotirahaboneke.**
22 **Owa kiti mati tohehi kamaki ya he ye honene totimakehibonaka. Kitarebonaka hahi ehene. Faya hinaka yama hiyababoneke fahi. Hinaka yama me ebe hinahaboneke fare me one ya tabahari.**
23 **Owa ni ya tisawiri ya owa tinofara tiwa awine tike. Tiriko boni e bata na e famari ya tiriko boni mata tikawite tiwa awine tike".**

Sesowi me inamati kaminematamonaka.
24 **"E ka owa ni ya inamati sawihi inamati tokome ya faha watari ka yama ya kariwate amaka, taborobona siba nari, taborobona wasirari. Ati e nebonaka ahi: 'Wete onamabana oke fara osawi ka yobe ya', ati nebonaka.**
25 **Wete name yobe wasimebonaka, amosari, me yowi hiwahari, me hinamosamari.**
26 **Me 7 na mera ha nebonaka, me hiyari mati tohaha mati, me ya tabawehibonaha fahi, me winaha mati. E ka owa ka yama nawaha kitamisahaboneke waha, inamati me ihi",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi mati Teoso nofehimona fanawi ati nemetemoneke.
27 Sesowi hiyare ya me ka one me baikani ya waha ati kitaha ati yana nemetemoneke. "Teoso ami nofe tiwa awine tike", ati nemetemoneke.
28 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Teoso mera nofate amaka he ati tamine me kamita mati fara Teoso me hiyose ka yama ya me ihi tohaha mati",** ati nematamonaka.

Sesowi Teoso ka yama kaminematamonaka, me hiwahabonehe.
29 Me tamaha Sesowi me moto kanehemetemoneke. Me totama nemetemoneke. Ati yana nematamonaka. **"Te boti hiyara te awineke, Teoso ka yama yofi okanabone te ati na te, te ni ya. Yama te awaraboneke Teoso ka yama.**

Hine ya Teoso ka yama oharia te awahaba teke, yama Yona hiri hinemete nima naro.
30 **Teoso Yona yofi kanehimatamonaka Ninifi ka me ni ya. E naboneke fahi, Teoso hinamoaro Neme ka Owa namohari te ni ya.**
31 **Yama toyabo ya Teoso yama nafi manakone nahabi ya towisawa fana Saromao yaka nemete te ya tabahaboneke. Te ehene hiyaramone ati naboneke, ihi nima te ehene ra te. Kakehemetemoneke yama yabo ya Saromao ati mitahabonehe Saromao yama wato kari. Ha owa ta yama wato mati ohaha owati kamiti te nofakere.**
32 **Ninifi ka me toha, naba me amake. Te ehene hiyaramone me ati, naba me amake afa yama ya, Teoso nokosi ya. Me ni ya Yona Teoso ati kamine me ihi hiyara me nofamarehemetemoneke. Yona yama wawato raba nematamonaka. Ha owa ta yama wato mati ohaha owati kamiti te nofarineke".**

Nabarina nima e noko tehamone Sesowi ati nematamonaka.
33 **"E ka owa nabarina sari kane ya hikanawitaraboneke yobe bofe ya. Hekiberihi hinaboneke boti tori ya. Kawitarete amake neme ya fara nabarina tabori ya yama firi kanahabana yobe toro. E ka owa kiyomake ya yobe ya yama awi amosebonaka.**
34 **Nabarina nima e noko te amake, e abono nafi fifiri kana. E noko amosi ya e abono nafi firi kanaboneke. E noko rabiki ya e abono nafi yoma kanahaboneke.**
35 **Te boti ka yama oye yoma kariyahi.**
36 **Te abono nafi firi kani ya, yama yoma kanahaba watari ya, firi kanahabanake, nafi. Fara e nima naboneke, yama era firi kanaha e".**

Sesowi tafehimatamonaka fariseo ka yobe ya.
37 Sesowi hiyari ahabe fariseo me ka owa ha hinehimatamonaka tafehibonaha me tabori ya. Yobe ya tokiyome tokomakehimatamonaka e tatafa ya mesa ya.
38 Sesowi tafehiba yehe soko re fariseo hiwe "Hika", ati nematamonaka.
39 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Ha te fariseo me te te ka kobo te soko barato te soko nineke, mese. Te ati boti ta hiyara te awineke, yinero tamehi te nofaha te.**
40 **Yama te watokere. Teoso yama mese hiri ne yama tori boti ka hiri nematamonaka.**
41 **Te ka barato tori yamata kihaha te ta kanahaba teke me honara me ni ya. Te ehene e ni ya yama bisahaba wataraboneke te ni ya".**

42 **"Fariseo mati yama hiyara kakehaba amake te ni ya. Fatara ka yamata isi ni te ta te te amake Teoso ni ya. Yamata isi ni te te na te ka one me kasomi yokana te tohatera te amake, Teoso te nofara te. Te ehene e ni ya amosene amake ahi. Yamata isi ni te ta, Teoso te nofa, nabone teke. Te ehene e ni ya amosabanake".**

43 **"Fariseo mati yama hiyara kakehaba amake te ni ya. Sinakoka ka katera taiti ya nahori te nofateha te amake. Mekato ya te sawi ya 'Afa ama ti,' me one ati nabone te ati na te awineke te ni ya ".**

44 **"Fariseo mati, yama hiyara kakehaba amake te ni ya. E ahaba temene nima te nineke yofi karaharo. Me tai hinaboneke, me hiwatori karo",** ati nematamonaka.

45 Teoso ka yama hani wawato me ka owa Sesowi aate nematamonaka. "Era kakanawana me hora tina tiwati e na otara hora tine tike bisa", ati nematamonaka.

46 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Yama hiyara kake, naba amake te ni ya, Teoso ka yama hani wawato me te. Me te yoseteha te amake, yama kanaha me tiwa nabone mati. Me te kasomatera te amake, yama kanaha me tiwa na mati.**

47 **Yama hiyara kakehaba amake te ni ya. Teoso ati kakamina me tame te nataminateha te amake. Fara te ka iti me me waka hinehemetemoneke.**

48 **Me tame te nataminaha tera te kamininеke fara me te, te ka iti me ihimete te nofaha te, Teoso ati kakamina me me waka na mati.**

49 **Teoso yama watotehi ati e nareka ahi: 'Owati kakamina me toha, oko yoyose me toha, na me oyosehabana oke me ni ya. Me ni ya me oyose me me waka hinahaba me amake. Me one me me hikatomahaba me amake'.**

50 **Me ahabi manakone te tohahaba te amake, Teoso ati ehene, me nafi manakone, hibati ka Teoso ati kakamina mati.**

51 **Abeo tai tohe manakobisa Sakaria yotoyotokosa nematamonaka. Me hinabowehimatamonaka tana ya Teoso ka yobe famehi hawine baikani ya. Me nafi me me waka hinehemetemoneke. Me ahabi manakone te tohahabone teke, me nafi manakone.**

52 **Yama hiyara kakehaba amake te ni ya, Teoso ka yama hani wawato me te. Safi te itihani teke, nokobi naha kibone ka safi, Teoso me watobone karo. Safi te itiha te tokiyomara teke. Me one tokiyomarihi narake te ehene",** ati nematamonaka.

53 Sesowi tokomematamonaka. Mowisei ati kakamina me toha, fariseo me toha, na Sesowi me kakoemetemoneke waha. Aate ni me hikasirohimatamonaka waha.

54 Me hikeyehibona me hinehimatamonaka, ati tosawari-
bonaha.

12

Fariseo me ka fehemeto Sesowi kaminematamonaka.

1 Me tamaha me kakehemetemoneke Sesowi ati me
mitahabone mati. Me tami ka me abe tayohemetemoneke.
Sesowi fara hinaka tataba mera hiyari oharimatamonaka.
**"Tera te kakatomahi fariseo me ka fehemeto ya, me
one me me keyeha mati, me ka keye e na mati
fehemeto nima.**
2 **Fara e ehene e kehemoha yoto kanamaraboneke,
me hiwatoabonehe.**
3 **Haha yama tikaminaha yama soki ya me hikam-
inaboneke yama wa toni ya. Tika owa ya te famaha
yobe toro beheri ya te towakiyoma te abe basa kana
yama te kamina me kaminaboneke me ati kitaha mati,
me naoria mati yobe neme ka ya".**

Teoso me nakomehabone Sesowi ati nematamonaka.

4 **"Owati te mitahi. Me e nakomerabone eke, era me
nabowahabone e. Hine ya e abono me nabowaboneke.**
5 **Yama okomina okibone, te nakomehabonehe.
Teoso te nakomehabone teke, era nahabitehibana. Era
nahabi nowati ya era were tehibonaka yama hiyara ya.
Te nakomehibonaka.**
6 **Bani biti me manakone moweta fotare famehi-
bonaka. Bani biti me manakone fotara ya Teoso ati
katamobiti watatere amaka, mera kakatomahari.**
7 **Te watorabone teke. Te manakone e nabone teke
ahi, bani biti me tamaha me manakone nima. Teoso
era kakatomaka. E tati kone oohariki na nafi watoka".**

*Sesowi me nofahamone me ati nabone ati nematamonaka
me nokosi ya.*

8 **"Owati te mita mata. Owa te nofahamone te
ati ni ya me nokosi ya te hiyari ya Neme ka Owa
hiyarabisebonaka Teoso nanarifa me nokosi ya, tera
nofehimona ati nari.**
9 **Owa te nofaramone te ati na me nokosi ya te hiyari
ya Neme ka Owa hiyarabisebonaka, Teoso nanarifa me
nokosi ya tera nofaremona ati nari.**
10 **Neme ka Owa ehene hiyaremona te ati ni ya Teoso
te ehene fawa nibona teke. Teoso Kanamori ehene
hiyaremona te ati ni ya Teoso te ehene fawa nirebona
teke.**
11 **Tera me nakibitehaba me amake kateya ya. Tera
me yofi kana, tehaba me amake sinakoka ka me ni ya.
Tera me yofi kana, tehaba me amake towisawa me ni**

ya. Me ihi e ni ya te atibone te wati nawateraba teke, tera te kamina te.
12 **Afa yama yokana ya Teoso Kanamori tera kanawanatehiba amaka, te atibone ya".**

Yama tamaha me nofarabone Sesowi ati nematamonaka.

13 Sesowi beheri ya me moto kawahamaha me ka owa ati yana nematamonaka. "Era kakanawana okaniso narabo nima tinahi, okobi ka yinero ota ebe kanahabone ota, ota fami, okobi ahabari", ati nematamonaka.
14 Sesowi ati hinahabihematamonaka. **"Owati yana rabone oke te ni ya. Owa me yosehaba me watakere, owati yana naba owa, me abe mono ni fawa onihaba owa",** ati nematamonaka.
15 Sesowi me hiyaremetemoneke. **"Tera te kakatomahi. Yama tamaha te nofarabone teke. Te kanamori te ka yama nima kere",** ati nematamonaka.
16 Me ka hiyarabone kaminematamonaka. **"E ka owa honene tamahi fatara kihe hinaka fatara tafe hatehemete awineke, yamata tamaha kihahari.**
17 **Ati boti e nemata awaka ahi: 'Himata hiri oribe waha, oko tiriko taboriba watamara owa, tiriko tami karo?**
18 **Owehene e nabana oke ahi: yobe tiriko tabori tohehi otisabana oke. Yobe nanafi nama ne hiri owahabana oke, oko tiriko onawata, oko yama onawata, oba karo.**
19 **Faya owati e nabana oke ahi owa ni ya. Oko yama tamaha onawataha tohi ya oko yama ahabateraba amake, fa fowe tamaha ya. Hasi owahabana oke fahi. Ayaka hiri onahabana oke, yayai onaha owa, onahabone oke', ati nemata awaka, e ka owa honahari".**
20 **"Teoso hihiyarehibonaka. 'Yama tiwato tikere. Haha yama soki ya tihababa ama tike, owati ihi. Hike ni ya tika yama toharibe waha?' Teoso ati nebonaka.**
21 **Haha yama tamaha me toniha hahi ehene nima me ihi te me amake, Teoso yama hinofa ya me ihi tohara mati",** Sesowi ati nematamonaka.
22 Sesowi he ya tataba mera hiyarematamonaka. **"Te kokoriri rabone teke, te ka yamabone te wati nawaha te. Te ati boti e riyahi ahi: 'Himata okobaribe? Himata ofaribe? Himata okaribe?' te ati rabone teke.**
23 **E hasi ni ya e yayai nabone eke, yamata tamaha noko e toniharaharo. E abono tamini ya e yayai nabone eke, makari tamaha noko e toniharaharo.**
24 **Bani biti fatara me kihatera me amake. Yamata me toniharihi, teha me amake yobe ya. Me tafebone**

Teoso ta hite me amake. Ha te ta te manakone nanafi, bani biti me manakone yokana tohakere.
25 **Yama tamaha te wati nawaha te kokoriri kene te ahababone teke fara te ahabi amo nibone ya.**
26 **Te ehene amaraba amake, ha te. Te kokoriri rabone teke.**
27 **Yama kabani ka yama mowe te awa ha, mowe amosaro. Yama mowe amosa fara ihi amakere, boribone hiri raro. Saromao borone aamosa raba nematamonaka. Yama kabani ka yama mowe ta amosi mati tohake.**
28 **Yama kabani ka yama mowe amosa Teoso ehene amake. Yama kabani ka yama ahabi kerewe raboneke, me sari hikani ya. Yama kabani ka yama manakone yokana tohakere. Ha te ta te manakone nafike. Teoso te boronebone ta nebonaka. Himataba te ati boti e na te awineri ahi: 'Teoso owa kakaweba ama oko yamaba ya?' te ati na te?**
29 **Te kokoriri rabone teke, te tefebone te wati nawaha te.**
30 **Haha yama bara noko me tonihate me amake. Te ka abi neme ya winehi te ka yamabone te nofaha watote amaka.**
31 **Teoso ka yamabone te ahi nabone teke, Teoso yama hinofa te hiri na te. Te ehene e ni ya ahi haha yama te nofaha ya tera kakawebonaka.**
32 **Te watoraba teke. Teoso ka ofeya me te amake, te ka abi tohahari. Tera kakatomehiba amaka.**
33 **Te ka yama te ta nahi, yama me kihara me ni ya. Te ehene e na yinero borone te hiri na te awineke, ahabaterebana. Te ka yinero tamatehiba amaka neme ya. Neme ya yama boboti yama me botiteraba me amake. Yama abe yama nahabirawarihi, tehaba amake.**
34 **Bofe ka yama tamaha te nofi ya bofe ka yama te wati nawahaba te amake. Neme ka yama te nofi ya Teoso yama hinofa te hiri nabone teke".**

Me ati katamorabone Sesowi ati nematamonaka.
35 **"Te tonokohi. Te ati katamoriyahi. Te ka rabiao owiriyahi.**
36 **E ka owa ayaka ya sawihi kamehi nokobi teo kane ya hinaka yama aahi me naha hikanebonaka, hibati ya, me tonokoa mati. Hinaka yama aahi me ihi nima, te ehene nabone teke.**
37 **Me tonokoa makari akawame mera natafebonaka. Me amo ni ya mera natafarebonaka. Me tonoko ka me yayai naboneke.**

38 **Yama soki enoki ya kobo name ya me tonokosa na me yayai naboneke".**
39 **"Te ehene e riyahi, e ka owa ehene nima, yobe kihahari. Yama boboti yobe nahoti tokiyomehimatamonaka yama soki ya, yobe hiti hiwatorahari. Yama boboti kakiba ka yama watohimanaha, hikarawatonamata amaka, tonokoari, yama soki ya. Yama boboti tokiyomarenamata amaka, ehene.**
40 **Te e nabisabone teke ahi, te ati katamoraha te. Neme ka Owa tera bata karayaho",** ati nematamonaka.

Yama aahi nima me nabone Sesowi ati nematamonaka, hinaka yama ahi ni amosaro.

41 Betiro ati yana nematamonaka." Sesowi haha hiyara tikamina tikamina awine ota ni ya? Tikaminaha awine me nafi ni ya?"
42 **"Te e nibana, e ka owa ka yama aahi nima, yama watohari, hinaka yama ahi ni amosaro? E ka owa ka yama aahi amose ya hinaka hiti yama hikaminaha yokana hiri nebonaka. Hiti yana tone yama yabo ya tokome ya hinaka yama aahi yosehibonaka, hinaka yobe kakatomehibonaha. Hinaka yama aahi me one tafebone ta nebonaka ati ehene, yobe ka me nafi, fara yama we nima.**
43 **Hiti kame ya yama hikaminaha yokana hinaka yama aahi hiri ne ya, hinaka yama aahi nofehibonaka.**
44 **Ha hinehibonaka, hiyosebonaha, hinaka yama nafi kakakatomabonaha waha.**
45 **Hiyare ya hinaka hiti yana tone ya ati boti e nebonaka ahi: 'Oko hiti kamakabote kara', ati nebonaka. Faya mera mono ni yana tokanebonaka fahi. Me makiti kosi, me fanawi kosi, nebonaka. Tafi nafi, fi fawa, hano, nebonaka.**
46 **Hiti kame ya bata hikanamehibonaka, he noki rari. Hiti kosi hinehibonaka, ehene hiyarari. Hiti hibehibonaka, me one ya tabahari, yama hinofa me hiri ra mati".**
47 **"E ka owa ka yama aahi yama watohi ati kasawari ya kosi ni me hinafibonaka, hiti ati watohari.**
48 **Hahi yama watore ehene hiyare kosi ni me hinafirebonaka, hiti ati watorari. Teoso tiwa kakawi nafi ya Teoso kakawi tinafiabone tike bisa. Teoso tiwa kakawi nafihi kakawi fiya tinehibonaka".**

Me abe mono nabone Sesowi ati nematamonaka.

49 **"Okehara oke, yama sari onahabone owa bofe ya. Sari okanene amake hibati ya.**

50 **Batisa okibone. Oko batisa ni kerewe rabone**
onahara oke, kokoriri onaha owa.
51 **Yama mowa ni fawa onihabone okehamone te ati**
na te awine? Keye amake. Oke ama oke, yama mowa
ni yaro okanabone owa.
52 **Yobe ka me 5 na me famaha me terei na me me**
mono naboneke. Yama we one ya aya me terei na afa
me famaha me me mono nawahamahaboneke, me terei
na mati.
53 **E ka owa biti mono nebonaka. Manakobisa owa**
bati mono nebonaka. Fanawi bite mono naboneke.
Manakobisa one mati mono naboneke. Fanawi hinaka
koma mono naboneke. Manakobisa one hinakaso
mono naboneke", ati nematamonaka.

Yama amo ni me watoramone Sesowi ati nematamonaka.
54 Sesowi ati yana tasehimatamonaka ahi, me moto
kawahamaha mera hiyarari, me tamaha mati. **"Bahi**
totoka ya neme sabi kakeha te awi ya te ati yana naba
te amake. 'Faha kakehaba amake', te ati ni ya fara te
ati ya faha kakehaboneke.
55 **Yama hiwe tohi ka ya boni kakeha te awi ya te ati**
yana naba te amake. 'Yama hiwawahaba amake', te ati
ni ya fara te ati ya yama hiwawahaboneke.
56 **Wami neme famaha te watoha yama amo ni te**
watoramone te ati nineke, keye te hiri na te".

Yama me ta nabone Sesowi ati nematamonaka, me me hekarabone mati sowisi ni ya.
57 **"Yama oharia okominamake okibone. Owati fiya**
torahamone te ati nabone teke.
58 **Tiwehene hiyaramone e ka owa ati ne sowisi ni**
ya tiwa towakamebona ati ne aate tosi tinehibonaka.
Yinero kote ta tinahabone tinahabone tike, tiwa
towakamarabona karo sowisi ni ya. Sowisi ni ya tiwa
towakame ya sowisi tiwa ta towitibonaka saotato ni ya.
Manakobisa saotato tiwa ibehibonaka kateya ya.
59 **Tasi toni tinofi ya yama manakone nafi tinahabi-**
habone tike. Yama manakone nafi tinahabihari ya tasi
tirahaba ama tike kateya ya. Keye amakere".

13

Me ihi hiyara me ihi me nofamarahabone Sesowi ati nematamonaka.
1 Me tamine me kaminemetemoneke Sesowi ni ya,
Karireya ka mati, Birato me hinahabiha mati, bani me me
ta na mati Teoso ni ya, bani me ame ya me ame kataba mati.

2 Sesowi mera hiyarematamonaka. **"Me ihi hiyari ka me ahabamone te ati na te awine? Me ihi hiyara fiya tonahamone te ati na te awine? Karireya ka me one ihi hiyara ihamamone te ati, na te awine?**
3 **Keye amake. Fara me ahabi nima te ahabi tehaba te amake, te ehene hiyara te nofamari ya.**
4 **Yama te watoha te awineke, 18 me tohaha mera yobe nemehe kinehimatamonaha, tabora Sirowe ka yobe. Me ihi hiyara fiya tonahamone te ati na te awine? Serosarei ka me one ihi hiyara ihamamone te ati na te awine?**
5 **Keye amake. Fara me ahabi nima te ahabi tehaba te amake, te ehene hiyara te nofamari ya",** Sesowi ati nematamonaka.

Fiko bonora taminemetemone amake.
6 Sesowi hiyara hiwasia kaminematamonaka me ni ya. **"E ka owa ofa tamaha kihehimatamonaka. Ofa baikani fiko wehemetemoneke. Fiko boni bata nebona toke fiko boni wasirematamonaka.**
7 **Hinaka fatara ka yama kakakatoma narabo nima nematamonaka. 'Fiko ka tinahi. Faha fowe terei na ya fiko yobi okana boni owasitera amake. Yama bara ta koro nawahabanake fiko tabori ya'.**
8 **Fatara ka yama kakakatoma ati yana nematamonaka. 'Hiba fiko hine wamatahabanake fa fowe oharimakia ya. Mate wi kani moto owahamahabanake, bowi yoti mata onahaba owa.**
9 **Fa fowe one ya bonohaba awineke. Bonori ya ka tinahabanake', ati nematamonaka",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi fanawi nakitamehimatamonaka sabato ya.
10 Sesowi mera kanawanehimatamonaka sabato ya sinakoka ya.
11 Me ka one inamati ehene wai momowi nemetemoneke, wai yai nisararo. Hinaka fa fowe 18 nemetemoneke, wai momowi naro.
12 Sesowi hiwaha haha hinehemetemoneke. **"Kiki, fanawi Teoso tiwa kasomareka",** ati nematamonaka.
13 Yehe kakibarehimatamonaka mese ya. Wamisa wai yai nisakabote nemetemoneke hibati ya. Faya Teoso kahiyarehemetemoneke.
14 Sinakoka ka hiti yawehimatamonaka, me ka one Sesowi kasome karo sabato ya. Sinakoka ka mera hiyarematamonaka. "Yama e ahi te amake yama we 6 na ya. Afa yama we ya te kamakiaba teke, te kasomabone te. Te kakerabone teke sabato ya, te kasomaba te", ati nematamonaka.

15 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Me te keyehineke.**
Te ka bani me te narifate te amake sabato ya, te ka
bowi me toha, te ka someto mati. Te ka bani me te tisi
ya me te towakaboneke faha me fawahabone mati.
16 **Haha fanawi Abarao ka noti amake haro. Satanaisi**
wete hini ka hinaka fa fowe 10 na hinaka fa fowe 8
namakitasaharake. Amosa awineke e ka owa hitisaro
sabato ya", ati nematamonaka.
17 Me ati fawa kanehemetemoneke, Sesowi nonofa me
amara mati, me nafi, Sesowi mera kasawari kari. Me
one sinakoka ya me sawiha me yayai nemetemoneke yama
amosa Sesowi hiri hinaha ihi.

Teoso ka towisawa ka yama Sesowi kaminematamonaka.

18 Sesowi ati yana namatasehimatamonaka. **"Teoso ka**
towisawa kakehi sawi ya himata nima yama ribe?
19 **Mositata noki nima yama naboneke, e ka owa**
koro hinaharo, fatara ya. Noki nafira yanaha awa
tohaharake. Bani biti me winaharake ini ya", ati
nematamonaka.
20 Sesowi hiyaratasehimatamonaka. **"Himata nima**
yama ribe?
21 **Fehemeto nima yama te amake, fehemeto fanawi**
hinatabaha nima, tiriko ya, tiriko fowamisarawaharo,
nafi, tiriko nafiharo, 30 kiro tohaharo", ati nematamon-
aka.
22 Sesowi tokomematamonaka Serosarei ya. Mera
kanawana tonamaitimatamonaka, sitati ka mati, tabora
fotara ka mati.
23 Me ka owa aate hinehimatamonaka. "Sesowi me
tamara me kasomatehaba me ama?" ati nematamonaka.
Sesowi ati yana nematamonaka, mera hiyarari.
24 **"Yama amosa tamaha te hiri nabone teke, te tokiy-**
omahabone te, nokobi babati na ya. Me tamaha me
tokiyomahabone me ati ni ya yama nihinaraboneke.
25 **Yobe hiti waremise nokobi boko nawahamehi-**
bonaka. Nokobi bari ya te nahoha nokobi te teo ni ya
te ati e naba teke ahi: 'Ota tokiyomahabone otake', te
ati naba teke. Ati e nebonaka ahi: 'Tera owatera ama
oke. Hibaka ya te kakehani te amari?' ati nebonaka.
26 **'E tabaha e tafa, ota taboro ka ota ka one me**
tikanawana, tite ama tike', te ati nabone teke.
27 **Ati yana namehibonaka tasa. 'Tera owatera ama**
oke. Te taboro owarihi ote ama oke. Te tokomahi,
yama hiyara hihiri me te, te nafi', ati nebonaka.
28 **Me te awahabone teke, Abarao, Isaki, Yako, Teoso**
ati kakamina mati, me na mati, Teoso ka towisawa ya
me tabaha mati. Tera me were towitiaba te amake, ha

te ta. Te ohi naba te amake. Te ino yiki tokanaba te amake.
29 **Me te awahaba te amake yama nafi ka mati, me tafa mati, Teoso ka towisawa ya me taba mati. Bahi kakamaki ka me kake, bahi totoka ka me kake, yama enoki ka me kake, kowani ka me kake, naba me amake.**
30 **Me tai toakia me toyotowahama haha me yotomakeha me tai toawamaboneke",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi Serosarei ka mera nofehimona ati nematamonaka.
31 Sesowi hiyare ni ya fariseo me kakehemetemoneke he ni ya. Me ati yana nemetemoneke. "Tikamahi ahi. Eroti tiwa nabowehibona ati nareka", me ati nemetemoneke.
32 **"Eroti riao tohare kawara tohe awaka. Eroti ni ya te tokomi ya te ati e niya ahi he ni ya: 'Haha yama wehe ya yama wamini ya me inamati oyosema, me kiya na me okasoma, onahabana oke. Yama wamini nowati ya hawa ohahabana oke', te ati nabone teke he ni ya",** Sesowi ati nematamonaka.
33 **"Yaka onahabone oke, haha yama wehe ya. Yaka onamina, onahabone oke, yama wamini ya. Yama wamini nowati ka yama ya kobo onahabone oke Serosarei ya. Kobo onahabone ama oke Serosarei ya. Teoso ati kakamina me nafi ahabemetemoneke Serosarei ya. Ohababisabone oke Serosarei ya, Teoso ati kakamina ohi karo".**
34 **Serosarei, Serosarei. Teoso ati kakamina me te waka teha te amake. Te ni ya Teoso mera yosehi me te waka, teha me amake, yati ibe ya me te banaha mati. Tera okasomabone ote ama oke. Arakawa fana nima onahabone onahara oke, biti mera kasomaro he bofe ya, biti mera bari kanaharo. Tera okasomahabone onaha owa ni ya te ati hiyakere.**
35 **Owati te mitahi. Teoso tera kakosehibonaka. Owati e nara oke ahi: Owa te awamarahaba te amake mata. Manakobisa owa te awamatasatehaba te amake, te ati e ni ya ahi: 'Kakehareka Teoso ati ehene. Teoso hinofa hika', te ati tehaba teke",** Sesowi ati nematamonaka.

14

Sesowi me ka owa nakitamehimatamonaka sabato ya.
1 Sabato one ya Sesowi tokiyomehimatamonaka fariseo me ka hiti owa ka yobe ya, hikatafehibonaha. Me one kakatoma nawi hinehimatamonaka.
2 Me ka owa yama kome kihehi nafi fowehi itarimatamonaka Sesowi nokosi ya.

3 Sesowi fariseo mera aate nematamonaka, Teoso ka yama
hani wawato me ya me tabaha mati. **"Sabato ya e ka
owa e nakitamaha yama hiyara e hiri tehani ama?"**
ati nematamonaka.
4 Me ati yana remetemoneke. Sesowi me ka owa wara
tone hikasomehi hiyosemematamonaka, tokomebonaha.
5 Sesowi ati yana namatasehimatamonaka. **"Hoti ya
tikatao sone ya sabato ya himata hiri tiribe? Hoti ya
tika bowi sone ya himata hiri tiribe? Titimakehiba
awaka sabato ya",** ati nematamonaka.
6 Me atibone me watoremetemoneke.

Hine me kahiyararabone Sesowi ati nematamonaka.

7 Sesowi mera awehimatamonaka, me sawiha mati ma-
rina ya, nahori me nofaha mati ayaka hiti itari beheri ya.
Faya hiyara kaminematamonaka hiwasiaro.
8-9 **"E ka owa tera ha ne ya te sawi ya ayakabone ya
tiwitaribarabone tike ayaka hiti beheri ya. Ayaka hiti
beheri ya tiwaribai ya ati e neba awaka ahi tiwa ni
ya, hahi owa amose ha hine, sawihibonaha ayaka ya.
Yana tinahi, hahi taborobona amaka, ati nebonaka.
Tiwitaremabone tike hike ya, kokoma tina tiwa.**
10 **Kobo tinamaki ya ayaka ya towitareba tinahabone
tike. Ayaka hiti tiwa awe ya kamakibonaka tiwa ni
ya, ati yana nebonaha. 'Habai tiwitarehabone tike ahi
obeheri ya', ati nebonaka. Haha ayaka ka me nafi
titaminahamone me ati naboneke.**
11 **Tiwa tikahiyari ya tihiyaramone me ati naboneke.
Tihiyaramone tini ya tiwa me kahiyarabone tike",**
Sesowi ati nematamonaka.

Me honara me me nofahabone Sesowi ati nematamonaka.

12 Sesowi ayaka hiti hiyara, nematamonaka. **"Ayaka hiri
tiba ya tika habai me ha tirihi, niso me ha tirihi,
te one me ha tirihi, te taboro ka me honaha me ha
tirihi, tinahabone tike. Me ha tini ya tiwa me ha
nabisaboneke, me ha ni manakone.**
13 **Ayaka hiri tiba ya me honara me ha, me yaka ni
yokana tohara me ha, me tame kotete na me ha, me
noki awara me ha, tinahabone tike.**
14 **Teoso tiwa nofehibona tike, tiwa me kanamako-
rabone tiwa. Teoso tiwa kakawatebonaka, e amosa
ahaba yati tohawami ya",** Sesowi ati nematamonaka.

Marina webote taminemetemone amake.

15 Me ka owa marina ya sawihi Sesowi ati mite ati yana
nematamonaka. "Teoso ka towisawa kake ya he ya me taba
me tafa me yayai naboneke".

16 Sesowi ati e nematamonaka ahi he ni ya: **"E ka**
owa marina webote hiri nebona me tamaha mera ha
nematamonaka.
17 **Marina yana nibone ka bahi ya hinaka yama aahi**
yosehimatamonaka mera ha nebonaha, me ha hina
mati. 'Hima, marina hawa tohake', ati nematamonaka.
18 **Tokomaki me nofaremetemoneke me nafi. Me ka**
owa ohari ati yana nematamonaka. 'Yobe taborobona
okanikahara oke. Owahabone onaharake. Tika hiti
yawarebonaka', ati nematamonaka.
19 **Owa ati e nematamonaka ahi: 'Bowi me 10**
okanikahara oke. Me owahabone onahara oke. Tika
hiti yawarebonaka', ati nematamonaka.
20 **Owa ati e nematamonaka ahi: 'Ofanara oke.**
Tokomaki onofa okere'".
21 **"Ayaka hiti ka yama aahi wete name me ati**
kaminamematamonaka. Ayaka hiti yawehi ati yana
nematamonaka. 'Tokomakabote tinahi howa ya, sitati
ka howa. Me honara me tekamiyahi ahi. Me yaka ni
yokana tohara me toha, me noki awara mati, me tame
kotete na mati, me na tekama tinahi, me sawihaba
mati ayaka ya', ati nematamonaka".
22 **"Hinaka yama aahi tokomatase wete name 'Tiwati**
nima onahara oke. Yama hasi nasa ke', ati nemata-
monaka".
23 **"Ayaka hiti ati yana namatasematamonaka. 'Tika-**
matasahi sitati beheri ka me ha tinamibeya, oko yobe
mo kabaya.
24 **Aya me ha oniba marina tafe me kabaraboneke me**
nafi', ati nematamonaka", Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi ya me tabibone ka yama kaminematamonaka.

25 Sesowi yana tone toke yaka nematamonaka, me tamaha
me ya tabahari. Sesowi nokowame mera hiyarematamon-
aka.
26 **"E ka owa owa ni ya kamaki owa ya famehibona**
ati ne bati mera nofamarebonaka. Fati toha, biti
me toha, nisori me toha, hinakasimarawaha, na mera
nofamarihi, nebonaka. Hiwa nofamarihi, nebonaka.
Ehene e re ya owa ya famarebonaka.
27 **E fami tinofi ya tiwehene e nabone tike ahi:**
tika ewenebone tiwa tikanabone tike, owa tinofi ka
yama nawaha hiri tinahabone tinakomehara tiwa.
Tisawi tinahabone tike owa ni ya fara oko toki nima.
Tiwehene e ri ya e famarabone eke".
28 **"E ka owa yobe nafihi hiri nebona itaribonaka, ati**
boti yama nima nari. 'Himata nima yati manakone na

awineriya, yobebonaha? Oko yinero nafihi awane?' ati nebonaka.
29 **Ehene e re ya yobe hawa toniharehibonaka. Yobe bofe ka hiri nibe ya hinaka yinero tofiyoba amaka. Me one hiwe ya me haha hikaneba amaka.**
30 **'Hari yobe hiri ni yana kane yobe hawa tonihara-hareka', me ati naboneke".**
31 **"Towisawa towisawa owa mono nebona itari-bonaka, ati boti yama nima nebonaha. 'Owa ka saotato me kakeha 20.000 me tohake. Oko saotato 10.000 me tohake. Oko saotato me okahabani ya oko saotato me me hikasawariaba me amani?' ati nebonaka.**
32 **Mono ni nofare ya he nanarifa mera yosehibonaka, towisawa owa ni ya, tohasa nari hike ya, he nanarifa me ati e nabone mati ahi: 'Ota ka towisawa yinero ta nebonaka, mono tirebonaha', me ati naboneke.**
33 **Te e nineke ahi, ha me nima. Te ka yama te nofi ya e tabaterabone eke".**

Saha taminemetemone amake.
34 **"Saha amosate amake. Saha sinari watamari ya himata nima e ribe, saha sinari kamiba karo?**
35 **Saha hiyakere haro, sinari watamaraharo. Sika towitiaboneke. Te narabo naha owati te mitahi".**

15

Ofeya fawa ne taminematamona amaka.
1 Yama hiyara hihiri me tamaha me kakehemetemoneke Sesowi ni ya, he ati me kamitabone mati. Yinero wawarara me toha, nemetemoneke, kofeno nanarifa mati.
2 Mowisei ati kakamina me ya fariseo me tabaha me me hora hinehemetemoneke. "Yama hiyara hihiri mera nofaka, mera katafari", me ati nemetemoneke.
3 Sesowi hiyara kaminematamonaka.
4 **"E ka owa ka ofeya 100 me tohaha hinaka ofeya ohari fawa ne ehene e neba awaka ahi. Ofeya 99 me tohaha mera kakanakosebonaka kabina ya. Hahi ofeya fawa ne siba nebonaka, hiwasibonaha.**
5 **Hiwasi ya yayai nebonaka. Faya tiwa hinehibonaka.**
6 **Kobo name ya me one ha nebonaka. 'Hima e yayai nabone eke. Aya ofeya fawa ne owasiara oke', ati nebonaka.**
7 **Yama e naboneke ahi neme ka yama. E ka owa ohari yama hiyara hihiri tohe ehene nofamare ya me yayai naboneke neme ka mati. 99 me tohaha me ihi me yayai ni yokana toharaboneke, me ihi hiyaraba watara mati".**

Moweta fawa ne taminematamona amaka.

8 **"E ka one hinaka moweta barata tohehi 10 ne ohari**
fawa ne himata nima ihi ribe? Nabarina sari kani ya
yama yowi naboneke yobe toro ya, moweta siba naro.
Siba ni fawa hirehibonaka, hiwasibonaha.
9 **Hiwasi ya me one ha naboneke, me winaha mati**
ayata ya. Ati e naboneke ahi: 'Hima e yayai nibeya.
Oko moweta fawa ne owasiara oke', ati naboneke.
10 **Neme ka yama e nineke ahi. E ka owa ohari yama**
hiyara hihiri ehene nofamare ya Teoso nanarifa me
yayai teha me amake", Sesowi ati nematamonaka.

Me ka owa biti tosawari taminematamona amaka.

11 Sesowi ati yana namatasehimatamonaka. **"E ka owa**
biti me famehemetemoneke.
12 **Biti yoto ke aate hinehimatamonaka. 'Abi tika**
yinero kote ohahabone onahara oke hibati ya, tihaba-
matara tiwa'. Faya yinero kote kane biti kakawemata-
monaka, yinero kote ya.
13 **Biti yoto ke hinaka yama nafi ta nematamonaka,**
yinero manakonebonaha. Amo ni totamakosare ya
yana tone tokehimatamonaka yama yabo ya. Hinaka
yinero nafi tonafiyobote nematamonaka fahi".
14 **"Hinaka yinero tonafiyo nowati ya faha kakemare-**
hemetemoneke. Makoni yama kabaha tofiyoemete-
moneke. Faya fimihimatamonaka.
15 **Yama ahi ni yana tonehimatamonaka, bare taboro**
ya. Faya hiyosematamonaka boroko mera towake-
bonaha me tafahabone mati.
16 **Awa boni kabinima nematamonaka boroko me**
hikabaro, me hinatafare karo.
17 **Taboro wati nawahematamonaka. 'Okobi nanarifa**
me tafe nanafi nama na me awineke. Ha owa
ahabinima one oke fimi ihi.
18 **Yana onahabana oke okomaba owa okobi ni ya.**
Owati e nabana oke ahi he ni ya: "Abi owehene
hiyarara oke Teoso ni ya. Owehene hiyarihi nara oke
tiwa ni ya.
19 **Owa okatao tinamarahabana tike, owehene hiyara**
owa. Hine tiwa onarifabana oke, tiwa nanarifaba
owa", onahabana oke', ati boti ati nematamonaka".
20 **"Yana tone tokomematamonaka bati ni ya. Hike**
ya kamasa ne ya bati hiwehimatamonaka. Bati
aawawa hine ka bati kana ni tokehimatamonaka. Kobo
hine hitiri hine hikarabatematamonaka, noko komi
hinakihari".
21 **"Ati yana nematamonaka. 'Abi owehene hiyarara**
oke Teoso ni ya. Owehene hiyarihi, nara oke tiwa ni

ya. Owa okatao tinamarahabana tike, owehene hiyara owa'".
22 **"Faya hinaka yama aahi mera yosehimatamonaka. 'Makari amosi mati tohaha te tonakamahi, te weyeye nibaya. Hinaka aneoba te tonakama nahi, yehe kabana. Hinaka satayabana, he teme kabana. Hibati ya!**
23 **Bowi biti te kakama nahi, te naimi nofahari, te nabowehibana. Hima e ayakibeya, e yayai na e.**
24 **Hahi okatao ahabe yati tohawamaka. Tosawarihi owasiwahama oka', ati nematamonaka. Faya ayaka yana tonemetemoneke".**
25 **"Biti taiti kamehimatamonaka tokahari fatara ya. Yobe wari yabomare ya yaka name me ayaki mitehimatamonaka.**
26 **Bati nanarifa ha nematamonaka, aate hinehibonaha, yama mitahari.**
27 **'Niso sawimaka hari, kobo namahari. Abi bowi biti nabowahareka, watakari, biti kobo name kari, amosari',** ati nematamonaka".
28 **"Yawamise tokiyomami nofarematamonaka. Bati kiyomame hiyosemematamonaka tokiyomamebonaha.**
29 **Tokiyomami nofarematamonaka. 'Owati timitamata. Faha fowe tamaha ya yama ahi ote ama oke, tiwa onarifa owa. Fara tiwati nima owehene te ama oke, owa tiyoseha tiwa. Owa tekawatera ama tike, kabara yetene ya, ayaka hiri oba karo, ota one me ya otaba owa.**
30 **Hahi tikatao kobo namaka hari, tika yinero nafi tonafiyohari, me fanawi ahi ni ihi. Kobo namehi hinaka bowi biti watakebona tinabowine tike', ati nematamonaka".**
31 **"Bati ati yana namatasematamonaka. 'Okatao tisawi tike owa ni ya. Oko yama nafi tika yama amake.**
32 **Ayaka ota hiri na ota yayai nineke, niso ahabe yati tohawame karo. Tosawarihi e wasiwamaka', ati nematamonaka",** Sesowi ati nematamonaka.

16

Me ka owa ka yama kakakatoma taminematamona amaka, yama watohari.

1 Sesowi he ya tataba mera hiyaramatasehimatamonaka. **"E ka owa honehi tesene nehimatamonaka hinaka yama kakakatoma toahari. Ehene me one hikaminehimatamonaka hinaka bataro ka yama kakatomi forima remonaha. Bataro ka yama tofiyoamone me ati nemetemoneke ehene".**

2 **"Bataro ha hinehimatamonaka. 'Tiwehene hiyi nofaramone me ati narake. Yama hani tinamoabana tike, owa ni ya, yama hani tiwehene kaminaro, oko yama tekatoma tiwa. Oko yama tekatomamarabana tike oko yama', ati nematamonaka".**

3 **"Faya he nanarifa ati boti yama nima nematamonaka. 'Bataro owa toyosemehiba awaka, onarifamarehibana. Himata hiri oribe waha? Himata okobaribe? Fatara ka yama ahi ni owato okere, oko yinerobana, okitamari karo. Yamata niki onofa okere me ka yamata.**

4 **Owehene e nabana oke ahi: oko bataro ka ferekesi me okasomahabana oke, onarifasa one ya mata. Yama totoyabo ni ya onarifamare ya owa me kasomaba me amake bisa', ati boti ati nematamonaka".**

5 **"Faya ferekesi bataro me tefe na mera ha nematamonaka, me oohariki na mati. Tai tohaki ra hiyarematamonaka. 'Tika yama tefe tinaha manakone e na awineri oko bataro ni ya?' ati nematamonaka.**

6 **'Boti 100 kanaha tefe oke, orifa yehe', ati nematamonaka. 'Boti 50 kanaha ta tinamibote tini ya haha boti 50 kanaha manakone watamarabanake. Yama hani tama okine oke haro, tika yama tefe tinaha hani. Tiwati hani tikanawanahi, boti 50 kanaha ta tinamibote tinahabone tina tiwa', ati nematamonaka".**

7 **"Owa ra hiyaratasehimatamonaka. 'Tika yama manakone e ri, ha tiwa, oko bataro tefe tini karo?' ati nematamonaka. 'Tiriko miti kani 100 tohaha tefe oke', ati nematamonaka. 'Tika yama hani nineke haro. Tiwati hani tikanawanahi, tiriko miti kani 80 na ta tinamibote tinahabone tina tiwa', ati nematamonaka".**

8 **"Bataro nanarifa ehene hiyare bataro hora hirehimatamonaka. Yama watohimona hikahiyarematamonaka. Bofe ka me tohaha yama me watote me amake, me one me kasoma mati. Haha Teoso ka yama oye ka me ta yama me watotera me amake".**

9 **"Owati te mitahi. Tika yinero hiyare tinafiyohabone tike, te one tiwa me kasomibone karo. Manakobisa tika yinero watamare ya tiwa me ha naba me amake, me ya titababone tiwa yobe amose ya, ahabaterebana.**

10 **Hahi yama bite kakatomi watohi yama nafiha kakatomi watohibonaka. Hahi yama bite kakatomi watore yama nafiha kakatomi watorihi nebonaka.**

11 **Bofe ka yinero hiyare kakatomi tiwatori ya hibake tiwa kakaweba ama tiri yinero yokana ya, neme ka yinero?**

12 **Me ka yama kakatomi tiwatori ya, hibake tiwa**
kakaweba ama tiri, tika yama yokanaba ya?
13 **E ka hiti meba me famihinakere, me e nari-**
fikimaba mati. Owa e nofe ya hahi e nofamarehi-
bonaka hari. Ha ita e nofe ya hahi e nofamarehi-
bonaka hari. Yinero noko e toniha Teoso e nofatera
e amake", Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi fariseo mera hora nematamonaka.

14 Fariseo ati me hikamitehimatamonaka haha yama nafi
kamine ati. Me haha hikanematamonaka, yinero me nofi
karo kasiro ya.
15 Sesowi mera hiyarematamonaka. **"Te ehene me**
awaha te amosamone me ati nabone te ati na te ati
boti hiyara Teoso watoka. Te ehene amosamone tera
me kahiyara te ehene Teoso nofakara, te hiri naro".
16 **"Hibati ka Mowisei ati me watohemetemoneke.**
Teoso ati kakamina me ati me wato, nemetemoneke,
Yowao watamatare ya mata. Yowao hiyara amosa
kamini tai tohibehimatamonaka, Teoso ka towisawa
kaminari. Faya me nafi ota ha nineke, waha, Teoso
ka towisawa ya me tabahabone mati".
17 **"Neme ya wami famaha ahabi ya Mowisei ati ta**
ahabatereba amaka, yama hani karo, ati nafi nafi.
18 **Tika yibote tekanakosa fanawi bara titiwai ya**
yama hiyara hiri tinahabone tike. Tika yibote
tekanakosaha bare hitiwai ya ehene hiyarebonaka".

Me ka owa honehi Rasaro honare ya fame me tamineme-
temone amake.

19 **"E ka owa honehi okominahabone onahara oke,**
makari amosa aki nofahari manakone nafiharo. Ayaka
hiri ni fawa rematamonaka.
20 **Hinaka yobe ka nokobi beheri ya Rasaro fofore**
tohehimatamonaka, me hekamahari, honarari, mese
bosaro kihahari.
21 **Yamata homokori kabehibona ati nematamonaka,**
foro naro hahi honehi ka mesa bofe ya. Forehi hinaka
bosaro yome me hero hinehemetemoneke".
22 **"Ahabe Teoso nanarifa me hekamehimatamonaka,**
Abarao tafi ya tafi famehibonaha. Hahi honehi ahabe
me hikamomatamonaka.
23 **E abohi taboro ya sawihi kokoriri nematamonaka.**
Abarao ya Rasaro me famaha mera awehimatamonaka
yama yabo ya.
24 **Ha hinehimatamonaka. 'Abi Abarao owa wati**
tiwahahi. Rasaro tiyosemahi owa ni ya. Ye tati bono
ya faha bori kane ya obete bori kanehibonaka, obete

tosiriba karo. Kokoriri onofa ama oke haha yifo hiri ni ihi haro', ati nematamonaka".
25 **"Abarao ati yana nematamonaka. 'Okatao yama amosa tikihi tinofa ama tike, yati tini ya. Rasaro ta yama nawaha hiri nofe amaka. Yama nawaha hiri tine tike waha. Rasaro ta taminawahaka.**
26 **Teoso ehene hoti wake e baikani ya. Ota tokomi-hinakere fahi. Te kamakihina rihi ke ahi', Abarao ati nematamonaka".**
27 **"'Abi Abarao Rasaro tiyosehi okobi taboro ya.**
28 **Okaniso me siko na me nake. Rasaro mera hiyarebonaka, me kamakirahaba mati ahi. E kokoriri teha e amake ahi', ati nematamonaka".**
29 **"Abarao ati hiyarematamonaka. 'Teoso ka yama hani me kihake. Hine Mowisei ati me mita, hine Teoso ati kakamina me ati me mita, ke', ati nematamonaka".**
30 **"'Abi Abarao Mowisei ati miti me nofakere, Teoso ati kakamina me ati miti me nofarihi ke. E abowi tokomaki ya me ni ya me ati amosaboneke. Me ihi hiyara me nofamaraboneke', ati nematamonaka".**
31 **"Abarao ati hiyarematamonaka. 'Mowisei ati miti me nofara Teoso ati kakamina me ati miti me nofarihi na e ahaba e wamisamaba ati miti me nofarihi, naboneke', ati nematamonaka",** Sesowi ati nematamonaka".

17

Sesowi mera kaminematamonaka, me ihi me one yama hiyara hiri na mati.
1 Sesowi he ya tataba mera hiyarematamonaka. **"Yama hiyara me hiri te me amake, me one ihi. Fare Teoso ati ehene amaka. Tiwehene tika owa yama hiyara hiri ne ya, tiwa tiyokobisabone tike.**
2 **Tihabene ama tike, e ka owa Teoso nofehi okatao tohe yama hiyara hiri rabona karo. Tinamiti ya yati ehebote me matohene me amake, tiwa me koro nifehene tiwa ma ya, e ka owa Teoso nofehi ka yama hiyaraba wataribone karo, tiwehene".**

Me ati somawamabone Sesowi ati nematamonaka me one ni ya.
3 **"Tiwa tekatomahi. Tika owa yama hiyara hiri ne ya tiwa ni ya hora tinehibonaka. Ehene nofamare ya tiwati somawamabone tike, he ni ya.**
4 **Yama hiyara 7 na hiri ne ya tiwa ni ya yama we oharia ya, tiwati somahabone tike, ati yana ne ya, 'Owehene onofama okere', ati ne ya, ati yana ni 7 nari",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi mera kaminematamonaka, Teoso kiti wato yokana me toha mati.

5 E ka Hiti me aate hinehimatamonaka he ya tataba mati. "Otara tikanawanabone tike, Teoso kiti wato yokana ota tohahabone ota", me ati nemetemoneke.

6 E ka Hiti ati yana nematamonaka. **"Teoso kiti wato biti te tohi ya awa te yosi ya, fara te ati nima awa naboneke. 'Awa tiwa bore tikanabone tike, tiwa koro tifehabone tiwa ma ya', tini ya fara tiwati nima awa naboneke".**

Sesowi mera kaminematamonaka, yama ahi ni me amosa mati.

7 **"Tika yama aahi ne ya himata nima tiribe he ni ya? Fatara ka yama ahi, ofeya mera narifa, ne kame ya himata nima tiwati ribe he ni ya? Tiwati e naba ama ti ahi: 'Kamakabote tinahi, titafibeya', tibana?**

8 **Tiwati e rabone tike ahi. Tiwati e nabone tike ahi: 'Otefebone tiwasiabone tike. Makari tikawahi, otefebone sawa tinahaba tiwa. Oko tafi hawa tohi ya titafabana tike', tinahabone tike.**

9 **'Faya amake', yama hiti ati neba ama, hinaka yama aahi ni ya, hinaka yama aahi yama ahi ni hawa tohe ya? Ati e rebonaka ahi. 'Faya amake', ati rebonaka, yama nafiha hinaka yama aahi ahi re karo, hine ya yama hikamina hiri ne karo.**

10 **Te e tebisaha te amake ahi. Yama nafi Teoso hikaminaha hiri ni te hawa tohi ya, te ati e nabone teke ahi: 'Ha ota tika yama aahi me ota amake, hine ya. Yama tikaminaha ota hiri na otake hine ya, ota ka Hiti tihaha tiwa', te ati naba te amake",** Sesowi ati nematamonaka.

Me mese hiyara me 10 na mera Sesowi nakitamehimatamonaka.

11 Sesowi tokomematamonaka Serosarei ya. Kariwematamonaka Karireya baikani ya. Kariwa nematamonaka Samaria baikani ya.

12 Tabora witi ya me makiti 10 na mera kobo nematamonaka, me mese hiyara mati. Me ma nakehemetemoneke, Sesowi wai yabore ya.

13 He me ha nemetemoneke. "Sesowi ota ka Hiti otara wati tiwahahi".

14 Sesowi mera awehi ati yana nematamonaka. **"Te tokomahi, tera te namobeya sasetoti me ni ya",** ati nematamonaka. Me tokomemetemoneke. Hawi ya me yaka na me kitamemetemoneke.

15 Me ka owa ohari wete namehimatamonaka Sesowi ni
ya, me kitami awahari. Wete name Teoso kahiyarehimata-
monaka, ha ni kitahari.
16 Sonarisehimatamonaka Sesowi nokosi ya. "Faya
amake", ati nematamonaka. Samaria kamatamonaka.
17 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Me 10 ra me awine,
me kitama mati? Hibaka me one toha me awineriya,
me 9 na mati?**
18 **Me wete namararake, Teoso me kahiyarahaba
mati. Fare bare oharika, wete namahari",** ati nemata-
monaka.
19 Hihiyarehimatamonaka. **"Tiwamisamahi. Tikamahi.
Tikitama tike, Teoso kitehimona tini karo".**

*Teoso ka towisawa kakitebona Sesowi kaminematamon-
aka.*

20 Fariseo Sesowi me hiyaremetemoneke, Teoso ka towi-
sawa kaki me watohabone mati. Sesowi ati yana nemata-
monaka. **"Teoso ka towisawa kaki te awateraba te
amake.**
21 **Te ati e terabone teke ahi: 'Hoho, te awa ha.
Sawika hari", te ati rabone teke. "Hoho, sawi kamona
ahi", te ati rihi naba teke. Teoso ka towisawa
kakehibonaka te ati boti ya",** ati nematamonaka.
22 He ya tataba mera hiyarematamonaka. **"Yama toy-
abo ya te ati e tehabone teke ahi: 'Neme ka Owa
kamakabote nebona onahara oke, owehibonaha', te ati
tehabone teke. Te awatereba amaka.**
23 **Tera me hiyaraba te amake. 'Hoho sawika hari',
me ati naba me amake. 'Hoho sawihimonaka ahi', me
one ati, naba me amake. Te yana rabone teke. Te
tokomakerabone teke me ni ya.**
24 **Neme ka Owa yama yebe kani nima nebonaka fare
amo ni ya. Yama yebe kana oya kite amake, kaya
nikimaharo neme ya".**
25 **"Neme ka Owa kokoriri namateba amaka mata
kasiro ya. Me nafi hikakobonaka mata.**
26 **Neme ka Owa kame ya me e naba me amake, Nowe
me one nimetema, hibati ka memetemone mati.**
27 **Fara me tafi toha, fara me abe yabi toha, neme-
temoneke, Nowe ati me mitara mati. Faya Nowe
tokiyomehimatamonaka hinaka fotowati ehebote tori
ya. Faha fowe kimisa ihi me nafi ahabemetemoneke,
Nowe ya me tabara mati.**
28 **Ro ka fara me toha nemetemoneke, me tafi fawa
ra mati, yama me nikaha mati, yama me ta na mati,
yama me koro, yobe me hiri, na mati.**

29 **Ro banehimatamonaka Sotoma ya. Neme ya yama hiri ni sonaha ihi me nafi ahabemetemoneke, me wina mati sitati ya".**
30 **"Yama e nabisaboneke ahi Neme ka Owa kame ya.**
31 **Afa yama ya e ka owa yobe bari ya warehi tokiyomamarehibonaka yobe toro ya, hinaka yama tonakamehibana. Hahi fatara ya wehi tokomarehibonaka tabora ya, hinaka yama tonakamebonaha.**
32 **Te ati katamoriyahi Ro fati tamine ya.**
33 **Bofe ka yama era kasomabone e ati na e kasomiba ka yama wataraboneke. Bofe ka yama e nofara era e kasomabone eke.**
34 **Afa yama soki ya kama ya me amo kana owa Teoso hekama, owa toforikosa, nebonaka.**
35-36 **Fana famarawa tiriko ahi narawa one Teoso hekama, one toakosa, naboneke",** Sesowi ati nematamonaka.
37 Me aate hinehimatamonaka. "Sesowi hibaka ya yama tohatehaba amari?"
"Neme ka Owa kame ya me nafi hiwatoba amaka. Bani ahabe ya boko me hiwasiba amaka", Sesowi ati nematamonaka.

18

Me ora ni fawa rabone Sesowi ati nematamonaka.

1 Sesowi hiyara kaminematamonaka mera kanawanahari, me ora ni fawa rabone mati.
2 **"E ka owa sowisi tohehi sitati one ya winehimatamonaka, Teoso nofarari, me one nofarihi nari.**
3 **Afa sitati ya fanawi winehemetemoneke, maki ahabari. Fara toki totoha tohehemetemoneke sowisi ni ya, he aate nabonehe. 'Owa tikasomahi. E ka owa oko yama yabahareka, owa kakoari. Aate tinehibonaka oko yama ta namehibonaha owa ni ya', ati nemetemoneke".**
4 **"Sowisi kasomi hinofarehemetemoneke. Ati fawa rimakoni ati boti yana nematamonaka. 'Teoso onofara me one onofarihi onaha**
5 **fanawi okasomahabanake, ati fawa raro. Owa ma tonihariyahi', ati nematamonaka".**
6 Sesowi hiyaramatasehimatamonaka. **"Sowisi ati tamine te mitahi, mera kasomi nofarari.**
7 **Teoso mera kasomeba awaka, hinaka mati, ha ni me fawa hirahari, yama soki ya me ha, yama wa toni ya me ha, hinahari. Mera kasomi kerewe reba awaka.**
8 **Mera kasomakabote nebonaka. Keye amakere. Neme ka Owa kame ya ahi wami ya, himata nima me**

naba me amari, me wina mati? Teoso kitehimona me hinehiba ama, me ati boti ya?" Sesowi ati nematamonaka.

Fariseo ya yinero yayaba me fama me taminemetemone amake.

9 Sesowi hiyara one kaminematamonaka, me himitabonehe, me ihi amosamone me ati na mati, fara mati, me ihi amosi mati tohahamone me ati na mati.

10 **"Me famaha me towakiyomemetemoneke teboro wari ka yama ya, Teoso me ha nabone mati. Ohari fariseomatamonaka. Owa yinero yayaba toha nematamonaka, me ka yinero ta hinehibonaha kofeno ni ya.**

11 **Fariseo warehimatamonaka ora nari ati boti ya. 'Teoso faya amake. Haha me nima okere, ha owa, me one me kabotia mati, me ihi hiyara mati, me one me ka yibote me ahi narawa mati. Hahi nima okere hari, me ka yinero yabahari, ta hinehibonaha kofeno ni ya.**

12 **Fara semana nima yama we famaha ya owa onafimite ama oke. Fare yinero wara oni ya kote ta ote amaka tiwa ni ya'".**

13 **"Owa waremakehimatamonaka. Yama kakatomarematamonaka ahi, kokoma ne kari. Bako nabowematamonaka, yawahari. 'Teoso yama hiyara nafiha hiri one oke. Owa tikakorahabone tike', ati nematamonaka".**

14 **"Hahi ati Teoso hinofematamonaka. Fariseo ta ati nofarematamonaka. Keye amakere. Tiwehene amosamone tini ya Teoso tiwati nofarebonaka. Tiwehene hiyaramone tini ya Teoso tiwati nofehibonaka",** Sesowi ati nematamonaka.

Matehe me kakamabone Sesowi ati nematamonaka he ni ya.

15 Matehe me kakamemetemoneke Sesowi ni ya, yehe kakibarehibonaha matehe ni ya. He ya tataba me me awaha me me hora nemetemoneke, me me kakamarahabone mati Sesowi ni ya.

16 Sesowi me ati nofarematamonaka. Mera ha nematamonaka, matehe me kakamakehabone mati. **"Matehe hine kamake owa ni ya. Me te ma nikiriyahi. Teoso ka towisawa kobo nake ya haha matehe nima me naboneke me ha hina mati, he ya me tabahabone mati.**

17 **Teoso ka towisawa tabi te nofi ya matehe nima te nabone teke. Matehe nima te ri ya Teoso ka towisawa ya te tabarabone teke. Keye amakere",** ati nematamonaka.

Me ka owa honehi Sesowi ya famarebona ati nematamonaka.

18 Mera yoyose owa Sesowi aate nematamonaka. "Ota ka borofeso titaminate ama tike. Himata hiri oribe, oko wini fara tohatehabone owa Teoso taboro ya, ati ehene?" ati nematamonaka.

19 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Himataba otaminahamone tine tiri? Teoso ta oharika, taminari.**

20 **Yama tiwatoa tiwa awine tike, Teoso hikaminehemetemonehe hibati ya.**

> **'Tifana tika yibote amara ahi tirahabone tike. Te ka owa tinabowarihi, te one me ka yama tibotirihi, keye hiri tirihi, tinabone tike, te ka one me ihimone tikamina tiwa. Abi tinofa, ami tinofa, tinahabone tike'",**

ati nematamonaka.

21 Mera yoyose ati yana nematamonaka. "Owehene nafi e teha ama oke, onafira owa. Onafiwaha fara owehene tohasa ke".

22 Sesowi ati yana namatasehimatamonaka. **"Tika yama oharia hasi ke, hiri tinahabonehe. Tika yama nafi ta tinahi, yinero manakonebana. Faya yinero ebe tinahi, me honara me ni ya. Tika yinero nafihibonaka fahi, neme ya. Yinero ta ni hawa tihi ya tikamabone tike owa ni ya, e famawahabone e",** Sesowi ati nematamonaka.

23 Sesowi ati mitehi yawi nafihimatamonaka, hinaka yama tami karo.

24 Sesowi awi hiwehimatamonaka, yawahari. **"Yama nihinakere haro, e ka owa honehi ka yama, Teoso ka towisawa ya famehibana.**

25 **E nebonaka ahi, kamero nima. Kamero ka yama nihinakere, tokiyomaba karo akoye hoti ya. Yama nawahi mati toha awineke, e ka owa honehi Teoso ka towisawa ya famaba karo",** ati nematamonaka.

26 Sesowi ati me mitaha me ati yana nemetemoneke. "Teoso me hikasomahaba me watateraba me awineke", me ati nemetemoneke.

27 **"E ni ka yama nihinakere haro. Teoso ta ni ya yama nihinaraba watatera amake",** Sesowi ati nematamonaka.

28 Betiro ati yana nematamonaka. "Sesowi ota ka yama ota kakosa otake, yama nafi, e tabawaibone karo".

29 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Te ka yobe te kakosa, te ka yibote te kakosa, te ka niso me te kakosa,**

te ka abi te kakosa, te ka ami, te ka matehe, me na me te kakosa, Teoso ka towisawa ya te tabaha
30 **Teoso te ka yamaba ta neba amaka mata ya ahi. Yama toyabo ya te wini fara toha, tehaba teke Teoso taboro ya, ati ehene. Keye amakere",** ati nematamonaka.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka tasa.
31 Sesowi me 12 na mera ha nematamonaka, mera hiyari oharibonaha. **"Serosarei ya e tokomabone eke. Fara Teoso ati kakamina me atimetemone nima yama naboneke, me ati nafi, Neme ka Owa tamine me kamina mati.**
32 **Neme ka Owa me ta naba me amake bara me ni ya. Me haha hikana, me hora, me firo, hinehiba amaka, mese.**
33 **Me kosi hinehiba amaka. Me hinabowawaha hinehiba amaka waha. Manakobisa yama we famaha ahaba nowati ya wamisameba amaka yati tohawamari tasa",** ati nematamonaka.
34 Sesowi yama hikamina me wawatobiti remetemoneke. Yama nihinaremetemoneke, ati me hiwatoba ka yama.

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, noko awaterari.
35 Sesowi yaka ne bori towitimatamonaka Seriko yabori ya. Me ka owa noko awatere itarimatamonaka hawi beheri ya, yinero haha toahari.
36 Me tamaha me yaka na me ati mitehimatamonaka. Mera aate nematamonaka. "Himata amari?" ati nematamonaka.
37 "Sesowi amaka, Nasare kari, fiya tonamari", me ati nemetemoneke.
38 Faya ha ni yana nematamonaka. "Sesowi Tafi ka noti owa aawawa tinahi", ati nematamonaka.
39 Haha he nokosi ya me nahoha me hora hikasematamonaka, ha ni fawa nebonaha. Ha ni fawa rematamonaka. Ha ni kitamisehimatamonaka mata ya. "Tafi ka noti owa aawawa tinahi", ha ni ati namarima nematamonaka.
40 Sesowi ma tonamematamonaka. Ati ehene me hekamakimatamonaka he ni ya.
41 Sesowi beheri ya wamake Sesowi aate hinehimatamonaka. **"Himata hiri onahabone tiri tiwa ni ya?"** ati nematamonaka.
"Ota ka Hiti yama awi onofa oke", ati nematamonaka.
42 **"Yama tiwamatasahabone tike, Teoso kitehimona tini karo tiwati boti ya",** Sesowi ati nematamonaka.
43 Yama awamematamonaka hibati ya. Faya yaka nematamonaka Sesowi me ya tabahari, Teoso kahiyarahari. Haha he me awaha Teoso me kahiyara nemetemoneke.

19

Sakeo Sesowi awehibona ati nematamonaka.

1 Sesowi tokiyomehimatamonaka Seriko ya. Kariwehimatamonaka sitati baikani ya.

2 Me ka owa Sakeo tohe warehimatamonaka awa ini ya.

3 Sakeo yinero yayaba me ka hitimatamona amaka, yinero kihahari. Sesowi awehibona he awarematamonaka, me tamaha me ihi, nemehare kari.

4 Kana ni tai tohame tokomisehimatamonaka awa ya, wabasaharo hawi beheri ya, Sesowi kake ka hawi.

5 Sesowi tofotomaki tonokomisamake ha hinehimatamonaka. **"Sakeo kisamakabote tinahi. Osawiabone oke tika yobe ya. Afa yama amake haro".**

6 Sakeo kisamakabote ne Sesowi hima tonamematamonaka hinaka yobe ya, yayai nari.

7 Sesowi ati me mitaha me hora nemetemoneke. "Tokaka yama hiyara hihiri ka yobe ya", me ati nemetemoneke.

8 Sakeo wehimatamonaka me nokosi ya, Sesowi hiyarari. "Sesowi oko yama ebe onahabana oke me honara me ni ya. Me one ka yinero yabi fiya onihe me ka yinero ta owahamahabana oke. Yinero ohari fiya oniha yinero 4 ne ta owahamabana oke", ati nematamonaka.

9 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Haha yama wehe ya hahi Teoso kasomaka. Abarao ka noti me ka owa amaka hari.**

10 **Neme ka Owa kakehareka mera siba nebonaha, me tosawariha mati, mera kasomebonaha",** ati nematamonaka.

Me ka owa ka yama aahi me terei na me taminemetemone amake.

11 Sesowi ati me mita hiyara one kaminematamonaka, me bori nami karo Serosarei yabori ya. Me tamaha Teoso ka towisawa kakehibona me ati nemetemoneke hibayata ya, towisawatebonaha, Teoso ati kakamina me hikaminehimata. Makoni Sesowi ati yana nematamonaka, hiyara kaminari, ati e nari ahi:

12 **"E ka owa towisawa biti tohe tokomakematamonaka tabora bara ya, yama yabo ya. Fara me tabori ka towisawa tohawebona ati nematamonaka, tabora bara ka me ati ihi. Yana tone me narabi nima nematamonaka, yama toyabo ya kamatebona ati nari.**

13 **Faya hinaka yama aahi me 10 na mera ha nematamonaka, mera kakawebonaha moweta barata tohehi ya, oohariki nari. Ati e nematamonaka ahi: 'Yama te kanikiyahi hahi yinero ya, te ta nabana, oko yinero nafimisaba karo. Manakobisa okomatasi ya yinero te ta namatasahaba teke owa ni ya', ati nematamonaka".**

14 **"Toke nowati ya me ka owa me toyosemakieme-**
temoneke, tabora bara ka mera hiyarebonaha. 'Hahi
ota ka towisawa toharebonaka te ati ehene', ati
nematamonaka, me ati kaminari".
15 **"Bara towisawa me hinihe tokomematamonaka.**
Me 10 na me me ha nabone ati nematamonaka, aya
moweta ta ne ka mati, yinero awehibonaha.
16 **He nanarifa owa tai tohame ati e nematamonaka**
ahi: 'Towisawa aya moweta ta tinehiri nafimisahareka.
Moweta 10 nawahaka', ati nematamonaka".
17 **"'Amosake. Tiwehene amosake. Yama iisi kabote**
na ta ona kakatomi tinatamina tikeni. Faya tiwa
oyosebana oke, sitati 10 na tekatomaba tiwa'".
18 **"Owa kamakitasematamonaka he ni ya. Ati e**
nematamonaka ahi: 'Towisawa aya moweta ta tinehiri
nafimisahareka. Moweta 5 nawahaka', ati nematamon-
aka".
19 **"'Tiwa oyose onahabana oke ha tiwa, sitati 5 na**
tekatoma tinahaba tiwa', towisawa ati nematamon-
aka".
20 **"Owa kamakitasematamonaka. 'Towisawa tika**
moweta amaka hari. Makari ya okarafehi onihi onofe
amaka,
21 **tiwa onakomehi karo, tihamamone oni karo.**
Tiriko bata tite ama tike, me one koro hinaharo. Yama
tiyaba tite ama tike, me hiniharo', ati nematamonaka".
22 **"'Tiwehene hiyakere. Tiwehene hiyara tikaminine**
tike fara tiwa. Owa tiwatoamone tine tike, ohama owa.
Owa tiwato tike, me ka yama oyaba owa, me hiniharo,
tiriko me one koro hinaha bata, onaha owa.
23 **Himataba oko moweta tiniharahani ama tiri?**
Okomi ya moweta wara onamenaha, nafimisahari', ati
nematamonaka".
24 **"Mera hiyarematamonaka me one. 'Moweta te**
totimakehi, te ta nebana owa ni ya, moweta 10 ne
kihahari', ati nematamonaka".
25 **"Me ati yana nemetemoneke. 'Towisawa moweta**
10 ne kihibaka hibati ya', me ati nemetemoneke".
26 **"'Owati te mitamata. Tika yama tamaha onebone**
me ta namakitasahaboneke tiwa ni ya. Tika yama
tamara tika yama me toyabamakiabanake.
27 **Haha owa me nofara towisawa ohawarabone me**
ati na me te kakamahi ahi. Me te waka nahi onokosi
ya', ati nematamonaka", Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi tokomakehimatamonaka Serosarei ya, someto biti weye hinahari.

28 Faya Sesowi yana tone tai tohamematamonaka
Serosarei ya.
29 Orifa ka atami ya kobo tonamematamonaka tabora
Betifase ya Betania famaha yabori ya. Faya he ya tataba
me famaha mera tokayosewitehimatamonaka.
30 **"Te towakahi tabora ya, fa kowani ka tabora. Te
towakiyomawiti ya tabora ya someto biti te wasihaba
teke matohari, era weye namatarahari mata. Te tise
ya te kakamebonaka ahi.**
31 **Me ati yana ni ya 'Himataba te tisara?' me ati ni
ya te ati e naba teke ahi: 'Ota ka Hiti hinahareka', te
ati naba teke",** Sesowi ati nematamonaka.
32 Faya me towaka someto biti me wasihemetemoneke
fare Sesowi ati nima.
33 Faya someto biti me tisaha someto hiti me me aate
hinehemetemoneke. "Himataba someto biti te tisineri?" me
ati nemetemoneke.
34 "Ota ka Hiti hinahareka", me ati nemetemoneke.
35 Faya me hekamehimatamonaka Sesowi ni ya. Me ka
makari me ibariemetemoneke someto bari ya. Faya Sesowi
me nawitarehemetemoneke someto mese ya.
36 Faya yaka kanehimatamonaka. Hawinebona me yoto
hikanematamonaka me ka makari ya.
37 Towakisami yana tohehimatamonaka orifa boti ka
atami ya. He ya tataba me ha ni yana tonehemetemoneke,
me yayai na mati. Teoso me kahiyaremetemoneke, Sesowi
kitehi ehene me wati nawaha mati.
38 "Towisawa kakehareka Teoso ati ehene. Teoso hinofa
hika. Teoso amosemona e ati nineke. Neme ka yama
amosaboneke waha", me ati nemetemoneke.
39 Fariseo me one me baikani ya me sawiha me ati yana
nemetemoneke. "Borofeso tika tataba me hora tikasahi, me
ati fawa naba mati", me ati nemetemoneke.
40 **"Me ati fawa kani ya yati ha naba amake, fara me
ati nima naro",** ati nematamonaka.
41 Serosarei yabori ya Sesowi bori name yama awehimata-
monaka. Faya ohi nematamonaka, sitati aawawa nari.
42 **"Tera kasomi te watohemenehe, tera te kasomene
te amake. Tera kasomi te watoteraba te amake",** ati
nematamonaka.
43 **"Yama nawaha te hiri tehaba te amake. Tera me
nofara yama nemeha me nawawamatehaba me amake,
sitati ka yama babari kana ya me kariwahaba mati.
Sitati me moto kitehaba me amake, te tasi toribone
karo.**
44 **Tera me nahabitehaba me amake, tera me were
nisi ya wami ya. Te ka matehe toha naba amake. Yobe**

nafi me nahabitehaba me amake. Yama bari kani hasi naba watamateraba amake. Teoso tera kasomaba ka yama amo ni te watori ka te ahabatehaba te amake", ati nematamonaka.

Sesowi mera toyosemehimatamonaka, yama me ta na mati teboro wari ka yama ya.

45 Sesowi tokiyomehimatamonaka teboro wari ka yama ya. Mera toyosemi yana tonehimatamonaka, me tokomabone mati, me nafi yama me ta na mati teboro wari ka yama ya.

46 **"Teoso ka yama hani ati e teha amake ahi:**

'Oko yobe Teoso hihiyaramona me hinehiba amaka',

Teoso ati nematamonaka. Yama boboti me tabori tohawake te ehene", Sesowi ati nematamonaka.

47 Sesowi mera kanawanehimatamonaka fara yama we nima, teboro wari ka yama ya. Sasetoti me ka hiti me ya Mowisei ati kakamina me tabaha me hinabowehibona me hinehimatamonaka. Me ka hiti me toha, nemetemoneke.

48 Me hinabowebona me hinehi nabowi me hiwatorehimatamonaka, me tamaha me ihi, ati kamiti me hinofe kari kasiro ya.

20

Hike ati eheneno yama e na hiri tine tiri?

1 Yama we one ya mera kanawanehimatamonaka teboro wari ka yama ya, hiyara amosa kaminari me ni ya. Sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, me ka hiti me toha na me sawihemetemoneke fahi.

2 Me aate hinehimatamonaka. "Tiwa tikaminahi ota ni ya. Hike ati eheneno yama e na hiri tine tiri?" me ati nemetemoneke.

3 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Tera aate okibone bisa ha owa.Yama te kaminahi owa ni ya ahi:**

4 **Hibake ati ehene Yowao mera iibofariseta amara? Teoso ati eheneta ama? Fare ati eheneta ama?"** ati nematamonaka.

5 Faya me abe hiyaremetemoneke. "Teoso ati ehenetemona e ati ni ya ati e neba awaka ahi: 'Himataba ati te nofareta amara?' ati neba awaka.

6 Fare ati ehenetemona e ati ni ya era me banahabone eke yati ibe ya, era me nahabihabone mati. Yowao Teoso ati kakaminamona me ati teha me amake", me ati nemetemoneke, me abe hiyara mati.

7 Sesowi me hiyaremetemoneke. "He yosehita ota watokara", me ati nemetemoneke.

8 **"Yowao kamini te nofari ka owa yosehi kamini onofabisa okara",** Sesowi ati nematamonaka.

Ofa me heta na me taminemetemone amake.

9 Sesowi hiyara kaminematamonaka. **"E ka owa ofa tamaha koro nematamonaka. He ni ya ofa me heta nemetemoneke ati ehene, ofa boni me ebe nabone mati. Tokehimatamonaka tabora one ya, wami one ya. Wine ka yama toyaboemetemoneke".**

10 **"Ofa boni hahata ka yama ya hinaka yama aahi yosemematamonaka ofa me ahi na me narabi nima nebonaha, ofa me ebe kanahabone mati. Ofa me ebe karehemetemoneke. Hinaka yama aahi me baro hine me hiyosemehimatamonaka, hinita tohahari".**

11 **"Hinaka yama aahi owa yosematasehimatamonaka. Me hekawatasarematamonaka. Me hikatomatasehimatamonaka. 'Tihiya tikere', me ati nemetemoneke. Me hiyoseme tokomematamonaka, hinita toahari".**

12 **"Owa hiyosematasematamonaka. Awa ya me baro hine me hiyoseme tokomematamonaka".**

13 **"Ofa hiti fare hiwa hiyarematamonaka. 'Himata hiri oribe waha? Okatao onofe oyosemabana oke. Me hikakoreba awaka', ati nematamonaka".**

14 **"Faya biti kamaki kobo namaki me hiwe me abe hiyaremetemoneke. 'Efe biti amaka hari. Ofa hiti ahabe ya hinaka yama hihawaboneke waha. Hima e nabowaho. Hinaka yama e ihawaibeya', me ati nemetemoneke.**

15 **Me hiwate me hekamematamonaka ofa wati beheri ya. Me hinabowematamonaka fahi".**

"Himata nima ofa hiti neba amara waha?

16 **Kame ya mera nahabihiba awaka afa mati. Hinaka ofa tabori totimake ya ta hiwahawitiaba amake me one ni ya",** Sesowi ati nematamonaka.

He ati me mitaha "Hika", me ati nemetemoneke.

17 Sesowi mera kakatomehi ati yana namatasehimatamonaka. **"Haha yama hani ati te watorine, e naro ahi:**

'Yobe me hiri na yati one me hinofara afa yati yobe ewene taiti tohineke waha',

yama hani ati te amake.

18 **Te ka owa sone ya haha yati mese ya baka kanebonaka. Haha yati te ka owa kini ya taborisehibonaka",** Sesowi ati nematamonaka.

19 Mowisei ati kakamina me ya sasetoti me ka hiti me taba
Sesowi ati me mitaha Sesowi ati me watohemetemoneke,
mera kaminari, hiyara ya. Me watakabote hinehibona me
hine me hiwatarehimatamonaka, me tamaha me ihi, me me
nakome karo.

Sesa ka yineroba e ta nibana?

20 Sesowi me kakatomanawi nemetemoneke. Me one
me me yosehemetemoneke he ni ya, he me aate nabone
mati, he ati me mitahabone me ati nama na mati, ati
tosawari tabiyo. Ati tosawari ya ati me hikaminebona me
hinehimatamonaka kofenato ni ya, kofenato hibehibonaha.
21 Me aate hinehimatamonaka. "Borofeso yama watobote
ama tike, ha tiwa ta, yama amosa tikamina tiwa, me
tikanawana tiwa, yama amosa ya. Fara tiwati tohanawi te
ama tike me nafi ni ya. Me tikanawanate ama tike Teoso ka
hawi yokana ya.
22 E ka yinero Sesa yabehibona ati ne Sesa ka yinerobona
e ta nibana?" me ati nemetemoneke.
23 Sesowi mera watohimatamonaka, me hikeyehibona me
hinahari.
24 **"Moweta tenario tohehi te namohi owa ni ya.
Hibake kanamori amara hari, moweta kari? Hibake
ino amara ha, moweta kari?"** Sesowi ati nematamonaka.
"Sesa ino amaka, Sesa kanamori ya famahari", me ati
nemetemoneke.
25 Sesowi ati yana namatasematamonaka. **"Fare Sesa ka
yama te ta nabone teke fare Sesa ni ya. Fara Teoso
ka yamabisa te ta nahi fare Teoso ni ya",** Sesowi ati
nematamonaka.
26 Ati tosawaribona me hine me tamaha me nokosi ya
mera kasawarihimatamonaka. "Hika", me ati nemete-
moneke, me ati fawa kanahabani mati.

Satoseo Sesowi me aate nemetemoneke.

27 Satoseo me one kakehemetemoneke Sesowi me aate
nabone mati. E ahaba Teoso era nakitamarebona satoseo
me ati te me amake.
28 "Borofeso Mowisei ka yama hani ati e teha amake
ahi e ni ya: E ka owa ahabe fati kahiwara haro nisori
fati hitiwahaboneke, biti nawahabonehe, hahi ahabe biti
nawabona kari, Mowisei ati nematamonaka.
29 E ka owa biti me 7 nemetemoneke. Taiti fanehi
kahiware ahabematamonaka.
30 Nowati ka fare toha nematamonaka.
31 Fara me one tohamake nemetemoneke, me nafi fanaha
mati. Fanawi fara ohariemetemoneke, me hitiharo. Me nafi
ahabemetemoneke, me kahiwaraha mati.
32 Me ahabi nowati ya fanawi ahababisemetemoneke.

33 Teoso ati ehene me kitami ya hike fati tohahaba amari,
me nafi yabaharo?", satoseo me ati nemetemoneke.
34 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Haha yama ya me**
fanineke ahi.
35 **Haha me ihi amosa me kitama me fanamater-**
aboneke.
36 **Me ahabamaterabonеke. Teoso nanarifa me nima**
me nawahatehaboneke. Teoso biti me me tohawate-
haboneke, Teoso yati mera tonihawahame kari.
37 **Me ahaba yati me tohawamatehaboneke".**

"Yama te watora te awine? Mowisei fare ati
amaka. Me ahaba me kitamatehabone Mowisei ati
nematamonaka. Aya awa bite afe kahatiha Mowisei
awamatamona ya Teoso kaminematamonaka, Abarao
me ka Teosomatamona hinahari, Isaki Yako me na
mati.
38 **E abohi ka Teoso amakara. E yati na ka Teoso**
amaka. E yati ya Teoso tabate amaka", Sesowi ati
nematamonaka.
39 Mowisei ati kakamina me one ati yana nemetemoneke.
"Era kakanawana tiwati amosake", me ati nemetemoneke.
40 Sesowi aate ni me fawa nemetemoneke waha, me habi
bayimari karo.

Kirisito Tafi ka Hiti tohe ya himataba noti hiraba?

41 Sesowi mera aate nematamonaka. **"Himataba me ati**
e nineri ahi, 'Kirisito Tafi ka noti amaka', me ati na
mati?
42 **Fare Tafi ati e nematamonaka ahi, Teoso tahi ka**
yama hani ya:

'Teoso ati e nareka ahi, oko Hiti ni ya: "Tiwitarehi
oko kanihina ka ya.
43 **Tiwa me nofara me kitaraba me amake tiwehene,**
owati ihi. Tiwariabone tike me mese ya, me tai tikana
tiwa"',

Tafi ati nematamonaka, Teoso ati kaminari.
44 **Tafi ka Hitimona hinehimatamonaka, Kirisito.**
Kirisito Tafi ka Hiti tohe ya himataba hinaka noti
tohehiba amara?" Sesowi ati nematamonaka.

Tera te kakatomahabone teke, Mowisei ati kakamina me ni ya.

45 Sesowi he ya tataba mera hiyarematamonaka me one
nokosi ya.
46 **"Tera te kakatomahabone teke, Mowisei ati**
kakamina me ni ya. Me yaka teha me amake sitati ya,
makari yaboha me akaha mati. Mekato ya me sawiha

me one ati yana ni me nofate me amake, 'Afa ama ti?'
me ati na mati me ni ya. Sinakoka ya me sawiha nahori
me nofateha me amake me one nokosi ya. Ayaka ya
me sawiha nahori me nofateha me amake ayaka hiti
beheri ya.
47 **E fanawiri makiti kihamarawara yinero ta**
narawabone me hirawa yinero kiharawara yobe ta
narawabone me ati te me amake. Afa me ihi yobe
kihamaterawara amake. Fara me ora ni yaboteha me
amake, me one me ati me himitibone karo, me me
kahiyaribone karo. Teoso mera kosi tehiba amaka
mata ya", Sesowi ati nematamonaka.

21

Fanawi honara yama ta na Sesowi kahiyarehimatamonaka.

1 Sesowi hiyare ki nawahame mera awehimatamonaka,
me honaha mati, yinero me te na mati fare yinero wiyene
ya, teboro ka yinero wiyene.
2 Fanawi awa nematamonaka, honararo, maki ahabe-
mata, hinaka moweta famehi te naro, fotarari.
3 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Hahi yinero fanawi**
honara ta hinehi nafi mati tohaka. Me one yinero ta
hinehi ta fotakara. Keye amakere.
4 **Haha me honaha me ka yinero hasi ne me ta**
hinareka. Fanawi honara hinaka yinero nafi ta narake,
tafeba kanikaraharo mata", Sesowi ati nematamonaka.

Teboro ahabatebona Sesowi hinehimatamonaka.

5 Sesowi ya tataba me ati yana nemetemoneke, teboro me
kamina mati, hinaka yati fotaha amosamone me ati na mati,
atori amosemona me ati na mati, me ta hinehemete Teoso
ni ya. Sesowi ati yana nematamonaka.
6 **"Haha te awaha ahabatehaba amake, nafi. Yati**
me nahabitehaba me amake, yati nafi, yama babari
kana karo. Yati ibe so kanikimatehaba amake", ati
nematamonaka.

Yama nawaha nahabone Sesowi ati nematamonaka.

7 Sesowi me aate nemetemoneke. "Yama amo ni e ni ya
natehaba amari, afa yama? Yama amo nibone yabokiri ya
himata ota awatehaba ota amari, Teoso hinamoaro?" me ati
nemetemoneke.
8 **"Tera te kakatomiyahi. Tera me keyehariyahi. Me**
tamaha me kakehaba me amake, owamone hine me
toniha mati. Me ati e naba me amake ahi: 'Efe ama
oke. Afa yama amo nibone amake haro', me ati naba
me amake. Me ya te tabaraba teke".

9 **"Yama mowa ni tamine te mitahaba te amake. Fara me ka towisawa me me mowa naba me amake. Te kakomeraba teke. Afa yama kakehaba amake, Teoso ati ehene. Yama nafi ahabaraba amake mata.**
10 **Bara me abe mowa naba me amake. Towisawa me toha naba me amake, me abe mowa na mati.**
11 **Wami kiha ni kitahaba amake. Yamata ahababa amake, tabora tamaha ka yamata. Yama kome tamaha kake, naba amake. Me korikoriri naba me amake. Yama fotaha kakerawahaba amake, neme ka yama".**

12 **"Afa yama nokosi ya tera me kokoriri nihaba te amake. Tera me wati ya tera me bokori naba me amake. Tera me nakibiaba me amake kateya ya. Tera me ta naba me amake sinakoka ka me ka hiti me ni ya, towisawa me ni ya, kofenato me ni ya, owa te nofi karo.**
13 **Otamine te kaminaba te amake me nokosi ya.**
14 **Te ati boti yama tikariyahi, yama te kaminabana me ni ya.**
15 **Te hiyari watohabone teke, owati ihi. Tera me nofara me ati te fiya kanahaba teke, me nafi.**
16 **Te ka abi tera me ta naboneke. Te ka niso me toha naboneke, te one mati, te one tera nonofa mati. Te one me me waka naba me amake.**
17 **Me nafi tera me kakoaboneke, owa te nofi karo.**
18 **Tera me nohoho niraboneke.**
19 **Teoso nofi te fawa rabone teke. Teoso tera kasomebonaka".**

Serosarei ahabatebone Sesowi ati nematamonaka.
20 **"Saotato me tamaha Serosarei me moto kanaha me te awaha yama te watohabone teke, Serosarei ahabibone ka yama, hibati ya.**
21 **Sitati ya te sawiha te tokomabone teke. Sitati beheri ya te sawiha te tokiyomamarahabone teke. Soteya ka tabora ya te sawiha te tokomaba te amake yati nemeha ya.**
22 **Teoso yama hiyara manakone nahabihibonaka, yama hiyara me hiri hiteharo. Fara Teoso ka yama hani ati nima, yama naboneke, ati nafi.**
23 **Me fanawi nabati weyeri narawa kokoriri narawaboneke. Me fanawi one matehe yoari fehe hifarawaha kokoriri narawa naboneke. Me nafi kokoriri naboneke, Teoso yama hiyara manakone nahabi kari.**
24 **Saotato me tamaha me me nahabihaba me amake. Me tamaha me me towakamarawahaba me amake fara tabora nima. Bara Serosarei me nahabihaba me amake. Teoso Serosarei ta neba amaka bara me**

ni ya. Manakobisa yama toyabo ya Teoso Serosarei totimaketehiba amaka tasa, bara me ni ya".

Neme ka Owa kamitebona Sesowi kaminematamonaka.

25 **"Teoso yama namohiba amaka, bahi ka yama, abariko ka yama, amowa me ka yama. Bofe ka me winaha me baki tokotoko kanahaba me amake, tabora nafi ka mati. 'Himata amari?' me ati naba me amake, ma moni me mita mati, ma rike moni.**
26 **Neme ka yama bara tohawaba amake. Yama me awi ya me kakomeha me ahabakosaba me amake. 'Himata yamaba amari fa, kakehabana?' me ati naba me amake".**
27 **"Faya Neme ka Owa me awahaba me amake, kamahari, sawihari neme sabi boti ya, kitahari, oya kanikimahari kasiro ya.**
28 **Haha yama te awi ya te habo bayihabone teke. Afa yama ya Teoso tera kasomaba ka yama amo nibone tohahaboneke fahi ayata ya",** Sesowi ati nematamonaka.

Hine me kakatomahabone Sesowi ati nematamonaka.

29 Hiyara kaminematamonaka me ni ya. **"Fiko te awake. Awa nafi te awa, ke.**
30 **Afe yati tohawarawi ya yama te watote te amake, yama hiwe ka yama, yabokiraharo.**
31 **Fiko ka yama nima Teoso ka towisawa ka yama naboneke, kamahari. Haha yama okominaha te awi ya yama te watohaba te amake, Teoso ka towisawa kamabona ka yama, yabokiraharo.**
32 **Te one me sawisa naboneke haha yama okominaha nafi kaki ya. Keye amakere.**
33 **Hine ya neme ahaba, wami ahaba, tehaba amake. Owati ta ahabateraba amake".**
34 **"Tera te kakatomahabone teke. Te hanoriyahi. Yama tamaha tera nahatoriyahi. Teoso ka towisawa tera bata karayaho, afa yama amo ni ya.**
35 **Teoso ka towisawa kame ya kerewe namarebonaka. Kamakabote nebonaka hibati ya. Tabora nafi ka mera bata kanehibonaka.**
36 **Te amo rabone teke. Te tonokoabone teke. Te ora ni fawa rabone teke, te hasi tehabone te, te kokoma rabone te, Neme ka Owa nokosi ya",** Sesowi ati nematamonaka.
37 Sesowi mera kanawanematamona amaka fara yama we nima, teboro wari ka yama ya. Yama soki ya sawihimatamona amaka orifa boti ka atami ya.

38 Me bosa rima nemetemoneke, me tokomakehabone
mati teboro wari ka yama ya, Sesowi ati me mitahabone
mati, me nafi.

22

Yota Sesowi ta nebona ati nematamonaka me ka hiti me ni ya.

1 Bao fehemeto kihare ka ayaka yabokirehemetemoneke,
Basikowa ka ayaka.
2 Sasetoti me ka hiti me ya Mowisei ati kakamina me
taba Sesowi me nabowahabone me ati nemetemoneke. Me
hinabowarematamonaka mata, me me nakome karo.
3 Manakobote inamati tokiyomehimatamonaka Yota ni ya.
Me 12 na me ka owamatamona amaka. Ino owamatamon-
aka, Isikarioti.
4 Sasetoti me ka hiti me ya teboro ka saotato me ka hiti
me taba mera hiyarematamonaka, Sesowi ta nebona ati nari
me ni ya.
5 Me yayai nemetemoneke kasiro ya. Barata aate nemata-
monaka me ni ya. Barata me ta nabone me ati ni ka
6 ati amosematamonaka. Ati boti yama nima nematamon-
aka, Sesowi ta nabona ka yama, me ni ya, me tamara me ya
tababona ka yama.

Basikowa ka marinabone me hawa tonihemetemoneke.

7 Bao fehemeto kihare amo nimatamonaka, ofeya me
waka narawi karo, Basikowa ka marina tafebonehe.
8 Betiro ya Yowao me famaha mera Sesowi yosehi-
matamonaka. **"Yamata te wasihabone teke Basikowa
tafebonehe, e kabahabonehe",** ati nematamonaka.
9 "Hibaka ya yamata ota wasiribe?" me ati nemetemoneke.
10 **"Te towakiyomabone teke sitati ya. E ka owa te
kobo nabone teke, faha tiwa kanahari boti ya. Efe
nowati ya te kayotoabone teke. Tokiyomamebonaka
efe yobebona ya.**
11 **Yobe hiti te aate niyahi, te ati e na te ahi: 'Borofeso
ati e nareka ahi: "Hibaka ya yama bari kani tori ya
otafaribe Basikowa tafe okoba owa, oko tataba me ya
otaba owa?" ati nareka', te ati nabone teke.**
12 **Yama yofi kanehibonaka, yama bari kani to-
hamisamakeharo, tori nafiharo, mesa kihaharo. Ya-
mata te wasiyahi fahi, Basikowa tafebonehe".**
13 Me towaka fare Sesowi ati nima yama nemetemoneke.
Yobe me wasihemetemoneke. Faya Basikowa tafebone me
wasihemetemoneke fahi.

Basikowa tafe Sesowi me kabehemetemoneke.

14 Faya ayaka yana tonehemetemoneke. Sesowi itarimata-
monaka mesa ya, he ya tataba me ya tabahari.
15 Sesowi ati yana nematamonaka. **"E tabi onofa oke**
kasiro ya haha ayaka ya, kokoriri obone ka yama
nokosi ya.
16 **Manakobisa Basikowa tafe okobamatasatehaba**
ama oke, Teoso ka towisawa kame ya. Basikowa tafe
okobamaraba ama oke mata", ati nematamonaka.
17 Faya kobo itihi **"Teoso faya amake",** ati nematamon-
aka. **"Te fawahi haro, te nafi",** ati nematamonaka.
18 **"Ofa fehe ofamaraba ama oke mata. Manakobisa**
ofamatasatehaboneke Teoso ka towisawa kame ya", ati
nematamonaka.
19 Faya bao itihi **"Teoso faya amake",** ati nematamon-
aka. Bao ebe ne mera kakawematamonaka. **"Hahi oko ime**
amaka hari. Oko ime ta one oke, tera okasomahabone
owa. Owa te wati nawahatehabone teke, fara bao te
kabi ka yama ya", ati nematamonaka.
20 Me tafi ahabi ya mera kakawa nematamonaka me ka
kobobone ya. **"Haha fi oko emene nima nineke haro.**
Ohabi ya Teoso te ya tabe kotarato yati hiri nebonaka.
Ohababone oke, tera okasomahabone owa.
21 **Owati te mitahi. E ka owa owa ta nebona tafi**
sawika ahi owa ni ya.
22 **Neme ka Owa ahabebonaka fare Teoso ati nima.**
Hahi he ta nebona hiwa yokohibonaka", Sesowi ati
nematamonaka.
23 Faya me abe hiyari yana tonehemetemoneke. "Hi-
bakeba amara, he ta nebana?" me ati narawemetemoneke.
24 Me abe hora, nemetemoneke, me ka towisawabona me
siba na mati.
25 Sesowi mera hiyarematamonaka. **"Bara me ka**
towisawa me ati e te me amake ahi: 'Ha owa ta me
ka hiti ama oke', me ati te me amake. 'E ka towisawa
amosate amaka kasiro ya', bara me ati te me amake.
26 **Haha nima te kere ha te. Te ka taiti e nebonaka**
ahi, yoto ke nima. Tera yoyose e nebonaka ahi, tera
nanarifa nima.
27 **Hibake tai toharaba? E ka owa yamata kabehi tai**
tohabana? Hahi tafahi tai tohehibonaka. Ha owa ta
hahi yamata sawa ne nima one oke, tera onarifa owa.
28 **Kokoriri ona e tabineke.**
29 **Fare okobi ehene nima owehene nabone oke, okobi**
towisawa owa tonihe nima.
30 **Towisawa ohi ya e tafi tabatehaba eke oko mesa**
ya. Te nahoritehaba te amake towisawa iitari ya,
sowisi me te tohaha te. Ihayeo me ate 12 na me
nahoritehaboneke te nokosi ya. Me ihi tamine te

mitatebone teke, me ka yama hiyara tamine toha, me ka yama amosa tamine toha, naro", Sesowi ati nematamonaka.

Betiro ehenebano Sesowi kaminematamonaka.

31 **"Simao, Simao, Satanaisi tiwa ati nareka, tiwa totomi nebonaha, fara tiriko kiyo kani nima, benera ya.**

32 **Tiwa ora onahara oke, tika kiti tokarabone tiwa. Wete tinamatasi ya me tinarifabone tike, me one owa me nofaha mati, me kitahabone mati",** Sesowi ati nematamonaka.

33 Betiro ati yana nematamonaka. "Ota ka Hiti okita oke. Owato okere. E fami te naba eke kateya ya. Hima e te nibeya. E fawa tokanaba eke. Hima e fawa tokibeya", Betiro ati nematamonaka.

34 **"Betiro owati timita mata. Arakawa ha namatare ya tiwati yana ni terei nabone tike, owa tiwateramone tina tiwa",** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi he ya tataba me narabi nima nematamonaka.

35 Sesowi mera hiyarematamonaka. **"Hibati ya tera oyosemaro ama oke, me tabori nafi ya. Owati e namaro ama oke ahi: Yinero te towakarihi, sakora te kiharihi, sataya toha naro. Te ka yama one hasi nemete ama?"** ati nematamonaka.

"Yama hasi naba wataramaroke", me ati nemetemoneke.

36 **"Manakobote yinero te kihi ya yinero te towakabone teke. Sakora te kihi ya sakora te towaka nabone teke. Te ye honene watari ya te ka makari te ta naba teke, te ye honenebone te kanikabone te, yimawa.**

37 **Teoso ka yama hani ati e teha amake ahi, owa kaminaro:**

'Yama hiyara hihirimona me hinahareka',

ati te amake. E onahabone oke Teoso ati ehene. Ohababone oke hibati ya", Sesowi ati nematamonaka.

38 "Ota ka Hiti yimawa famaha tiwa haro", me ati nemetemoneke.

"Faya amake", ati nematamonaka.

Sesowi ora nematamonaka orifa boti ka atami ya.

39 Sesowi yana ne tokomematamonaka orifa boti ka atami ya, fare totokomi nofe ka yama ya. He ya tataba me ya totabamehimatamonaka.

40 Me kobo tonama me narabi nima nematamonaka. **"Te ora nahi, te totomi ni ya yama hiyara te hiri rabone te".**

41 Tokehimatamonaka hike ya, oharibona ati nari. Iso
yobati ya itarise ora nematamonaka.
42 **"Abi haha kobo okofawarabone onahara oke.
Okofawahabone tini ya okofawahaboneke. Yama onofa
ya owehene toharabone oke. Fara yama tinofa ta hiri
onahabone oke",** ati nematamonaka.
43 Neme ka Teoso nanarifa fotokimatamonaka. Kakehi-
matamonaka he ni ya, he narifebonaha, kiti ahabarehi-
bonaha.
44 Kokoriri ne ka ora namatasematamonaka kasiro ya.
Tanakone toke tanakone nowi nematamonaka bofe ya, ama
nima naro.
45 Ora ni fawa ne wamisamematamonaka. Faya kame-
himatamonaka he ya tataba me ni ya. Nokobisa me koro
hikanemetemoneke, me yawi karo.
46 **"Himata te ebe nani te amo nineri? Te
naomisamahi, te ora nibeya, te totomi ni ya yama
hiyara te hiri rabone te",** ati nematamonaka.

Sesowi me watehemetemoneke.

47 Sesowi hiyarasa ne ya me tamaha me kamakiemete-
moneke. Me 12 na me ka owa Yota tohehi tai tohamakehi-
matamonaka me nokosi ya. Kakehimatamonaka Sesowi ni
ya, he noko bako toma nakehibonaha.
48 **"Yota Neme ka Owa ta tibana, noko bako toma
tinakiari?"** Sesowi ati nematamonaka.
49 Haha Sesowi ya me tabaha me me awaha Sesowi me
aate nemetemoneke. "Ota ka Hiti me ota saka nibana
yimawa ya?" me ati nemetemoneke.
50 Sasetoti ehebote ka yama aahi me ka owa no tonihe-
matamonaka, narabo tari hibasari, kanihina karo.
51 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Te abe mono
ni fawa nahi",** ati nematamonaka. Narabo boyo hine
hikasomehimatamonaka.
52 Sesowi mera hiyarematamonaka, he me watahabone he
me nakamakeha mati, sasetoti me ka hiti me toha, teboro
ka saotato me ka hiti me toha, me ka hiti me toha na mati.
**"Himataba te ye honene te kakineri, yimawa toha,
awa toha naro? Kofeno mono onahamone te ati na
te awineke.**
53 **Hibati ya osawi onofa ama oke te ni ya, fara yama
we nima. Te ya otabi onofa ama oke teboro wari ka
yama ya. Owa te wati nofara te amake. Te amo nibone
amake haro, hibayata karo. Inamati yama soki ka amo
nibisa amaka",** Sesowi ati nematamonaka.

Betiro Sesowi watoremona ati nematamonaka.

54 Sesowi me hiwate me hekamehimatamonaka. Me
hekiyomamehimatamonaka sasetoti ehebote ka yobe ya.
Betiro yotoba nematamonaka hike ya.
55 Yifo me afo kanehemetemoneke yama kori baikani
ya, yobe beheri ya. Me naohemetemoneke yifo beheri ya.
Betiro me ya tabehimatamonaka, me nahoha mati.
56 Mera nanarifarawa me ka one oharia hiwehimata-
monaka itabasahari yifo beheri ya. He kakatomaha ati
yana nemetemoneke. "Efe he ya famehi amaka hari", ati
nemetemoneke.
57 Betiro ati hiyarematamonaka. "Fanawi owatere amaka
hari", ati nematamonaka.
58 Yama totoyabo ni ya me ka owa hiwatasehimatamon-
aka. "Efe me ka owa ama tike bisa", ati nematamonaka.
"Makiti me ka owa ama okere", Betiro ati nematamonaka.
59 Bahi ohari ahabe ya me ka owa ati yana tasehimata-
monaka tasa. "Hahi he ya famahareka hari. Keye amakere.
Karireya ka me ka owa amaka", ati nematamonaka.
60 "Makiti tiwati owato okere, hiri tinaharo", Betiro ati
nematamonaka.
Betiro hiyarasa ne ya arakawa ha ni yana nematamonaka.
61 E ka Hiti nokowame Betiro kakatomehimatamonaka.
Faya Betiro yama wati nawahematamonaka, aya e ka Hiti
hikaminaharo, he hiyarari. **"Arakawa ha namatare ya
tiwati yana ni terei nabone tike, owa tiwateramone
tinaha tiwa".**
62 Betiro yana tone tokiyomame ohi nematamonaka
kasiro ya.

Sesowi me katomemetemoneke.
63 Sesowi me tama na he me haha kanehemetemoneke.
He me baro nemetemoneke awa ya.
64 Makari ya noko me hikarafe me hihiyarehimatamon-
aka. "Otara tikaminahi, Teoso ati kakaminamona tiwa. Hike
tinoko koho towitira?", me haha ni ati nemetemoneke.
65 Yama hiyara one me kamina nemetemoneke, he me
kamina mati.

*Me ka hiti heoniao me hiri nemetemoneke Sesowi me
kaminabone mati.*
66 Manakobote yama warisi ya me ka hiti heoniao me hiri
nemetemoneke, sasetoti me ka hiti me toha, Mowisei ati
kakamina me toha na mati. Sesowi me towakamakieme-
temoneke afa me ka heoniao ya.
67 Me ati yana nemetemoneke. "Ha tiwa Kirisito ama ti?
Tiwa tikaminahi".
Sesowi hiwa kamini nofarematamonaka. **"Owa okomini
ya keye hiri onahamone te ati riyahi.**
68 **Tera aate oni ya te ati yana ra te awineke.**

69 **Neme ka Owa itariwahebonaka Teoso ka kanihina ka ya, kitahari. Itaribonaka fahi".**
70 Me nafi ati yana nemetemoneke. "Teoso bitimona tiwa tine ti?" me ati nemetemoneke.
"Fara te ati amake. Keye amakere", ati nematamonaka.
71 "Yama hiyara kaminaka waha. Ati e mitawahaka waha. Me one e ha raba eke, he ehene hiyara me kaminaba mati. E watoka", me ati nemetemoneke.

23

Birato Sesowi aate nematamonaka.
1 Me nafi Sesowi towakamehemetemoneke Birato ni ya, wehibonaha Birato nokosi ya.
2 He me kaminemetemoneke Birato ni ya. "Hahi ota ka one mera keyehareka. Ota ka one yinero me ta rabone ati nareka Sesa ni ya. Kirisitomona ati nareka, towisawamonaha".
3 Birato Sesowi aate nematamonaka. "Soteo me ka towisawa ama ti, ha tiwa?" ati nematamonaka.
"Ee, fara tiwati nima yama nineke", Sesowi ati nematamonaka.
4 Birato sasetoti me ka hiti mera hiyarematamonaka. Me one toha nemetemoneke, me tamaha mati. "Hahi yama hiyara hiri re awaka", ati nematamonaka.
5 Me ati yana namatasehemetemoneke tasa. "Kofeno me ota mowa nabone ati te amaka. Karireya ya mera kanawani yana tone manakobisa Soteya nafi ka mera kanawanatasehi manakobote kakewahaka ahi", me ati nemetemoneke.
6 Birato me ati mitehi mera aate nematamonaka. "Karireya ka ama hari?" ati nematamonaka.
7 Eroti Karireya ka towisawamatamona amaka. Sesowi Karireya kamona tamine Birato mitehi Sesowi toyosemehimatamonaka Eroti ni ya. Eroti yaka ne sawisa nematamonaka Serosarei ya.

Eroti Sesowi aate nematamonaka.
8 Eroti Sesowi awehi yayai nematamonaka kasiro ya. Sesowi tamine mitehi Sesowi awinima na tohehimatamonaka hibati ya. Sesowi awehibona ehene namohibona hinehimatamonaka, kiti namohibonaha.
9 Eroti Sesowi hiyari noko tonihematamonaka, hiwa kaminebonaha. Ati wataremetamonaka.
10 Sasetoti me ka hiti me ya Mowisei ati kakamina me taba me sawihemetemoneke fahi, Sesowi yama hiyara hiri nemona me ati na mati, he me hora na mati.
11 Eroti hinaka saotato me ya tabehi Sesowi me haha kanehemetemoneke. Me weyeye hinihematamonaka makari

amosa ya, me haha hikanebonaha. Faya Eroti ati ehene me
wete hikanamematamonaka Birato ni ya.
12 Makoni Eroti Birato me famaha me abe nofawemete-
moneke waha. Hibati ya me abe kakoemetemoneke baha.

Sesowi ahabebona me hinehimatamonaka.

13 Birato sasetoti me ka hiti mera yoro tokaniwamemata-
monaka, me nafi ka hiti me ya me tabaha mati,
14 mera hiyarebonaha. "Hahi te kakamareka owa ni ya,
kofeno me me mowa nabone ati nemona te ati nari. Te
nokosi ya aate one ati hiyareba watarareka. Yama hiyara
hiri nemona te ati ne yama hiyara hiri re awaka.
15 Hinaka yama hiyaraba Eroti hiwasirihi hina awineke.
Ati ehene me wete hikanamehinoka e ni ya. Yama hiyara
hiri remona onahareka. Ahabarehiba awaka.
16 Ota kosi nebanaka. Kosi ni hawa tohe ya ota sa
tosehibanaka", Birato ati nematamonaka.
17-18 Me nafi ati yana kawahemetemoneke, me ha na mati.
"Tinabowaho. Bahaba ta fito tinihabana tike ota ni ya", me
ati nemetemoneke.
19 Bahaba foyehimatamonaka kateya ya, me one ya tabehi
kofeno me me mowa nemetemone mati.
20 Birato Sesowi sa tosehibona mera hiyaramatasehimata-
monaka.
21 "Te ba kanaho awa ya, ahabebana. Te ba kanaho awa
ya", me ha ni ati nemetemoneke.
22 Mera hiyaramatasehimatamonaka. "Himata yama hiri
rano hiyararo? Hinaka yama hiyaraba owasira nabowi
onofa okara. Hine ya ota kosi nebonaka, ota sa tosehi-
bonaha", Birato ati nematamonaka.
23 Me ha ni fawa nisaremetemoneke, me ha ni kitaha mati,
Birato Sesowi nabowehibona me ati na mati awa ya. Faya
Birato ati watamarematamonaka.
24 Yama hiri hinahabone me hinaha hiri nebona ati
nematamonaka waha.
25 Me ka owa tasi tonihematamonaka, tasi tonihi tabiyo
me hiwahari, me one ya tabehi kofeno me me mowa
nemetemone mati, era nanahabi me tohaha mati. Sesowi
ta me nahabihabone ati nematamonaka, fara me ati ya.

Sesowi me nawanemetemoneke awa ya.

26 Sesowi me towakamehemetemoneke. Simao Sireni
ka me watehemetemoneke, yaka nakehari sitati beheri ya,
awa tiwa nebonaha. Me yoko hikanematamonaka awa ya.
Sesowi nowati ya yotohimatamonaka.
27 Me tamaha me yotohemetemoneke Sesowi nowati ya.
Me fanawi toha nemetemoneke ohi narawaro, ehene. He
ha narawemetemoneke, yawarawaharo.

28 Sesowi me ni ya nokowame mera hiyarematamonaka.
"Serosarei ka me fanawi te ohi rima nahi owehene. Te
ohi nahi fara te ehene, te ka matehe ihi toha naro.
29 **Owati te mitahi. Te ati e tehaba te amake ahi: 'E**
ka matehe watarene e amake', te ati tehaba te amake.
30 **'E ahabi ya yama amosene amake. Yati otara**
tikinahi, ota ahabibeya', te ati tehaba te amake.
31 **Yama e na me hiri nineke awa yati ya. Himata**
nima yama na me hiri tehaba me amari awa bote ya?
Yama e na me hiri nineke owa ni ya. Yama bara me
hiri tehaba me amake te ni ya, yama hiyara nafiharo
mata ya", Sesowi ati nematamonaka.

32 Me one fama nemetemoneke, Sesowi ya me tabaha
mati, me me hekama mati, me ihi hiyatera mati, me
ahababone mati.
33 Me kobo tonamemetemoneke yama ini E Tati Tone
tohaha ya. Sesowi me ba kanemetemoneke fahi awa ya.
Me one me me ba kanikima nemetemoneke, me ihi hiyatera
mati. Me hikanawehimatamonaka Sesowi ka kanihina ya.
Owa kawa nematamonaka yasoka ya.

34 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Abi me ihi wati**
tiwahariyahi, me ihi hiyara mati. Me ihi me watokere,
me hiri hinaharo", ati nematamonaka.

Sesowi ka makari me ebe nemetemoneke. Yama me were
nemetemoneke, makari me ebe nabone mati.

35 Me nahohemetemoneke Sesowi beheri ya, he me
kakatomaha he me haha kanaha mati. Me ka hiti me toha
nemetemoneke, he me haha kana mati. "Me one kasoma,
fare hiwa kasoma, nebanaka waha, Teoso ka Kirisito tohe
ya, Teoso hikatikehimata", me ati nemetemoneke.

36 Saotato me ati toha nemetemoneke, he me haha
kanaha mati. Me ka owa tokomematamonaka, Sesowi
nafawebonaha finakiri ya.
37 "Soteo me ka towisawa tihi ya fara tiwa tikasomahi",
me ati nemetemoneke.
38 Yama hani ati e na kawanemetemoneke ahi he neme
ya, "Soteo me ka towisawa amaka", ati naro.

39 Hahi Sesowi beheri ya wanehi Sesowi hora nemata-
monaka. "Kirisito ama tirini, ha tiwa? Tiwa tikasomahi.
Otara tikasoma tinahi", ati nematamonaka, Sesowi haha
kanahari.
40 Owa hora hikasematamonaka, ati fawa nebonaha.
"Teoso tinakomeharini? Fare ahabi nima tika ahabi nabone
tike, yama hiyara hiri tini karo.
41 E ahababone eke e ehene hiyari karo, ha e. Ehene
hiyareba watatere amaka hari, ha ita", ati nematamonaka.

42 Sesowi aate nematamonaka. "Sesowi towisawa tohi
yana tini ka yama ya owa wati tiwahiyahi", ati nematamon-
aka.
43 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Hibayata ya e**
famaha e towakaba eke, me yayai ti ka tabora ya", ati
nematamonaka.

Sesowi ahabematamonaka.

44 Bai nokorise ya yama kayomemetemoneke, yama
nafi. Manakobisa yama soki fawa nemetemoneke bai weo
towawiti ya.
45 Makari teboro boti ka yama babari kana tohaha baikani
sibi kanisa kote tohikimehemetemoneke.
46 Sesowi ha ni kitehimatamonaka. **"Abi oko kanamori**
ta oke tiwa ni ya", ati nematamonaka. Ati fawa ne ya
ahabematamonaka.
47 Saotato me ka hiti Sesowi ahabe awehi ati yana
nematamonaka, Teoso kahiyarahari. "Hahi amosate awaka
hari. Keye amakere", ati nematamonaka.
48 Me tamaha me kakehemetemoneke, Sesowi ahabe me
awahabone mati. Ahabi me hiwe ya me tokomemete-
moneke, me baki me baro na mati, me yawaha mati.
49 Sesowi fara me one hiwehimatamonaka, ahabari, me
nahoha mati hike ya, me fanawi ya me tabaha mati, Sesowi
ya tabakirawaro Karireya ya.

Sesowi me kamohemetemoneke.

50-52 Me ka owa Yose tohehi tokomematamonaka Birato
aate nebonaha, Sesowi abohi itibasehibonaha. Yose Ari-
mateya kamatamonaka, Soteya ka sitati kari. Aamosa
tohehimatamonaka. Teoso ka towisawa kakibona ka yama
nonoki tohehimatamonaka. Me ka hiti me ka owamata-
mona amaka. Me ka hiti Sesowi ahabi me nofaha Yose ta
ati hiyarematamonaka.
53 Sesowi abohi itibasehimatamonaka. Rofi hiwahemata-
monaka makari amosa ya, riyo tohaharo. Hibehimatamon-
aka yati hoti me wi hinaha ya, e abohi foyamatari ka hoti,
temenebonaha.
54 Sesowi ibehimatamonaka hoti ya, sabato nokosi ka
yama wehe ya.
55 Me fanawi Sesowi ya tabakirawa Karireya ya afa
yotorawehemetemoneke Yose nowati ya. Sesowi ibari
awarawehemetemoneke tama tori ya.
56 Wete tonamarawa yama hawa toniharawemetemoneke
Sesowi abohi tehenebonaha. Sabato ya hasi narawemete-
moneke fare Teoso ka yama hani ati nima.

24

Sesowi wamisamematamonaka.

1 Tomiko ya bosa narawa tokomarawemetemoneke
Sesowi temene ya, yama mai amosa towakamarawaharo,
Sesowi mese mamata kanabonaha.
2 Kobo tonamarawa tama noki bori awarawehemete-
moneke, howa tonaharo, me hitihanihi.
3 Tokiyomarawa Sesowi abohi wasirawaremetemoneke.
4 Nahorawehemetemoneke, ati boti yama nima narawaro.
Hibati ya me famaha mera awibote narawemetemoneke,
me teme na mati, me ya me tabaha mati, me bori oya
kanikimaha mati.
5 Foro narawemetemoneke, boko tokanirawaharo bofe
ya, watorawaharo. Me ati yana kanehemetemoneke. "Hi-
mataba Sesowi kitehi te siba nineri me abohi tabori ya?
6 Watamakara ahi, kitamatasahari. Ati te wati nawahare
awa ahi, sawihari Karireya ya?
7 'Neme ka Owa me ta naboneke me one ni ya, me ihi
hiyara me ni ya, Teoso ati ehene. Ahabebanaka, me ba
hikane ya awa ya. Yama wehe famaha ahaba nowati ya
wamisamebonaka', ati nareka", me ati nemetemoneke.
8 Sesowi ati wati nawaharawemetemoneke, Sesowi yama
hikaminaharo.
9 Wete namarawehemetemoneke tama ya. Yama
awarawaha yama kaminamarawemetemoneke he ya tataba
me ni ya, me nafi ni ya, me one toha na mati.
10 Tokomarawa e narawemetemoneke ahi, Maria
Matarena toha, Yowana toha, Maria Tiako mati toha,
one toharawa naro he ya tataba me ni ya. Yama
kaminamarawaha
11 ati me hinofarawarehemetemoneke. Yama amara
kaminarawamone me hirawemetemoneke.
12 Betiro yana tone kana ni tokomematamonaka tama
ya. Mowi nise makari oharia awehimatamonaka, riyo
tohaharo. Wete name ati boti yama kaminematamonaka.
"Himata amari ha?" ati boti ati nematamonaka.

Sesowi me awehemetemoneke Emaoso hawi ya.

13 Afa yama wehe ya Sesowi ya tataba me one me
towakemetemoneke, me famaha mati, tabora Emaoso ya.
Hawi ka kirometoro 11 nemetemoneke Serosarei ya.
14 Me hihiyara tosi nemetemoneke, Sesowi ahabe me wati
nawaha mati.
15 Me hiyara me yaka kana me ni ya Sesowi yokana
kamehi me ya tabehimatamonaka, me yaka na mati.
16 Sesowi me watoremetemoneke, Teoso ati ehene.
17 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Himata amari
ha? Himata te hiyarineri, te yaka kanaha te?"** ati
nematamonaka.

Me ma tokowite me teme nemetemoneke, me yawaha mati.
18 Me ka owa Kereoba tohehi ati yana nematamonaka. "Serosarei ya tisawi ya me ihi tamine timitarinihi? Tiwahariha tiwa awine tike, yama tiwatora tiwa haro".

19-20 **"Himata nima me ihi rini?"** Sesowi ati nematamonaka.

"Sesowi me ta narake sasetoti me ka hiti me ni ya, e ka hiti me ya me tabaha me ni ya. Sesowi ehene hiyaremona me hine me hinabowareka, me ba hikanari awa ya. Sesowi Nasare ka Teoso ati kakaminamona ota ati ka. Me tamaha me nokosi ya kiti hiri nofe amaka, Teoso ati ehene. Mera kanawani amosa nofe amaka, Teoso ati ya.
21 Ihayeo mera kasomebona ota ati ne amaka. Ahabe amo ni famaka.
22-23 Ota fanawirine bosa narawa tokomarawarake tama ya. Abono me hiwasirehimonaka. Wete namarawahanike ota ni ya. Teoso nanarifa mera awarawahamone ati narawarake. Sesowi kitamemona Teoso nanarifa me ati namone ati narawarake. 'Hika', ota ati na otake.
24 Faya ota ka one me tokoma Sesowi temene me towamanike. Tama hinita tohahamoneke, me hiwaharo, fara me fanawi ati ya. Sesowi ta me awaramoneke", me ati nemetemoneke.

25 Sesowi ati yana nematamonaka. **"Yama te watokere. Hibati ka Teoso ati kakamina me ati te nofatera te amake.**
26 **Yama te watora te awine haro? Kirisito kokoriri nareka Teoso ati ehene, kitawehibonaha waha, kiti me nafi hiwehibonaha",** ati nematamonaka.

27 Sesowi mera hiyarematamonaka, Teoso ka yama hani ati kaminari, Teoso ka yama hani hikaminematamonaha. Mowisei ati kamina, hibati ka Teoso ati kakamina me ati kamina, nematamonaka, he me kamina mati. Teoso ka yama hani nafi hikaminematamona ati nematamonaka.

28 Me bori towitiemetemoneke tabora witi ya, fara me tokibone ka tabora. Sesowi fiya tonamebona ati ne
29 me ha hinehimatamonaka, me ya tabehibonaha. "E tabamatahaba eke. Bahi tokaka", me ati nemetemoneke.

Faya me ya tabehi me tokiyomamemetemoneke me ka yobe ya.
30 Me tafahabone me nahoririsa Sesowi bao itihi "Teoso faya amake", ati nematamonaka. Faya bao ebe ne mera kakawematamonaka.
31 Faya me hiwatomatamonaka fahi. Faya fawa nematamonaka.

32 Me abe hiyaremetemoneke. "Hika. Hawi ya Teoso ka
yama hani ya era kanawanehi e ati boti sari kana eke", me
ati nemetemoneke.
33 Me yana kanakabote nemetemoneke, me towakama-
habone mati Serosarei ya.
Me 11 na me one me ya me tabaha me me kobo
nemetemoneke, me yoro tokowama mati, me abe hiyara
mati.
34 "Keye amakere. E ka Hiti kitamenoka. Hiwa namohi-
monaka Simao ni ya", me ati nemetemoneke, me abe hiyara
mati.
35 Me one me hiyaremetemoneke, Sesowi ya me tabaha
me yaka namone me ati na mati hawi ya. Yama me kamina
nemetemoneke, Sesowi me wato ka yama, bao ebe nari.

Sesowi he ya tataba me ni ya kobo nematamonaka.

36 Me hiyara me ni ya Sesowi waremakehimatamonaka
me baikani ya. **"Teoso tera kakatomehibonaka",** ati
nematamonaka.
37 Me ero nemetemoneke, me watoha mati, hinamati-
mona me ati na mati.
38 Mera hiyarematamonaka. **"Himataba te wato? Hi-
mataba te ati boti e nineri ahi: 'Hibake amara?' te ati
na te?**
39 **Oye te awa ha. Oteme te awa nahi haro. Fare ama
oke. Owa te bobori kana. Owa te awake. Oko ime na,
oko tone na, ke. Inamati ime watarihi, tone watarihi,
te amaka",** ati nematamonaka.
40 Ye namo, teme namo, nematamonaka me ni ya.
41 "Hika. Efe yokana tohe awane?" me ati boti ati
nemetemoneke.
"Yamata te kihini ahi?" ati nematamonaka.
42 Hinaka aba kahi kotebona me ta hinehimatamonaka.
43 Wara hine hikabematamonaka me nokosi ya.
44 Ati yana nematamonaka. **"Aya e tabi ya yama hiri
onahabani okominaharo amake, Mowisei ka yama hani
hikaminaharo, owa kaminaro, yama nafi, Teoso ati
kakamina me ka yama hani ati toha, Teoso tahi ka
yama hani ati toha naro. Afa ati nafi hiri owaharake,
Teoso ati ehene. Afa okomini onofa hiri onaharake",**
ati nematamonaka.
45 Me hihiyaraha Teoso ka yama hani me watowehemete-
moneke waha.
46 **"Hibati ya yama hani me rawi nemetemoneke
Kirisito ahabatehibona ati naro, wamisamatehibona
ati naro yama wehe famaha ahaba nowati ya.**
47 **Yama hani me rawi nemetemoneke, Kirisito
tamine me kaminatehabone ati naro, tabora nafi ka
me ni ya. Me ati e tehabone yama hani ati ke ahi: Me**

ihi hiyara me ihi me nofamarahaboneke, me ihi Teoso wati hiwahamarabone mati. Kirisito tamine kamini tai tohatehiba amaka Serosarei ya. Manakobisa kamini yotowamatehiba amaka tabora nafi ya, yama hani ati ke.
48 **Yama te awake waha, naharo, me hikaminehemete hibati ya. Yama te awaha te one me ni ya te kaminatehaba amake.**
49 **Owati te mitahi. Okobi tera kakawebona ati nareka. Tera owakawine oke fare ati ya. Te sawimata-haba teke sitati ya, te kitiba Teoso ta neba te",** ati nematamonaka.

Sesowi tokomisematamonaka neme ya.

50 Me ya tabehi me yana tona me tokomemetemoneke Betania ya, fare ati ehene. Mano yana kane Teoso mera kakatomehibona ati nematamonaka.
51 Tokomisehimatamonaka mano ta tonikimahari. Tokomematamonaka, Teoso hekimisamari neme ya.
52 He me kahiyara me kamehemetemoneke Serosarei ya, me yayai na mati.
53 Teboro wari ka yama ya me sasawi tohehemetemoneke, Teoso me kahiyaraha mati.

Yowao
Yowao ka yama hanimetemone amake, Sesowi tamine kaminari.

Teoso nanamo nehimatamonaka.
1 Neme toha, wami toha, amowa me toha, yama nafi, e
naba watateri ya Teoso nanamobona nehimatamonaka. Efe
Teoso nanamobona Teoso ya fafama tohehimatamonaka.
Fare Teosomatamona amaka.
2 Teoso ya fafama tohehimatamonaka, yama watari ya
mata.
3 Yama nafi hiri nematamona amaka, Teoso ati ehene.
Yama naha Teoso nanamo hiri hirahaba watatera amake.
4 Yama nafi yati na sawike efe yati ne ehene. Yati ne e ka
yama oye amaka, era kanawanahari.
5 Yama oye yama soki firi kite amake. Yama oye yama
soki hinawitera amake, yama oye.
6 E ka owa Teoso hiyose kakehimatamonaka. Inomata-
mona amaka Yowao.
7 Kakehimatamonaka owa yama oye tohe tamine
kaminebonaha. Ati me himite ya Teoso ati me nofawa-
habone ati nematamonaka.
8 Yowao yama oye amarematamonaka. Hine ya kakehi-
matamonaka yama oye tamine kaminebonaha.
9 Owa yama oyematamonaka. Efe owa yama oye yokana-
matamona amaka, e nafi kanawane e nafi firi kanahari.
Kakehimatamonaka ahi bofe ya.
10 Teoso ati ehene wami hiri nemata bofe ya kakehi
hinaka wami hiri ni ya me winaha me hiwatorehimona me
hinehimari amaka.
11 Hinaka wami hiri ni ya kakehi hinaka me ni ya kobo
ne me hinofare
12 me one ta wara hinehimari amaka, me yayai na mati,
ati me hinofari. Afa Teoso biti me me tohawahabone ati
nemarika, fare ati ehene.
13 Me wataha Teoso biti me toharemetemoneke baha.
Teoso biti me tohawaha Teoso ati ehene amaka. E one me
ati ihi amakere, fanawi makiti me ihi amara toha naro.
14 Hahi Teoso nanamo e ka owa tohawe kakehimatamon-
aka, e ya tabawehibonaha. Amosi e awehimari amaka.
He nima neba watatere amaka amosari mata ya, kakehari
bati ni ya, Teoso biti ohari yokana tohahari. Yahate amaka
kasiro ya. Era keyehi bitiba watatere amaka, Teoso tamine
kaminari.
15 Efe ra Yowao kaminemari amaka, ati kitahari. Ati e
nemari amaka ahi: "Efe amaka hari okominahari, owati e

na owa ahi: E ka owa kamakibonaka onowati ya, tamini
mati tohahari. Tamini yokana oha okere ha owa. Hibati ya
sawihimatamonaka owatari ya mata. Makoni tamini mati
tohaka owa ni ya", Yowao ati nemari amaka.
16 Yahate amaka kasiro ya. Yama amosa tamaha ya era
hiri kite amaka.
17 Mowisei Teoso ati kaminematamonaka hine ya, hinaka
yama hani ya. Manakobisa Sesowi Kirisito kake Teoso ati
nafi kaminawahemari amaka waha. Kake ehene Teoso
yahehimari amaka e ni ya waha.
18 Teoso e awahaba e watatera e amake. Sesowi Kirisito
Teoso biti yokana amaka ohariari, Teoso toha nari. Bati
Teoso ya famehi bati kaminemari amaka.

*Yowao Batisita Teoso ka towisawateba kaminematamon-
aka.*

19 Sasetoti me toha, refita me toha na me tokomake-
maroke Yowao ni ya, he me aate nabone mati, soteo
Serosarei ka me ati ihi. "Hike ama tiri?" me ati namaroke.
Ati yana nemarika me ni ya,
20 yama kehemorahari. "Teoso ka towisawateba ama
okere ha owa", ati nemari amaka.
21 Me aate hinamatasehimarika. "Teoso ka towisawateba
ama tirahamone tina hike ama tiri? Eria ama ti, Teoso ka
towisawa kaminatehibona me hitehari?" me ati namaroke.
"Fe ama okere", ati nemarika.
"Teoso ati kakaminateba ama ti, me hikaminehimata?"
"Fe ama okere".
22 Me aate hinamatasehimarika. "Hike ama tiri? Tiwa
tikaminahi, tiwa ota kaminibeya, otara me yoseha me ni
ya. Hikemona tiwa tine tiri?" me ati namaroke.
23 "E ka owateba ama oke, ati yana tehibana yama honara
ya, ati kitahari. Ati e tehiba amaka ahi:

'Teoso hawinebona te yai tonihabone teke'",

Yowao ati nemari amaka, Teoso ati kakamina Isaiya tohe
atimatamona kaminari.
24 Faya soteo me ka hiti me ati ihi fariseo me one me
kakeha
25 me aate hitasemarika. "Teoso ka towisawatebona
ama tirahamone tina, Eria ama tirahamone tina, Teoso
ati kakaminateba ama tirahamone tinaha, himataba me
titibofarisine tiri faha ya?" me ati namaroke.
26 "Me oobofarisine oke faha ya hine ya. Te baikani ya
owa sawika, te awarari,
27 kamakibonaha onowati ya. Teme borone katisi owato
okara ha owa. Yama owato okere ha owa. Yama wato mati
tohaka mata ya", ati nemarika,

28 sawihari tabora Betania tohaha ya, faha Sotao ini toha
kowani ka ya, mera iibofarise ka tabora ya.

Yowao Batisita Teoso ka ofeya biti kaminematamonaka.

29 Yama we one ya Sesowi awehimarika, kamakiari he ni
ya. "Te awa ha, Teoso ka ofeya biti, yama hiyara me hiri
hina nahabihibonaha.
30 Efe okominahareka, owati e na owa ahi: 'E ka owa
kamakibonaka onowati ya, tamini mati tohahari. Tamini
yokana oha okere ha owa. Hibati ya sawihimatamonaka
owatari ya mata. Makoni tamini mati tohaka owa ni ya',
31 onahara oke, owatomatarahari mata. Owatomatare
okehara oke, me oobofarisabone owa faha ya, Ihayeo me
hiwatobona kari waha", ati nemarika.
32 Yowao hikaminatasehimarika. "Teoso Kanamori owa-
hara oke, kisahari neme ya. Okoko nima ne kakehi kobo ne
sawihareka he ni ya.
33 Teoso owa hiyaribehi amaka, owa yosehari, me oobo-
farisabone owa baha, ati e nari ahi: 'Teoso Kanamori kisehi
kobo ne hehi ni ya sawihi tiwe ya faya tiwatobonaka fahi.
Efe Teoso Kanamori ya mera batisa neba amaka', Teoso ati
ne amaka. Makoni owato amaka, owatorenaha.
34 Yama owahara oke. Makoni Teoso bitimona ona oka",
Yowao ati nemarika.

Sesowi Betiro mera ha nematamonaka.

35 Yama we one ya Yowao he ya tataba me famaha me ya
tabe me nahohamaroke.
36 Sesowi awehimarika yaka nari. "Teoso ka ofeya biti te
awa ha", ati ne
37 he ya tataba me famaha he ati me mitaha me towaka-
makiamaroke Sesowi ni ya, he ya me tabahabone mati.
38 Sesowi nokowame mera awe ati yana nemarika. **"Hi-
mata te siba nineri?"** ati nemarika.
"Habi, hike ka yobe ya tisawirini?" me ati namaroke. Habi
era kakanawana ino amaka.
39 **"Te kakamakehi, yama te awibeya, osawi ka
yama",** ati nemarika. Me ya totabame yama me awa-
hamaroke, sawi ka yama. Bahi 10 ora tohemarika.* Afa
yama wehe ya Sesowi ya me tabahamaroke.
40 Afa me famaha Yowao ati me mitibaha owa inomari
amaka Atere. Efe Simao Betiro anotimari amaka.
41 Nisori ni ya tokomakibote ne he hiyaremataka. "Mesia
ota wasiha otake", ati nemataka. Mesia Kirisito ino amaka,
Teoso ka towisawatebona ino.

---

* **1:39** 1.39 Yara me ati ka bibiria ka bahi 4 ora tohehimatamonaka. Me one ka bahi 10 ora toha nematamonaka.

42 He kakamemarika Sesowi ni ya. Sesowi he awe ati yana
nemarika. **"Simao ama tike, Yowao biti tiwa. Sefaba**
ama tike waha", ati nemarika. Sefa Betiro ino amaka, yati
ini tohaharo.

Firibi ya Natanayeo me famaha mera Sesowi ha nemata-
monaka.
43 Yama we one ya Karireya ya tokehibona ati ne Firibi
wasihimarika. **"Tisawihi owa ni ya",** ati nemarika.
44 Firibi Betisaita kamari amaka, Atere ya Betiro me
famaha me ka sitati kari.
45 Firibi tokomake Natanayeo kobo ne he hiyaremata-
monaka. "E ka owa ota wasiha otake, aya Mowisei
hikaminehimata hinaka yama hani ya. Efe amaka, Teoso
ati kakamina me hikamina hinehimatamonaha. Sesowi
amaka, Nasare kari, Yose biti", ati nematamonaka.
46 "Sitati e na ka owa ehene amoseba nehiba ama?"
Natanayeo ati nematamonaka.
"Tikamakehi, tiwabaya", Firibi ati nematamonaka.
47 Natanayeo kamaki Sesowi awehi ati yana nemarika.
"Hoho Ihayeo me ka owa yokana te awa ha, era
kekeyeha amarari. Keye amakere", ati nemarika.
48 "Hibaka owa tiwarini?" Natanayeo ati nemarika.
"Firibi tiwa ha nebona nokosi ya tiwa owahara oke,
tiwita tiwa fiko bofe ya", Sesowi ati nemarika.
49 Natanayeo ati yana namatasemarika. "Habi Teoso biti
ama tike. Ihayeo me ka towisawa ama tike", ati nemarika.
50 **"Ihayeo me ka towisawa ohahamone tine tike, tiwa**
owahamone ona owa, tiwita tiwa fiko baforine ya.
Yama we one ya yama foti mati tohaha tiwahaba ama
tike onamoaro", Sesowi ati nemarika.
51 Sesowi ati yana namatasehimarika. **"Neme howa**
tokana te awatehaba teke. Neme ka Owa ni ya Teoso
nanarifa me kisama me one tokomisama na me te
awatehaba teke. Keye amakere", ati nemarika.

2

Sesowi sawihimatamonaka me fafana ka ayaka ya.
1 Yama we famaha nowati ka yama wehe ya me mari
namaroke, me fafana ka ayaka me hiri na mati Kana ya,
Karireya ya. Sesowi mati sawihamaroke.
2 Sesowi me ha, he ya tataba me toha, na me sawi-
hamaroke afa ayaka ya.
3 Fi ahabamaroke fahi. Sesowi mati hihiyaremarika. "Fi
me kihamararake", ati namaroke.

4 **"Fanawi himataba owa tiyosene tiri? Oko amo nibone amakere mata, Teoso kiti onamoabone owa",** Sesowi ati nemarika.
5 Ayaka hiti nanarifa mera yosehamaroke. "Fare ati nima te ehene nahi", ati namaroke.
6 Yiwa boni 6 na si narehamaroke, hinita. Haha yiwa boni yati hiri ni tohehemetemoneke, Mowisei ati ka yama hani ati ihi. Yiwa boni oharia ka faha ka ritiro 80 tohi ya toha hinaka ritiro 120 tohi ya toha, nemete awineke.
7 Sesowi mera hiyaremarika. **"Faha te mo nihi haha yiwa boni ya".**
Me mo hiniha bosariwahinima namaroke.
8 **"Yiwa boni ka faha te kabi kani ya te towakamahi marina hiti ni ya",** ati nemarika. Me hekamahamaroke.
9 Marina hiti faha totomi nemarika, fi tohawahanihi. Hiwatorahamaroke. Marina hiti nanarifa me hiwatoamaroke, me kabi hikani karo boti tori ya. Me ka owa fanehibona marina hiti ha hinehimarika,
10 hihiyarehibonaha. "Fi amosa ta ni e tai tohate amake. Fi fawi me nafiha nowati ya fi aamosa raba na ta ni e yotohabone eke. Fi amosa ta ni tai tiharara tike. Fi amosa ta ni tiyotowahine tike waha", ati nemarika.
11 Afa Teoso ka yama namo Sesowi tai tohehimarika Kana ya, Karireya karo. Kiti namohi faya Teoso ka towisawa tohehimona me hinehimarika fahi, he ya tataba mati.
12 Faya tokomemarika Kafanao ya, mati toha, nisori me toha, he ya tataba me toha na me ya tabahari. Me amo ni tatama kawahamaroke Kafanao ya.

Sesowi mera toyosemehimatamonaka, yama me ta na mati teboro wari ka yama ya.

13 Soteo me ka Basikowa ka marina amo ni yabokirahamaroke.* Sesowi tokomemarika Serosarei ya.
14 Teboro wari ka yama ya tokome bani me me ta na mera awehimarika teboro wari ka yama ya, bowirawaha, ofeya me toha, monowi me toha na mati. Moweta me toroka na me naori namaroke.†
15 Sesowi mato tabi tonihawame mera kosi nemarika, me tokomabone mati. Me fitoto na me tokomamaroke, me nafi. Bani me nafi fitoto namaroke ehene, bowirawaha, ofeya mati. Mesa behe kawahemarika, moweta me toroka na me ka mesa. Moweta tokarikosemarika, ehene.

---

* **2:13** 2.13 Haha marina ya hibati ka yama me wawati nawa tohehemetemoneke, Teoso mera kasomamatamona ka yama, Esito ya. † **2:14** 2.14 Teboro ka yinerobona me ta nabone me ati na afa me ni ya Homa ka moweta me ta nemetemoneke. Manakobisa teboro ka moweta me ta towahamemetemoneke, me ta hinehibonaha teboro ya.

16 Monowi me me ta na mera hora nemarika. **"Bani me te towakamahi. Okobi ka yobe yama tata ka yobe te tonihariyahi",** ati nemarika.
17 Teoso ka yama hani atimetemone me wati nawa-hamaroke, he ya tataba mati, ati e naro ahi:

"Tika yobe nofi owaharihabone oke",

yama hani ati te amake.
18 Soteo me ka hiti me ati yana tonahamaroke. "Teoso ati ehene ama ha, hiri tinaharo? Teoso ati ehene tohe ya yama tinamoabone tike, ota awahabana", me ati namaroke.
19 **"Teboro te nabowahi hari. Te nabowe ya yama we terei na ya hiri onamebanaka",** ati nemarika.
20 "Hahi teboro hiri ni ka fa fowe 46 tohahamaro amake. Hiri tinameba ama yama we terei na ya?" me ati namaroke.
21 Hahi teboro kaminarehimarika. Fare hiwa kamine-marika, teboromona hiwa tonihari.
22 Ahabe yati name ati me wati hiwahemarika, he ya tataba mati. Makoni Teoso ka yama hani ati me nofa, ati me hinofa, hinehimarika, ahabe yati name ya.

Me ati boti Sesowi watohimatamonaka.
23 Sesowi sawihimarika Basikowa ya Serosarei ya. Teoso ehene namohimarika, me tamaha mera nakitamahari. Mera nakitame ka ati me hinofemarika, me tamaha mati.
24 Sesowi me ati nofi yokana toharemarika, mera wato kari me nafi,
25 me ati boti wato kari, narabo me nima hirahari, fare ohari yama watohari.

3

Nikotemo Sesowi aate nematamonaka.
1 Fariseo me ka owa ino Nikotemo tohehi toha nemarika, soteo me ka hiti owa.
2 Sesowi aate nebona kakehimarika yama soki ya, me hiwarabona karo. "Habi tiwa ota watoha otake, tikeha tiwa Teoso ati ehene, ota ka borofesobona tiwa. Teoso ni ya tikeri ya Teoso ka yama namo tiwatorehene ama tike ota ni ya", ati nemarika.
3 Faya Sesowi ati yana nemarika. **"Te watamatasari ya Teoso ka towisawa ya te tabarabone teke. Keye amakere",** ati nemarika.
4 "E horawaha himata nima e watami ribe tasa? E ka ami tori ya e tokiyomamatasatehani ama, e watamatasaha-bana?" Nikotemo ati nemarika.

5 **"Faha kihi te kawata Teoso Kanamori ya te wata-**
matasari ya Teoso ka towisawa ya te tabarabone teke.
Keye amakere haro.
6 **E wati oharia e abono yati tohate amake. Teoso**
Kanamori ya e watamatasi ya e kanamori yati namate
amake tasa.
7 **Tiwati e rima na ahi, e watamatasarabone tina tiwa,**
owati timita tiwa, te watamatasahabone ona owa.
8 **Boni moni e mitate amake, kakiba ka yama e**
watora e. Tokiba ka yama e watorihi te amake. Boni
hafofori kakete amake fara hinofa ya. Teoso Kanamori
e tehi amaka ahi, era nawatamatasahari", Sesowi ati
nemarika.
9 "Himata nima haro?" Nikotemo ati nemarika.
10 **"Ihayeo me ka borofeso ama tike. Himataba yama**
tiwatorine tiri?
11 **Keye amakere haro. Yama ota watoha ota kamina,**
yama ota awaha ota kamina, na ota ati te nofarineke.
12 **Bofe ka yama okomina owati te nofara, neme ka**
yama okomini ya owati te nofahaba te ama?
13 **E tokomisahaba watatera amake neme ya. Neme**
ka Owa ta kisakimataka neme ya ohariari.
14 **Mowisei maka kanamori ta tokomisehimatamon-**
aka ahi, yama honara ya Ihayeo me naho ya. Afa ta
tokomisi nima Neme ka Owa ta tokomisi me naboneke
awa ya Teoso ati ehene,
15 **he ati me nofaha me winatibone karo Teoso ya me**
tabaha mati fara yama tohaha ya", Sesowi ati nemarika.
16 Sesowi ati e ne Teoso kaminemari amaka, e nafi
nofahari kasiro ya. Era nofe ka fare biti ohari ta nemata-
monaka, haha he ati me nofaha me ahabamaribone karo,
me winatibone karo Teoso ya me tabaha mati fara yama
tohaha ya.
17 Biti yosehimatamonaka, biti mera kakobona ati rari.
Biti yosehimatamonaka, biti mera kasomebona ati nari.
18 Ati me hinofe ya me ahababone Teoso ati ne atiba
watakara. Haha ati me hinofare me ahababone Teoso ati
ne ati hawa tohaka hibati ya, fare biti ohari ati me hinofare
karo.
19 Yama oye kakehamaroke me ni ya, me hinofaraharo,
yama soki me nofaha mati, yama hiyara me hiri ni karo.
Makoni me ahababone Teoso ati ka.
20 Haha yama hiyara hihiri me tohaha yama oye me
nofatera me amake. Yama oye me kemeyetera me amake,
yama hiyara me hiri hina yama oye firi karibone karo.
21 Haha Teoso ati nima me ihi na me kakete me amake
yama oye ya, yama amosa me hiri hina yama oye firi kibone

karo, me ihi me nafi hiwatobone karo, me ihi Teoso ehene tohaharo.

Yowao Batisita me aate nemetemoneke.

22 Faya Sesowi he ya tataba me ya tabehi tokawehimarika tabora one ya, Soteya ka tabora one. Me ya tabehi sawihimarika fahi, mera iibofarisari faha ya.

23 Yowao mera iibofarisa nabisematamonaka Aino ya, Sari yabori ya, faha tami karo fahi. Me tamaha me totokomake tohehemetemoneke he ni ya, me hihibofarisabone mati,

24 Yowao me ibematari ya kateya ya.

25 Soteo me ka owa Yowao ya tataba mera hora nematamonaka, era soko ni me kamina mati e amosabone e Teoso ni ya.

26 Yowao ya tataba me tokomemetemoneke Yowao me aate nabone mati. "Habi, aya tikaminehi efe mera iibofarisemonaka, aya sawibahari tiwa ni ya ahi Sotao kowani ya. Me nafi tokomakehamoneke he ni ya", me ati nemetemoneke.

27 Me ati Yowao mite ati yana nematamonaka. "Haha yama e watoha Teoso ehene amaka.

28 Owati te mitaha teke baha, Kirisito ama orahamone ona owa, hine ya tai ohahamone ona owa he nokosi ya, Teoso ati ehene.

29 E ka owa fanehibona fatibone itihibonaka. He ya fafama noki hinehibonaka. Ati himite ya he ya fafama yayai nebonaka. Makoni yayai oke kasiro ya.

30 Me tamaha me hinofebonaka waha. Me tatama rama na owa me nofahabone oke, Teoso ati ehene", Yowao ati nematamonaka.

Teoso biti kakehimatamonaka neme ya.

31 Hahi neme ya kakehi ta amosi mati tohaka. Haha bofe ya me kakeha bofe ka mebisa me amake, bofe ka yama me kamina mati. Hahi neme ya kakehi amosi mati tohaka.

32 Yama awa yama mita ne yama kamine ati kamiti me hinofa hikara, me nafi.

33 Haha he ati kamiti me nofaha Teoso keye hiri teremona me ati ke.

34 Hahi Teoso hiyose Teoso ati kaminaka, he ni ya Teoso Kanamori nafi ta ne karo.

35 Teoso biti nofate amaka. Yama nafi ta nematamonaka biti ni ya.

36 Haha Teoso biti ati me nofaha me winateboneke Teoso ya me tabaha mati fara yama tohaha ya. Haha Teoso biti ati me nofara me winiba wataterabonеke. Teoso hami fawa tereba amaka me ni ya.

4

Samaria ka fanawi Sesowi hiyarematamonaka.

1 Me ati fariseo me mitehemetemoneke, Sesowi nonofa me tamahamone me ati na me ati, Yowao nonofa me tatama rama namone me ati na mati, me tamaha Sesowi mera iibofarisemona me ati na mati, me tatama rama na Yowao mera iibofarisemona me ati na mati.

2 Sesowi amaremarika. He ya tataba memaroke, me me iibofarisa mati.

3 Sesowi tamine fariseo me mitahamone me tamine mite tokomemarika Karireya ya, sawimarahari Soteya ya.

4 Kariwehimarika Samaria ya, Teoso ati ehene.

5 Kobo nemarika Sika ya. Tabora ini amake, Samaria karo, Yako biti Yose tohe ni ya tabora ta hinehemete yabori ya.

6 Sesowi yaka ne hasi nebona itarimarika faha tabori beheri ya, haha faha taboribone Yako wi hinehemetemonehe hibati ya. Bahi fawa nisehimarika 6 ora tohe ya.*

7 Samaria ka fanawi kamehemetemoneke faha nakamaro. Sesowi aate hinemetemoneke. **"Oko fahaba owa tekawahi",** ati nematamonaka.

8 He ya tataba me wataremetemoneke, me tokaha mati Sika ya, yamata me kanikabone mati.

9 Samaria ka fanawi ati yana nemetemoneke, Sesowi aate naro. "Samaria ka ama oke. Himataba faha tine tiri owa ni ya, soteo tihaha tiwa", ati nemetemoneke. (Soteo me ya Samaria ka me yoro tokatera me amake.)

10 **"Teoso ka yama hinita ta hinahabone tiwatora tiwa awine tike. Oko fahaba owa tekawahi ati ne tiwatorihi tine awaka. Tiwato ya aate tinehina amaka, tiwa kakawebonaha faha amosa ya kasiro ya",** Sesowi ati nematamonaka.

11 "Ha tiwa faha wiye tikiha tikere, kabi kanahabana. Faha hoti kowike. Hika faha tohari ha, amosamonehe kasiro ya, tikihamonehe?

12 E ka iti Yako yama watohimatamonaka. Tika yama wato nafira tiwa awine tike. Ota ka faha taboribone ta nematamonaka. Fare faha fafawa tohehimatamonaka, haha faha tabori ka faha. Biti me hifa, hinaka bowi me hifa, na hiehemetemoneke", fanawi ati nemetemoneke.

13 **"Haha faha e fawi ya bakasi e awamatasahabone eke.**

14 **Faha ta onahabone onaha ta me fawi ya bakasi me awamaterabone ke. Faha kimisaboneke me boti ya, me winatibone karo Teoso ya me tabaha mati fara yama tohaha ya",** Sesowi ati nematamonaka.

---

* **4:6** 4.6 Yara me ati ka bibiria ka bahi nokorisematamonaka. Me one ka bahi fawa nise toha nematamonaka.

15 "Ha tiwa afa faha ta tinahi okobana. Bakasi owa-
mariyahi. Faha yobi okanamariyahi", ati nemetemoneke.
16 **"Tikamahi. Tika yibote ha tibeya. Te kakamatasi-
beya",** Sesowi ati nematamonaka.
17 "Oko yibote watakara', ati nemetemoneke.
"Tiwati fiya tonakere, tika yibote wataremona tina tiwa.
18 Tika fani 5 nemete tike. Hahi te famawai ka tika yibote
amakara hari. Keye hiri tikere", ati nematamonaka.
19 "Teoso ati kakamina tihahamone one oke.
20 Ota ka iti Teoso me haha tohehemetemoneke haha yati
nemeha mese ya. Ha te ta Teoso e ha nabone te ati te te
amake Serosarei ya, soteo me te", ati nemetemoneke.
21 **"Fanawi owati timita mata. Yama one ya haha yati
mese ya e ka abi e ha rihi, Serosarei ya e ka abi e ha
rihi, tehabone eke.**
22 **Hahi Teoso te ha ne te watotere amaka. Ha ota
ta Teoso ota ha ne ota watote amaka, soteo me ota
tohaha ota. Soteo me ni ya Teoso mera kasomi ka
yama kamini tai tohehimatamonaka, tabora nafi ka
mera kasomawahebonaha waha.**
23 **Yama one yana tonahaboneke. Afa yana toneke.
Afa yama ya haha Teoso ha ni wato yokana me
tohaha Teoso me ha naba me amake Teoso Kanamori
ya. Teoso me ha naba me amake, Teoso yokana me
watoha mati. Me e nabone mera okobi siba naka, me
hikahiyarebonaha.**
24 **Hine ya Teoso Kanamori amaka. Kanamori ya e
ha nebona ati nareka, Teoso yokana e watoharo",** ati
nematamonaka.
25 "Mesia kakehiba amaka onahara oke. Ino owa amaka
hari Kirisito, Teoso ka towisawateba tohahari. Kaki ya yama
nafi kamineba amaka e ni ya", ati nemetemoneke.
26 **"Efe ama oke ha owa, tiwa ohiyara owa",** ati
nematamonaka.
27 He ya tataba me kobo namahamaroke fahi. "Kaa",
me ati namaroke, Sesowi fanawi hiyare me awa mati. Me
ati wataramaroke. "Himata ebe tine tiri?" me ati rihi,
"Himataba fanawi tihiyara?" me ati rihi, namaroke.
28 Faya tokomamaroke sitati ya, faha wiye kakosaharo.
Sitati ka mera hiyaremetemoneke.
29 "Te kamakihi. Te awabaya, yama hiri onaha nafi
kaminari. Efe Kirisitoteba tohare?" ati nemetemoneke.
30 Sitati ya me yana na me kamahamaroke he ni ya.
31 Fanawi tokoma nowati ya he ya tataba me aate
hinehimarika. "Habi titafahi", me ati namaroke.
32 **"Otefe nake, te watoraro",** ati nemarika.

33 Me abe hiyaramaroke. "Tefeba me hekakehino awane?"
me ati namaroke.
34 Sesowi ati yana nemarika. **"Teoso owa yosekimata
oke ahi, fare ati nima owehene nabone owa. Hinaka
yama ahi ni hawa onihi ya e akara nima onahabone
oke.**
35 **Te ati e nineke ahi: Yama e koro na abariko
4 ne ya yama e noki nabone te ati nineke, tiriko
e bata nibone karo. Owati e nineke ahi: Te ki
kamisawahamahi. Yamata hati hawa tohake, te bata
nabonehe. Tiriko boni tokasawake hataharo, bata
nabana", ati nematamonaka, mera kaminari, Teoso ati
me mitahabone mati. "Teoso ati e kamina yama boni
babata me nima e nabone eke.**
36 **Haha yama boni babata me e tohaha fatara Hiti
era kakawebonaka hibati ya, e wini fara tohatehabone
e Teoso ya e tabaha e fara yama tohaha ya. Yama hati
babata ya yama kokoro famehi me yayai naboneke.**
37 **Me tamine te mitake haro. 'Owa yama koro ne owa
ta yama bata nebonaka', me ati te me amake. Keye
amakere.**
38 **Yama boni te bata nabone one oke, te koro raro,
me one koro hinaharo, yama ahi ni kikita mati mata
ya",** Sesowi ati nemarika.
39 Samaria ka me tamaha ati me hinofemarika, me
winaha mati haha sitati ya, "Yama hiri ona nafi kam-
inareka", fanawi ati ni karo.
40 Me kamakiamaroke Sesowi ni ya. Me hikayawehi-
marika, me ya tabehibonaha. Sawihimarika yama we
famaha ya.
41 Me one ati hinofawaha hinehimarika tasa, me tamaha
mati.
42 Fanawi me hiyaramaroke. "Tiwati ihi tohamakere, ha
tiwa. Abono ati ota mite ati ota nofahareka waha. Ota
watohareka, e nafi kakasoma tohahari", me ati namaroke.

Sesowi towisawa nanarifa biti nakitamehimatamonaka.

43 Yama we famaha nowati ya tokomemarika Karireya ya.
44 Ati e nemarika ahi fare: "Teoso ati kakamina e tohaha
fara e taboro ka e ati me nofatera me amake", ati nemarika.
45 Karireya ya kobo toname ya me hinofemarika, Karireya
ka mati, he ehene me awibai karo Serosarei ka ayaka ya, me
sawi karo ayaka ya.
46 Kobo tonamemarika Kana ya, fare faha fi tonihawahari
ka tabora ya. Towisawa nanarifa biti kiya nematamonaka
tabora one ya Kafanao ya.
47 Sesowi Soteya ya yana tone Karireya ya kobo toname
tamine mitehino kakehimarika Sesowi ni ya, he aate

nebonaha. Sesowi aate nemarika, tokomakehibonaha, biti hinakitamebonaha, biti ahabinima nemona ati nari.
48 Sesowi ati yana nemarika he ni ya. **"Te one me kiya na me onakitamari ya owati te nofaraba te awineke",** ati nemarika.
49 Towisawa nanarifa ati yana nemarika. "Sesowi e tofamamahi. Okatao ahabarayaho", ati nemarika.
50 **"Tikamahi. Tikatao kitamaka",** Sesowi ati nemarika. Sesowi ati nofe tokomemarika.
51 Hawi ya hinaka yama aahi me kobo hine biti kitamemona me hinehimatamonaka.
52 Mera aate nematamonaka, biti kitame ka bahi me kaminabone mati. "Oti ka yama sokirisi ka bahi 7 ora tohe ya yama kome fawa narake", me ati nemetemoneke.
53 Fare Sesowi ati yana ne ka bahi me iti ka yama wati nawahematamonaka, ati e nari ahi, "Tikatao kitamaka", ati nari. Faya Sesowi ati nofawematamonaka. Fara me one toha nemetemoneke, hinaka yobe ka me nafi.
54 Faya Sesowi Soteya ya yana tone kamibehi yama namohimarika Kana ka ayaka ya. Manakobisa Soteya ya yana totase Karireya ya kamatase yama namotasehimarika, towisawa nanarifa biti nakitamahari. Yama namo famehimarika, kami famahari Karireya ya.

5

Sesowi me ka owa nakitamehimatamonaka, yaka ni watorari.
1 Yama we one ya marina one tohatasahamaroke, soteo me ka marina. Sesowi tokomakehimarika Serosarei ya, sawihibonaha marina ya.
2 Serosarei ka yama bari kani ka nokobi one inimaro amake haro Ofeya Me ka Nokobi tohaharo. Afa nokobi beheri ya faha itahamaroke, soteo me ati ka ini Betesita tohaharo. Yobe bari re 5 ne si narehimarika faha witi ya.
3 Me so tosahamaroke fahi, me hiyara mati, me tamaha mati, me noki awara me toha, me nowari kana me toha, me yaka ra me toha na mati.*
4-5 Me ka owa sawi nemarika, rabike ka ano 38 tohahanihi.
6 Fore Sesowi hiwehimarika. Me one hikaminehimarika Sesowi ni ya, rabikati ka ano tamaharo. Aate hinehimarika. **"Kitami tinofini?"** ati nemarika.
7 "Owa me sa nifehaba me watatera me amake, faha rike yana ni ya. Faha rike yana ni ya obokabone owa me kakahiti nofa ama oke", ati nemarika.

---

* **5:3** 5.3 Faha rike me noki nemetemoneke. Teoso nanarifa me kisaha me ihi faha rereko tohehemetemoneke. Faha rike me awi ya me ka owa boki tai tohe kitamematamonaka.

8 **"Yana tinahi. Tika hohoma titihi. Yaka tinahi",**
Sesowi ati nemarika.
9 Faya kitamemarika hibati ya. Yana ne hohoma tama ne
yaka nemarika.

Afa yama wehe sabatomaroke.

10 Makoni soteo me ka hiti me hora hinehimarika. "Sabato
amake haro. Tika hohoma tiwa tirahabone tike. Sabato ya
yama e ahi tera e amake", me ati nemetemoneke.

11 "Owa kasome ati e nareka ahi: 'Tika hohoma titi ya
yaka tinahi', ati nareka".

12 "Hike ati amarano, tiwa yosehari, tika hohoma titi ya
yaka tinahabone ati nenoho?" me ati nemetemoneke.

13 Me tamaha me baikani ya Sesowi fawa ne ka ino
hiwatorehimatamonaka.

14 Bahi toke ya Sesowi kobo hinehimarika teboro wari ka
yama ya. **"Owati timita mata. Tikitamawa tike waha.
Yama hiyara hiri tinamariyahi waha. Yama hiyara hiri
ni fawa tiri ya tika rabiki yehekosariyahi mata ya",**
Sesowi ati nemarika.

15 Tokomatase soteo me ka hiti mera hiyaremataka,
Sesowi he kasome kaminari.

16 Soteo Sesowi me wati kanehemetemoneke waha, mera
kakasoma tohe kari sabato ya.

17 Soteo mera Sesowi hiyaremarika. **"Okobi yama ahi ni
fawa nofare amaka. Fara oha one oke",** ati nemarika.

18 Makoni soteo me wati hikawehimatamonaka, me hina-
habihebonaha waha. Me hikakomataka, sabato ya yama ahi
nemonaha. Me hikako, hinehimata awaka, fare bati Teoso
tonihari, fare Teoso nima nemona ati, nari.

*Sesowi hiwa kaminematamonaka, Teoso biti tohehimona
ati nari.*

19 Sesowi mera hiyaremarika. **"Teoso ehene biti awehi
fare bati ehene nima biti ehene nareka. Ohari yama
hiri tere amaka. Keye amakere. Fara yama Teoso hiri
hinaha biti hiri hite amake.**

20 **Teoso biti nofe ka hinaka yama nafi hiri hinaha
yofi kite amaka, biti ni ya. He ni ya yama one
namohibonaka, amosi mati tohaharo kasiro ya, 'Hika',
te ati nibone karo.**

21 **E ahaba Teoso era hiri namate amaka. Biti fare
ehene toha te amaka, era hiri namahari, era hiri nami
nofe ya**.

22 **Teoso me ihi manakone nahabirebonaka, me hiri
hinaharo. Biti ta yosehareka, me ihi manakone
nahabihibonaha.**

23 **Teoso biti amosemona me nafi ati nabone ati
nareka, Teoso amosemona me ati na me ati nima.**

Biti amosaremona me hine ya, bati amosaremona me hinebonaka, biti yosehimata, kakehibonaha.
24 **Haha owati me mitaha Teoso owa yosehimata ati me nofaha me wini fara tohatehaboneke Teoso ya me tabaha mati fara yama tohaha ya. Keye amakere. Teoso me ka yama hiyara manakone nawatarebonaka. Me ahabateraboneke. Me hiri namatehaboneke.**
25 **Me ahabi hawa toha yama toyabo ya Teoso biti ati me miti ya me hiri namahaboneke tasa. Afa yama yana tonake. Keye amakere.**
26 **Teoso mera hiri namate amaka. Ehene biti mera hiri nami wato nareka.**
27 **Ati ehene biti yama manakone nahabihibonaka, me hiri hinaharo, Neme ka Owa tohe kari.**
28 **'Hika', te ati rabone teke. Yama toyabo ya haha me tame si tonaha ati me himitebonaka, me nafi.**
29 **Me fito tonahaboneke. Haha yama amosa me hiri na me ta me hiri nami amosa, haha yama hiyara me hiri na me hiri nami hiyarihi, naboneke, me ka yama manakone Teoso hinahabiha mati".**

Teoso Sesowi kaminemona Sesowi ati nematamonaka.

30 **"Owahariha yama hiri otera ama oke. Teoso owa yosekimataka, me ihi manakone onahabihabone owa, me hiri hinaharo. Me ihi manakone onahabiha owehene amosake, yama onofa hiri ora owa, Teoso ati nima owehene na owa".**
31 **"Fara otamine okomini ya owati amosarehene ama oke.**
32 **Hahi owa kamina ne naka. Owatoareka keye hiri rari, owa kaminari.**
33 **Me te yosehani teke, Yowao me aate nabone mati. Ati amosenoka owa kaminari, keye hiri rari.**
34 **Owa me kaminabone orahara oke. Ati okomina-hareka, te kasomibone karo.**
35 **Nabarina sari kana oye nima nareka. Ati te nofehinoka. Te yayai nani teke, oyene ya te sawiha te.**
36 **Yowao otamine kamineno yama hiri onaha ta amosi mati tohake, owa kamini yokana tohaharo. Okobi yama hinofa yokana hiri onahabone owa yose-himarika, yama hawa onihabone owa. Afa yama hiri onaha owa kamininеke, okobi owa yosekimata owa.**
37 **Okehemete oke okobi ati ehene. Efe owa kami-naka. Ati te mitatere amaka. Abono te awarihi tehi amaka.**
38 **Ati sawikara te ati boti ya, hiyoseke ati te nofare karo.**

39 **Teoso ka yama hani ki ni fara te tohate te amake,**
te sawi tabiyo Teoso taboro ya. Afa Teoso ka yama hani
owa kamina kene te ati tera te amake.
40 **Kaki te nofara teke owa ni ya. Owa ni ya te kaki**
ya Teoso ya te tabaha te winehene te amake fara yama
tohaha ya".

41 **"Otaminahamone me ati nabone orahara oke.**
42 **Te ati boti owato oke, Teoso te nofara te.**
43 **Okobi ati ehene okeha owa te nofakere. E ka owa**
fare ati ehene kake ya te nofehiba amaka.
44 **Owati te nofakere, te amosamone me ati nabone**
te ati ni karo, fara te one mati. Ha ita yama amosene
amake haro, te amosamone Teoso oharitehi ati nebona
te ati ni ka yama ta.
45 **Okobi ni ya te ehene hiyara okominahabone te**
ati na te awineke, owa te wati nawaha te. Owatiba
wataraboneke te ehene okominahaba owa okobi ni
ya. Te ehene Mowisei kaminaka, efe Mowisei tera
kasomebona te ati nari.
46 **Mowisei ati te nofara teke. Mowisei ati te nofi ya**
owati te nofehene te amake. Mowisei yama hani rawi
ne owa kaminemataka,
47 **ati te nofarari. Makoni owati te nofarineke",**
Sesowi ati nemarika.

6

Sesowi mera natafematamonaka, 5000 me toha mati.

1 Yama we one ya Sesowi yana tone kariwehimarika
Karireya ka faha kowani ya. Faha ini one amake haro,
Tiberiati.
2 Me tamaha me hikiyomarika, Teoso ka yama namo kari,
me kiya na mera kasomari.
3 Faya Sesowi tokomisehimarika atami ya fahi. He ya
tataba me ya tabehi me nahorisahamaroke.
4 Basikowa amo ni yabokirahamaroke, soteo me ka
marina.
5 Sesowi ki namisawahame mera awehimarika, me
tamaha me kakeha mati he ni ya. Firibi aate nemarika.
"Hika ya bao e kanikaribe, me tafebana?" ati nemarika.
6 Hine ya ati e nemarika ahi, Firibi totomi nari, ehenebona
wato kari, hibati ya hiri hinahabonehe.
7 "Abariko 8 ne ka yama ahi ni manakone nafira awineke,
bao kakanikabana, me ebe hinehibana", Firibi ati nemarika.
8 He ya tataba me ka owa ati yana nemarika, Atere, Simao
Betiro anoti.

9 "Yetene sawika hari, bao sefata tohehi kihahari, siko
nari. Hinaka aba me fama, ke. Hinaka yamata tamararake,
me tamaha me tafebana. Me tamake", ati nemarika.
10 **"Me te yosehi me naorisahaba mati",** Sesowi ati
nemarika.
Haha yama ya masiri hinama tohahamaroke. Me naho-
risahamaroke. 5 mio me makitiri tohahamaroke, me fanawi
toha, matehe toha, na tomi kara mati.
11 Sesowi bao wara tokanemarika. **"Teoso faya amake",**
ati nemarika, Teoso ni ya. Faya bao ta nemarika me ni ya,
me nahoha mati. Aba mera ta, nemarika. Fara me hinofa
ra ta nemarika me ni ya.
12 Me akari ya he ya tataba me narabi nima nemarika.
"Yama tori hasi na te kayabahi. Abariyahi", ati
nemarika.
13 Bao siko ne toro hasi ne me kayabamaroke, isiri 12 na
mo naro.
14 Afa Teoso ka yama Sesowi hinamoha me awaha me
ati yana namaroke. "Efe Teoso ati kakaminamata amaka,
kaketehibona me hinehimatamonaha hibati ka mati. Keye
amakere", me ati namaroke.
15 Sesowi yana ne tokomatasehimarika yati nemeha mese
ya, ohariari, me hiwatebona me hineno mera wato kari, me
ka towisawabonaha.

Sesowi yaka nematamonaka faha baki ya.

16 Bahi toke ya he ya tataba me tokifiwahamamaroke faha
ya.
17 Me tokibima me towakamahamaroke, me towakari-
wamabone mati Kafanao ya. Yama kayomamaroke. Sesowi
kamakimatarehimarika me ni ya.
18 Yama yana tonahamaroke, boni nafiharo. Faha rike
nafihamaroke.
19 Me ori namaroke, kirometoro 5 na tohi ya toha, 6 na
tohi ya toha, na ya.
Faya Sesowi me awahamaroke fahi yaka nari faha mese
ya. Kamaki bori namakimarika ayata ya. Me hinakomehe-
marika.
20 Mera hiyaremarika. **"Owa amake. Te watorima
nahi",** ati nemarika.
21 Me kakomemara foyamisamakehimarika me ati ihi. Me
kobo kanibote namaroke fahi Kafanao ya.

Sesowi me siba nemetemoneke.

22 Yama wamini ya me tamaha me naobasibaha me
naosa nemetemoneke faha kowani ya. Me ati boti e
nemetemoneke ahi: "Kanawa ya me tokibima me ya Sesowi
tabarareka. Kanawa fara oharineke. One watakere. He

ya tataba me towakama me awineke fara hinama me toha mati", me ati boti ati nemetemoneke.
23 Faya sitati Tiberiati ka kanawa kamehemetemoneke fara bao me kabi ka yama ya, e ka Hiti ka Teoso ha ni nowati ka bao kabi.
24 Me tamehemetemoneke. Yama me watohemetemoneke waha, Sesowi sawire ka yama. he ya tataba me sawirihi ni ka yama me wato nemetemoneke. Kanawa ya me kibeha me towakamakiemetemoneke Kafanao ya, Sesowi me siba na mati.

Sesowi neme ka bao tohehimona ati nematamonaka.
25 Kowani ya me kobo tokanami ya Sesowi me towasimakia he me aate namaroke. "Habi himata yama ya kobo tirini?" me ati namaroke.
26 **"Owa te siba nene te amake, Teoso ka yama onamoamone te ati ni ya. Owa te siba na te awineke hine ya tera onakari karo bao ya. Keye amakere.**
27 **Yama te ahi rabone teke, haha yamata te kanikabone te, bototeharo. Yama te ahi nabone teke, yamata one te kanikabone te, botohinateraro. Haha yamata e kabi ya e wini fara tohatehabone eke Teoso ya e tabaha e, fara yama tohaha ya. Neme ka Owa tera kakawebonaka afa yamata ya, okobi Teoso ati ehene",** ati nemarika.
28 "Otara tikanawanahi, fara yama Teoso hinofa yokana ota hiri nabone ota", me ati namaroke.
29 **"Te ehene e na ahi, Teoso yama hinofa yokana te hiri nabone te. Hahi e ka owa Teoso hiyose kakehimata ati te nofahabone ati nareka",** ati nemarika.
30 "Himata yama tinamoribe, Teoso ka yama, tiwati ota nofiba karo? Himata hiri tiribe?
31 E ka iti mana me kabehemetemoneke yama honara ya. Yama hani ati e teha amake ahi:

'Neme ka bao ta nematamonaka, me hikabebonaha',

ati te amake", me ati namaroke.
32 **"Mowisei tera kakawarehimatamonaka neme ka bao ya. Okobi ta tera kakawaka neme ka bao yokana ya. Keye amakere.**
33 **Teoso ka bao neme ke kisehimataka, ehene bofe ka me wini fara tohatibone karo Teoso ya me tabaha mati, me nafi",** ati nemarika.
34 "Otara kakawi fara tihahi efe bao ya", me ati namaroke.
35 **"Efe bao ama oke, ha owa. Efe bao me kabi ya me wini fara tohatehaboneke Teoso ya me tabaha mati.**

Owa ni ya me kakeha me fimimaterabonеke. Haha owati me nofaha bakasi me awamaterabonеke.
36 **Hibati ya tera ohiyarara oke, owa te awakene owati te nofaramone onaha owa.**
37 **Haha owa ni ya okobi me ta hinaha me kakehaba me amake owa ni ya. Haha me kaki ya owa ni ya me were owitirahabone oke.**
38 **Okehemete ama oke neme ya, Teoso owa yosehi owa. Okehemete ama oke yama onofa amara hiri onahabone owa. Okehemete ama oke, Teoso yama hinofa yokana hiri ni owaharihabone owa.**
39 **Owa yosehimata yama hinofa yokana e nineke ahi. Me ka owa fawa oniheba watateremona ati nareka, me ta hinaha me ka owa. Owati ihi me nahomisamatehabone ati nareka yama amo ni nafi ahabi ya.**
40 **Okobi yama hinofa yokana e nineke ahi: Haha he biti awi yokana me tohaha he biti ati me nofa me wini fara tohatehabone ati nareka he ya me tabaha mati, fara yama tohaha ya. Afa me hiri onamabone ati nareka, yama amo ni nafi ahabi ya",** ati nemarika.
41 Soteo Sesowi ati me mita me abe hiyaramaroke, he ati me nofaramone me ati na mati, ati e nari ahi, "Bao neme ka ama oke ha owa, okeha owa neme ya", ati nari.
42 "Hahi Sesowi amaka, Yose biti. Bati ota wato, mati ota wato, te amake. Himataba ati e nara ahi: 'Okehara oke neme ya', ati nari?" me ati namaroke.
43 **"Te ati e rima nahi fahi, te abe hiyara te, owati te nofaramone te ati na te.**
44 **Okobi owa yosekimata me hekakeha me ta me kakehaboneke owa ni ya. Haha okobi me hekakera me kakeraboneke owa ni ya. Owa ni ya me kakeha me ta me hiri onamabone oke, yama amo ni nafi ahabi ya.**
45 **Hibati ka Teoso ati kakamina memete me ka yama hani ati e teha amake ahi:**

'Teoso mera kanawanehibonaka, me nafi',

yama hani ati te amake. Haha okobi ati me mitaha he ati me watowaha me kakehaboneke owa ni ya.
46 **Okobi me awahaba me watatera me amake. Ha ita Teoso ni ya kakehimata ta he awate amaka.**
47 **Haha owati me nofaha me wini fara tohatehaboneke Teoso ya me tabaha mati, fara yama tohaha ya. Keye amakere.**
48 **Bao ama oke ha owa. Efe bao me kabi ya me wini fara tohatehaboneke Teoso ya me tabaha mati.**

49 **Te ka iti mana me kabehemetemoneke yama honara ya. Me ahabemetemoneke faro.**
50 **Hahi bao ta neme ya kisakimata amaka, me hik-abebonaha, me ahabaterabone mati.**
51 **Ha owa efe bao yati ne ama oke, kisakimata neme ya. Hahi bao me kabaha fara me tohaha me tohate-haboneke. Efe bao oko ime amaka, ta onehibonaha, ehene me wini fara tohatibone karo Teoso ya me tabaha mati, me nafi",** ati nemarika.
52 Soteo me yawahamaroke, me abe hiyara mati. "Himata nima ime ta ni neba amara, e kabehibana?" me ati namaroke.
53 **"Neme ka Owa ime te kabarihi, emene te fawarihi ne ya te sawiterabone teke fara yama tohaha ya ha te. Keye amakere.**
54 **Haha oko ime me kaba, oko emene me fawa na me wini fara tohatehaba me amake Teoso ya me tabaha mati, fara yama tohaha ya. Me hiri onamatehaboneke yama amo ni nafi ahabi ya.**
55 **Oko ime yamata yokana amake. Oko emene yama fawaha yokana amake.**
56 **Haha oko ime me kaba, oko emene me fawa, na me ya otabine oke, owa ya me tabaha mati. Ota tabi fawa rabone otake.**
57 **Okehemete ama oke okobi yati ne ati ehene. Ehene yati one oke. Oko ime me kabaha me yati nabisaboneke owehene.**
58 **Efe bao neme ya kisehimata amaka. E ka iti bao owa me kabaha me ahabemeteke. Hahi bao ta me kabi ya me wini fara tohatehaboneke Teoso ya me tabaha mati fara yama tohaha ya",** ati nemarika.
59 Ati e nemarika ahi, mera kanawanahari Kafanao ka sinakoka ya.

Tiwati hiri tinaha ta amosake.

60 He ya tataba he ati me mitaha me ati yana namaroke, me tamaha mati, me ati e na mati ahi: "Hahi ati nihinakara. Hike ati hinofaraba?" me ati namaroke.
61 Sesowi he ya tataba me ati boti watohimataka, me abe hiyara mati, ati me hinofarahari. Mera aate nemarika. **"Owati te nofarini?**
62 **Te ati e naba te amari, Neme ka Owa te awi ya tokomisamari fare kisaki ka yama ya?**
63 **Teoso Kanamori ehene te wini fara tohatehaba te amake Teoso ya te tabaha te. E ka one me ihi e naba watatera amake, Teoso Kanamori ehene nima me ihi na mati. Owati hiri onaha ihi Teoso Kanamori kakete**

amaka. Owati hiri onaha ihi te wini fara tohatehaba te amake Teoso ya te tabaha te.

64 **Te one me nasa ke owati me nofara mati",** ati nemarika. Sesowi hibati ya me ini watohimatamonaka, he ati me nofara mati. Me ka owa ino wato, nematamonaka, he ta tebanoho me one ni ya.

65 **"Makoni owati e nara oke ahi: 'Haha me ta me ni ya okobi ati amose ya me kakehaboneke owa ni ya'",** ati nemarika.

66 Afa yama ya Sesowi ya tataba me one Sesowi me nofamara he ya me tabamarahamaroke, me tamaha mati.

67 Me 12 na mera aate nemarika. **"Te tokoma nibana ha te?"** ati nemarika.

68 Simao Betiro ati yana nemarika. "Ota ka Hiti hike ya ota tabaribe? Tiwati hiri tinaha ta amosake. Tiwati kamiti ota nofake, ota winatehabone ota Teoso ya ota tabaha ota, fara yama tohaha ya.

69 Tiwati ota nofake. Hahi tamine me hikaminehimata tihaha tiwa ota wato nineke, Teoso tiwa yosehi tiwa", Betiro ati nemarika.

70 **"Te 12 na tera okatikaharo oke. Te ka owa ohari sawi naka, Satanaisi ehene weye nari",** Sesowi ati nemarika,

71 Yota kaminari, Simao Isikarioti biti, Sesowi ta tebanoho me one ni ya, me 12 na me ka owa.

7

Sesowi sawihibona nisori me hinehimatamonaka ayaka ya.

1 Sesowi yobi ni ohariwahemarika Karireya ya. Yobi ni nofamarehimarika Soteya ya, soteo me hinabowehibona me hine kari.

2 Soteo me ka marina amo ni yabokirahamaroke, yobe fotare ka marina.

3 Sesowi nisori me aate hinehimarika. "Sesowi yana tinahi. Tikamibeya Soteya ya, tiwa me nofaha tiwehene kitaha me awahabone tiwa.

4 Me nafi era watohaba e ehene e kehemoteraboneke. Yama tiwato ya tiwa tinamoabone tike, tiwa me awibone karo, me nafi", me ati namaroke.

5 Me ati e na Teoso ka towisawa amaremona me hinehimarika, fara nisori mati.

6 **"Oko amo nibone kobo kere mata. Fara yama we nima te amo ni nineke ha te.**

7 **Tera me kakokere. Ha owa ta owa me kakoke, yama okomini karo me ka yama hiyararo.**

8 **Te sawihi marina ya Serosarei ya. Osawirabone oke, oko amo nibone kobo ri karo".**

9 Ati e ne itamatehimarika mata Karireya ya.

Sesowi sawihimatamonaka yobe fotare ka marina ya.

10 Sesowi nisori me tokomakehemetemoneke marina ya. Me nowati ya tokomakehimarika, me nafi hiwatorahari. Me nafi hiware tokomakehimarika.
11 Marina ya soteo me ka hiti me siba hinehimarika sawi tabiyo. "Hibaka tohe awaraya?" me ati nemetemoneke.
12 Marina ya me sawiha me abe hiyararawemetemoneke, Sesowi me kamina mati. "Amosate amaka", me one ati, "Hiyatere amaka. Era keyehate amaka", me one ati, nemetemoneke.
13 Sesowi me kamina me ati kitaremetemoneke, me ka hiti me me nakome karo.
14 Marina enoki ahabi ya Sesowi tokiyomamakemarika teboro wari ka yama ya. Mera kanawanehimarika waha.
15 "Kaa", soteo me ati namaroke. "Himata nima ne yama watora, me hikanawanarahari?" me ati namaroke.
16 **"Owati amara okominine oke. Owa yosehimata ati okominine oke.**
17 **Teoso yama hinofa hiri ni tinofi ya yama okomina tiwato tinahabone tike, owati amararo. Owa tiwatoabone tike, Teoso ati okominaha owa.**
18 **E one era me kahiyarahabone e ati ni ya fara e ati e kaminabone eke. Era yosehi me kahiyarahabone e ati ni ya keye hihiri e tohara awineke. E ehene e na e ka yama hiyaraba watatera amake.**
19 **Te ni ya Mowisei Teoso ati kamine ati te tokatabatera te amake, te nafi. Himataba owa te nabowahabone te ati nineri?"** ati nemarika.
20 "Inamati ehene ama tirini? Hibake tiwa nabowehibona ati rano?" me nafi ati namaroke.
21 **"Te ka owa ohari okasomi ya 'Kaa', te ati na teke.**
22 **Mowisei tera yosehimatamonaka, te ka matehe sowiri atari kote te wisi nabone te. Matehe sowiri atari kote wisi ni Mowisei tai toharematamonaka. E ka iti me one ta matehe sowiri kote wisi ni me tai tohibehemetemoneke, Mowisei watare ya mata. Sabato ya yama te ahi te te amake, matehe sowiri atari kote te wisi na te,**
23 **fare Mowisei atimatamona ehene. Himataba owa te kakoneri, sabato ya e ka owa okasoma owa, abono nafi?**
24 **Yama mese te kakatomarima nahi. Yama boti te awahi, amosi te awahabana, yama hiyara wataramone te ati niba karo",** ati nemarika.

Owa te watoha te awine?

25 Serosarei ya me winaha me one ati yana namaroke.
"Efe amare, me hinabowebona me hinahari?
26 Me nafi hiyare e ka hiti me ati yana kere he ni ya.
Kirisitomona me hine awa, e ka hiti mati?
27 Kirisito amare awaka. Yane ka tabora ota watoke.
Kirisito kake ya yane ka tabora e watorabone me hite
amake", me ati namaroke.
28 Sesowi mera kanawanehimarika teboro wari ka yama
ya. **"Owati te mitahi. Owa te watoha te awine? Owati
ka tabora te watoha te awine? Fara owati amara ihi
okehemete ama oke. Owa yosekimata te watokere. Era
keyehatere amaka.**
29 **Owato oka ha owa, okehemete owa ahi he ni ya.
Owa yosehimata amaka, okehabone owa",** Sesowi ati
nemarika.
30 Faya me hiwatebona me hine me hiwatarehimarika
mata, amo nibona kobo re karo mata.
31 Me tamaha ati me hinofawahemarika waha, me ati
e na mati ahi: "Hahi mera nakitamahareka hari, me
tamaha mati. Kirisito tohe awaka hari, kaketehibona me
hinehimata", me ati namaroke.

Me ka hiti saotato me me yosehemetemoneke, Sesowi me watahabone mati.

32 Me tamaha me abe hiyara Sesowi me kamina me ati
e na me ati fariseo me himitemeteke. Faya sasetoti me
ka hiti me ya fariseo me tabaha me ka saotato me me
yosehemetemoneke, Sesowi me watahabone mati.
33 **"Sasawi okowamatabone oke mata te ni ya. Man-
akobisa owa yosekimata ni ya okomabone oke.**
34 **Owa te siba ni ya owa te wasiraba te amake. Fara
okomi ka yama ya tokomaki te watoraba te amake",**
Sesowi ati nemarika.
35 Soteo me abe hiyaremetemoneke. "Hika ya tokomeba
amara, e wasirebana? Tokomarehiba ama bara me ka sitati
ya, Keresia ka me ati me hiri na me ka sitati ya, e ka one
me wini ka yama ya? Bara mera kanawana neba ama fahi?
36 Himataba ati e nara ahi: 'Owa te siba ni ya owa te
wasiraba te amake. Fara okomi ka yama ya tokomaki te
watoraba te amake', ati nari?" me ati nemetemoneke.

Teoso ka faha Sesowi kaminematamonaka.

37 Marina amo ni towaharikosamaroke, amosi mati to-
haharo. Sesowi wamise ati yana nemarika. **"Owati te
mitahi. Bakasi te awi ya te kamahi owa ni ya. Yama te
fawibeya.**
38 **Teoso ka yama hani owati me nofa mera kamina
ati e teha amake ahi:**

'Faha tamini mati tohaha tasi namisaboneke he nabati ya, faha kanafiaharo',

ati te amake".
39 Sesowi faha kamine Teoso Kanamori kaminemarika, Teoso ta hinehibanoho me ni ya, Sesowi ati me nofa mati. Teoso Kanamori kakemataremata monaka mata, Teoso Sesowi towakamare karo mata neme ya.

Me abe kasiro kamisemetemoneke, Sesowi me kamina mati.
40 Sesowi mera hiyare ati me kamita me one ati e namaroke ahi: "Efemata amaka, Teoso ati kakaminamata, kamatehibona me hinehimatamonaha hibati ka mati. Keye amakere", me ati namaroke.
41 "Kirisito amaka", me one ati namaroke. Me one ati e, namaroke ahi: "Kirisito watareba awaka Karireya ya.
42 Kirisito Tafi ka notitebonamona Teoso ka yama hani ati te amake. Kirisito watehibonamona ati te amake Berei ya, Tafi ka sitati ya", me ati namaroke.
43 Me abe kasiro kamisamaroke, Sesowi me kamina mati.
44 Me one hiwatebona me hinehimatamonaka, me hi-behibonaha kateya ya. Me hibehibona me hine me hiwatarematamonaka.

Me ka hiti Sesowi me nofaremetemoneke.
45 Faya saotato me fari tonamemetemoneke, sasetoti me ka hiti fariseo me ya me taba me ni ya. "Himataba te kakamarara?" me ati nemetemoneke.
46 "E ka owa ati e neba watatere amaka", saotato me ati nemetemoneke.
47 Fariseo me ati e nemetemoneke ahi: "Tera keyeha ne awaka.
48 E ka hiti ati me hinofare awaka, me nafi. Fariseo me nafi ati hinofarihi, hine awaka.
49 Haha he ati me nofaha yama me wawatobiti kere. Mowisei ka yama hani me watorihi ke. Makoni Teoso mera waka nebonaka me ka yama hiyara ihi", me ati nemetemoneke.
50 Nikotemo ati yana tonehimatamonaka, fariseo me ka owa, tokibahari Sesowi ni ya.
51 "Mowisei ati e nemata awaka ahi hinaka yama hani ya, e kihaharo. Haha me ihi hiyaramone me ati e mitibahabone eke, fara hine me kamina me ati, yama e watobone karo", Nikotemo ati nematamonaka.
52 "Karireya kabisa ama ti, ha tiwa? Teoso ka yama hani tiwahi. Teoso ati ka yama hani atiba watatera amake, Karireya ka Teoso ati kakaminatebona kaminaro", me ati nemetemoneke.

53 Me tokomarawemetemoneke fara me tabori ya.

8

Tika ahabi onofabisa okere.

1 Sesowi tokomisehimarika atami ya, orifa boti ka atami ya.
2 Yama we kamaki ya tokomemarika teboro wari ka yama ya. Me nafi kakehamaroke he ni ya. Itaririse mera kanawanehimarika.
3 Mowisei ati kakamina fariseo me ya me taba fanawi me kakamakehamaroke, maki amare ahi hina me hiwasiharo. Me ati ihi wahamaroke me baikani ya.
4 Sesowi me aate namaroke. "Borofeso, fanawi maki amare ahi hina me wasihanike.
5 Fanawi ihi e na e banahabone Mowisei ka yama hani ati te amake yati ibe ya, ahababonehe. Himata nima tiwati ri?" me ati namaroke,
6 he me totomi na mati, ati tosawarihibona me hinahari, ati me himite ya me hikaminehibonaha me ka hiti me ni ya.
Sesowi mowi nise yama hani rawi kanehimarika wami ya, yehe ya.
7 He aate ni me fawa ramaroke, he ati miti tabiyo. Faya wamisame ati yana nemarika. **"Te ka owa yama hiyara hiri re kinari tai hiwahi",** ati nemarika.
8 Sesowi mowi nisamatase yama hani rawi katasemarika wami ya.
9 He ati me mita me tokomamaroke, me oohariki na mati. Horawe tai tohame nowati ya me one tokomakehamaroke. Ohari fanawi ya tofamakosemarika, me teme na mati.
10 Wamisame fanawi aate nemarika. **"Fanawi hibaka me tohari? Tika ahabi me nofa me watara me awine?"** ati nemarika.
11 "Me watara me awineke", ati namaroke.
"Tika ahabi onofabisa okere. Tikamahi. Tiwehene hiyara watamariyahi waha", ati nemarika.

Me nafi ka yama oye ama oke.

12 Sesowi mera hiyaremarika. **"Me nafi ka yama oye ama oke ha owa. Owa ni ya te sawi ya te yaka raba teke yama soki ya. Te ka yama oyebone nahabone teke, te wini fara tohatibone karo Teoso ya te tabaha te",** ati nemarika.
13 Fariseo me ati yana namaroke. "Fara tiwa tikamina tiwati amosakere", me ati namaroke.
14 **"Fara owa okomina owati amosake, okimete ka yama owatoa owa, okomiba ka yama owato ona owa. Okimete ka yama te watokere, ha te ta. Okomiba ka yama te watorihi, ke.**

15 **Me one ihi hiyaramone te ati ke, fara yama te nofa te hiri na te, Teoso ati miti te nofara te. Me ahababone ona owatiba watatera ama oke.**
16 **Me ahababone ona owati ni ya owati amosa awineke, owati ohariri karo, okobi ati ya owati tohi karo, owa yosekimata.**
17 **Ati e nineke ahi, te ka yama hani karo, Mowisei ka yama hani:**

'E ka one me famaha me ta yama me kamini ya, me ati amosa me awineke',

ati ke.
18 **Owa okominine oke. Okobi owa yosekimata owa kamina naka",** Sesowi ati nemarika.
19 "Hika ya tohe awaraya abi?" me ati namaroke.
"Owa te watokere. Okobi te watorihi ke. Owa te wato ya okobi te watohene te amake", ati nemarika,
20 mera kanawanahari teboro wari ka yama ya, yinero wiyene wari yabore ya. Me hiwatamatarehimarika, me hibehibana kateya ya, amo nibona kobo re karo mata.

Hibake ama tiri?
21 Sesowi mera hiyaramatasehimarika. **"Okoma okibone. Owa te siba ni ya owa te wasiraba te amake. Te ahababa te amake, te ka yama hiyara te kihasa na te. Tokomaki te watoraba te amake fara okomi ka yama ya",** ati nemarika.
22 "Fare hiwa nahabihiba ama, 'Okomi ka yama ya kamaki te watoraba te amake', ati nari?" soteo me ati namaroke.
23 **"Bofe ka me te amake. Neme ka ama oke ha owa. Wami ka me te amake. Wami ka ama okere ha owa.**
24 **Te ahababone onahara oke, te ka yama hiyara te kihasa na te. Efe amaremona owa te ati ni ya te ahababa te amake, te ka yama hiyara te kihasa na te",** ati nemarika.
25 "Hibake ama tiri?" me ati namaroke.
"Efe aya okominehi ama oke.
26 **Te ka yama hiyara tamaha hasi narake, okominehenehe. Hahi owa yosekimata keye hiri tere amaka. He ni ya yama omita ta okomini onofa ama oke",** ati nemarika.
27 Ati me hiwatorehimarika, batino kaminari.
28 Sesowi ati yana namatasehimarika. **"Neme ka Owa te ta tomise ya owa te watohaba teke, efemona owa. Owahariha yama hiri otera ama oke. Okobi owa kanawane ka yama ta okominate ama oke hine ya.**

29 **Owa yosekimata owa ya famaka. Owa kakosarareka, yama hinofa hiri oni karo",**
30 ati nemarika. Me tamaha ati me hinofemarika.

Satanaisi biti me te amake.
31 Sesowi soteo mera hiyaremarika, ati me hinofari. **"Owati nofi te fawa ri ya owa ya tataba yokana me te tohaha te awineke.**
32 **Yama fa yokana te watohabone teke. Afa yama ihi te nahowahabone teke, me ka yama aahi te tohamaraha te",** ati nemarika.
33 "Abarao ka noti me ota amake. Me ka yama aahi me ota tohatera ota amake. Himata nima tiwati nineri, e naro ahi, 'Te nahowahabone teke', tina tiwa?" me ati namaroke.
34 **"Yama hiyara e hiri na yama hiyara era nahatote e amake. Me ka yama aahi nima e e te e amake, e ati boti hiyara yama hinofa ya e ehene tohaharo. Keye amakere.**
35 **Me ka yama aahi me sawi fara tohatera me amake me ka hiti taboro ya. Me ka hiti biti ta sawi fare tohate amaka bati taboro ya.**
36 **Makoni okobi biti tera nanahowahe ya nahowai yokana te tohahabone teke, me ka yama aahi me te tohamara te.**
37 **Tera owato oke, Abarao ka noti me te tohaha te. Owa te wati kana na teke, owati te nofara te.**
38 **Yama owaha okominahara oke, okobi ya ota fami ya. Fare te ka abi ati nima, te ehene teha te amake".**
39 "Ota ka abi amaka hari Abarao", me ati namaroke.
"Abarao biti me te tohi ya Abarao ehene nima te ehene nene te amake.
40 **Teoso ati omitara oke. Ati okominahareka, ati amosari, te ni ya. Teoso ati okomina okene owa te wati kana teke. Abarao ehene e tere amaka ahi.**
41 **Fare te ka abi ehene nima te ehene nineke",** ati nemarika.
"Ota ka abi oharika, Teoso toahari. Ota ka abi Teoso biti yokana me ota amake", me ati namaroke.
42 **"Teoso biti me te tohi ya owa te nofehene te amake, okehemete owa Teoso ni ya. Owati amara ihi okehemete ama oke. Okehemete ama oke Teoso ati ehene. Osawi oke ahi waha.**
43 **Himataba owati te watorineri? Owati miti te nofari ka owati te watorineke.**
44 **Satanaisi biti me te amake, fara te ka abi yama hinofa hiri ni te nofaha te. Era nahabi fare tohate amaka. Era keyehi fare toha, te amaka, yama amosa nofare kari. Keye hiri te amaka. Fare ehene tohate**

amaka, keye hiri nari. Keye hihiri amaka, keye bati tohe kari.
45 **Fa yokana okomini ka owati te nofarineke.**
46 **Te ka owa neba ama, owa kaminebana, owehene hiyaramone ati nari, keye hiri rari? Keyeba hiri orahara oke. Himataba owati te nofarineri?**
47 **Teoso ka me te tohi ya Teoso ati te kamitene te amake. Owati te mitarineke, Teoso ka me te tohari karo",** ati nemarika.

Abarao watamatare ya osawibehemete ama oke.

48 "Ota ati e nibaharo ota amake ahi: Samaria ka me ka owamona tiwa ota ati naro otake. Inamati ehenemona tiwa ota ati, naro otake. Ota ati fiya torehete awineke", me ati namaroke.
49 **"Inamati ehene ama okere. Owehene okobi me kahiyarake. Owa te tahi ke ha te ta.**
50 **Me ati yana niba onofa okere, otaminahamone me ati na mati. Owa naka, otaminamone me ati nabone ati nari. Yama watoka hari, e ka yama. Keye hiri oni ya keye hiri, keye te hiri ni ya keye te hiri, na te awineke.**
51 **Haha owati me tokataba me ahabateraboneke. Keye amakere",** ati nemarika.
52 "Tiwa ota watowahake waha, inamati ehene tihaha tiwa. Abarao ahaba, Teoso ati kakamina me ahaba, nemeteke. 'Haha owati me tokataba me ahabateraboneke', tine ti?
53 Tika yama wato amosi mati tohahamone tine ti? Ota ka iti Abarao ka yama wato ihamamone tine ti, ahabemata? Teoso ati kakamina me ahaba nemeteke. Tika yama amosa wato fiya tonahamone tine ti, ha tiwa? Hikemona tiwa tine tiri, amosi mati tihahamone tina tiwa?" soteo me ati namaroke.
54 **"Owa me kahiyarabone oni ya owati hinita tohahaboneke. Okobi ati amaka, owa kaminari, owa me kahiyarabone ati nari. Efe okobi amaka, te ka Teosomona te ati nari.**
55 **Te watotere amaka. Ha owa ta owatote amaka. Owatoteremona one ya keye hihiri ohehene ama oke, fara te nima. Owatote amaka. Fare ati nima owehene te ama oke.**
56 **Te ka abi Abarao tohe Teoso hiyarematamonaka, oko kakitebone kaminari. Abarao Teoso ati mite yayai nematamonaka. Otamine mite yayai nematamonaka",** ati nemarika.
57 "Abarao tiwaremete ama tike. 50 ano tiha tikere", soteo me ati namaroke.
58 **"Abarao watamatare ya osawibehemete ama oke baha. Keye amakere",** ati nemarika.

59 Faya yati ibe me yabahamaroke, Sesowi me bana-
habone mati. Sesowi hiwa kehemo tasi tonehimarika teboro
wari ka yama ya.

9

Sesowi me ka owa kasomematamonaka, noko awaterari.

1 Sesowi yaka ne me ka owa awehimarika noko awaterari,
fara hikawatehemete.
2 He ya tataba me aate hinehimarika. "Habi himata ihi
noko awatereno amara? Bati yama hiyara me hiri na me
ihimete ama? Fare yama hiyara hiri ne ehenemata ama?"
me ati namaroke.
3 **"Ehene amakara. Bati me ihi amarihi ke. Noko
aware watehimatamonaka, Teoso kiti yofi kanehi-
bonaha.**
4 **Yama wa tosa ni ya yama e ahi nahi, Teoso ka yama,
owa yosekimata. Yama sokihaba amake. Yama soki ya
yama e ahi raba e amake.**
5 **Bofe ya osawia me nafi ka yama oye ohine oke",** ati
nemarika.
6 Ati fawa ne wami firo kase atabo hiri nemarika. Me ka
owa noko ketehemarika atabo ya.
7 **"Tinoko soko tinahi faha Sirowe ya".** (Sirowe ino e
ka owa ino tohate amaka, owabisa hiyosehari.) Tokifiwahe
noko soko ne tokomemarika, noko awawahari.
8 He wini beheri ka me toha, me one he aawa me toha, na
me ati yana nemetemoneke, me ka yinero ninika tohe me
hiwi hinofe kari. "Efe amare, itehi yinero aate nofahari?"
me ati nemetemoneke.
9 "Efe tohaka", me one ati nemetemoneke.
"Efe amare awaka. Efe awi tohe efe tohare awaka", me
one ati, nemetemoneke.
"Efe ama oke", ati nematamonaka.
10 "Himata nima tinoko kasomi nani amari?" me ati
nemetemoneke.
11 "Aya sawihi ehene amaka, Sesowi tohahari. Atabo hiri
ne onoko ketehareka. 'Sirowe ya tinoko soko tinahi', ati
nareka. Okifiwaha onoko soko ona yama owahara oke", ati
nematamonaka.
12 "Hika sawirano efe?" me ati nemetemoneke.
"E awakere", ati nematamonaka.

Sesowi hikasome fariseo me aate hinehimatamonaka.

13 Me hekamematamonaka fariseo me ni ya.
14 Sabato ya Sesowi atabo hiri ne noko hikasomehimarika.
15 Fariseo me aate hitasematamonaka. "Himataba tinoko
awineri?" me ati nemetemoneke.
"Onoko ketehareka atabo ya. Faya onoko soko ona yama
owahara oke", ati nematamonaka.

16 Fariseo me one ati e nemetemoneke ahi: "Teoso hiyose
hikara, sabato ya yama ahi nari", me ati nemetemoneke.
Fariseo me one ati e nemetemoneke ahi: "Amosare ya
yama watorena amaka", me ati na me abe ati nofaremete-
moneke.
17 Me aate hinamatasehimatamonaka. "Tinoko kasomeno
awaka. Himata nima tiwatiribe, tikamine ya?"
"Teoso ati kakamina amaka", ati nematamonaka.
18 Efe amaremona me hinehimatamonaka, soteo me
ka hiti mati, bati me ati me mitara mati mata. Keye
hiri nemona me ati boti hinematamonaka, watehi noko
awarematamona ati nari, noko awawehimona ati, nari,
bati me ati me mitamatara mati. Bati me ini me hiri
hinehemetemoneke,
19 me me aate hinahabone mati. "Efe te ka inamatewe
ama ha? Wate noko awarematamona te ati nabana?
Himataba noko awawara?" me ati nemetemoneke.
20 Bati me ati yana nemetemoneke. "Ota watoka hari.
Ota ka inamatewe amaka. Noko awaremari ota watoka,
watahari.
21 Yama ota watora ihi noko awawahaka. He noko
kasomeno ota watorihi ka. Te aate naho fara me te. Nafika.
Hiwa kaminebonaka", me ati nemetemoneke.
22 Soteo me me nakome ka me atimetemoneke. Sesowi
Kirisitomona me ati naba me ati watarabone soteo me me
hinibehemetemoneke baha. Sesowi Kirisitomona me ati ni
ya me tokiyomamarabone soteo me me hinehemetemoneke
sinakoka toro ya.
23 Makoni bati me ati e nemetemoneke ahi: "Nafika. Te
aate naho", me ati na mati.
24 Me ha hitasematamonaka. "Keye hiri tirahabone
tinahabone tike Teoso nokosi ya. Teoso tiwati mitaka. Ota
watoka hari, hiyarari", me ati nemetemoneke.
25 "E awakere. Amose ya amosa, hiyare ya hiyarihi
ne awaka. Owa owato oke. Onoko awatera onoko
awawaineke", ati nematamonaka.
26 "Himata nima ehene rano tiwa ni ya? Himata nima
tinoko ni rano, amosawahamahabana?" me ati nemete-
moneke.
27 "Owa okominahara oke hibati ya, owati te mitara te.
Himataba owati te mitamatasahabone te ati nineri? He ya
tataba me te tohawa nibana?" ati nematamonaka.
28 Faya fariseo ati me himite me hikakomatamonaka fahi,
ati me hinofarahari. "Ati tinofa tika ha tiwa. Mowisei ati
ota nofabisake ha ota.
29 Teoso Mowisei hiyaremata ota watoke. Hahi kaki ka
yama ota watokere", me ati nemetemoneke.
30 "Himata amari fa? Onoko kasome kaki ka yama te
watokere.

31 Teoso e watoke, me ati mitarari, yama hiyara me hiri na me ati. Haha Teoso me nofaha me ati mitate amaka, yama hinofa me hiri na mati.
32 E ka owa tamine e mitatere amaka, hahi noko awatere noko kasomari.
33 Teoso hiyosere ya yama watorena amaka", ati nematamonaka.
34 "Otara tikanawanariyahi. Tiwata tihiyarehemete ama tike", me ati nemetemoneke. Me hinasawimarematamonaka me ni ya.

Sesowi hikasome kobo hinehimatamonaka.
35 Me hinasawimare tamine Sesowi himite siba hine hiwasimarika. Aate hinehimarika. **"Neme ka Owa ati tinofini waha?"** Sesowi ati nemarika.
36 "Hibakari, ati onofebana?" ati nemarika.
37 **"Tiwahareka hibati ya. Efe tiwa hiyaraka",** Sesowi ati nemarika.
38 "Oko Hiti tiwati onofa oke waha", ati nemarika. Sonarisehimarika he nokosi ya.
39 **"Okehemete ama oke bofe ya, me ebe okanabone owa. Okehemete ama oke, me noki awatera me noki awawaibone karo. Okehemete ama oke, haha me noki awaha me noki awamaribone karo",** Sesowi ati nemarika.
40 Fariseo me one Sesowi ya me tabaha he ati me mitahamaroke. "Ha ota ota noko awamarihi nine?" me ati namaroke.
41 **"Te noko awamari ya Teoso tera kakorehina amaka. Te noko awahamone te ati nineke. Makoni tera kako fawa raka",** Sesowi ati nemarika.

10

Sesowi ofeya me nanarifa kaminematamonaka.
1 **"Hahi ofeya me tabori ka nokobi amara ya tokiyome yama boboti amaka. Era nanahabi amaka. Tokiyomate amaka ha ya. Keye amakere.**
2 **Hahi nokobi yokana ya tokiyomehi ofeya me nanarifa amaka.**
3 **Nokobi sese kana nokobi se kite amaka, tokiyomabona kari. Ofeya ati me himitate amaka. Hinaka ofeya mera ehe te amaka fara me ini ya. Mera kakiyomamate amaka, me nahokosahabone mati.**
4 **Hinaka ofeya me nafi kakiyomame me nokosi ya tai toamate amaka. He nowati ya me yotote me amake, he ati miti me wato karo.**
5 **Bare nowati ya me yototera me amake, me hiwaterari. Mera ha ne ati me hinofare ka me tokarikosate me amake, ati me hiwatore karo",** Sesowi ati nemarika,

6 hiyara kaminari. Sesowi ati me watoramaroke, hiyara
kaminari.

Ofeya me ka nokobi ama oke.

7 Faya Sesowi mera hiyaramatasehimarika. **"Ofeya me
ka nokobi ama oke ha owa. Keye amakere.**
8 **Onokosi ya me tai toha yama boboti memeteke, me
nafi, era nanahabi me toha mati. Ofeya me ati me
hinofarehemeteke.**
9 **Ha owa nokobi ama oke. Owa ya me tokiyoma me
kasomaboneke. Me tokiyoma, me kiyomama, masiri
me wasi, naboneke.**
10 **Yama boboti kakete amaka, mera boti, mera waka,
nebonaha. Okehemete ama oke ha owa, me winatibone
karo fara yama tohaha ya, Teoso ya me taba mati.
Okehemete ama oke me sawi amosibone karo".**

Ofeya me nanarifa amose ama oke.

11 **"Ofeya me nanarifa amose ama oke ha owa. Ofeya
me nanarifa amose hiwa ta nebonaka, ahabebonaha,
ofeya mera kasomebonaha.**
12 **Hiti nanarifa ofeya mera narifi yokana tohatere
amaka, hinaka ofeya me amari karo. Robo kake awe
ya tokomate amaka, ofeya mera kakosahari. Faya robo
mera wate ya me one tokarikosate me amake.**
13 **Hiti nanarifa ofeya mera nofare ka tokomate
amaka, me ka hiti tohare karo.**
14 **Ofeya me nanarifa amose ama oke ha owa. Oko
ofeya me owato, owa me wato, te me amake.**
15 **Okobi owa wato, okobi owato, te ama oke, fara
me nima. Fara owa okahabanabone oke, ofeya me
okasomahaba owa".**
16 **"Oko ofeya me one toha, nabisake, me tabori one
karo. Me owakamahabanake ahi. Owati me mitahaba
me amake. Me yoro tokowamaba me amake ahi, me
nafi tohi ohariaba mati, me nanarifa ohari mati".**
17 **"Okobi owa nofaka, owa ta onahabone oni karo
ohababone owa, okitamatasibone karo.**
18 **Me ati ihi amara ohababone oke. Fara owati
ya ohababone oke. Owati yana ni ya ohababone
oke. Owati yana namatasi ya okitama onahabone oke.
Okobi ati ehene amaka, owa yosehari",** ati nemarika.
19 Soteo Sesowi ati me mita me abe ati tokatabaramaroke
tasa.
20 Me tamaha me ati e namaroke ahi: "Rabike awaka, ina-
mati ehene. Himataba ati te kamitara?" me ati namaroke.
21 Me one ati e namaroke ahi: "E ka owa inamati ehene
tohe ati e tere amaka ahi. Inamati ehene e noko awamaba
watatera awineke", me ati namaroke.

Sesowi me nabowabone me ati nemetemoneke.
22 Faya teboro ka ayaka ka yama tohehemetemoneke fahi,
yama siri tohi ya.
23 Sesowi yaka nemarika teboro wari ka yama ya, Saro-
mao ka yobe bari karehi ya.
24 Soteo me moto hikane me aate hinehimarika. "Himata
nima yama amo ni ni ya tiwa tikaminaribe? Yama amo ni
fiya tonake. Kirisito tihi ya tiwa kamini yokana tihahabone
tike ota ni ya", me ati namaroke.
25 **"Yama okominahara oke hibati ya, owati te nofara
te. Me okasomahara oke, okobi ati ehene. Afa yama
hiri ona owa kamininеke.**
26 **Owati te nofarineke, oko ofeya me te tohari karo.**
27 **Oko ofeya owati me mitate me amake. Me owatote
me amake. Onowati ya me yoto, te me amake.**
28 **Me winatehaba me amake fara yama tohaha ya,
owati ihi. Me ahababa me watateraba me amake. Me
me hiyabamakiteraba me amake owa ni ya.**
29 **Okobi owa ni ya mera ta ne kitate amaka mata ya.
Me me hiyabamakiteraba me amake okobi ni ya.**
30 **Ha owa okobi ota ni oharineke",** Sesowi ati ne-
marika.
31 Soteo yati ibe me yabatasahamaroke, Sesowi me bana-
habone mati, ahabebonaha.
32 **"Yama amosa tamaha hiri onahara oke te nokosi
ya, okobi owa yosehi owa. Himata hiri ona ihi owa te
nahabiribe?"** Sesowi ati nemarika.
33 "Yama amosa hiri tinaha ihi amara ya tiwa ota ba-
nahaba otake. Tiwati hiyari ka tiwa ota banahaba otake,
Teoso yama hinofara hiri tina tiwa, e tihaha Teosomona
tiwa tiniha tiwa", me ati namaroke.
34 **"Te ka yama hani te awarini, Teoso ka yama hani,
ati e naro ahi:**

'Teoso me onemone tera onahara oke',

35 **Teoso ati nematamonaka, Teoso ati me mitaha mera
kaminari. Teoso ka yama hani ati e mitarama naba
watateraboneke, Teoso ati tohaharo.**
36 **Teoso biti ama oke, onahara oke. Himata nima te
ati nineri, owati hiyaramone te ati na te, yama Teoso
hinofara hiri onahamone te ati na te? Okehemete oke
okobi ati ehene, okobi owa wasihimata owa.**
37 **Okobi yama hiri hinaha ya owehene tohari ya yama
amosene amake owati te nofari ka yama.**
38 **Okobi ehene ya owehene tohaha owati te nofara
yama hiri onaha ihi Teoso biti ohahamone te ati**

nabone teke, owa te watobone karo, okobi ha owa ota ni oharia ota, ha owa okobi ota ni ohari na ota", ati nemarika.
39 Me hiwatebona me hitase hasi tasemarika.
40 Sesowi tokariwahamatasehimarika Sotao kowani ka ya, fare Yowao mera iibofarisari ka yama ya. Sawihimarika fahi.
41 Me tamaha me tokomakehamaroke he ni ya. Me ati e namaroke ahi, me abe hiyara mati: "Yowao mera nakitamehiba watare ati fiya torehita amaka, Sesowi kaminari", me ati namaroke.
42 Me tamaha Sesowi me nofawahamaroke waha afa tabora ya.

11

Rasaro ahabematamonaka.
1 Me ka owa Rasaro tohe kiya nemataka. Betania kamari amaka, haha tabora Maria hinakati Mahata toha na me taborimaroho,
2 afa Maria e ka Hiti teme sika karetehabana befomi ya, he teme nahokoriwatehabana tati kone ya, efe Rasaro kiya ne hinakasima.
3 Maria hinakati ya famaha Sesowi ino hiri narawemetemoneke. "Kiki, aya tinofe kiya nareka", me ati namaroke, Sesowi me aate na mati, Maria hinakati ya famaha ati me kamina mati.
4 Sesowi me ati mite ati yana nemarika. **"Kiya nemona ahabarehibonaka. Kiya naka, Teoso me kahiyaribone karo, Teoso biti me kahiyara, nibone karo",** ati nemarika.
5 Sesowi mera nofehimari amaka, Mahata, hinakasima, Rasaro, me na mati.
6 Rasaro kiya nemona tamine mitakana yama we famaha ya sawisa nemarika mata.
7 Faya he ya tataba mera hima nemarika. **"Hima e wete tonamaba eke Soteya ya",** ati nemarika.
8 "Habi soteo tiwa me banahabone me ati narake fahi yati ibe ya, tiwa me nabowahabone mati. Tikamatasibana fahi?" me ati namaroke.
9 **"Yama we oharia ka bahi 12 tereno ama? Yama wa toni ya e yaka na e tara tokatera amake, yama e awi karo yama wa toni ya.**
10 **Yama soki ya e yaka na e tara tokate amake, yama we watari karo",** ati nemarika.
11 Ati yana namatasehimarika. **"E ka habai Rasaro amo neno awaka. Okomakehabana oke fahi, onatafihibana",** ati nemarika.

12 "Sesowi amo ne ya kitameba awaka", he ya tataba me
ati namaroke.
13 Sesowi ati me mita Rasaro amo ne kaminemona me ati
namaroke, hasi nebonaha. Rasaro ahabino kaminemarika.
14 Yama kamini yokana Sesowi tohawemarika. **"Rasaro
ahabenoka.**
15 **Yayai oke ahabe ya osawiri karo. Owati te
nofawahaba teke waha. Hima fahi he ni ya",** ati
nemarika.
16 Me ka owa ohari Tome tohe me one hiyaremarika. Ino
owa Titimo tohaka, matehe fami kawata owa ino ya ino
tohahari. "Hima he ya e totabamakibeya. Ahabe ya e ahabi
tabibeya", ati nemarika.

Sesowi kobo nematamonaka Betania ya.

17 Sesowi tokomake kobo nemarika Betania ya. Kobo
tonamake ya Rasaro foyehimataka tama ya, amo ni 4 nari.
18 Betania yaboramaroke Serosarei ya. 3 kirometoro
tohake.
19 Makoni Soteo me tamaha me kakehemeteke, Maria
Mahata me famaha me ati boti me nasomawahamahabone
mati, me ka niso ahabe mati.
20 Sesowi kobo ni tamine Mahata mita tasi tonahamaroke
Sesowi kobo nabonehe. Maria itariemeteke yobe toro ya.
21 Mahata Sesowi aate namaroke. "Oko Hiti tisaw-
iemenehe, okaniso ahabarehina amaka.
22 Yama owato oke haro. Teoso ha tini ya fara tiwati nima
ehene nebonaka", ati namaroke.
23 **"Niso yati namatasebonaka",** Sesowi ati nemarika.
24 "Yati namehiba owato oka, yama amo ni nafi ahabi ya,
e nafi yati nami ya", ati namaroke.
25 **"Era hihiri nama ama oke, ha owa. Me wini fara
tohate me amake owehene. Haha owati me nofaha me
ahaba me sawi fara toha naboneke.**
26 **Haha me sawiha owati me nofaha me ahabater-
aboneke. Owati amosa awine tiwa ni ya?"** ati nemarika.
27 "Ee. Kirisitomona tiwa one oke, Teoso biti. Efemata
ama tike, kaketehibona Teoso hinehimata tiwa", ati na-
maroke.
28 Mahata ati fawa na tokomamaroke. Hinakasima Maria
hiyaremeteke, me fami oharia mati. "Borofeso kobo nake
tiwa ati nareka", ati nemeteke.
29 Mahata ati mita yana kabote na kamahamaroke he ni
ya,
30 Sesowi kobo tonamakere ya mata tabora ya, fare
Mahata kobo hine ka yama ya wasa nari.
31 Soteo Maria ati me nasomawahamahabone he ya me
tabaha he me awehemetemoneke, yana kabote naro. Me

ya totabamahamaroke, tokomaba ama nikani me hinaharo
tama ya, ohi nabana.
32 Maria kamakia Sesowi kobo na sonarisahamaroke
he nokosi ya. "Oko Hiti aya tisawiemenehe, okaniso
ahabarehina amaka, ati namaroke.
33 Sesowi hiwahamaroke ohi naro. Soteo mera awa
nemarika, me ohi na mati, Maria ya me taba mati. Faya
yawe ohi nima nemarika.
34 **"Hibaka ya te toniharano?"** ati nemarika.
"Tikamakehi, temene tiwabaya", me ati namaroke.
35 Sesowi ohi nemarika.
36 "Te awa ha, Rasaro nofahari kasiro ya", soteo me ati
namaroke.
37 Me one ati e namaroke ahi: "E ka owa noko awatere
noko namosame amaka. Rasaro kasomi watore awa,
ahabarehibana?" me ati namaroke.

Sesowi Rasaro nawamisamematamonaka.

38 Sesowi yawamatase kobo tonamemarika tama ya. Yati
hotimaroke, noki bori boko kanaharo fara yati ya.
39 **"Yati te itihi",** Sesowi ati nemarika.
"Maho kite awaka Sesowi. Foye ka amo ni 4 tohaka",
Mahata ati namaroke, Rasaro ahabe hinakati.
40 **"Owati timitara tike hibati ya. Owati tinofi
ya Teoso kiti tiwahabone onahara oke",** Sesowi ati
nemarika.
41 Yati me itihamaroke. Sesowi neme awe ati yana
nemarika. **"Abi faya amake, owati timiti karo.**
42 **Tiwa owato oke, owati kamiti fara tihaha tiwa.
Owati e nara oke ahi haha me sawiha me ihi. Owati
me miti ya me ati e nabone onahara oke ahi: Owa
tiyosemetemone me ati naboneke",** ati nemarika.
43 Faya Rasaro ha nemarika kita ya. **"Rasaro tikiy-
omamahi. Tikamahi ahi",** ati nemarika.
44 Rasaro ahabe kiyomamehimarika. Teme katafa, ye
katafa, noko yoto kana nemarika makari ya. **"Te ti-
sawamaho, tokomebana",** Sesowi ati nemarika.

*Sesowi me nabowabone me ati nemetemoneke, me ka hiti
mati.*

45 Soteo me tamaha Sesowi ati me nofawamaroke waha,
me kakeha mati Maria ni ya, Sesowi ehene me awaha mati.
46 Me one tokoma nemetemoneke fariseo me ni ya, Sesowi
me kaminabone mati.
47 Sasetoti me ka hiti fariseo me ya me taba soteo me ka
hiti me nafi me ha nemetemoneke, heoniao me hiri nabone
mati. "E ehene watara me tamaha mera kasomaka.
48 Ehene e fawa nire ya me tamaha ati me hinofawaheba
amaka. Homa ka me kaki ya teboro me katomaba me

amake. E one me me katoma naba me amake", me ati nemetemoneke.
49 Me ka owa Kaifa tohehimatamonaka, sasetoti ehebote tohahari afa ano ya. Ati yana nematamonaka. "Yama te watokere.
50 E ka owa ohari abebona onahareka, me nafi abaribone karo. Afa yama te watora te awineke", ati nematamonaka.
51 Kaifa fare ohari ati ehene amare ya ati yana nematamonaka. Sasetoti ehebote tohehi Teoso ati kaminematamonaka, Sesowi ahabebona ati nari, Ihayeo mera kasomebonaha.
52 Sesowi ahabemarika, Ihayeo mera kasomi oharirehibonaha. Ahabemarika, tabora nafi ka Teoso biti mera kasoma nebonaha, mera yoro tokaniwamebonaha, me nafi yoro tokibone karo.
53 Faya me ati me hawa tonihemetemoneke, Sesowi me wati kanaha mati waha.
54 Makoni Sesowi sawimarehimarika me nafi baikani ya. Yana tone tokomemarika sitati nafira ya Efirai ya, yama honara yabori ya. Sawihimarika fahi, he ya tataba me ya tabahari.
55 Soteo me ka Basikowa ka marina amo ni yabokirahamaroke. Me tamaha me tokomamaroke Serosarei ya, yama Mowisei hinehemete me hiri nabone mati, me amosabone mati Teoso ni ya Basikowa nokosi ya.
56 Sesowi me siba na teboro wari ka yama ya me abe hiyaremetemoneke. "Himata nima yama ri te ni ya? Sawihiba ama marina ya?" me ati nemetemoneke.
57 Sasetoti me ka hiti fariseo me ya me taba me narabi me nima nemetemoneke. "Sawi ka yama te wato ya te kaminebonaka ota ni ya", me ati nemetemoneke, me hiwatebonaha.

12

Sesowi teme Maria soro karehemetemoneke befomi ya.

1 Faya Sesowi wete tonamemarika Betania ya. Rasaro sawihimarika fahi, efe hiri hinamari. Basikowa nokosi ya yama wehe 6 na hasi namaroke.
2 Marina me hiri namaroke, Sesowi me mari na mati. Mahata mera natafamaroke. Rasaro sawihimarika Sesowi tafi ya tafi famahari marina ya.
3 Maria befomi tama kanahamaroke, nato yokana tohaharo, manakone nafiharo, Sesowi teme soro karehabonehe. He teme soro kare he teme tamo namaroke tati kone ya. Befomi mahi yama nahabihamaroke yobe toro ya.

4 Yota Isikarioti he ya tataba me ka owa tohe ati yana
nemarika, efe he ta nebanoho me one ni ya, he me
watahabone mati.
5 "Himataba befomi ta ni te taminarineri, manakone ta
nabana me honara me ni ya? Ano oharia ka yama ahi ni
manakone nima manakone nineke", ati nemarika.
6 Ati e ne me honara mera nofaremata awaka. Yama
bobotimatamona amaka. Yota Sesowi me ka yinero
kakakatoma tohe yinero yayaba tohehimatamonaka.

7 **"Hine hikatoma hike. Owa keteha oko abono hawa
tonihineke, okomoabone owa.**
8 **Me honara me sawi fawa teraboneke te ni ya. Ha
owa ta oko sawi fawa nabone oke te ni ya",** ati nemarika.

9 Soteo me tamaha me kamakiamaroke, Sesowi kobo ne
tamine me mitaha mati, Rasaro me awa nabone me ati na
mati, Sesowi hiri hinamemonaha.
10 Sasetoti me ka hiti Rasaro me nabowa nabone me ati
nemetemoneke waha.
11 Me tamaha Sesowi ati me nofahamaroke waha, Rasaro
kitehi me awaha mati. Sasetoti me ka hiti me ati me
nofamarahamaroke.

*Sesowi tokomakehimatamonaka Serosarei ya, someto biti
weye hinahari.*

12 Yama we yotoha ya me tamaha me kamakiemete-
moneke Serosarei ya, me sawihabone mati Basikowa ka
marina ya. Me kamakia Sesowi sawihibonamona tamine
me mitehemetemoneke.
13 Yama afe me ti nemetemoneke, me hekakehabonehe
sitati beheri ya, Sesowi me kobo kanahabone mati, me ha
ni kitaha mati. "Teoso amosaka. Efe e ka towisawa amaka
hari, Ihayeo me e. Kakehareka Teoso ati ehene. Teoso
hinofa hika", me ati namaroke, me ha na mati.
14 Sesowi someto biti siba ne someto wasihi itarimarika
someto bari ya, hibati ka me ka yama hani ati nima ehene
nari, ati e naro ahi:

15 "Te wato fawa nahi Serosarei ka me te. Te ka towisawa
te awa ha kakehari, itariari someto biti bari ya",

yama hani ati ke.
16 He ya tataba ati me hiwatorahamaroke mata. Man-
akobisa Teoso Sesowi towakame ya neme ya ati me wati
hiwahamaroke. Me ihi me wati nawaha namaroke, Sesowi
me hiri kani ka yama.

17 Sesowi ya me tabaha me tamaha Sesowi ehene tamine
me kaminamaroke, Rasaro abowi ha nari, kiyomamehi-
bonaha tama ya, Rasaro hiri namahari.

18 Me tamaha ehene tamine me himite me kamakia-
maroke he ni ya Serosarei beheri ya.
19 Fariseo me abe hiyaremetemoneke. "Era kasawarika.
Te awa hari waha. Me nafi hinofawaha hika", me ati
nemetemoneke.

Bara Sesowi me awahabone me ati nemetemoneke.
20 Bara Keresia ka me ati me ati tohaha me one ka-
makiemetemoneke marina ya, Teoso me ha nabone mati.
21 Firibi Karireya ka Betisaita ka ni ya me kake me aate
hinehimatamonaka. "Sesowi ota awinima ke".
22 Firibi Atere ni ya tokome me ati kaminematamonaka.
Atere ya Firibi me fama Sesowi ni ya me towakama me ati
me kaminamaroke.
23 Sesowi ati yana nemarika. **"Afa yamabone amake
haro hibati ya, Neme ka Owa amosi mati tohe Teoso
namobona ka yama.**
24 **Tiriko noki sonara wami ya ahabara fara tohanawi
naboneke. Sonaha ahabi ya bonohaboneke, boni
tamaharo.**
25 **Fara era e nofi ya e ahababone eke. Bofe ya e
winaha fara era e nofari ya e winatehabone eke Teoso
taboro ya. Keye amakere.**
26 **Haha owa me narifabone me ati na me ya
otababone oke. Owa me narifa me ya otababone oke
fara osawi ka yama ya. Owa me narifa me amosamone
okobi ati nebonaka",** ati nemarika.

Sesowi ahabibano kaminematamonaka.
27 **"Oyawa oke waha. Himata nima owati ribe? Owati
e nibana ahi? Abi owa tikasomahi, obana? Owati e
rabone oke. Okehemete ama oke ohababone owa.**
28 **Abi tika amosi tinamohi, tiwa me kahiyaribone
karo",** ati nemarika.
Teoso ati yana nemarika neme ya. "Oko amosi onamoara
oke hibati ya, owa me kahiyarahabani owa. Onamomatasa
okibone, owa me kahiyaramatasibone karo", ati nemarika.
29 He beheri ya me tamaha me nahoha yama me mita-
hamaroke. "Bahi ati amaka", me one ati namaroke.
"Teoso nanarifa hihiyara hika", me one ati, namaroke.
30 **"Ati omiteba ati amakara. Ati te mitehibona ati
amaka, ha te.**
31 **Yama hiyara manakone Teoso nahabiwakabona,
bofe ka yama, ehene bofe ka towisawa kiti fawa
nabona karo.**
32 **Owa me kakiti ya me nafi owakabone oke",**
33 Sesowi ati nemarika, ahabibano kaminari.
34 "Kirisito ahabaterebona Teoso ka yama hani ati te
amake. Himataba tiwati e nineri ahi, Neme ka Owa

me kakitiabone tina tiwa? Hike amara, Neme ka Owa tohahari?" me ati namaroke.
35 **"Te amo ni tatama kawaha te ka yama oye namatahabone teke. Te yaka nahi, yama oye ni karo. Te kakayomariyahi. Yama soki ya e yaka na e tokiba ka yama e watotera amake.**
36 **Te ka yama oye naha yama oye te nofahi, yama oye ka me te tohahaba te",** ati nemarika.

Sesowi ati me nofaremetemoneke.

Sesowi hiyari fawa ne tokome hiwa kehemomarika.
37 Me tamaha mera nakitame me hiwe ati me hinofarehimarika.
38 Teoso ati kakamina Isaiya tohe afa metebani mera kaminematamonaka, ati e nari ahi:

"Ota ka Hiti, me ota hiyara ota ati me nofakere. Me ni ya tika kiti tinamo tikene me ati rarake",

Isaiya ati nematamonaka.
39 Makoni Sesowi ati me nofihinaramaroke. Isaiya ati owa e nematamonaka ahi, afa metebani mera kamina nari:

40 "Me noki awamararake, Teoso ati ehene. Ati ehene me ati boti kasiroarake. Me noki awi ya, me ati boti ya owati me wato ya, me kakehene me amake, me okasomahaba mati",

Isaiya ati nematamonaka.
41 Sesowi ehene amosi mati tohehi wato ka ati e nematamonaka ahi, Sesowitebano kaminari.
42 Me ka hiti me tamaha Sesowi ati me nofawemetemoneke, me one. Hine me kaminaremetemoneke me one me ni ya, fariseo me me nakome karo. Hine me kamini ya sinakoka ya me tokiyomamarahabone fariseo me me hinahamone me ati me wati nawahemetemoneke.
43 Hine me kaminara me amosamone me me hinahabone me ati nemetemoneke fara me one. Teoso ni ya me amosi ya me amosa, me amosari ya me amosarihi nabone me ati nemetemoneke.

Sesowi mera kasomebone kakehimatamona ati nematamonaka.

44 Sesowi ati yana nemarika ati kitahari. **"Owati te nofaha okobi ati te nofa, nineke, owa yosekimata.**
45 **Owa te awaha okobi te awa, nineke, owa yosekimata.**

46 **Okehemete ama oke, me nafi ka yama oyebone**
owa, yama soki ya me nahomarahabone mati, owati
me nofaha mati, me nafi.
47 **Haha owati me nofara me ahababone ona owatiba**
watakere. Me nafi ahababone onahaba okeremete ama
oke. Me nafi okasomahabone okehemete ama oke.
48 **Haha owati me nofara hine me yokotehaba me**
amake yama amo ni nafi ahabi ya, owati me mitaha
mati.
49 **Haha yama okomina owati amakere. Okobi**
owa yosekimata owa kanawanehirika, ati okominehi-
bonaha.
50 **Yama owato oke haro, me wini fara tohatibone ka**
yama, mera yosehi ati me hikatabe karo. Makoni ati
okominareka, owa kanawanahari owati amara ya", ati
nemarika.

13

Sesowi he ya tataba me tame soko nematamonaka.

1 Basikowa ka marina yana tobone ka amo ni yana
tonahamaroke. Sesowi yama watohimarika, amo nibona
kobo nari, tokomebonaha bati ni ya, sawimarehibonaha
bofe ya. Hinaka mera nofehimarika. Mera nofi fare
tohehimarika.
2 Me tafahamaroke bai toke ya. Yota Simao Isikarioti biti
Sesowi ta nebona ati nematamonaka me one ni ya, Satanaisi
ati yana ne karo ati boti ya.
3 Sesowi hiwa watohimata awaka, kiti fiya tonahari mata
ya, bati ehene, Teoso hiyose hiwa watohari, Teoso ni ya wete
tonamebona hiwa wato, nari.
4 Sesowi yana ne makari mese ka sota tone towaya iti hiwa
rofi kawahemarika.
5 Yama wiye ya faha sika nise he ya tataba me tame soko
nemarika. Me tame nahokoriwehimarika, hiwa rofi kawahe
ka towaya ya.
6 Simao Betiro ihawehimarika. Simao Betiro ati yana
nemarika. "Oko Hiti oteme soko tibana ti?" ati nemarika.
7 **"Haha yama hiri ona tiwatorahabone tike mata.**
Yama toyabo ya tiwatowahaboneke waha", Sesowi ati
nemarika.
8 "Oteme soko titeraba ama tike", Simao Betiro ati ne-
marika.
"Tiwa soko ori ya e famaraba e amake", Sesowi ati
nemarika.
9 "Sesowi oteme soko ni tiwaharirirayahi. Oyehe soko, otati
soko, tinahi", Simao Betiro ati nemarika.

10 **"E afi na e abono nafi amosate amake. E teme ta soko ni ohariabone eke. Te amosake. Te nafi amakere",** Sesowi ati nemarika.
11 Yama watohimatamonaka, he ta nebona watohari. Makoni ati e nemarika ahi: **"Te nafi amakere",** ati nari.
12 Sesowi me tame soko ni hawa tohe makari weye name towitarememarika tasa mesa ya. Faya mera aate nemarika. **"Yama te watoha te awine ha, hiri onaharo te ni ya?**
13 **Borofesomona owa te toniha, te ka hitimona owa te toniha na te ati amosake, keye te hiri ra te.**
14 **Borofeso oha te ka Hiti oha ona te teme soko onahara oke. Makoni te abe teme soko, nabisabone teke.**
15 **Hiri one oke haro te ni ya, te hiri nabonehe, fara owehene nima.**
16 **Yama aahi e tohaha e fiya torahabone eke e ka hiti ni ya. E ka owa era yosehi ni ya e fiya torihi, nabone eke. Keye amakere.**
17 **Yama okomina te wato ya owehene nima te ehene ni ya te yayai nabone teke.**
18 **Te nafi amakere. Me okatika me owato oke. E naboneke ahi, fara Teoso ka yama hani ati nima.**

'Hahi oko bao kabi ya hinaka bao kabi famehi owa kakoareka waha',

Teoso ka yama hani ati te amake.
19 **Okominibahareka te ni ya, ehene watamatarari, owa te watobone karo, Teoso ka yama hani owa kamina owa.**
20 **Haha me oyose me me nofaha owa me nofa nineke. Haha owa me nofaha okobi owa yosehi me nofa nineke. Keye amakere",** Sesowi ati nemarika.

Sesowi Yota kaminematamonaka, he ta nebanoho.
21 Faya Sesowi ati boti yawehimarika fahi. Ati yana namatasehimarika, me ka owa kaminari. **"Te ka owa owa ta neba amaka me one ni ya. Keye amakere",** ati nemarika.
22 He ya tataba me abe awaawari tokanamaroke, hahi Sesowi hikamine me watori karo.
23 Me ka owa Sesowi ya famarimarika, hinaka nonofa.*
24 Simao Betiro yofiyofi hinemarika, Sesowi aate nebonaha, hikamine ino itihibonaha.
25 Sesowi bako ya tofori Sesowi aate nemarika, Simao Betiro ati ehene. "Oko Hiti hibakari?" ati nemarika.

---

* **13:23** 13.23 Sesowi ya tataba me ka owa Yowao tohe fare hiwa kaminemata awaka, Sesowi hinofemona ati nari.

26 **"Efe hinaka baobona taba okane ya owakawehi-**
bonaka", Sesowi ati nemarika.
Faya Sesowi bao kote taba kane yaha ya hekawehimarika,
Yota, Simao Isikarioti biti.
27 Bao kote wara tone ya Satanaisi tokiyomehimataka
Yota boti ya. Sesowi aate hinehimarika. **"Yama hiri**
tinahabone hiri kabote tinahi", ati nemarika.
28 Me one sawiha ati me himite yama hikamina me
watoramaroke.
29 Me one ati boti e narawemetemoneke ahi: "Yota e
ka yinero kakakatoma amaka. Afa yama Sesowi kamine
awaka. 'Yama hasi na tikanikamakehi, e ka marina ka yam-
abana', ati ne awaka". Me one ati boti e narawemetemoneke
ahi: "Yota yinero ta nebona Sesowi ati ne awaka, me honara
me ka yinerobana, ati, ne awaka".
30 Yota bao kote wara tone yana kabote ne tokomemarika.
Yama sokihamaroke.

Me abe nofahabone Sesowi ati nematamonaka.

31 Yota fawa ne Sesowi ati yana nemarika. **"Neme ka**
Owa amose me awahaboneke waha, me nafi. Ehene
Teoso amose me awa naboneke.
32 **Teoso amose me awi ka Neme ka Owa me kahi-**
yaraboneke, Teoso hinamoari. Teoso hinamobonaka
hibati ya, kahiyari me kerewe hirehibonaha.
33 **Matehe, e tataba kawahamatabone eke. Yama oko-**
minibaha e ka hiti me ni ya afa yama okominatasine
oke te ni ya, e naro ahi: Okomi ya owa te siba ni ya
tokomaki te watoraba te amake fara okomi ka yama
ya.
34 **Yama yati okomina okibone waha, tera oyose owa.**
Owati ihi te abe nofahabone teke. Fara tera onofa te
nofi nima te abe nofi nabone teke.
35 **Te abe nofarawi ya tera me watohaba teke, owa ya**
tataba memone me te", Sesowi ati nemarika.

Betiro ehenebano Sesowi kaminematamonaka.

36 Simao Betiro ati yana nemarika. "Sesowi hika ya
tikaribe?" ati nemarika.
"Okibone ka yama ya tikarabone tike mata. Yama
toyabo ya tikamakehabone tike", Sesowi ati nemarika.
37 "Oko Hiti e famahaba eke hibati ya, tiwa okasomahaba
owa. Owa me nabowi ya owa me nabowa naba me amake".
38 **"Tihabibana, owa tikasomahaba tiwa? Owa tiwa-**
teramone tinahaba ama tike, tiwati yana ni terei na
tiwa, arakawa ha namatare ya mata. Keye amakere",
Sesowi ati nemarika.

14

Hawi ama oke.

1 Sesowi mera hiyaremarika. **"Te ati boti kokoriri rima nahi. Teoso ati te nofahi. Owati te nofa nahi.**

2 **Yama bari ni tamaha kobobo te amake okobi ka yobe karo. Watari ya okominarene amake, owati e na owa ahi: 'Te taboroba hawa onihabana oke, te winiba karo', ona owa.**

3 **Te taboroba hawa onihi ya okomabana oke tera onakama owa, fara osawi ka yama ya te sawihaba te.**

4 **Hawi te watoke, okomibone ka hawi, te tokomakibone karo",** ati nemarika.

5 Tome ati yana nemarika. "Ota ka Hiti tikamiba ka yama ota watokere. Himata nima hawi ota wato ribe?"

6 **"Afa hawi ama oke ha owa. Owa tiwato ya Teoso tiwatoha tiwa awine tike. Owati ihi te wini fara tohatehaba te amake Teoso ya te tabaha te. Me tokaterabonekе okobi ni ya, me oyoseri ya.**

7 **Owa wato yokana te tohi ya okobi te watohabone teke. Okobi te watoke hibati ya. Okobi te awa, nineke",** Sesowi ati nemarika.

8 Firibi ati yana nemarika. "Sesowi abi tinamohi ota ni ya. Faya tohahaboneke fahi", ati nemarika.

9 **"Firibi oko sawi yaboke te ni ya. Owa tiwatorini? Owa tiwaha okobi tiwa, tike. Himataba tiwati e nineri ahi: 'Abi tinamohi ota ni ya', tina tiwa?**

10 **Ha owa okobi ota ni ohariamone tirini? Okobi ha owa okobi ota ni ohariamone tirini? Fara owahariha owati amakere. Okobi owa ni ya wine hinaka yama ahi naka.**

11 **Owati te nofahi, ha owa okobi ota ni ohariamone ona owa, okobi ha owa ota ni ohariamone ona, owa. Owati oharia te nofari ya, yama hiri ona ihi owati te nofahabone teke, me okasoma owa.**

12 **Haha owati me nofa yama amosa tamaha me hiri naboneke, fara owehene nima. Me ka yama amosa hiri ni fiya tonahaboneke mata ya, okoma owehene okobi ni ya. Keye amakere.**

13 **Oko me te tohaha yama te aate na afa yama nafi te ati na nafi ta onahabone oke, okobi me kahiyaribone karo, me nafi, okobi amose me awaha mati, biti ehene.**

14 **Yama nafi te aate nabone te ke, oko me te tohi karo. Yama nafi te ati na nafi ta onahabone oke".**

Teoso kanamori yosehibona Sesowi ati nematamonaka me ni ya.

15 **"Owa te nofi ya fara owati nima te ehene naboneke, tera oyose owa.**

16 **Faya okobi aate onahabone oke te teseneba ta nebana, te ya tabatebana fara yama tohaha ya.**
17 **Efe Teoso Kanamori tohaka. Tera kanawanebonaka, Teoso wato yokana te tohahabone te. Me one hiware ka me hiwatorehibonaka. Me ya tabaterebonaka. Te watoka ha te ta, wine kari te ni ya. Te ya tabehibonaka.**
18 **Tera owakanakosarabone oke. Matehe me ka abi watare nima te rabone teke. Wete onamatasahabone oke te ni ya.**
19 **Me one owa awamariba ka yama yabomakare. Ha te ta owa te awahaba te amake. Owamisami ka te nahomisamabisatehaba teke.**
20 **Afa yama tohi ya owa te watohaba te amake, ha owa okobi ota ni oharia ota. Tera te watohaba teke, ha te ha owa e ni oharia e. Owa te wato naba teke, ha owa ha te e ni oharia e.**
21 **Owati te miti ya owati nima te ehene ni ya, owa te nofaha te awineke. Owa te nofi ya okobi tera nofehibonaka. Tera onofa onahabone oke, owa onamoa owa te ni ya",** Sesowi ati nemarika.
22 Yota ati yana nemarika, Yota owa, Isikarioti amarari. "Himataba tiwa tinamoaba ama tiri ota ni ya, tiwa tinamora tiwa me one ni ya?" ati nemarika.
23 **"Haha owa me nofa fara owati nima me ihi naboneke. Okobi ya ofama ota towakabone otake me ni ya, ota wini tabahabone ota.**
24 **Owa me nofara owati nima me ihi raba me amake. Owahariha owati amakere haro. Okobi ati amaka, owa yosekimata".**
25 **"Yama okominahara oke, aya e tabi ya.**
26 **Okobi Teoso Kanamori yosehibonaka, te tesenebonehe, owati ihi. Yama nafi ya tera kanawanehiba amaka. Owati te wati nawahaba teke, tera kanawane ehene, afa yama okominaha ya.**
27 **Owati ihi te watoraba teke, te ati boti tamina te. Me one ati boti tamina me ati boti nima te ati boti rabone teke ha te ta, te ati boti tamina te. Te ati boti kokoriri rima nahi, te ati boti watora te.**
28 **Owati te mitaha teke, okomabone owa, wete onamabone onaha owa. Owa te nofi ya te yayai nene te amake, okomabone owa okobi ni ya. Okobi fiya tonaka owa ni ya.**
29 **Owa okominine oke, okomamatara owa mata, te ati e nibone karo ahi: 'Keye hiri renoka', te ati na te.**
30 **Tera hiyari faya tohinima oke, haha bofe ka me ka towisawa kobo nakebona ka yama yabokiri**

karo. Yama hiyara hiri onahamone hikaminahaba wataraboneke.
31 **Me nafi owa watohabone onahara oke, okobi onofa owa, fare okobi ati nima owehene na owa. Te yana nahi. E tokomibeya",** Sesowi ati nemarika.

15

Ofa ate yokana ama oke.

1 **"Ofa ate yokana ama oke, ha owa. Okobi ofa nanarifa amaka.**
2 **Ofa ini owa ni ya wanaha bonora okobi ti nakosate amaka, koro hiwitiabonehe. Ofa ini bonoha tati boni okobi tirokosate amaka, boni tamibone karo.**
3 **Te tirokosi hawa toha teke. Te taminake, tera okanawani karo.**
4 **Owa ni ya te kobobo ni ya te ya otababone oke. Ofa ate ya ini wanara bonotera amake. Te e nineke ahi, ofa ini nima. Owa ni ya te kobobo ri ya yama nihinaraboneke te ni ya".**
5 **"Ofa ate ama oke ha owa. Ofa ini me te amake ha te. Owa ni ya te kobobo ni ya te ya otabi ya te bono totamabone teke. Owa ni ya te kobobo ri ya yama nihinaraboneke te ni ya.**
6 **Owa ni ya te kobobo ri ya tera me were towitiabone teke, fara ofa ini koro towiti nima. Ofa ini me were hiwitia waya tokana me hiyaba yifo ya me were hina hatite amake.**
7 **Owa ni ya te kobobo na te ni ya owati sawiha yama te nofaha te aate nabone teke. Okobi ati amosebonaka.**
8 **Te bono tami ya yama me watowahahaboneke, owa ya tataba me te tohi ka yama. Faya okobi me kahiyaraba me amake, amosemona me hinahari.**
9 **Tera onofa oke, fare okobi owa nofehi owa nofi nima. Owa ni ya te kobobo nabone teke, tera onofa te nofi tohasa nibone karo te ni ya.**
10 **Fara owati nima te ehene ni ya tera onofa te nofi tohanawi naboneke te ni ya. Owa nima te nabone teke, okobi ati nima owehene na owa, he ya ofama owa, owa nofi fare tohahari owa ni ya".**
11 **"Owati e nara oke ahi, te yayai nibone karo, fara oko yayai ni nima. Yayai ni yokana te tohahabone onahara oke.**
12 **Owati e nara oke ahi, tera oyose owa: Te abe nofahi, fara tera onofa owa nima.**
13 **E ka owa hinaka habai mera kasomebona ati ne hiwa kahabane ahabe ya mera nofe awaka mata ya.**

14 **Oko habai me te tohahabone teke, fara owati nima te ehene ni ya.**
15 **Oko yama aahi tera onihamarabone oke. E ka yama aahi yama me watokere e hiri naro. Oko habai tera onihine oke, okobi yama hikamina nafi okomini karo te ni ya.**
16 **Owa te wasiraro te amake. Tera owasiaro ama oke ha owa. Te bono nahabone onahara oke. Te bono ahabaterabone onahara oke. Faya yama te aate na nafi ya okobi tera kakawebona onahara oke, oko me te tohahamone te ati na te.**
17 **Owati e nara oke ahi, te abe nofibone karo".**

Tera me kakoaboneke.
18 **"Me one tera kako ya owa kako te wati nawa-habone teke, owa me kakobaha owa.**
19 **Bofe ka me te tohi ya tera me nofehene me amake. Bofe ka me te amakere, me ni ya tera okatika owa. Makoni tera me kakoneke.**
20 **Te ati katamoriyahi owati ya. Owati e nara oke ahi: 'Yama aahi e tohaha e fiya torahabone eke e ka hiti ni ya', onahara oke. Owa me kakoa tera me kako naboneke. Owati me tokataba te ati me tokataba, naboneke.**
21 **Oko me te tohi ka tera me wati kanahaboneke, okobi owa yosekimata me watora mati.**
22 **Aya me ohiyararihi oni ya me ka yama hiyara awihina rene amake. Yama hiyara me kehemo-maraboneke, me hiri hinaharo waha, oki karo.**
23 **Owa me kakoa okobi me kako nineke.**
24 **Me tamaha me onakitamara oke. Owa nima me naba me watakere. Me onakitamari ya me one ka yama hiyara awihina rene me amake. Yama hiri ona me awakene owa me kako na me ihi hiyakere. Okobi me kako nineke.**
25 **Me ka yama hani e teha amake ahi, me rawi hinehemete hibati ya:**

'Yama hiyara hiri ora owa me kakoarake',

yama hani ati te amake. Owa me kakoa me ka yama hani ati nima me ihi nineke".
26 **"Era kakasoma oyosebana oke, kakehibonaha te ni ya. Teoso Kanamori yokana amaka. Okobi ya famaka mata. Okobi ni ya yana tone kakehibonaka te ni ya. Owa kaminebonaka.**
27 **E tabahamaro e tabasa ni ka owa te kamina, nabone teke",** Sesowi ati nemarika.

16

1 **"Afa yama okominara oke, owa nofi te fawa ribone karo.**
2 **Te tokiyomamarabone me one ati naba me amake sinakoka ya. Tera me waka na me ati e naba me amake ahi: 'Me waka ni amosa awineke Teoso ni ya', me ati na mati.**
3 **Me ihi e naboneke ahi, okobi me watora mati, owa me watorihi na mati.**
4 **Me ihi e ni ya owati te wati nawahabone teke, me ihibone okomina owa. Makoni owati amake hibayata karo".**

Sesowi Teoso Kanamori kaminematamonaka.
"Yama e na okominarara oke baha, e tabi karo.
5 **Okomawaha okibone okobi owa yosekimata ni ya. Te ka owa aate neba watarareka, ati e nari ahi: 'Hibaka ya tikamaribe?' ati nari.**
6 **Te yawi kita te awineke, owati te mitaha te.**
7 **Yama amosaba awineke te ni ya okomi ya. Okomari ya yama aamosa raba nene amake te ni ya. Keye amakere. Okomari ya era kakasoma kakerena amaka. Okomi ka kakehibonaka, te ni ya owati ihi.**
8 **Kake ya me nafi ka yama hiyara kaminebonaka. Oko yama amosa namohibonaka me nafi ni ya, hiri onaharo. Teoso tamine kaminebonaka, yama hiyara manakone nahabihibonaha, me hiri hinaharo. Ati me himite ya ati fiya torehimona me hinehibonaka.**
9 **Afa me ka yama hiyara amake haro, owati me nofari karo.**
10 **Yama hiyara hiri onamone me ati nofa yama amosa hiri onofa okomabone oke okobi ni ya. Owa te awamarahaba te amake.**
11 **Bofe ka towisawa Teoso nahabihibona Teoso ati nareka. Makoni hine me watohaboneke, me ka yama hiyara manakone nahabihibona karo".**
12 **"Yama nasa ke okominabonehe te ni ya. Kamini onofamata okere. Okomini ya owati te watoraba te amake mata.**
13 **Teoso Kanamori yokana kake ya tera kanawane-hibonaka yama amosa nafi ya, yama fa yokana te watohabone te waha. Fare ati kaminarehibonaka. Yama himita ta kaminebonaka. Yama kaketehabone kaminebonaka te ni ya.**
14 **Taminabote ohahamone owa kaminebonaka, owati kaminari te ni ya.**
15 **Haha yama nafi okobi hikiha okiha one oke. Makoni owati amake haro: 'Teoso Kanamori owati kaminebonaka te ni ya', ona owa".**

Owa te awamakiribone.

16 **"Owa te awamakiribone. Yama yabokiri ka yama nowati ya owa te awamatasahaba te amake",** ati nemarika.

17 He ya tataba me one ati yana namaroke, me abe hiyara mati. "Himataba ati e nara ahi e ni ya: 'Owa te awamakiribone. Yama yabokiri ka yama nowati ya owa te awamatasahaba te amake', ati nari? 'Okomibone karo okobi ni ya', ati, nari?

18 Himataba ati e nara ha ahi: 'Yama yabokiri ka yama nowati ya', ati nari? Ati e watokara", me ati namaroke.

19 Sesowi mera watohimataka, he me aate nabone me ati na mati. **"Te abe aate narawa te awineke, owati e na te mitaha te ahi: 'Owa te awamakiribone. Yama yabokiri ka yama nowati ya owa te awamatasahaba te amake', ona owa.**

20 **Te ohi ni nafihaba te amake. Me one ta yayai naba me amake me nafi. Te yawahaba te amake mata. Manakobote te yawi fawa naba te amake. Te yayai nawahamaba te amake fahi. Keye amakere.**

21 **E fanawi tori kome yana tona yawate amake. Manakobisa biti wate ya tori kome wati nawahamaraboneke, yayai naro biti wate ehene.**

22 **Te e naba te amake ahi. Te yawake mata. Manakobisa tera owamatasi ya te ati boti yayai nawahamahaba te amake owehene. Te yayai ni ya te yayai ni ahabateraba te amake fahi.**

23 **Afa yama ya owa te aate namaraba te amake, yama wato tabiyo. Owati te mitahi haro: Fara yama te aate na ya okobi tera kakawebonaka oko me te tohi karo.**

24 **Yama te aate ra teke mata, oko me te tohahamone te ati na te. Te ati nahi, oko me te tohahamone te ati na te. Okobi ati amosebonaka, yayai ni yokana te tohibone karo".**

Te yayai nahi, me kitari karo owehene.

25 **"Hiyara okomini onofa ama oke te ni ya, hiyara tamaharo, yama kamini forima ora owa. Yama one ya hiyara okominamarahaba ama oke te ni ya. Okobi kamini onataminatehaba ama oke afa yama ya fahi.**

26 **Afa yama ya okobi te aate naba te amake, oko me te tohahamone te ati na te. Owati watarabone oke, okobi tera narifebona onaha owatibana.**

27 **Okobi fare tera nofaka, owa te nofaha te, Teoso ati ehene okehamone te ati ni karo.**

28 **Okobi owa yosehi okehemete oke ahi bofe ya. Yana okibone bofe ya tasa, okomabone owa okobi ni ya",** ati nemarika.

29 "Kiki. Yama kamini tinatamina tike waha. Hiyara
tikaminama tikere.
30 Tiwa ota watowahake waha, yama nafi tiwatoa tiwa.
Ota atibone tiwato tike hibati ya tiwa ota aate nabone
ota. Makoni tiwati ota nofake waha, Teoso tiwa yosehi
tikehemetemone tina tiwati", he ya tataba me ati namaroke.
31 **"Owati te nofawaine waha?**
32 **Owati te mitahi. Afa yamaboneke, ayata karo,
te tokomarikosibone karo. Fara te taboro ya te
tokomarawaba te amake. Owa te tonaharikosahaba te
amake. Owa te tonaharikosaha owaharikosaraba owa
awine oke, okobi ya ota fami karo.**
33 **Owati e nara oke ahi, te watoribone karo owehene.
Tera me kakoaba te amake, me nafi. Te yayai nahi, me
kitari karo owehene",** Sesowi ati nemarika.

17

Sesowi he ya tataba mera ora nematamonaka.

1 Sesowi mera hiyari fawa nemarika. Neme awe ati yana
nemarika. **"Abi afa yamabone amake haro. Tikatao
tinamohi me ni ya, amosi mati tohahari, me hikahi-
yarebonaha. Faya tiwa me kahiyaraboneke, tikatao
tiwa namohi tiwa, amosi mati tiha tiwa.**
2 **Tiwati ihi me nafi yosehibonaka waha. Haha he ni
ya me ta tina me wini fara tohatehaba me amake tiwa
ya me tabaha mati fara yama tohaha ya, ati ehene.**
3 **Tiwa me wato ya me wini fara tohatehaboneke tiwa
ya me tabaha mati, fara yama tohaha ya, Teoso yokana
tiha tiwahariha tiwa. Sesowi Kirisito me wato ni ya me
wini fara tohatehaboneke tiwa ya me tabaha mati, fara
yama tohaha ya, Sesowi Kirisito kakehimata tiwati ihi.**
4 **Yama hiri onahabone tina hiri ni hawa ohara oke.
Afa yama hiri onaha tiwa onamoara oke amosi mati
tihaha tiwa, bofe ka me tiwa me kahiyarahabani tiwa.**
5 **Abi e famake. E famaha owa tinamohi waha me ni
ya, amosi mati ohaha owa, owa me kahiyaribone karo.
Oko amosi me awahaboneke, e famimete ka oko amosi,
yama watari ya mata".**
6 **"Tiwa onamoara oke, me tinihawahawitia me ni ya,
me ta tinakia mati owa ni ya. Me ta tinahara tike owa
ni ya, tika me me tohi karo. Tiwati me tokatabaharake.**
7 **Owa me watoke waha, tiwati okomina owa me ni
ya, owati amararo.**
8 **Yama tikamina nafi okominahara oke me ni ya.
Owati me nofaharake. Owa me watoharake, okeha owa
tiwa ni ya. Tiwati ihi okehamone me ati narake.**

9 **Me tekatomabone ona tiwa ohiyarine oke. Me nafi amaraboneke. Afa me ta tinakia me tekatomabone tiwa ohiyarine oke, fara tika me me tohaha mati.**
10 **Oko me nafi tika me amake. Tika me nafi oko me amake. Owa me namoharake, amosi mati ohaha owa.**
11 **Osawimaraba ama oke ahi bofe ya. Okomabone oke tiwa ni ya. Fa me ta me sawihaboneke bofe ya. Abi tiwa nima neba watakara. Me tekatomahi me abe nofahabone mati, fara e nima, e abe nofaha e. Me tekatomahi tika kiti ya, aya ta tinaharo owa ni ya.**
12 **Aya me ya otabi ya me owakatomarake tika kiti ta tinaha ya owa ni ya. Me owakatomarake, me tosawarirabone mati. Hahi ahabebona Teoso hinehi ta ahabebonaka, afa me ka owa, ohariari, Teoso ka yama hani ati ihi.**
13 **Okomawaha okibone tiwa ni ya. Bofe ya osawisa ona owati e nara oke hibayata ya, me yayai ni yokana me tohibone karo, fara owa nima, yayai ona owa.**
14 **Tiwati okominahara oke me ni ya. Me me hikakoarake, bofe ka me amari karo, fara owa nima.**
15 **Bofe ya me tiyababone ora owati amake. Me tekatomabone ona owati amake, hahi hiyare mera boyo rabona karo, me sawiha mati bofe ya.**
16 **Bofe ka me amakere fara owa nima.**
17 **Tiwati ihi tika me tinihahaboneke. Tiwati keye amakere, tiwati nafi. Yama fa yokana tikaminate ama tike.**
18 **Bofe ya owa tiyosemete me one ni ya me oyoseha-bana oke, fara tiwa nimetema, owa tiyoseha tiwa.**
19 **Owa ta one oke tiwa ni ya, hine me ta ni yokana tohibone karo tiwa ni ya".**

20 **"Me tekatomabone tike. Me tekatoma tinahabone tike, me ati me kamitaha owati me nofawahatehaba mati.**
21 **Me tekatomabone tike, e ya me tabawahatehabone mati. Me abe nofahabone onahara oke, fara e famaha e nima, ha tiwa ha owa e ni oharia e, ha owa ha tiwa e na e. Haha mati ha e e ni ohariabone eke, tiwati ihi okehamone me tamaha me ati nibone karo, tiwati me nofawaha mati.**
22 **Me onamoara oke, me amosa mati, fara tiwa nima, owa tinamoa tiwa, otamina owa. Owehene e na me abe nofahabone onahara oke, fara e nima, e abe nofikimaha e nima.**
23 **Me ya otaba owa ya tifama, tinahabone tike, me abe nofi yokana tohibone karo. Me abe nofi yokana tohi ya faya me one me hiwatoaboneke, me tinofa**

mati, ahi fara owa nima, owa tinofa tiwa. Owa me watohaboneke, okehemete owa tiwati ihi.
24 **Abi owa ni ya me sawihabone onara oke fara osawi ka yama ya, me ta tinakiaro mati owa ni ya. Oko amosi me awahabone onahara oke, owa tinamo ka oko amosi. Amosi mati ohaha owa tinamoara tike, owa tinofemete tiwa yama watari ya mata.**
25 **Abi yama amosa hiri ni fara tihate ama tike. Haha bofe ka tiwa me watotera ama tike. Tiwa owato oke ha owa ta. Haha owa ni ya me ta tinaha owa me wato ke, owa tiyosemete tiwa.**
26 **Tiwa onamoara oke me ni ya. Tiwa onamomatasa-habone oke me ni ya, me abe nofibone karo, fara tiwa nima, owa tinofa tiwa, me ya otababone owa",** Sesowi ati nemarika.

18

Sesowi me watehemetemoneke.
1 Teoso hiyari Sesowi hawa tohe he ya tataba me ya tabehi me tokariwahamahamaroke faha bite Kitoro toha kowani ya. Orifa watahamaroke fahi. Sesowi me tokomamaroke awa boti ya.
2 Afa yama Yota aawa tohehimarika, Sesowi he ya tataba me ya tabehi fare totokoma ka yama, efe Yota he ta nebanoho me one ni ya.
3 Yota saotato mera kakamemarika, Homa ka saotato me toha, sasetoti me ka hiti fariseo me ya me taba me ka saotato me toha, na mati. Nabarina me bokori kana, wami karabi me bokori kana, me one ye hona, namaroke.
4 Sesowi yama watohimataka, me ihibonehe. Toke ati yana nemarika. **"Hibake te siba nineri?"** ati nemarika.
5 "Sesowi Nasare kari", me ati namaroke.
"Efe ama oke", ati nemarika.
Yota me ya tabehimarika.
6 "Efe ama oke", Sesowi ati ne ya me tokasonamamaroke me nowati ka ya.
7 Sesowi mera aate namatasehimarika tasa. **"Hibake te siba nineri?"** ati nemarika.
"Sesowi Nasare kari", me ati namaroke.
8 **"Efe ama oke onahara oke hibati ya. Owa te siba na hine me tokomake, haha mati haro",** Sesowi ati nemarika.
9 Sesowi ati e nemarika ahi, ati e nibahari ahi, **"Haha owa ni ya me ta tinaha me fawa rarake owehene, me nafi",** ati nibahari.

10 Simao Betiro yimawa soba towiti sasetoti ehebote
ka yama aahi narabo tari nabasemarika, kanihina karo.
Inomari amaka Maoko.
11 Sesowi Betiro hora kasehimarika. **"Yimawa yoko**
tinamahi fara bori ya. Kobo okobi owa kakawe ka
okofawaraba ama o?" ati nemarika.
12 Homa ka saotato mati, mera yoyose toha, soteo me
ka saotato mati, me na Sesowi me hiwate me wete hine-
himarika.
13 Me hekamehimarika Ana ni ya, Kaifa kokori. Kaifa
sasetoti ehebote tohehimarika afa ano ya.
14 Efe Kaifa soteo me ka hiti mera hiyaribematamonaka,
ati e nari ahi: Me ka owa ohari ahabebona ati nematamon-
aka, me one abaribone karo.

Betiro Sesowi watoremona ati nematamonaka.

15 Simao Betiro Sesowi nowati ya yotorama nemarika,
Sesowi ya tataba owa ya famahari, sasetoti ehebote ka
habai tohahari. Efe Sesowi ya tataba owa Sesowi me ya
totabiyomemarika, sasetoti ehebote ka yobe beheri ya.
16 Betiro wakosehimarika. Sesowi ya tataba owa kiy-
omame fanawi aate nemarika, nokobi kakakatoma toha-
haro, Betiro tokiyomamakebona karo. Ati amosamaroke.
17 Nokobi kakakatoma Betiro aate namaroke. "Hahi he ya
tataba me ka owa ama tirini?" ati namaroke.
"Fe ama okere", Betiro ati nemarika.
18 Saotato me ya hiti ka yama aahi me tabaha me
nahohamaroke, yifo me hiwa na mati, karafao me afo kana
mati, yama siriha ihi. Betiro me ya tabehimarika, yifo hiwa
nari.

Sesowi warehimatamonaka Kaifa nokosi ya.

19 Sasetoti ehebote Sesowi aate nemarika, he ya
tataba mera kaminebonaha, ati kamina nebonaha, mera
kanawane ka ati.
20 Sesowi ati yana nemarika. **"Me nafi ohiyari onofa**
ama oke, me nafi nokosi ya. Me kanawani fara ohi
onofa ama oke sinakoka ya, teboro wari ka yama toha
na ya, fara soteo me ka heoniao hihiri ya. Owati
okehemo okere.
21 **Himataba owa aate tine tiri? Me aate tinahi, owati**
me mitaha mati, me ohiyaraha mati. Yama okominaha
me watoke".
22 Saotato owa Sesowi beheri ya ware Sesowi tao kane-
himarika yehe ya. "Tiwati e nibana ahi, sasetoti ehebote
tihiyara tiwa?" ati nemarika.
23 **"Owati hiyari ya owati hiyara tikaminahabone**
tike. Owati amosi ya himataba owa tao tikana?" Sesowi
ati nemarika.

24 Ana mera yosi tai tohehimarika baha, Sesowi wete ni me towakamahabone mati efe Kaifa ni ya, sasetoti ehebote.

Betiro Sesowi watoremona ati nematamonaka tasa.

25 Betiro wehimarika yifo hiwa nari. Me aate hinehimarika. "Hahi he ya tataba me ka owa ama tirini?" me ati namaroke.

Ati hiyaremarika. "Fe ama okere", ati nemarika.

26 Sasetoti ehebote ka yama aahi ati yana nemarika, aya narabo Betiro tari hibase owa. "Tiwa owarinihi ahi awa boti ya, he ya tifama tiwa?" ati nemarika.

27 Betiro ati hiyatasaremarika. Arakawa ha nemarika hibati ya.

Birato Sesowi aate nematamonaka.

28 Faya Kaifa taboro ya me yana tona Sesowi me towakamahamaroke kofenato taboro ya, yama hiba wa ni ya. Me tokiyomaramaroke kofenato taboro ya, me tohiyarahabone mati Teoso ni ya, Basikowa tafe me kabahabone mati, soteo me tohaha mati.

29 Birato kiyomake mera aate nemarika. "Himata yama hiyara amarini, hiri hinahamone te ati naro?" ati nemarika.

30 "Ehene hiyare watare ya ota ta rena amaka tiwa ni ya", me ati namaroke.

31 "Te wete tokanamaho, te kaminebana. Hinaka yama hiyara hiri hinahamone te ka yama hani hikaminara awine? Te ka yama hani te awahi. Hinaka yama hiyara te wasi ya te ibehibanaka kateya ya", Birato ati nemarika.

"Ibi ota nofakara, ehene hiyarari mata ya. Ota nabowebona ota ati ne ota ka one me ota nabowarabone te ati te te amake, Homa ka me te", soteo me ati namaroke.

32 Me ati e namaroke ahi, Sesowi ati nima me ihi nabone mati, hiwa kaminibahari, awa ya ahabebona ati nari.

33 Birato tokiyomame kofenato taboro ya Sesowi ati nemataka, Sesowi aate nebonaha. "Soteo me ka towisawa ama ti?" ati nematamonaka.

34 **"Fara tiwatini ama? Me one atini ama, owa me kaminani mati tiwa ni ya?"** Sesowi ati nematamonaka.

35 "Soteomona owa tirini? Sasetoti me ka hiti soteo me one me ya me tabaha tiwa me kakiarake owa ni ya. Himata yama hiyara amari, hiri tinaharo?" Birato ati nematamonaka.

36 **"Bofe ka me ati ihi amara towisawa ohine oke. Bofe ka me ati ihi tohi ya owa ya tataba soteo me me mowa nene me amake, owa me watarabone mati. Bofe ka me ati ihi amakere",** Sesowi ati nematamonaka.

37 "Towisawamona tiwa tine ti?" Birato ati nematamonaka.

"Towisawa owa tiniha tike ha tiwa. Okehemete ama oke ahi bofe ya, hawi fa yokana okominahabone owa. Makoni owatemete ama oke. Haha hawi fa yokana me nofaha owati me mitake", Sesowi ati nematamonaka.
38 "Hawi fa yokana natehani ama?" Birato ati nematamonaka.

Sesowi ahabebona me hinehimatamonaka.
Faya Birato hiyari fawa ne tokome soteo mera hiyaremarika. "Ehene hiyareba watare awaka", ati nemarika.
39 "Te ati ehene te ka owa fito onihate ama oke fara Basikowa ka marina tohi nima. Efe soteo me ka towisawamona fito onihibana te ni ya?" ati nemarika.
40 "Fe amarebonaka. Bahababonaka", me ha ni ati namaroke, Bahaba Homa ka mera momowamatamonaha.

19

1 Faya Birato ati ehene Sesowi me towakamamaroke, me kosi hinehibonaha.
2 Saotato tati boronebona me hikowemataka, atine kihaharo, towisawa tati borone nima naro, me weyeye hinihebanoho. Me weyeye hiniha hinehimataka makari mamawa na ya.
3 Sesowi nokosi ya me nahoha me ati yana nemetemoneke, Sesowi me haha kana me ati. "Soteo me ka towisawa, titaminahi", me ati nemetemoneke, he me tao na mati me yehe ya.
4 Birato kiyomamatasehimarika fahi. "Te awa ha. Owakamehibanaka te ni ya, owa te watoba karo, ehene hiyareba wataremona onehi owa", Birato ati nemarika.
5 Sesowi kamehimarika, tati borone atine kihehi weye, makari mamawa na weye, nari. "Te awa hari", Birato ati nemarika.
6 Sasetoti me ka hiti me nanarifa me ya me taba Sesowi me awaha Sesowi me ha kanahamaroke. "Te ba kanaho awa ya, ahabebana. Te ba kanaho awa ya", me ati namaroke.
"Te towakamaho, fara me te, te ba kabaya awa ya, ahabebana. Ehene hiyareba watare awaka", Birato ati nemarika.
7 "Ota ka yama hani nake, he ehene kaminaro. E ka owa yama Teoso hinofara itihi ahabebona yama hani ati ke. Efe ahabebona ota ka yama hani hinahareka, Teoso bitimona hiwa ati nari", soteo me ati namaroke.
8 Birato me ati mitehi wato kitamisehimarika.
9 Tokiyomamatase fare taboro ya Sesowi aate namatasehimatamonaka. "Hika ya tikehemete ama tiri?" ati nematamonaka. Sesowi ati yana rematamonaka.
10 "Tiwati yana rine owa ni ya? Owa tiwatorini, kofenato oha owa? Tiwa hasi onihabone oni ya tiwa hasi onihabone

oke. Tiwa ba kani onofi ya tiwa me ba kanahaboneke, owati ihi", ati nematamonaka.

11 **"Owa nahabi Teoso tiwa nofe ya owa tinahabi-habone tike. Owa nahabi Teoso tiwa nofare ya owa tinahabirabone tike. Makoni owa me ta na tiwa ni ya me ihi hiyara me ihi fiya tonake mata ya tiwa ni ya",** Sesowi ati nematamonaka.

12 Birato Sesowi hasi nihibona ati nematamonaka waha. Soteo me hikasawari Sesowi me ha kanahamaroke. "Hasi tinihe ya Sesa owa tihamarahaba ama tike. E ka owa towisawa tohebona ati ne ehene hiyakara, Sesa nofarari", me ati namaroke.*

13 Birato me ati mite Sesowi kakiyomame itaririsemarika kofenato iitari ya. Yama inimaro amake, Yama Kahoma Yati Hiri ni tohaharo. Ini one amake Kabata, soteo me ati ka ini.

14 Sabato nokosi ka yama wehemaroke, Basikowa ka sabato nokosi karo. Yama hiba wa ni ya 6 ora tohe ya Birato soteo mera hiyaremarika.† "Hari te ka towisawa amaka hari", ati nemarika.

15 Me ha namaroke he ni ya. "Te nabowaho. Te nabowaho. Te ba kanaho, ahabebana", me ati namaroke.

"Te ka towisawa onawanibana awa ya?" Birato ati nemarika.

"Ota ka towisawa watakara. Sesa ta oharika, e ka towisawa tohahari", sasetoti me ka hiti me ati namaroke.

16 Faya saotato mera yosehimarika, Sesowi me ba kanahabone mati awa ya.

Sesowi me nawanemetemoneke awa ya.

Sesowi me towakamahamaroke fahi.

17 Sesowi tokomemarika yama ini E Tati Tone tohaha ya, ewenebona tiwa nari, fare. Ini one amake, Kokota tohaharo, soteo me ati ka ini.

18 Me ba hikanemarika awa ya. Me famaha me me ba kanikima namaroke, he beheri fami ya.

19 Birato yama hani rawi kane ati ehene me hikanawanamaroke Sesowi ewene ya, ati e naro ahi: "Sesowi Nasare ka amaka, soteo me ka towisawa", yama hani ati namaroke.

20 Soteo me tamaha yama hani ati me yabahamaroke, sitati yaborimakoni. Soteo me ati toha, Homa ka me ati toha, Keresia ka me ati toha, namaroke, yama hani karo.

21 Sasetoti me ka hiti Birato me aate nemetemoneke. "Soteo me ka towisawa rawi tikarabone tike. Yama hani ati

---

* **19:12** 19.12 Sesa me nafi ka towisawa tohehimatamonaka, Homa ka towisawa tohahari. Soteo me ka owa towisawa hiwa tonihe ya Sesa mono hinehibonaka.

† **19:14** 19.14 Yara me ati ka bibiria ati ka bahi nokorise tohehimarika. Me one ati ka yama hiba wa ni ka bahi 6 ora toha nemarika.

e naboneke ahi: 'Soteo me ka towisawamona ati nareka', ati naboneke", me ati nemetemoneke.
22 "Yama hani hine tohake, rawi okanaro", Birato ati nematamonaka.
23 Saotato awa ya Sesowi me ba kana me hinaka makari me ebe hinahamaroke. Kote 4 namaroke, me ebe hinaharo. Makari bofe ka toha namaroke. Makari bofe ka kotora kiharamaroke, nafi kisaharo.
24 Me ati e namaroke ahi: "E sibi rabanake. Hima yama e were nibeya, e ka owa makari ihehiba ino e watobeya", me ati namaroke. Me ihi e na fara Teoso ka yama hani atini nima me ihi namaroke, ati e nemete ahi:

"Oko makari me ebe nara oke. Yama me were narake, me ka owa makari ihehibona ino me watohabone mati",

ati ke. Makoni saotato me ihi e namaroke.
25 Me nahohamaroke Sesowi ewene wai yabore ya. Sesowi mati toha, mati hinakasima toha, Maria Koroba fati toha, Maria Makata ka toha, namaroke.
26 Sesowi mati awehimarika. He ya tataba owa awa nemarika hinofatehari, wahari ayata ya.‡**"Fanawi tikataobona amaka hari",** Sesowi ati nemarika.
27 He ya tataba narabo nima nemarika. **"Amiba amake haro",** ati nemarika. Faya Sesowi ya tataba hekatomawa-hamaroke waha fare taboro ya.

Sesowi ahabematamonaka.
28 Sesowi yama nafi hawa hiniha watohimarika. **"Bakasi owa oke",** ati nemarika. Ati e ne fara Teoso ka yama hani ati nima ehene nemarika.
29 Finakiri wiye kahariha nahamaroke, ofa fehe. Esibosa me sa nifehamaroke finakiri ya. Awa isobo tohaha tati boni ya me tasi hisa me ta hikamisamake me hinawana-hamaroke he inohoti ya.
30 Sesowi finakiri fawe **"Yama ahabake",** ati ne tati kise ahabemarika fahi, fare ati ehene.

Saotato Sesowi beheri itehimatamonaka.
31 Sabato nokosi ka yama wehemaroke. Me abowi kobobo ni soteo me nofaramaroke haha sabato ya, marina ehebote ka sabato tohi karo. Birato me aate namaroke, me isi me baka nabone me ati na mati, me ahabakabote nabone mati, me me hekamahabone mati.
32 Saotato me tokomake me isi me baka namaroke, Sesowi ya me taba me ba kanaha me isi. Owa iso me baka hinibe owa iso baka ni me hiyototasematamonaka.

---

‡ **19:26** 19.26 Yowao fare hiwa kaminemata awaka, Sesowi hinofatehimona ati nari, Yowao yama hani rawi nari.

33 Faya Sesowi iso me wati kana Sesowi iso me baka
ramaroke, ahabenoho.
34 Saotato owa beheri hitehimarika wabise ya. Emene si
tokowitehimarika hibati ya, faha ya katabaro.
35 Owehimari okominine oke yama hani ya. Keye hiri
okere. Owa owato oke, keye hiri ora owa, Sesowi ati te nofa
nabone ona owa.
36 Me ihi e na fara Teoso ka yama hani ati nima me ihi
namaroke, ati e naro ahi:

"Tone baka toneba watareba amaka",

ati naro.
37 Teoso ka yama hani ati one nake, ati e naro ahi:

"Me hitehira me kakatomahaboneke",

ati naro.

Sesowi me kamohemetemoneke.
38 Faya Yose Arimateya ka Birato aate nematamonaka,
Sesowi abowi towakebonaha. Yose Sesowi nonofa tohe
hiwa kaminarematamonaka, soteo me ka hiti mera nakome
kari. Birato ati amosematamonaka. Faya hinakame
hekamehimataka.
39 Nikotemo toha, nemataka, Sesowi abowi tehenebona
towakamakiari, 35 kiro tohaharo. Miha atahone ya awa
arowe ime famehemetemoneke, yoro tokanaro. Efe Nikote-
momari amaka, yama soki ya kakehimarihi Sesowi ni ya.
40 Me rofi hikawehimatamonaka makari riyo tohaha ya,
me hiketehari. Fara soteo me ihi hine itite me amake, me
abe kamoha mati.
41 Awa watahamaroke fare Sesowi ewene kawi yabore ya.
Awa boti ya tama yati wahamaroke, e abowi ibematari ka
tama.
42 Sabato nokosi ka yama wehemakoni Sesowi me
ibehemeteke ayata ka tama ya, me babaha na mati.

20

Sesowi wamisamematamonaka.
1 Tomiko ya Maria Makata ka tokomemeteke tama ya,
yama sosoki nasa ni ya. Kobo tonama tama noki bori
howa tona awehemeteke, noki bori yati ehebote tohaha
toawawiteharo.
2 Faya kana ni kamahamaroke Betiro ya Sesowi ka nonofa
famehi me ni ya. "E ka Hiti me itihanike tama ya. Me
hekameno ka yama ota watokere", ati namaroke.

3 Betiro Sesowi ya fafama me famaha me towakama-
hamaroke tama ya,
4 me bete ni.* Owa kana ni kitehi kobo tonami tai
tohehimarika tama ya.
5 Mowi nise yama kiki nemarika. Makari riyo tohaha
hinita so nareha awehimarika, tokiyomarari.
6 Simao Betiro yotomake tokiyome makari riyo tohaha
hinita foreha awa,
7 makari one awa, nemarika, Sesowi noko karafe karo,
kini ni towitareharo.
8 Owa kobo namibehi kiyomamakimarika. Yama awe ati
boti yama nima nemarika, Sesowi wamisamemona ati nari
waha.
9 Teoso ka yama hani ati me watomataramaroke mata,
Sesowi wamisamatehibona kaminaro.
10 Me kakamamaroke me tabori ya.

Maria Sesowi awehemetemoneke.

11 Maria ohi ni kawabasehemeteke tama beri ya. Ohi ni
mowi kanisemetemoneke, tama hoti ki nabonehe.
12 Teoso nanarifa me famaha me teme nare mera awe-
hemeteke, fare Sesowi fori ka yama ya, me bori sawawa na
mati, fare tati tohe ka yama ya owa itari, iso tohe ka ya owa
itari, nari.
13 Me ati yana nemetemoneke. "Fanawi himataba ohi tine
tiri?" me ati nemetemoneke.
"Oko Hiti me towakamahanike. Me hekamano ka yama
owato okere", ati nemetemoneke.
14 Ki nawahama Sesowino awehemetemoneke, wamake-
hari.
15 **"Fanawi himata ebe tinahani ohi tine tiri? Hi-
bakeno siba?"** Sesowi ati nematamonaka.
Yama koro na kakakatomamona Maria hinehimatamon-
aka. "Tekamehino awa? Tekamano ka yama tikaminahi,
otimakehibana", Maria ati nemetemoneke.
16 **"Maria",** ati nematamonaka.
He ni ya nokowama "Haboni", ati nemetemoneke. Soteo
me ati ka borofeso inomari amaka, haboni.
17 **"Owa sa tisahi, okomamatara owa okobi ni ya. Oko
one me ni ya tikamahi. Tiwati e niya ahi: Okomisama
okibone okobi ni ya, oko Teoso ni ya, te ka abi, te ka
Teoso",** ati nematamonaka.
18 Maria kama Sesowi ya tataba mera hiyaramaroke.
"E ka Hiti owahara oke", ati namaroke. Sesowi atimona
kaminamaroke me ni ya.

Sesowi he ya tataba me ni ya kobo nematamonaka.

---

* **20:4** 20.4 Yowao fare hiwa kaminemata awaka, Sesowi ya fafama hiwa tonihari, Yowao yama hani rawi nari.

19 Afa tomiko ya bahi toke ya Sesowi kamakimarika he
ya tataba me ni ya. Me kibehamaroke yobe toro ya,
me ka nokobi bari kanaha mati, soteo me me nakomeha
mati. Waremakehimarika me baikani ya. **"Teoso tera**
kakatomehibonaka", ati nemarika.
20 Hiwa yofi nemarika. Yehe namo, beheri namo ne-
marika. Me yayai namaroke, e ka Hiti me awaha mati.
21 Sesowi ati yana namatasehimarika. **"Teoso tera**
kakatomehibonaka. Tera oyose okibone waha fare
okobi nima, owa yosehimata".
22 Mera fo kase **"Te ni ya Teoso Kanamori kakehibona**
te ati amosabone teke", ati nemarika.
23 **"Haha me ihi hiyara me ihi te wati nawahamari**
ya me ihi Teoso wati nawahamarebonaka. Me ihi wati
nawahi te fawa ri ya me ihi Teoso wati nawahi fawa
rihi nebonaka", ati nemarika.

Tome Sesowi awehimatamonaka.

24 Tome Titimo tohehi me 12 na me ka owa tohehi me ya
tabaremarika, Sesowi kamaki ya.
25 Sesowi ya tataba me one hihiyarehimarika, Sesowi me
kamina mati. "E ka Hiti ota awa otake", me ati namaroke.
"Yehe hihiya ni owehibanaka, hinaka bereko ihi boboyo
onahabana. Beheri yoyoko onehibanaka, hinaka wabise ihi.
E onihare ya fe amaremona onehibonaka. Kitamarehimona
onehibonaka", Tome ati nemarika.
26 Semana oharia nowati ya me kibetasahamaroke yobe
toro ya. Tome sawi nemarika. Nokobi bari kanaha Sesowi
hiwa nafoto wamakehimarika me baikani ya. **"Teoso tera**
kakatomehibonaka", ati nemarika.
27 Tome hiyaremarika. **"Tikamahi owa ni ya, oye**
boboyo tibeya, tiwahabana. Obeheri yoyoko tinahi
tiyehe ya. Owamisamamone tinahi. Tiwati watarima
nahi, keyemone tina tiwa", Sesowi ati nemarika.
28 Tome ati yana nemarika. "Oko Hiti ama tikeni. Oko
Teoso ama tike", ati nemarika.
29 **"Owa tiwimakoni tiwati amake, owamisamamone**
tina tiwa. Haha owa me awara owamisamamone me
ati na me ihi amosake Teoso ni ya", ati nemarika.

Yama hani Sesowi kamininekе, Kirisito tohahari.

30 Sesowi Teoso ka yama tamaha namo nemarika he ya
tataba me nokosi ya, okominararo yama hani ya. Afa
okomina okere yama hani ya.
31 Hahi ehene okomine tamine hano rawi okine oke,
Sesowi Kirisitomona te ati nibone karo, Teoso bitimona te

ati na te. Ati te nofe ya te wini fara tohahabone teke Teoso ya te tabaha te, ati ehene.

21

Sesowi he ya tataba me ni ya kobo nematamonaka tasa.

1 Yama we one ya Sesowi tofotomehimarika me ni ya, he ya tataba mati, rako Tiberiati witi ya, e naro ahi:

2 Simao Betiro toha, Tome Titimo tohahi toha, Natanayeo Kana ka toha, Karireya karo, Sebeteo biti me toha, me one fama me toha, namaroke.

3 "Faha ki onahabana oke", Simao Betiro ati nemarika.

"E tabahi", me ati namaroke. Me yana tona me tokibimahamaroke. Faha me ki naba yama soki ya me honaramaroke.

4 Yama we kamaki ya Sesowino wabasehimarika baraya ya.

5 **"Yetene mati, aba me te kihini?"** Sesowi ati nemarika.

"Aba me ota kihakere", me ati namaroke.

6 **"Tahafa te koro nifehi kanawa beheri one ka ya, kanihina wani ka ya. Aba me te wasibeya",** ati nemarika. Tahafa me koro nife tahafa kakiti me watoramaroke, aba me tamaha me ihi.

7 Hahi Sesowi ka nonofa ati yana nemarika.* "Efe e ka Hiti amaka", ati nemarika, Betiro aate nari. Simao Betiro he ati mitehi makari mese ka weye re makari mese ka itikabote ne makari mese ka nawite yora nifemarika.

8 Me one towakamakiamaroke kanawa ya. Baraya yaboramaroke. 100 metero tohahamaroke. Me towakamakia aba me me horo kanahamaroke tahafa ya.

9 Kanawa ya me kisa wami ya me naorisa yifo karafao tohaha oye me awahamaroke. Aba me yokahamaroke yifo noki ya. Bao toha nemarika.

10 **"Aba me te kakamakehi, me te nawasia mati",** Sesowi ati nemarika.

11 Betiro aba mera horo kani tokomisemarika. Aba howe me tamahamaroke 153 me tohaha mati. Aba me tamaha me ihi tahafa sibi toramaroke.

12 **"Te tafibe te kamahi",** Sesowi ati nemarika. Me habi bayira "Hike ama tiri", me ati ramaroke, Sesowi me wato karo.

13 Sesowi bao itihi mera kakawemarika. Faya mera kakawa nemarika aba me ya.

14 Sesowi hiwa namo terei nemarika waha, he ya tataba me ni ya, wamisami nowati ya.

Sesowi Betiro aate nematamonaka.

---

* **21:7** 21.7 Sesowi ka nonofa hiwa tonihe Yowao fare hiwa kaminemata awaka, Yowao yama hani rawi nari.

15 Me tafi ahabi ya Sesowi Simao Betiro aate nemarika.
"Simao Yowao biti, owa nofi mati tihini mata ya? Owa nofi me ihama me awine, haha mati, tiwehene?" ati nemarika.
"Ee oko Hiti owa tiwato tike, tiwa onofa owa", Betiro ati nemarika.
"Oko ofeya biti me tinatafahi", Sesowi ati nemarika.
16 Sesowi aate hinamatasehimarika. **"Simao Yowao biti, owa tinofini?"** ati nemarika.
"Ee oko Hiti owa tiwato tike, tiwa onofa owa", Betiro ati nemarika.
"Oko ofeya me tekatomabana tike", Sesowi ati nemarika.
17 Sesowi aate hinamatasehimarika. **"Simao Yowao biti, owa tinofini?"** ati nemarika. Sesowi aate ni terei hinehimarika. Betiro yawamisehimarika waha, aate ni Sesowi 3 hinahari, ati e nari ahi, **"Owa tinofini?"** ati nari.
"Oko Hiti yama nafi tiwato tike. Owa tiwato tike, tiwa onofa owa", Betiro ati nemarika.
"Oko ofeya me tinatafahi", Sesowi ati nemarika.
18 **"Yetene tihaha fara titosi ya sito tiwatemete ama tike. Totoka tihemete ama tike fara tinofa ya. Bote tihawaha timano ta tonikimatehabone tike. Me one tiwa wete ni ya tiwa me towakamatehaba ama tike, toki tinofari ka yama ya. Keye amakere",** Sesowi ati nemarika.
19 Ati e nemarika ahi, Betiro ahabitebano kaminari. Sesowi Betiro ahabitebano watohimata awaka, Betiro ahabi Teoso namohibonaha me nafi ni ya, amosi mati tohahari, me hikahiyarebonaha.
"E famahi", Sesowi ati nemarika.
20 Betiro ki nawahame Sesowi ka nonofa kamaki awehimarika, yotohari, aya me tafi ya Sesowi bako ya tofori Sesowi aate nari, ati e nari ahi, "Sesowi hibake tiwa ta neba amara me one ni ya?" ati nari.
21 Yotohi Betiro awati ati yana nemarika. "Sesowi hari, himata nima tehiba amara ha?" ati nemarika.
22 **"Okomatasi ya sawisa ni onofe ya himataba tiwati yana? Ha tiwa tisawiabone tike owa ni ya",** Sesowi ati nemarika.
23 Yama toyabo ya Sesowi nonofa me abe hiyara hiyara me kaminamaroke, efe me kamina mati, ahabaterebona me hinahari. He kamineba Sesowi ati yana remarika, ahabaterebona ati ne ati. Hine ya ati e nemarika ahi: **"Okomatasi ya sawisa ni onofe ya himataba tiwati yana?"** ati nari.
24 Efe Sesowi ya tataba owa Sesowi mera kaminaka, yama hani rawi nari. E watoka, keye hiri rari.

Yama hani ahabake.

25 Sesowi yama one hiri, nemarika, tamaharo. Afa yama tamine nafi me rawi ni ya, yama hani yama nafi nahabihaboneke.

Ato
Sesowi ka yoyose me ihimetemone amake.

1 Teofiro haha tika yama hani oneba amake. Hibati ya Sesowi tamine okominahamaro ama oke, yama hani one ya. Sesowi ehene okomina, ati okomina, onehimari amaka.
2 Sesowi ati okominahamaro ama oke, he ya tataba mera hiyarari, tokomisabona ya. Hibati ya mera kakatik-ibehimatamonaka. Me narabi nima nematamonaka, Teoso Kanamori ati kaminari. Teoso hekamehimatamonaka, neme ya.
3 Hibati ya Sesowi ahabe fare hiwa namomatasehimata-monaka, kitamenoho. Kamarima na tohehimatamonaka me ni ya amo ni 40 ne ya. Fare nima namehimatamonaka me ya tabahari. Teoso ka towisawa ka yama kaminemata-monaka.
4 Sesowi me ya tabehi me tafa me Sesowi ati yana nemata-monaka. **Tabora bara ya te tokaraba teke. Te winahaba teke Serosarei ya mata. Teoso Kanamori te noki naba teke. Efe amaka, okominahari, kakehibonaha, Teoso ati ehene.**
5 **Yowao mera iibofariseri amaka faha ya. Te batisa nabone teke Teoso Kanamori ya. Yama we tamaraboneke,** Sesowi ati nematamonaka.

Sesowi tokomisehimatamonaka neme ya.

6 Me yoro tokana Sesowi me aate nemetemoneke. "Ota ka Hiti afa yamaba ama ha, Ihayeo me ka towisawa kakeba ka yama? Kake ya bara me nafi yosetehiba awaka", me ati nemetemoneke.
7 **Towisawa kakeba ka yama wehe watoka, fare Teoso yokana ta. Ha te yama te watorabone teke mata, Teoso ati ehene.**
8 **Te kitawahaba te amake, Teoso Kanamori kake ya te ni ya. Owa te kaminaba teke Serosarei ya. Soteya toha, Samaria toha, tabora nafi nima,** Sesowi ati nematamonaka.
9 Sesowi hiyari ahabe me kakatomehemetemoneke toko-mari neme ya, Teoso hekimisamari. Fawa nematamonaka neme sabi boti ya. Me hiwamarehimatamonaka tokomari neme ya.
10 Sesowi tabiyo yama me kakatomehemetemoneke neme ya. Makiti me famaha me teme nakehemetemoneke, me ka makari sawawa na mati.

11 Me ati yana nemetemoneke. "Karireya ka mati hi-
mataba yama te kakatomineri neme ya? Efe Sesowi neme
ya tokome kamatasehibonaka tasa. Fare tokomi nima kami
tehibonaka", me ati nemetemoneke.

Matia me ya tabawehimatamonaka, me ati ihi.

12 Me tonohokosemetemoneke yati mese ya. Yati wai
ka awa wataha inimetemone amake orifa makoni yati
inimetemone amake haro, orifa boti tohaharo. Yati we-
hemetemoneke Serosarei yabori ya.

13 Me kamehemetemoneke Serosarei ya. Me tokiy-
omamemetemoneke me ka yobe ya. Me winimetemone
amake mata, hine ya. Yobe bari ka yobe towarimise ya
me tokomisehemetemoneke. Me inimetemone amake haro.
Betiro, Yowao, Tiako, Atere, Firibi, Tome, Batoromeo, Mateo,
Tiako Afeo biti toha, Simao toha, Homa ka mera momono
tohatehari. Yota Tiako bitimatamona amaka.

14 Me fanawi ya me tabaha Teoso me haha tohehemete-
moneke. Maria toha nemetemoneke, Sesowi mati. Sesowi
nisori me toha nemetemoneke.

15 Yama we one ya Betiro waremisehimatamonaka, me
narabi nima nebonaha, Sesowi nonofa mati. Me tamehemete-
moneke, 120 me toha mati.

16 "Teoso Kanamori ati namatama Yota ehene nareka.
Teoso Kanamori ati ehene Yota eheneteba Tafi kamine-
matamonaka Teoso ka yama hani ya. Tafi Yota eheneteba
kaminematamonaka, Sesowi yofi kanahari, me hiwate-
bonaha.

17 Yota e ka owa amaka, e ya tabahari, Sesowi ati ehene.
Yota Sesowi kaminebona Sesowi ati nerika, fara e nima",
Betiro ati nematamonaka.

18 (Yota ehene hiyare ehene manakone ya yobe
taborobona me kanikemetemoneke. Yota sonehi
ebe kanehimatamonaka. Yoto nabati nafi tasi
tokanematamonaka.

19 Serosarei ka me nafi tamine me himitematamonaka.
Makoni Yota taboro ino me nawatemetemoneke, Ama Ta-
bori tohaharo. Me ati ka taboro ino amaka hari, Akaotema
tohaharo.)

20 "Teoso tahi ka yama hani e te amake ahi:

'Hinaka yobe hinita tohatehiba amaka waha. Me wina-
materaba me amake waha hinaka yobe ya',

Teoso tahi ati te amaka. Yama hani one e te amake ahi:

'Hinaka yama owa ahi hiyahi',

yama hani ati te amake.

21 Owati e nara oke ahi: E ka owa ya e tabawahaba eke,
Yota watamare karo. E ka owa tohawebonaka, sasawiba
tohehimarihi e ni ya.
22 E ka owa tohehibonaka, Yowao mera iibofarise awa,
Sesowi neme ya tokomisi awa, nari. Sesowi kaminate-
bonaka, ahabe wamisamari. E nima, nebonaka, Sesowi
kaminari", Betiro ati nematamonaka.
23 Me ka one me famaha me ini me yabehemetemoneke.
Yose toha, Matia toha, nematamonaka. Yose ino owamata-
mona amaka Basaba toha Sosito toha nari.
24 Teoso me ha na me ati e nemetemoneke ahi: "Teoso
ota ati boti tiwato tike, ota nafi. Me tiwikimahi, me fami.
Hibake ya ota tabaribe waha,
25 Sesowi ka yoyosebonaha, Yota watamare karo? Sesowi
ka yoyose tohi Yota nofare ka tokomake awaka fare
taborobona ya", me ati nemetemoneke.
26 Awa ibe ya me ini me rawi nemetemoneke. Awa ibe
me were na Matia ino me wasihemetemoneke. Manakobisa
me ya tabawehimatamonaka, Sesowi ya tataba mati, me 11
na mati.

2

Teoso Kanamori kakehimatamonaka me ni ya.

1 Ayaka Betekositi tohaha ka yama ya me yoro tokaneme-
temoneke.
2 Me yoro tokana me nahoria me ni ya yama moni
kakehemetemoneke neme ya. Boni moni nima moni neme-
temoneke, boni kitabote. Yama moni foyehemetemoneke
yobe toro ya.
3 Yama oye yifo hiri ni nima na tira tonemetemoneke,
kamaharo. Haha yama oye e ebete nima nemetemoneke.
Fara me nahori nima yama oye wini nemetemoneke me tati
neme ya.
4 Me boti ya Teoso Kanamori foyawe ka me ati tohiyi yana
tonehemetemoneke Teoso Kanamori ehene. Me oohariki na
me ati bara tohawemetemoneke.
5 Soteo me yoro tokana me sawihemetemoneke Serosarei
ya, tabora nafi ka soteo mati, Teoso me nofa mati.
6 Me ati me mitaha me kakehemetemoneke. "Himata
nima me ati na?" me ati nemetemoneke, me ati tohawahani
me ati me mitaha mati.
7 "Me ati te mita ha. Haha me nafi tohaha Karireya ka me
amara me awine? Me one e ati ya me ati toha narawarake.
8 Himataba e ati ya me ati tohawaineri? E fotarimaro ka
e ati nimaroma me ati nineke.
9 E ka yama kote amake haro. Batia, Metia, Era,
Mesobotamia, Soteya, Kabatosia, Boto, Asia,

10 Firisia, Bafiria, Ribia toha, Sireni beheri karo. Homa ka me yaka, nineke ahi Serosarei ya.
11 Me one soteo me toha, me one bara me toha, nineke, Teoso me nofawa mati. Kereta ka me toha, Arabia ka me toha, nineke. E nafi me ati e mitake Teoso ehene me kahiyara mati, ehene amosemonaha.
12 Me te awa ha", me ati nemetemoneke, me abe hiyara mati. "Himata me ebe nineri?" me ati narawemetemoneke.
13 Me one me ati me haha hikanemetemoneke. Fi yati me fawahamone me me hinehemetemoneke komaharo.

Betiro Sesowi kaminematamonaka.
14 Betiro wehimatamonaka me 11 na me ya tabahari Sesowi ya tataba mati. Betiro ati yana nematamonaka kita ya. Ati e nematamonaka ahi: "Owati te kamitahi, soteo me te toha na te, te nafi, Serosarei ka me te.
15 Ota hanohamone te ati na te awineke. Ota hanokere, yama wamini ka nofi owara tohasa ne ya.
16 Haha yama te awaha Soweo Teoso ati kakamina awehimona ati nematamonaka, ota ehenetebana.
17 Ota eheneteba awe ati e nematamonaka ahi:

'"Oko amo ni yabokiri ya oko Kanamori ta onahabana oke me nafi ni ya, sawitebana", Teoso ati nareka. "Te ka matehe owati kaminatehaba amake. Me makiti toha, me fanawi toha, owati me kaminatehaba me amake. Te ka yetene yama me awatehaba me amake, Teoso hinamoaro. Te bote me watami, tehaba me amake.
18 Owati ihi oko Kanamori sawitehaba ama oke owa nanarifa me ni ya, owati me hiyaratehaba mati. Makiti me toha, me fanawiri toharawa, tehaba me amake, owati me hiyaratehaba mati.
19 Owati ihi neme tohawahaba amake. Wami tohawa, naba amake. Ama toha, yifo hiri ni toha, yama hasawiri toha,
20 bahi sosoki, neba amaka. Abariko ama tohehiba amaka Teoso amo ni ka yama nokosi ya, amosi mati tohaharo.
21 Afa yama tohi ya e ka Hiti haha me aate hine mera kasomebonaka, me nafi'",

Soweo ati nematamonaka".
22 "Owati te mitahi, Ihayeo me te. Sesowi te awate amaka, Nasare kari. Ehene te awate amaka, yama watohari, Teoso hinamohari te ni ya. Teoso sawihino amaka te ni ya, Sesowi tohahari. Te watoka.
23 Sesowi te ta na te amake, me one ni ya, me ihi hiyara mati. Teoso hiwatomatamonaka hibati ya hiyosehari me ta hinehibonaha, me ba hikanebonaha, ahabebonaha.

24 Ahabe amaka. Ahabe Teoso ati ehene wamisame
amaka. Sawi yabore amaka, e ahaba abowi taboro ya.
Teoso ehene e ahaba abowi taboro kitara amake".
25 "Tafi ati e nematamonaka ahi, Sesowi ati kaminari:

'Fara yama we nima Teoso owi onofa ama oke onokosi ya.
Sawi fare tohi nofe amaka owa ni ya kitahari.
26 Oko boti yayai nineke Teoso ehene tasa. Owati yayai ke,
ehene. Oko abono amosatehaba ama oke owa tinofi karo.
27 Ohabi ya tiwati ihi ohabateraba ama oke. Tiwati ihi
obatarihi otehaba ama oke, tiwati onofi karo, yama amosa
hiri ona owa.
28 Owa tikanawanara tike, yaka obone ka hawi ya,
otaminabone owa. Yayai otehaba ama oke tiwehene, e
famaha e',

Tafi ati nematamonaka".
29 "E ka one mati, e ka iti Tafi tohe ahaba, kamo,
nematamonaka. Te watoka, temene nasa nari e ka wami
ya.
30 Tafi Teoso ati mitehimatamonaka, Teoso ati kakamina
tohahari. Teoso ati e nematamonaka ahi Tafi ni ya: 'Tika
noti Ihayeo me ka towisawa tohatehiba amaka tiwa nima.
Keye amakere', ati nematamonaka, Teoso.
31 Tafi Teoso ka towisawateba watohimatamonaka.
Hikaminehimatamonaka, wamisamatehibana. Ahabe
batarareka.
32 Efe wamisamareka Teoso ati ehene, Sesowi tohahari.
Wamisame ota awahareka, ota nafi.
33 Teoso hiyosematamonaka itaribonaha Teoso ka kani-
hina ya. Teoso Kanamori ta ne awaka Sesowi ni ya. Fare e
ka abi Teoso ati namatama ehene nareka Kanamori ta nari
e ni ya. Haha yama te awaha Sesowi ehene amaka.
34 Tafi neme ya tokare ati e nematamonaka ahi:

'Teoso ati e nareka ahi, oko Hiti ni ya: "Tiwitarehi oko
kanihina ka ya.
35 Tiwa me nofara me kitaraba me amake tiwehene, owati
ihi. Tiwariabone tike me mese ya, me tai tikana tiwa"',

Tafi ati nematamonaka Teoso ati kaminari".
36 "Ihayeo me nafi Sesowi te watohi. E ka Hiti amaka waha
Teoso ati ehene. E ka towisawateba amaka waha, Teoso ati
ehene. Efe amaka, Sesowi, te nabowahari, te ba kanahari
awa ya", Betiro ati nematamonaka.
37 Betiro ati me mitaha me yawehemetemoneke. Betiro
me me aate nemetemoneke. "E ka one mati, himata nima
ota nawaharibe waha?" me ati nemetemoneke.

38 "Te ehene hiyara te nofamarima nahi", Betiro ati
nematamonaka. Te iibofarisaba teke Sesowi Kirisito ino
ya Teoso ati somawamabona karo. Teoso Kanamori ta
nebonaka te ni ya.
39 Teoso Kanamori ta nebona ati nareka te ni ya. Te ka
matehe toha, e ka one yama yabo ka me toha, na me ni ya
Teoso Kanamori ta nebona ati nareka. Me nafi Teoso ha na
me ni ya Teoso Kanamori ta nebona ati nareka", Betiro ati
nematamonaka.
40 Betiro Sesowi tamine kaminematamonaka tasa. "Teoso
te aate nahi, tera kasomebana. Te ka yama hiyara fawa
nibeya", ati nematamonaka.
41 Teoso ati me nofawa me iibofarisa me ya me tabaweme-
temoneke, 3000 me toha mati.
42 Sesowi ya tataba me me kanawanehemetemoneke.
Fara me one ya me tabanawi na tohehemetemoneke. Me
nafi tafa, me nafi Teoso ha, na tohehemetemoneke.

Sesowi nonofa me abe nofehemetemoneke.

43 Sesowi ya tataba fara me me kasomi hiha, na hihehe-
temoneke, Teoso ati ehene. Me ihi me awa Sesowi nonofa
Teoso me kahiyaremetemoneke.
44 Sesowi nonofa me abe nofehemetemoneke, me ka yama
nafi me ebe na mati.
45 Me one yobe kihara me me kakawa, na tohehemete-
moneke. Me one yama kihara me me kakawa, yama me
ebe, nemetemoneke.
46 Fara yama we nima teboro wari ka yama ya me tokoma,
me nafi tafa, na tohemetemoneke yobe ya. Yamata me ebe
na tohemetemoneke me yayai na mati,
47 Teoso me kahiyara mati. Me one me me hinofemete-
moneke. Fara yama we nima me totami nemetemoneke e
ka Hiti ati ehene, Teoso me hikasoma mati.

3

*Betiro me ka owa nakitamehimatamonaka, yaka ni wa-
torari.*

1 Yama we one ya Betiro ya Yowao me famaha me
towakamehemetemoneke, teboro wari ka yama ya, Teoso
me ha nabone mati bahi weo tone ya. Soteo me totokoma
tohehemetemoneke, bahi weo tone ya, Teoso me ha nabone
mati.
2 Betiro ya Yowao me famaha me towakiyomemete-
moneke teboro beheri ka yama bari kani ka nokobi ya. Hahi
teboro nokobirine inomatamona amaka hari, nokobi amosa
tohaharo. Me one me ka owa me kakamakehemetemoneke
me tiwa hinahari yaka ni watorari. Fara hikawatehemete

amake. Fara yama we nima kaki me hinehimatamonaka
nokobi amosa ya yinero aate nebonaha, me ni ya, teboro
wari ka yama ya me tokiyoma mati.
3 Betiro mera awehimatamonaka Yowao ya famahari.
"Oko yineroba te ta nahi", ati nematamonaka.
4 Betiro ya Yowao me famaha me hekatomematamonaka.
"Otara tiwahi", Betiro ati nematamonaka.
5 Mera kakatomehimatamonaka. "Oko yineroba me ta
naba me amake", ati boti ati nematamonaka.
6 Betiro ati yana nematamonaka. "Yinero okiha okere.
Haha yama okiha ta onahabanake tiwa ni ya. Sesowi
Kirisito Nasare ka ati ehene tiwarimisabone tike, yaka
tinahaba tiwa", ati nematamonaka.
7 Betiro hinaka kanihina wara hina hoka himise
waremisehimatamonaka. Iso tokataminematamonaka,
yaka terari.
8 Iso tokatamine yora tomisematamonaka wahari. Teme
ya yayaka nematamonaka, hiwa totomi nari. Me ya tabe
tokiyomamematamonaka teboro wari ka yama ya yaka
nawahari. Yora nematamonaka, Teoso ehene kahiyarahari.
9 Teboro toro ka me nafi hiwehimatamonaka, yaka nari,
Teoso kahiyarahari.
10 Me hiwatomatamonaka hibati ya. "Efe amare hari homi
nofahari teboro ka nokobi amosa ya? Yaka nawahari hari
me", ati nemetemoneke.

Betiro mera hiyarematamonaka teboro wari ka yama ya.

11 Warehimatamonaka, Betiro ya Yowao me famaha mera
tama nikimahari. Saromao ka yama bari karaha ya me
nahorikosemetemoneke. Me nahorikosa me ni ya me one
kana ni kamakiemetemoneke, tamine mitatino mati.
12 Betiro mera awe mera hiyarematamonaka. "Himataba
otara te awibanari? Te ati e na te awineke ahi: 'Yama me
wato ka me hikasomehino amaka, me amosate mati', te ati
na te awineke.
13 Teoso ati ehene amaka, Sesowi nofahari, he nanarifa.
Fare Teoso amaka, e ka iti bote me ka Teosomata. Abarao
toha, Isaki toha, Yako toha, e ka iti bote me nafi ka Teoso-
matamona amaka. Sesowi te ta na te amake, ahabebonaha.
Sesowi te nofaramone te ati na te amake, Birato ni ya. Birato
Sesowi tasi tonihebona ati ne amaka. Sesowi tasi toni te
nofara te amake,
14 Sesowi te nofari karo, amosari, Teoso nima nari. Te ka
owa me tasi tonihabone te ati na te amake, te ka owa ehene
itihari.
15 E ka owa era kasomatehi te nabowe amaka. Te
nabowehi Teoso ati ehene kitamenoka. Ota awahareka.

16 Efe ehene amaka hari, te awahari, amosawahari. Te
awate amaka hari, hiyarari. Sesowi ati ehene amaka hari.
Amosaka waha te nafi nokosi ya. Sesowi ati ota nofi ka
amosareka waha".
17 "Sesowi te watore te nabowe amaka, Teoso hinofari. Te
ka hiti me hiwatorehimona onahareka.
18 Teoso ati ehene te nabowehi amaka. Fare atimata nima
yama na amake, ati ehene. Hibati ya hinaka towisawateba
me kaminabone ati nematamonaka, he ati kakamina mati,
me nafi, me one hinabowatehibona me ati na mati.
19 Yama hiyara te hiri namaraba teke waha. Teoso ehene
te amosaba teke waha.
20 Teoso tera kasomeba amaka waha. Teoso ati ehene
Sesowi Kirisito kakehiba amaka te ni ya, efe tamine te
mitahari.
21 Teoso ati ehene sawisa ka mata neme ya. Teoso yama
nafi hiri ni hawa tohe ya Sesowi kamatasehibonaka. Sesowi
kamatasehibona Teoso ati kakamina me ati nemetemoneke,
Teoso ati ehene.
22 Mowisei ati e nematamonaka ahi:

'E ka Hiti te ka Teoso tohe ati ehene te ka owa Teoso ati
kakamina tohatehiba amaka fara owa nima, Teoso ati
kaminebonaha te ni ya. Kaki ya ati te kamitatiyaho.
23 Ati te kamitare ya Teoso tera yabehiba amaka, tera
waka nebonaha',

Mowisei ati nematamonaka.
24 Samoweo yama afani kamina, nematamonaka. Samoweo
nowati ya me one hikamina, hinehemetemoneke, Teoso ati
kakamina mati, me nafi.
25 Teoso ati kakamina me ka noti me te amake. Te ka iti bote
Teoso hiyarematamonaka. Ati e nematamonaka ahi Abarao
hiyarari:

'Yama amosa ya tika noti me me hiri kitehaba me amake
owati ihi, tabora nafi ka mati',

Teoso ati nematamonaka. Te ka iti bote Teoso mera hiyare
ya Teoso tera hiyarematamonaka bisa.
26 Teoso nanarifa kakehareka te ni ya, efe Teoso ati ehene.
Kaki tai tohahareka te ni ya, Teoso ati ehene. Teoso
yama amosa ya tera hiri kanaka, te ka yama hiyara te
nofamarabone ati nari, te nafi", Betiro ati nematamonaka.

4

Betiro ya Yowao me famaha me me hiwatemetemoneke.

1 Sesowi ya tataba me me hiyara me ni ya sasetoti me kakehemetemoneke, satoseo me ya me tabaha mati. Teboro ka saotato mera yoyose toha nematamonaka.

2 Sesowi ya tataba me ati me nofaremetemoneke, me me kanawana mati, e wamisamatehamone me ati na mati, Sesowi wamisame karo.

3 Me me watehemetemoneke. Me me te hinehemetemoneke kateya ya, yama soki ya me kibe nababone mati kateya tori ya. Bahi tokehimatamonaka.

4 Me tamaha Teoso ati me nofawehemetemoneke waha. 5000 me tohehemetemoneke waha.

5 Yama we one ya heoniao me hiri nemetemoneke, Serosarei ya. Towisawa me toha, me ka hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, nemetemoneke, heoniao me hiri na mati.

6 Anasi toha nematamonaka, sasetoti ehebote tohahari, hinaka tataba me ya tabahari ahi, Kaifa, Yowao, Aresatiri, me nafi.

7 Betiro ya Yowao me famaha me me teme narehemetemoneke me nokosi ya. Me me aate hinemetemoneke. "Himata nima te nihino amara? Hike ati eheneno amara?" me ati nemetemoneke.

8 Betiro mera hiyarematamonaka. Teoso Kanamori kitehimatamonaka he ni ya.

9 "Hiti mati, otara te aate na te awineke, ota ehene ota kaminabone ota, e ka owa ota kasoma ota, yaka terari. Te ati e na te awineke ahi: 'Himata nima te nihino yaka nawahara?' te ati na te awineke.

10 Sesowi Kirisito Nasare ka ota aate ne hikasome yaka nawahaka te nokosi ya. Sesowi ehene te watowahi, te nafi waha. Sesowi ehene Ihayeo me nafi watowahi waha. Te nabowe Teoso ati ehene kitame amaka. Te ati ehene me ba hikane amaka awa ya.

11 E ka one yobe betira tohehi me hiri na me nima te nineke. Haha yati te koro towitia nima Sesowi ne awaka, hiyaremona te ati ne kari. Yobe ka yati kitaha nima Sesowi nawahaka waha, yobe sonarabona karo. Sesowi yati nima ne awaka te koro towitiari.

12 Efe Sesowi era kasomate amaka, ohariari. Sesowi tera kasomi watoka, ohariari", Betiro ati nematamonaka.

13 "Hika", me ati nemetemoneke, Betiro ya Yowao me famaha me ati habi bayiha me ati me mitaha mati. "Himataba me ati habi bayineri, yama hani rawi ni me watotera mati? Sesowi ya me tabateni me awineke", me ati nemetemoneke.

14 Me hiwehimatamonaka me hinakitame me ya tabahari. Me ati wataremetemoneke.

15 Me ati ihi me teme nafaremetemoneke yobe beheri ya
mata. Faya me abe hiyaremetemoneke.
16 "Himata nima e nawaharibe waha, ha e?" me ati
nemetemoneke. "Keye amakere. Me hikasome awaka.
Serosarei ka me nafi winaha me hiwehimonaka amosawa-
hari. Amosawahaka.
17 E ati e nawahaba eke ahi: Betiro ya Yowao me famaha
me e aate naba eke, Sesowi tamine me kaminamaraba mati
me ni ya. Faya me tamamaraboneke, Sesowi tamine me
mitahabone mati.
18 Betiro ya Yowao me famaha me me ha nemetemoneke
tasa. Me ati e nemetemoneke ahi: "Sesowi tamine te
hiyaramaraba teke me ni ya waha", me ati nemetemoneke.
19 Betiro ya Yowao me famaha me me hihiyarehemetemoneke. "Te ati ta ota kamitibana? Teoso ati ta ota kamitineke. Te ati hiyakere. Teoso ta ati amosaka.
20 Haha yama ota awaha kamini ota fawa rabone otake.
Haha yama ota mitaha kamini ota fawa rabone otake, me
ati nemetemoneke.
21 "Sesowi tamine te kaminami ya me ni ya tera te
yokohaba teke", me ati nemetemoneke. Me tasi tokani me
hinofaraha me me tasi hikanihemetemoneke, me tamaha
me ihi, me me nofaha mati. Me ka owa amosame ka me
nafi Teoso kahiyarawemetemoneke.
22 Amosawahematamonaka, hinaka ano 40 tohi ya.

Sesowi nonofa Teoso me ha nemetemoneke.

23 Betiro ya Yowao me famaha me tasi tokana me
towakamehemetemoneke fara me one me ni ya. Sasetoti
me ka hiti mati, me nafi ka hiti mati, me na me ati me
kaminemetemoneke fara me one me ni ya.
24 Afa sasetoti me ati tamine me mitaha Teoso me ha
nemetemoneke. "Ota ka Hiti neme hiri tinehemete ama tike.
Wami toha, ma toha, yama nafi hiri tinehemete ama tike.
25 Tiwati ihi ota ka iti Tafi ati e nemataka ahi, Teoso
Kanamori ati kaminari. Fara tiwati nima Tafi ehene
nemataka. Tafi ati e nematamonaka ahi:

'Himataba tabora nafi ka me hamineri? Himataba yama
hiyara me wati nawahineri?
26 Towisawa me abe yoro tokaniha me amake, Teoso me
mowa nabone mati. Me hawa toha me yana tonarake, Teoso
ka towisawa me mowa nabone mati,

Tafi ati nematamonaka.
27 Keye amara awineke. Eroti ya Birato me famaha me
one me ya me tabaha Sesowi me nabowa me amake, tiwa
nanarifa. Ihayeo me toha, bara me toha, na me amake,

Sesowi me nabowa mati. Efe Sesowi towisawa tohaka, tiwati ihi, hibati ya Tafi hikaminehimata.
28 Fara tiwatimete nima me narake, tika towisawa me nabowa mati.
29 Teoso me ati tikamitahi, otara me kakoa mati. Tiwati ihi ota kokoriri raba otake, titamine ota hiyaraba ota. Tiwa nanarifa me ota amake.
30 Tiwa nanarifa Sesowi ino ota hiri ni ya me tikasomabana tike, me kiya na mati. Yama tinamo, tinahabone tike me ni ya", me ati nemetemoneke, Teoso me ha na mati.
31 Teoso hiyari me ahabi ya yobe hene nematamonaka, yobe me ka heoniao hihiri. Me nafi ni ya Teoso Kanamori sawiwehimatamonaka. Teoso ati me kaminawahi ya me watoremetemoneke.

Me abe nofehemetemoneke.

32 Sesowi nonofa me nafi abe nofawehemetemoneke. Fara me one ni ya yama me ebe nemetemoneke, fara yama we nima. Me ka yama me kayawarahabone me ati nemetemoneke.
33 Sesowi ya tataba fara me hiyari totohawa tohehemetemoneke Sesowi ahabe wamisame tamine me kamina mati. Me one me nofahamone me ati nemetemoneke, yama me watohamone me ati na mati.
34 Me ka owa yama kihare ka yamabone me ta na tohawemetemoneke. Yobe me kihaha yobe me ta nemetemoneke, yinerobonaha. Yobe manakone ka yinero me hekamehi
35 me ta na tohehemetemoneke Sesowi ya tataba me ni ya. Sesowi ya tataba yinero me ta nemetemoneke, yinero me kihara me ni ya.
36 Me ka owa Yose tohe refita me ka owa tohe Sibiri ka tohe ino me hinawatematamonaka. Banabe tohawematamonaka, era nanarifa ino weye nawahari.
37 Yobe taboro kihahi yobe taborobona ta ne yobe taboro manakone kakame yinero ta nematamonaka Sesowi ya tataba me ni ya.

5

Anania fati ya famehi me ahabemetemoneke.

1 Me ka owa inomatamona amaka Anania. Fati ya fame yobe taboro me ta nemetemoneke.
2 Anania kakehimatamonaka. Yinero yobe taboro manakone kote tohehi ta nematamonaka Sesowi ya tataba me ni ya. "Me okeyehabana oke", ati boti nematamonaka. Yinero nafi ta nemona ati nematamonaka, yinero nafi amarari. Anania ehene fati hiwatomatamonaka.

3 Betiro Anania hiyarematamonaka. "Himataba Teoso
Kanamori tikeyehabone tirini? Yinero nafi ta tinahamone
tinaha yinero nafi ta tikere Satanaisi ati ehene. Tika yobe
taboro ta timatari ya tika yobe taboro tohehina amaka.
4 Yinero ta timatare ya tika yinero tohehina amaka.
Himataba tiwehene e nineri ahi? Otara tikeyehabone tina
Teoso tikeyehabone tine tike", Betiro ati nematamonaka.
5 Anania Betiro ati mite abowi sonehimatamonaka hibati
ya, ahabari. Anania tamine me mitaha me kakomewemete-
moneke waha, me nafi.
6 Me makiti yetene hinama tohaha hinakamehi me
hikarafehimatamonaka. Anania me hekamehi me hikamo-
matamonaka.
7 Manakobisa bahi terei ne ahabe ya Anania fati ka-
makiemetemoneke. Maki watora kamakia kiyomakeha
8 Betiro aate hinehemetemoneke. "Yama tikaminahi owa
ni ya. Efe yobe taboro manakone yokanano ama, Anania ta
hinahari?" Betiro ati nematamonaka.
"Ee efe manakone yokana amaka", ati nemetemoneke.
9 "Te abe hiyarani te awineke. Teoso Kanamori te totomi
nabone te ati nani te awineke. Yama aawa tinahi nokobi ya.
Tika yibote me kamoha tiwa me towakama naba ama tike",
Betiro ati nematamonaka.
10 Sonatasemetemoneke me nokosi ya hibati ya, ahabaro.
Ahaba me yetene era kakamo me hiwehemetemoneke
ahabaro. Me hekamakiemetemoneke. Fare maki temene
ite ya me hikamoemetemoneke.
11 Sesowi nonofa me nafi kakomewahemetemoneke
waha. Me one me ati me mitaha me kakome nemete-
moneke.

Sesowi nonofa me totamemetemoneke.

12 Sesowi ya tataba me me kasomemetemoneke, me
tamaha mati. Yama me namo, nemetemoneke, Teoso ati
ehene. Me nafi nahorikosemetemoneke teboro ya, Saromao
ka yama bari karaha ya. Me abe nofehemetemoneke.
13 Me one me me hinofehemetemoneke. Me ya me tabi
nofaremetemoneke, me habi bayira mati.
14 Sesowi me nofawa me tamehemetemoneke, me makiti
toha, me fanawi toha, na mati.
15 Me kiya na me me kakiemetemoneke. Me me so
hiniharemetemoneke hawi ya, e fofore mese ya. "Betiro
kamehiba amaka ahi. Bahi firi hikane ya baforine ehene
me kitamaba me amake", me ati nemetemoneke.
16 Tabora one ka me winaha me tamine me mitehemete-
moneke, me me kasoma mati Serosarei beheri ka mati.
Me inamati ihi me rabika me ya me kiya na me tabaha

me yoro tokana me me kakiemetemoneke. Me nafi me kasomemetemoneke.

Sesowi ya tataba me me watehemetemoneke.

17 Faya sasetoti ehebote ya satoseo me nafi tabaha me ati yana nemetemoneke, Sesowi ya tataba me me kakoa mati, me nafi me nofawahi karo.

18 Me me hiwata me me te hinehemetemoneke kateya tori ya.

19 Yama soki enoki ya Teoso nanarifa kateya ka nokobi se kanehimatamonaka. Betiro me ya me tabiyomamemetemoneke. Ati yana nematamonaka.

20 "Te tokomahi. Teboro wari ka yama ya te nahoribeya. Teoso ka hawi te kaminibeya te ka one me ni ya, me nafi", ati nematamonaka.

21 Ati mitati me hiba yama wa ni ya me tokiyomehemetemoneke teboro wari ka yama ya. Sesowi tamine me kaminemetemoneke me ka one me ni ya.

Sasetoti me ka hiti me kamehemetemoneke. Me me ha nemetemoneke, soteo me ka hiti mati, me nafi, heoniao me hiri nabone mati. Betiro me me kakamabone me ati nemetemoneke, me kibehamone mati kateya tori ya.

22 Me nanarifa me tokoma me me wasiremetemoneke kateya ka mati. Me kamaha me me kaminamehemetemoneke.

23 "Kateya ka nokobi boko kanaharake. Saotato me nahoharake kateya ka nokobi beheri ya. Nokobi ota nanaha kana na me watararake kateya tori ya", me ati nemetemoneke.

24 Me ati me mitaha me me wati nawahemetemoneke, sasetoti me ka hiti me toha, saotato me ka towisawa me toha, na mati, teboro kakakatoma mati. "Hika me toha me awineri?" me ati nemetemoneke. "Himata nima me na me fawarini?" me ati boti ati nemetemoneke.

25 Me ka owa kake mera hiyarematamonaka. Mera kaminematamonaka. "Sesowi nonofa kateya ya me te te namone me kibeharake teboro wari ka yama ya me me kanawana mati", ati nematamonaka.

26 Saotato me ka towisawa ya saotato me tabaha me tokomakehemetemoneke Betiro me me kakamabone mati. Me me hiwatarehemetemoneke, me me hinakomeha mati, me me nahabirabone me ati ni karo, yati ya me me banarabone me ati ni karo.

27 Me me hekama me nahohemetemoneke me ka hiti me baikani ya. Sasetoti ehebote me aate hinehemetemoneke.

28 "Ota ati te mitarani te awine? Sesowi ati ya me te kanawanamarahabone ota ati na me nafi te kanawanineke Serosarei ka mati. Ota ehene Sesowi ahabemona te ati na te awineke", ati nematamonaka.

29 "Te ati ota kamitene otake. Teoso ati ta ota kamitineke",
Betiro me ati nemetemoneke, Sesowi ya tataba mati.
30 "E ka iti me ka Teosomata Sesowi nawamisamenoka, te
nabowahari, awa ya te nawanari.
31 Teoso ati ehene Sesowi itarimonaka Teoso ka kanihina
ya, Teoso hinofari. Teoso biti towisawa tohawehimona hine-
himonaka, era kakasoma tohawehimonaha. Ihayeo me ihi
hiyara me ihi me nofamarabone Teoso ati nematamonaka,
Teoso ati somawamabona karo.
32 Teoso ehene ota awate ota amake. Teoso Kanamori
Teoso ehene awa ne awaka, Teoso ta hinahari Teoso ati
nonofa me ni ya", Betiro me ati nemetemoneke.
33 Betiro me ati me kamita me hamehemetemoneke kasiro
ya. Me me nahabinima himisemetemoneke ayata ya.
34 Me ka owa yana nematamonaka mera hiyarebonaha
Kamarieo tohahari. Fariseo tohehimatamonaka, Mowisei
ati kakamina. Me nafi ati nonofa hihehimatamonaka. Ati
ehene Sesowi ya tataba me totonoho nama nemetemoneke
yobe beheri ya mata, fara me one hiyarebonaha, he ati me
mitarabone mati.
35 Ati e nematamonaka ahi: "Me te nahabihabone te ati na
teke, Sesowi nonofa mati. Tera te kakatomahi, me nahabi
te nofa te.
36 Teota yama watohimona ati ne 400 me tohaha he ya me
tabehemetemoneke. Me one hinabowe ya he ati nonofa me
tokarawehemetemoneke tabora one ya. Me ka yama fawa
nemetemoneke me hinofaro.
37 Yama totoyabo ni ya me nafi ini Homa ka me rawi
ni ya Yota me tamaha mera ha nematamonaka, he ya
me tabawamabone mati, me hikeyeha mati. Me one
hinabowa hinehimatamonaka. He ati nonofa me tokarikosa
nemetemoneke.
38 Owati te mita mata, e naro ahi: Me te ahi rima nahi,
Sesowi nonofa mati. Hine me nake. Fara hine me yosi ya
me kiti wataraboneke.
39 Teoso ta me hiyose ya te kitaraba te amake me ihi.
Teoso te mowa nibana?" Kamarieo ati nematamonaka.
Kamarieo ati me nofehemetemoneke.
40 Betiro me me ha nemetemoneke. Me me kosi neme-
temoneke. Me me hora nemetemoneke. "Sesowi tamine te
kaminamaraba teke", me ati nemetemoneke, me me kosi na
mati. Me me sa hisarawehemetemoneke, me tokomabone
mati.
41 Me tokomemetemoneke me ka hiti me baikani ya.
Me yayai nemetemoneke, kokosi ihi me tohi karo, Sesowi
ati me kamini karo. "Sesowi era nofe awaka", me ati
nemetemoneke.
42 Fara yama we nima me me kanawani na tohehemete-
moneke, hiyara amosa Kirisito Sesowi tamine tohaha me

kamina mati, teboro wari ka yama ya, me ka yobe toha, ne mati.

6

Me 7 na me me ha nemetemoneke, me me narifabone mati.

1 Teoso nonofa me totamemetemoneke. Fara yama we nima yamata ta ni me na tohehemetemoneke me fanawi ni ya, me ka yibote me ahaba me nahoa mati. Keresia ka me ati me weye na me yawehemetemoneke, me fanawiri me ka yibote me ahaba me tafe wataramone mati. Me ati e nemetemoneke ahi: "Ihayeo me ati me weye na me fanawiri me ka yibote me ahaba me tafebone te ta nofate amake, ota fanawiri me ka yibote me ahaba me tafebone te ta ra te", me ati nemetemoneke, Keresia ka me ati me weye na mati.

2 Me 12 na me me ha nemetemoneke Teoso ati nonofa mati me me hihiyarahabone mati. "Me tafebone ota ta nabone te ati na Teoso ati kamini ota fawa riyahi.

3 Me te kakatikahi me 7 na mati, me one me hinofa mati, yama me watoha mati, Teoso Kanamori sawi kite ka mati. Ota ati ehene yamata me ebe naboneke, haha mati.

4 Ha ota ta Teoso ha ni ota fawa rabone otake. Teoso ati kamini ota fawarihi, nabone otake", me ati nemetemoneke.

5 Me nafi me ati me hinofemetemoneke. "Efebonaka hari Esitefo, Teoso ati nofahari. Teoso Kanamori kite awaka he ni ya", me ati nemetemoneke. Firibi toha nematamonaka. Borokoro toha, Nikano toha, Timo toha, Baramena toha, Nikorao toha, nematamonaka, Atiokia kari. Nikorao wate ya soteo amare soteo tohawematamonaka, ehebote tohahari.

6 Me me hinamoemetemoneke Sesowi ya tataba me me hiwahabone mati. Sesowi ya tataba Teoso me ha na me yehe me kakibarehemetemoneke afa me tati ya.

7 Sesowi nonofa me totamemetemoneke, Serosarei ka mati, Teoso ati me nofawa mati. Sasetoti me tamaha Sesowi ati me nofawehemetemoneke waha.

Esitefo me watehemetemoneke.

8 Esitefo me tamaha mera kasomematamonaka. Yama watohimatamonaka Teoso ya fame kari.

9 Soteo Esitefo hora ni me yana tokanemetemoneke. Me ka sinakoka inomatamona amaka hari, yama aahi me amara me ka sinakoka ino ya ino tohahari. Haha me Sireni ka me toha, Aresatiria ka me toha, nemetemoneke, soteo mati. Sirisia ka me toha, Asia ka me toha, nemetemoneke, Esitefo me hora na mati, soteo mati.

10 Soteo me ati kasawarimatamonaka, yama watohari, Teoso Kanamori ehene.

11 Yinero me ta nemetemoneke me one ni ya, Esitefo
kamini manakonebonaha. Me abe hiyaremetemoneke,
Esitefo me kamina mati, keye me hiri na mati. Me ati
e nemetemoneke ahi: "Esitefo Mowisei ati nofaremona
ati nareka. Teoso nofarihi, nemona ati nareka. Ati ota
mitahareka", me ati nemetemoneke.
12 Me ati me mita me ati yana nemetemoneke, me ka
hiti me toha, Mowisei ati kakamina me toha, me nafi toha,
na mati, Esitefo me watahabone me ati na mati. Me
tokomake Esitefo me wata me tama hinehimatamonaka. Me
hekamehimatamonaka hiti me ni ya.
13 Me ati ihini keye me hiri na Esitefo me kaminemete-
moneke. "Hehi hiyari fawa nofare amaka, Teoso ka teboro
nofaremona ati nari, Mowisei ati nofarihi, nari", me ati
nemetemoneke.
14 Ati e nareka ahi. Sesowi Nasare ka teboro nabowebona
ati nemona ati nareka, ati ota mitahari. Sesowi ati
ehene Mowisei ati e nofamarabone ati nareka", me ati
nemetemoneke.
15 Me ka hiti me nafi Esitefo awehemetemoneke. Noko
awi e nematamonaka, Teoso nanarifa noko awi nima.

7

Esitefo mera hiyarematamonaka.

1 Sasetoti ehebote ati yana nematamonaka. "Tiwati e
ninihi ahi?" ati nematamonaka.
2 "Ha te okaniso me te toha, okobi me te toha, na owati te
kamitahi", Esitefo ati nematamonaka. "E ka iti Abarao Teoso
amosabote awehimatamonaka, winasa ne ya Mesobotamia
ya, winare ya mata Ara ya".
3 "Teoso ati e nematamonaka ahi:

'Abarao tiwinamarabone tike ahi haha tabora ya, te one
me ni ya. Tiwinibone ka tabora yofi okanabone oke'.

4 Kaoteya ya yana tone toke winawematamonaka Ara ya".
"Yama totoyabo ni ya Abarao bati ahabematamonaka.
Teoso ati ehene kakewe winawematamonaka haha tabora
ya, e wini ka tabora ya.
5 Haha tabora Teoso ta rematamonaka Abarao ni ya. Haha
tabora Teoso ta tehibona ati nematamonaka, Abarao toha,
Abarao hinaka noti me toha, na me ni ya, Abarao biti watare
ya mata.
6 Teoso ati e nematamonaka ahi:

'Abarao tika noti me winatehaba me amake bara me
tabori ya mata. Me ati ihi hine ya me ka yama me ahi
tehaba me amake. Me me kosi tehaba me amake. Me

ka faha fowe 400 tohatehaba me amake, me ni ya yama
nawahi ka faha fowe.
7 Manakobisa me manakone owatehaba ama oke bisa, me
ka hiti me ni ya. Me kaketehaba me amake haha tabora ya,
owa me narifatehaba mati',

Teoso ati nematamonaka".
8 "Teoso ati me nofawa me sowiri atari kote me wisi neme-
temoneke, Teoso ati ehene. Abarao biti nawematamonaka
waha, Isaki. Isaki sowiri ataro bati wisi hisehimatamonaka
amo ni 8 ne ya. Isaki Yako batimatamona amaka. Yako e ka
iti me ka abimatamona amaka, me 12 na mati".

9 "Yose anoti Yose me nofara he me ta nemetemoneke, e
ka iti mati, me one bisa me ni ya, me hekamehibonaha Esito
ya. Teoso sawihimatamonaka Yose ni ya,
10 Yose ahabarebonaha. Teoso ati ehene Farao Esito ka
towisawa tohehi Yose nofehimatamonaka, amosari, yama
watohari. Farao ati ehene Yose mera yosehimatamonaka,
Esito ka mati, me nafi. Yose Farao ka yama kakakatoma
tohabisehimatamonaka.
11 Yama totoyabo ni ya yamata ahabemetemoneke. Esito
ka yamata watamarihi, Kanaha ka yamata watamarihi,
nemetemoneke. Yama hiyamarehemetemoneke. E ka iti
yamata me kanikabone yamata me wasiremetemoneke.
12 Yako yamata tamine mitehimatamonaka, Esito ya
yamata naharo. E ka iti mera yosehimatamonaka, Esito ya
me tokahabone mati, yamata me kanikabone mati.
13 Me tokomatasa Yose me watowehemetemoneke, Yose
hiwa kamine karo me ni ya. Farao Yose anoti mera
awehimatamonaka.
14 Faya Yose anoti me narabi nima nematamonaka, me ka
abi me me kakamabone mati Esito ya, me nafi 75 me toha
mati.
15 Faya Yako tokehimatamonaka waha Esito ya. Wiwina
tohehimatamonaka Esito ya. Ahabawahematamonaka.
Yako ahabe nowati ya yama toyabo ya e ka iti me ahaba
nemetemoneke.
16 Me abowi me hekemetemoneke Sekehe ya, me me te
hinahabone mati yati hoti ya, yati hoti Abarao hikanike-
hemete Amo biti me ni ya".

17 "Yako hinaka noti me totamemetemoneke Esito ya. Faya
Yako hinaka noti me tokomabone Teoso ati nematamonaka
Kanaha ya. Hibati ya Teoso Abarao hiyare ya fara Teoso
yama hikaminemetemone nima Abarao hinaka noti me
nabone Teoso ati nematamonaka waha.
18 Esito ka towisawa bare tohawematamonaka, Yose
awaterari.

19 E ka iti mera keyehematamonaka, mera kakoari.
Ati ehene matehe me me nanahofaramemetemoneke, me
ahababone mati".
20 "Afa yama ya Mowisei watehimatamonaka. Amose-
matamonaka. Hinaka abariko terei nematamonaka, bati me
ya tabahari.
21 Hinakati hisekosehimatamonaka. Farao bite hiti,
"Okatao tohawebonaka waha", ati nemetemoneke. Farao
bite nanayana hihehimatamonaka.
22 Mowisei me hikanawane Esito me ka yama wawatowa
tohehimatamonaka. Yama nafi wawatowa tohe ati aamosa
tohehimatamonaka. Ati me one nonofa hihehimatamon-
aka".
23 "Mowisei ka faha fowe 40 tohi ya fara me one yaka
nebona ati nematamonaka, Ihayeo mati.
24 Fare owa awehimatamonaka, me kosi hinahari. Kosi ni
manakone hiwehimatamonaka, Esito me ka owa nabowa-
hari.
25 Mowisei ati boti e nematamonaka ahi: 'Owa me
nofahaba me awineke. Oko one me okasomabone Teoso
ati ne awaka', ati boti ati nematamonaka".

"Mowisei ehene Ihayeo me nofaremetemoneke, Esito me
ka owa nabowahari.
26 Yama we yotowamaha ya mera awehimatamonaka, me
abe mono na mati, fara me one. Mera ebe kanehimatamon-
aka. 'Himataba te abe mono? Fara me te famineke', ati
nematamonaka.
27 "Me ka owa kite Mowisei yoko towitimatamonaka
beheri ka ya. 'Hibake ati ehene ota ka towisawa tiharibe?
Hibake ati ehene otara tikasomaribe waha?
28 Owa tinabowawaibana? Esito ka owa nabowi nima
owa nabowi tibana waha?' ati nematamonaka".
29 "Efe ati Mowisei mitati kana nawahematamonaka.
Tokehimatamonaka Mitiha ya. Mitiha me ka owa amare
winawematamonaka Mitiha ya. Fanahi biti me fameheme-
temoneke.
30 Mitiha ya wine ka hinaka faha fowe 40 tohehemete-
moneke".

"Yama we one ya Mowisei wehimatamonaka yama
honara ya, Sinai ka yati beri ya. Teoso nanarifa kakehi-
matamonaka Mowisei ni ya, yama hiri ni tohahari, atiwa
hatihi ka yama hiri ni.
31 Mowisei yama hiri ni awe, 'Ami', ati nematamonaka.
Hike ya toka nematamonaka, yama hiri ni awehibonaha
ayata ya".

"Teoso ati yana nematamonaka fahi.
32 'Iti me ka Teoso ama oke. Abarao, Isaki, Yako, me na
me ka Teoso ama oke', ati nematamonaka".

"Mowisei wawawa kawahematamonaka, yama awi nofarari, kakome karo".

33 "'Titeme bori sota tikanahi. Haha wami tiwi ka oko wami amake', Teoso ati nematamonaka.

34 'Me owahara oke, oko mati Esito ya, me me hikakoa mati. Me ati omitarake, me sokoko na mati. Okehara oke, me okasomahabone owa. Hima, tiwa oyosemahabone oke, tikamabone tiwa Esito ya', ati nematamonaka".

35 "Efe Mowisei Teoso ati ehene towisawa tohehimatamonaka, Teoso ati ehene, mera kasomebonaha. Teoso nanarifa atiwa tohe Mowisei hiwe Teoso ati kaminematamonaka".

"Efe Mowisei fara me one hinofibarematamonaka baha. Me ati e nibehemetemoneke ahi, 'Hike ati ehene ota ka towisawa tiharibe? Hike ati ehene otara tikasomaribe waha?' me ati nibehemetemoneke baha".

36 "Yama tamaha Mowisei hiri nematamonaka Esito ya. Yama one hiri, nematamonaka faha Mawara itaha ya. Mera totimakehimatamonaka Esito ya. Yama honara ya yama tamaha hiri, nematamonaka, me ka fa fowe 40 tohi ya".

37 "Efe Mowisei ati e nematamonaka ahi, Ihayeo me narabi kaminari: 'Teoso ati ehene te ka owa Teoso ati kakamina tohatehiba amaka fara owa nima', ati nematamonaka.

38 Efe Mowisei me ya tabe me nafi nahohemetemoneke yama honara ya, Teoso nanarifa ya me tabaha mati. Mowisei me ya tabe Teoso nanarifa mera hiyarematamonaka, me nahoha mati Sinai wai ka ya. Teoso ati Teoso nanarifa ta nematamonaka Mowisei ni ya, ahabaterabonehe, Mowisei ta hinahabonehe e ni ya".

39 "E ka iti ati me hinofarehimatamonaka. Me yoko hiwitimatamonaka, me hinofarahari, Esito me nofa mati.

40 Arao me aate nemetemoneke. 'Himataba Mowisei era kakame amara? Mowisei fawa nareka. Hika tohe awara? E ka Teoso kanamoriba hiri tinahabana tike, e nokosi ya me tiwa hiwaharehibana'.

41 Afa yama ya bowi maki biti kanamori me hiri nemetemoneke. Yama me ta nemetemoneke bowi kanamori ni ya. Haha yama me hiri hinaha ka ayaka me hiri nemetemoneke".

42 "Teoso tonokowahawitimatamonaka ha ya. Hine amowa me me nofahabone ati nematamonaka waha. Teoso ati kakamina me ka yama hani e nemetemoneke ahi:

> 'Oko yamaba amara awineke, te kakamaro. Oko bani meba me amara me awineke, me te waka na mati, me te tabasi na mati, yama honara ya te sawiha te, te ka fa fowe 40 tohaha te.

43 Moreki ka yobebona te hiri na teke. Te ka teoso Hefa
tohehi ka amowa kanamori te hiri na teke. Efe teoso
kanamori te hiri na teke, nokosi ya te mowi kanisabone te.
Owati ihi te winawahaba teke Babironia ka yama kowani
one ya',

Teoso ati nematamonaka".
44 "Teoso ka yobe makari tohe sawihimatamonaka e ka iti
me ni ya, yama honara ya. Efe yobe kanamori Mowisei hiwe
efe nima ne me hiri hinehimatamonaka, tamine Mowisei
himitari, Teoso hikaminahari.
45 E ka iti me ka yobebona Teoso ta hine me hekemata-
monaka ahi, Sesowe ya me taba mati, bara me tabori
me ihawabone mati. E ka iti me nokosi ya Teoso ati
ehene me tokarikosemetemoneke. Teoso ka yobe sawisa
nematamonaka Tafi wate ya.
46 Teoso Tafi nofehimatamonaka. Tafi Teoso aate nemata-
monaka, Teoso ka yobebona hiri nebonaha, Yako ka Teoso.
47 Saromao ta yobe hiri nematamonaka, Teoso ka yobe-
bonaha".
48 "Teoso nafite amaka. Winareba amaka yobe toro ya, e
hiri nari. Teoso ati kakamina ati e nematamonaka ahi:

49 '"Neme oko iitari toha, wami owisi kakawa toha,
te amake. Himata nima yobe ne te hiri ribe, oko
yobebonaha? Hika hasi oribe?" Teoso ati nareka.
50 "Haha yama nafi hiri onahamaro ama oke", ati nareka'".

51 "Te kasiro nofa te amake, Teoso ati te nofara te. Te
ati mese ka Teoso nofahamone te ati na te ati boti ta Teoso
nofakere. Teoso ati miti te nofatere amaka. Teoso Kanamori
ati miti te nofarihi, te te amake. Te ka iti me ihi tima te
ehene nineke.
52 Te ka iti me me nonofa toharemetemoneke, Teoso
ati kakamina mati. Teoso ati kakamina e ka owa
me kaminemetemoneke, kaketehibana, amosari. Efe te
nabowahareka, te ta nari me one ni ya.
53 Teoso nanarifa Teoso ka yama hani me ta nemete-
moneke, te ka yama hanibonehe. Afa yama hani ati te
nofakere", Esitefo ati nematamonaka.

Esitefo me nabowemetemoneke.

54 Afa hiyara me mitaha me ati boti hamehemetemoneke
kasiro ya. Me ini yiki tokanemetemoneke, katoma me hiri
na mati kasiro ya.
55 Esitefo Teoso Kanamori he ni ya sawi ka neme awehi-
matamonaka. Teoso ka yama oye awe Sesowi awehimata-
monaka, wahari Teoso beheri ya, Teoso ka kanihina ka ya.

56 "Neme te awa ha, hine ebe kanaharo. E ka owa
amosabote waka Teoso ka kanihina ka ya", Esitefo ati
nematamonaka.
57 Me eri kana me narabi me bari karawemetemoneke.
Me tokehemetemoneke Esitefo ni ka ya, me nafi, he me fito
kana mati.
58 Me hekamehimatamonaka sitati beheri ya, me hi-
banebanoho yati ibe ya. Esitefo me hora na hine me sota
nemetemoneke. Me ka makari me so tonihemetemoneke
me ka owa yeteneri wehi ni ya. Inomatamona amaka Saoro.
59 Esitefo me hibane ha ni yana nematamonaka. "Oko
Hiti Sesowi oko kanamori wara tinahi", ha ni ati nemata-
monaka.
60 Sonarise iso yobati kawarisematamonaka. Ha ni
kitehimatamonaka. "Teoso yama hiyara wati tiwahariyahi,
me hiri hinaharo owa ni ya", ati nematamonaka. Ha ni fawa
nise ya amo nisehimatamonaka.

8

Saoro Sesowi nonofa mera wati kanehimatamonaka.

1 Saoro haha yama nofehimatamonaka, Esitefo me
nabowi karo. Faya me me nofamarehemetemoneke, Sesowi
nonofa mati, Serosarei ka mati. Sesowi nonofa me nafi
tokarawehemetemoneke tabora one ya. Soteya me one toka,
Samaria me one toka, nemetemoneke. Sesowi ya tataba me
ta me sawihemetemoneke Serosarei ya.
2 Esitefo me one Teoso me nofaha Esitefo me kamohe-
metemoneke. Me ohi nemetemoneke, me ohi ni kita mati.
3 Faya Saoro mera wati kanehimatamonaka fahi, Sesowi
nonofa mati. Toka nawaharehimatamonaka, me ka yobe
nafi ya, mera towakamehibonaha, me kibehabone mati
kateya ya, me makiti ya me fanawi tabaharo.
4 Sesowi nonofa me one fawa na tabora one ya hiyara
amosa me kaminarawemetemoneke.

Hiyara amosa me kaminemetemoneke Samaria ya.

5 Firibi tokehimatamonaka sitati Samaria ya. Samaria
ya kobo ne Teoso ka towisawa tamine kaminematamonaka
bara me ni ya.
6 Hine me yoro tokaniwamemetemoneke, hiyara me mi-
tahabone mati. Me ati wataremetemoneke, me nafi. Firibi
ati me kamita Firibi mera kasome me awa, nemetemoneke.
7 Me tamehemetemoneke, me rabika mati, me inamati
ihi. Me inamati kiyari nemetemoneke, me tokoma mati.
Me yaka ni watora mera kasomematamonaka. Me yaka ni
yokana tohara mera kasoma, nematamonaka.
8 Haha tabora ka me yayai nemetemoneke.

9 Me ka owa sasawi tohehimatamonaka, yama wato-
himona ati nari haha tabora ya, Firibi kakere ya mata.
Inomatamona amaka Simao. Yama watari ya yama nanamo
tohehimatamonaka me ni ya. "Himata amari ha?" me aati
tohehemetemoneke, ehene awati mati.
10 Me nafi aawa hihehimatamonaka, haha yama hiri
nari. Yinero me kiha me toha, yinero me kihara me toha,
nemetemoneke. Me ati e nemetemoneke ahi: "Teoso amaka,
yama watohari", me ati nemetemoneke.
11 Ati me kakamita hihehimatamonaka, haha yama hiri
hinaha me hinofaro.
12 Firibi ati e nematamonaka me ni ya. Teoso e nafi
ka towisawa tohatehibona ati nematamonaka. Hiyara
amosa Sesowi Kirisito tamine tohaha kaminematamonaka
me ni ya. Teoso tamine me nofehemetemoneke. Me
hihibofarisemetemoneke. Me makiti toha, me fanawi toha,
nemetemoneke.
13 Efe Simao Sesowi ati nofawatase ibofarisabisebona
ati nematamonaka. Ibofarisi hawa tohe ya Firibi ya
famawehimatamonaka. Firibi awehimatamonaka, mera
kasomari. "Himata amari ha?" ati nematamonaka.
14 Serosarei ya Sesowi ya tataba me tamine me mitehe-
metemoneke, Teoso ati me nofawa mati, Samaria ka mati.
Betiro ya Yowao me fama me me tokayosemakehemete-
moneke, me towakamakiabone mati Samaria ya.
15 Me kobo tokanamakia Teoso me ha nemetemoneke,
Teoso Kanamori kakehibonaha me ni ya.
16 Teoso Kanamori kobo namatarematamonaka me ni ya
mata. Me ibofarisi hawa tohi ya Sesowi ino ta me hiri
nemetemoneke.
17 Faya Betiro ya Yowao me famaha me tati ya me ye me
kakibari ya Teoso Kanamori kakehimatamonaka me ni ya.
18 Simao Teoso Kanamori kaki awehimatamonaka, Sesowi
ya tataba me tati ya me ye me kakibareha me ihi. Simao
yinero kakamematamonaka Betiro me ni ya.
19 "Haha yama owatoabone onahara oke. Oyehe owak-
ibariabone onahara oke me tati ya, Teoso Kanamori kaki-
bona karo me ni ya", ati nematamonaka.
20 "Tika yinero kihi tihababone tike, Teoso ka yama
tikanikabone tinaha tiwa yinero ya", Betiro ati nematamon-
aka.
21 "Haha yama tiwatoraba ama tike, tiwati boti hiyari karo
Teoso ni ya.
22 Haha yama hiri tina hiri tinamarahabone tike. Teoso
aate tinahabone tike tiwati boti wati nawahamarabona
karo, hiyararo.

23 Tiwa owa oke, ota nima tinahabone tina tiwa, yama
hiyara hiri tina tiwa", Betiro ati nematamonaka.
24 Owa te ha kanahi Teoso ni ya. Haha yama tikamina
kakeriyahi owa ni ya, Simao ati nematamonaka.
25 Yama we one ya Teoso ati kamini me hawa toha me
towakamehemetemoneke Serosarei hawi ya. Hawi ya me
towakama hiyara amosa me kaminemetemoneke Samaria
ka me nafi me ni ya, fara tabora nafi nima.

Firibi Etiobia ka me ka owa hiyarematamonaka.

26 Teoso nanarifa Firibi hiyarematamonaka. "Tikamahi
bahi kakamaki beheri ya, Kasa hawi ya. E winahaba
watakere fahi", ati nematamonaka.
27-28 Tokomematamonaka fahi. Faya bare awehimata-
monaka, itariari kaho toro ya, Etiobia ka me ka owa,
tokomebonanoho fare taboro ya. Katasi nanarifa tohehi-
matamonaka, Katasi Etiobia me ka towisawa fana. Katasi ka
yinero kakakatoma tohehimatamonaka. Teoso ha nebona
tokehimatamonaka Serosarei ya. Manakobisa hawa tohe
tokomebona ati nematamonaka fare taboro ya. Kaho
toro ya foye yama hani ati yabehimatamonaka, Teoso ati
kakamina Isaiya tohe ka yama hani.
29 Teoso Kanamori Firibi narabo nima nematamonaka.
"Tikamakehi kaho beheri ya".
30 Firibi bete nawahematamonaka. Ati himitematamon-
aka, Isaiya ka yama hani ati yabahari. "Yama hani ati
tiwatoa awine, ati tiyabaro?" Firibi ati nematamonaka.
31 "Himata nima yama hani ati miti oribe? Owa me
kanawanahaba me watakere ahi", ati nematamonaka.
Ati ehene Firibi tofoyamisematamonaka kaho toro ya.
32 Firibi ya fame Teoso ka yama hani ati yabehimatamon-
aka ahi:

"Ofeya nima nareka, me hekamahari, me hinabowe-
bonaha. Ofeya kone me wisi hinaha ati watatera
amake. Afa ofeya tima nareka, ati watarari.
33 Yama hiyara me hiri narake, he me kakoa mati. Me
hinabowe hinaka noti me watateraba me amake",

ati nematamonaka, Teoso ka yama hani ati yabahari.
34 Firibi aate nematamonaka. "Tiwa aate onahabone
onahara oke. Hikemata awaraya, Teoso ati kakamina
hikaminehimata? Fare hiwa kaminemata ati ama? Bare
kaminemata ati ama?" ati nematamonaka.
35 Firibi ati yana nematamonaka. Afa hiyara kamine
Sesowi tamine kaminawahematamonaka waha.

36-37 Me yaka kanehemetemoneke hawi ya. Me yaka
kana fa kaya na me awa ati yana nematamonaka. "Faha
tiwa ha", ati nematamonaka. 'Owa tibofarisibana?" ati
nematamonaka.
38 Ati ehene he nanarifa kaho ma tonihematamonaka.
Me kakisemetemoneke, Firibi ya famahari. Me fami
tokobokawite Firibi hibofarisematamonaka.
39 Firibi hibofarise me kakimisama Firibi fawa neno fawa
ni awarematamonaka. Teoso Kanamori Firibi towakame-
himatamonaka. Etiobia me ka owa towakame yayai
nematamonaka waha.
40 Firibi tasi towitimatamonaka tabora bara ya, Asoto
ya. Yaka nematamonaka Sesareya hawi ya, hiyara amosa
kaminari tabora nafi ya.

9

Saoro Sesowi awehimatamonaka Tamasiko hawi ya.

1 Saoro mera waka nebona ati nematamonaka, e ka Hiti
nonofa mati. Tokehimatamonaka sasetoti ehebote ni ya.
2 Saoro ati ehene towisawa yama hani rawi kanehimata-
monaka sinakoka ka me ka yama hanibonehe, Tamasiko
ka mati. Saoro ehene e nematamonaka ahi, sasetoti
ehebote hiyosehari: Teoso ati nonofa mera wasihibona ati
nematamonaka, me hiwatabone mati, me wete hinahabone
mati, me hekamahabone mati Serosarei ya. Me makiti toha,
me fanawi toha, nabone ati nematamonaka.
3 Tokomake Tamasiko yabori ya yama oye awehimata-
monaka. Yama oye neme ya kisaha he boko kanisemete-
moneke.
4 Sonarisehimatamonaka. Me ka owa ati mitehimata-
monaka. **"Saoro, Saoro himataba yama hiyara hiri
tinahabone tine tiri owa ni ya?"** ati nematamonaka.
5 "Hibake ama tiri?" Saoro ati nematamonaka.
**"Sesowi ama oke. Ha owa yama hiyara hiri tina-
habone tine tike owa ni ya",** ati nematamonaka.
6 **"Tiwamisamahi. Tikamibeya sitati ya. Tinarabo
me nima naba me amake, yama hiri tinahaba timita
tiwatoabone tiwa",** ati nematamonaka.
7 Saoro ya me tabaha Sesowi ati me mitehemetemoneke.
Me ati wataremetemoneke. Sesowi ati me mitaha me
hiwarematamonaka.
8 Saoro me towakamehemetemoneke. Saoro noko we
tokane yama awamare mano me wara hine me hekame-
himatamonaka Tamasiko ya.
9 Yama we terei ni ya yama awamarematamonaka mata.
Tafarihi, fa fawarihi, nematamonaka.

10 Me ka owa nehimatamonaka Tamasiko ya, Anania
tohahari, Sesowi nonofa tohahari. Inamati awe Sesowi ati
mitehimatamonaka. **"Anania",** Sesowi ati nematamonaka.
"Sesowi owa oke ahi", Anania ati nematamonaka.
11 **"Yana tinahi. Tikamibeya howa sohi tonaha ya. Me**
ka owa siba tibeya, sitati Taso ka me ka owa, sawihari
Yota taboro ya. Ino amaka Saoro. Teoso ha nareka.
12 **Me ka owa Anania tohe awahareka, Teoso hi-**
namoari, kiyomakehari, ye kakibarehibonaha he ni ya,
noko awamebonaha", Sesowi ati nematamonaka.
13 "Sesowi me tamaha me hikaminareka owa ni ya, mera
kakomonaha, tiwa nonofa mati, Serosarei ka mati.
14 Sasetoti me ka hiti me hiyosemonaka, mera wete
nebonaha, tiwini me hiri na mati ahi", Anania ati nemata-
monaka.
15 **"Tikamahi fahi. Owati ihi owa kaminebonaka bara**
me toha, me ka towisawa me toha, Ihayeo me toha, na
me ni ya.
16 **Owati e nabana oke ahi: 'Tiwa me kakotehaba**
me amake, owati tinofa tiwa. Yama nawaha hiri
titehabone tike, me ihi', onahabana oke he ni ya",
Sesowi ati nematamonaka.
17 Faya Anania tokomake tokiyomamakehimatamonaka
Saoro sawi ka yobe ya. Yehe kakibarehimatamonaka Saoro
mese ya. "Saoro ota ka niso ama tike waha. E ka owa Sesowi
tohe owa yosehareka, efe tiwehinoho, tikamake tiwa hawi
ya. Efe owa yose ati ehene yama tiwamabone tike tasa.
Ati ehene Teoso Kanamori kitehiba amaka tiwa ni ya", ati
nematamonaka.
18 Aba me atari nima yama na kasohemetemoneke hibati
ya, he noko ya. Saoro noko awamatasematamonaka. Yana
ne me one hibofarisematamonaka faha ya.
19 Tefebona me ta hine kitamematamonaka. Amo ni
tatama raba nematamonaka, me ya tabahari, Sesowi nonofa
mati, Tamasiko ya.
20 Hiyari yana tonehimatamonaka fahi, Sesowi tamine
kaminari sinakoka ka me ni ya. Sesowi Teoso bitimona
Saoro ati nematamonaka.
21 Ati mitati "Hika", me ati nemetemoneke, me nafi. "Efe
amare hari, mera nahabihari, me nafi, Sesowi ino me hiri
na mati, Serosarei ka mati? Efe amare, kamakiari ahi, mera
wete nebona ati nenoho, mera towakamehibonaha sasetoti
me ka hiti me ni ya?" me ati nemetemoneke.
22 Saoro ta kikita nama nematamonaka. Soteo me
kitaremetemoneke, Saoro ehene, Tamasiko ka mati. Saoro
ati amosemona me ati nemetemoneke. Kirisitomona me
ati nemetemoneke, Sesowi. "Keye amakereni", me ati
nemetemoneke.

23 Yama we tami ya soteo Saoro me wati kanehemetemoneke, me hinabowebonaha.
24 Me ka owa Saoro hiyarematamonaka. "Soteo tiwa me wati kanahara tike", ati nematamonaka. Soteo sitati ka nokobi me noki kanehemetemoneke, Saoro me noki na mati, me hinabowebonaha.
25 Sesowi nonofa me hekamehimatamonaka. Me hikanakiyomehimatamonaka sitati bari kani hoti ya. Me hikanakisakematamonaka foyahari boro ebote tori ya, mato kihaharo.

Saoro tokomematamonaka Serosarei ya.

26 Tokome kobo tonamematamonaka Serosarei ya. Kobo toname me ya tabehibona ati nematamonaka, Sesowi nonofa mati. Me nafi hinakomehematamonaka. "Sesowi onofa oke waha", ati ne ati me hinofarehimatamonaka, keye hiri nemona me hine kari.
27 Banabe ya fami oharimatamonaka. Banabe hekamematamonaka Sesowi ya tataba me ni ya. Hine kaminematamonaka me ni ya, Sesowi awahari Tamasiko hawi ya. Sesowi hihiyaremona ati nematamonaka. Sesowi tamine kaminemona ati nematamonaka ahi Tamasiko ya. Kokoriri remona ati nematamonaka, Sesowi kaminari.
28 Sawihimatamonaka Sesowi ya tataba me ya tabahari waha, Serosarei ya. Yobe owa ya toke Sesowi tamine kamina, yobe owa ya tokawatase Sesowi tamine kaminatasa, nematamonaka, kokoriri rari.
29 Sesowi tamine kamina, nematamonaka Keresia ka me ati ya me ati tohaha me ni ya. Ati me hinofare ati fawa rematamonaka. Me hinabowebona me hinehimatamonaka.
30 Sesowi nonofa me ati me mitaha me hekamehimatamonaka Sesareya ya. Me hiyosemehimatamonaka Taso ya.
31 Faya Sesowi nonofa me me kakoaba me watamarehemetemoneke waha, Soteya ya. Karireya toha, Samaria toha, na ya me watamarehemetemoneke. Teoso ati me nofaha Teoso Kanamori me hikasoma me totamemetemoneke.

Betiro sawihimatamonaka Rita ya Sobi famaha ya.

32 Betiro toki tama, fara tabora nima. Mera yaka, nematamonaka, Sesowi nonofa mati Rita ya.
33 Me ka owa awehimatamonaka, Eneya tohahari, yaka terari. Hinaka fa fowe 8 tohehemetemoneke, forehari yama kowi awa kihaha ya.
34 Betiro hihiyarehimatamonaka. "Eneya Sesowi Kirisito tiwa kasomeba amaka. Tiwamisahi. Tika yama kowi rofi tiwahahi", ati nematamonaka. Hibati ya wamisehimatamonaka.

35 Haha me nafi Rita ya me winaha me hiwehi Sesowi ati me nofawemetemoneke, Saroni ka tabora ka me ya me taba mati.
36 Yama we one ya Betiro me ha nemetemoneke, tokomebonaha Sobi ya. Sobi yaboremetemoneke Rita ya. Tabita winehemetemoneke Sobi ya, Sesowi nonofa tohaharo. Keresia ka me ati ka inimetemone amake, Toka. Keresia ka me ati ka bato inomatamona amaka, Toka. Fara me one narifi totoha tohehemetemoneke. Yinero ta na tohehemetemoneke me one yinero kihara me ni ya.
37 Betiro tohasa nematamonaka Rita ya. Tabita yama kome awaha ahabemetemoneke. Abowi me soko hinehemetemoneke. Me hekibarimisemetemoneke neme ka ya.
38 Sesowi nonofa Betiro tamine me mitehemetemoneke, sawihari Rita ya. Me me tokayosemakehemetemoneke, me famaha mati, Betiro me ha nabone mati. "Betiro te yosemakabote niyahi", me ati nemetemoneke.
39 Betiro yana tone me ya totabamehimatamonaka. Me kobo tonama me hekimisamakimatamonaka neme ka ya. Tabita ya tatabarawa ohi narawemetemoneke, Betiro ya tabarawaharo. Me ka yibote me watamarawarehemetemoneke. Makari namorawehemetemoneke, Toka ka makari hiri ni. Makari mese ka toha, boti ka toha, nemetemoneke, me hinamoaro.
40 Betiro mera toyosemehimatamonaka, me nafi. Iso yobati ya warehi Teoso ha nematamonaka. Ki nawahamehimatamonaka Toka abowi ni ka ya. "Tabita yana tinahi", ati nematamonaka. Abowi foreha noki we tokana Betiro awehemetemoneke. Itarimisemetemoneke.
41 Mano ta towiti hinawaremisehemetemoneke.
Me fanawi ha nematamonaka, me ka yibote me ahaba mati. Me one toha nemetemoneke, Sesowi nonofa mati. Me ni ya hinamoemetemoneke kitamaro.
42 Sobi ka me nafi Betiro ehene tamine me mitehemetemoneke. Sesowi me nofawemetemoneke, me tama mati.
43 Betiro sawi yabohimatamonaka Sobi ya, Simao ka yobe ya, bani me atari hihiri tohahari.

10

Betiro Koneyo hiyarematamonaka.

1 Yama we one ya Betiro me ha nemetemoneke, tokomebonaha Sesareya ya. Sesareya ya me ka owa winehimatamonaka, Koneyo tohahari, saotato mera yoyose tohahari, Homa ka saotato mati. Itaria me tohehemetemoneke, me ini.
2 Koneyo Teoso nofehimatamonaka. Yobe fare ohari ka Teoso me nofehemetemoneke, me nafi. Yamata ta ni

fare totoha tohehimatamonaka soteo me ni ya, yamata me
kihara mati. Teoso haha tohehimatamonaka.
3 Yama we one ya Teoso nanarifa awehimatamonaka,
Teoso hinamoari, kakehinoho he ni ya, bai weo tone ya.
"Koneyo", ati nematamonaka.
4 Koneyo hekatome he yofina tonihamisematamonaka.
"Hinamati himata ebe?" ati nematamonaka.
"Teoso tiwehene awaka, hiri tinaharo, Teoso ha, te one
me ka yamabone ta, tinaha tiwa. Teoso tiwa nofaka.
5 Me tikayosemakehi Sobi ya, Simao me ha nabone mati,
Betiro tohahari,
6 winahari Simao ka yobe ya, Simao bani me atari hihiri
tohahari. Hinaka yobe warebase awaka ma witi ya", ati
nematamonaka.
7 Teoso nanarifa hiyari fawa ne ya tokomematamonaka.
Koneyo me famaha mera ha nematamonaka, he nanarifa
mati. Saotato ha, nematamonaka, Teoso ati nonofa toha-
hari, he nanarifa tohahari.
8 Me ka yamabone kamine mera toyosemakematamon-
aka, me tokomakehabone mati Sobi ya.
9 Me tokomake yobe wari yabore ya me yaka namaki ya
Betiro tokomisehimatamonaka yobe bari ya, bai nokorise
ya, Teoso ha nebonaha.
10 Fimihi tafinima nematamonaka. Me one yamata
wasihemetemoneke bofe ya. Yama awehimatamonaka,
wata nima naro.
11 Neme hine naha kana ya yama kakisemetemoneke,
makari nima naro. Tama kanaha nima na kakisa kaw-
itarisemetemoneke bofe ya.
12 Bani me nafi yoro tokana me kibehemetemoneke
makari tori ya. Neme ka me toha, bofe ka me toha,
nemetemoneke, me yoro tokana mati.
13 Hinamati ati mitehimatamonaka. "Tiwarimisamahi.
Bani me waka tinahi, me tikababa mati", ati nematamon-
aka.
14 "Teoso me okobarahabone oke. Haha bani me oko-
batera me amake, me hiyara mati. Haha bani me e
kabateramone me amake haro", ati nematamonaka.
15 Hinamati ati yana namatasematamonaka. "Tiwati e
rima na fahi. Teoso ati ehene me amosawahake waha", ati
nematamonaka.
16 Betiro yama kakisi terei na awa, hinamati ati yana ni
terei ne mita, ne ya makari towakimisamehemetemoneke
neme ya.
17 "Himata amari ha?" Betiro ati boti ati nematamonaka.
Betiro yama wati nawahasa ne ya Simao ka yobe me wasi-
hemetemoneke, Koneyo nanarifa mati. Yobe me wasiha me
nahohemetemoneke nokobi wani ya.

18 Me me ha nemetemoneke. "Simao Betiro tohehi wine
awa ahi, hahi yobe ya?" me ati nemetemoneke.

19 Betiro yama hiwaha wati nawahasa ne Teoso Kanamori
hihiyarehimatamonaka. "Me kamakiarake, me terei na
mati.
20 Yana tinahi. Me tiwibeya. Tiwa me siba nineke. Me ya
titabamibote tibeya. Owati ihi amake", ati nematamonaka.

21 Betiro yana ne kisamematamonaka me ni ya. "Owa te
awahi. Owa amake haro, owa te siba nani te. Himataba te
kake ahi?" ati nematamonaka.

22 "Teoso nanarifa Koneyo yosehimonaka, tiwa ha
nebonaha, tiwati mitehibonaha. Koneyo saotato mera
yoyose amaka, Homa ka saotato mati. Amosaka, Teoso
nofahari. Soteo me nafi ehene hinofa hika", me ati
nemetemoneke.

23 Betiro ati ehene me tokiyoma me amo nemetemoneke.
Yama wamini ya me yana tona me tokomemetemoneke,
Betiro ya me totabama mati. Sobi ka me one Sesowi nonofa
me tohaha me ya me totabamehemetemoneke.

24 Yama we one ya me kobo tonamemetemoneke Sesareya
ya. Koneyo mera noki nematamonaka. Koneyo me one
ha nematamonaka, me kakehabone mati Koneyo taboro ya,
Betiro me noki nabone mati.
25 Betiro tokiyome Koneyo kobo ne Koneyo sonarisehi-
matamonaka Betiro nokosi ya. "Titamina tike', ati nemata-
monaka.

26 Betiro hinawamisamematamonaka. "Tiwahi. Tiwa
nima one oke", ati nematamonaka.

27 Betiro hihiyarehimatamonaka. Tokiyome mera awehi-
matamonaka, me tamaha mati.
28 Mera hiyarematamonaka. "Soteo me ota toha ota ehene
te watoteha te amake. Bara me ya ota tabatera ota amake.
Bara me ka yobe ya ota tokiyomatera ota amake. Teoso owa
hiyarare oke. Bara me te tohaha fara ota nima te namone
Teoso ati nareka.
29 Makoni okine oke ahi. Yayai onahara oke, owa me ha
na owa. Tera aate onahabone onahara oke ahi. Himataba
owa te ha rini?" ati nematamonaka.

30 Koneyo ati e nematamonaka ahi: "Oko amo ni terei na
ahabara oke, Teoso ha ona owa oko yobe ya. Efe bahi nima
bahi naka. Teoso ha ona bare owahara oke ahi onokosi ya.
Hinaka makari oya kanaharake.

31 Ati e nareka ahi: 'Koneyo Teoso tiwati nofaka, ha
tinahari. Tiwa awahareka, yama ta tina tiwa, yama me
kihara me ni ya.

32 Me tiyosemakihi Sobi ya, Simao me kakamaba mati,
Betiro tohahari, sawihari Simao ka yobe ya, Simao bani me
atari hihiri tohahari, winahari ma witi ya', ati nareka.
33 Me toyosemakikabote onahara oke, tiwa me kakam-
abone mati. Titamina tike, tikeha tiwa. Ota nafi tohineke
haro, tiwati ota mitahabone ota. Teoso era kakatomaka.
Yama nafi tikaminahi, Teoso hikaminahanihi tiwa ni ya",
ati nematamonaka.

34 Betiro ati yana nematamonaka waha. "Teoso ati omita
oke waha. Soteo me nima bara me nineke, Teoso me hinofa
mati.
35 Teoso e nofehi era nofate amaka, yama amosa e hiri
naro, tabora nafi ka me e tohaha e.
36 Teoso Ihayeo mera hiyarerika, hiyara amosa kaminari.
E nafi ehene amosawahabone Teoso ati naka, Teoso yawi
fawa ne karo, Sesowi Kirisito ehene. Efe e nafi ka towisawa
amaka waha.
37 Ehene tamine te mitate amaka, Sesowi. Yowao Teoso
tamine kaminemarika me ni ya. Mera iibofarisemarika.
Yowao nowati ya Sesowi hiyari yana tonehimari amaka
Karireya ya. Yaka nemari amaka tabora nafi nima, Soteya
ya.
38 Teoso Kanamori yosehimatamonaka, sawihibonaha
Sesowi ni ya. Yama watohimari amaka, era nanakitama
tohahari, Teoso ati ehene, Sesowi Nasare kari. Yaka
nawahare mera nakitamehimarika. Teoso he ni ya sawi me
nafi kasomemarika, me rabika mati, Satanaisi ehene.
39 Ehene nafi ota awehimarika, sawihari Serosarei ya.
Ehene ota awa, nemarika, soteo me tabori nafi ya yaka
nari".

"Awa ya me hinawane me hinabowehirika.
40 Yama we terei na ahabi ya Teoso ati ehene kitameta
amaka. Ota awehirika, Teoso ati ehene.
41 Me one ta hiwarerika. Hibati ya Teoso me hikatikibaha
me ta me hiwehirika. Sesowi tamine me kaminabone Teoso
ati neta awaka. Ota awehirika. Ahabe wamisame ota tabi
tafiro amake.
42 Ati ehene tamine ota kaminebona ati nerika, me nafi
ni ya. Sesowi ota kaminabone ati nerika, kakehari Teoso
ati ehene, me nafi ihi watohibonaha, me ka yama hiyara
manakone awehibonaha. E nafi ka yama hiyara toha
naboneke, e yati toha, e abowi toha, na e ka yama.
43 Teoso ati kakamina me hikaminehimatamonaka,
Sesowi, me nafi. Teoso e ehene wati nawahamarebonaka,
e ehene hiyara e, ati e nofehi e, Teoso ati kakamina me ati
nemetemoneke", Betiro ati nematamonaka.

44 Betiro Teoso ati kamine ya Teoso Kanamori kakehi-
matamonaka Koneyo me nafi tohaha me ni ya, Betiro ati
me kamita mati.
45 Soteo Betiro ya me tabaha "Hika", me ati nemete-
moneke, Teoso Kanamori ta ne ehene, bara me ni ya.
46 Me ati me himitemetemoneke, me ati one tohawa mati,
Teoso me kahiyara mati.

Betiro ati yana totasehimatamonaka.

47 "Teoso Kanamori kakehareka me ni ya. E niroma
me nineke, Teoso Kanamori kake karo me ni ya. Me
iibofarisaba me awineke. E ka one me ati amosaba me
awineke, haha me tamine me miti ya".

48 Betiro ati ehene Betiro me one Koneyo me me iibo-
farisemetemoneke, Sesowi Kirisito ino ya. Koneyo ati ehene
Betiro amo ni tatama kawahematamonaka Koneyo taboro
ya.

11

Betiro Koneyo mera kaminematamonaka Serosarei ya.

1 Sesowi nonofa Soteya ya me wina bara me tamine
me mitehemetemoneke, Teoso ati me nofawahamone mati.
Sesowi ya tataba bara me tamine me mita, nemetemoneke.
2 Betiro tokomematamonaka Serosarei ya. Soteo ehene
me hinofarehimatamonaka, ehene hiyaremonaha.
3 "Tikiyominihi bara me tabori ya? Me ya tabi titafinihi?"
me ati nemetemoneke.
4 Betiro ati yana tonehimatamonaka. Yama nafi kamine-
matamonaka me ni ya.
5 "Sobi ya Teoso ha ona yama owahara oke, Teoso
hinamoaro owa ni ya. Yama owahara oke makari nafiha ya
kakisaro, e kowato na tama hikana nima naro. Kakiarake
owa ni ya.
6 Makari tori owaha bani me nafi owahara oke. Bani bofe
ka me toha, bani neme ka me toha, narake.
7 E ka owa ati omitara oke. 'Betiro yana tinahi. Bani me
waka tinahi, me tikababa mati', ati nareka.
8 'Teoso me okobarahaboneke. Haha bani me okobatera
ama oke, me hiyara mati', onahara oke.
9 Neme ati yana namatasarake. 'Tiwati e rima na fahi,
bani me hiyaramone tinaha tiwa. Teoso ati ehene haha bani
me e kabawateha me amake', ati nareka.
10 Ati yana ni terei nareka. Makari kihi me
towakimisamaharake neme ya.
11 Efe bahi ya me kobo nakehanike, bara mati, me terei
na mati, me me hiyosemakiani mati, Sesareya ka mati.

12 Teoso Kanamori ati ehene me ya otabamahara oke. Ati
e nareka ahi: 'Tiwati amosabone tike', ati nareka".
"Sesowi nonofa me 6 na me ya otabara oke. Ota kobo
tonama ota tokiyoma otake bara me tabori ya.
13 Bare Teoso nanarifa awehimona ati nareka, warehari.
'Me tiyosemakihi Sobi ya, Simao me kakamabone mati,
Betiro tohahari.
14 Efe yama kamineba amaka tiwa ni ya. Efe ati tikamite
ya Teoso tiwa kasomeba amaka. Teoso mera kasoma, neba
amaka, tika yobe ka me nafi', Teoso nanarifa ati nemona
bare ati nareka".
15 "Faya owati yana nara oke me ni ya. Teoso Kanamori
kakehareka me ni ya. E niroma me narake.
16 Sesowi atiri wati owahara oke. **'Yowao mera iibofaris-
eri amaka faha ya. Ha te te batisa nabone teke Teoso
Kanamori ya',** ati neri amaka.
17 Teoso Kanamori kakehiri amaka e ni ya, e ka Hiti
Sesowi Kirisito ati e nofawaha e, soteo me e. Fare Teoso
Kanamori kakehareka soteo me amara me ni ya, Teoso ati
ehene. Owati amosara oke, Teoso ati amose karo".
18 Betiro ati me kamita me ati wataremetemoneke. Faya
Teoso me kahiyarehemetemoneke, me ati e na mati ahi:
"Teoso ati ehene bara me ihi hiyara me ihi me nofama-
rabone Teoso ati ne awaka waha, fara e nima. Me ihi me
nofamari ya Teoso ya me tabatehabone Teoso ati ne awaka
fara yama tohaha ya, fara e nima", me ati nemetemoneke.

Sesowi me nofawehemetemoneke, Atiokia ka mati.

19 Esitefo ahabi nowati ya Sesowi nonofa me me waka
nabone me ati nemetemoneke. Faya Soteya ka me toke-
hemetemoneke fahi, tabora one ya. Fenisia toha, Sibiri
toha, Atiokia toha, nemetemoneke, me tokarawi ka tabora.
Sesowi tamine me kaminemetemoneke, fara me one ni ya.
20 Me one hiyara amosa kamina nemetemoneke bara me
ni ya, e ka Hiti Sesowi tamine me kamina mati, Atiokia ka
bara me ni ya. Sibiri ka memetemoneke, Sireni ka me ya
me taba mati, me toka mati Atiokia ya.
21 Teoso sawihimatamonaka me ni ya. Me ati me nofe-
hemetemoneke, me nafi. Sesowi me nofawemetemoneke
waha.
22 Sesowi nonofa Serosarei ya me wina me tamine me
himitemetemoneke, Atiokia ka mati. Banabe me yosehe-
metemoneke, tokomebonaha Atiokia ya.
23 Tokome mera awe yayai nematamonaka, Teoso mera
nofawe karo. Me nafi hiyarematamonaka, Sesowi nofi me
fawa rabone mati.

24 Banabe aamosa tohehimatamonaka, Teoso Kanamori
sawi karo he ni ya, kasiro ya. Teoso nofanofa, na tohe-
himatamonaka. Me tama Sesowi me nofawemetemoneke
waha.
25 Banabe tokomematamonaka Taso ya, Saoro siba
nebonaha.
26 Hiwasi hekamehimatamonaka Atiokia ya. Banabe ya
Saoro me fama Sesowi nonofa me ya me taba heoniao
me hihiri tohehemetemoneke. Me ka fa fowe ohariemete-
moneke. Me tamaha me me kanawanehemetemoneke. Afa
yama ya me ini me hinawatehemetemoneke. Me ini kiristao
tohehemetemoneke waha.
27 Yama we one ya Teoso ati kakamina me kobo nake-
hemetemoneke Atiokia ya, Serosarei ka mati.
28 Teoso ati kakamina me ka owa Akabo tohe ati yana
nematamonaka, Teoso Kanamori hiyosehari. "Yamata
watamarahaba amake, tabora nafi ka yamata", ati nemata-
monaka. Afa yama Akabo hikamina tohehemetemoneke,
Karaotio Homa ka towisawa tohe ka yama ya.
29 Makoni Atiokia ka yinero me kihaha yinero me ta
nabone me ati nemetemoneke fara me one ni ya, me winaha
mati Soteya ya.
30 Banabe me me tokayosememetemoneke, Saoro ya me
fama mati, yinero me towakamahabone mati me ka hiti me
ni ya, Serosarei ya.

12

Eroti ati ehene me me watehemetemoneke.

1 Afa yama ya towisawa Eroti mera watehimatamonaka,
Sesowi nonofa me one, me me waka hinahabone mati.
2 Tiako nabowematamonaka, Yowao nisori, yimawa ya.
3 Soteo ehene me hinofematamonaka. Afa hiyara mite
yama hiyara hiri tasematamonaka. Betiro watehimatamon-
aka, hibehibonaha kateya ya, ayaka ya, bao fehemeto ya
ketehare ka ayaka.
4 Me hiwate me hibehimatamonaka kateya ya. Eroti
mera yosehimatamonaka, Betiro me noki kanahabone mati,
saotato mati. Me 4 toha, me one 4 toha, me one 4 toha, me
one 4 toha, nemetemoneke, fara tabora oharia ka saotato
mati. Betiro namohibona ati nematamonaka, ayaka ahaba
nowati ya, me hiwehibonaha.
5 Makoni Betiro foyehimatamonaka kateya ya. Sesowi
nonofa me ha hikanematamonaka Teoso ni ya, foyahari
kateya ya. Betiro amo nematamonaka yama soki ya.

Betiro tasi tonehimatamonaka kateya ya.

6 Eroti Betiro tasi tonihebona ati nematamonaka, hine ya
hinamobonaha me ni ya. Saotato me famaha koheti ya
Betiro me matoha me ni ya koheti kawanikimemetemoneke.
Saotato me one teme nemetemoneke nokobi me kakatoma
mati.
7 Teoso nanarifa kake ehene yama oye nafihemetemoneke
kateya tori ya. "Betiro yana tinahi", ati nematamonaka,
Betiro tao kanahari. Koheti kasokimehemetemoneke, he
mano ya kawanaro.
8 "Tika sito tiwatamahi. Tika sataya tikawatama, tinahi",
ati nematamonaka. Fare ati nima Betiro ehene nemata-
monaka. "Makari tikamahi. E towakamibeya, e fami", ati
nematamonaka.
9 Me tasi tokanemetemoneke, me fami. Betiro watami-
mona ati nematamonaka. Teoso nanarifa amaremona ati
nematamonaka.
10 Saotato me me fiya namehemetemoneke. Saotato
me one me me fiya namatasa, nemetemoneke. Me tasi
kanamemetemoneke kateya ka nokobi ya, sitati ya wana-
maro, feho hiri ni tohaharo. Nokobi fara hine naha
kanehemetemoneke, ohariaro. Me tasi tokanemetemoneke
waha. Me totowakama kawaha Teoso nanarifa fawa
nematamonaka.
11 Betiro yama watowamematamonaka waha.
"Owatamira owa awine oke. Owa owato oke. Teoso
nanarifa yosehino awaka, owa kasomebonaha, Eroti owa
nabowarebona owa. Eroti owa nabowebona Soteo me nafi
ati na Teoso owa kayawaka", ati nematamonaka.
12 Faya kobo tonamematamonaka Maria ka yobe ya,
Maria Yowao mati, Yowao Mako tohahari. Me tamehemete-
moneke, yobe toro ka mati, Teoso me ha na mati.
13 Nokobi teo kanehimatamonaka. Maria nanarifa kame-
hemetemoneke, Hoti tohaharo, ati mitatibonehe.
14 Betiro ati miti watohemetemoneke. Makoni yayai
na kana ni tokomemetemoneke yobe toro ya. Nokobi se
karehemetemoneke. Me one hiyaremetemoneke. "Betiro
wahareka nokobi ya", ati nemetemoneke.
15 "Keye hiri tine tike", me ati nemetemoneke.
"Keye amakere. Wahareka nokobi ya", ati nemetemoneke.
"Betiro ka Teoso nanarifa tohe awaka", me ati nemete-
moneke.
16 Betiro nokobi teo kasa nematamonaka. Nokobi me se
kanehemetemoneke waha. Betiro me awaha "Hika", me ati
nemetemoneke.
17 Betiro mano namohimatamonaka me ni ya. "Te ati
watarima nahi", ye ati nematamonaka. Me ati fawa
kanehemetemoneke. Faya hine kaminematamonaka me ni
ya, Teoso tasi hinihari. "Otamine te kaminiyahi Tiako me ni

ya, Teoso ati me nofaha mati". Tokome tokehimatamonaka tabora one ya.

18 Yama we kamaki ya saotato me ha nemetemoneke. "Betiro e ra?" me ha ni ati nemetemoneke.

19 Eroti Betiro siba ne Betiro wasirematamonaka. Eroti saotato mera aate nematamonaka. Ati ehene saotato haha Betiro me fawa niha mera me nahabihabone Eroti ati nematamonaka. Eroti tokomematamonaka Sesareya ya. Winehimatamonaka Sesareya ya.

Eroti ahabematamonaka.

20 Eroti mera kakomatamonaka kasiro ya, Tiro ka me toha, Sito ka me toha, na mati. Tiro ka me toha, Sito ka me toha, na heoniao me hiri nemetemoneke. "Eroti e aate naba eke", me ati nemetemoneke. Barasito Eroti nanarifa tohe me aate nemetemoneke, mera kasomebonaha.

"Ee, tera onarifabone oke", ati nematamonaka.

"Eroti otara kakomarebonaka, ota tefebone ta nebonaha".

21 Yama we one ya Eroti me ati mitehibona ati nematamonaka. Yama we one ya me tokomakehemetemoneke Eroti ni ya, me aate hinehibonaha. Eroti makari amosa weye nematamonaka, towisawa ka makari. Itarimatamonaka, towisawa iitari ya. Mera hiyarematamonaka waha. Me tamaha ati me hikamitehimatamonaka.

22 Me ha nemetemoneke. "E ka Teoso ati amaka, e ka owa amarari", me ati nemetemoneke.

23 Faya Teoso nanarifa ati ehene yama kome awehimatamonaka, Teosomona ati nari, me ati fawa nirari, ati watari. Yoriri me hikabe ahabematamonaka.

24 Teoso ati me nofaha me totamemetemoneke.

25 Banabe ya Saoro me fama yinero ta ni me hawa tohehemetemoneke Serosarei ya. Me fari nawahamehemetemoneke. Yowao ya me tabamemetemoneke, Mako tohahari.

13

Saoro ya Banabe me famaha me me tokayosewitehemetemoneke, hiyara amosa me kaminabone mati.

1 Atiokia ka Sesowi nonofa me baikani ya me nehemetemoneke, Teoso ati kakamina me toha, borofeso me toha, na mati. Banabe toha, Simiao ino owa sosoki tohehi toha, Rosio Sireni ka toha, Manahe Eroti ya kayanemata toha, Saoro toha, me na

2 afa me Teoso ati me kaminemetemoneke, hine me nafimiha mati. Teoso Kanamori mera hiyarematamonaka. "Saoro Banabe ya famahi me te tonihawahawitikimahi, yama me hiri nabone mati, okominabonehe".

3 Afa hine me nafimiha Teoso me ha nemetemoneke. Me yehe me kakibarehemetemoneke, Banabe ya Saoro me famaha me tati ya. Me me hikayosewitehemetemoneke.

Me tokomakehemetemoneke Sibiri ya.

4 Teoso Kanamori me hiyoseha me tokehemetemoneke Sereosia ya. Sereosia ya me yana tokana me towakemetemoneke Sibiri ya.

5 Sibiri ya me kobo kana me tokehemetemoneke sitati Saramisi ya. Teoso ati me kaminemetemoneke fahi, soteo me ka sinakoka ya. Yowao Mako mera narifematamonaka.

6 Sibiri me kakariwaha me kobo nemetemoneke sitati Bafo ya. Basesowi me wasihemetemoneke, yama watohimona aati tohahari. Soteo me ka owamatamona amaka. Teoso ati kakaminamona aati tohe Teoso ati kakamina amarematamonaka.

7 Seso Baoro ya fafama tohehimatamonaka. Sibiri ka kofenatomatamona amaka, Seso Baoro, Homa ka me ka owa tohahari. Yahehimatamona amaka. Banabe ya Saoro me famaha mera ha nematamonaka, Teoso tamine mitehibonaha.

8 Erima Banabe ya Saoro me fama me ati nofarematamonaka. Basesowi inomatamona amaka, Erima, Keresia ka me ati ka ino. Erima Seso Baoro hiyarematamonaka. Seso Baoro Teoso ati nofarebona Erima hinehimatamonaka.

9 Baoro hekatomehimatamonaka, Teoso Kanamori kitehi sawi karo he ni ya. Saoro ino Baoro tohehimatamonaka.

10 Baoro ati e nematamonaka ahi. "Keye hiri tine tike. Satanaisi nima tine tike. Yama amosa tinofa tikere. Teoso ka hawi keho tinihariyahi. Teoso ka hawi yai tote amake", ati nematamonaka.

11 "Teoso ati ehene tinoko awamaraba ama tike. Bahi tiwamaraba ama tike mata".

Faya noko owihimatamonaka fahi. Yaka nawaharehimatamonaka, mera siba nawaharehari, mano me tama hinehibonaha.

12 Kofenato hiwehi faya kofenato Teoso ati nofawematamonaka. "Teoso ati amose awaka", ati nematamonaka, kofenato.

Me tokomakehemetemoneke Atiokia ya, Bisitia karo.

13 Faya Bafo ya Baoro me yana tokana me towakemetemoneke Besi ya. Bafiria ka sitati inimetemone amake, Besi. Yowao mera kakosehimatamonaka fahi. Tokomematamonaka Serosarei ya.

14 Beka ya me yana tokana me towakemetemoneke Atiokia ya. Bisitia ka sitati inimetemone amake, Atiokia.

Sabato ya sinakoka ya me towakiyoma me yoro narehemetemoneke.

15 Me yoro nare Mowisei ka yama hani ati me ka owa
kaminematamonaka fahi. Teoso ati kakamina me ati toha,
nemetemoneke, me hikaminaharo. Sinakoka kakakatoma
me ati ihi Baoro me me aate nemetemoneke. "Hiyari
te nofi ya te hiyara nahi, me yayai niba karo", me ati
nemetemoneke.
16 Baoro waremise mano ta tomisematamonaka, me hi-
wehibonaha. Ati yana nematamonaka. "Owati te kamitahi,
ha owa, Ihayeo me te toha, bara me te toha, na te, Teoso ati
te nofaha te.
17 Ihayeo me ka Teoso e ka iti mera kakatikehimatamon-
aka. Mera tonatamehimata amaka, me wina mati Esito ya.
Efe ehene me kamehemetemoneke, me bana mati Esito ya,
kitahari.
18 40 ano tohi ya Teoso mera kakakatoma tohehimata-
monaka, yama honara ya. Fara me ta Teoso me hora
nemetemoneke.
19 Bara mera nahabihimatamonaka, bara me 7 toha mati,
me aboni, Ihayeo me taboribone ta nari. Ihayeo me ka fa
fowe tamehemetemoneke, me sawiha mati Kanaha ya.
20 Me ka fa fowe 450 tohehemetemoneke. Faya Teoso ati
ehene me kakasoma me nehemetemoneke. Efe me nowati
kamatamona amaka hari, Samoweo, Teoso ati kakamina
tohahari.
21 Towisawa me nofehemetemoneke waha. Teoso Sao ta
nematamonaka, me ka towisawabonaha, Kisi biti tohahari
Sao, ete ino Bisami tohahari. Towisawa tohehimatamonaka,
40 ano tohi ya.
22 Teoso ati ehene towisawa bare tohawematamonaka,
Tafi tohahari. Teoso Tafi nofehimatamonaka. 'Tafi owasiara
oke, Sese biti tohahari, owati boti nima ati boti nari. Haha
yama okomina nafi hiri teba amaka', ati nematamonaka".
23 "Teoso Tafi hiyarematamonaka. 'Tika noti mera kaka-
soma tohatehiba amaka, Ihayeo mati', ati nematamonaka.
Faya Sesowi ta nematamonaka, Tafi ka noti tohahari, Ihayeo
mera kasomatebonaha".
24 "Yowao tai tohibehimatamonaka, Sesowi nokosi ya.
Yowao mera iibofarisematamonaka, yama hiyara me hiri
namarabone mati, Ihayeo me nafi.
25 Yowao hawa tohinima ne mera hiyarawahematamon-
aka. 'Hikemona owa te ati ri? Efeteba ama okere. Owa
kamakibonaka onowati ya. Yama owato okere, ha owa.
Yama watote amaka mata ya', ati nematamonaka, mera
hiyarari", Baoro ati nematamonaka.
26 "Owati te kamitahi, Abarao ka noti me te. Bara me te
toha, na Teoso te nofaha owati te kamitahi. Sesowi Teoso ati
kaminematamonaka e ka one me ni ya, era kasomebonaha.

27-28 Serosarei ya me winaha me toha, me ka hiti me toha,
na me ati ihi Birato Sesowi nabowematamonaka. Sesowi
ka yama hiyara me siba na yama hiyara me wasiremete-
moneke. Hibati ya Teoso ati kakamina me hikaminehimata-
monaka. Me hinabowatehibona me hinehimatamonaka.
Afa yama Serosarei ka me hiri nemetemoneke, yama me
hikaminemete. Fara sabato nima Teoso ati kakamina me ka
yama hani ati me kamina ati me hiwatorehemetemoneke.
29 Afa yama yama hani hikaminehemete me hiri neme-
temoneke, Sesowi me nabowa mati. Faya me hitihimata-
monaka, awa ya wanahari. Me hibehimatamonaka fare
temenebona ya.
30 Teoso ehene yati tohawamematamonaka".

31 "Karireya ka me tokehemetemoneke, Serosarei ya
Sesowi ya me taba mati, Sesowi ahabare ya mata. Ahabe
wamisameno awi fare me hihehimatamonaka, fara yama
we nima. Sesowi ya tataba Sesowi tamine me kamini nofa
me amake me nafi ni ya.
32 Hiyara amosa ota kaminineke te ni ya, e naro ahi: Efe
amaka, Teoso hikaminehimata, hiyosetehibona hinahari, e
ka iti mera hiyarari.
33 Teoso Sesowi yosehimatamonaka e ni ya. Teoso ehene
Sesowi kitamematamonaka, era kasomatehibana. Teoso
tahi taiti nowati ka ati e te amaka ahi:

'Okatao ama tike. Abi ama oke waha',

yama hani ati nineke.
34 Teoso biti kitamebona Teoso ati nematamonaka, fare
Teoso ehene. Ahabamaterebona Teoso hinehimatamonaka.

'Afa yama Tafi ni ya hiri onahabone ona hiri owa-
haboneke te ni ya',

Teoso ati nematamonaka.
35 Tafi ati e nematamonaka ahi tasa.

'Tiwa nanarifa batatereba amaka, fara tiwati ihi',

ati nematamonaka.
36 Tafi batarisehimatamonaka. Tafi Teoso ya fafama tohe-
himatamonaka. Ahabe hinakiti me ya totabawahamemata-
monaka.
37 Efe Teoso ati ehene yati namehi ta batarematamonaka,
Sesowi tohahari.
38 Efe te nofe ya Teoso te ka yama hiyara wati nawahamare-
bonaka. Efe amaka, ota kaminari te ni ya. Mowisei ati te

nofaha Teoso ati somawami watokara, te ka yama hiyara
wati nawahari.
39 Faya Sesowi ati ta e nofi ya Teoso e ehene hiyara wati
nawahamareba amaka.
40 Tera te kakatomahi. Tera te yokoriyahi. Teoso ati
kakamina me ati e nemetemoneke ahi:

41 'Owehene te awahi. Keye hiri onahamone te ati na te
awineke. Yama hiri ona otamine te mita te ahababa te
amake, keye hiri onahamone te ati na te'",

Baoro ati nematamonaka.
42 Baoro me tokomemetemoneke. Baoro me me aate
tasemetemoneke, me hiyaratasabone mati sinakoka ya,
sabato one ya.
43 Me nafi tokomemetemoneke. Baoro ya Banabe me fama
me ya me one totabamehemetemoneke. Soteo me toha,
bara me toha, nemetemoneke, Baoro me ya me totabama
mati, Teoso me nofawa mati. Baoro ya Banabe me fama
me ati e nemetemoneke ahi: "Teoso nofi te fawa riyahi,
amosari", me ati nemetemoneke.
44 Sabato one ya me nafi tohinima nemetemoneke, sitati
ka mati, Teoso tamine me mitahabone mati.
45 Soteo me tamaha me me awaha me hamehemete-
moneke. Baoro me me kakoemetemoneke. Baoro ati
yana ne ati soteo me hinofarematamonaka. "Baoro hiyare
awaka", me ati nemetemoneke.
46 Baoro ya Banabe me famaha me watoremetemoneke,
me me hiyara mati. "Teoso ati ehene Teoso ati ota
kaminibahineke te ni ya. Teoso te nofara te awineke makoni
ota ati te nofarineke. Bara me ota hiyarawahaba otake.
47 Teoso ati e nematamonaka ahi, hibati ka me ni ya, otara
yosehari:

'Owati ihi yama oye te tohahaba teke, bara me ka yama
oye, tabora nafi ka me okasomahabone owa'",

Baoro ati nematamonaka.
48 Baoro ati bara me mitaha me yayai nemetemoneke.
"Teoso ati amosaka", me ati nemetemoneke. Haha me one
Teoso me kasomi hinofa afa Teoso ati me nofawemete-
moneke.
49 Tabora nafi ka Teoso ati me mitehemetemoneke,
Atiokia yabori ka tabora.
50 Soteo me ati ihi Atiokia ka soteo me amara Baoro me me
kakoemetemoneke, Banabe ya famahari. Me fanawi Baoro
me kakorawemetemoneke, me fanawi yama kiharawaharo,
fara sawi totoha toharawaharo sinakoka ya. Me makiti

Baoro me me kako, nemetemoneke, yama me kiha mati. Afa me ati ihi "Baoro ya Banabe me famaha me te nofariyahi", me ati, nemetemoneke, me one, me tamaha mati. Afa me ati ihi Baoro ya Banabe me famaha me towakamemetemoneke.
51 Me yana tokana me isi me koho nisikimemetemoneke, wami me nahabiha mati, Teoso mera kakomona me ati na mati. Me towakama me kobo kanemetemoneke Ikonio ya.
52 Sesowi nonofa me yayai nemetemoneke, Teoso Kanamori sawi karo me ni ya.

14

Me tokomakehemetemoneke Ikonio ya.

1 Ikonio e nemetemoneke, Atiokia nima. Baoro ya Banabe me famaha me towakiyomemetemoneke soteo me ka sinakoka toro ya. Sesowi tamine me kamina me tamaha Sesowi ati me nofawemetemoneke, soteo me toha, bara me toha, na mati.
2 Soteo me one Sesowi nofara bara me me hiyaremetemoneke, bara me one. "Me ati te nofariyahi, Baoro ya Banabe me fama me ati", me ati nemetemoneke. Bara Banabe ya Baoro me famaha me me nofaremetemoneke, soteo me ati ihi.
3 Baoro ya Banabe me famaha e ka Hiti Sesowi tamine me kakamina tohehemetemoneke me watora mati. "Sesowi amosate amaka mata ya", Baoro ya Banabe me fama me aati tohemetemoneke. Sesowi me ihi nofematamonaka, Banabe ya Baoro me fama mati. Sesowi ehene me me nakitamemetemoneke.
4 Ikonio ka me abe ebe kanemetemoneke. Me one soteo me ati nofa ha ya me toha, me one Baoro me ati nofa ha ya me toha, nemetemoneke.
5 Soteo bara me ka hiti me ya me tabaha Baoro ya Banabe me fama me me nahabihabone me ati nemetemoneke. Me me hibanabone me me hinemetemoneke yati ibe ya.
6 Baoro ya Banabe me fama me ati tamine me mitemetemoneke, me me wati kanahamone mati. Me towakemetemoneke tabora bara ya. Ristara toha, Tebi toha, nemetemoneke, Rikaonia ka sitati. Me towaka tohitiemetemoneke tabora bite ya, sitati yabori ka tabora bite.
7 Faya hiyara amosa me kamina, nemetemoneke fahi.

Me tokomakehemetemoneke Ristara ya.

8 Ristara ya Baoro Teoso tamine kamine me ka owa itarimatamonaka, Baoro ati kamitari, yaka terari, teme hikawatehemete kitararo.
9 Baoro hiyare hiwehimatamonaka, he ati kamitari. "'Hehi e ka owa Teoso nofe awaka. Teoso owa kasomeba

awaka', ati boti ati ne awaka", Baoro ati boti ati nematamonaka.
10 Baoro ati yana nematamonaka kita ya he ni ya. "Tiwarimisahi titeme ya", ati nematamonaka. Afa yama ya yaka kabote nematamonaka waha.

11 Me one Baoro ehene me awaha me ati e nemetemoneke ahi, fara me ati ya: "Teoso me toha me awineke, me kakia mati e ni ya, e ka one me awi nima me awi na mati", me ati nemetemoneke.
12 Banabe ino me ha nemetemoneke, fare me ka teoso ino ya. "Seo tohe awaka", me ati nemetemoneke. Baoro ino me ha nemetemoneke. "Emi tohe awaka", me ati nemetemoneke, hihiyara tohahari. Me ka teoso owa inomatamona amaka, Emi, teoso me one me ati kakamina tohahari.

13 Inawa Seo nanarifa tohe sitati beheri ya wehi Baoro ya Banabe me fama me tamine mite bowi kakamakerawematamonaka sitati ka nokobi wani ya. Awa mowe kakama, nematamonaka, awa mowe tamaharo, me atoribonehe. Me one ya tabehimatamonaka, bowi me me waka nabone me ati na mati, me tabasi hirawabonehe, me ta hirawabonehe Baoro ya Banabe me fama me ni ya.

14 Baoro ya Banabe me famaha me ati tamine me mita fara me ka makari me sibi nikimemetemoneke me yawikima mati. Me bete kawaha me baikani ya me kana ni towakamemetemoneke. Me ha ni kitemetemoneke.
15 "Himataba te ehene e ribe ahi? Fara te nima ota nineke. Hiyara amosa ota kamina otake te ni ya, teoso me kanamori te nofamarabone te, hiyararo. Ota ati ehene Teoso te nofawabone teke, yati tohahari, neme hiri, wami hiri, ma hiri, yama nafi hiri, nemata.

16 Hibati ya me nafi yama hihiri toharawemeteke, yama me hinofaro, Teoso ati me nofara mati, fara me ati me nofaha mati. Teoso mera hora karehimataka.
17 Ati watare era kakatomi fawa tere amaka. Ati ehene faha kakete amake. Ehene awa boni nateha amake, te tefebonehe. Awa boni te kabi ya te yayai te te amake", Baoro ya Banabe me fama me ati nemetemoneke.

18 Bowi me me waka nabone me ati na "Bowi te waka rawa riyahi, te ta narawabonehe ota ni ya", me ati na me ati ihi bowi me me waka remetemoneke.

19 Atiokia ka soteo me kamakiemetemoneke, Ikonio ka soteo me ya me taba mati. Me ati ihi Ristara ka me Baoro me ati me nofarabone me ati nemetemoneke. Baoro me banemetemoneke yati ibe ya, me hinabowebonaha. Me horo hine me hekamematamonaka sitati beheri ya. "Ahabe awaka", me ati boti ati nemetemoneke.

20 Sesowi nonofa me moto kawahama me baikani ya
home wamisame tokiyomamatasematamonaka sitati tohi
ka ya. Yama we one ya Baoro ya Banabe me fama me
towakemetemoneke Tebi ya.

Me kamehemetemoneke Atiokia ya.

21 Hiyara amosa me kaminemetemoneke Tebi ka me ni ya.
Me tamaha Teoso me nofawemetemoneke waha. Me wete
kanamemetemoneke Ristara ya. Ristara ya me yana tokana
me kakamawahemetemoneke Ikonio ya. Ikonio ya me yana
tokatasa Atiokia ya me kobo kanamatasemetemoneke.
22 Sesowi nonofa me me hiyaremetemoneke. "Sesowi
nonofa me te tohawa Teoso nofi te fawa rabone teke. Sesowi
e nofaha yama nawaha e hiri te e amake, e ka one me ihi.
Sesowi nofi e fawa ri ya e tokomakeba e amake Teoso taboro
ya", me ati nemetemoneke.
23 Fara sitati nima Sesowi nonofa me nanarifa mebone me
me kakatikemetemoneke. Hine me nafimiha Teoso me ha
nemetemoneke, Sesowi nonofa me me ora na mati. "Teoso
me tekatomiyahi, tiwati me nofaha mati waha", me ati
nemetemoneke.
24 Me yana tokana me kakama Bisitia me fiya kanemete-
moneke. Bisitia me fiya kana me kobo kanamemetemoneke
Bafiria ya.
25 Besi ya Teoso tamine me kaminemetemoneke, Banabe
ya Baoro me fama mati. Yama totoyabo kawahi ya me
towakawahemetemoneke Ataria ya.
26 Me towakemetemoneke waha nafio ya ma ya Atiokia
ya. Afa Atiokia ka memetemone me amake, Baoro ya
Banabe me fama me me ora nimete karo, Teoso mera
kakatomebonaha, Sesowi tamine me kaminabone mati.
Faya Sesowi tamine kamini me hawa toha me kobo
kanamemetemoneke.
27 Me ati ihi Sesowi nonofa heoniao me hiri neme-
temoneke, Baoro me ihi me kaminibone karo. "Teoso
ati ehene bara Teoso ati me nofawake", Baoro me ati
nemetemoneke.
28 Me kakasawi kawahemetemoneke Sesowi nonofa me ni
ya.

15

Heoniao me hiri nemetemoneke Serosarei ya.

1 Yama we one ya Soteya ka me kakehemetemoneke, me
me kanawanahabone mati, Sesowi nonofa mati. "Te sowiri
ataro te wisi naboneke, Mowisei atimatamona nima. Te
sowiri ataro wisi ni te nofari ya Teoso tera kasomareba
amaka".

2 Baoro ya Banabe me famaha me ati me hinofaremete-
moneke, me me hora na mati. Sesowi nonofa me ati ihi
Baoro ya Banabe me famaha me ya me one tabaha me
tokomemetemoneke Serosarei ya, me me hiyarabone mati,
Sesowi ya tataba mati, Sesowi nonofa me nanarifa me ya
me tabaha mati.
3 Baoro me yana tona me ka yamabone me ta neme-
temoneke, Sesowi nonofa mati, me ka fiasi ka yamabonehe.
Me tokoma Fenisia me fiya kanemetemoneke, Samaria ya
famaharo. Sesowi me nofawa me tamine me kaminemete-
moneke Sesowi nonofa me ni ya, bara mati. Afa me tamine
me mitaha me nafi yayai nemetemoneke.
4 Baoro ya Banabe me fama me ya me tabaha me kobo
tonama Sesowi ya tataba me me ha nemetemoneke, Sesowi
nonofa me nanarifa me ya me tabaha mati, Sesowi nonofa
me nafi me toha na mati. Me ihi me kaminemetemoneke,
Teoso ehene ya me ihi toha mati.
5 Sesowi nonofa me one ati yana nemetemoneke, fariseo
me toha mati. "Ota ati ehene bara me sowiri atari me wisi
naboneke waha. Fare Mowisei atimatamona nima bara me
ihi naboneke", me ati nemetemoneke.
6 Sesowi ya tataba Teoso ka me nanarifa me ya me
taba heoniao me hiri nemetemoneke, bara me tamine me
kaminabone mati.
7 Me hiyari yabohemetemoneke. Betiro hiyara kamine-
matamonaka. "Sesowi nonofa mati, hibati ya Teoso ati
ehene hiyara amosa okominamaro ama oke bara me ni
ya, Teoso ati me nofawaibone karo. Afa te watoke. Keye
amakere.
8 Teoso Kanamori ta nemari amaka me ni ya, e nima,
Teoso me hinofi karo. E ati boti nafi watote amaka.
9 Fara e nima bara me nineke. Teoso me ati boti soko
nemari amaka, mera nofe kari.
10 Himataba te ati ehene yama me hiri ribe, Mowisei
atimatamona nima naro? Haha yama hiri ni e watotera
amake. Teoso te nayawariyahi.
11 Ha e Teoso era kasomate amaka, fare Teoso ati ehene,
yahahari. Bara mera kasoma, nebonaka, fara e nima", ati
nematamonaka.
12 Me ati wataremetemoneke, Betiro ati me mita mati.
Baoro ya Banabe me fama me ati me kamitemetemoneke,
me ihi me kamina mati, bara me me nakitamaha mati,
Teoso ati ehene.
13 Me hiyari fawa nisehemetemoneke. Tiako hiyarawahe-
matamonaka. "Sesowi nonofa mati, owati te kamitahi.
14 Hibati ka hiyara Simao kaminareka. Teoso Kanamori
kakematamonaka bara me ni ya, mera kasomebonaha,
sawihibonaha me ni ya.

15 Afa hiyara Teoso ati kakamina me kamina nemeteke,
afa Betiro hikaminaharo. Yama hani ati e narake ahi:

16 '"Yama toyabo ya okomatasatehaba ama oke, Tafi ka
noti towisawa onihawahabone owa. Kitehibonaka
owehene kasiro ya fare Tafi kiti nima.
17 Faya owa te siba naba teke, bara me ya te tabaha te,
haha bara me ha onaha mati", Teoso ati nematamonaka,
efe Teoso Tafi ka yobe hiri nemata.
18 Hibati ka e ka one afa hiyara me himita hinemete
amake',

yama hani ati ke.
19 E ati ehene bara me yawariyahi, Teoso me nofaha mati
waha.
20 Me ka yama haniba e ta nahi. E ati e na ahi: 'Haha
yamata te kabariyahi, me ta hinaharo teoso me kanamori
ni ya. Te ka yibote ahi ni te ohariaba teke. Bani me te
kabarabone teke, hine ya me namiti me niki hikana mati.
Ama te kabarihi, naba teke', e ati naba eke yama hani ya.
21 Sitati nafi ka Mowisei ati me mitateha me amake. Mowisei
ati ka yama hani me hiyarate me amake sinakoka toro ya,
fara sabato nima", Tiako ati nematamonaka.

Yama hani me ta nemetemoneke, soteo me amara me ka yama hanibonehe.

22 Sesowi ya tataba me toha, Sesowi nonofa me nanarifa
me toha, Sesowi nonofa me nafi me toha, na me ati ihi me
one Baoro ya Banabe me fama me ya me tabamabone me
me yosemetemoneke. Sira toha, Yota toha, nematamonaka.
Ino owamatamona amaka Basaba. Sesowi nonofa me me
nofehemetemoneke, haha mati. Me ati ihi me ka yama hani
me towakamemetemoneke Atiokia ya.
23 Yama hani ati e nemetemoneke ahi. "Te winaha te ka
yama hanibone amake, Sesowi te nofawa te, Atiokia, Siria,
Sirisia ka me te, bara me te tohaha te. Tera ota nofake.
24 Te tamine ota mita otake, ota ka one tera me
kanawanaha te, ota ati ehene amara ya me toka mati
te taboro ya. Te tamine ota mita otake, haha yama me
hikaminaha ihi te yawahamone te.
25 Ota nafi ati ehene me one kasawi naboneke Baoro ya
Banabe me fama me ni ya. Baoro ya Banabe me famaha me
ota nofake.
26 Me ahabi me nakomekere, e ka Hiti Sesowi Kirisito me
narifi karo.
27 Me famaha me ota yoseha otake, Yota ya Sira me fama
mati, ota ati me kaminabone mati, fara me ati ya, fara
hiyara naharo yama hani karo.

28 Te narabo ota nima nabone ota ati na otake. Yama e na
Teoso Kanamori hinofa hike. Yama e na ota nofa otake, te
hiri nabonehe:
29 Haha bani me te kabariyahi, me me ta hina mati teoso
me kanamori ni ya. Ama te kabariyahi. Bani hine ya me
namiti me niki kana me te kabariyahi. Te ka yibote ahi
ni te ohariaba teke. Te ehene e ni ya yama amosabanake.
Faya amake waha. Sesowi ya tataba me toha, Teoso ka me
nanarifa me toha, na me ota amake, Sesowi nonofa me ota,
fara te nima", yama hani ati nemetemoneke.

30 Me ati ihi me tokomemetemoneke Atiokia ya. Atiokia
ya me kobo tonama heoniao me hiri nemetemoneke me nafi
tohaha mati, Sesowi nonofa mati, Baoro me ati ihi. Yama
hani me ta nemetemoneke.
31 Yama hani ati me kamina me yayai nemetemoneke.

32 Yota ya Sira me famaha Teoso ati me kamina nemete-
moneke me ni ya, me yayai ni forima nibone karo, Teoso
ati kakamina me toha mati.
33-34 Me kakasawi kawahemetemoneke me ni ya. Atiokia
ka me ati ihi me towakamemetemoneke Serosarei ya, fara
me one ni ya, fara me me hiyosibaha me ni ya. "Yama hani
ati ota mita ota hamakere", me ati nemetemoneke.
35 Baoro ya Banabe me fama me kasawiemetemoneke
Atiokia ya, me me kanawana mati, Sesowi nonofa mati,
Sesowi ati me kamina mati, hiyara amosa me kamina mati,
me one ya me taba mati.

Baoro ya Banabe me famaha me bete kasehemetemoneke.

36 Yama we one ya Baoro Banabe hiyarematamonaka.
"Banabe me e yaka nibeya, e one mati, Sesowi me nofa mati,
sitati nafi ka mati, Teoso tamine e kamini ka mati, e one
mati. Me e hiyaribeya. Te amosa te awine? e ati nabone
eke", ati nematamonaka.

37 "Yowao Mako ya e tabahabone onahara oke", Banabe
ati nematamonaka.
38 Baoro hima ni hinofarematamonaka, mera kakosehi-
matamonaha Bafiria ya, me narifi nofamarahari.
39 Banabe ati Baoro nofarematamonaka. Me tokikimeme-
temoneke ha ya. Banabe ya Mako me fama me towakeme-
temoneke Sibiri ya.
40 Baoro Sira ya famebona ati nematamonaka. Sesowi
nonofa Teoso me ha nemetemoneke, Baoro ya Sira me
famaha Teoso mera kakatomabona karo. Me towakemete-
moneke.
41 Me yaka kanemetemoneke, Siria Sirisia famaha ya, me
me kanawana mati, Sesowi nonofa mati.

16

Timotio Baoro me ya tabehimatamonaka.

1 Me towakemetemoneke Tebi ya, Ristara famaharo. Timotio me awehemetemoneke, Sesowi nonofa. Timotio mati soteo tohemetemoneke, Teoso ati nonofa tohaharo. Timotio bati soteo toharematamonaka.
2 Sesowi nonofa Ristara ka me toha, Ikonio ka me toha, na Timotio yama amosa hiri temona me ati nemetemoneke.
3 Baoro ya famehibona Baoro hinehimatamonaka. Timotio sowiri ataro wisi nakosebona Baoro ati nematamonaka. Haha tabora ka soteo Timotio bati me watohemetemoneke, soteo toharari.
4 Sitati tamaha me yaka nemetemoneke. Hiyara me kaminemetemoneke, Sesowi ya tataba me ati tamine toha, Teoso ka me nanarifa me ati tamine toha, na mati, me hinofabonehe, Serosarei ka me ati.
5 Sesowi nonofa me totamemetemoneke, fara yama we nima, Teoso nofi mati me tohi karo.

Baoro Masetonia ka me ka owa watari awehimatamonaka.

6 Me tokahabone me ati nemetemoneke Asia ya. Me toki Teoso Kanamori hinofaremetemoneke. Me tokawemetemoneke Firisia toha, Karasia toha, na ya.
7 Me kobo nemetemoneke Misia ya. Me tokahabone me ati nemetemoneke Bitinia ya. Sesowi Kanamori me toki hinofaremetemoneke.
8 Misia me kakariwaha me kobo nemetemoneke Torowati ya.
9 Yama soki ya Baoro yama awehimatamonaka, Teoso hinamoari. Me ka owa awehimatamonaka wahari, Masetonia ka me ka owa. He aate nematamonaka. "Tikamahi Masetonia ya, otara tinarifibeya".
10 Yama wati nawahematamonaka ati boti ya, hiwaharo. "Teoso era yose awaka, hiyara amosa e kaminabone e me ni ya", ati boti ati nematamonaka. Me tokahabone ati nematamonaka Masetonia ya.

Ritia Sesowi ati nofawehemetemoneke, Firibo ya.

11 Torowati ya ota yana tokana ota towaki ohariamaro otake Samotarasia ya. Yama we one ya ota towakamaro otake Neabori ya.
12 Ota tokawamaro otake Firibo ya, sitati nafiha ya, Masetonia ka sitati tohaha ya, Homa ka me ka sitati. Ota sasawi kawahamaro otake Firibo ya.
13 Sabato ya ota tokahamaro otake faha ehebote witi ya, kaya naro sitati kowani ya. "Teoso haha tohe awaka ahi

faha witi ya", ota ati namaro otake. Ota nahohamaro otake
e ka one ota hiyara ota, kakeharo ota nokosi ya.
14 Ritia Baoro ati kamitamaro amake. Tiatira me ka
onemetemone amake, makari mawawa manakone nafiha
tata tohaharo, Teoso nofaharo. Teoso ati ehene Baoro ati
nofahamaro amake.
15 Baoro me hibofarisamaro amake, Ritia ka yobe ka me
toha na mati. "Teoso onofamone te ati ni ya te sawihi oko
yobe ya", ati namaro amake. Ati ihi ota sawihamaro ota
amake.

Baoro ya Sira me famaha me te nemetemoneke Firibo ka kateya ya.

16 Yama we one ya ota tokomamaro otake Teoso haha ka
yama ya. Yama aahi fana kakehani ota kobo namaro otake.
Hinamati me ka hiyara watohemetemoneke. Hinamati ati
tamine me mitahabone yinero me tata tohehemetemoneke,
yama aahi fana ka hiti me ni ya, yinero tamahari.
17 Fara kaki totoha tohahamaro amake, ati kitaharo.
"Haha me Teoso nanarifa me amake, Teoso nemehari mata
ya", ha ni ati namaro amake. "Tera me hiyarineke, tera te
kasomabone te", ati namaro amake.
18 Haha yama hiri ni fara totoha tohahamaro amake.
Baoro yawamise ki nawahame hinamati hiyaremari
amaka. "Sesowi Kirisito ati ehene sa tisahaboneke, owati
ihi". Hinamati sa hisahamaro amake.
19 Hinaka hiti me yawahamaro amake. "Yinero e wara
tonamaraba e amake waha", me ati namaro me amake.
Baoro ya Sira me famaha me me tama nikimamaro me
amake.
20 Me me hekamamaro me amake, mekato ya, sowisi me
me hiwahabone mati. Sowisi me ni ya me me hekama me
me hiyaramaro me amake. "Haha bara yama hiyara me hiri
narake e ka one ni ya. Soteo me amake.
21 Yama hiyara e hiri nabone me ati narake. Haha yama
hiyara e hiri tera e amake, Homa ka me e tohi karo", me ati
namaro me amake.
22 Afa me ati ihi me one Baoro me me nahabihabone me
ati namaro me amake, me tamaha mati. Sowisi me ati ihi
Baoro me ka makari me sibi namaro me amake, me me sota
nabone mati.
23 Me me kosi hinamaro me amake kasiro ya, sowisi me
ati ihi. Me kibemaro me amake kateya tori ya. Me ati ihi
kateya kakakatoma mera noki kanehimari amaka, me tasi
tokaribone karo.
24 Baoro ya Sira me fama mera te nemari amaka kateya
baikani ya. Me tame yoko tokanemari amaka awa famariha
basa kani ya.

25 Yama soki ka bahi nokorise ya Baoro ya Sira me fama
Teoso me ha nemetemoneke. Me ayaka, nemetemoneke
Teoso tahi me hiri na mati. Kateya kote one ya me kibeha
me ayaki me himitemetemoneke.
26 Afa yama ya wami behe nemetemoneke. Kateya nafi
wami behe hikanemetemoneke. Nokobi nafi nahaha kane-
hemetemoneke. Koheti nafi bete kasarawemetemoneke.
27 Kateya kakakatoma tafihi nokobi awehimatamonaka,
howa tokarawaharo. Yimawa soba namise hiwa itehibona
ati nematamonaka. "Me tokoma me awineke", ati nemata-
monaka, me kibeha mati kateya ya.
28 Baoro e kanehimatamonaka, he awati. "Tiwa tinahabi-
hariyahi. Ota nafi kibesa ke ahi", ati nematamonaka.
29 Kateya kakakatoma ati ehene yama me sari kanameme-
temoneke. Tokiyomakabote nematamonaka kateya tori
ya, Baoro me kibi ka ya. Wawawa kanehimatamonaka.
Sonehimatamonaka Baoro ya Sira me fama me nokosi ya.
30 Baoro me ya tabe me tasi namehemetemoneke. "Hi-
mata nima oribe, hasi ona owa?" ati nematamonaka.
31 "Sesowi Kirisito ati tinofahi waha. Hasi tinahaba tiwa
awine tike. Tika yobe ka me hasi, naba me awineke", me
ati nemetemoneke.
32 Baoro ya Sira me fama Teoso tamine me kaminemete-
moneke he ni ya. Me hikamina, hinehemetemoneke, fara
he ya tataba me ni ya.
33 Yama soki enoki ya kateya kakakatoma Baoro me
hihiya ni soko nematamonaka. Kateya kakakatoma me
hibofarise, hinaka yobe ka me nafi me me hihibofarisa,
hinehemetemoneke.
34 Mera towakamematamonaka fare taboro ya. Me
tafebone ta nematamonaka. Yayai nematamonaka. Me nafi
yayai narawemetemoneke, fare taboro ka mati, Teoso ati
me nofawahi karo.
35 Yama wamini ya sowisi me ati ihi saotato me toko-
makehemetemoneke kateya ya. "Me tasi tikanihi", me ati
nemetemoneke.
36 Kateya kakakatoma me ati kaminematamonaka Baoro
me ni ya. "Sowisi me ati ihi tera tasi okanihabone oke.
Te tasi tokanahi, te tokomibeya. Te yawariyahi", ati
nematamonaka.
37 Baoro ati yana nematamonaka. "Ota tokomaraba otake.
Yama hiyara ota hiri ra otake. Otara me kosi narake, me nafi
nokosi ya. Tokometo ota kihake, Homa ka me ka tokometo.
Otara me te narake kateya ya. Ota tokomabone me ati na me
awineke, me tamaha otara me awara ota. Hine me kamake
ahi, otara me tasi tokanibone mati", ati nematamonaka.

38 Baoro me ati saotato me kaminemetemoneke sowisi me
ni ya. Afa me ati me mitaha me watohemetemoneke, Homa
ka me ka tokometo Baoro me kihahamone mati.
39 Sowisi me kamakia Baoro me me aate nemetemoneke.
Me me tasi hikaniha me ati ihi me towakamabone me ati
nemetemoneke yama bara ya.
40 Kateya ya me tasi tokana me towakamemetemoneke
Ritia ni ya. Sesowi nonofa me me awaha me me yayai
nihemetemoneke. Me towakamemetemoneke waha.

17

Hiyara amosa me kaminemetemoneke Tesaronika ya.

1 Me towakemetemonke. Afibori me fiya kana me
towakawaha Aboronia me fiya katasa me towakawahatasa
manakobisa me kobo tokowitemetemoneke Tesaronika ya.
Sinakoka nehimatamonaka Tesaronika ya.
2 Baoro tokarima na tohehimatamonaka sinakoka ya, fara
sitati nima. Manakobisa Tesaronika ka sinakoka ya yobi
nematamonaka sabato ya. Tokibe tokatase tokatasa ne
Teoso ati kaminematamonaka me ni ya.
3 Kirisito kaminematamonaka me ni ya. Teoso ka
hiyara taiti Baoro kaminematamonaka. Kirisito ahabe ya
Kirisito kitamatasehiba amaka, Teoso ka yama hani taiti
ati nemetemoneke, Baoro hikaminaharo. "Efe amaka hari,
Sesowi Kirisito tohahari", Baoro ati nematamonaka.
4 Me one Baoro ati me nofaha Sira ya Baoro me famaha
me ya me tabawemetemoneke. Soteo me ya bara me
taba me yoro tokanemetemoneke, Baoro me ya me taba
mati, bara Teoso me nofaha mati. Me fanawi sawirawa,
nemetemoneke, yinero kiharawaharo.
5 Soteo Baoro me me kakoemetemoneke, me nafi Baoro
me me nofahamone me ihi. Soteo me me yoro tokaniha
me me towakemetemoneke Saso ka yobe ya, me ati komeha
mati, Baoro me me fito tokanihabone mati.
6 Me me hiwasiremetemoneke. Me me wasira Saso
yari me watehemetemoneke. Sesowi nonofa me me wata,
nemetemoneke. Me me hekemetemoneke sitati ka hiti me
ni ya. "Afa me amake haro, sitati nafi me tonahiyateha mati.
Me kakewaineke e ka sitati ya", me ha ni ati nemetemoneke.
7 "Saso me amo hikanihanike hinaka yobe ya. Sesa ati me
mitaterani me amake. Makoni towisawa owa nemona me
ati narake, Sesowi tohahari".
8 Me ati me mitaha me yawehemetemoneke, me nafi. Me
yawa, nemetemoneke, me ka hiti mati.
9 "Ota ni ya yinero te ta ni ya tera ota sa tosahaba otake",
me ka hiti me ati nemetemoneke, Saso me me hiyara mati.

Hiyara amosa me kaminemetemoneke Bereya ya.

10 Yama soki ya Sesowi nonofa Baoro me me tokayose-
witemetemoneke Bereya ya. Bereya ya me kobo tokowite
me towakiyomemetemoneke sinakoka toro ya.
11 Tesaronika ka me nima me ra Baoro ati kamiti me
nofehemetemoneke. Fara yama we nima Teoso ka yama
hani ki ni me nemetemoneke, haha hiyara Baoro hikamina
me wasibone karo.
12 Soteo me tamaha Sesowi ati me nofawemetemoneke
waha. Bara me toha, nemetemoneke, me fanawi ya me
tabaha mati, yama me kihaha mati.
13 Tesaronika ka soteo Baoro tamine me mitehemete-
moneke, Teoso tamine kaminari Bereya ya. Me kamakieme-
temoneke Bereya ya, me me nayawabone mati, Baoro me
kakoabone mati.
14 Sesowi nonofa Baoro me yosehemetemoneke, toke-
hibonaha ma witi ya. Sira ya Timotio me fama me
tokasawikosehemetemoneke Bereya ya.
15 Me one Baoro me towakemetemoneke Atena ya. Me
narabi nima nematamonaka, Timotio ya Sira me fama
me me yosemakekabote nabone mati he ni ya. Me
hisekosehimatamonaka.

Baoro he ya tataba mera noki nematamonaka Atena ya.

16 Baoro mera noki nematamonaka Atena ya. Baoro yati
hiri ni tamaha awe ati boti yama kaminematamonaka.
17 Sinakoka ka soteo mera hihiyara tohehimatamonaka,
bara me ya me yoro tokana mati, Teoso me nofaha mati.
Fara yama we nima hiyari na tohehimatamonaka, mekato
ya me tokaha me ya tabahari.
18 Ebikorio ati kakamina mera hiyarematamonaka. Es-
itowiko mera hihiyara nematamonaka. "Himata nima
hiyara na kaminara? Yama wato yokana tohare awaka",
me one ati nemetemoneke. "Bara me ka teoso me ati
kamine awaka", me one ati, nemetemoneke, Baoro hiyara
amosa kamine karo, Sesowi tamine. Haha yama kamina
nematamonaka, e ahaba e wamisamatibone karo.
19 Me hima hiname me hekamematamonaka, fara me
hihiyara ya, Erobako tohaha ya. "Aya hiyara tikamina yati
na ota miti forima naboneke.
20 Haha hiyara ota mitatera ota amake. Haha hiyara ota
watohabone otake", me ati nemetemoneke.
21 Atena ya wiwina bara me kakeha me ya me tabaha
hiyara yati kamiti me nofate me amake, hiyara yati kamini
me nofa, na mati, bisa.
22 Baoro wehimatamonaka me nokosi ya. Hiyari yana
tonehimatamonaka. "Te nafi teoso me te nofatehani te
amake.

23 Te ka sitati ya okeha te ka teoso me kanamori owahara
oke. Teoso kanamori owahara oke, ati hano e nari ahi:
'Teoso owa taboroba amaka hari, e awaterari', ati hano ati
nareka. Efe Teoso amaka, okominehibonaha te ni ya, te
nofehi te watorari".
24 "Teoso yama nafi hiri nematamonaka. Yama nafi
yoseka neme ya. Yama nafi yose, naka bofe ya. Teoso
winatere amaka teboro toro ya, teboro e hiri nari.
25 Teoso ehene e nahosa ke, e hasi naro. Efe ehene amaka,
bani me nafi hasi, naro. Era ha tere amaka, e kasomebana,
kite kari.
26 E ka owateba hiri nibehimatamonaka, e nafi hinakitite-
bana. Efe ehene hinama amaka, bara me toha na mati. Era
hiri ne e taborobone kaminematamonaka. E tamibone ka
e amo nibone kamina, e tamamateribone ka e amo nibone
kamina, nematamonaka.
27 E siba nebona ati nematamonaka. Yama yabo ya
tohatere amaka. Sawika e ni ya.
28 Teoso ehene e nahosa ke. Efe ehene e yaka, nineke, era
kakatomahari. Te ka yama hani nabisake, ati e naro ahi:
'Efe biti me e amake', ati naro.
29 Teoso biti me e amake. Makoni yati hiri nimona e
ati rabone eke, yati hiri ni e ka owa hiri hinaharo, hiri
ni hiwatoaro. Teoso haha yama tohatere amaka, oro toha,
barata toha, yati toha, naro".
30 "Yama te watoremete amake baha, makoni Teoso tera
kakorehimata amaka. Yama hiyara e hiri te manako e
nofamarahabone ati nareka, tabora nafi ka me e.
31 Teoso yama amo nibone hawa tonihemonaka, e nafi ka
yama manakone nahabihibonaha, e hiri naro. E ka yama
kamine ati fiya torehibonaka. Ati ehene hahi hiwasi yama
manakone nahabihibonaka. Makoni hiri hinamemataka,
hiyose ka yama e watobone karo, e nafi", ati nematamon-
aka.
32 E ka owa ahabe wamisame Baoro kamine ati me mita
me one haha nemetemoneke, he ati me haha kana mati.
Haha me haha ra me ati yana nemetemoneke. "Yama we
one ya tiwati ota mitatasahabanake", me ati nemetemoneke.
33 Baoro hiyari fawa ne tokomematamonaka waha.
34 Me one Teoso ati nofawaha Baoro ya me tabaweme-
temoneke. Me ka owa Tionisio tohe Sesowi nofawa,
nematamonaka, Erobako kari. Me ka fanawiri ohari, neme-
temoneke, Tamari tohaharo. Me one toha, nemetemoneke.

18

Hiyara amosa me kaminemetemoneke Korito ya.

1 Atena ya yana tone tokawematamonaka Korito ya.

2 Faya soteo me famaha mera wasihimatamonaka fahi,
Akira fati ya famahari, Birisira tohaharo. Akira wate-
himatamonaka Boto ya. Me watibemetemoneke Itaria
ya. Manakobisa me kakamemetemoneke Karaotio ati
ehene, Homa ka me ka towisawa tohahari. Homa ya
soteo me winaha Karaotio mera nabane ka me kaban-
abisemetemoneke. Baoro mera aate nematamonaka, me ya
tabehibonaha, me ka yobe ya,
3 me ka yama ahi ni ya hinaka yama ahi ni tabahabonehe.
Yobe makari tohe hihiri me toha, yobe makari tohe hihiri
Baoro toha, nematamonaka.
4 Fara sabato nima sinakoka ka mera hiyari nematamon-
aka. Ati me hinofematamonaka, soteo me ya bara me
tabaha mati.
5 Sira ya Timotio me famaha Masetonia ya me yana
tokana me kakamakehemetemoneke Baoro ni ya. Baoro
hiyari ohariwahematamonaka, Teoso ati kaminari. Sesowi
Kirisitomona ati nematamonaka, soteo mera hiyarari.
6 Baoro ati me nofara Baoro ati me tohihemetemoneke.
Baoro me ati mite ka makari foto towitimatamonaka.
"Teoso tera kakobonaka, fara te ati ehene, owati ihi
amararo. Teoso ati okomina owati te mitakere. Bara me
ohawabana oke", ati nematamonaka.
7 Sinakoka ya Baoro tasi tone tokawematamonaka bare
ka yobe ya, Tito Yosito ka yobe ya, sinakoka wari kowani ya
warehari. Tito Yosito Teoso nonofamatamona amaka.
8 Sinakoka kakakatoma Kirisibo tohe Sesowi nofawemata-
monaka, fare hinaka yobe ka me ya tabahari. Korito
ka me tamaha Sesowi ati me nofawemetemoneke, me
iibofarisabani mati.
9 Yama soki ya Baoro yama awehimatamonaka wata nima
naro. Sesowi Baoro hiyarematamonaka. **"Baoro watorima
tinahi. Hiyarakaba tinahi. Tiwati fawa rabone tike.**
10 **E famake. Tiwa me nahoraba tiwa awine tike. Owa
me nofaha me tamahaba me amake, haha sitati ka
mati",** ati nematamonaka.
11 Baoro Korito me ni ya sawi ka ano oharia abariko 6 ne
ya mera kanawanehimatamonaka Teoso ati ya.
12 Akaya ka kofenato inomatamona amaka, Kario. Korito
Akaya ka sitatimetemone amake. Soteo me nafi Baoro
kakoa he me towakemetemoneke Kario ni ya.
13 Me ati yana nemetemoneke. "Yama hiyara ota hiri
nabone Baoro ati nareka. Teoso ati ta ota nofahabone
ati nareka, Sesa ati ota nofamarahabone ota", me ati
nemetemoneke.
14 Baoro ati yana nebona ati Kario kahitimatamonaka. "Te
ati miti onofa okere.

15 Hahi ati hiyare watare awaka, Sesa kaminari. Te ka
owa tohe awaka, hora hinahari. Ati te mitaho, ha te ta, te
kaminebana. Owati watariba, ha owa", ati nematamonaka.
16 Me tokomabone me hinehemetemoneke.
17 Sositeni sinakoka kakakatoma tohe me watehemete-
moneke, me kosi hinehibanoho, kofenato ka yobe nokosi
ya. Kario mera awe ati yana rematamonaka.

Baoro me kamehemetemoneke Atiokia ya.

18 Baoro sasawi kawahematamonaka mata Korito ka
Sesowi nonofa me ni ya. Yana towahematamonaka. Sek-
erea ya toke tati sowe nematamonaka, tati kone nahabihari,
yama ta nebonaha Teoso ni ya teboro ya, Serosarei ya. Wete
namehibona ati nematamonaka Siria ya. Akira fati ya fame
me ya tabame
19 me kobo namehemetemoneke Efeso ya. Sinakoka
ya Baoro tokiyome soteo me hora hinehimatamonaka,
ati me himitari. Birisira ya Akira me fama me teme
tonakosemetemoneke Efeso ya.
20 Baoro sasawi kawahebona Efeso ka me hine hiwa bao
nematamonaka.
21 "Okomatasabana oke te ni ya, oko kami Teoso nofe ya",
ati nematamonaka.
22 Efeso ya yana tone kame waha tonamematamon-
aka Sesareya ka ya. Serosarei ka Sesowi nonofa mera
awakosame kamawematamonaka Atiokia ya.

Aboro tokomakehimatamonaka Efeso ya.

23 Sasawima kawahe yana totasematamonaka. Karasia ya
toka Firisia ya toka ne Sesowi nonofa mera kanawanehi-
matamonaka, me yayai nabone mati.
24 Soteo me ka owa Aboro tohe kobo nakehimatamonaka
Efeso ya. Aresatiria me ka owamatamonaka. Hiyari aamosa
tohehimatamonaka. Teoso ka yama hani kamini wawato
tohehimatamonaka.
25 Sesowi ati wawatowa tohehimatamonaka, Sesowi ati
nofahari kasiro ya. Mera kanawani forima nematamonaka
Sesowi ati ya. Yowao mera iibofarisematamona tamine ta
wato oohari tohehimatamonaka.
26 Sinakoka ya hiyari kanawanehimatamonaka, watorari.
Birisira Akira me fama ati me himite narabo me nima
hinehimatamonaka, me hikanawanebonaha, Teoso ka hawi
ya, wato yokana hihahabonehe.
27 Tokehibona ati nematamonaka Akaya ya. Sesowi
nonofa me ka yama hanibone me rawi nemetemoneke,
Aboro me kamina mati, me hinofebonaha. Aboro tokawehi
ehene me yayai nemetemoneke, Sesowi ati me nofaha mati,
Teoso ati ehene, yahahari.

28 Sesowi kaminematamonaka soteo me ni ya. Teoso ka
yama hani namohimatamonaka me ni ya, Sesowi kaminaro,
Kirisito tohahari. Ati fiya tonehimatamonaka fari.

19

Aboro tokome nowati ya Baoro kobo tonamakehimatamonaka Efeso ya.

1 Korito ya Aboro toke nowati ya Baoro kakehimatamon-
aka Efeso ya. Sesowi nonofa me one kobo nematamonaka.
2 "Hiba Sesowi ati te nofa ni ya Teoso Kanamori kakehita
ama te ni ya?" ati nematamonaka.
"Teoso Kanamori tamine ota mitatere amaka", me ati
nemetemoneke.
3 "Himata nima te iibofarisi tehani te amari?" ati nemata-
monaka.
"Yowao ehenematamona nima ota iibofarisi na otake", me
ati nemetemoneke.
4 "Yowao mera iibofarisematamonaka, me ka yama hiyara
me nofamara mati. Yowao ati e nematamonaka ahi: 'Hahi
kamakibona ati te nofahaba teke onowati ya', ati nemata-
monaka. Efe amaka hari, Sesowi, Yowao hikaminehimata",
Baoro ati ne
5 ati me himite ka me bokawemetemoneke Sesowi ino ya.
6 Baoro yehe kakakibare ya Teoso Kanamori kakehimata-
monaka me ni ya. Me ati tohawemetemoneke, Teoso ati me
hiyara mati,
7 me 12 na mati.
8 Abariko famehi ohari ne ya Baoro yoyobi tohehimata-
monaka sinakoka ya. Mera hihiyara tohehimatamonaka,
Teoso ka towisawa kaminari. Wawato toharematamonaka.
9 Me one Baoro ati nofaramone me ati nemetemoneke.
Fara me one narabi me nima nemetemoneke, Teoso ka hawi
me nofarabone mati. Baoro me ya tabamarehimatamon-
aka. Mera towakematamonaka Tirano ka esikora ya, Sesowi
nonofa mati.
10 Fara yama we nima Teoso ati kamini na tohehimata-
monaka Tirano ka esikora ya, faha fowe nafamari. Asia ka
me nafi winaha Teoso ati tamine me mitehemetemoneke,
soteo me ya bara me yoro tokana mati.

Inamati Sefa biti mera kasawarihimatamonaka.

11 Teoso ehene Baoro mera nakitamehimatamonaka.
Baoro yama watohimatamonaka Teoso ehene.
12 Baoro ka makari one me itiha me hekamakia me
kokoro hirehemetemoneke haha me kiya na me mese ya,
me kitamabani mati. Me rabika me kitama, nemetemoneke.
13 Soteo me one me rabika me me kasomabisabone me ati
nemetemoneke, Sesowi ino ya. Me ati e nemetemoneke ahi:

"Tiwa oyosema okibone Sesowi ino ya, ino Baoro hitihari", me ati nemetemoneke.
14 Haha me 7 nemetemoneke, Sefa biti me toha mati, Sefa sasetoti me ka hiti owa tohahari.
15 Hinamati ati yana nematamonaka, Sefa biti mera hiyarari. "Sesowi owa, Baoro owa, ote ama oke. Hibake me te amari, ha te?" hinamati ati nematamonaka.
16 Me ka owa rabike mera fito kanehimatamonaka. Mera mono ne hasi nematamonaka, kitahari. Me kana hikawematamonaka. Me tokomemetemoneke, me kori, me sibi hina mati, me hiyaya kawaha mati.
17 Efeso ka soteo me nafi me tamine me mitehemetemoneke. Bara me himita hinehemetemoneke. Me nafi watomisa, "Sesowi ta aamosa re?" me ati nemetemoneke.
18 Me tamaha Sesowi ati me nofawaha me ihi hiyara me kaminemetemoneke.
19 Me one yama nanamo tohaha me ka yama hani me kakamemetemoneke, me sari hinahabanihi me nafi nokosi ya. Haha yama hani manakone 50 mio moweta tohehemetemoneke me ati ya, moweta barata tohahari.
20 Teoso ati me nofawemetemoneke kasiro ya.

Me abe mono nemetemoneke Efeso ya.

21 Baoro ati boti e nematamonaka ahi: "Masetonia owakariwa Akaya owakariwamake oni ya okomawahabana oke Serosarei ya. Manakobisa Homa yaka onahabana oke Teoso ati ehene", ati boti ati nematamonaka.
22 Baoro ya tataba mera tokayosewitematamonaka baha, Timotio ya Erasito me fama mati, Masetonia ya. Sawisa nematamonaka Asia ya.
23 Baoro sawisa ne ya me ati hiyara kakehemetemoneke, Teoso ka hawi me kamina mati.
24 Me ka owa Temetirio tohe yama hihiri tohehimatamonaka, barata hiri ni. Me ya tabehi yobe biti me hihiri tohehemetemoneke, Atemisi ka teboro tomene. Yinero me kikiha tohehemetemoneke, barata hiri ni manakone.
25 Temetirio mera yoro tokaniwame mera hiyarematamonaka, barata hihiri mati. "Haha yama te awake haro, e ka yama ahi ni, ihi e honi karo.
26 Baoro ati tamine te mita te awineke. Abono te awa, ne awaka. Ati e nemonaka ahi: Haha yama e hiri na hiri ni teoso tohateremona ati nemonaka. Hiyari ehene e ka yama hiri ni kaniki me nofamarahaba me amake, me tamaha mati, Efeso ka mati, Asia ka tabora nafi ka mati.
27 Era nofi me fawa naba me amake, barata hihiri me e, Atemisi ka teboro hiyaremona me ati ni ya. Atemisi hiyaramone me ati naba me awineke. Atemisi amosate

amake. Asia ka me nafi Atemisi nofate me amake. Me nafi hinofate amake, teoso tohi karo", ati nematamonaka.
28 Temetirio ati me mitaha me yawamisa me ati kitamise-
hemetemoneke. "Atemisi Efeso ka amosate amake haro",
me ati nemetemoneke.
29 Haha tabora nafi ka me ati kitamisa me abe hora na me
ati itarawemetemoneke. Me nafi kana nawahi oharieme-
temoneke, me nanahori ka ya. Me kana nawaha Kayo
ya Arisitako me fama me me totikosikimehemetemoneke,
Baoro me onemonehe, Masetonia ka mati.
30 Baoro tokomakinima ne me one hikayawehimatamon-
aka, Sesowi nonofa mati.
31 Sitati ka me ka hiti me ati ihi Baoro narabo me nima
nemetemoneke, tokomakerebonaha, me hikayawe kari.
32 "Atemisi amosate amake haro", me one ati, me one
ha ni hihiya nemetemoneke, yama me watori karo. Yama
hiyaremetemoneke, me ka heoniao karo, me one ha narawi
karo, yama me hiwatoraha ihi me nafi tohaha mati.
33 Aresatiri hiyarebona soteo me ati nemetemoneke, me
nafi ati himitebonaha. Aresatiri mano yana ne mano ta
tomisematamonaka, ati me himitebonaha.
34 Hiwa kaminebona ati ne ati me fawa hinihematamon-
aka, me hiwato kari, soteomona me hine kari. Me ha ni
ohariwahemetemoneke, "Atemisi amosate amake haro", me
ati na mati. Me ha ni ka bahi famehimatamonaka.
35 Me ka hiti mera hora kasehimatamonaka, me ha ni
fawa nisahabone mati. "E ehene me awate me amake, me
nafi, Atemisi ka teboro e kakatomaha e, Efeso ka me e,
Atemisi amosateharo", ati nematamonaka. "E ehene me
awake, neme ka yama sonehemete e kakatomaha e.
36 Te ati fawa kabote nahi. Te abe mono riyahi.
37 Haha me te kakamiya yama boboti me amakere, teboro
ka yama. E ka teoso irabori me tonihakere.
38 Me ihi hiyara Temetirio me ihi me awahamone me ati
na me ihi me kaminaboneke sowisi me ni ya.
39 Heoniao hiri ni te nofi ya heoniao te hiri nahi, hiyara
bara te kaminaba te.
40 Me one era hora kariyahi, e tamine me miti ya, yama
hiyara e hiri namone e. Himata nima e ati ribe, era me hora
kanaha me ni ya?" ati nematamonaka.
41 Hiyari fawa ne mera toyosemematamonaka, me
tokomabone mati.

20

Baoro tokehimatamonaka Masetonia ya Akaya famaha ya.

1 Me ati fawa nisi ya Baoro mera ha nematamonaka,
Sesowi nonofa mati, mera hiyarebonaha. "Fara te kiti

tohahaba teke", ati nematamonaka. Me narabi nima nematamonaka, tokomebonaha Masetonia ya.

2 Tokomematamonaka Masetonia ya. Me narabi nima tasehimatamonaka, Masetonia ka Sesowi nonofa mati. "Fara te kiti tohahaba teke", ati tasehimatamonaka. Yana totase tokomawahatasematamonaka Keresia ya.

3 Keresia ya sawi ka abariko fame ohari, nematamonaka. Siria ya towakamehibona ati ne soteo me hinabowebona me ati tamine mite wete namehimatamonaka. Masetonia ta ya kariwamebona ati nematamonaka, tokomebonaha Siria ya.

4 Me ya totabamehimatamonaka. Sabatoro toha, Biho biti, Bereya kari. Arisitako toha, Sekoto toha, Tesaronika ka mati. Kayo toha, Tebi kari. Timotio toha, Tikiko toha, Torofimo ya famahari, Asia ka mati.

5 Haha me toki tai tohahamaroke haro Torowati ya, otara me noki towitiabone mati.

6 Bao fehemeto ka ayaka nowati ya Firibo ya ota yana tokana ota yaka kana ota amo ni siko ni ya ota kobo tokanamakiamaro otake fara ota one me ni ya Torowati ya. Ota amo ni 7 namaro otake Torowati ya.

Torowati ka me ka owa ahabe Baoro hinawamisamematamonaka.

7 Tomiko ya ota yoro tokanamaro otake, bao ota kabahabone ota. Yama we one ya Baoro tokomebona mera kanawana nabemarika. Yama soki enoki nowati ya Baoro hiyarasa nemarika.

8 Ota nahoriamaro otake yobe towitaremisehi neme ke yobe towitaremisehi ya. Rabiao tamahamaroke.

9 Yetene Eotiko tohe itarimarika nokobi wanaha ya. Baoro hiyari yabo ka Eotiko nokobisa awehimataka, amo nisehibanoho. Nokobisa hikehemo waha ne sonehimarika bofe ya. Me hinakisamake abohi me hitimisamemarika.

10 Baoro kisamake hikarabatarise abohi hitiri hinemarika. "Te yawarima nahi. Yati nasa ka", ati nemarika.

11 Baoro tokomisamatasehi mera ebe nemarika bao ya. Bao kaba nemarika fare. Hiyaramatasehimarika, hiyari kawahebanoho. Faya tokomawahemarika.

12 Hahi yetene me towakamahamaroke yati namahari. Me yawi fawa namaroke fahi.

Baoro tokehimatamonaka Mireto ya.

13 Nafio kawite ya ota tokifiwahama ota towaka ota kobo kanamaro otake Aso ya, Baoro ota ibehabone ota fare ati ya. Hawi ka ya tokomebona ati nemarika.

14 Aso ya ota kobo ne foye ota towakawahamaro otake Mitireni ya.

15 Ota towakawahatasa ota kobo namaro otake Kiyo ya.
Yama we one ya ota kakariwahamaro otake Samo ya. Yama
we one ya ota kobo towititasamaro otake Mireto ya.
16 Efeso ya Baoro tokamatarebona ati nemarika, sawi
yaborebonaha Asia ya. Babaha nemarika, tokomebonaha,
kobo tonamibehibonaha Betekositi ka ayaka nokosi ya
Serosarei ya.

*Baoro Efeso ka mera ha nematamonaka, mera hiyare-
bonaha Mireto ya.*

17 Mireto ya Baoro mera ati nemarika Efeso ka Sesowi
nonofa me nanarifa mati.
18 Mireto ya me kakeha mera hiyaremarika. "Owehene te
awate te amake, e tabaha e,
19 Teoso e narifa e. Hibati ya okibaha e tataba tohahamaro
tera sa osa okere. E tabasa ke. Owa owakatomatera ama
oke. Tera owakatomate ama oke, ha te ta. Soteo owa me
nabowabone me ati na tera sasa tosa oharamaro ama oke.
20 Yama nafi ya tera kakanawana ohahamaro ama oke, te
ehene amosabone te. Te nafi yoro tokana tera ohiyara, te
ka yobe nafi ya tera ohiyararawa, na ohahamaro ama oke.
21 Soteo me ohiyara, bara me ohiyara, na ohahamaro oke.
Me nafi yama hiyara nofamarahabone aati ohahamaro oke,
Sesowi e ka Hiti ati me nofawahabone mati.
22 Faya okomibana oke Serosarei ya, Teoso Kanamori
ati ehene. Himata nima yama naba owa ni ya okomi ya
Serosarei ya?
23 Fara sitati nima Teoso Kanamori ati e ne amaka ahi:
'Baoro tiwa me wati kanahaba me amake. Tifoyaba ama
tike', ati ne amaka.
24 Owa nofi owaharirabone oke. Haha yama Sesowi
hikaminaha owehene tohahabone oke. Hiyara amosa
okominahabana oke, e ni ya amosaro".
25 "Tera owamateraba ama oke waha. Te ni ya e ka
towisawa okominate amaka, Sesowi.
26 Sesowi te nofamara te tosawari ya te tosawarihaba
te awineke, fara te ati ehene, owehene amararo, Teoso
ati okomina owa te ni ya. Teoso ati te mitaha te amake,
okominaharo, Teoso ati nafi.
27 Teoso ati hasi neba watamakara.
28 Teoso Kanamori ati ehene Sesowi nonofa me te
narifabone teke. Me te kakatoma, tera te kakatoma,
nahi. Ofeya me narifi nima me narifi te nabone teke.
Teoso mera kanikematamonaka fare biti emene ya. Biti
ahabematamonaka, mera kasomebonaha.
29 Okoma onowati ya robo me te awahaba teke, ofeya me
me yete na mati.

30 Te ka one me me kanawanatehaba me amake yama
bara ya, te ya me tabamarahaba mati, me ya me totabawa-
hamahabone mati.
31 Te ati katamoriyahi. Owa te wati nawahatehaba teke,
tera okanawani onofa owa, faha fowe fama ohari na ya
tera okanawana owa. Me one owa me wati kanaha tera
kanawani fawa oraharo ama oke, te nafi okanawana owa.
32 Tera ta onahabana oke Teoso ni ya, tera kakatomawehi-
bonaha, Teoso amosari. Ati te nofe ya te taminatehaba teke.
Tera nakitebonaka. Ati ehene te winatehaba teke taboro ya,
he ya te tabaha te. Haha me hinofa me ya te tabahaba teke".
33 "Te ni ya osawia te ka oro onikarihi, te ka barata
onikarihi, te ka makari onikarihi, ote ama oke te ni ya.
34 Oko yama ahi ni te awake, ahi onaharo, oko yamabone
okanikibone karo, oko one me ka yamabone okanika, obone
karo.
35 Owehene te awahabone onaharo ama oke, te ati boti
e nibone karo ahi: 'E ka yama ahi ni nafihabone eke, e ka
one me e narifa e, me kitara mati', te ati boti ati nabone
onaharo ama oke, owehene te awaha te. Sesowi ati te wati
nawahabone onaharo ama oke, e naro ahi: **'E ka yamaba
me ta ni ya yama aamosa raba te amake. Ha e ta me
ka yamabone ta e ta ni ka yama amosate amake kasiro
ya',** Sesowi ati nematamonaka".
36 Baoro hiyari fawa ne iso yobati ya itarisehimarika,
Teoso ha nebonaha. Me ya tabehi Teoso me ha namaroke.
37 Me nafi ohi namaroke fahi. Baoro me hihiwate noko
me kokomi hinakimarika.
38 Me ati boti kamoniamaroke, he ati me mitaha mati,
mera awamaterebona ati nari. Me ya totabifewamemarika,
nafio ite ya.

21

Baoro tokomakehimatamonaka Serosarei ya.

1 Ota towaka me ota kakosahamaroke. Ota towaki
ohariamaro otake Kosi ya. Yama we one ya Hoti ya ota
towaka manakobisa Batara ya ota towakamaro otake.
2 Faya nafio ota wasihamaro otake tokehibona me hina-
hari Fenisia ya. Ota kibewa ota towakamaro otake.
3 Sibiri ota awahamaro otake yasoka ka ya. Ota fiya kana
ota kobo namaro otake Siria ka sitati Tiro tohaha ya. Nafio
honene me yabaha
4 Sesowi nonofa me ota siba na me ota wasihamaroke. Ota
amo ni 7 namaro otake. Baoro tokomebona tokomarebona
me ati namaroke Serosarei ya, Teoso Kanamori ati ehene.
5 Ota amo nibone ahabi ya ota tokomamaro otake. Me
ya ota tabami me ma namakiamaroke sitati ka yama bari

kani yowi ya, me ka yiboterawaha, me ka mateherawaha, na mati. Ota iso yobati ya ota nahorisa Teoso ota ha namaro otake.
6 "Ota tokomake", ota ati na ota kibi ya me tokomabisamaroke.
7 Tiro ya ota yana tokana ota tokomabisamaro otake Toremaita ya. Sesowi nonofa me ota wasiha me ya ota tabimaroke yama we oharia ya.
8 Yama wamini ya ota towakawahamaro otake Sesareya ya. Firibi ka yobe ya ota kobo namaro otake, efe hiyara amosa kakamina tohahari, Sesowi nonofa me nanarifa me 7 na me ka owa tohahari. Ota tabawaimaroke.
9 Bite 4 narawamaroke, hinita toharawaharo, Teoso ati kakaminarawaha.
10 Yama we one ya Serosarei ka soteo kobo nakehimarika, Teoso ati kakamina, Akabo tohahari.
11 Ota ni ya kake Baoro tosi matone sota tonehimarika. Yehe kini kawaha teme rabo kini kawaha, nemarika, Baoro tosi matone ya. Ati yana nemarika. "Teoso Kanamori ati e nareka ahi: 'E ka owa haha mato kihehi soteo me wete hinehiba amaka Serosarei ya, me ta hinehibana bara me ni ya'", ati nemarika.
12 Ati ota mite ka Baoro ota aate namaro otake, Sesareya ka me ya ota tabaha ota, tokomarebonaha Serosarei ya.
13 Baoro ati yana nemarika. "Himataba te ohi na owa te nayawineri? Hine owa me wete ke Serosarei ya. Hine ohaba, oke. Sesowi ati okominahamone owa me nabowahabone me ati na me awineke".
14 Ota ati miti nofare ota ati fawa kanamaro otake. "Hine tohake, Teoso hinofaro", ota ati namaro otake.
15 Ota yana tona yama we one ya ota tokomamaro otake Serosarei ya.
16 Sesareya ka me one ya ota totabamamaro otake. Otara me towakama otara me tosewitehamaroke Manaso ka yobe ya, Manaso ya ota tabahabone ota. Sibiri kamatamona amaka, Manaso. Hibati ka Sesowi nonofamatamona amaka.

Baoro Tiako mera hiyarematamonaka.

17 Serosarei ya ota kobo tonama Sesowi nonofa me yayai namaroke, otara me awaha mati.
18 Yama we one ya Baoro ya ota tabaha ota tokahamaro otake Tiako ni ya. Ota ka hiti me nafi kakehamaroke.
19 Baoro mera hiyaremarika, Teoso yama hiri hinaha-mone kaminari, Teoso ati kakamina tohe karo bara me ni ya.
20 Baoro ati me mitaha me Teoso me kahiyarahamaroke.

Baoro me aate namaroke fahi. "Baoro soteo me tama me tiwa tike waha, Sesowi ati me nofawaha mati. Fare Mowisei ati namatama me nafi ihi nineke.
21 Titamine me mitahamoneke, haha soteo bara me tabori ya me winateha me tikanawanamone tiwa, Mowisei ati me nofamarahabone tinahamone tiwa. Titamine me mitahamoneke, me ka matehe sowiri atari kote me wisi rabone tinahamone tiwa.
22 Himata nima tiribe waha, titamine me miti ya, tikama tiwa ahi?
23 Tiwehene e nabana tike, fara ota ati nima. Haha me fama me fama na me nake ahi, Teoso ka yamabone me ta nabone me ati na mati.
24 Me ha tinamahi, tera te soko nibeya, te amosabone te Teoso ni ya. Me ka yama manakone tinahabihiyahi, me tati kone sosowe manakone. Tiwehene me awi ya me ati e naba me amake ahi: 'Keye amake. Baoro Mowisei ati nofate amaka. Mowisei ati e nofahabone ati ne awaka', me ati naba me amake.
25 Hibati ya yama hani ota ta namaro otake bara me ka yama hanibonehe, bara Sesowi nonofa mati, ati e naro ahi: Bani me me kabarabone me narabi ota nima namaroke, haha bani me one me me ta namone mati teoso me one ni ya. Ama me kabarihi, bani me namiti niki kanaha me me kabarihi, nabone ota ati namaro otake. Me ka yibote ahi ni me naharirawa, nabone ota ati, namaro otake", me ati namaroke.
26 Faya yama we one ya Baoro mera ati nemarika, me 4 na mati, hine me nataminahabone mati, me amosabone mati Teoso ni ya. Hine me nataminehemetemoneke, Baoro ya me tabaha mati. Yama we one ya Baoro tokiyome-himatamonaka teboro wari ka yama ya, me amo nibone kaminebonaha, Teoso ni ya bani me me ta nabone me amo ni.

Baoro me nabowabone me ati nemetemoneke teboro wari ka yama ya.

27 Me amo ni 7 na ahabinima ni ya Asia ka soteo me hiwehimatamonaka teboro wari ka yama ya. Me one narabi me nima nemetemoneke, Baoro me nofarabone mati, me hiwatebanoho.
28 "Otara te kasomahi. Efe amaka hari. Yama nafi ka bara mera hihiyara amaka, era me nofarabone ati ne kari, Mowisei ati me nofarihi, teboro me nofarihi, nabone mati. Teoso ka teboro wari ka yama tonahiyaka, mera kakiari ahi, bara mati", me ha ni ati nemetemoneke.
29 Baoro ya Torofimo me famaha me yaka kana me me awehemeteke sitati ya makoni me atimeteke. Torofimo

Efeso kamari amaka. Efe Baoro hekiyomemona me ati boti ati nemeteke.
30 Serosarei ka me nafi ati komeha me kana ni kakehemetemoneke. Baoro me wata me tasi hikanematamonaka teboro noko borone ya. Teboro noko borone me bari kawahamemetemoneke.
31 Baoro me nabowabone me ati nemetemoneke.

Homa ka saotato mera yoyose ni ya me me hikaminehemetemoneke, me ati komehamone mati, Serosarei ka me nafimonehe.
32 Saotato me ya kabitao me tabaha mera ha ne me kana ni tokomakehemetemoneke. Baoro me katoma saotato mera yoyose me ya tabehi me kamakia me me awaha Baoro me sa tosehemetemoneke.
33 Saotato mera yoyose tokomakehimatamonaka Baoro ni ya. Ati ehene saotato Baoro me yati tonehemetemoneke koheti kafama ya. "Hibake amara?" ati nematamonaka, me naokosa mera aate nari. "Himata ebe neno amara?" ati, nematamonaka.
34 Owa ha ni hihiya, owa ha ni hihiya, owa ha ni hihiya, ne me ha kanikima nemetemoneke. Saotato mera yoyose Baoro ka yama watohinare ati ehene saotato Baoro me towakamehemetemoneke fara me tabori ya.

35 Saotato me ka kikisama mate ya me kobo tonama me one katoma hiri nemetemoneke. Me one katoma hiri na me ihi Baoro me tama nemetemoneke, me yaka hikanari.
36 Me ati kitaha me yotohemetemoneke me nowati ya, "E nabowehibonaka", me ati na mati.

Baoro soteo mera hiyarematamonaka, saotato me ka yobe ya.

37 Saotato me tabori ya me hekiyomame saotato mera yoyose aate nematamonaka. "Tiwa aate obana?" Baoro ati nematamonaka.

"Keresia ka me ati tiwatone ti?" saotato mera yoyose ati nematamonaka.
38 "Efemona ama tirini, Esito me ka owa, 4000 me makiti tohaha mera hima nemonaha, he ya me tabahabone mati yama honara ya, me ihi itihabone mati?" ati nematamonaka.
39 "Soteo ama oke. Sitati Taso kabisa ama oke, Sirisia karo. Taso sitati webote amake. Tiwati amosi ya me ohiyarahabone onahara oke", Baoro ati nematamonaka.

40 Ati amosematamonaka. Baoro kikisama ya warehi mano ta tomisematamonaka. Me nafi ati fawa kanemetemoneke. Soteo me ati ya mera hiyarematamonaka.

22

1 "Okaniso me toha, okobi me toha na owati te mitahi.
Yama hiyara hiri okere", ati nematamonaka.
2 Fara me ati ya hiyare ati me himite ka me ati fawa nisi
yokana tohehemetemoneke.
3 "Soteo ama oke. Owatemete ama oke Taso ya, Sirisia
karo. Oyanamaro ama oke ahi Serosarei ya. Kamarieo owa
kanawanehimari ama oke, Mowisei ka yama hani ya. Teoso
ka yama hani onofa oke kasiro ya, fara te nima.
4 Me nonofiba oharamaro ama oke, haha hawi me nofaha
mati. Me wewete ohahamaro ama oke, me te ona mati
kateya ya, me makiti ya me fanawi tabaha mati.
5 Keye amakere. Sasetoti ehebote e ka hiti me ya tabe
owa me awateha owa me watoke. Me te aate nahi, owa
me watoha mati. Yama hani me ta namaro me amake,
owakabonehe soteo me ni ya, Tamasiko ka mati, me wete
ni owakamahabone ati naro, Sesowi nonofa mati, Tamasiko
ka mati, me me hikatomahabone mati Serosarei ya".
6 "Tamasiko ya oka Tamasiko yabori ya yaka owitia yama
oye owahamaro ama oke bai nokorise ya, oye kitaharo, owa
moto kanaharo, kisaharo neme ya.
7 Osahamaro ama oke. Osaha e ka owa ati omitamaro
ama oke. **'Saoro, Saoro, himataba yama hiyara hiri
tinahabone tine tiri owa ni ya?'** ati nemarika".
8 "'Hibake ama tiri?' onahamaro oke".
**"'Sesowi Nasare ka ama oke. Ha owa yama hiyara
hiri tinahabone tine tike owa ni ya',** ati nemarika.
9 Ota one me ya otabi ka yama oye me awaha ati ta me
himitarehimona me hinehimarika".
10 "'Himata hiri oribe waha?' onahamaro oke".
**"'Tiwamisamahi. Tikamibeya Tamasiko ya. Tiwa
me hiyaraba me amake fahi, yama hiri tinahaba me
kamina mati',** ati nemarika".
11 "Yama owamarahamaro ama oke, yama oye ihi, wehe
kitaharo. Me ya otabi ka omano me tama na owa me
towakamamaroke Tamasiko ya".
12 "E ka owa Anania tohe sawihimataka Tamasiko ya, fare
Mowisei ati nafi nima ehene na tohahari. Tamasiko ka soteo
me nafi ehene nonofa hihehimatamonaka.
13 Kake warehimarika obeheri ya. 'Niso Saoro, tinoko
awamahi', ati nemarika. Faya owehimarika.
14 'E ka iti me ka Teoso ati timitawahaba ama tike. Ati
ehene he nanarifa amose tiwahaba ama tike. Tiwa ha neba
amaka Teoso ati ehene.
15 Haha yama tiwaha tikaminahaba ama tike, ati ehene.
16 Himata nima tiribe waha? Tiwarimisahi, ha tibaya.
Tibofarisahi, tika yama hiyara soko nibeya', ati nemarika".

17 "Wete onamamaro oke Serosarei ya. Teboro wari ka
yama ya Teoso ha ona Sesowi owahamaro oke wata nima
yama na ya.
18 **'Yana tonakabote tinahi, tikamibeya. Serosarei ka
tiwati miti me nofaraba me amake, owa tikamina tiwa',**
ati nemarika".
19 "'Sesowi owehene me awate me amake, me siba
owahare owa, tiwa nonofa mati, sinakoka nafi ya, me te
onahabone owa kateya ya, me me kosi hinahabone mati.
20 Owa me awaharo me amake aya Esitefo me nabowa
me ya otaba owa, Esitefo tiwa kaminari. Me ihi onofaro
ama oke. Me ka makari owakatoma onaharo ama oke',
onahamaro ama oke".
21 **"'Yana. Owati ihi tikahabone tike bara yama yabo
ka me ni ya',** ati nemarika", Baoro ati nematamonaka.
22 He ati me kamita he ati kamiti me nofamarehemetemoneke. Faya me ati yana kanehemetemoneke. "Te
nabowaho. Sawi ota nofamakara waha", me ati nemetemoneke.
23 Me ha ni kitaha me ka makari me sota nemetemoneke.
Wami me were kanehemetemoneke neme ya. Saotato mera
yoyose ati ehene me hekamehimatamonaka fara me ka
yobe ya.
24 Saotato mera yoyose me hora hine me ati kasiro ka saotato mera yosehimatamonaka, Baoro me kosi nabone mati,
yama kaminebonaha, hiri hinahamonehe, yama hiyararo.
25 Me wete hinehimatamonaka, me kosi hinehibonaha.
Baoro beheri ya kabitao wehi ra aate nematamonaka.
"Homa ka me ka tokometo okiha oke. Yama hiyara hiri
onahamone sowisi ati neba ati watarareka. Yama e na
hiyara awineke, owa te kosi ni ya", ati nematamonaka.
26 Kabitao Baoro ati mitehi tokome saotato mera yoyose
hiyarematamonaka, Baoro ati kaminari. "Haha yama me
hiri hinahabone tinaha hiyara awineke. Hahi Homa ka
tokometo kihehimona ati nareka", ati nematamonaka.
27 Saotato mera yoyose kamehimatamonaka, Baoro aate
nebonaha. "Tiwa tikaminahi owa ni ya. Homa ka me ka
tokometo tikihini?" ati nematamonaka.
"Ee, okiha oke", Baoro ati nematamonaka.
28 "Homa ka me ka tokometo okanika manakone nafihamaro amake", saotato mera yoyose ati nematamonaka.
"Oko tokometobone okanikaramaro amake. Hine ya me
ta hinehemeteke owati ya", Baoro ati nematamonaka.
29 Saotato mera yoyose Baoro ati mite tokomematamonaka, watomisahari, ati ehene Baoro me wete ni karo, Baoro
Homa ka me ka tokometo kihano karo. Haha he me kosi
nabone me hinaha, afa me tokoma, nemetemoneke.

Baoro soteo me ka hiti mera hiyarematamonaka.

30 Saotato mera yoyose soteo me ati mitehibona ati nematamonaka, Baoro me kamina mati, Baoro yama hiyara hiri nemona me ati na mati. "Baoro himata ebe neno me kakoneriya?" ati boti ati nemata awaka. Yama we one ya saotato mera yoyose ati ehene me yoro tokanemetemoneke, sasetoti me ka hiti me ya soteo me ka hiti me tabaha mati, me nafi, Baoro me kaminabone mati, Saotato mera yoyose ni ya. Baoro ka koheti katise ati ehene Baoro warematamonaka me nokosi ya.

23

1 Baoro mera kakatomehimatamonaka. "E ka one mati, owehene amosi fara tohineke Teoso ni ya", ati nematamonaka.

2 Sasetoti ehebote Anania tohehi ati ehene me ka owa Baoro inohoti tao kanehimatamonaka, warehari Baoro beheri ya.

3 "Teoso tiwa tao kanehibonaka. Yama babari kana nima tine tike, tita sasawa na ya keteharo. Mowisei ati onofarahamone tinaha Mowisei ati tinofa tikere, ha tiwa ta. Makoni tiwati ihi owa me tao kineke", Baoro ati nematamonaka.

4 Me ati yana nemetemoneke me nahoria mati Baoro beheri ya. "Sasetoti ehebote irabori tinihine ti, Teoso hikatikahari?" me ati nemetemoneke.

5 "Sasetoti eheboteno owatoramako amaka. Hibati ka yama hani ati e te amake ahi:

'Te ka towisawa irabori te tonihariyahi',

ati te amake", Baoro ati nematamonaka.

6 Manakobisa Baoro ati boti e nematamonaka ahi: "Me one satoseo me toha, fariseo me toha, na me awineke, me yoro tokana mati", ati boti ati nematamonaka. Ati yana nematamonaka. "Fariseo ama oke ha owa. Fariseo biti ama oke. E ahaba Teoso ati ehene e wamisamatasabone oni ka owa me nabowabone me ati narake", ati nematamonaka.

7 Ati me himitawahe ka me abe hora ni yana kanehemetemoneke, me abe kobo kana mati, fariseo me ya satoseo me tabaha mati. Me ati me mitaha me abe ebe kanaha me tokomakikimemetemoneke.

8 Teoso era nawamisamarehibona satoseo me ati te me amake. Teoso nanarifa me watarihi, e kanamori watarihi, namone me ati teha me amake, satoseo mati. Haha yama nafi okominaha natehamone fariseo me ta me ati te me amake.

9 Faya me ha ni kitamisehemetemoneke, me abe hora na mati. Fariseo me ka Mowisei ati kakamina me one ati yana

nemetemoneke kita ya. "Hahi yama hiyara hiri re awaka hari. Teoso nanarifa owa ati mitare? E kanamori one ati mitare?" me ati nemetemoneke.
10 Me abe hora ni kitawemetemoneke. Saotato mera yoyose ati ehene saotato Baoro me totimakehemetemoneke, me baikani ya. "Me kote hikaneba amaka", ati boti ati nemata awaka. Ati ehene me hekamehimatamonaka saotato me tabori ya.
11 Yama soki ya Sesowi wehimatamonaka Baoro beheri ya. **"Watorima tinahi. Owa tikaminate ama tike Serosarei ya. Owa tikamina, titehaba ama tike Homa ya Teoso ati ehene",** Sesowi ati nematamonaka.

Soteo Baoro me wati kanehemetemoneke.
12 Yama we kamaki ya soteo me abe hiyara me ati e nemetemoneke ahi: "E tafarihi, faha e fawarihi, naba e amake, Baoro e nabowari ya. Keye amakere", me ati nemetemoneke.
13 40 me toha me atimetemoneke.
14 Sasetoti me ka hiti mati, me nafi ka hiti mati, me na me ni ya me tokehemetemoneke. "Ota tafaraba ota amake, Baoro ota nabowari karo.
15 Saotato mera yoyose te aate nahi, te ni ya Baoro kakamebana. Baoro te aate ni forima nebona te ati naba teke, saotato mera yoyose te aate na te. Yabokire ya ota nabowehibanaka", me ati nemetemoneke.
16 Baoro hinakasima biti me ati tamine mitehimatamonaka. Saotato me tabori ya toke me ati kaminematamonaka Baoro ni ya.
17 Baoro saotato me ka hiti ha nematamonaka. "Hahi yetene tekahi saotato mera yoyose ni ya, ati himitebana, me ati kaminebana he ni ya", ati nematamonaka.
18 Faya hekematamonaka saotato mera yoyose ni ya. "Hahi Baoro foyehi ati ehene yetene owakakine oke, ati timitebonaha", ati nematamonaka.
19 Mano wara hine hekamehimatamonaka me fami ohariabone mati. "Himata nima tiwati nabani tiwa owa ni ya?" ati nematamonaka.
20 "Soteo me ati ihi Baoro tekamaminahabone tike me ka hiti me ni ya, me ati namoneke. Aate ni forima hinehibona me ati nabone me ati namoneke.
21 Haha yama hiri tirahabone tike, hiri tinahabone me hinahanihi. 40 me tohaha me noki hinehimonaka. Me ati e namoneke ahi: 'E tafarihi, faha e fawarihi, naba e amake, Baoro e nabowari ya', me ati namoneke. Me hawa toamoneke hibati ya, tiwati me noki na mati", ati nematamonaka.
22 Saotato mera yoyose yetene toyosemematamonaka, tokomebonaha. "Haha yama tikamina tikaminariyahi me ni ya", ati nematamonaka.

Saotato mera yoyose Baoro toyosemehimatamonaka kofenato Ferikisi ni ya.

23 Faya saotato me ka hiti me famaha mera ha nematamonaka. "Saotato me 200 na me te yoro tokaniwamahi, me te towakamaba mati Sesareya ya. Kafaro ka 70 me toha, wabise me kiha 200 me toha, naboneke. Te hawa toabone teke yama soki ka 9 ora tohe ya.
24 Kafaro me te yoro tokaniwama nahi, Baoro te towakibeya kofenato Ferikisi ni ya. Baoro ahabarayaho", ati nematamonaka.

25 Saotato mera yoyose yama hani rawi nematamonaka. Yama hani ati e nemetemoneke ahi:
26 "Karaotio Risia ama oke. Kofenato Ferikisi tika yama hanibone amake. Tiwa onofa oke. Titaminate ama tike.
27 Hahi soteo me hiwateno amaka, me hinabowebonaha. Saotato me ya otaba ota tonakamaki amaka, ota kasomebonaha, Homa ka me ka tokometo kihehimona tamine omite kari.
28 Faya owakame amaka me ka hiti me ni ya, me ati omitabone owa, yama owatoabone owa, 'Himataba me hinofare awaraya', owati boti ati na owa.
29 Me ka yama hani ati nofaremona me hine amaka. Makoni me hinofarehino amaka. Yama hiyara hiri reno awaka. Ahabarehibanaka. Foyarihi, nebanaka kateya ya.
30 Me hinabowehibona me hinehimonaka. Makoni me heka hika tiwa ni ya owati ihi. Ehene hiyaremona me hinehino eheneno me kaminabone onahara oke tiwa ni ya", ati nematamonaka yama hani ya.

31 Fare saotato mera yoyose ati nima saotato me ihi nemetemoneke, Baoro me towaka naba mati Atibatiri ya.
32 Yama we one ya saotato me kamemetemoneke fara me tabori ya. Haha kafaro ka me ta Baoro me towakemetemoneke.
33 Sesareya ya me kobo towitia yama hani me ta nemetemoneke kofenato ni ya.

Baoro tosawikosematamonaka fahi kofenato ni ya.
34 Baoro aate nematamonaka fahi. "Himata tabora ya tiwatemete ama tiri?" ati nematamonaka.

"Sirisia ya owatemete ama oke", Baoro ati nematamonaka.

35 "Haha tiwa me nofaramone me ati namone me kamaki ya tiwati omitabana oke", ati nematamonaka.

Ati ehene Baoro sawimatamonaka Eroti ka yobe ya, saotato me ya tabahari, me hekatomebonaha, fawa rebonaha.

24

Soteo Baoro me hora kanehemetemoneke Ferikisi nokosi ya.

1 Yama we 5 na nowati ya sasetoti ehebote Anania tohe me ka hiti me one ya tabe me kakemetemoneke. Yama hani wawato Tetoro tohe toha, nematamonaka. Kofenato ni ya me ati yana nemetemoneke. Baoro yama hiyara hiri nemona me ati nemetemoneke.

2 Tetoro me ha hine hiyari yana tonematamonaka. Baoro kamine ati hiyarematamonaka, yama hiyara hiri nemonaha. "Ferikisi tiwehene amosake, yama mowa ni fawa tiniha tiwa ota taboro ya. Ota nafi amosawahake tiwehene, yama nafi tiwato karo.

3 Me nafi ni ya tiwa ota kamina otake, titaminaha tiwa ota ni ya.

4 Ota ati tikamitamatahi, titamina tiwa. Owati yaborabone oke.

5 Hahi ehene hiyakara hari kasiro ya. Ati ehene soteo me abe mono nofa me amake yama nafi ka mati. Nasare ka me ka towisawa amaka.

6-7 Ota wate amaka, teboro wari ka yama tonahiyarebonaha.

8 Aate tine ya yama fara ota kamina kamineba amaka", ati nematamonaka.

9 Soteo me ati yana, nemetemoneke fahi, Baoro yama hiyara hiri nemona me ati, na mati. Haha yama Tetoro hikaminaha keye amaramone me ati nemetemoneke.

Baoro Ferikisi hiyarematamonaka.

10 Kofenato tati nene nematamonaka, Baoro ati yana nabona karo. Faya Baoro hiyari yana tonehimatamonaka. "Yama owato oke. Hibati ya titamine omitate ama oke, ota nafi ka sowisi tiha tiwa. Yayai oke, owa okominahabone owa tiwa ni ya.

11 Yama we 12 na ya okahara oke Serosarei ya, Teoso ka yamabone ta onahabone owa teboro ya. Keye amakere. Keyemone me aate tinahi, me hikaminibeya. Keye amakere.

12 Teboro wari ka yama ya owa me awaha me amake, me ohiyarara owa. 'Te abe mono nahi', orahara oke fahi, me abe mono naba me oyose owa. Owati watarara oke. Sinakoka ya owati e naba yana rihi, Serosarei ka yama nafi ya owati e naba yana rara oke.

13 Haha yama hiyara hiri onahamone me ati na owa me awahaba me watakere.

14 Keye me hiri rarake, me ka hawi nima ota ka hawi ramone me ati na mati. Haha hawi hiyaramone me hina amake haro, ota ka hawi. Ota ka Teoso fare ota ka iti me ka

Teosomatamona amaka. Mowisei ka yama hani ota nofa, Teoso ati kakamina me ka yama hani ota nofa, nineke.

15 Fara me nima ota nineke, Teoso ota noki na ota, e nafi nakitamatehibana, me ihi amosa me ya me ihi hiyara me kataba mati.

16 Makoni owa owakatomine oke, yama hiyara hiri orabone owa".

17 "Hibati ya okateha ama oke sitati one ya yama yabo ya. Okomara oke. Yinero owakake onahara oke, ota ka one me ka yinerobonaha. Teoso ka banibona ta, onahara oke.

18 Owa soko onahara oke, otaminahabone owa Teoso ni ya. Faya owa me wasihara oke teboro wari ka yama ya. Me tamaha me ohiyararara oke. Ota ati komehara otake.

19 Asia ka soteo owa me kaminamehene me amake. Yama hiyara hiri onahamone me ati narake.

20 Asia ka soteo me kakeri ya, haha hine owa me kaminaboneke, yama hiyara hiri onahamone me ati na mati. Hine me hiri hinahabone onaharake me hiri hinaharo, soteo me ka hiti me ni ya, osawia owa me nokosi ya.

21 Hine ya owati e nara oke me ni ya. 'E ahaba Teoso ati ehene e wamisamatasabone oni ka owa me nabowabone me ati narake', onahara oke".

22 Ferikisi mera toyosemehimatamonaka, me tokomabone mati. Ferikisi Teoso ka hawi wato yokana tohehimatamonaka. "Saotato mera yoyose Risia kake ya tera hiyari forima onahabana oke", ati nematamonaka.

23 Ati ehene saotato me ka hiti Baoro kakatomehimatamonaka. Narabo nima hinehimatamonaka. Baoro me wete rabone ati nematamonaka. Hine me hinarifehibona hinehimatamonaka, fara me one.

Ferikisi fati ya me famaha mera Baoro hiyarematamonaka.

24 Yama we one ya Ferikisi fati Torosia tohaha ya fame me kakiemetemoneke. Torosia soteometemone amake. Ferikisi Baoro ati nematamonaka, Kirisito Sesowi kamine ati me himitebonaha. Sesowi ati e nofahabone Baoro ati nematamonaka.

25 Yama amosa e hiri nabone Baoro ati nematamonaka, yama hiyara e hiri namarabone ati nari. "Teoso e nafi ehene manakone nahabitehiba amaka, haha yama e hiri na e", Baoro ati nematamonaka.

Ferikisi Baoro ati mite watomisehimatamonaka. "Tikamamatahi. Yama we one ya yama ahi naba okihari ya tiwa onahabana oke, tikamatasahaba tiwa", ati nematamonaka.

26 Ati ehene Baoro kakake tohehimatamonaka, me hiyarabone mati. "Baoro owa kakaweba awaka yinero ya, tasi onihaba karo", ati boti ati nemata awaka.

27 Faha fowe famaha nowati ya Bosio Fesito kofenato
tohawehimatamonaka. Ferikisi kofenato tohamarehimata-
monaka. Ferikisi tokomabona ya Baoro tasi tonihebona
ati ne Baoro tasi tonihi nofamarematamonaka, soteo me
hinofabona karo.

25

Sesa ni ya Baoro tokehibona ati nematamonaka.

1 Fesito kofenato tohawematamonaka, Sesareya kari.
Yama we terei na ahabi ya tokehimatamonaka Serosarei ya.
2 Soteo me nafi ka hiti mati, sasetoti me ka hiti mati,
me na me hihiyarehimatamonaka, Baoro yama hiyara hiri
nemona me ati na mati.
3 Me aate hinehimatamonaka, Baoro toyosemebonaha,
tokomebonaha Serosarei ya, me abe hiyari hawa toani mati,
Baoro me nabowabone mati hawi ya.
4 "Baoro foyahareka kateya ya Sesareya ya", Fesito ati
nematamonaka. Tokomakabote nebona ati nematamonaka
fahi.
5 "Hine te ka hiti me ya otabamahabone onahara oke.
Yama hiyara hiri nemona te ati ne te kaminebanaka fahi",
ati nematamonaka.
6 Me ya tataba kawahe tokomematamonaka Sesareya
ya. Kobo toname yama we one ya ati ehene Baoro
me kakamemetemoneke, yama hiyara hiri ne hiwatobona
hinahari.
7 Baoro kame soteo Serosarei ka me kakebisaha me
hikarafematamonaka. "Baoro yama hiyara hihiri amaka',
me ati nemetemoneke. Me ka owa Baoro ehene awehiba
wataremamatamonaka, me hinamobana kofenato ni ya.
8 Faya Baoro ati yana nematamonaka. "Yama hiyara
hiri onahaba wawatabiti kere. Mowisei ka yama hani ati
onofa oke. Teboro onahiya okere. Sesa onofa", oke, ati
nematamonaka.
9 Fesito soteo me hinofebona ati nematamonaka. "Baoro
toki tinofini Serosarei ya, tiwati omitaba owa fahi, me ya
titaba tiwa?" ati nematamonaka.
10 "Owa tiwato tike yama hiyara hiri ora owa soteo me ni
ya. Aya owa aate tina owa okominara oke hibati ya, Sesa ka
tihi karo. Era e kaminate amake Sesa ka me ni ya. Bara me
ni ya era e kaminatera amake.
11 Yama hiyara hiri oni ya ohabene ama oke. Yama
hiyara hiri okere. Keye me hiri nineke. Owa ta tirahabone
tike me ni ya. Owa okominahabana oke Sesa ni ya", ati
nematamonaka.
12 Fesito he nanarifa mera hiyarematamonaka. Faya ati
yana nematamonaka Baoro ni ya. "Baoro Sesa ni ya tiwa

tikaminahabone tinahara tike. Fara tiwati ya Sesa ni ya tikahabana tike", ati nematamonaka.

Akiriba fati ya me famaha mera Baoro hiyarematamonaka.

13 Abariko owa ya towisawa Akiriba ya Berenisi famaha me kobo kanakiemetemoneke Sesareya ya, Fesito me yaka na mati.
14 Me amo ni tamehemetemoneke, me kasawia mati fahi. Fesito Baoro kaminematamonaka me ni ya. "Ferikisi hekanakose foyaka hari.
15 Aya oki ya ahi Serosarei ya sasetoti me ka hiti mati, soteo me nafi ka hiti mati, me na owa me hiyarara oke, Baoro onabowahabone owa.
16 Owati e nara oke ahi. 'Homa ka me ota toha ota ehene e teha ota amake ahi: Hahi yama hiyara hiri nemona me hine ota nabowatera ota amake mata. Ota yosehibonaka hiwa kaminebonaha me nokosi ya', onahara oke.
17 Faya me ya otabamahara oke ahi. Yama we one ya owati ihi Baoro me kakamarake hibati ya, ati omitebonaha.
18 Faya me ati yana narake. Owati boti e nara oke ahi: 'Baoro ka yama hiyara me kaminaba me awineke', owati boti ati nara oke.
19 E awakere. Yama hiyara hiri re awaka. Me ka Teoso ati nofaremona me hinahareka. Sesowi ahabe me kaminarake. Manakobisa Sesowi yati nemona Baoro ati nareka.
20 Owati e naba owatorahara oke ha owa. Aate one tokomebonaha Serosarei ya, hiwa kaminebonaha fahi.
21 Baoro hiwa kaminebona ati nareka Sesa ni ya. Owati ihi foyaka kateya kari. Oyosebonaka Sesa ni ya", ati nematamonaka.
22 "Fe yokana ati omitebona onahareka ha owa", Akiriba ati nematamonaka.
"Ati timitaminebanaka", Fesito ati nematamonaka.
23 Yama we one ya Akiriba Berenisi me fama me kasawiemetemoneke me tamaha me boti ya. Saotato me toha, me ka hiti me toha, Sesareya ka me hona me toha, na me ya me tabaha me tokiyomehemetemoneke yobe ebote ya. Fesito ati ehene Baoro me kakamemetemoneke.
24 Fesito ati yana nematamonaka fahi. "Towisawa Akiriba tiwe awa waha? Te nafi awe awa, ahabi tabiyo soteo me hiwi hinofari, me nafi? Serosarei ya owa me hiyaribaha manakobisa owa me aate tasineke ahi.
25 Ha owa ahabi tabiyo owa okara. Sesa ati himitebona ati ne amaka. Fare ati ya oyosebonaka Sesa ni ya.
26 E awakere. Yama hani rawi onahaba atiba owato okere mata, e ka towisawa ka yama hanibana. Makoni onamo oka tiwa ni ya towisawa Akiriba. Onamo, ona oka ha te ni ya.

Te aate ne ya te ati omitabone oke, yama owato ya yama hani rawi onahabone owa. Yama e na siba rabanake ahi.
27 Oyoseba ya yama hani rawi onahabana oke, kasawiabana, ehenemona me hikamina tamine", ati nematamonaka.

26

1 Akiriba Baoro aate nematamonaka. "Baoro tiwati yana nahi", ati nematamonaka.

Baoro mano yana ne ati yana nematamonaka, hiwa kaminari.
2 "Towisawa Akiriba yayai oke, owa okomina owa tiwa ni ya, yama hiyara hiri onahamone soteo me ati na owa.
3 Soteo me tiwato tike ha tiwa. Owati timitabone one oke.
4 Soteo owa me awahamaro me amake, onafira owa, oyana owa otaboro toha, Serosarei toha, na ya. Me nafi owa awate me amake.
5 Owa me watoke, fariseo oha owa. Me aate tini ya owa me kaminabanake, owa kamini me nofi ya, fariseo oha owa, owehene amosa owa. Fariseo yama hiyara me hiri tera me amake.
6 Owa me nofarineke, owati e na owa ahi, era kakasoma kamakimona ona owa, era kakasoma Teoso hikaminehimata hibati ya.
7 Ota ka one me ate 12 na Teoso me haha tohineke, yama nafi nima, yama soki, yama wehe na ya, era kakasomabona kakebona karo. Towisawa efe ehene soteo owa me nofarineke.
8 Himataba Teoso era nakitamateremona te ati tehani te amari?"
9 "Sesowi Nasare ka okakoamaro ama oke kasiro ya.
10 Serosarei ka me nanakibi ohahamaro ama oke kateya ya, hinaka mati, sasetoti me ka hiti me ati ihi. Me nahabi aamosa tohahamaro me amake owa ni ya.
11 Sinakoka nafi ya okiyoma me me katomabone aati ohahamaro ama oke. Me hohora ohahamaro ama oke, Sesowi me nofamarahabone mati. Me kako okiti ka me totonaka ohahamaro ama oke sitati one ka mati".
12 Sasetoti me ka hiti me ati ihi Tamasiko ya okawaha, onahamaro ama oke, me ka yama hani owaka owa.
13 Towisawa, hawi ya ota yaka na bai nokorise ya yama oye owahamaro ama oke, neme ya kisaharo, otara moto kanaharo, oye sawi kitaharo mata ya. Bahi wehene kikita rama ka.
14 Ota nafi foro namaro otake wami ya. E ka owa ati omitamaro oke, owa hiyarari, ota ati ya. **'Saoro Saoro himataba yama hiyara hiri tinahabone tine tiri owa**

ni ya? Yama hiyakere faro. Awa tati boni inoha e taro towititera amake', ati nemari amaka".

15 "'Hibake ama tiri?' onahamaro oke".

"'Sesowi ama oke. Ha owa yama hiyara hiri tinahabone tine tike owa ni ya', ota ka Hiti ati nemari amaka.

16 **'Tiwamisamahi. Okehara oke, tiwa ha onahabone owa, owa tinarifahabone tiwa. Haha yama tiwaha tikaminahabone tike. Yama one onamo, onahabone oke, tikaminahabonehe.**

17 **Tiwa oyosebana oke bara me ni ya. Tiwa owakatomabone oke, tiwa me nabowarabone tiwa.**

18 **Me noki awawaboneke. Yama soki me nofamaraboneke. Yama wehe me nofawaboneke. Inamati ati me mitamaraboneke waha. Teoso me ihi wati nawahamarebonaka, me ihi hiyararo. Owa me nofawaboneke waha. Me owakatomabone oke waha', ati nemari amaka".**

19 "Towisawa Akiriba Sesowi yama hikaminahamaro ya owehene tohineke.

20 Me nafi hihiyara ama oke, yama hiyara me hiri namarabone mati, me narabi nima ona Teoso ati me mitahabone mati, yama amosa me hiri nabone mati. Soteo Tamasiko ka me narabi nima, Serosarei ka me narabi nima, Soteya ka me nafi narabi nima, ote ama oke. Soteo me amara me narabi okomina, ote ama oke.

21 Makoni soteo owa me watahamaro ama oke teboro wari ka yama ya, owa me nabowabone mati".

22 "Hibati ka Teoso ati kakamina yama me hikaminehemete nima yama na okominate ama oke, afa yama Mowisei hikaminehemete toha naro. Owatibone Teoso kanawanate amaka. Yama me watoha me ka yamabone okomina, haha yama me wawato raba na me ka yamabone okomina, ote ama oke.

23 Teoso ati kakamina Kirisito ahabatehibona me kaminemetemoneke. Kirisito wamisamatehibona me kamina nemetemoneke, wamisami tai toahari. Hinaka me toha, bara me toha, na me ni ya yama wehe kaminatehibona me hinehimatamonaka", ati nematamonaka.

24 Baoro hiwa kamine ehene Fesito ati kitehimatamonaka. "Baoro tirabikine ti? Tirabikine tike, yama hani ki ni ihi", ati nematamonaka.

25 "Kofenato Fesito orabika okere. Keye hiri okere. Yama amosa okominine oke.

26 Yama nafi okominine oke towisawa ni ya, haha yama nafi watohari. Haha yama nafi tamine mitate awaka. Me nafi hiwa hike.

27 Towisawa Akiriba hibati ka Teoso ati kakamina memete me ati tinofini? Tiwa owato oke, haha me ati tinofa tiwa", Baoro ati nematamonaka.
28 Akiriba Baoro hiyarematamonaka. "Sesowi ati onofabone tine ti hibayata ya?" ati nematamonaka.
29 "Te nafi owati kamita fara owa nima te nabone one oke. Hibayata tohi ya toha, yama totoyabo ni ya tohi ya toha, naboneke. Te e rabone teke ahi owa nima, omatoa owa", Baoro ati nematamonaka.
30 Towisawa yana ne ehene me nahomisemetemoneke bisa, kofenato, Berenisi, me one, me na mati.
31 Me tokomemetemoneke. "Hahi yama hiyara hiri kara hari. Foyarena amaka. Ahabarehina amaka", me ati nemetemoneke.
32 Akiriba Fesito hiyarematamonaka. "Sesa ni ya tokomakehibona ati re ya tasi tonehina amaka", ati nematamonaka.

27

Baoro tokomakehimatamonaka Homa ya.

1 "Te towakaba teke Itaria ya", me ati namaroke. Saotato me ka hiti owa Sorio tohe Baoro towakamehibona me hinehimarika Itaria ya. Hinaka saotato Sesa ka saotato me tohahamaroke.
2 Atamitiria ka fa kabine ya ota kibehamaro otake, hahi nafio tokehibona ya Asia ka sitati tamaha ya. Ota towakamaro otake, Arisitako ota taba ota, Tesaronika kari.
3 Yama we one ya ota kobo towitiamaro otake Sito ya.

Sorio yahehimatamonaka Baoro ni ya. Makoni ati ehene Baoro tokomisemarika sitati ya mera yaka nebonaha, he nonofa mati, he me kasomabone mati.
4 Sito ya ota yana tokana ota towakamaro otake ma baikani ya. Boni otara wasiha ihi ota waha tokanamaro otake, Sibiri beheri ya, boni watari ka ya.
5 Ma baikani ya ota towaka Sirisia ota fiya kana Bafiria ota fiya kana, na ota kobo namaro otake Mira ya, Risia ka sitati ya.
6 Saotato me ka hiti nafio wasihimatamonaka, nafio tokomebonaha Itaria ya, Aresatiria ka nafio. Faya ota tokibiwahawitiamaro otake fahi ati ehene.
7 Ota yayaka tokasi na ota amo ni tamaha ota kobo namaro otake Kinito yabori ya. Ota yai tokanabone boni ihi ota waha tokanamaro otake. Ota towakabasawahawitiamaro otake Kereta kowani ka ya Samona yabori ya.
8 Kereta beheri ya ota totowakabasawaha tosi namaro otake. Raseya yabori ka Fa Kabine Amosa ya ota kobo kanahamaro otake.

9 Ota amo ni tamahamaro otake, ota yaka kanaha ota. E
yaka kani ka yama fiya kanahamaro amake. Faha fowe ka
yama tohinima namaro amake ayata ya, era e nanafimi ka
ayaka amo ni fiya toni karo.

Baoro ati yana nemarika me ni ya.

10 "Yama owatowaha oke waha, e yaka kani ka yama
hiyararo. Nafio honene fawawa neba amaka. Me ahaba
naba me amake".

11 Nafio kakakatoma Baoro ati kamiti nofaremarika.
Nafio ka me ka hiti ati ta nofa, nafio hiti ati nofa, nemarika.

12 Haha fa kabine hiyara awineke fa fowe karo. Me fiya
kariwamaroke, me one ati ihi, me kobo nibote nabone me
ati na mati Fenisi ya, faha fowe me noki nabone mati Fenisi
ya. Fenisi ka fa kabine tohahamaroke bahi totoka ka ya.

Me ka nafio ahabematamonaka.

13 Haha boni kaki bere nakosa siba ramone me ati
namaroke, kikita rama naro. Akora me itiha me towakaba-
sawahamaroke Kereta yabori ya.

14 Hiba me totowaka na me nokosi ka ya boni kitaha
kakemaroke wami tohi ka ya, bahi kakamaki beheri owa
ka ya.

15 Boni ihi nafio yaka ni watomaremarika, boni ma
hikanari. "Hine nafio tokaka boni hekari", ota ati namaro
otake.

16 Wami bite Kaota tohaha iti yabori ya ota yaka tokowite-
hamaro otake. Nafio ka kanawa ota horori namisamaro
otake kita ya.

17 Kanawa me yabaha nafio enoki ya mato me fito
namaroke. Nafio tihi torehibona me ati boti ati nemete me
awineke, Siti ka faha kowira ya. Makoni nafio ka makari
me kanakisamamaroke. Boni nafio towakamaroke.

18 Boni nafio were namaroke. Yama we one ya nafio
honene me were kifemaroke.

19 Yama we one ya nafio ka makari me were nife,
namaroke. Boni hiyaramaro amake.

20 Yama noki yawari ihi bahi ota awamarihi, amowa me
ota awamarihi, namaro ota amake. Ota ahababone ota ati
boti ati namaro otake.

21 Tafi ota nofaramaro otake. Baoro warehimarika me
baikani ya. "Owati te kasawariha te amake. Kereta ya e
sawimati ya yama amosene amake. E sawimati ya e hasi
nene e amake. Yama ahabarehene amake, nafio honene.

22 Hibayata ka owati te mitaha te watomariyahi. Nafio
ahabeba amaka. Ha e ta e hasi naba e amake, e nafi.

23 Haha yama soki ya Teoso nanarifa sawihareka obeheri
ya. Hahi Teoso oko Hiti amaka. Oko nanarifa amaka.

24 Teoso nanarifa ati e nareka ahi: 'Baoro kokoriri tirahabone tike. Tiwahabone tike Sesa nokosi ya. Teoso mera kasomeba amaka, me ya titabi ka mati, yahe karo', ati nareka.
25 Te yayai nahi fahi. Keye amakere haro. Teoso nanarifa ati nima e naba e amake.
26 E ka nafio ta tihi tonehiba amaka fa kowira ya yama ate iti yabori ya", Baoro ati nemarika.

27 Yama we 14 na ya boni otara towaka, otara wete kanama, namaro otake ma Atiriatiko ya. Yama soki enoki ya wami iti yabokirahamone nafio aahi me ati boti ati nemeteke.
28 Faha kowi me tomi kana faha kowi tome 20 baraso tohahamone me ati namaroke. Ota totowaka kawaha faha kowi me tomi katasamaroke. Kowi tome 15 baraso tohahamone me hinamaroke.
29 Yati mese ya nafio kobo rebona me ati boti ati na akora 4 na me were nifehamaroke nafio mete ka ya. Yama we kamakikabote nabone me hifo kanahamaroke.
30 Nafio aahi kanawa me were tofemamaroke, akora me were nifehabone me ati na mati nafio tati ya. Me one me keyehabone me ati nemeteke, me tokahabone mati.
31 Saotato me ya nafio aahi me ka hiti tabehi mera Baoro hiyaremarika. "Me kibemari ya te ahababa te amake".
32 Faya saotato kanawa mati me ti kasahamaroke fahi, bokahabanihi, tokisabanihi.
33 Yama warisinima ni ya Baoro mera hiyaremarika, me tafahabone mati. "Yama we 14 na ya yama te noki na teke, te tafara te.
34 Te tafahi, te ahabariyahi. Te ka owa tati kone fafawabiti rebonaka", ati nemarika.
35 Hiyari fawa ne bao itihimarika. Faya Teoso ha nemarika, me nafi nokosi ya. "Teoso faya amake", ati nemarika. Faya beheri hitibase hikabemarika fahi.
36 Me nafi yayai namaroke, me tafaha mati.
37 276 ota tohahamaro otake, nafio ka me ota.
38 Me akara tiriko me were kifehamaroke, nafio kikimisama raba nabona kari.

Me nafi hasi nemetemoneke.

39 Yama seweha nisi ya wami ota awahamaro otake, me hiwateranihi. Faha waha towitia ota awahamaro otake. Faha waha towitiaha ka baraya ya nafio tihi tonehibona me ati namaroke.
40 Makoni akora me were nifehamaroke hine ya. Nafio nananakowahama mati me ti kasahamaroke. Faya nafio ka makari me tokanakimisamamaroke. Nafio me tonakamaroke baraya ya.

41 Faha kowira ya ota towakani ota kahamamaro otake.
Nafio tati homehi mete baka kani yana tonehimarika, faha
rike ihi.
42 Saotato me me nahabihabone me ati namaroke, me
kibeteha mati kateya ya, me toki ya me fawawa rabone
mati.
43 Saotato me ka hiti mera hora nemarika, Baoro
kayawari. Haha tao ni me watoha me tokibahabone ati
nemarika. Haha tao ni me watora me tafori kawahamaroke
awa baki tafoha ya.
44 Me one so kife narawamaroke yama taforawaha ya. Ota
nafi hasi namaro otake, ota tokomisa ota wami ya.

28

Me sawihemetemoneke Maota ya.

1 Fara me ota nafi tohanawi namaro otake. Me ati e
namaroke ahi ota ni ya, wami ini me kamina mati, Maota
tohaharo.
2 Bara me yahahamaroke ota ni ya. Yifo me afo na otara
me ha namaroke, ota siri toa ota, faha kaki nafi karo.
3 Baoro yifo iso ne yifo yokehimarika. Yama hiwe ihi
maka tasi tona Baoro yehe wai na winahamaroke.
4 He yehe ya maka winaha awati me abe hiyaramaroke,
bara mati. "Hahi era nanabowa amare hari? Ma ya
ahabarehi Teoso hinofamare ka ahabawaheba amaka", me
ati namaroke.
5 Yifo noki ya maka wisa towiti kiya karehimarika.
6 Ahabeba ama nakani me hina, mano fowehiba ama
nakani me hina, hinehimataka. Me hekatoma hinahatehi-
marika. Sokoko ni wataremarika. Me ati tohawamamaroke.
"Teoso amare?" me ati nawahamaroke waha.
7 Ota naho yabori ya towisawa ka yobe warehimataka,
Maota ka towisawa, Bobirio toahari. Ati ehene ota amo ni
fama ohari namaro otake hinaka yobe ya.
8 Bobirio bati iyo kowewe kome awehino kaforimarika
fahi, yama kome awahari. Faya Baoro hinake ora hine
kitamemarika, yehe kakibarehari he ni ya.
9 Haha yama kome me kihabisa me kakeha mera naki-
tama nemarika.
10 Me yayai na ota ka yama hinitabone me ta namaroke.
Ota yana tona ota tefebone me ta namaroke, ota kakaba tosi
nabonehe hawi ya.

Me tokomakehemetemoneke waha, Homa ya.

11 Fa fowe ota noki namaro otake Maota ya. Abariko
famehi oharimaki ya ota yana tokanamaro otake nafio owa
ya, Aresatiria ka nafio. Teoso me fami kawatemetemone me
ini nahamaroke hahi nafio ya.

12 Sirakosa ya ota kobo na ota amo ni fama ohari namaro
otake fahi.
13 Ota yana tokatasa ota kobo namaro otake Resio ya. Ota
yana tokatasa ota towaki ka yama we oharia boni otara
wasihamaro otake fahi. Ota kobo towitiwahamaro otake
waha Boteori ya.
14 Faya Sesowi nonofa me ota wasiha otara me ha
namaroke, yama we 7 na ya ota sawihabone ota me tabori
ya. Ota kobo nawahamaro otake Homa ya waha.
15 Homa ka Sesowi nonofa ota tamine me mitahani me
kakehani otara me kobo kanahamaroke tabora Abio ya.
Faya ota totoka kawahatasa otara me kobo tasahamaroke,
me one, Terei Tabena yama ini tohaha ya. Baoro mera
awehi, "Teoso faya amake", ati nemarika, yayai nari.

Baoro sawihimatamonaka Homa ya.

16 Ota tokahamaro otake Homa ya waha. Saotato me
ka hiti ati ehene Baoro tosawikosemarika, saotato he
kakatomehibona ya tofamakosari.
17 Yama we terei na ahaba nowati ya Baoro soteo me ka
hiti mera ati nemarika, Homa ka mati. Me kakeha mera
hiyaremarika. "E ka one me onofate ama oke. E ka iti
me atimetemone onofa, ote ama oke. Serosarei ya owa me
wataha owa me ta naro ama oke Homa ka me ni ya.
18 Homa ka me ati ihi owa okominaharo oke fara me
ni ya, owati me mita owa me tasi tonihabone me ati
nabani mati. Owehene hiyara wataramone me ati naroke.
Ohabarahabone me ati naroke.
19 Soteo me ati hiyara me ihi owa okominahabone
onaharo oke Sesa ni ya. E ka one me ka yama hiyaraba
okominahaba okerara oke.
20 Tera onahara oke, tera owahabone owa, tera ohiyara-
habone owa. Owa me wete namaro ama oke, Ihayeo me
kakasomabona kakehimona ona owa, efe era kakasoma e
ka one me nonoki hihahari", ati nemarika.
21 Faya me ati yana namaroke fahi. "Yama hani tiwa
kaminaba kaketera amake ota ni ya, Soteya me ka yama
hani, e ka one mati. Titamine me kakirihi, teha ama tike
ota ni ya, tiwehene hiyaramone tiwa.
22 Hine ya tiwati ota mitibeya, ha ota. Sesowi nonofa me
ota awate ota amake. Me me hikakotehamone me me hite
me amake, yama nafi ka mati", me ati namaroke.
23 Yama we one ya ati me himitebona me hinehimarika.
Yama we one ya me tamaha me kakehamaroke he ni
ya. Faya mera hiyaremarika fahi. Teoso ka towisawa
kakehimona kaminemarika. Sesowi me nofawahabone me
narabi nima nemarika. Mowisei Sesowi kaminematamona
Baoro ati nemarika. Hibati ka Teoso ati kakamina me

ati toha nemetemone ati nemarika. Hiyari bosa ne hiyari
kakayomehimarika.
24 Me one ati hinofawahemarika. Me one ati hinofarihi,
hinehimarika.
25 Me abe hora na me tokomamaroke. Baoro ati yana
nemarika. "Hibati ka Teoso ati kakamina Isaiya tohe ati fiya
torehimata awaka te ka iti mera hiyarari. Teoso Kanamori
ati ehene ati e nemataka ahi:

26 'Te ka one me ni ya tiki ya tiwati e nabone tike ahi:
"Yama te mitaha te watoraba te amake. Yama te awaha
te watorihi, naba te awineke.
27 Te ati boti yama watorihi, te narabo naha yama miti
yokana te toharihi, te noko amo kana nineke. Te noko yama
awi ya te narabo yama mita, te ati boti yama wato ni ya te
ehene hiyara te nofamarehene te amake. Te ehene hiyara
te nofamari ya tera okasomehene ama oke"',

Isaiya ati nematamonaka.
28-29 Owati te kamitahi ha owa. Soteo me amara Teoso mera
kasomebona ati nareka. Ati me hikamitehibonaka, fa me ta
mati", Baoro ati nemarika.
30 Baoro hine ya winamatehibona yobe wini man-
akonebona ta nemarika. Wine ka faha fowe famahamaroke.
31 Haha me kakeha mera hihiyara tohehimarika. Teoso
ka towisawa kakehimona tamine kakamina tohehimarika,
mera kanawanahari Sesowi tamine ya. Hiyare ati kokoma
na toharemarika. Me hohora kasa hiharemarika, hiyari
fawa nebana.

Homa
Baoro ka yama hanimetemone amake, Homa ka me kabonehe.

Hiyara amosa Baoro kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke, Kirisito Sesowi nanarifa ama oke. Teoso
owa ha nemari ama oke, hinaka yoyosebona owa. Owa
yosehimari amaka, hiyara amosa okominabone owa.
2-3 Hibati ka hinaka yama hani ya he ati kakamina afa
hiyara amosa me kaminemetemoneke, Teoso biti yosetehi-
bona ati nari, e nima ne watatehibonaha, Tafi ka notite-
bonaha,
4 efe Sesowi Kirisito, e ka Hiti. Teoso hinamomatamonaka
biti tohahari, kitahari, fare Teoso nima nari kanamori ya,
yati namahari.
5 Teoso yahehimari amaka owa ni ya, Kirisito owa kasome
karo. Owa ha nemari amaka, Kirisito ka yoyose ohahabone
owa, tabora nafi ka me yoro tokana Teoso ati me nofibone
karo, ati nima me ihi nabone mati, me ihi me awi ya Kirisito
amosemona me nafi ati nibone karo.
6 Tera ha, nemari amaka, Sesowi Kirisito ka mebone me
te.
7 Te ka yama hanibone amake, te nafi, Homa ka me te,
Teoso ka me te tohaha te, tera nofahari, tera ha nari. E ka
abi Teoso yahehibonaka te ni ya, e ka Hiti Sesowi Kirisito
ya famahari. Tera me kakatomahaboneke.

"Faya amake", ati nematamonaka Teoso ni ya, mera wati nawahari.

8 Owati yana kani e naboneke ahi: "Oko Teoso faya
amake", one oke, Sesowi Kirisito ino otiha owa. "Teoso faya
amake", one oke, te nafi okomina owa. Tabora nafi ka tera
me kaminake, Teoso ati nofi te nafihamone te.
9-10 Fara yama nima tera ha kani one oke Teoso ni ya. Fara
Teoso aate ni ohine oke, okawahabone owa te ni ya, Teoso
hinofi ya. Keye amakere. Teoso owati kamitaka, onarifahari
oko kanamori ya, hiyara amosa okomina owa, biti tamine.
11 Tera awinima oke kasiro ya, tera narifinima ona owa,
te kitibone karo Teoso Kanamori ehene.
12 E abe yayai nihabone eke, Teoso ati e nofaha e.

13 Ota one mati, okomabone oni ka yama amo ni fiya kani
tamawake waha te ni ya, yama owa kasawariha owa. Keye
amakere. Tera narifinima oke, haha me narifi nima, tabora
nafi ka mati, te wahihabone te.

14 Teoso ati okominebona ati nareka yama hani me
watoha me ni ya. Ati okomina onehibona ati nareka, yama
hani me watora me ni ya, me wini yaboha mati.
15 Makoni hiyara amosa okomina onahabone onahara oke
te ni ya, Homa ka me te.

Teoso ati kitate amaka.

16 Obo bayike, hiyara amosa okominahaba owa. Teoso
ati kitate amaka. Teoso ati me nofaha mera Teoso kasome-
bonaka, soteo me toha, soteo me amara me toha, me na
mati.
17 Teoso ati yati kamine hiwa namohimatamonaka, ehene
amosari. Ati e nofehibona ati nareka. Teoso ka yama hani
ati e te amake ahi:

"Haha Teoso ati me nofaha me sawihaboneke Teoso ni ya,
Teoso ka me Teoso mera tonihari",

ati te amake.

Me ihi hiyarineke.

18 Teoso e watoke, winahari neme ya, me ihi hiyara me
nafi kakoari. Yama hiyara hiri ni me fawa ra Teoso yokana
wato era me nofakere.
19 Teoso hiwa namote amaka me ni ya. Teoso wato me
nofehemenehe Teoso me watohene me amake.
20 Teoso yama nafi hiri nematamona amaka. Yama Teoso
hiri hina me awaha Teoso nehimona me watohene me
amake, Teoso kiti fawa terari. "Teoso owato okere", me ati
na keye me hiri nineke.
21 Teoso me watokene Teoso amosemona me ati rihi,
"Teoso faya amake", me ati rihi nineke. Makoni yama wati
nawahi yokana me toharineke, me ati boti sokiha mati,
Teoso ka yama me watora mati.
22 Yama me watohamone me ati na yama me watokere.
23 Teoso ahabatere me nofatera me amake. Teoso amose
me nofara yama kanamori ta me nofate me amake, e
ahabateha e kanamori toha, neme ka bani me kanamori
toha, wami ka bani me kanamori toha, towisi me kanamori
toha, na mati.
24 Makoni Teoso mera hiyaramakara. Ati yana namare ka
me ka yibote amarawara me ahi narawineke, yama hiyara
me nofaha mati me ati boti ya. Me aboni tohiyake Teoso ni
ya.
25 Teoso ati me nofara keye ta miti me nofineke. Teoso
yama hiri nemata me nofarineke. Teoso me nofara yama
Teoso hiri hinaha ta me nofineke, afa yama Teosomona
me ati na mati. Efe Teoso amosemona me ati ni fara
tohatehaboneke, me nafi. Ame.

26 Teoso me nofara Teoso ati watamare ka me ihi hiyara
nafiwaineke waha, me kokoma niba watara mati. Me
fanawi me makiti nofamara me fanawi ta nofarawineke.
27 Me makiti me fanawi nofamara yama hiyara ya me abe
hiri karawineke, fara me abe nofarawa mati. Makoni Teoso
me ihi hiyara manakone nahabika.
28 Teoso wati nawahi me nofamari ka Teoso ati watamare
ka me ati boti tohiyi kitamisineke waha, yama hiyara me
hiri nibone karo.
29 Yama hiyara yoro tokana me hiri nineke. Yinero me
nofake kasiro ya. Me one ka yama nima me ka yama nabone
me ati, nineke. Me one me nahabineke. Me one me me
mono, nineke. Me one me me keyeha nineke. Me one me
me kako nineke. Hiyara me kamina nawahare, nineke.
30 Me one hiyaramone me ati, ke. Teoso me nofarihi
nineke. Me ati hamake me one ni ya. Fara hine me
kamini nofake, hine me kahiyara mati. Yama hiyarabone
me wati kanake, me hiri hinahabonehe. Me ka abi me ati
me nofarineke.
31 Yama wati nawahi me watokere. Yama me hiri
hinahabone me hinaha me hiri kere. Me one me nofakere.
Me yahakere.
32 Teoso ati me watoke, me ihi e na mera nahabihibona
ati nari. Teoso ati e ne ati amose me watoke. Teoso ati me
watokene yama hiyara hiri ni me fawa kere. Me one ihi e
na ahi me ihi amosamone me ati, nineke.

2

Yama hiyara manakone Teoso nahabika.

1 Tiwati e na tiwa awine tike ahi tika owa ni ya: "Tiwehene
hiyakere", tina tiwa awine tike. Yama hiyara hiri tibisa tike
fara tiwa. Fara yama hiyara tika owa hiri hinahamone tina
hiri tibisa tike. Yama hiyara hiri tinamone tine tike fara
tiwa, tika owa tikamina tiwa.
2 Teoso ehene amose e watoke, afa yama hiyara me hiri
hina manakone nahabihari.
3 Tika owa ehene hiyaremona tina fainama te ehene
kafamineke. Hasi tinahabone tini? Teoso tika yama hiyara
manakone nahabirebona tini?
4 Teoso yahehi tiwa kakokabote remona tine ti? Teoso
yahe ka tika yama hiyara tinofamarabone ati nareka. Afa
yama tiwatorini?
5 Tika yama hiyara sa tosi tinofara tiwa awine tike.
Makoni Teoso amo ni kobo ne ya tiwa kakotehiba amaka
mata ya. Afa yama amo ni ya yama manakone nahabi-
hibonaka, e hiri naro. Yama kamine ati fiya tonehiba
watarebonaka.

6 Me ihi hiyara manakone nahabitehiba amaka. Me ihi
amosa manakone ya mera kakawa, tehiba amaka.
7 Me one yama amosa hiri ni me fawa ra me ihi
amosamone Teoso ati nebona me ati nineke. Fara me
tohaha me tohatehabone me ati nineke. Fara me tohaha
me tohatehaboneke, Teoso ati ehene.
8 Me one ta fara yama me hinofa me hiri na Teoso yama
hinofa amara me hiri nineke, yama hiyara me hiri na mati.
Teoso mera kako kitehibonaka.
9 Yama hiyara me hiri na me kokoriri tehaboneke, yama
nawaha me hiri na mati, me nafi, soteo me toha, soteo me
amara me toha na mati.
10 Yama amosa me hiri na me ta me ihi amosamone Teoso
ati nebonaka. Teoso mera kakatomehibonaka, soteo me
toha, soteo me amara me toha me na mati.
11 Fara hinama me tohineke Teoso ni ya, me nafi, soteo
me toha, soteo me amara me toha me na mati.
12 Mowisei ka yama hani me kihara me ihi hiyara
me ahabatehaboneke. Soteo Mowisei ka yama hani me
kihakene me ihi hiyara manakone Teoso nahabitehibonaka,
me ka yama hiyara Mowisei ka yama hani hikamini karo.
13 Hine ya Mowisei ka yama hani ati me kamita Teoso ka
me amakere. Mowisei yama hikamina me hiri na me ta
Teoso ka me tohawaboneke ati ehene.
14 Soteo me amara Mowisei yama hikamina me hiri
nineke, me one, me ihi amosa mati, Mowisei ati me mitara
mati.
15 Fara me ati boti me ihi amosa kamininеke. Me ati boti
me ihi hiyara kamina nineke. Mowisei ati hano kawanaka
me boti ya, Mowisei ati me mitara mati.
16 Teoso amo ni ya ati ehene Sesowi Kirisito me nafi
ihi hiyara manakone nahabitehibonaka, me hikehemoharo.
Sesowi Kirisito ehene e nebonaka ahi fara hiyara amosa
yama hikaminaha nima, okominaharo yama nafi ka me ni
ya.

Soteo tiha Mowisei ka yama hani ati nima tiwehene kere.

17 Soteomona tiwa tina tiwa ohiyara okibone. Mowisei ka
yama hani Teoso ta nemona tinahara tike, soteo me ni ya.
Teoso soteo mera nofehimona tina tinahara tike.
18 Mowisei ati ya tiwa me kanawani ka yama amosa tiwa-
toamone tine tike, Teoso yama hinofa tiwato tinahamone
tina tiwa.
19 Yama tiwatoamone tine tike. Me noki awara me ka
hawibone yofi tikanamone tine tike. Yama soki ya me
nahoha me ka yama oyebone ta tinahamone tine tike.
20 Yama me watora me tikanawanamone tina tine tike.
Matehe ka borofeso tihahamone tine tike. Yama nafi
tiwatoamone tine tike, Mowisei ka yama hani tiwatoa tiwa.

21 Me one tikanawana tiwa tikanawanarara tike fara tiwa.
Yama me botirabone me tina yama tibotine tike.
22 Me ka yibote amarawara me ahi rawarabone me tina
tika yibote amara ahi tine tike. Yama kanamori hiyaramone
tina me ka teoso taboro ka yama tibotine tike.
23 Soteo me te tohaha te ni ya Mowisei ka yama hani
amosa Teoso ta nemona tina Mowisei ati tikatabarine tike.
Tiwehene Teoso hiyaremona me ati nineke.
24 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Soteo me amara Teoso hiyaremona me ati nineke, te
ehene",

ati ke.
25 Soteo tihi ka yama amosaboneke, Mowisei ati nima
tiwehene ni ya. Mowisei ati nima tiwehene ri ya, fara soteo
me amara me nima tinahabone tike.
26 Soteo me amara Mowisei ati nima me ihi ni ya fara
soteo me nima me naboneke Teoso ni ya.
27 Mowisei ati ka yama hani me kihakerene me ihi
amosaboneke Teoso ni ya. Soteo tiha tikene tiwa me fiya
kanahaboneke. Me ihi amosa me ihi tiwehene namoke
tiwehene hiyara tiwa, Mowisei ati tikiha Mowisei ati nima
tiwehene ra tiwa.
28 Soteo me mese ya me mese tohaha soteo yokana me
amakere.
29 Soteo me boti nima me boti na me ta soteo yokana
me amake. E sowiri ataro kote wisi na soteo yokana me
e amaraboneke, e mese ka yama tohi karo. E ati boti hano
Teoso nawate soteo yokana me e tohahabone eke. Afa yama
Teoso Kanamori hiri te amaka. E e ni ya e amosamone Teoso
ati nebonaka. Soteo me e tohahamone me one ati na soteo
me e amaraboneke. Soteo yokana me e tohahamone Teoso
ati ne soteo yokana me e amake, fare Teoso ati ya.

3

1 Soteo me e tohi ya yama amosara awineni? Soteo me e
tohaha e sowiri ataro kote ti nakosa amosara awineni, Teoso
ka e hano wataha e?
2 Soteo me e tohi ya yama amosaboneke. Teoso ati ta
nematamonaka soteo me ni ya.
3 Soteo me one ati hinofamarematamonaka. Teoso yama
hikamina hiri namareba ama?
4 Teoso ehene e terebonaka ahi. Me nafi keye hiri ni ya
Teoso ta keye hiri rebonaka. Teoso ka yama hani ati e te
amake ahi:

"Teoso tiwati yana na me nafi tiwa watohaboneke, keye hiri tira tiwa. Tiwehene hiyaramone me ati ni ya me tinamoabone tike, keye me hiri na mati",

ati ke.
5 Soteo me ihi hiyari ka Teoso yama hiyara hiri tere me nafi hiwatowaha hika. Teoso amose me hiwatowahe ya himataba Teoso soteo mera kako amara, yama hiyara me hiri ni ya? E ati ya owati tohineke.
6 Keye amake. Yama e ni ya ahi himata nima e nafi ehene hiyara manakone Teoso nahabi tehiba amara?
7 Ha owa keye hiri oni ya Teoso ta keye hiri re me nafi hiwatowahebonaka. Amosatehimona me nafi hinehibonaka. Himataba owehene hiyaramone Teoso ati neba amara?
8 E ati e nibana ahi: "Hima yama hiyara e hiri nahi, me nafi Teoso kahiyariba karo", e ati nibana? Me one otara kamininеke, ota ati e namone me ati na mati, keye me hiri na mati. Yama amosa awineke, Teoso mera kako karo afa mati.

E nafi yama hiyara kihake.

9 Himata nima e ati ribe? Soteo me ota toha ota amosi fiya tona ota awineni ha ota? Soteo me amara me amosi yokana tohara me awineni? Ota amosi mati tohakere. Hibati ya yama okominahara oke, me nafi ihi hiyari ka yama, soteo me toha, soteo me amara me toha me na mati.
10 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Me ihi amosaba me watakere, me nafi.
11 Yama me watohaba me watarihi ke. Teoso me siba naba me watarihi ke, Teoso ya me tabahaba mati.
12 Teoso ya me tabi nofamakere, me nafi. Me nafi hiyakere. Me ihi amosaba me watakere.
13 Me inohoti me awa tokani ya yama bataha nahaboneke fara tama inohoti nima. Me ati yana na me one me keyehaboneke. Me ati komahaboneke, fara maka inohoti kome nima.
14 Me ati hiyatera me amake, yama bitaha nima me ati na mati,
15 me abe waka ni nofaha mati,
16 me one me me kokoriri niha mati,
17 me one me me katoma mati,
18 Teoso me nakomera mati",

ati ke.
19 Teoso ka yama hani soteo mera hiyarake, soteo me hikihi karo. Makoni afa yama hani soteo mera kaminake. Faya soteo me ati yana naba wataraboneke, me ihi amosamone

me ati na mati Teoso ni ya. Makoni me nafi yama hiyara
kihahamone Teoso ati ka, soteo me toha, soteo me amara
me toha na mati.
20 E e naba watakere, Mowisei ati nima e ehene nabana,
Teoso ka me era tonihabona karo. Mowisei ati e mita e ka
yama hiyara e watohabone eke.

Teoso ka me e tohake, Sesowi ati e nofi karo.

21 Faya Teoso hiwa namohimatamonaka waha ehene
amosari, ati yati kaminari, Mowisei ka yama hani ihi
amararo. Mowisei Teoso ati yatiteba kaminematamonaka.
Teoso ati kakamina me ati toha nemetemoneke.
22 Teoso ehene amose hiwa namohimatamonaka, Sesowi
Kirisito ta nari, e ni ya, e nafi, soteo me toha, soteo me
amara me toha, na me e, Sesowi ati e nofaha e. Fara yama
Teoso hinofa Sesowi hiri nematamonaka.
23 E nafi ehene hiyakere. Yama amosa e hiri nabone Teoso
hina e hiri kere.
24 Manakobisa Kirisito Sesowi e ka yama hiyara man-
akone nahabihimatamonaka. Makoni Teoso ka me e
tohawahamone Teoso ati ka hine ya, yahe karo, yama
manakone e nawatara e.
25 Sesowi Kirisito ahabe Teoso hinamomatamonaka, e
ehene hiyara manakone nahabihari, ati e nofahari. Teoso
ehene e ne ehene amose hiwa namohimatamonaka, hibati
ka me ihi hiyara manakone awarari, yawakabote rari.
26 Teoso hiwa namo, nematamonaka, ehene amosari,
hibayata ya. Haha Sesowi ati me nofawaha Teoso ka me
tohawake waha, Teoso ati ehene.
27 Makoni era e kahiyaterabone eke, e ati e na e ahi:
"Mowisei ati ya owehene tohi ka Teoso ka me ka owa ama
oke", e ati terabone eke. E ati e nabone eke ahi: "Teoso ka
me ka owa ama oke, Sesowi ati onofi karo", e ati nabone
eke.
28 Teoso ka me era tonihebonaka, Sesowi ati e nofaharo.
Teoso ka me Teoso era toniheba e wataterabone ke, Mowisei
ati nima e ehene naro.
29 Me ihi e na me nemenehe, Teoso soteo me amara me ka
Teoso toharena amaka. Hine ya soteo me ka Teoso tohehina
amaka. Keye amake haro. Teoso soteo me amara me ka
Teosobisa amaka.
30 Teoso oharite amaka. Soteo Teoso ati yati me nofi ya
Teoso ka me tohahaboneke. Soteo me amara Teoso ati yati
me nofi ya Teoso ka me toha naboneke Teoso ati ehene.
31 Mowisei ati ota nahabihaba ota ama, Sesowi ati me
nofahabone me ota hiyara ota? Mowisei ati ota nahabiraba
ota awineke. Mowisei ni ya Teoso ati kamine ati e
nofehibona ati nematamonaka.

4

Abarao nima e nabone eke.

1 Ota ka iti Abarao tamine e kaminahi waha. Himata nima
nemata amara?
2 Abarao yama amosa hiri ne ka Teoso ka me ka owa
hinihemata ama? Abarao yama amosa hiri nemona ati ne
atiba yana rematamonaka Teoso nokosi ya.
3 Teoso ka yama hani ati e nineri?

"Abarao Teoso ati nofehimatamonaka. Makoni Teoso ka me ka owa Teoso hinihematamonaka",

ati ke.
4 Yama e ahi na e ka yama ahi ni manakone bataro ta te
amaka e ni ya. Yinero ta hine hinita amakara, yama ahi ni
manakone tohahari.
5 Teoso ka yamaba e ahi tera e amake, Teoso ka me era
toniheba e. Yama amosa e hiri ra eke, Teoso ka me e
tohahaba e. Yama hiyara e hiri na eke. Teoso ati e nofi
ta ya, Teoso ka me era tonihebonaka.
6 Tafi ati e nematamonaka ahi bisa: "Me ka yama amosaba
watakerene me yayai naboneke, Teoso ka me hiniha mati",
ati nematamonaka.
7 Ati e nematamonaka ahi:

"Me ihi hiyara me ihi Teoso wati nawahamaterebona ati ne ya me yayai naboneke, me ihi hiyara sa tose ehene.
8 Me yayai naboneke, me ihi hiyara ya Teoso ati kata-
mowahame ya",

ati nematamonaka.
9 Soteo hinama meba me ama, me yayai nabone mati, me
sowiri atari kote wisi na mati? Soteo me amara me yayai
naba me wataraba me ama? Hibati ya Abarao okominahara
oke, Teoso ka me ka owa hinihari, Teoso ati nofe kari.
10 Teoso ati e ne ya fahi, himata nima Abarao nemata
amara? Abarao sowiri ataro wisi nakosemata ama? Abarao
sowiri ataro wisi nakosarematamonaka fahi, Teoso ati yana
ne ya.
11 Abarao Teoso ka me ka owa hinihematamonaka, he ati
nofe kari, sowiri ataro wisi nakosarahari mata. Manakobote
sowiri ataro wisi nakosematamonaka Teoso ati ehene, me
nafi hiwatobona kari, Teoso ka tohahari. Makoni Teoso ati
me nofaha me nafi ka iti Abarao tohate amaka, me sowiri
atari wisi ra mati. Teoso ati me nofaha me amosamone me
hine hike, he ni ya.

12 Me sowiri atari kote wisi na me ka iti toha naka, sowiri
ataro wisi nakosarahari mata, Teoso ati nofehi nima me na
mati.

13 Abarao Mowisei ka yama hani kihare amosemona
Teoso hinehimatamonaka, Teoso ati nofe kari. Makoni
yama tamaha Teoso ta nebona ati nematamonaka he ni ya,
hinaka noti me kabone toha naro.
14 Soteo me ati amake haro: "Mowisei ka yama hani ota
kihaha ota ka yamabone Teoso ta nebonaka". Soteo me
ati amosemenehe Teoso keye hiri nenamata awaka, Abarao
hiyarari. Soteo me ati amosemenehe e amosarehene e
awineke Teoso ni ya, Teoso ati e nofi ya. Keye amake.
15 Mowisei yama nafi hikamina hiri ni e watotera amake.
Makoni Teoso era kakote e amake. Mowisei ka yama hani
wataremenehe era e watorene e amake, Mowisei ati e hiri
ra e.
16 Teoso ati me nofaha me ta me ka yamabone Teoso ta
te amaka, ta hinahabone hinehemete. Yama hinita ta te
amaka, yahahari. Abarao ka noti me nafi kakawate amaka.
Mowisei ati me kihaha mera kakawa, Mowisei ati me kihara
mera kakawa, tehi amaka, Teoso ati nofi me oharia mati,
fare Abarao nima. E nafi ka iti amaka, soteo me ota toha,
soteo me amara me te toha, na e.
17 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Tabora nafi ka me ka ititeba ama tike owati ihi",

ati te amake. Abarao e ka iti amaka, Teoso ati ya. Era hiri
nami watote amaka, efe, Teoso. Yama watara hiri te amaka.
Efe ati Abarao hinofematamonaka.

18-19 Teoso ati e nematamonaka ahi Abarao ni ya:

"Tika noti me tamatehaba ama tike",

ati nematamonaka. Abarao hiwa watohimatamonaka, e
abowi nima nari, hinaka ano 100 tohinima naro. Sara
kahiwihinara wato nematamonaka. Afa yama watokana
Teoso keye hiri remona ati nematamonaka. Yama Teoso
hikamina noki nematamonaka, Teoso ati nofi fawa rari, ati
nofi fare tohasa hinahari. Makoni tabora nafi ka me ka iti
tohawematamonaka fare Teoso atimatamona nima.
20 Teoso ati mite Teoso ati nofi fawa re ati nofi fare hihasa
hinehimatamonaka. Teoso amosemona ati nematamonaka.
21 Teoso kitehimona ati nematamonaka, yama hikaminaha
hiri nebonaha.
22 Afa yama ihi Abarao Teoso ka me ka owa hinihemata-
monaka.

23 Amosemona Teoso hinehimatamonaka, Teoso ka yama
hani ati te amake. Afa yama hani kote Abarao kamini
oharikere.
24 Era kamina nineke. Teoso ka me era tonihebonaka, ati e
nofahari, Teoso e ka Hiti Sesowi ahabe hiri namahari.
25 E ka yama hiyara ihi Sesowi ahabematamonaka Teoso
ati ehene. Yati nama nematamonaka, Teoso ati ehene bisa,
Teoso ka me era tonihabona karo.

5

Teoso ka me era tonihawahaka.

1 Kirisito ati e nofi ka Teoso ka me era tonihawahaka.
Makoni Teoso era kakomakara waha, e ka Hiti Sesowi
Kirisito ehene.
2 Teoso yahaka waha e ni ya, Sesowi ati e nofi karo. E
yayai ke, yama e noki na e, e amosi yokana tohawaibone ka
yama, Teoso ya e tabi ya.
3 E yayai, nineke hibayata ya, yama nawaha e hiri na e.
Yama nawaha e hiri ni ka e kitahabone eke. Makoni e yayai
nineke.
4 E kiti ya Teoso e ehene nofehibonaka. E ehene Teoso
nofe ya e noki nebonaka.
5 E noki ne ya era keyeharehibonaka. Afa yama e watoke
e ati boti ya, Teoso era nofe karo kasiro ya, Kanamori ta ne
karo e ni ya.
6 E kitiba watari ya Kirisito ahabematamonaka, era
kasomebonaha, yama hiyara e hiri na e, e nafi.
7 E tamara ahababone ati naboneke, e ka owa amose e
kasomabone e.
8 Kirisito ta ahabematamonaka, era kasomebonaha, yama
hiyara e hiri na e. Makoni Teoso e watoke, era nofahari.
9 Teoso ka me era tonihaka, Kirisito ahabe ehene. Teoso
era kasoma tehiba amaka, Kirisito ehene.
10 Hibati ya Teoso e nofaramaro e amake. Manakobote
Teoso ati somawamemarika e ni ya, biti ahabe kari. Era
kasoma nebonaka, biti yati name ehene.
11 E yayai, nineke, Teoso ya e tabi karo, e ka Hiti Sesowi
Kirisito ehene. Ehene Teoso ati somawamemarika e ni ya.

Atao nima Kirisito nematamonaka.

12 Atao yama hiyarateba hiri ni yana kanehimatamonaka.
Ehene hiyare e ahabiteba yana kana nematamonaka. Atao
nima e nineke, e nafi. E ehene hiyari ka e ahabate e amake.
13 Mowisei ka yama hani watari ya mata me ihi hihiya
toharemetemoneke. Me ihi hiyara me ihi Teoso wati
nawarematamonaka, ati yana re karo mata. Teoso ati yana
re ya e ka yama hiyara wati nawaharehibonaka.

14 Mowisei watare ya mata Atao nowati ka me ihi
hiyaremetemoneke, Atao ka yama hiyara nima me ka yama
hiyara ra mati, Teoso ati me mitari karo. Teoso ati me
mitara me ahaba nemetemoneke, me nafi.

Atao Kirisitoteba nima nematamonaka.

15 Me nafi ahabemetemoneke, e ka owa ohari ka yama
hiyara ihi, Atao. Teoso yama amosa ta nematamonaka me
tamaha me ni ya, e ka owa ohari yahehi ehene, Sesowi
Kirisito. Teoso ka yama amosa e remetemoneke, Atao ka
yama hiyara nima. Teoso yahehimatamonaka kasiro ya,
Sesowi Kirisito ta nari.

16 E ka owa ohari ka yama hiyara ihi Teoso mera
kakomatamonaka. Yama amosa Teoso ta hina e remete-
moneke ahi. Me tamaha me ihi hiyara me ihi Teoso wati
nawahamarematamonaka, Kirisito ta ne kari.

17 Me nafi ahabemetemoneke, e ka owa ohari ka yama
hiyara ihi. Me tamaha me kitabisateboneke Teoso ya me
tabaha mati e ka owa ohari ehene, Sesowi Kirisito, Teoso
yahi me nofaha mati, me amosi tabiyo me awaha mati Teoso
ni ya.

18 Yama hiyara oharia ihi me nafi Teoso kakomatamon-
aka. Yama amosa oharia ihi me ihi hiyara me ihi Teoso wati
nawahamarebonaka, me nafi, he ya me tabatibone karo.

19 E ka owa ohari Teoso ati tokatabare ka me ihi hi-
yaramone Teoso me hinehemetemoneke, me tamaha mati.
E ka owa ohari Teoso ati tokatabe ka me tamaha me
amosaboneke Teoso ni ya.

20 Teoso Mowisei ati ta ne ka e ka yama hiyara tonafieme-
temoneke. Yama hiyara tonafi ya Teoso yahi tonafi nemata-
monaka.

21 Me nafi ahabemetemoneke yama hiyara ihi. Teoso yahe
hinaka mera tonihaka, me ahabamaterabone mati, e ka Hiti
Sesowi Kirisito ehene.

6

E tohawabone eke.

1 Himata nima e ati ribe waha? Yama hiyara hiri ni fara
e tohibana, Teoso yahi nafimisaba karo?

2 E ehene e rabone eke ahi. Sesowi e nofawaha e
ahabamaro e amake yama hiyara ya, yama hiyara e
kakosaha e. Yama hiyara ya e tabasa nibana?

3 Yama te watorini? Faha ya te bokaha Kirisito Sesowi ino
ya, te ahabete teke, fare Kirisito nima.

4 Kirisito ya e tabaha e ahaba Kirisito kamowami ya
e kamowami tabahamaro e amake, faha ya e bokaharo.
E ahabamaro eke, e yati namibone karo, Kirisito nima.

Ahabe yati namehimatamonaka, bati ati ehene, bati ki-
tahari. Kirisito yati name tohawematamonaka. Faya e
tohawabisabone eke yama hiyara hiri ni e fawa na e.
5 He ya e taba e ahaba, e yati nama nabone eke, he ya e
tabaha e.
6 E ati boti bote ahabamaroke awa ya, he ya tabaharo, e
ati boti yama hiyara hiri na kitamaribone karo, yama hiyara
era yosemaribone karo.
7 E ahaba yama hiyara era yosematerabone eke, Teoso era
kasome e.
8 Kirisito e tabi kahabimaro amaka. Makoni e yati nami
katabiboneke.
9 Kirisito e watoke, yati namahari. Ahabamaterebonaka.
Ahabamihinaterebonaka.
10 Ahabematamonaka e ka yama hiyara ihi, ahabamater-
abona karo. Yati name Teoso yama hinofa hiri ni fawa kara.
11 Fare Kirisito nima te nabone teke. Yama hiyara te hiri
namarabone teke, e abohi nima te na te. E yati na nima te
nabone teke, Teoso yama hinofa te hiri na te, Kirisito Sesowi
ya te tabaha te.
12 Makoni yama hiyara te abono yoserabone teke. Te
abono yama hinofa te hiri rabone teke.
13 Tera te ta rabone teke yama hiyara ya, yama hiyara te
hiri nabone te, te abono kote ya. Tera te ta nahi Teoso ni
ya. Te ahaba te yati namineke, te yati ni yokana tohaha te
waha. Tera te ta nahi Teoso ni ya, yama amosa te hiri naba
te.
14 Yama hiyara tera yoseraboneke. Mowisei ati tera
yosekara. Teoso yahi tera yoseka.

Teoso ka yama aahi me e amake.

15 Yama hiyara e hiri nibana, Mowisei ati era yosere e,
Teoso yahi era yosehi e? Yama e na hiyakere.
16 Yama te watorini? E ka owa yama hinofa e hiri nabone
era e ta ni ya he ni ya, hinaka mebone eke, hinaka yama
aahi mebone me e. Yama hiyara ya era e ta ni ya e ahababa
e amake. Teoso ati e tokatabi ya e ehene amosabone eke
Teoso ni ya.
17 Teoso faya amake, one oke, tera wati owahi karo. Taiti
ya yama hiyara ka yama aahi memete te amake, Teoso ati
te watori ya mata. Manakobote tera me kanawana Teoso
ati ya, Teoso ati te tokatabehemete teke, Teoso te nofaha te,
te ati boti ya.
18 Yama hiyara ka yama aahi me te tohamarehemete teke.
Yama amosa ka yama aahi me te tohawaineke waha.
19 Bofe ka yama okomina oke, owati wato yokana te
tohibone karo. Te abono te ta nemete teke yama hiyara ya,

yama hiyara ka yama aahi mebone me te, yama hiyara hiri
ni te oharia te. Manakobote yama amosa ya te abono te ta
nabone teke, yama amosa ka mebone me te, yama amosa
ka yama aahi mebone me te. Te ehene e ni ya Teoso ka
mebone me te tohahabone teke.
20 Hibati ya yama hiyara ka yama aahi me te toha yama
amosa tera yoseremete teke.
21 Afa yama te hiri na ihi te nohoho nemete teke. Afa
yama ya te kokoma nineke waha. Afa yama ihi e ahabate
amake.
22 Yama hiyara ka yama aahi me te tohamakere waha.
Teoso ka yama aahi me te tohawake waha. Teoso te narifa
Teoso ka mebone me te amake. Yama toyabo ya Teoso ya te
tabatehaba te amake fara yama tohaha ya.
23 Haha yama hiyara me hiri na me ahababoneke, me ka
yama hiyara manakone Teoso nahabi karo me ni ya. E ka
Hiti Kirisito Sesowi ya me tabaha me ta me sawitehaboneke
Teoso ni ya fara yama tohaha ya. Afa me ihi amosa
manakone amaraboneke. Hine ya Teoso ehenebonaka,
hinofi karo. Yama hinitaboneke.

7

E yaka ke Teoso Kanamori ka hawi ya.

1 Ota one mati, Mowisei ati te watoke. Yama te watorini
haro? Mowisei ati era yoseka, e ahabamataraha e mata.
2 Fanawi fanaha nima e nineke. Maki sawisa ne
fanawai ya Mowisei ka yama hani ati hiyaraboneke. Maki
ahabe ya fanawai ya Mowisei ka yama hani ati hiyaraba
wataraboneke.
3 Maki sawisa ne fanawai ya yama hiyara hiri namone
me hinahaboneke. Maki ahabe fanawai ya me atiba
wataraboneke, yama hiyara hiri namone me ati na me ati.
Mowisei ka yama hani hiyoseraboneke.
4 Te e nineke, te ahaba te, Kirisito kihi. Mowisei ati tera
yosemakara waha. Kirisito ka me te amake waha, Kirisito
yati namahari. Yama amosa e hiri nawahabone eke Teoso
e narifa e.
5 Hibati ya e ati boti hiyara era yoyose tohamaro e amake,
Kirisito ka me e tohara e mata. Yama hiyara e hiri rabone
Mowisei ka yama hani ati na Mowisei ka yama hani ati e
miti ka yama hiyara hiri ni nafimisi tabiyo e awahamaro
e amake mata ya, e ati boti hiyari karo. Kirisito ati e
nofawaremenehe e ahabenemete e amake e ka yama hiyara
ihi.
6 Mowisei ati era yosemawahakara waha, Kirisito ya e
ahabi katabi karo. Teoso e narifawahineke waha, e yaka na

e Teoso Kanamori ka hawi ya. E yaka namakere Mowisei ka hawi bote ya.

Mowisei ati yama hiyara ama?

7 Himata nima e ati ribe waha? Mowisei ati yama hiyara ama? Mowisei ati yama hiyara amakere. Mowisei ati owatoremenehe, oko yama hiyara owatorehene ama oke. Mowisei ati e nematamonaka ahi:

"Me one ka yama aawawa tirahabone tike",

ati nematamonaka. Mowisei ati omitarehemenehe, oko yama hiyara owatorehene ama oke, me one ka yama aawawa ona owa.
8 Yama hiyara nafimisahamaro amake Mowisei ati ka yama hani ihi. Mowisei ati omita me ka yama aawawa onahamaro ama oke, yama tamaha yoro tokanaro. Mowisei ati ka yama hani e kihari ya yama hiyara kitarene amake e ni ya.
9 Mowisei ati omitari ya ohabarehene ama oke. Mowisei ati omiti ka yama hiyara yanahamaro amake,
10 ohabibani karo. Mowisei ati era kakasomamona onehimari ati era nanabowa amaka.
11 Yama hiyara owa keyehemete ama oke Mowisei ati ya, owa nahabihabonehe.
12 Mowisei ati Teoso ati amaka, ati amosari mata ya.

Oko yawi nafike, Teoso yama hinofa hiri onahabone ona owa.

13 Mowisei ati amose owa nahabi awa? Keye amake. Yama hiyara owa nahabihamaro amake Mowisei ati ya, ati amosari. Yama hiyara Mowisei ati namohimatamonaka, awihinahabonehe. Yama hiyara habosia kihahamaro amake mata ya, Mowisei ka yama hani ihi.
14 Mowisei ati e watoke, ati Teoso ati tohahari. Ha owa Teoso ka ama okere. Bofe ka ama oke. Yama hiyara ka ama oke, yama hiyara ka yama aahi ohaha owa.
15 Yama owato okere, hiri onaharo. Yama hiri onahabone ona yokana hiri okere. Yama onofaraha ta hiri oke.
16 Yama hiri orahabone ona hiri ona, Mowisei ati amosemona one oke.
17 Owehene amakere. Yama hiyara ihi amake, sawiharo owa ni ya.
18 Yama amosaba sawikere owa ni ya, owati boti hiyara owa. Yama amosa hiri onahabone hiri ni owato okere.
19 Yama hiri ona fa amakere, hiri onahabone onaharo. Yama hiyara hiri orahabone ona yama hiyara hiri ni fawa okere.

20 Yama hiri orahabone hiri one oke. Makoni owehene
amakere. Yama hiyara ihi amake, sawiharo owa ni ya.
21 Yama owatowaha oke. Yama amosa hiri onahabone ona
yama hiyara sawineke owa ni ya.
22 Teoso ati onofa oke kasiro ya owati boti ya.
23 Teoso ati onofa okene oko abono Teoso yoserihi ka.
Yama hiyara ta oko abono yoseke. Yama hiyara owati boti
wete ke, owati boti mono naro.
24-25 E one oke ahi: Owati boti ya Teoso onarifa oke,
yama hinofa hiri onahabone ona owa. Oko abono ya yama
hiyara onarifa one oke. Oko yawi nafike. Oko abono owa
nahabihaboneke. Hibake owa kasomeba ama ori? Teoso
faya amake, one oke, e ka Hiti Sesowi Kirisito ino hiri ona
owa, owa kasomari.

8

Teoso Kanamori yama hinofa e hiri ke.

1 Makoni Kirisito Sesowi ka mera Teoso kakomarebonaka.
2 Teoso Kanamori owa tisehimari amaka, Kirisito Sesowi
ka ohi karo. Yati owahamaro oke Teoso Kanamori ehene.
Yama hiyara owa yosemawahakere waha. Owa nahabi-
maraboneke.
3 Mowisei ati era kasomatere amaka, e ati boti hiyara ihi.
Teoso ta era kasomematamonaka, biti ta nari. Ati ehene
biti e ka owa tohawehimatamonaka, ahabebonaha, e ehene
hiyara manakone nahabihibonaha. Kirisito ahabe Teoso
hikakomatamonaka, e ka yama hiyara weye nari,
4 Teoso yama hinofa e hiri nabone e. E ati boti hiyara
yama hinofa e hiri namakere. Teoso Kanamori yama hinofa
e hiri nineke waha. Faya Mowisei ati amose nafi e hiri
nineke waha.
5 Me ati boti hiyara me ati boti yama hinofa me hiri na me
ati boti hiyara ka yama me wati nawahake. Teoso Kanamori
yama hinofa me hiri na Teoso Kanamori ka yama me wati
nawahake.
6 E ati boti hiyara era nahabite amake. Teoso Kanamori
e ati boti yose ya Teoso ya e tabahabone eke. Teoso era
kakomarebonaka.
7 E ati boti hiyara Teoso mono ke, Teoso yama hinofa hiri
raro, Teoso yama hinofa hiri hinararo.
8 Me ati boti hiyara me ati boti yama hinofa me hiri na
me amosihinaraboneke Teoso ni ya.
9 Ha te ta te ati boti hiyara te ati boti yama hinofa te hiri
kere, Teoso Kanamori ka me te tohi karo, winahari te ni ya.
E ka owa Kirisito Kanamori kihare Kirisito ka amakara.
10 Kirisito te ni ya sawihi te abono abowi tohake, yama
hiyara ihi. Te kanamori ta yati ke, Teoso ehene amose karo.

11 Teoso Kanamori Sesowi hiri namehi efe winaka te ni
ya. Makoni Teoso Kirisito hiri name efe te abono hiri
namehibonaka. Afa yama Teoso hiri nebonaka Kanamori
ya, Kanamori winahari te ni ya.

12 Makoni e ati boti hiyara e ati boti yama hinofa e hiri
rabone eke.
13 Te ati boti hiyara te ati boti yama hinofa te hiri ni ya te
ahababa te amake. Teoso Kanamori yama hinofa te hiri ni
ya, te abono ka yama hiyara te nahabihabone teke, Teoso
ya te tabahabone te.
14 Teoso Kanamori yama hinofa me hiri na Teoso biti me
amake.
15 Taiti ya Teoso te nakomehemete te amake. E ka owa
yama aahi tohehi hiti nakomehi nima te nemete teke. Te
watomakere waha, Teoso Kanamori kake karo te ni ya.
Teoso Kanamori ehene Teoso biti me te amake waha. Ehene
e ati e ke ahi: "Aba, abi", e ati ke, e ati kitaha e.
16 Teoso Kanamori e kanamori ya famehi era hiyaraka,
Teoso biti memone era ati nari.
17 Teoso era kakawatehibonaka yama amosa ya, biti me e
tohi karo. Fare Kirisito kakawi nima e kakawi nabone eke,
yama nawaha e hiri ni ya, fare Kirisito nima. E amosi mati
tohahabone eke fare Kirisito nima.

Yama toyabo ya e amosi mati tohahabone eke.

18 Yama nawaha e hiri nineke mata. Hine tohake. Yama
toyabo ya Teoso era namotehibonaka e amosi mati tohaha
e mata ya fahi.
19 Yama nafi Teoso hiri hinehemete yama noki nineke,
Teoso biti mera awahabonehe, me amosa mati, Teoso mera
namo ya.
20-21 Teoso yama hiri hinehemete tofiyoke. Yama amosa
Teoso hinofa hiri ni watokere. Fara ati ihi amakere. Teoso
ati ehene amaka. Yama noki nabone Teoso hineheme-
temoneke, Teoso hinataminabonehe, fare biti me nima
nabonehe.
22 Yama e awake, tofiyoaharo. Sokoko ke, fanawi tori
kome yana tona sokoko ni nima.
23 Teoso Kanamori ta nemari amaka e ni ya, era e
watobone karo, Teoso biti me e tohaha e. E hawa tohakere
mata. E sokoko nasa ke yama e noki na e, Teoso era okatao
nawahebona e. E abono kasomebonaka.
24 Era kasome e noki ne e noki nasa naka. Yama e awaha
e noki kere.
25 Yama e awara e noki nineke. Noki ni e fawa raboneke.
26 Teoso Kanamori era narifaka, e kitara e. E ora ni watora
Teoso Kanamori ta Teoso ha naka, e ati taborobone ya,
sokoko nari, e sokoko ni nima, ati abono watarari.

27 Teoso Kanamori Teoso yama hinofa wato ka Teoso ka
mera ha kite amaka Teoso ni ya. Teoso e ati boti wato Teoso
yama hinofa Kanamori wato naka.
28 Teoso e nofaha e ya Teoso tabe yama amosa hiri te
amaka fara yama tohaha ya. Era ha nemari amaka fare
ati ya.
29 Era kakatikehimatamonaka e watara e mata, biti
nima e nabone ati nari. Biti nisori me tamahabone ati
nematamonaka.
30 Era watohi era ha nemari amaka. Hinaka me era
tonihawahematamonaka. Yati era tonihama nebonaka
yama toyabo ya, e amosabone e.

Teoso era nofi fawa rebonaka.

31 Himata nima e ati ribe waha? Teoso era kasome ya
hibake era nabowehiba amara?
32 Biti kayaware biti ta nematamonaka, e ehene hiyara
manakone nahabihibonaha. Makoni era kakawa nebonaka
yama nafi ya.
33 Fare Teoso me hiwasia hinaka me hinihemetemoneke.
Hibake ati yana neba amara, me ihi hiyaramone ati nari?
34 Kirisito Sesowi ahabematamonaka. Yati nama nemata-
monaka. Itari naka Teoso ka kanihina ka ya, e ni ya Teoso
yahehibona narabo nima nari. Teoso era kakoba ama?
35 Hibake ehene Kirisito era nofi fawa raba? E ka one
yama hiyara ya era me hiri kana Kirisito era nofi fawa neba
e ama? Yama nawaha e hiri na Kirisito era nofi fawa neba
e ama? Era me wati kani ya Kirisito era nofi fawa neba
ama? E tefe ahabi ya Kirisito era nofi fawa neba ama? E ka
makari watamari ya Kirisito era nofi fawa neba ama? E ni
ya yama yofina ni ya Kirisito era nofi fawa neba ama? E ka
one era me nahabi ya Kirisito era nofi fawa neba ama?
36 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Ota one otara me nahabihabone me ati fara tohineke,
tiwa ota nofi karo. Ofeya me me waka hinahabone me
nima ota nineke",

ati ke.
37 Afa yama nafi e hiri na e kitake mata ya Kirisito ehene,
era nofahari.
38-39 Yama watateraboneke, ihi Teoso era nofi fawa naba
ka yama, Kirisito Sesowi e ka Hiti tohe karo. E ahabi ya
Teoso era nofi fawa rebonaka. E sawi ya yama nawaha e
hiri na Teoso era nofi fawa rihi nebonaka. Towisawa me
ati hiyakerene Teoso era nofi fawa rihi nebonaka. Teoso
nanarifa me toha, hibayata ka yama toha, yama toyabo ka
yama toha, hinamati me toha, bofe ka yama toha, neme

ka yama toha, yama one tohakene Teoso era nofi fawa rihi nebonaka. Keye amakere.

9

Baoro soteo mera nofehimatamonaka.

1-2 Ota one me okomina okibone, soteo mati. Oko yawi nafike, ota one me ihi. Oko yawi fara tohake. Keye hiri okere, Kirisito ka ohi karo. Keye hiri oramone owati boti ati, ke, Teoso Kanamori ehene.

3 Kirisito owa nofamare ya ota one mera kasome ya yama amosaboneke owa ni ya. Teoso owa nabowe ya ota one mera kasoma ne ya yama amosa naboneke owa ni ya.

4 Ihayeo me amake. Teoso biti me hinihemetemoneke. Teoso hiwa namohimatamonaka me ni ya, amosari mata ya. Teoso mera kakatomehibona ati nematamonaka. Teoso ka yama hani ta nematamonaka me ni ya. Teoso ka yobe sawihimatamonaka me baikani ya, me ha hibona ka taboro. Teoso mera kakawebona ati nematamonaka.

5 Afa me ka iti memetemoneke, Abarao mati. Kirisito watehi me ka owamatamona amaka. Efe Teoso amaka, yama nafi Hiti. E nafi ati fara tohaha tohatehaboneke, amosemona e ati na e ati. Ame.

6 Teoso yama hiri hinahabone hina yama he kasawari-haba watateraboneke. Ihayeo me nake, Ihayeo yokana me amara mati, Teoso ka me amara mati.

7 Abarao ka noti me na, ke, Abarao ka noti yokana me amara mati, Teoso ka me amara mati. Teoso ka yama hani Abarao kamina ati e te amake ahi:

"Isaki biti me ta tika noti yokana me tohahaba me amake",

ati ke.

8 Teoso ati e ne Abarao biti me nafi amara Abarao biti yokana me tohahamone ati nematamonaka. Hine ya me hikamina Abarao biti yokana me tohate me amake.

9 Teoso ati e nematamonaka ahi:

"Afa yama ya ano one ya Sara biti nehibonaka, owati ihi",

ati nematamonaka.

10 Hebeka biti me fama nemetemoneke, ota ka iti Isaki ya famaharo.

11-12 Biti me watari ya mata Teoso ati e nematamonaka ahi Hebeka ni ya:

"Taiti yoto ke narifebonaka",

ati nematamonaka. Me ihiba wataremetemoneke mata, me
watari karo. Me ihi amosa watarihi me ihi hiyara watarihi
nemetemoneke mata. Hine ya Teoso atimatamona amaka.
Teoso era ha te amaka, e ehene amara ya.
13 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Yako ta onofa Isao onofa okere",

ati ke. Teoso Yako ha ne Esao ta ha rematamonaka.
14 Himata nima e ati ribe? Teoso ehene hiyare awane?
Teoso ehene hiyareba watatere amaka.
15 Teoso yahasa te amaka e ni ya. Ati e nematamonaka
ahi Mowisei ni ya:

"Me ihi hiyara me ni ya oyahasa onahabone ona fara
owati ya oyahasa onahabone oke me ni ya. Haha me
onofabone me ona me onofabone oke fara owati ya",

ati nematamonaka.
16 Teoso era wasihibona ati ne era wasite amaka, e ati amara
ya, e ehene amara ya. Era wasite amaka, yahasa ne kari e
ni ya.
17 Teoso ati e nematamonaka Farao ni ya, hinaka yama hani
ya:

"Towisawa tiwa onihamaro ama oke, oko kiti on-
amoabone owa me nafi ni ya, bofe ka mati, me nafi
owini hiri nabone owa. Owehene tikitaramone me ati
nabone onahara oke".

18 Teoso yahasa nebona ati ne yahasa nebonaka. Me ati
kasiroabone me hinaha me ati kasiroaboneke fare ati ya.

Teoso era ha nematamonaka, amosi namohibonaha.

19 Tiwati e naba tiwa awine tike ahi: "Himataba me ihi
hiyaramone Teoso ati neba amara? Fare Teoso ati ya yama
hiyara me hiri te me amake", tinahaba tiwa awine tike.
20 Hike ama tiri? Teoso ama tikere. E ama tike. Himataba
Teoso hora tine tiri? Boti e hiri ni ya boti ati yana naba ama,
era hora naro? "Himataba e onaha owa hiri tina ama tiri?"
boti ati naba ama?
21 Atabo boni oharia beri one yama amosa wiye toha, beri
one yama aamosa raba na wiye toha, naboneke. E ka owa
boti yoro tokana hiri ne ya e hora neba watarebonaka.
22 Boti hihiri ehene nima Teoso ehene ne ehene e ne
awaka ahi: me one hiri te amaka, mera waka nebonaha.
Me ihi hiyara mera kako ya mera waka tehibonaka, kiti
namohari. Yama noki naka, mera waka rari mata,

23 amosi namohibonaha me ni ya. Me one ni ya yahaka.
Afa me amosatehabone ati nematamonaka hibati ya, me
watari ya mata.
24 Afa me e amake, Teoso era ha ne e, soteo me toha, bara
me toha, na me e.
25 Teoso ati e nematamonaka Oseya ka yama hani ka ati:

"Oko me amara oko me onihabone oke. Me onofibara me onofamone onahabone oke waha me ni ya".

26 Teoso ati e nibehimatamonaka ahi:

"'Oko me te amakere', ati nematamonaka. Afa ati yana ne ka tabora ya ati yana namatasehibonaka, ati e nari ahi: 'Teoso yati ne ohaha okatao me te amake', ati nebonaka".

27 Isaiya ati e, nematamonaka ahi, Ihayeo mera kamine ati
kitahari:

"Ihayeo me tamake, siki boni nima me na mati. Me nafi amara Teoso kasomebonaka, me tamara mera kasomari.

28 Teoso bofe ka me nafi ihi hiyara me ihi manakone
nahabitehibonaka hibati ya, fara yama hikaminaha hiri
nari",

ati nematamonaka.
29 Isaiya ati taiti e nematamonaka ahi:

"E ka Hiti yama nafi Hiti tohahi ati ehene e ka one me tamara me hasi narake. Yama e ri ya, e nafi ahabene e amake ahi, Sotoma Komoha famaha ka me nima",

Isaiya ati nematamonaka.

Soteo Teoso ati me nofakere.

30-31 Himata nima e ati ribe? Mowisei ati ka yama hani
Ihayeo me kihaha Teoso ka me tohahamone me ati na
Mowisei ati nima me ihi remetemoneke. Soteo me amara
me ta Teoso ka me tohawake, Teoso ati ehene, Teoso ka me
tohawahaba me atiba yana ra mati. Teoso ka me tohawake,
he ati me nofi karo.
32 Himataba Teoso ka me tohara me awineri, Ihayeo mati?
Teoso ka me Teoso me hinihabone me ati te me amake, fara
me ka yama amosa ihi. Teoso ati me nofakere, Kirisito me
nofara mati. Yati ya e tara tokana e sonaha nima me nineke.
33 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Yama te awa ha, yati, obaharo Siao ya, me tara tokibone karo. Afa yati ihi me foro naboneke. Haha he ati me nofaha me kokoma niba wataraba me amake".

10

1 Ota one mati, Ihayeo me kasomi owa oke kasiro ya. Me ha okine oke Teoso ni ya.
2 Me ka yama ahi ni nafike, Teoso yama hinofamone me hiri na mati, Teoso yama hinofa me watora mati.
3 Teoso ehene amose me watora me ati e te me amake ahi: "Fare Mowisei ati nima e ehene nabone eke, e ehene amosabone e, Teoso ka me e tohahabone e", me ati te me amake, Teoso ka hawi yokana me nofara mati.
4 Mowisei ka yama hani Teoso ta nematamonaka, Kirisito kaminebonaha. Kirisito ati e nafi nofahabone Teoso ati te amaka, Teoso ka me e tohawahabone e.
5 Mowisei ati e nematamonaka ahi:

"Efe ati nima tiwehene ni ya tisawiabone tike Teoso ni ya",

ati nematamonaka. Ati e ne ati nima e ehene ni ya e amosabone ati nematamonaka Teoso ni ya.
6 Teoso ati e nofahabone Teoso ati nematamonaka, e amosabone e Teoso ni ya. Mowisei ati owa amaka hari:

"Te ati boti e rabone teke ahi: 'Hike tokehiba amara neme ya (Kirisito kakisamehibana)?' te ati rabone teke",

ati nematamonaka.
7 Mowisei ati owa amaka hari tasa:

"Hibake tokiseba amara e abohi taboro ya (Kirisito kakimisamebana)?"

ati nematamonaka.
8 Mowisei ati owa te mitahi, ati e nari ahi:

"Teoso ati tohaba kara te ni karo. Teoso ati sawika te inohoti ya. Ati sawi naka te ati boti ya",

ati nematamonaka. Mowisei ati e ne Teoso ati yati ota kamine kaminematamonaka. Kirisito ati e nofahabone Teoso ati nemona ota ati te ota amake.
9 "Tika Hiti Sesowi tohehimona tini ya, Teoso hiri hiname yati namehimona tina tini ya tiwati boti ya, Teoso tiwa kasomebonaka", ota ati te ota amake me nafi ni ya.
10 E ati boti e na Teoso hinaka me era tonihebonaka. E ati e na Teoso era kasomebonaka.
11 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Haha he ati me nofaha me kokoma niba wataraba me amake",

ati ke.
12 E nafi ka Hiti oharika, soteo me toha, bara me toha, na me e. Me aate hine mera kakawaka yama amosabote ya, me nafi.
13 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"E ka Hiti haha me aate hine mera kasomebonaka, me nafi",

ati ke.
14 Himata nima aate ni me hiraba, ati me hinofarahari? Himata nima ati nofi me hiraba, tamine me himitarahari? Himata nima tamine miti me hiraba, me hikaminare ya me ni ya?
15 Himata nima kamini me hiraba, me me yoseri ya? Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"E yayai nabone e ke, me kobo nake hiyara amosa me kamini ya",

ati ke.
16 Ihayeo me nafi amararake, ota ati me nofaha mati, hiyara amosa ota kamina ota. Isaiya ati e nematamonaka ahi:

"Ota ka Hiti, me ota hiyara ota ati me nofakere",

ati nematamonaka.
17 E one Kirisito tamine me kamina me ati e mita Teoso ati e nofawate e amake.
18 Yama me mitara me awine? Yama me mitaharake. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Tabora nafi ka me ati me mitaharake",

ati ke.
19 Ihayeo Teoso ati me watora me awineni? Mowisei ati e nematamonaka ahi baha:

"Hibati ya bara oko me toharamaroke. Oko me onihawaha me ihi te yawahabone onahara oke, fara me nima te nabone te ati na te. Yama me watoramone te ati na te yawahabone teke owehene te awi ya",

ati nematamonaka.
20 Isaiya ati yana nematamonaka, habo bayihari, ati e nari ahi:

"Owa me siba ra owa me wasiharake. Owini me hiri ra owa onamoara oke me ni ya",

ati nematamonaka.
21 Isaiya ati e nematamonaka ahi, Ihayeo me ta mera kaminari:

"Fara yama we nima omano ta tokanara oke me ni ya, me ha ona owa, owati me nofara mati, me ha okene me ati ra mati, me kasiroa mati",

ati nematamonaka.

11

Teoso hinaka mera were towitikara.
1 Teoso Ihayeo mera were towitino ama, hinaka mati? Teoso Ihayeo mera were towitirebonaka. Ihayeobisa ama oke. Abarao ka noti ama oke. Oko ete amake, Bisami tohaharo.
2 Teoso hinaka mera were towitikara, mera wasihimata, me watari ya mata. Teoso ka yama hani ati one te watorini, Eria kaminaro, Ihayeo me ihi hiyaramone mera kaminari Teoso ni ya?
3 Ati e nematamonaka ahi:

"Ota ka Hiti, tiwati kakamina me me waka narake. Tika tana me katomarawarake. Hasi onakosahara oke. Owa me nahabibisahabone me ati narake",

ati nematamonaka.
4 Himata nima Teoso ati ramata he ni ya?

"Me nasa ke 7000 me tohaha mati, me foro ra mati Bahao nokosi ya, me okayawa mati, oko mebone mati",

Teoso ati nematamonaka.
5 Soteo me one tamara Teoso wasi nareka hibayata ya, yahe kari.
6 Teoso yahi ehene amaka, me ka yama amosa ihi amararo. E ka yama amosa ihi Teoso era kasome ya, Teoso yahi ehene tohamarehibonaka.
7 Ihayeo himata me hiri rimete? Yama me siba hina me wasiremetemoneke. Me one ta hiwasiarake hibayata ya, afa Teoso me hikatika mati. Me one Teoso ati nofararake, me tamaha mati, Teoso ati ehene.
8 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Nokobisa me koro hikanarake Teoso ati ehene. Me noki
awarihi narake Teoso ati ehene. Me narabi hawirihi
narake, Teoso ati ehene. Fara me tohasa ke, me tafira
mati",

ati ke.
9 Tafi ati e nematamonaka ahi:

"Teoso me ka yama hiyara manakone tinahabihahi. Me
tafaha me bata tikanabone tike. Me tara tokanaboneke
tiwehene.
10 Me noki awaraboneke tiwehene. Me one ka yama aahi
me tinihahi me nahowateraba mati",

ati nematamonaka.
11 Ihayeo me tara tokanarake. Me foro naba me ama? Me
foro raboneke. Ihayeo Kirisito me nofari ka Teoso bara me
ta mera kasomareka. Me me awaha me yawahabone Teoso
ati nareka, me nima me nabone me ati na mati.
12 Kirisito me nofari ka me nafi amosawahake, me
onebisa. Soteo yama me hikasawari ka bara me ta me
amosawahake, soteo me amara mati. Manakobisa soteo
Teoso me hiwasia me nafi hiyara amosa me nofawai ya
yama amosaboneke kasiro ya.

Soteo me amara mera Teoso kasomaka.
13 Soteo me te amara tera ohiyara okibone waha. Teoso hi-
naka yoyose owa tonihemari amaka, ati okominehibonaha
soteo me amara me ni ya. Oko yama ahi ni kitake, Teoso ka
yama ahi ona owa.
14 Haha yama hiri onaha ota ka one me awahabone
onahara oke, me yawibone karo, soteo me amara me nima
me nabone me ati nibone karo, Teoso mera kasomabona
karo, me one.
15 Soteo mera Teoso kako bara mera ha nematamonaka,
me ya tabebonaha. Soteo hiyara amosa me nofawai ya, e
ahaba yati namaha nima me naboneke.
16 Bao ime e hiri na bao e hiri ni ya bao hiri ni taiti e ta
ni ya Teoso ni ya, efe bao ime nafi Teoso ka hinama amaka.
Awa habi e ta ni ya Teoso ni ya, afa awa ini nafi Teoso ka
hinama amake.
17 Teoso soteo me tamaha mera nofarematamonaka, me
kote tirohari, awa ini tiro ni nima. Orifa yama kabani ka ini
nima te nineke. Teoso ati te nofawaha Teoso tera kobobo
nihimata amaka hinaka orifa ate amosa ya, fara hinaka
me ni ya. Te yayai ke, hinaka orifa ate fehe te fawaha te,
kimisaro habi ya.
18 Tera te kahiyararabone teke, me te awaha te, Teoso me
bata hina mati. Awa ini me te amake. Awa habi me te

amakere. Awa habi awa ini natafate amake. Awa ini awa habi natafatera amake.
19 Te ati e naba te awineke ahi: "Teoso awa ini itibasareka, owa nawanawahebonaha", te ati naba te awineke.
20 Keye amakere. Teoso mera bata nareka, he ati me nofara mati. Tiwana tike, Teoso ati tinofi karo. Tiwa tikahiyararabone tike. Tiwa tekatomahi.
21 Teoso awa ini bote aawawa rareka. E nebonaka bisa tiwa ni ya, ati nofi fawa tine ya.
22 Me one ni ya Teoso yaha, me one ni ya hama, te amaka. Hamate amaka, he me nofamaraha me ni ya. Yahehibonaka te ni ya, nofi te fawa re ya. Nofi te fawa ne ya tera bata nebonaka.
23 Sesowi ati Ihayeo me nofawamatasi ya mera kobobo nimatasebonaka orifa ate ya. Teoso yama e na hiri ni watote amaka.
24 Hibati ya me kobobo nemeteke. Makoni Teoso mera nawanami watote amaka, fara me ate ya, tabora ka orifa ya. Hibati ya soteo me te amara te kobobo remete te amake tabora ka orifa ate ya. Yama kabani ka orifa ate ya Teoso tera bata ne tera kobobo nimata amaka, tabora ka orifa ate ya.

Ihayeo me kasomi hawa tohahaboneke.

25 Ota one mati, yama te watohabone onara oke, Teoso wati hikanemete, hibati ka me hiwatorehemete. Tera te kahiyarariyahi. Teoso bara me tamaha mera kasomaka mata. Soteo ati me hinofa hikara mata. Bara me hinofa mera kasomi hawa tohe ya
26 Ihayeo me kasomi hawa tohahaboneke. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Ihayeo me kakasomabona Siao ya yana tone kakehibonaka. Me ka yama hiyara nafi nahabihibonaka, Yako ka noti mati.
27 Owati okominabone oke, me owakatomabone ona owati. Me ihi hiyara wati owahamarabone oke waha",

ati ke.
28 Hiyara amosa me nofara Teoso mera nofamarareka, tera nofehibonaha, ha te. Teoso mera nofasa ka, ati katamore kari me ka iti me ya. Teoso mera kakatikehimatamonaka.
29 Teoso soteo mera ha nematamonaka, hinaka mebone mati. Ati tohawarebonaka. Mera kakawebona ati ne ati tohawarihi nebonaka.
30 Hibati ya Teoso yama hinofara te hiri nemete te amake. Teoso yahawaka te ni ya, soteo ati me hinofamare kari.
31 Yama Teoso hinofara me hiri narake, fara te nimetema. Teoso yahawamebonaka me ni ya, fare yahi nima te ni ya.

32 Yama hiyara hihiri me tohaha Teoso mera namoka, me
nafi tohaha mati, yama hinofa hiri ni me watoramone ati
nari, Teoso yahehibona ati nari me nafi ni ya, soteo me toha,
bara me toha na me ni ya, yahehibonaha me nafi ni ya, soteo
me toha, bara me toha na mati.

Teoso yama amosa hiri ni watoka.

33 Teoso ehene wato yokana e tohatera e amake, ehene
amosi mati tohahari, ehene nafi. Teoso yama amosa hiri ni
watoka.
34 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"E ka Hiti ati boti hike watora? Hike narabo nima
hinehiba amara?
35 Yama manakone Teoso nahabihiba watateredonaka,
yama e ta naba watari karo he ni ya",

ati ke.
36 Yama nafi hiri nematamona amaka. Yama nafi nake
ehene. Yama nafi hinakabone amake. Me ati fara tohaha
tohatehaboneke, amosemona me ati na me ati. Ame.

12

Tera te ta nabone teke Teoso ni ya.

1 Ota one mati, te narabo nima okibone. Teoso e nafi ni
ya yahaka. Makoni aya bani me e ta na me ta ni nima, tera
te ta ni nabone teke Teoso ni ya. Bani me abowi e ta na te
yati na tera te ta nabone teke Teoso ni ya. Teoso ohari ni ya
era e ta nabone eke. Yama e na e hiri na e ehene nofaka.
Yama e na amosaboneke ahi, Teoso e narifibone karo.
2 Bofe ka me nima te rabone teke. Te tohawahabone teke,
Teoso ehene, te ati boti tohawai karo. Te ehene e ni ya yama
Teoso hinofa te watohabone teke. Yama te watohabone teke
afa, amosaro. Yama Teoso hinofa hiri ni te wato nabone
teke, yama amosa hiri ni te watoha te.

3 Teoso yahe ka owa ha nemari amaka hinaka yoyosebona
owa. Makoni te narabo nima onahabone oke. Amosi mati
te tohahamone te ati rabone teke. Tera wato yokana te
tohahabone teke. Teoso tera kakawehimataka yama yoro
tokana ya, ati te nofe kari.
4-5 E abono oharia nima e nineke, Kirisito ka me e. E
abono kote kobobo ni tamate amake. E abono kote ehene
hiyaya te amake. Kirisito ka me e toha e e nineke, e kataba
e.
6 E abe kasomate e amake, e abe kasomi hiyaya na e, Teoso
ati ehene, yahahari. Ohari Teoso ati kaminebonaka. Teoso
yama hikaminamone hinaha kaminebonaka me one ni ya.

7 Owa me one narifebonaka, Teoso ati ehene. Me narifi
nataminehibonaka. Owa mera kanawana nebonaka, Teoso
ati ehene. Me kanawani nataminehibonaka.
8 Owa me one yayai nihibonaka. Owa yama ta nebonaka
me one ni ya. Yama kayawarehibonaka. Owa mera yose-
hibonaka. Mera kakatomi nataminehibonaka. Owa mera
kasomebonaka Teoso ati ehene. Me ni ya yawarebonaka.
9 Te one me te nofahamone te ati na me te kakorahabone
teke te ati boti ya. Yama hiyara te nofarabone teke. Yama
amosa ta te nofahabone teke kasiro ya.
10 Te abe nofarawahabone teke, fare e ka niso nofi nima.
Te one me amosi fiya tonahamone te ati nabone teke, te
amosi ya.
11 E ka Hiti narifi te kitahabone teke te yayai na te, "Yama
onofa okere", te ati ra te.
12 Te yayai nabone teke, Teoso te noki na te. Yama nawaha
te hiri na yama te noki nabone teke, te yawara te. Teoso ha
ni te fawa rabone teke.
13 Yama me kihamara me ka yamabone te ta nabone teke,
Teoso ka mati. Te one me te amo nihabone teke te ka yobe
ya.
14 Te ka owa ehene hiyare ya te ni ya, te kahabanare-
bonaka Teoso ni ya. Teoso hinofebona te ati nebonaka.
15 Te ka owa yayai ne ya te yayai ni sawihabone teke. Te
ka owa ohi ne ya te ohi ni sawihabone teke.
16 Te abe nayawarahabone teke. Te amosamone te ati
rabone teke. Me honara me te tohirabone teke. Yama te
watohamone tera te kahiyararabone teke.
17 Tika owa yama hiyara hiri ne ya tiwa ni ya, yama hiyara
hiri tiriyahi he ni ya. Tera te kakatomahabone teke, yama
me hinofa te hiri nabone te.
18 Te one me te yaro riyahi, tera me mono naba mati.
19 Yama hiyara manakone te awariyahi. Yama hiyara
manakone Teoso awehibonaka. Teoso ka yama hani ati e
te amake ahi:

"Me ka yama manakone owahabana oke ha owa, e ka Hiti
ati nareka".

20 Tika manakone tiwarabone tike. Tiwa kakako fimi ya
tefeba ta tinaho. Bakasi awe ya tinafawa tinaho. Tiwehene
e ni ya tiwehene kokoma nebonaka.
21 Te ka one yama hiyara ya tera me hiri kana me ihi nima
te ehene rabone teke. Me te nofahabone teke, te nima me
nabone mati.

13

Kofeno me ka hiti me ati te mitahabone teke.

1 Kofeno me ka hiti me ati te mitahabone teke. Teoso
ehene amaka, towisawa me me toha mati, me nafi. Kofeno
me ka hiti me watatera me amake, Teoso ehene me amara
mati.
2 Towisawa me te nofamari ya Teoso ehene te nofama-
rabone teke. Teoso mera kakobonaka, me ihi e na mati ahi.
3 Yama hiyara e hiri na towisawa era me nawatote me
amake. E ehene amosa era me nawatotera me amake.
Towisawa me te nakomeraba yama amosa te hiri nahi.
Towisawa me ati amosaboneke te ni ya.
4 Towisawa Teoso me narifate me amake, tera me nar-
ifabone mati. Te ehene hiyari ya te watohabone teke.
Towisawa era me kosi te me amake, Teoso ati ehene. Teoso
me narifake, yama hiyara manakone me nahabiha mati.
5 Makoni towisawa me ati te mitahabone teke, tera me
kosi rabone mati. E e na amosaboneke Teoso ni ya bisa.
6 Makoni yinero e ta te e amake kofeno ni ya. Towisawa
Teoso ka yama aahi me amake, kofeno ka yama me
kakatoma mati.
7 Kofeno yama hinofa nafi te hiri nabone teke, yinero te
ta na te. Towisawa me te nofahabone teke.

Te abe nofahabone teke.

8 Me one ka yinero manakone ta ni te kerewe rabone teke.
Hine ya te abe nofi ka yama manakone te ta kabote ri ya
yama siba raboneke. Te abe nofi ya Mowisei ati nima te
ehene nabone teke.
9 Mowisei yama tamaha kaminematamonaka, e naro ahi:

"Tifana tika yibote amara ahi tirahabone tike. Te ka owa
tinabowarabone tike. Te one me ka yama tibotirihi
nabone tike. Me one ka yama aawawa tirahabone tike".

Yama one kamina nematamonaka. Yama nafi hikamina
yama oharia nima narake hikaminaharo, ati e nari ahi:

"Fara tiwa tinofa tiwa nofi nima te one me nofi tina-
habone tike".

Te ehene e ni ya, Mowisei yama hikamina nafi te hiri
nabone teke.
10 Te one me te nofi ya yama hiyara ya me te hiri
karahabone teke. Te ehene e ni ya, Mowisei yama hikamina
nafi te hiri nabone teke.

Yama amosa e hiri nabone eke.

11 Yama e watoke haro. Teoso era kasomabona ka yama
amo ni yaboraboneke. Afa yama amo ni yabori ya Sesowi

ati e nofawahamaro e amake. Makoni yama amo ni tohake
ayata ya. Afa yama ya te tonokoabone teke.
12 Yama soki ahabakibone. Yama wehe yabomakekere.
Makoni yama soki ka yama hiri ni e fawa nabone eke.
Saotato me ye hone e yabahabone eke, yama wehe ka yama
e hiri nabone e.
13 Yama amosa e hiri nabone eke, Teoso ka yama amo
nibone e wati nawaha e. E tafi nafirabone eke ayaka ya.
E hanorihi nabone eke. E ka yibote amarawara e ahi
narawarabone eke. E abe mono rabone eke. E abe ka yama
aawawa rabone eke.
14 E ka Hiti Sesowi Kirisito e weye nabone eke, makari
weye ni nima. E ati boti hiyara yama hinofa hiri ni e wati
karahabone eke.

14

Te one me kitara me te tohirabone teke.

1 Te one me kitara me te tohirabone teke, yama tamaha
Teoso nofaremona me ati na mati. Afa yama ihi me te hora
rabone teke.
2 Yamata nafi e kabahabone Teoso ati ne awaka, me one
ati ke.
3 Bani ime tikabaha bani me kabara me tahi tirahabone
tike. Bani tikabara bani me kabaha me ihi hiyaramone
tirahabone tike, Teoso me hora hira mati.
4 Himataba me ka yama aahi me hora tina ama tiri,
tika yama aahi me amara mati? Me ka hiti ati hiyare ya
ati hiyarihi, ati amose ya ati amosa neba awaka, me ihi
awahari. Me ka Hiti Teoso tohe mera hora rebonaka. Me
ihi amosaba awineke Teoso ati ehene.
5 Yama wehe one amosamone me one ati ke Teoso ni
ya. Yama wehe fara hinamamone me one ati ke. Yama
amosamone tiwati boti hina hiri tinahabone tike.
6 Yama wehe one amosamone me ati na hine me nake.
Teoso yama hinofa me hiri nabone me ati ke. Me one yama
nafi kaba hine me tohake, "Teoso faya amake", me ati na
mati. Teoso yama hinofa me hiri nabone me ati ke, bisa.
Me one bani kabara hine me tohake, "Teoso faya amake",
me ati na mati bisa. Teoso yama hinofa me hiri nabone me
ati ke.
7 Fara yama e nofa e hiri tera e amake. Fare e ati ya e
ahabatera amake.
8 Teoso e narifa e sawisa nineke. E ahabi ya e ahababone
eke Teoso ati ehene. E ahabari ya e ka Hiti ka me e tohake.
E ahabi ya e ka Hiti ka me e toha nabone eke.
9 Kirisito ahabe yati namehimatamonaka tasa, e nafi ka
Hitibonaha, e ahaba toha, e yati na toha na e.

10 Makoni himataba te one me ihi hiyaramone tine tiri?
Ha tiwa himataba te one me tahi tine tiri? E nafi naohabone
eke Teoso nokosi ya, itariari hinaka towisawa iitari ya, e nafi
ehene manakone nahabihibonaha.
11 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"'Yati ote ama oke', e ka Hiti ati nareka. Me nafi
foro naboneke onokosi ya. Teosomona owa me ati
naboneke, me nafi",

ati ke.
12 E ehene e kaminaterawabone eke Teoso ni ya e nafi.

E ehene e ka one yama hiyara me hiri riyahi.

13 Makoni e abe hora rabone eke. E ehene e ka one yama
hiyara me hiri riyahi, me tosawarirabone mati.
14 E ka Hiti Sesowi ehene owati e nara oke ahi: Yamata
nafi amosa awineke Teoso ni ya. E one yamata one me
kabarabone Teoso ati nemona me ati ni ya, afa yamata me
kabi ya yama hiyara me hiri naboneke.
15 Sesowi nonofa me one yamata one me kabarabone
Teoso ati nemona me ati na, afa yamata tikabi ya me nokosi
ya, me tinofara tiwa awine tike. Kirisito ahabematamonaka,
afa mera nofahari. Afa yamata me kabi ya yama hiyara me
hiri naboneke. Me tosawarihaba me amake tiwehene.
16 Yamata one e kabahabone Teoso ati hiyaremona me
one ati na, me ati ihi afa yamata tikabarabone tike, Teoso
ati hiyareba wataremona tina tiwa, ha tiwa.
17 Teoso ati hiyareba watatere amaka, yama e kaba yama
e fawa na era awahari. Yama amosa e hiri nabone Teoso ati
ka e ati boti amosa e, e yayai na e, Kanamori ehene.
18 Te ehene e ni ya Kirisito te narifabone teke. Teoso te
ehene nofehibonaka. Te ehene me one nofa, naboneke.
19 Makoni e abe mono rabone eke. E abe narifabone eke,
e yanahabone e.
20 Te one me tinahabiharabone tike yamata ihi, Teoso ka
me tohi karo. Yamata nafi amosa awineke Teoso ni ya. Te
one yamata one me kabarabone Teoso ati nemona me ati na,
afa yamata me kabahabone tirahabone tike. Afa yamata me
kabi ya yama hiyara me hiri naboneke.
21 Tiwehene te one yama hiyara me hiri raba bani me
tikabarihi, fi tifarihi, yama one hiri tirihi tinahabone tike.
22 Afa yama tamine te kaminarabone teke te one me ni
ya. Kamini te ohariaboneke Teoso ni ya. Yama Teoso
hinofaramone e ati na yama e hiri ra e ehene amosaboneke
Teoso ni ya.

23 Te one yamata one me kabarabone Teoso ati nemona me ati na, afa yamata me kabi ya me yawahaboneke me ati boti ya. Yama e hiri rabone Teoso ati nemona e ati na afa yama e hiri ni ya e ehene hiyarabone eke.

15

Yama me hinofa ta e hiri nabone eke.

1 Yama amosaboneke haro, e kitaha me kitara me e noki ni ka yama. Fara yama e nofaha e hiri rabone eke.
2 Yama me hinofa ta e hiri nabone eke, me yanibone karo.
3 Kirisito fare yama hinofa hiri rihi nematamonaka. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Tiwa me hora na owa me hora, narake",

ati ke.
4 Teoso ati kakamina yama me kaminemetemoneke me ka yama hani ya, era me kanawanahabone mati. Teoso ka yama hani era kanawanake, Teoso e noki nabone e, e kiti fawa ra e.
5 Teoso era kanawana naka, e kiti fawa rabone e, e yawara e. Efe ehene te abe mono rihi, nabone teke, Kirisito Sesowi ka me te tohi karo.
6 Te nafi tohi ohariabone teke, e ka Teoso amosemona te ati na te, e ka Hiti Sesowi Kirisito bati tohahari.

Te abe tohirabone teke.

7 Te abe tohirabone teke, fare Kirisito nima, tera tohirari. Te ehene e ni ya Teoso amosemona me ati naboneke.
8 Kirisito kakehimatamonaka soteo mera kasomebonaha. Ota ka iti me ni ya Teoso yama hikaminehemete nima Kirisito ehene nematamonaka. Teoso keye hiri tere namohimatamonaka.
9 Ehene e nematamonaka, Teoso amosemona bara me ati nibone karo, yahehimona me hinahari me ni ya. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Makoni owati yana nabone oke bara me baikani ya, titaminahamone ona owati. Oyakabone oke tiwa ni ya",

ati ke.
10 Ati one amake haro:

"Bara mati, te yayai nahi, hinaka me ya te kataba te",

ati ke.
11 Ati one amake haro:

"E ka Hiti te kahiyarahi, bara me te, te nafi. Tabora nafi ka me hikahiyarebonaka",

ati ke.
12 Isaiya ati e nematamonaka ahi:

"Sese ka noti bara mera yosi yana tonehibonaka. Me noki hinehibonaka, yama hikaminaha hiri nebonaha",

ati nematamonaka.
13 Teoso tera yayai nihibonaka. Ati nofi te fawa rihi nebonaka, te watora te ehene. Ati ehene noki ni te fawa rihi nebonaka, Kanamori kiti ehene. Teoso ehene yama e noki te amake.

Kirisito Sesowi onarifa oke.

14 Ota one mati, tera owato oke, yama amosa hiri ni te oharia te, me one ni ya. Yama te watoke, te abe kanawanibone ka yama. Teoso ati wato yokana te tohake.
15 Yama hani ya tera hohora raba onahara oke, te ati katamoribone karo. Teoso owa yose ka owehene e nara oke. Owa ni ya yahehi
16 owa yosehimari amaka, Kirisito Sesowi onarifahabone owa, hiyara amosa okominahabone owa bara me ni ya. Sasetoti Teoso me narifa me nima one oke. Bani me nima bara me nineke, me ta ona mati Teoso ni ya, bani me amosa mati Teoso ni ya, Teoso Kanamori ehene.
17 Oko yama ahi ni amosa awineke Teoso ni ya, Kirisito Sesowi ehene.
18 Otaminahamone okere. Kirisito okahiyarine oke kitahari, oko yama ahi ni kasomari, Teoso ka yama ahi ona owa. Ati okomina yama onamo ona ihi ati bara me hinofate amaka.
19 Yama fotaha onamote ama oke, Teoso Kanamori kiti ehene. Hiyara amosa okomina owaharete ama oke tabora nafi ya. Manakobisa hiyara amosa kamini hawa oha oka waha. Serosarei ya yana ona Iririko ya kobo ona hiyara amosa okominahamaro ama oke, Kirisito tamine, yama nafi nima.
20 Hiyara amosa okominamaro ama oke, Kirisito tamine me mitamatara me tabori ya. Yobe hiri ni onofarahamaro ama oke, me one ka yobe ewene mese ya.
21 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"He tamine me mitamatara he tamine me mitahaboneke waha. He tamine me watoaboneke waha",

ati ke.

Tera yaka ni onofa oke.

22 Tera yaka onahabone ati ni otamate ama oke, yama owa
nahatoa owa, Teoso ati okomina owa tabora one ya.
23 Teoso ati okominiba ka taboraba watamakere fahi.
Owati yana ni tamate ama oke ano tamaha ya, okomabone
ona owa te ni ya.
24 Esibaya ya okahabone tera owakosamabone onahara
oke, owa te narifabone te, okomabone owa. Te ni ya oko
sawi yabohabone ona oko sawi yaborabone oke.
25 Okomamatabone onahara oke Serosarei ya mata, Teoso
ka me okasomahabone owa.
26 Akaya ka me ya Masetonia ka me tabaha Serosarei ka
Teoso ka me me kasomabone me ati narake, me honara
mati, soteo mati. Yinero me yoro tokaniwamarake, me ta
hinehibonaha.
27 Fara me ati ihi amake. Me ihi amosake, me me tefe ni
karo. Soteo Teoso ati me ta namaro me amake bara me ni
ya. Makoni bara soteo me me kasomaboneke, yinero me ta
na mati.
28 Me ka yinerobona ta ni hawa onihe ya yinero nafi wara
toni forima me onihi ya okomabana oke Esibaya ya, tera
owakosamaba owa.
29 Tera yaka oni ya yayai onahabone oke Kirisito ehene.

30 Ota one mati owati te mitahi, e ka Hiti Sesowi Kirisito
ka me e tohaha e. Owa ora ni te fawa rabone teke Teoso
ni ya, e ora ni tabaha e, e abe nofaha e, Teoso Kanamori
ehene.
31 Owa te ora nabone teke, Teoso owa hasi nihibona
owa, Soteya ka Kirisito me nofara owa me nabowarabone
owa. Te ora, nahi, aya yinero owakame me nofibone karo,
Serosarei ka Teoso ka mati.
32 Teoso ati amose ya tera yaka onahabone oke, yayai ona
owa. Tera yaka oni ya hasi onahabana oke fahi, e tabaha e.
33 Te nafi ni ya Teoso sawihibonaka, e watora e ehene.
Ame.

16

Tera onofa oke.

1 Sesowi nonofa oyosebana oke te ni ya, Febi tohaharo.
Senikereya ka Sesowi nonofa me kakasoma amake.
2 Te nofahaboneke, e ka Hiti ka tohaharo. Yama
amosaboneke, Teoso ka me ihi e ni ya. Yama hikihara te ta
nabone teke. Me nanarifa amake. Owa narifi nofa narake.
3 Owati te kaminabone teke, Birisira ya Akira me fama me
ni ya, me onofamone owati. Kirisito Sesowi ota narifamaro
ota amake, me ya otaba owa.

4 Me ahabinima namaro me amake, owa me narifa mati.
"Faya amake", one oke me ni ya. "Faya amake", me ati, ke,
bara Sesowi nonofa me tohaha mati, afa me ni ya, me nafi.
5 Me onofamone ona owati te kamina niyahi me ni ya,
Birisira ya Akira me famaha me ka yobe ka heoniao hihiri
mati. Ibeneto toha nebonaka, onofari, Asia ka Kirisito
nofawai tai tohehimarihi.
6 Maria ni ya owati te kamina, niyahi, onofamone ona
owati. Tera narifi nafihamoneke.
7 Atoroniko ya Sonia me fama, na me toha na me ni ya,
ota ka one mati. Me ya otaba ota kibehamaro ota amake
kateya ya. Kirisito me nofibahamaro me amake, Kirisito
onofamatari ya. Sesowi ka yoyose me amosa me tohate me
amake afa mati.
8 Abiriato toha nebonaka, onofari, e ka Hiti ka tohahari.
9 Obano toha nebonaka. Ota famimaro amaka, Kirisito ka
yama ota ahi na ota. Esitaki toha nebonaka, onofari.
10 Aberi toha nebonaka, ehene Kirisito hinofatehari.
Arisitoboro me toha,
11 Erotiao toha nebonaka, ota ka owa. Nasiso me one toha
naboneke, e ka Hiti ka mati.
12 Tirifena ya Tirifosa famaha toharawa naboneke, e ka
Hiti nanarifarawaha. Besiti toha naboneke onofaro e ka
Hiti ka yama ahi ni nafihamaroho kasiro ya.
13 Rofo toha nebonaka, e ka Hiti hiwasimarihi. Mati toha
naboneke, okomi one tohaharo.
14 Asikirito toha, Ferekoti toha, Emi toha, Batoroba toha,
Ema toha, Sesowi nonofa me one toha naboneke, me ya
tataba mati.
15 Firoroko toha, Soria toha, Nereo toha, hinakasima toha,
Oriba toha, Teoso ka me toha naboneke, me ya tataba mati.
16 Te abe noko bako totoma nakehi, Teoso ka me te tohaha
te. Kirisito ka me nafi tera me nofahamone me ati narake,
tabora nafi ka mati.

Tera te kakatomahi me ni ya.

17 Tera te kakatomahi, e abe mono nabone me ati na me ni
ya. Afa me ihi e one Teoso nofi me fawa narake. Yama bara
ya tera me kanawanineke, aya hiyara te mitibaha amara ya.
Me ya te tabarabone teke.
18 E ka Hiti Kirisito me narifakere. Hine ya me nabati me
nakaraboneke. Me ati watoha me me kahiyaranama hite
me amake, yama me watora me me hikeyeha mati.
19 Tabora nafi ka te tamine me mitaharake, Teoso ati
te tokatabahamone te. Makoni yayai oke. Yama te
watohabone onahara oke, yama amosa te hiri ni ya yama
hiyara te hiri rabone te.

20 Te ehene e ni ya Satanaisi te kasawarihabone teke
hibati ya, Teoso ati ehene. Efe Teoso ehene e ati boti watora
eke. E ka Hiti Sesowi yahehibonaka te ni ya.
21 Timotio tera nofehimona ati nareka. Teoso ka yama ahi
naka, ota fami. Rosio toha, Sasao toha, Sosibataro toha me
na tera me nofa namone me ati, narake, ota ka one mati.
22 Ha owa Tesio oha yama hani rarawi oha tera onofa
onara oke, e ka Hiti ka ohaha owa.
23-24 Kayo tera nofa nemona ati ka. Osawi oke hinaka yobe
ya. Kirisito ka me nafi toha na tera me nofahamone me ati,
narake, Kayo ka yobe ya heoniao hihiri mati, Erasito toha
nari, sitati ka yinero kakakatoma, Kowato toha nari, Sesowi
nonofa.

Teoso amosemona e ati nabone eke.

25-27 Teoso amosemona me nafi ati tehaboneke, fara me
ati tohaha mati, Sesowi Kirisito ehene. Teoso fare ohari
yama nafi watote amaka. Te kitibone ta nebonaka. Hiyara
amosa nofi te fawa rabone teke, Sesowi Kirisito tamine,
okominahari. Hibati ya Teoso eheneteba me watoremete-
moneke, bara mera kasomatehibana. Hibayata ya Teoso
era hiyaraka, hibati ka Teoso ati kakamina me ka yama
hani ya. Teoso ahabatere owa yosehimari amaka, Kirisito
okominahabone owa, bara me nafi tamine himitebonaha,
Teoso ati me tokatabibone karo, ati me hinofe ya. Ame.

1 Korito
Baoro ka yama hanimetemone amake, Korito ka me ka yama hanibonehe, taiti.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke. Sositeni ya ota famake, Sesowi nonofa.
Kirisito Sesowi owa ha nemari amaka, hinaka yoyosebona
owa, Teoso ati ehene.
2 Te ka yama hanibone amake, Teoso ka me te, Korito ka
me te. Teoso ka me te amake, Kirisito Sesowi ya te tabaha
te. Teoso tera ha neri amaka, hinaka mebone me te. Te nafi
ka yama hanibone amake, tabora nafi ka me te, e ka Hiti
Sesowi Kirisito te aate na te, tera kasomebonaha. Te nafi ka
Hitibisa amaka.
3 E ka abi Teoso e ka Hiti Sesowi Kirisito ya famehi me
yahahaboneke te ni ya. Tera me kakatoma naboneke.

"Faya amake", onahara oke Teoso ni ya, tera wati owaha owa.

4 "Faya amake", ati ni fara oha oke, tera wati owaha owa.
Teoso yahahareka te ni ya, Kirisito Sesowi ta nari te ni ya.
5 He ya te tabi ka tera kakawareka yama tamaha ya, yama
nafi te wato, Teoso ati nafi te kamina, nabani te.
6-7 Te ka yama watobone Teoso ta neri amaka, yoro
tokanaro, tamaharo, Kirisito ati kitehi namohari. Yama te
watoha te abe kasomineke, e ka Hiti Sesowi Kirisito te noki
na te, kamehibonaha.
8 Teoso ehene te kitahabone teke, Kirisito nofi te fawa
rabone te. E ka Hiti Sesowi Kirisito amo ni kobo ne ya tera
wasimebonaka, yama hiyara te kihara te.
9 Teoso tera ha ne biti Sesowi Kirisito ya te tabake, e ka
Hiti. Efe Teoso ati tohawarebonaka.

Te abe mono rabone teke.

10 Ota one mati te narabo nima okibone, e ka Hiti
Sesowi Kirisito ka me te tohaha te. Fai hinama te ati boti
tohahabone teke, fara te ati tohibone karo, te abe mono
rabone te.
11 Korowi tera me kaminarake owa ni ya, te abe mono
namone te.
12 Te one me ati e namoneke ahi: "Ha ota Baoro ka me ota
amake", te one me ati, "Ha ota Aboro ka me ota amake", te
one me ati, "Ha ota Sefa ka me ota amake", te one me ati,
"Ha ota Kirisito ka mebisa me ota amake", te one me ati,
namoneke.
13 Kirisito oharite amaka. Kirisito ohari ka me one ha ya
toha, me one ha ya toha, me one ha ya toha, tehani me

ama? Baoro ahabemata ama awa ya wanahari, te ni ya?
Baoro ino ya tera me iibofarisatehani te ama?
14-15 Yayai one oke Teoso ni ya, te tamara tera oobofarisa
owa. Te ati yana riyahi, owini ya te bokahamone te ati na
te. Kirisibo ya Kayo me famaha me ta me oobofarisaro ama
oke.
16 Esitefana ka yobe ka me oobofarisa, onaharo ama oke.
Me one watarete me awineke, me oobofarisaba mati.
17 Me oobofarisaba Kirisito owa yoseremarika. Hiyara
amosa ta okominahabone owa yosehimarika, owati wato
yokana tohara owa. Kirisito kitaka, ahabari, awa ya
wanahari. Owati ta kitakere ha owa.

Teoso yama watohi Kirisito ta nematamonaka.

18 Kirisito ahabi tamine e nofe ka Teoso era kasomaka,
kitahari. Me one ta Kirisito ahabi tamine me mitaha e
rabika atimone me ati nineke. Afa mera Teoso kasomakara.
19 Hibati ya yama hani e na me rawi nemetemoneke ahi:

"Haha yama wawato me tohakene yama mera kasawari-
haboneke, owati ihi. Yama me watoha afa yama mera
kasomaraboneke",

me ka yama hani ati ke, Teoso ati kaminaro.
20 Bofe ka yama wawato me kitaha me awine? Teoso ehene
me kitaraboneke. Teoso ni ka yama me watokere.
21 Teoso yama wato nafihi ati e nareka ahi: Bofe ka fara
me ka yama wato ya me siba hine ya me hiwasirebona ati
nareka. He ati me nofa me ta mera kasomebona ati nareka.
Bofe ka ati me hinofarareka, e rabika atimone me ati na
mati.
22 Teoso yama namohibona soteo me ati narake. Soteo me
amara yama wawato me ati me mitahabone me ati narake.
23 Ha ota ta Kirisito tamine ota kamininеke, ahabemata awa
ya. Soteo me ni ya ahabi hiyaremona me hinahareka, awa
ya wanahari. Soteo me amara me ni ya Kirisito tamine
hiyarihi nemonaka, e rabika atimone me ati na mati.
24 Teoso me ha hinaha me ta me ni ya Kirisito tamine
amosate amaka. Afa me ni ya Teoso kitehimona me
hinahareka. Afa me ni ya Teoso yama watotehimona me
hina hika, me one soteo me toha, soteo me amara me toha
na mati.
25 Kirisito tamine hiyaremona me one ati narake, yama
me watora mati. Kirisito kitaremona me ati na fara me
kitakere, Kirisito ehene.
26 Ota one mati, e tabineke, Kirisito ka me e. Teoso tera ha
neri amaka. Aya Teoso tera ha nari ka yama ya te tamara

yama te watohete teke. Te honaha te tamarihi, te amosa te tamarihi, nete teke.
27 Te kitara Teoso tera wasihiri teke, kiti namohibonaha me one ni ya. Yama me watohamone me ati na hine me watohaboneke, yama me watora mati, te ehene.
28 Te honara tera wasihareka, tera me nofara te. Me amosamone me ati na me amosakere.
29 Teoso nokosi ya e amosamone e ati na e ati nofakara.
30 Kirisito Sesowi ya tera nataberika, yama fa yokana te watohabone te. Kirisito ya te tabaha te amosake Teoso ni ya. Teoso ka me te amake waha, Kirisito ehene. Kirisito te ka yama hiyara manakone nahabihimatamonaka.
31 Hibati ka me ka yama hani ati e nineke ahi:

"E amosamone e ati rabone eke. E ka Hiti ta amosemona e ati nabone eke",

ati nineke.

2

Kirisito kamini owahariharo oke te ni ya.

1 Ota one mati, aya okiro ya te taboro ya Kirisito tamine kamini owahariharo oke, me hiwatorehimata hibati ya, Teoso hikaminahari e ni ya waha. Okominehiri amaka owati amosaraha ya. Yama wawato me ati nima owati raro ama oke.
2 Kirisito kamini owahariharo oke, me hinabowahari, me hinawanahari awa ya.
3 Okitara e tabaharo eke, owatoa owa, hoyahoya kana ona owa.
4 Teoso ati okomina yama wawato me ati nima owati raro ama oke. Yama okominaharo oke, Teoso Kanamori kiti onamoa owa.
5 Yama wawato me ati ihi amara Teoso ati te nofahabone onaharo ama oke. Teoso kiti te awi ka Teoso ati te nofahabone onaharo ama oke.

Teoso Kanamori Teoso kaminaka.

6 Teoso wato yokana me tohaha me ni ya owati e namone oke ahi yama wawato me ati nima. Bofe ka me ka hiti yama me watohamone me me hina me ati nima owati rihi ke. Afa me watamateraboneke Teoso ati ehene.
7 Teoso ati okominine oke, Kirisito tamine okomina owa. Yama nafi watari ya mata Teoso Kirisito yosehibona ati nematamonaka, e amosatibone karo kasiro ya. Kirisito me hiwatorehimata amaka mata, bofe ka mati.
8 Bofe ka me ka hiti Sesowi me watoremetemoneke, Teoso ka Kirisito tohahari, amosari. Me hiwatomanaha, me hinabowarenamata amaka, me hinawanahari awa ya.

9 Fara hibati ka me ati nimetema Teoso ehene nareka, me
ati e na mati ahi:

"Teoso yama hawa tonihareka, ta hinahabonehe he me
nofaha me ni ya. Yama e na e awatera amake ahi,
amosaro. Yama tamine e na e mitarihi, teha amake,
amosaro. Yama amosa e na e siba rihi teha e amake e
ati boti ya",

yama hani ati nineke.
10 E ni ya Teoso yama namowahaka, hawa hinihemete-
monehe. Kanamori era hiyaraka. Kanamori yama nafi
watote amaka. Teoso ati boti watote amaka.
11 Fara e nima Teoso naka. E kanamori e ati boti ka yama
watote amake, sawi karo e boti ya. Me one e ati boti ka yama
me watotera me amake. Teoso Kanamori oharite amaka, he
ati boti watohari.
12 Teoso Kanamori ta nareka e ni ya. Bofe ka yama
kanamori ta rareka. Fare Kanamori ta nareka, yama e
watobone karo, yama hinita ta hina e watobone karo.
13 Afa Teoso ka yama okominine oke. Owa me
kanawanakere, yama wawato me ati nima owati naba owa.
Efe Teoso Kanamori owa kanawanaka. Teoso ka yama
okominine oke, fare Teoso Kanamori ati ya owati tohaha
owa.
14 Haha bofe ka me tohaha Teoso Kanamori ka yama
me nofakere, Teoso Kanamori ka me tohara mati. Teoso
Kanamori ka yama e rabika ka yama tohahamone me
ati te me amake. Teoso Kanamori ka yama e watote
amake, Kanamori era kanawanahari. Makoni afa yama me
watohinakere, bofe ka mati.
15 Teoso Kanamori ne ya e ni ya yama nafi siba ni
nihinahaboneke e ni ya, amosi tabiyo. Bofe ka e kanamori
ka yama siba ni me watokere, amosi tabiyo.
16 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Hibake e ka Hiti ati boti watora, e ka Hiti kanawane-
hibana?"

ati te amake. Ha e Kirisito ati boti e watoke.

3

Teoso nanarifa me ota amake, Aboro ya ota famaha ota.

1 Ota one mati, aya e tabiro ya matehe bite nima te naro
teke, Teoso Kanamori ya tabi yokana te tohamatara te, bofe
ka me nima te nasa na te. Teoso ka yama nafi okominararo

oke mata te ni ya. Yama yana kani ka yama ta okominaharo
oke.
2 Yowa fehe ya tera onafawaharo oke. Bani ime ya tera
onatafararo oke mata. Teoso ka yama te watohinararo teke.
Teoso ka yama te watohina nasa ra te awineke mata.
3 Bofe ka me nima te nasa na te awineke mata. Fara te
ka one me ka yama nima te ka yama nabone te ati na te
awineke. Te abe mono na te awineke. Bofe ka me nima te
nineke, Teoso me watora mati.
4 Te ati e namone teke ahi: "Baoro ka ama oke", owa ati,
"Aboro ka ama oke", owa ati, nemonaka. Te ati e na bofe ka
me nima te nineke, Teoso me watora mati.
5 Hike amara Aboro? Hike amara Baoro? Teoso nanarifa
me ota amake, Teoso ati ehene yama ota kamina ota te ni ya,
yama yoro tokanaro. Ota ati te mita Teoso ati te nofawaharo
teke.
6 Awa boni koro ona Aboro soro hina Teoso ati ehene
yanaharoke, ota ehene amararo.
7 Yama e koro na e aamosa raba te e amake. Yama e soro
na e aamosa raba te e amake. Teoso ta amosi mati tohate
amaka, ati ehene yama yani karo.
8 E ka owa yama kokoro nima e ka owa yama sosoro te
amaka. Me ka yama ahi ni amosi ya Teoso me hekawa-
haboneke yama amosa ya. Me ka yama ahi ni fainama
tohari ya me ka yama manakone fainama toharaboneke.
9 Yama ota ahi nineke, Teoso ya ota taba ota. Ha te Teoso
ka fatara tafe me te amake. Yobe me te amake, Teoso hiri
hinahari.
10 Ha owa yobe hiri ni yana okana yobe ewene si onihara
oke. Teoso owa kanawane oko yama ahi ni amosara oke.
Owa kamaki yobe abono hiri naka. Teoso ka yobe ota hiri
na otara ota kakatomiyahi.
11 Teoso ka yobe ewene amaka, Sesowi Kirisito. Yobe
ewene bare tohawarebonaka.
12 Efe yobe ewene mese ya yobe ota hiri nineke. Yobe
ka yama hiri ni oro tohi ya toha, barata tohi ya toha, yati
amosa tohi ya toha, awa tohi ya toha, masiri tohi ya toha,
yama nofamaraha tohi ya toha naba awineke.
13 Teoso amo ni ya ota ka yama ahi ni watohinaboneke,
amosi ya amosa, hiyari ya hiyarihi naro. Afa yama ya yama
hiri ni kakehaboneke, yobe totomi nabonehe.
14 Yobe kote hiri one hiri ni amose ya kote hasi nebonaka,
hatirari. Faya Teoso owa kakawebonaka.
15 Yobe kote hiri one hiri ni amosare ya hatihibonaka
yama hiri ni kaki ya. Faya yama hiyaraboneke owa ni ya.
Ohabarihi onahabana oke. Hasi onahabana oke yama hiri
ni baikani ya tasi ona owa.

16 Yama te watoke. Teoso ka yobe me te amake. Teoso
Kanamori winaka te ni ya.
17 Teoso ka yobe me nahabi ya Teoso mera nahabihi-
bonaka. Teoso ka yobe amaka. Teoso ka yobe me te amake.
18 Tera te keyehariyahi. Yama wawatomona tiwa tini ya
yama tiwatorahamone tinahabone tike. Manakobisa yama
tiwatoabone tike fahi.
19 Bofe ka yama e watoha yama e watoramone Teoso ati
ka. Hibati ka me ka yama hani ati e te amake ahi:

"Yama me watohamone me ati na Teoso mera kasawari-
hareka",

ati te amake.
20 Me ka yama hani one na narake, ati e naro ahi:

Yama me watohamone me me hina Teoso ta yama watoka,
yama mera kasawaribone ka yama",

yama hani ati narake.
21 Makoni tera te kahiyararabone teke, e ka owa nonofa me
te tohahamone te ati na te. Teoso ota nafi ta nareka te ni
ya, tera ota narifabone ota.
22 Baoro te ka amaka, Aboro toha, Sefa toha, me na mati.
Wami toha, e tamini toha, e ahabi toha, hibayata ka yama
toha, yama toyabo ka yamatebone toha, nineke. Afa yama
nafi te ka yama amake, Teoso ehene.
23 Kirisito ka me te tohake, e ka owa ka me te tohara te.
Teoso ka Kirisito toha, naka.

4

1 Kirisito nanarifa memone otara me ati naboneke, Teoso
ati ota kamina ota, Kirisito tamine, ati me hiwatorehimata
hibati ka mati.
2 E ka owa he nanarifa he narifi forima nebona hina hika.
3-4 Oko Hiti oko yama ahi ni kaminebonaka ohariari. Oko
yama ahi ni amosi ya amosamone hinahaboneke. Hiyari ya
hiyaramone hinahaboneke. Oko yama ahi ni te kamini ya te
ati omitarahabone oke. Oko yama ahi ni me one kamini ya
me ati omitarihi, onahabone oke. Oko yama ahi ni amosa
awineke owati boti ati ke. Owati omitarabone oke. E ka Hiti
ta ati okomitahabone oke, oko yama ahi ni kaminari.
5 Otara te kaminarahabone teke mata. E ka Hiti e noki
namatabone eke. Kame ya era kaminebonaka, e nafi.
Yama firi kanehibonaka, yama soki ka yama. E ati boti
kaminebonaka. Fara e ka yama ahi ni nima era kahiyari
nebonaka.

6 Ota one mati, fara owa okominine oke Aboro ya ota fama
ota, yobe okomina owa. Te e nabone onahara oke, ota nima.
"Ha owa ta otamina oke, Baoro ka oha owa", te ati rihi, "Ha
owa otamina oke, Aboro ka oha owa", te ati rihi nabone
teke. Yama hani ati te fiya kariyahi.
7 Titaminaha tiwa awine tini, ha tiwa ta? Haha yama tik-
iha nafi tiwehene amakere. Teoso ehene amaka. Himataba
titaminahamone tiwa tine tiri?
8 Me akara me nima te na te awineke. Me honaha me
nima te na te awineke. Ota nowati ya towisawa me te
tohawehete te awineke. Towisawa me te tohi ya yama
amosaboneke owa ni ya. Towisawa me te tohehemenehe
towisawa me ota tohabisehene ota amake.
9 Teoso ka yoyose me ota tohaha Homa ka saotato me me
hiwata me nima ota nineke, me yaka na mati saotato me
ka towisawa nowati ya, me nafi me me hiwahabone mati.
Me nima ota nabisake, me ahababone me me hina mati me
nafi nokosi ya. Teoso otara namohareka me nafi ni ya, ota
ahababone ati nari, Teoso nanarifa me toha na me ni ya.
10 Yama ota watoramone me nafi ati narake, Kirisito ota
kamina ota. Ha te ta yama te watoke, Kirisito ka me te
tohaha te. Ota kitakere. Ha te ta te kitake. Te amosamone
me ati, ota hiyaramone me ati, narake.
11 Ota fimi, bakasi ota awa, nofa ota amake. Makari ota
kiharihi nofa ota amake, otara me kosi, na ota, ota aamoba
watarihi, na ota.
12 Yama ota ahi nofa ota amake ota yehe ya. Otara me
haha kana yama amosa ya Teoso mera hiri kanehibona ota
ati nofa ota amake. Yama hiyara ya otara me hiri kana ota
manakone ota awi nofara ota amake.
13 Ota ehene hiyaramone me ati na me ni ya ota ati amosi
nofa ota amake. Yama me koro hiwitia nima ota nofa ota
amake, otara me nofara ota.
14 Owati te miti ya te ati e naba te awineke ahi: "Baoro
otara kokoma nihibona ati ne awaka makoni ati amaka", te
ati naba te awineke. Tera kokoma oniharabone oke. Hine
ya te narabo nima one oke, tera onofa owa. Oko matehe me
te amake.
15 Me tamaha tera me kanawanake. Te ka abi ta oharika.
Tera onawataharo ama oke, hiyara amosa okomina te
nofawaha te.
16 Makoni owehene ya te ehene tohahabone teke.
17 Timotio oyosehara oke, owehene kaminebonaha te ni
ya. Okatao amaka, onofari. Yama hiri ni fawa kara, Teoso
hiyose ka yama. Owehene tamine kaminebonaka te ni ya, te
ati katamoribone karo owehene ya. Afa owehene e nineke
ahi Kirisito Sesowi ka oha owa. Kirisito ka me nafi ni ya
yama okomina fara owati nima owehene nineke.

18 Tera te kahiyara te awineke, te ka one mati, okomara-
habone te ati na te, te ni ya.
19 Okomabana oke hibati ya te ni ya, Teoso ati amose ya.
Haha hine me kahiyara me ati omitarabone oke. Me ihi ta
owahabone oke, me kitahamone me ati na mati.
20 Yama Teoso hinofa amakere, e ati tohaharo. E ehene
amosa ta nofaka.
21 Himata nima onahabone te ati ri? Kokosi tama ni
okomibana te ni ya? Oyahibana te ni ya, tera onofa owa?

5

Te ka owa ehene hiyaremonaka.

1 Yama hiyara nahamoneke te baikani ya. Te ka owa bati
fati ya famehimonaka. Teoso ka me amara me ihi e naba
watatera amake ahi.
2 Te ehene amosamone te ati namone teke, te ati hiyara
watara te he ni ya. Te ehene hiyakere owa ni ya. Te
yawahabone onahara oke. He ya te tabamariyahi, ehene
hiyarari.
3 Te ya otabara oko kanamori te ya tabake. Te ya otabara
hahi okako oka hari, ehene hiyarari.
4-5 E ka Hiti Sesowi ka me te tohaha heoniao te hiri ni ya
te kaminebonaka. Oko kanamori sawi, nabone oke fahi te
ni ya. E ka Hiti Sesowi kiti sawihibonaka te ni ya. Hahi te
ta tonamebonaka Satanaisi ni ya, ahabebonaha, kanamori
Teoso hikasomehibonaha e ka Hiti amo ni ya.
6 Yama hiyakere haro, tera te kahiyari ka yama. Yama
te watoke, fehemeto nafira ihi bao kimise ka yama, bao
nafi. Efe ehene hiyare te ni ya sawisa ne ya fehemeto nima
ehene nebonaka. Efe ehene hiyare ehene nima te nafi ehene
nabone teke, yama hiyara te hiri na te.
7-8 Soteo Basikowa ka marina me hiri na me ihi nima e
ehene nabone eke. Ayaka nokosi ya fehemeto bote nafi
me koro towitite me amake. Afa me ihi nima e ehene
nabone eke, yama hiyara nafi e koro towitia e. Marina ka
bao fehemeto kihatere amaka. Hahi bao nima e nabone
eke, yama hiyaraba watararo e ni ya, yama hiyaraba
e kehemorihi naro e ati boti ya. Yama hiyara te koro
towitiabone teke, sawimarahabonehe te ni ya. Basikowa
ka bao fehemeto kihare nima te nabone teke. Efe bao nima
te teha te amake, Kirisito tera kasome karo. E ka Basikowa
ka ofeya amaka, ahabari, era kasomebonaha.
9 Oko yama hani taiti ati amake haro: Me ka yibote
amarawara me ahi na me ya te tabarabone ona ama oke
afa yama hani ya.

10 Haha me ka yibote amarawara me ahi narawa me
nafi okominarara oke. Yinero tamehi me nofaha me
nafi okominarihi, onahara oke. Me nafi okominarihi
onahara oke, me one me keyeha mati, me ka yinero me
hiyabebonaha. Teoso yati hiri ni tohehi me nofaha me
okominarihi onahara oke. Bofe ka me okominarara oke,
Teoso ka me amara mati. "Bofe ya te winamarahaba teke",
onahaba owati yana rara oke.
11 Me kamini forima okibone waha. Me okominahara
oke, Sesowi me nofahamone me ati na mati, me ka yibote
amarawara me ahi na mati. Yinero tamehi me nofaha me
okomina, onahara oke, Sesowi me nofahamone me ati na
mati. Teoso yati hiri ni tohehi me nofa me okomina, me
one ni ya me ati hiyara me okomina, hahano me okomina,
onahara oke, Sesowi me nofahamone me ati na mati. Me
okomina onahara oke me one me keyeha mati, me ka yinero
me hiyabebonaha, Sesowi me nofahamone me ati na mati.
Sesowi me nofahamone me ati na me ihi e na me ya te
tabamarahabone teke. Me te katafarihi nabone teke.
12 Me hora okarabone oke, me ihi hiyara mati, Sesowi ka
me amara mati. Sesowi ka me ta me te hora nabone teke,
me ihi hiyara mati.
13 Teoso ta me ihi hora kanehibonaka, me one, Sesowi ka
me amara mati. Teoso ka yama hani ati e narake ahi:

"Me ihi hiyara me te toyosemahabone teke, me sawimara-
habone mati te ni ya",

ati ke.

6

Te abe towakarabone teke sowisi ni ya.

1 Te abe mono na te awineke. Te tamine omitara oke,
te abe towakamone te, sowisi ni ya. Himataba te abe
towakarineri, Teoso ka me ni ya, te abe hora kanahaba te
me nokosi ya?
2 Yama te watora te awine? Teoso ka me nokosi ya me
nafi naotehaboneke, me ihi me kamina mati. Ha e Teoso ka
me e tohaha me nafi ka yama hiyara tamine e mitatehabone
eke, me ka yama amosa toha, na mati, me ihi e siba nabone
mati, me ihi amosi tabiyo. Me famaha me abe mono na me
ihi siba ni te watohaba te awineke. E ni ya yama nihinake
haro nafiraro.
3 Yama te watorini? Satanaisi nanarifa me nahotehaba me
amake e nokosi ya, me ka yama hiyara tamine e mitahabone
mati, me ihi e siba nabone mati. Hibayata ya bofe ka yama
hiyara tamine miti e watohaba e awineke bisa.

4 Himataba sowisi me te ha na te awineri, te abe mono na
te ati me mitahabone mati? Me ati te nofaraba te awineke,
Sesowi nonofa me amari karo.
5 Te kokoma nibone ka owati amake. Te ka owa yama
watohi nehiba awaka, me ati mite ya yama kaminebana me
ni ya, me hiwatoabana.
6 Te ehene e ramone teke ahi. Te towakamone teke sowisi
ni ya, Teoso ka amarari, te abe kaminabone te.
7 Te abe mono namone teke sowisi nokosi ya. Yama e na
hiyakere ahi. E ka owa nima te nineke kitarari owa ehene.
Te ati yana rene te amake. Hine yama hiyara me hiri ke te
ni ya. Hine tera me keyehake, te ka yinero me yabahabone
mati.
8 Yama hiyara ya te abe hiri kanahamone teke. Te abe
keyehamone teke, te abe ka yinero yabahabone te. Te ehene
e na hiyakere mata ya, Teoso ka me te tohi karo.
9-10 Yama te watora te awine, yama hiyara hihiri me
winateribone ka yama Teoso taboro ya? Me ka yibote
amarawara aahi me toha, yati hiri ni teoso tohehi nonofa
me toha, me makiti abe aahi me toha, yama boboti me
toha, yinero tamehi nonofa me toha, hahano me toha, me
one me ni ya me ati hiyara me toha, me one ka yinero me
yabahabone me one kekeyeha me toha, na me winateraba
me amake Teoso taboro ya. Tera te keyeharabone teke.
11 Afa yama me hiri nemete teke baha, te one mati. Teoso
tera soko nerika, te ka yama hiyara nahabihari. Teoso ka me
te tohawaharo teke ati ehene. Teoso ka me te tohawaharo
teke, e ka Hiti Sesowi Kirisito ya e ka Teoso Kanamori
famehi ehene. Teoso Kanamori winaka te ni ya, Sesowi
Kirisito ati te nofi karo.

Te ka yibote amarawara te ahi riyahi.

12 Fara yama e nofaha nafi hiri hinate amake. Yama nake,
hiyararo, e hiri nabonehe. Fara yama e nofaha nafi hiri
hinate amake. Yama e hiri naba watarihi naboneke, era
kasawarihabana kitaharo.
13 E nabati ka yamatabone amake. E nabati yamata
wiyebisa amake. E nabati ahaba, yamata ahaba, tehaba
amake, Teoso ehene. Teoso e abono kakatomaka. E abono
hiri, naka, e narifebonaha. E ka yibote amara e ahi naba e
abono hiri rematamonaka.
14 E ka Hiti Teoso hiri namehimatamonaka. Era hiri nama
nebonaka, kitahari.
15 Yama te watora te awine? Te abono Kirisito abono
amaka. Fanawi me ka aahi tohaha ahi oni ya Kirisito ahi
hinahaba amake. Yama e na hiyaraboneke.

16 Yama te watora te awine? Fanawi e ahi na e abono ya
aboni tohate amake, e oharia nima naro. Teoso ka yama
hani ati e te amake ahi:

"Me famaha e abono oharia nima me naboneke",

ati te amake.
17 E ka Hiti ya e famaha e oharia nima e te amake, e
kanamori ya.
18 Te ka yibote amara te ahi narawariyahi. E ehene e ni ya e
abono e hiri kanahabone eke, yama hiyara ya. Yama hiyara
onebisa e hiri ni ya e abono e hiri karahabone eke.
19 Yama te watora te awine? Te abono Teoso Kanamori ka
yobe amaka, Kanamori Teoso ta hinahari te ni ya. Fara te
ka me te amakere.
20 Teoso yama manakone nafiha nahabihimatamonaka, tera
kanikebonaha. Makoni yama Teoso hinofa te hiri nabone
teke, te abono ya.

7

E fani ka yama Baoro kaminematamonaka.

1 Yama okominawa okibone, kamini tabiyo te awaharo, te
ka yama hani ya. Te ka yama hani ati e narake ahi: "Fanawi
e ahi ri ya amosa awineke", te ati na teke te ka yama hani
ya.
2 Yama hiyakere haro, e fanara ka yama, hine ya fanawi
e ahi ni ka yama. Makoni owati amake haro: Te makitiri
fanaha me ka yibote me ahi narawaboneke. Te fanawiri
fanaha me ka yibote me ahi hirawa hinaboneke.
3 Maki fare fati ahi nebonaka. Fanawi maki ahi hina-
haboneke, ati ihi.
4 Makiti fati ha ne ya fati ati hiyaraba wataraboneke.
Makiti fati ha hine ati hiyareba watarihi nebonaka.
5 Te fanaha te abe ahi nabone teke. Yama wehe tamara
ya Teoso ha ni te ohariabone te ati ni ya te ati amosikimi
ya te abe ahi ni fawa namatabone teke mata. Manakobisa
te abe ahi namatasahaba teke, yama hiyara te hiri raba te,
Satanaisi ati ehene, tera ma kani te watori ya.
6 Te fanahaba tera oyose okere. Te nofi ya te hiri nahi.
7 Te nafi e nabone onehene ama oke, owa nima. E one
me owato oke, owa nima me ra mati. Teoso owa e nika ahi.
Teoso me one e ni naka bisa, owa nima me ra mati.
8 Me makiti, te fanari ya te amosake, owa nima. Me
fanawi toha, naboneke, me ka yibote me ahaba mati. Me
fanamarahabone one oke.
9 Te fani ati kiti ya te fanahi. E hinita waha kahiwi ati
kitaha hiyakere.

10 Te fanaha te ni ya owati e nara oke ahi: Owati
amakere. E ka Hiti ati amaka, ati e nari ahi: Fanawi maki
kakosaraboneke.
11 Maki kakosi ya fanawaraboneke. Maki itimabone ati ni
ya maki itimaboneke. Maki fati kakosarihi nebonaka.
12 Te one me ni ya owati e nara oke ahi: E ka Hiti ati
amare okominahabone oke. Fara owati okomina okibone.
E ka owa fati Sesowi nonofa amara tokomi nofara toyose-
marebonaka.
13 E ka one maki Sesowi nonofa amare tokomi nofare
toyosemarihi naboneke.
14 Fanawi Sesowi nonofa amara amosake Teoso ni ya,
maki ehene. Maki Sesowi nonofa amare amosa nebonaka
Teoso ni ya, fati ihi. Makoni te ka matehe amosaboneke
Teoso ni ya. Yama e ri ya ahi te ka matehe amosarehene
amake Teoso ni ya.
15 Teoso nonofa me amara tokomi me nofa hine me
tokomaboneke. Tokomi me nofi ya me te toyosemaboneke.
Te abe hora ni Teoso nofakara.
16 Fanawi, yama tiwato tikere, tika yibote Teoso ati
nofawaba ka yama tiwehene, Teoso hikasomehibonaha.
Teoso ati nofawe ya Teoso ati nofawaha, Teoso ati nofaware
ya Teoso ati nofawarihi nebonaka. Makiti yama tiwatorihi,
tike, tika yibote Teoso ati nofawaiba ka yama tiwehene,
Teoso hikasomahabonehe.

Fare Teoso tiwa ha ne tiwa nima tisa tinahabone tike.

17 Te nafi ni ya owati e nara oke ahi: Fare Teoso tiwa ha ne
tiwa nima tisa tinahabone tike. Afa yama e ka Hiti nofaka.
Owati e nara oke tabora nafi ka Kirisito ka me ni ya, me
oyose owa.
18 Teoso tiwa ha ne tika sowi atari kote wisi nakosi hawa
toha tiwa tikehemorabone tike te one me ni ya. Teoso tiwa
ha ne tika sowi atari kote wisi ra tika sowi atari kote wisi
nakosarabone tike.
19 Teoso me nafi nofaka, me sowiri atari kote wisi na me
toha, me sowiri atari kote wisi ra me toha, na mati. Fare
Teoso ati nima e ehene na Teoso nofaka.
20 Teoso tiwa ha ne fara tihaha tihasa tinahabone tike.
21 Yama aahi tiha Teoso tiwa ha ne tiwa ni ya yama
hiyaraba watakere. Wawaihina tini ya yama amosaboneke
tiwawai ya.
22 Me ka yama aahi tiha e ka Hiti ni ka tiwawa tike. Me
ka yama aahi tihari ya Kirisito ka yama aahi tiha tike.
23 Yama manakone nafiha Teoso nahabihimatamonaka,
tera kanikebonaha. Tera me yoseha me ati te mitarabone
teke. Me ati te miti ya yama aahi me nima te nabone teke.
24 Ota one mati, fare Teoso tera ha ne te nima te nabone
teke.

Me hinita toha, me fanawi me ka yibote me ahaba me toha, na mera kaminematamonaka.

25 Me hinita naoha me okomina okibone. E ka Hiti atiba wataremata monaka, mera kaminari. Fara owati okominabone oke, me okomina owa. Owati amosa awineke, fara Teoso yama hinofa ya owehene toha owa, yahe kari owa ni ya.

26 Yama nawaha e hiri nofa e amake. Makoni makiti fare tohe tohanawi nebonaka.

27 Tika yibote naha tiyosemarabone tike. Tika hinita waha tika yibotebone siba tirahabone tike, titihabana.

28 Tifani ya yama hiyara wataraboneke. Tika hinita waha tifani ya yama hiyara watabisaraboneke. Tifani ya yama kakehaba amake tiwa ni ya. Makoni owati amake, tifanarabone ona owa. Tiwa okayawa oke, tiwa tiyokorabone tiwa.

29 Ota one mati, owati te mitamata. Yama amo nibone yabokere. Afa yama amo nibone hasi na ya tika yibote na, me fanara me nima tinahabone tike.

30 Ohi tina me ohi ra me nima tinahabone tike. Yayai tina me yayai ra me nima tinahabone tike. Yama tikanika, e honara nima tinahabone tike.

31 Bofe ka yama tinofa yama me nonofa raba na me nima tinahabone tike. Bofe ka yama ahabi kerewe raboneke.

32 Yama kakehaba watarabone onahara oke te ni ya. Me fanara e ka Hiti ka yama me kakatomake, me ihi e ka Hiti hinofibone karo.

33 Me makiti fanaha bofe ka yama kakatomabisake, me ihi me ka yibote hinofibone karo.

34 Teoso ka yama kakatomi yokana me toharaba me amake. Fanawi maki ahabe e ka Hiti ka yama kakatomake. Me fanawi hinita naoha fara me toha, nineke, e ka Hiti ka yama kakatomi oharirawaro, aboni toharawa, kanamori toharawa na ya. Haha fanaha bofe ka yama kakatomabisake, ihi maki hinofibone karo.

35 Owati e nara oke, tera kasomi onofi karo. Tera bari okana okere. E ka Hiti narifi te ohariabone onahara oke, narifi forima te nari. Yama one tera nahatorahabone onahara oke.

36 Tika yibotebone naha yati tohamara iti tinofi ya titihaboneke. Iti tinofibahara tiwehene tinofamari ya titihaboneke. Fara yama tinofa hiri tinahabone tike. Titi ya yama hiyara wataraboneke.

37 Tiwa ma kani tiwato ya titiraboneke. Tifanarahabone tini ya tifanarabone tike.

38 Tifani ya tiwehene amosabone tike bisa. Tifanari ya tiwehene amosi mati tohahabone tike.

39 Fanawi maki sawisa ne kakosaraboneke. Maki ahabe
ta ya fanawai nofi ya fanawahaboneke. Fanawai nofi ya
Sesowi nonofa itiwahaboneke.
40 Fanawari ya yama amosabisa awineke mata ya he ni
ya. Fara owatibisa amake. Teoso Kanamori sawibise awaka
owa ni ya.

8

Bani me ime kaminematamonaka, me ime me ta hite mati teoso bara me ni ya.

1 Bani me ime kamini tabiyo te awa, na teke te ka yama
hani ya, me ime me ta hite mati teoso bara me ni ya. Makoni
bani me ime okomina okibone. Era e watoke, yama e
watoha e. Yama me watoha hine me kahiyarate me amake.
Yama amosake haro, ha ita, e one me e nofi ka yama, me e
narifa e, Teoso nofi me kitibone karo.
2 Yama tiwatoamone tina yama wato yokana tihara tiwa
awine tike mata.
3 Yama amosa awineke haro mata ya, Teoso tinofi ya.
Teoso tinofi ya Teoso tiwa watohi awaka.
4 Bani me ime e kaminabone eke, me ta hinaharo teoso
bara me ni ya. Teoso yokana ohari e watoke. Teoso yokana
me amara me e wato, ke.
5 Me tamake, bofe ka me toha, neme ka me toha na mati,
teoso memone mati. Teoso me tamake. Me ka hiti me tama,
ke.
6 Teoso oharika, e kabonaha, e ka abi tohahari. Yama
nafi hiri nematamona amaka. E sawineke e narifebonaha.
E ka Hiti ohari, naka, Sesowi Kirisito. Yama nafi hiri
nematamona amaka, Teoso ati ehene. Efe era kakatomaka,
Teoso ati ehene.
7 Afa yama e watoha me watokere, Sesowi nonofa me
one mati. Sesowi me nofamatara bani me ime me kakaba
tohehemetemoneke, me ta hinaharo teoso bara me ni ya.
Afa bani me ime kabi me nofamakere, yama hiyara hiri ni
me nofara mati. Afa bani me ime me kabi ya yama hiyara
me hiri nabone me ati te me amake, teoso bara me me wati
nawahi ya.
8 Yama e kabaha nafi amosake Teoso ni ya. Afa bani me
ime e kabari ya Teoso yawarebonaka. Afa bani me ime e
kaba ni ya Teoso era nofi nafimisehiba watarebonaka.
9 Afa bani me ime tikabi ya tiwa tekatomahi. Me
kitara yama hiyara me hiri raboneke, tiwehene. Me
tosawaririyahi.
10 Titafa tika owa kitare tiwa awe ya teoso bare ka yobe
toro ya, ati e neba awaka ahi: "Hahi bani teoso bare ni ya

me ta hine okobi ya owehene hiyaraba wataraba awineke",
ati neba awaka.
11 Bani kabehibonaka, yama hiyara hiri nari. Kitare teoso
bare wati nawahebonaka. Yama hiyara hiri nebonaka,
tiwehene, yama tiwatoamone tina tiwa. Tosawaribonaka
tiwehene.
12 Tiwehene e ni ya tika owa hiri tikanabone tike yama
hiyara ya. Yama hiyara hiri nebonaka tiwehene, kitarari.
Sesowi nonofa amaka, te fami. Kirisito ahabematamonaka,
he kasomebonaha. Tiwehene e ni ya ahi Kirisito hiri
tikanabone tike yama hiyara ya.
13 Oko owa yama hiyara hiri rayaho bani kabe ya. Oko
owa onasawarirabone oni ka bani kabi fawa onahabone
oke. Oko owa yama hiyara hiri rayaho owehene.

9

Oko yamaba aate otera ama oke te ni ya.

1 Teoso ka yoyose ama oke. Oyehe ya yama ahi ni onofari
ya yama ahi orabone oke. Sesowi e ka Hiti owahamaro ama
oke, Teoso ka yoyose me one nima. E ka Hiti te nofaharo te
amake, okominahari te ni ya.
2 Makoni Teoso yoyose ama oke te ni ya. Teoso ka yoyose
ama orahamone me one ati na me awineke, Teoso ati
okominari karo me ni ya. Owa te watoke, Teoso ka yoyose
oha owa, Sesowi nonofa me te tohawaharo te, Sesowi ati
okomina owehene.
3 Te one owa me hora kana me awineke. Owati e nineke
ahi te ni ya:
4 Tera ota narifake, Teoso ati ota kamina ota te ni ya.
Yamata ota aate nemenehe te ni ya, otara te kakawene te
amake te kanawani manakonebone ya, yama fawaha toha
na ya.
5 Ota ka yibote watarawakere. Teoso ka yoyose me one
fanarawake. E ka Hiti nisori me toha, Sefa toha, ne me
fanake. Fani ota nofehemenehe, Sesowi nonofarawa ota
yabarawehene ota amake. Me ka yibote ya me tabake
Sesowi nonofa me me yaka na mati. Fara me nima ota
ehene nemenehe yama hiyara ota hiri rene ota amake.
6 Banabe ya ota famaha yama ota ahi ke, ota tefe
manakonebonehe. Teoso ka yoyose me one yama ahi kere.
Sesowi nonofa me me hinatafa hike. Me nima ota ehene
nemenehe, yama hiyara ota hiri rene ota amake.
7 Saotato fara me tafe manakone me nawatatera me
amake. Ofa hiti hinaka ofa yome te amaka. Ofeya me
nanarifa ofeya me yoari fehe fawate amaka.
8 Owaharira owati amake, e oha owa. Teoso ka yama hani
ati e na na narake, fara owati nima ati naro.

9 Mowisei ka yama hani ati e narake ahi:

"Bowi tiriko tai na tiriko kababone ma tikariyahi",

ati ke. Teoso bowi kaminaremata awaka.
10 Era kaminemata awaka. Tiriko kokoro tiriko koro ne tiriko kabebona ati boti ati ne awaka, tiriko hati ya. Tiriko nanamosa toha, naka.
11 Tiriko kokoro nima ota nineke, Teoso ka yoyose me ota, tera ota kanawana ota Teoso ati ya. Tiriko kokoro tiriko kabate amaka. Teoso ka yoyose me ka yama ahi ni manakone me ihabisaboneke, me tafe manakonebonehe.
12 Teoso ka yoyose me one ihi e nineke ahi te ni ya. Me ihi nima ota ehene nemenehe, yama hiyara ota hiri rene ota amake, tera ota aate ni ya ota tefe manakone ya.

Me ihi nima ota ehene raro otake, te ka yinero ota nikara ota. Ota tefe manakone ota nahabineke, fara ota. Ota fanarihi ke. Ota ehene e na ota ehene me totamabone ota ati na otake, hiyara amosa me nofawa mati, Kirisito tamine.
13 Yama te watorini? Teboro ka yama aahi teboro tefe me kabate me amake. Teboro ka yama aahi Teoso ka tana ya yama me tabasi hinaha me kabate me amake.
14 Hahi hiyara amosa kakamina tohe e naka me ihi nima, e ka Hiti ati ehene. Mera kanawane ya me hinatafehibonaka e ka Hiti ati ehene.
15 Ha owa owehene e kere me ihi nima. Owati e na owa natafi te yana tonahaba owati amakere. Owati fara tohineke, Sesowi nonofa me tafe onikara owa. Ohabi ya yama siba ra awineke, me tafe onikarahaba owa.
16 Otaminahamone okere, hiyara amosa okomina owa. Hiyara amosa okominine oke, Teoso ati ehene. Hiyara amosa okominari ya yama hiyaraboneke owa ni ya.
17 Owati ihi amakere. Teoso ati ehene amaka. Makoni owa kakawarareka, ati kamini manakone ya. Owati ihi tohehemenehe owa kakawena amaka.
18 Oko yama ahi ni manakone amake oko yayai ni tohaharo. Yayai oke, hiyara amosa kamini hinita oniha owa te ni ya, tera aate ora owa. Tera aate onemenehe yama hiyara watarene amake.

19 Me ka yama aahi ama okere. Me nafi ka yama aahi owa oniha oke, Teoso ati yati me nofawaha me tamibone karo.
20 Soteo me ohiyara soteo me nima onahara oke, Teoso ati yati me nofawabone mati. Mowisei ati me nofate me amake. Me ohiyara Mowisei ati hiri onahara oke. Mowisei ati hiri oremenehe yama hiyara watarene amake owa ni ya Teoso ati ehene.

21 Soteo me amara me ohiyara Mowisei ati hiri orara oke,
Teoso ati yati me nofawahibone karo. Teoso ka yama hani
ati onahabiharara oke, Kirisito ati okataba owa.
22 Me kitara me ohiyara me kitara me nima onahara oke,
Teoso ati yati me nofawaibone karo, Teoso me hikasom-
ahabone mati. Me nafi ihi nima owehene nara oke, me
tamaha Teoso ati yati me nofawahibone karo, Teoso me
hikasomahabone mati.
23 Owehene e nara oke, hiyara amosa me nofawahibone
karo. Owehene amosamone Teoso ati tehibona onahara
oke.
24 Yama te watorini, e kana ni ka yama? E kakana ka yama
ya me tamaha me kana te me amake. Me nafi amakere, me
kitaha mati. Ohari ta kitaka. Te e nabone teke ahi, hahi
nima. Te kana ni kitahabone teke, te kobo ni tai tohahabone
te.
25 Me kana ni kitate me amake, me tati atoribone me
ihahabone mati. Ha e e tati atoribone amara e ihahabone
eke. Me tati atori ahabate amake. Haha yama ahabatera ta
e ihahabone eke, ha e.
26 Makoni kana ni yokana ohine oke. Hine ya kana okere.
E ka owa yama momono kana tohe nima ona one oke,
omano towara owa.
27 Oko abono oyosete ama oke, fara owati nima oko abono
nabone owa. Me ni ya Kirisito okomina wai onofa okere
hawi enoki ya, ha owa.

10

Teoso bara me te nofarabone teke.

1 Ota ka iti me tamine okomina okibone, te watohab-
onehe. Ota ka iti me nafi yaka nemetemoneke Teoso ka
neme sabi bofe ya. Me nafi kariwa nemetemoneke faha
baikani ya.
2 Afa me batisa ni nima yama nemetemoneke, Mowisei
ino ya, neme sabi faha itaha famaha ya.
3 Me nafi tafa nemetemoneke, yama Teoso ta hina me
kaba mati.
4 Faha me fawa nemetemoneke, Teoso ta hinaharo. Teoso
ka yati me ya tabaha ka faha me fawa nemetemoneke. Afa
yati Kirisitomatamona amaka.
5 Yama hiyara me hiri na me ihi Teoso nofaremata-
monaka, me nafi ihi tohinima na mati. Makoni me
ahabemetemoneke hawi enoki ya, yama honara ya. Me
abohi so kanikimehemetemoneke yama honara ya.
6 Teoso mera kaminaka e ni ya, e ehene e rabone e, me
ihi nima, yama hiyara me nofaha mati. Yama hiyara e
nofarabone Teoso ati nareka.

7 Teoso bara me te nofarabone teke. Teoso bara me me
nofehemetemoneke me one. Teoso ka yama hani ati e te
amake ahi:

> "Me naorisehemetemoneke, me tafahabone mati, yama me fawa, nabone mati. Faya me naomisehemetemoneke, me abe ahi nabone mati",

ati ke, bowi kanamori me nofaha mera kaminaro.
8 Me one ihi nima e ehene rabone eke, me ka yibote
amarawara me ahi narawa mati yama we one ya. Me ihi
e na me ahabemetemoneke, 23 mio me tohaha mati, yama
we oharia ya.
9 Ha e bisa Kirisito e totomi rabone eke. Me one ihi e na
maka me waka hirawemetemoneke.
10 Teoso e hora karihi nabone eke. Me one Mowisei hora
kana hinamati mera waka nematamonaka.
11 Teoso ehene e nematamonaka ahi, mera kanawanahari,
yama hiyara me hiri rabone mati. Afa yama me kamina
yama hani me rawi nemetemoneke, era me kanawana mati,
Teoso amo nibona yabore ka yama ya.
12 Makoni tikitamone tina tiwa tekatomabone tike, tisaraba
tiwa.
13 Inamati tiwa yosehiba ama tike, e nafi yosi nima. Teoso
tiwa kasomebonaka, tikitabone tiwa. Tiwa kanawanehi-
bonaka, hasi tinahabone tiwa, yama hiyara hiri tirahabone
tiwa.
14 Makoni teoso bara me te nofarabone teke.
15 Yama te watoha te awineke. Yama okomina te siba nahi,
te ati boti ya.
16 Kirisito ka fi e fawaha, "Teoso faya amake", e ati
te amake. Kirisito emene e wati nawahate e amake,
ahabemata. "Kirisito ka me e amake", e ati te e amake.
Kirisito ka bao e ebe ne e kaba, te e amake. Kirisito abono
e wati nawahate e amake, hiwa ta nemata. "Kirisito ka me
e amake", e ati te e amake.
17 E nafi fare Kirisito ka bao e kabate e amake. E yoro
tokowamake, bao ohari nima, e abono oharia nima.
18 Ihayeo me te wati nawahahi. Teoso ka tana ka bani me
me kaba Teoso ka me amake, Teoso ka tana tohi karo.
19 Owati e nineri, bani me okomina owa, me me ta hina
mati, teoso bara me ni ya? Teoso yokana memone ona owati
amakere, teoso bara mati. Bani me ime hiyaramone ona
owati amakere bisa.
20 Owati amake haro: Bani me me ta nineke hinamati me
ni ya, one oke. Teoso amare ni ya bani me me ta nineke.
Haha bani me te kabi ya hinamati me ka me te tohahabone
teke. Te ehene e rabone teke ahi.

21 Me hinamati ka fi te fawi ya e ka Hiti ka fi te fawarabone
teke. Me hinamati tatafa ka yama ya te tafi ya te tafarabone
teke e ka Hiti tatafa ka yama ya.
22 E ka Hiti e nayawarahabone eke. E kitarabone eke,
ehene.

Bani me ime kaminematamonaka tasa.
23 Fara yama onofa ya yama hiri hina oke. Yama nake, hiri
nabana, hiri orahabone onaharo, me one onarifahabone oni
karo. Yama nake, hiri nabana, amosaraharo.
24 E ka one me ni ya yama amosara e hiri rabone eke.
Fara yama e nofa e hiri rabone eke. Yama me hinofa ta e
hiri nabone eke.
25 Mekato ya tiki ya bani me ime tikaniki ya me aate
tirahabone tike, bani me tamine timitaba tiwa. Teoso bara
me ka teboro ka bani tohe ya toha, teoso bara me ka teboro
ka bani tohare ya toharihi, nebonaka.
26 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Teoso ka wami amake. Teoso ka wami ka yama nafirawa
amake",

ati ke. Yamata nafi Teoso ka yama amake.
27 Sesowi nonofa amare tiwa ha ne ya tiki ya taboro ya,
yamata nafi tikababa ama tike, tiwa kakawe ya. Aate
tirehibonaka, yamata tamine timitaba tiwa.
28 Ati yana ne ya teoso bare ni ya yamata me ta namone
ati ne ya yamata tikabarabone tike. Yamata tikabi ya teoso
bare tinofamone ati nebonaka.
29 Yamata kaminare ya tikababoneke. Ati boti nehi tiwa-
torehibonaka.
30 E tafaha, "Teoso faya amake", e ati ni ya yama hiyaraba e
hiri ra eke, bani e kabaha e.
31 Titafa Teoso wati tiwahabone tike. Yama tifaha Teoso
wati tiwaha, tinahabone tike. Teoso amosemona me ati
naboneke tiwehene. Fara yama nafi hiri tina Teoso wati
tiwahabone tike, Teoso amosemona me ati nibone karo.
32 Yama me hinofaraha ya tiwehene toharabone tike, Teoso
me nofibone karo. Soteo me toha, bara me toha, Sesowi
nonofa me toha, na mati.
33 Yama me hinofa ya owehene tohahabone oke. Yama
onofa ya owehene toharabone oke. Yama me hinofa ya
owehene tohahabone oke, Kirisito me nofibone karo, Teoso
me hikasomahabone mati.

11

1 Fara owehene nima te ehene nabone teke. Kirisito ehene
nima owehene nineke.

Me fanawi kaminematamonaka.

2 Te tamine omitara oke, te ati katamorahamone te, aya
yama nafi okominaha ya. Te ehene amosake. Aya yama
okomina hiri ni te fawa kere.
3 Yama one okomina okibone. E nafi Kirisito yosete
amaka. Makiti fanawi yose, te amaka. Teoso Kirisito yose,
te amaka.
4 Makiti Teoso ati kamine tati karafarehibonaka. Ora ne
tati karafarihi nebonaka. Tati karafe ya Kirisito he yoyose
tohe hiyaremona ati nebonaka.
5 Fanawi Teoso ha na tati karafaboneke. Teoso ati kamina
tati karafa naboneke. Ihi e ri ya maki hiyaremona ati
naboneke. Tati karafari ya e naboneke ahi, me tati nafi sowe
na me nima.
6 Fanawi tati karafari ya tati seo ni ya yama siba rene
amake. Fanawi tati sowe na kokoma naboneke. Tati seo na
kokoma, naboneke. Makoni tati karafaboneke.
7 Makiti tati karafarehibonaka, Teoso nima ne kari. Makiti
Teoso amosi namote amaka. Fanawi maki amosi namote
amake bisa.
8 Hibati ya fanawiteba makiti hiri ni tohehemetemone
amake. Makititeba fanawi hiri ni amarematamona amaka.
9 Teoso fanawi hiri nematamonaka, makiti kabonehe.
Fanawi ka makiti amarebona hiri nematamonaka.
10 Fanawi tati yoto kana me inamati hiwatoaboneke, maki
hiyoseharo.
11 Sesowi nonofa fanawi me nofake, mera kaso-
marawabonehe. Sesowi nonofarawa makiti mera nofa,
narawake, me hikasomarawahabonehe.
12 Fanawi makiti hiri nimetemone amake. Makiti me
watate me amake fanawirawa ni ya. Teoso me nafi hiri
nematamonaka.
13 Himata nima te ati ribe? Yama amosa awine te ni ya,
fanawi tati yoto kara Teoso ha ni karo?
14 Yama e watoke haro e nafi, makiti tati kone kayabo
kokoma ne karo.
15 Amosa, ke haro e nafi ni ya, fanawi tati kone kayabo-
rawi karo. Fanawi amosake, tati kone kayaborawaro. Tati
konebone Teoso ta hirawemetemoneke, yoto karawibone
karo.
16 Te ka owa owati nofareba nehiba ama? Owati e na
tabora nafi ka fanawi nafirawa oyosete ama oke. Kirisito
ka me nafi ati e te me amake ahi fara owati nima.

Yama hiyara te hiri namone teke, te tafaha te heoniao ya.

17 Tera oyosewaha okibone. Tera okahiyararabone oke.
Heoniao te hiri na te ehene amosakere. Yama hiyara te hiri
nineke.

18 Te abe mono namone teke heoniao te hiri na te. Me
ati omitara oke, tera me kamina mati. Keye me hiri ra me
awineke.
19 Yama amosake owa ni ya, te abe mono ni karo. Te one
me owatoabone oke waha, me ihi amosa mati.
20 Heoniao e hiri na e tafaha e ka Hiti e wati nawahate
e amake. Te ka heoniao ya te tafaha e ka Hiti te wati
nawahamone te ati na te wati nawahi nofareno awaka.
21 Te one me tafi tai tohaha te one me hasi nofamoneke,
me tafeba watara me fimiha mati. Te one me hano,
nofamoneke.
22 Te tafa, yama te fawa, nabisabone teke fare te ka yobe
ya. Me honara me kokoma nineke te ehene, me tafe watara
mati. Sesowi nonofa me te hiri kineke yama hiyara ya,
Teoso ka mati. Himata nima owati ribe te ni ya? Tera
okahiyaribana? Yama te hiri na okahiyararabone oke.
23 Yama okominaharo oke te ni ya, e ka Hiti hikaminaharo
owa ni ya, e naro ahi: E ka Hiti Sesowi me ya tabehimata-
monaka yama soki ya, he ya tataba mati, me ka owa ta
hinehibanoho me one ni ya. Bao itihi
24 **"Teoso faya amake",** ati nematamonaka. Bao ebe
nematamonaka. Ati yana nematamonaka. **"Oko ime
amake haro, ta onahabonehe tera okasomahabone
owa. Owa te wati nawahatehabone teke, fara bao te
kabi ka yama ya".**
25 Me tafi hawa tohi ya kobo ititasehimatamonaka. Ati
yana namatasehimatamonaka. **Haha fi oko emene nima
nineke haro. Ohabi ya Teoso te ya tabe kotarato yati
hiri nebonaka. Fara te fawi nima oko ahabi wati
nawahi te tehabone teke,** ati nematamonaka.
26 Fare hahi bao te kabi nima e ka Hiti ahabi kamini te
nineke. Fara haha fi te fawi nima ahabi kamini te nineke.
Te ehene e na fawa rabone teke. Te ehene e nasa nabone
teke kame ya.
27 E ka Hiti ka bao te kaba, hinaka fi te fawa, na yama
hiyara te hiri ni ya e ka Hiti ahabi te siwa nihabone teke,
abono ya emene fame te siwa nihari.
28 E ka Hiti ka bao te kaba, hinaka fi te fawa, nabone te
ati na tera te kakatomahabone teke.
29 E ka Hiti abono te wati nawahabone teke, abono
hinaka me tohahari. Abono te wati nawahare ya Teoso tera
kakobonaka.
30 Makoni te one me kiti nofara me amake, me tamaha
mati. Te one me tamaha me kiya, nofa me amake. Te one
me ahaba, ke afa yama ihi.
31 Era e kakatomi ya Teoso e nayawarahabone eke.
32 E ka Hiti e ehene yawe ya era kosi te amaka, e ka
owa yawe biti kosi ne nima. Ehene e te amaka ahi, era

nahabirabona karo, me one Teoso ka me amara mera nahabi ya.
33 Makoni owati e nabone oke ahi: Heoniao te hiri na te abe noki nabone teke, te nafi tafahabone te.
34 Te fimi ya te tafahabone teke fare te ka yobe ya. Heoniao ya te tafi hiyari ya Teoso te nayawabone teke. Okomatasi ya te ni ya yama one okominatasahabana oke, tera oyoseha owa.

12

Teoso Kanamori yama yoro tokana ta te amaka e ni ya, e one me e narifabone e.

1 Teoso ka yama okomina okibone, e ahi naro, te watohabonehe.
2 Kirisito te watori ya mata yati hiri ni teoso me tohaha me te yobi kanehemete te amake, me ati watara mati, tera me keyeha te. Afa yama te watoke.
3 Makoni te narabo nima okibone. "Sesowi hiyakara", me ati na Teoso Kanamori ati me kaminakere. "Sesowi e ka Hiti amaka", me ati na Teoso Kanamori ati me kaminake.
4-5 Teoso yama yoro tokana ta te amaka e ni ya, e ka one me e narifabone e. Teoso Kanamori ta oharite amaka. E ka Hiti ohari, tehi amaka.
6 Teoso yama yoro tokana ya e ati boti hiri kite amaka, e nafi. Teoso ta oharika.
7 Yama yoro tokana ya Teoso Kanamori era hiri kite amaka, e one me e narifabone e.
8 Owa Teoso Kanamori hikanawanebonaka, yama watohibonaha, hikaminahabonehe.
9 Owa Teoso kitehimona ati nebonaka, fare Teoso Kanamori ehene. Owa era nanakitama toha nebonaka, Teoso Kanamori ehene. Teoso Kanamori ta oharika.
10 Owa yama namohibonaka, Teoso Kanamori ehene. Owa Teoso ati kaminebonaka. Owa me ati mite yama siba nebonaka Teoso Kanamori ati tabiyo. Owa me one ati ya ati tohawebonaka. Teoso Kanamori ehene owa me ati kaminebonaka, me ati hihiya na me ati.
11 Afa yama nafi Teoso Kanamori ehene amaka, ohariari. E nafi ati boti hiri kite amaka, fare ati ya.

Kirisito abono kote me te tohake.

12 E kote tamake, kobobo naro, e abono oharia e. E abono nima e te e amake, Kirisito ka me e.
13 E tamaha e iibofarisa e ohariwahamate amake, e abono nima e na e. Teoso Kanamori ehene soteo me toha, soteo me amara me toha, yama aahi me toha, yama aahi me amara me toha, na me e amake. Teoso Kanamori fare ta te amaka e nafi ni ya.

14 E abono kote oharitera amake. E kote tamate amake, kobobo naro.
15 E teme ati yana nibana, ati e naro ahi: "E abono kote ama okere, e yehe ama ora owa", ati naba ama? E teme ati e ni ya e abono kote tohamarahaba ama? E abono kote tohasa naboneke.
16 E warabo ati yana naba ama, ati e naro ahi: "E abono kote ama okere, e noko korone ama ori karo", ati naba ama? E warabo ati e na e kote tohamarahaba ama? E abono kote tohasa naboneke.
17 E abono nafi e noko korone hinama tohi ya, himata ya me ati e mitaribe? E abono nafi e warabo hinama tohi ya himata ya yama mahi e hisi ribe?
18 Teoso e abono kote nafi kobobo nite amaka, fare ati ya.
19 E abono kote oharia e tohi ya himata nima e abono ribe?
20 E abono kote tamaha kobobo na e abono oharia amake.
21 E noko korone e yehe hiyaraba ama, ati e naro ahi: "Tiwa onofama okere", ati naba ama? E tati ati e naba ama ahi, e teme hiyararo: "Tera onofama okere", ati naba ama?
22 E abono kote kitara ta e nofake mata ya.
23 E abono kote aamosa raba na e kakatomate e amake mata ya, e abono kote namohinara toha naro.
24 E abono kote aamosa na kakatomi yokana e to-haraboneke. Teoso era yoro tokaniwamerika, e abono kote kobobo ni nima. E ka one me aamosa raba na mera kakatomate amaka mata ya,
25 e abe mono ribone karo. E abe nofahabone ati nareka, fara e nafi.
26 E ka owa yama hiyara karime ya e nafi yawahabone eke. E ka owa me kahiyari ya e nafi yayai nabone eke.

27 Kirisito abono nafi me te amake. Kirisito abono kote me te tohake, te nafi.
28 Teoso tera yoro tokaniwamerika, Kirisito ka mebone me te. Teoso ka yoyose me tai toha, me nowati ya Teoso ati kakamina me yotoha, me nowati ya era kakanawana me toha, me nowati ya yama nanamo me toha, me nowati ya era nanakitama me toha, me nowati ya era nanarifa me toha, me nowati ya era yoyose me toha, me nowati ya me one ati ya me ati tohawa me toha, nineke.
29 Me nafi amakere, Teoso ka yoyose mati. Me nafi amakere tasa, Teoso ati kakamina mati. Me nafi amakere tasa, era kakanawana mati. Me nafi amakere tasa, yama nanamo mati.
30 Me nafi amakere tasa, era nanakitama mati. Me nafi amakere tasa, me one ati ya me ati tohawa mati. Me nafi amakere, me ati kakamina mati, me ati hihiya na me ati.

31 Yama tai tohaha hiri ni te watohabone onahara oke.
Hawi one okomina okibone mata, amosaro mata ya.

13

E abe nofahabone eke.

1 Tabora nafi ka me ati owato, Teoso nanarifa me ati
owato, ona me one onofarihi oni ya feho koba na moni nima
owati nabone oke, owati amosara owa.
2 Teoso ati nafi kamini owato, yama nafi owato, Teoso
kitehimona ona owati ihi yati ehebote toka na me one
onofarihi oni ya otaminarabone oke Teoso ni ya.
3 Owa okahiyaribone ka me honara me ni ya oko yama
nafi ta, owa me sari kanahabone owati yana rihi ni ya, me
one onofarihi oni ya Teoso owa kakawarehibonaka.
4 Me nofi yokana ohi ya me noki onahabone oke, oyawara
owa. Ohamarahabone oke me ni ya. Me okayawarabone
oke. Owa okahiyararabone oke fara owa. Otaminahamone
orahabone oke.
5 Yama hiyara otirabone oke. Me okahitirabone oke.
Yawakabote orahabone oke. Me ihi hiyara wati owahama-
rabone oke.
6 Yayai orabone oke, yama hiyara hihiri me kitaha me ihi.
Yayai onahabone oke, yama amosa hihiri me kitaha me ihi.
7 Me ka yama hiyara okominarabone oke. Keye me hiri
namone orahabone oke. Yama hiyara me hiri nabone ora-
habone oke owati boti ya. Yama nawaha noki onahabone
oke, me nofi yokana ohi ya.
8 Me nofi yokana ohi ya me nofi fawa oterabone oke.
Teoso ati kakamina me ati fawa tehaboneke. Me one ati
ya me ati tohawa me ati fawa, tehaboneke. Yama wawato
ka yama wato fawa, tehaboneke.
9 Yama nafi e watokere mata. Teoso ati kamini nafi e
watorihi ke mata.
10 Yama toyabo ya yama wato yokana e tohatehabone eke.
Haha hibayata ka yama e watoha ahabatehaboneke.
11 Onafiri ya mata inamatewe ati nima owati namaro ama
oke. Inamatewe ati boti nima owati boti namaro ama oke.
Onafiwaha inamatewe ehene nima owehene namakere.
12 Teoso wato yokana oha okere mata. Yama toyabo ya
Teoso wato yokana ohatehabone oke, fare Teoso owa wato
nima. Hibayata ya e ka owa kanamori awehi nima e nineke,
esibiyo ya, hine awi yokana toharari. Yama toyabo ya Teoso
yokana e awatehabone eke.
13 E ati boti ya Teoso kitehimona e ati ni ka yama amosake.
Yama amosa, nabisake haro, Teoso e noki ni ka yama. Ha
ita yama amosi mati tohake haro, e ka one me e nofi ka
yama.

14

Yama e wato ka yama amosake, e ka one me e narifabone e.

1 Yama amosake, e ka one me e nofi karo. Yama amosa
nabisake haro, yama e wato ka yama, e ka one me e
narifibone ka yama. Ha ita yama amosake haro kasiro ya,
Teoso ati kamini e wato ka yama.
2 E ati hihiya na Teoso e hiyarabone eke. E ati hihiya na
e ati me watoraboneke, Teoso ka yama e kamina e, Teoso
Kanamori ati ehene.
3 Fara e ati ta ya Teoso ati e kamini ya e ka one me e
narifabone eke. E ati me miti ya me yayai naboneke. Me
kitahaboneke e ehene.
4 Me ati hihiya na fara hine me narifaboneke. Haha Teoso
ati me kamina me me narifaboneke, Kirisito ka mati.
5 Te nafi ati hihiya ni ya yayai onahabone oke. Oko yayai
ni yokana tohahabone onahara oke, Teoso ati kamini te
wato ya. Teoso ati e kamini ka yama ta amosake. E ka one
me ati hihiya na ka yama aamosa raba ke. E ati ya me ati
me kamini ya me one ni ya yama amosa, naboneke. Sesowi
nonofa me me narifaboneke.
6 Ota one mati, e tabaha owati hihiya na tera onarifaraba
owa awine oke. E ati ya Teoso yama hinamoa okomini ya te
ni ya tera onarifahabone oke. Yama te watohabone okomini
ya tera onarifa onahabone oke. Teoso ati okomini ya tera
onarifa onahabone oke. Tera okanawani ya tera onarifa
onahabone oke.
7 Hohori ya fiorao famaha yati kerene fara e nima nineke.
E ka owa fiorao teo ne fiorao teo ni yokana tohare ya himata
nima ayaka miti e ribe? E ka owa hohori fo ne hohori fo ni
forima re ya himata nima ayaka miti e ribe?
8 Torobeti ati e yana ni ya saotato me abe fito kite me
amake. Torobeti ati yokana tohari ya saotato me abe fito
karahaboneke.
9 Tiwati hihiya na owa tihiyari ya tiwati omitarahabone
oke. Hine ya tiwatiboneke.
10 Me ati tamaha me awineke, bofe ka mati. Me nafi ati
watohinake.
11 E ka owa fare ati hiri ne ati owatorehibonaka. Bare
ohaba ama oke he ni ya. Barebisabonaka owa ni ya.
12 Yama wato te nofate te awineke, Teoso Kanamori ehene.
Yama amosake kasiro ya haro, te abe narifi wato ka yama,
Kirisito ka me te.
13 Te ka owa ati hihiya ne Teoso aate nebonaka, he
kanawanehibonaha, fare ati kaminamatasehibonaha me
one ni ya me ati ya.

14 Owati hihiya na Teoso ohiyara oko kanamori Teoso
ha naboneke. Owati boti ta yama watoraboneke, yama
okomina owatori karo.
15 Himata nima oribe? Oko kanamori ya Teoso ohiyara-
habone oke, owati hihiya na owa. Fara e ati ya owati
toha nabone oke, yama owatobone karo. Oko kanamori ya
oyakabone oke, owati hihiya na owa. Fara e ati ya oyaka
onahabone oke, ayaka owatobone karo.
16 Tiwati hihiya na Teoso tikahiyara yama me watora
tiwati me watoraboneke. "Ame", me ati raba me awineke,
tiwati me mita mati, "Teoso faya amake", tina tiwati.
17 Teoso ni ya "Faya amake", tina me one ta tinarifarine
tike.
18 Owati hihiya te ama oke bisa, mata ya. "Teoso faya
amake", ote ama oke.
19 Heoniao ya owati hihiya naba wataraboneke, owati
me watoramone me wataribone karo. Fara owati hiri
onahabone oke, me okanawanabone owa.
20 Ota one mati, matehe nima te rabone teke. Matehe
nima e na e amosake, me nafi e nofaharo. Matehe ka
yama wato nima e ni ya e amosakere, yama wato yokana e
tohararo. E ehebote ati boti ya te ati boti tohahabone teke
waha.
21 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

> "Me ohiyarahabone oke, haha mati. Bara me oyosebana oke, owati me kaminaba mati me ni ya, fara me ati ya. Bara owati me kaminakene owati me mitaraba me amake, haha mati",

e ka Hiti ati ka.
22 Makoni e ati hihiya na Teoso kiti e namohabone eke,
Sesowi nonofa me amara me ni ya. Sesowi nonofa me e
tohaha Teoso ati e kamina e abe hiyara, fara e ati ya e ati
tohahabone eke.
23 Te ka heoniao ya te nafi ati hihiya narawi ya e ka one
yama me watora me sawi ya himata nima me ati ribe?
Sesowi nonofa me amara me sawi ya himata nima me ati
ribe? "Me rabikarini?" me ati naba me awineke.
24 E ka owa Sesowi nonofa tohare ya toharihi, bare tohe ya
toha, ne te ka heoniao ya kiyomake fara te ati ya hinaka
yama hiyara te nafi kamina te ati mite ya ati e neba awaka
ahi: "Owehene hiyara owa awine oke", ati neba awaka, te
nafi ati mite karo.
25 Haha yama hikehemoha te watowahabone teke waha.
Sone ya Teoso amosemona ati nebonaka. "Teoso sawika te
baikani ya. Keye amakere", ati nebonaka.

Te ka heoniao ka yama amosaboneke.

26 Ota one mati, owati te mitahi. Te yoro tokowami ya te ka owa Teoso tahi hiri nebonaka. Owa tera kanawane-hibonaka. Owa Teoso yama hinamoa kaminebonaka. Owa ati hihiya nebonaka. Owa ati hikaminehibonaka. Afa yama nafi te hiri ni ya te abe kasomabone teke, Teoso ka me te.

27 Te one me ati hihiya na me tamaraboneke. Me fami ya me fama, me terei tohi ya me toha, naboneke, me oohariki na mati. Owa me ati kaminebonaka.

28 Me ati kakaminaba watare ya me ati yana raboneke te baikani ya. Fara hine me hiyaraboneke, Teoso me hiyara na mati.

29 Me one fara ati ya Teoso ati kamina, naboneke. Me fami ya me fama, me terei tohi ya me toha, naboneke. Yama me kamina me ati me one mita yama me siba ni forima naboneke mata.

30 Te ka owa me one hiyare hahi itari ni ya Teoso ati yana ne ya owa ati fawa nebonaka.

31 Te nafi Teoso ati kaminabone teke te oohariki na te, te nafi yayai nibone karo, te nafi yama wato nibone karo.

32 Teoso ati me kamina hine me maki nihaboneke.

33 E ati yana kanikima na Teoso nofatere amaka. Yama e na ta Teoso nofaka ahi amosaro.

34 Te fanawiri ati yana raboneke te ka heoniao ya. Tabora nafi ka Sesowi nonofa me ihi e teha me amake ahi. Fara fanawi maki ati nima ihi nabone Teoso ka yama hani ati te amake.

35 Fanawi yama watohabone ati yana raboneke heoniao ya. Maki aate naboneke fare me ka yobe ya. Heoniao ya fanawi ati yana ni ya yama hiyaraboneke.

36 Te amakere, Teoso ati te kaminibaha te. Teoso ati te kamita te oharirihi ke.

37 Te ka one Teoso ati kakamina me tohahamone me ati, Teoso ka yama me watohamone me ati, ni ya me ati yana nahi, owati amosamone me ati na mati, yama hani ka owati. Owati amakere. E ka Hiti tera yoseka.

38 Owati me miti ya yama amosaboneke. Owati miti me nofari ya Teoso ati me kaminamaraboneke.

39 Teoso ati kamini te nofi ya yama amosaboneke. Me ati hihiya na me ati te fawa nirabone teke.

40 Yama e na ta Teoso nofaka ahi amosaro, te ka heoniao ka yama nafi.

15

Kirisito wamisamematamonaka.

1 Ota one mati, hiyara amosa okominamatasa okibone, aya okominibaharo, afa te nofibaharo, te nofasa naro.

2 Efe Teoso ati okominibehi ati nofi te fawa re ya Teoso
tera kasomebonaka. Teoso ati nofi te fawa ni ya Teoso tera
kasomarehibonaka.
3 Aya e tabiro ya Kirisito tamine tamehi okominaharo
ama oke, owa me kanawana owa. Efe Kirisito tamine
okominatasahabone oke, tamine amosi mati tohahari, e
nari ahi: Kirisito ahabematamonaka, e ka yama hiyara
manakone nahabihibonaha. Fara hibati ka Teoso ka yama
hani ati nima ehene nematamonaka, ahabari.
4 Me hikamomatamonaka. Yama we famaha nowati
ya yati namatasehimatamonaka, fara Teoso ka yama hani
atimetemone nima.
5 Sefa hiwehimatamonaka. Yama we one ya he ya tataba
me 12 na me hiwatasehimatamonaka.
6 Yama we one ya he nonofa me tamaha me hiwatasehi-
matamonaka 500 me fiya kana mati, me yoro tokana mati.
Afa me one ahaba me one sawisa ke, me tamaha mati.
7 Tiako hiwatasehimatamonaka. Hinaka yoyose me nafi
hiwatasehimatamonaka tasa. Efe Kirisito tamine amaka,
tamine amosi mati tohahari.
8 Owabisehimari amaka, fare awibanoho. Inamatewe
wati hihiya ne nima onahamaro ama oke, amo ni yokana
amare ya watahari.
9 Taiti ya owehene hiyaramaro ama oke Sesowi nonofa
me ni ya, Teoso ka mati. Fara owaharine oke ha owa,
Sesowi ka yoyose owa, yama hiyara e na hiri onahamaro
owa nafiharo. Owehene hiyakerene Teoso owa ha nemari
ama oke hinaka yoyosebona owa.
10 Owehene hiyakerene Teoso owa nofehimarika. Man-
akobisa yama amosa hiri owahine oke, ehene. Oko yama
ahi ni fiya toneke, me one ka yama ahi ni ya. Oko kiti
owehene amakere. Teoso owa narife ehene amaka.
11 Efe Teoso ati okominaharo ama oke te ni ya. Efe Teoso
ati me kamina, naroke, Sesowi ka yoyose me one. Ota ati te
mitaha Teoso ati te nofawaharo te amake.

E wamisamahabone eke bisa.

12 Te ni ya Teoso ati ota kamina Kirisito ahabe yati name
tamine ota kaminaro otake. Himataba te one me ati e nineri
ahi, e ahaba yati namarabone me ati na mati?
13 E yati namahaba watari ya Kirisito yati namarenamata
amaka.
14 Kirisito yati namare ya e kaminarehina amaka. Kirisito
ati te nofarene te amake.
15 Kirisito yati namare ya Teoso tamine ota kamine keye
toha awineke, Kirisito hiri namehimona ota ati ne kari. E
yati namahaba watari ya Teoso Kirisito hiri namarenamata
awaka.

16 E yati namahaba watari ya Kirisito yati namarenamata
amaka.
17 Kirisito yati namare ya Kirisito ati te nofarene te amake.
Kirisito yati namare ya Teoso tera kako fawa rena amaka,
te ka yama hiyara ihi.
18 Kirisito nonofa me ahaba hine me ahabene me amake.
19 Yama toyabo ya Teoso taboro ya e winahaba watari ya
e rabika nima e nene e amake. Haha Kirisito nonofa me
amara yama me watoha me awineke mata ya. E nima me
ra me awineke.
20 Keye amakere haro. Kirisito yati namehimatamonaka.
E ahaba yati namibone kanawanehimatamonaka.
21-22 E ka owa Atao ohari yama hiri hina ihi e ahabate e
amake, e nafi. E ka owa Kirisito ohari yama hiri hina ihi e
nafi yati nama, tehabone eke.
23 E naboneke ahi: Taiti ya Kirisito yati namehimatamon-
aka baha. Kirisito kame ya hinaka me yati namatehaboneke
bisa.
24-25 Manakobisa me inamati tosemebonaka fare bati
Teoso ni ya waha, he me nofara mati. Mera mowa naka
mata. Me kitahaba me watamarahaboneke ehene. Me me
yosehaba me watamarahaboneke ehene.
26 E ahabiba watamaterabone eke fahi, Kirisito kite ehene.
27 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Me kitararake ehene, me nafi",

ati te amake. Ehene Teoso ta kitare watarebonaka. Fare
Teoso ati ehene amaka.
28 Me nafi kasawari Teoso biti hawa tohe ya sonehibonaka
Teoso nokosi ya, fare bati. Fare Teoso ehene amaka, biti
kitahi me nafi kasawarihari. Faya Teoso yama nafi Hiti
tohawehibonaka, me nafi ka Hiti toha nari.
29 E yati namahaba watari ya himataba me e batisa te e
amari, me ahaba me ni ya? Me ahaba me yati namehene
me amake.
30 E yati namahaba watari ya himataba Teoso ati oko-
minine ori? Teoso ati okomina owa me kakoke, owa me
nahabihabone me ati na mati. Teoso ati kamini fawa
onehene ama oke, ohabaribone karo.
31 Ahabinima onofa ama oke fara yama we nima. Ota one
mati, keye amakere. Yayai one oke, e ka Hiti Kirisito Sesowi
ya te tabaha te ehene. Keye amakere tasa haro.
32 Efeso ya osawi ya me mono onaharo ama oke, bani
hamehi nima me na mati. Yama hinita ama, hiri ona-
haroho? Yama hiri onaharoke Teoso ni ya. E yati namahaba
watari ya ayaka hiri ni e ohariene e amake. E ahabi ya e
ahababone eke.

33 Tera te keyehariyahi. "Me ihi hiyara me ya e tabi ya
yama hiyara e hiri nabisabone eke", me ati te me amake.
Afa keye amakere.
34 Te tafihi. Te ehene amosahi. Yama hiyara hiri ni te
fawa nahi. Te ka one Teoso wato yokana me tohakere. Te
kokoma rine?
35 Me one ati e naboneke ahi: "Himata nima e yati nami
tehani amari? Himata nima e abono naba amari?" me ati
naboneke.
36 Yama me watokere. Yama e koro na yama noki ahabate
amake. Yama noki ahabari ya aboni yanaraboneke.
37 Yama noki ta e koro te amake, tiriko noki toha, yama
one noki toha naro. Yama aboni e koro tera amake.
38 Teoso yama hinofa nima yama aboni te amake, yana-
haro.
39 Bani me aboni nima e abono rineke. Bani biti me aboni
nima e abono kere. Aba me aboni nima e abono rihi nineke.
40 Bofe ka yama nima neme ka yama tera amake. Neme
ka yama amosi nima bofe ka yama amosi tera amake.
41 Bahi ka yama amosi nima abariko ka yama amosi rihi,
abariko ka yama amosi nima amowa me ka yama amosi
rihi, ke. Amowa me ka yama amosi nima amowa me one
ka yama amosi tera amake.
42 E e nineke bisa. E ahabi ya e yati namatasi ya e
abono e namateraboneke ahi, haha e abono nima. E
ahabamaterabone eke fahi.
43 Hibayata ka e abono hiyakere, kitararo. E yati namatasi
ya e abono amosawahaboneke, kitawaharo waha.
44 Haha e abono bofe ka amake. E yati namatasi ya e
abono neme kaboneke. Bofe ka yama aboni na, neme ka
yama aboni na, teha amake.
45 Teoso ka yama hani ati e nineke ahi:

"Eteba Atao tohe yati nawahematamonaka",

ati nineke. Atao owa kamakimatamonaka, kanamori
tohahari, yati era totoniha.
46 E abono bofe ka tai toehemetemoneke. Manakobisa e
abono neme ka yotohaboneke.
47 Atao abono bofe kamatamona amaka, wami hiri ni
tohahari. Atao owa neme ka amaka, kakehimata neme ya.
48 Haha bofe ka Atao nima me nineke. Atao owa neme ka
nima me nineke, neme ka mati.
49 Ataomatamona nima e nineke mata. Yama toyabo ya e e
tehabone eke Atao owa nima, neme kari.
50 Ota one mati, owati te mitahi. E abono tohawari
ya Teoso ya e tabateraba e amake neme ya. Haha

hibayata ka e abono ahababoneke. Manakobisa neme ya
e abamaterabone eke.
51 Owati te mita. Yama okomina okibone, me one
hiwatoraharo. E one me ahabarahaba me nahaba me
amake. E nafi tohawatehaba e amake.
52 E tohawakabote nabone eke, fara Teoso ka torobeti ati
yana ni ya, Teoso amo ni ya. Torobeti ati yana ni ya me
abohi yati namahaboneke. Faya me ahabamateraba me
amake waha. E nafi tohawatehabone eke fahi.
53 Hibayata ka e abono ahababoneke. Yama toyabo ka e
abono ahabamateraboneke, Teoso ati ehene.
54-55 Fara Teoso ka yama hani ati nima yama naboneke
fahi.

"Me ahabamateraboneke Teoso kitehi ati ehene",

ati te amake.
56 E ahabate amake, yama hiyara e hiri naro. E ka yama
hiyara e watote e amake, Teoso ka yama hani ati nima e
ehene raro. Teoso ka yama hani ati e mitaremenehe e ka
yama hiyara wataramone e ati nene e amake.
57 "Teoso faya amake", e ati te e amake, Teoso era kasome
kari. E kitake, e ka Hiti Sesowi Kirisito ehene.
58 Ota one mati, tera onofa owa, makoni Teoso ati nofi te
fawa rabone teke, te kitaha te. E ka Hiti ka yama ahi ni te
fawa rabone teke. E ka Hiti te ka yama ahi ni manakone
nahabihibona te watoke.

16

Yinero te ta nabone teke Soteya ka me ka yinerobonaha.

1 Yinero tamine okomina okibone, Teoso ka me ka yiner-
obonaha. Me ni ya yama okominaha okominawamabone
oke te ni ya, fara me ihi nima te ehene nabone te, Karasia
ka Kirisito ka mati.
2 Fara tomiko nima te ka one yinero kote me yaba-
haboneke, te tonihebonaha. Hahi hinaka yinero tamare
yinero nafire ta nebonaka. Hahi hinaka yinero tamehi
yinero nanafi ne ta nebonaka. Te taboro ya oki ya owati
yana ni onofarahabone oke, yinero te ta nabone ona owati.
Yinero hawa tohehibona onahareka onokosi ya.
3 Te taboro ya oki ya te ka one me te siba naba teke, me
te wasi ya yinero me towakabone mati Serosarei ya, me
oyosemaki ya. Oko yama hani me towakaboneke.
4 Me ya tabi onofi ya me ya otaba onahabana oke.

Tera yaka onahabone oke.

5 Okahabana oke Masetonia ya. Masetonia fiya onami ya
kobo onamabana oke te ni ya.

6 Oko sawi yabo ya oko sawi yabo nabana oke te ni ya.
Sire ya osawi ya osawi onahabana oke te ni ya. Tabora one
okiba ya owa te kasomabone teke.
7 Oko sawi yabohabone onahara oke te ni ya mata,
Teoso hinofi ya. Te ni ya oko sawi yabori ya yama
amosarahaboneke owa ni ya.
8 Efeso ya owitamatabone oke mata, Betekositi ka ayaka
noki omatabone owa.
9 Efeso ka me tamaha Teoso ati me mitahabone me ati
narake, me one Teoso kamini owa me nofarihi na mati, me
tamaha mati.
10 Timotio toke ya te taboro ya te nawatorayaho. Owa
nima naka, e ka Hiti narifari.
11 Te one me hitohirayaho. Te kasomayaho, kamehibana
owa ni ya. Ota noki naka, Sesowi nonofa me one ya otaba
owa.
12 Aboro okomina okibone, Sesowi nonofa. Kita ya oyose-
hareka, tokehibonaha fahi, me one ya tabahari, Sesowi
nonofa mati. Tokarebona ati nofe amaka mata. Yama one
ya tokehiba awaka fahi te ni ya.

Tera onofa oke.

13 Te ati katamoriyahi. Kirisito ati nofi te fawa riyahi. Te
kitiyahi. Te watoriyahi.
14 Te abe nofahi fara yama tohaha ya.
15 Esitefana me te watoke, Kirisito ati nofawai me tai
tohaharo mati, Akaya ya me wina mati. Teoso ka me me
narifa nineke.
16 Fara me ati nima te ehene nabone teke. Afa me ihi
nima me na me ati nima te ehene nabisabone teke, Kirisito
ka yama me ahi na mati, ota ya me tabaha mati.
17 Esitefana Fotonato Akaika me na me kakeharake owa
ni ya, te ati ehene. Yayai onahara oke me kobo nake me ihi.
Te nafi kakihinakere owa ni ya. Makoni me kakehanike, te
ati ehene.
18 Yayai onahara oke me ihi. Te yayai nabisake me ihi. Me
ihi amosamone te ati nabone teke me ni ya.
19 Asia ka Sesowi nonofa tera me nofahamone me ati
narake. Akira Birisira me famaha tera me nofake kasiro ya,
Kirisito ka me te tohi karo. Sesowi nonofa me toha nineke,
heoniao me hiri nofa mati me ka yobe ya.
20 Sesowi nonofa me nafi tera me nofahamone me ati
narake. Te abe noko bako totoma nakehi, Teoso ka me te
tohi karo.
21 Tera onofa oke. Owini rawi okine oke fara owa.
22 Haha e ka Hiti me nofara Teoso mera kakobonaka.
Maranata. E ka Hiti kamaho.
23 E ka Hiti Sesowi yahehibonaka te ni ya.
24 Te nafi onofa oke, Kirisito Sesowi ka me e tohi karo.

2 Korito
Baoro ka yama hanimetemone amake, Korito ka me ka yama hanibonehe, yoto karo.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke. Timotio ya ota famake, Sesowi nonofa. Kirisito Sesowi ka yoyose ama oke, Teoso ati ehene. Te ka yama hanibone amake, Teoso ka me te, Korito ka me te, Akaya ka sitati nafi ka me ya te yoro tokana te, Akaya nafi.
2 Teoso e ka abi e ka Hiti Sesowi Kirisito me fama me yahaboneke te ni ya. Tera me kakatoma naboneke.

Teoso era kasomaka.

3 E ka Hiti Sesowi Kirisito bati hinaka Teoso tohe amosemona e ati nabone eke. Efe e ka abi amaka, yahahari. Teoso amaka, era yayai nihari fara yama tohaha ya.
4 E ni ya yama nihinara era kasomate amaka, me one e kasomibone karo, me ni ya yama nihinara mati.
5 Yama nihinara nate amake fotaharo e ni ya. Fare Kirisito nima e nineke, yama nihinara hiri nemata. Teoso era kasomi nafibisaka, Kirisito ka me e tohi karo bisa.
6 Ota ni ya yama nihinara Teoso otara kanawane otake, tera ota kasomabone ota, Teoso nofi te fawa terabone te. Teoso otara kasome ya te kitahabone ati nareka, ota kasomi te awi ya. Faya te kiti fawa rabone teke yama nihinara te hiri ni ya, fara ota nima.
7 Teoso nofi te fawa nabone ora owati amake. Ota nima te nineke, yama nihinara kaki karo te ni ya. Teoso tera kasomabisaka, fara ota kasomi nima.
8 Ota one mati, ota tamine te watohabone onahara oke, ota ni ya yama nihinara kakeha ota tamine, ota sawiha ota Asia ya. Ota kiti fawa nima naro ota amake. "E ahababa e amake", ota ati boti ati naro ota amake.
9 Me nima ota naro otake, me ahababone me one me hina mati. Teoso ati eheneri amaka. Ota kitahamone ota ati rabone Teoso ati neta awaka. Teoso ta kitehimona ota ati nabone ati neta awaka. E ahaba yati era tonihawahamate amaka, kite kari.
10 Ota ahabinima na otara kasomeri amaka. Era kasomasa nebonaka. Era kasomasa nebona ota ati ka.
11 Otara te narifabisake, otara te ha kanaha te Teoso ni ya. Te one me tamaha Teoso te ha na te ehene Teoso otara kasomebonaka. Faya me tamaha, "Teoso faya amake", me ati naboneke Teoso otara kasome ehene, yahahari.

Okomabone okomarara oke Korito ya.

12 Owehene amosamone onahara oke te ni ya. Owehene amosa namone onahara oke me nafi ni ya. Owehene hiyara kaminaba watara awineke owati boti ya. Bofe ka yama wawato me ihi nima owehene raro ama oke te ni ya, Teoso owa narife owa, yahahari. Tera okeyeraro ama oke, Teoso ehene.
13-14 Owehene e na yama nihinaraba watararoke, rawi onaharo te ka yama hanibone ya. Oko yama hani ati te wawato raba ke mata. Yama toyabo ya owati nafi te watowahabone onahara oke, owa te kahiyaribone karo, tera okomina owa e ka Hiti Sesowi amo ni ya, fara owa nima te nabone te, tera okahiyara owa.

15 Afa yama owatoa owati yana nibaharo ama oke, tera yaka ni tai ohahabone ona owa, tera yaka otasabone owa okomi ya, tera narifi ofamabone owa Teoso ehene.
16 Owehene e nabone onaharo ama oke ahi: Masetonia ya okomabone ona tera yaka onahabone onaharo ama oke. Manakobote Masetonia ya osawia okomabone onaharo ama oke te ni ya fahi, okomabone owa Soteya ya. Oko fiasi ka yamaba te ta nabone onaharo ama oke, okomabone owa Soteya ya.
17 Okomaraha tera okeyeraro oke. Haha bofe ka me nima okere, owati tohawahaba owa.
18 Teoso keye hiri rihi tehi amaka. Te ni ya Teoso ati okomina tera okeyeraro ama oke.
19 Siofano Timotio ota na te ni ya ota sawiha Sesowi Kirisito Teoso biti tohe ota kamina efe keye hiri remona ota ati naro otake. Efe keye hiri tere amaka.
20 Hibati ya Teoso ati yana ne e ka yamabone ta nebona ati ne afa yama nafi ta nematamonaka Kirisito ta nari. Makoni "Ame", e ati nineke, Teoso amosemona e ati na e, Kirisito ka me e.
21 Kirisito ya tabi ota fawa rihi, Kirisito ya tabi te fawa rihi, te tehabone teke. Teoso otara ha ne ehene amaka.
22 E ka Hiti tohe hano nawatemari amaka e ni ya, Kanamori ta nari e ni ya, yama e watohabone e, hinaka me e tohaha e. Kanamori e ati boti ya sawi ehene yama e wato, nabone ati nemari amaka, era kakawabona ka yama.

23 Teoso owati boti watoka. Owa watoka, keye hiri ora owa, owati e na owa ahi: Korito ya okomemenehe, tera hora onehenero ama oke. Tera hasi onihabone okomararo ama oke te ni ya.
24 Teoso ati te nofahaba tera yosi onofa okere. Teoso ati te watoke hibati ya. Teoso ati nofi te fawa kere. Hine ya te

ya otabi ya Teoso ka yama e ahi nabone onara oke, te yayai nabone te.

2

1 Owati boti ya owati e naro ama oke ahi: Tera on-
ayawatasarabone onaharo ama oke, okomi ya te ni ya.
2 Tera onayawi ya owa me yayai nihaba me wataraba me
amake. Te oharike, owa me yayai nihaba me te tohaha te.
3 Te ka yama hanibone rawi onaharo ama oke, tera hora
ona owa, te ka yama hiyara te nofamarahabone te. Te ka
yama hiyara te nofamari ya te ehene yayai onahabone oke,
tera yaka oni ya. Owa te yayai nihabone onahara oke. Yayai
oni ka te yayai nabisabone teke.
4 Te ka yama hanibone rawi ona ohi onaro ama oke,
oyawa owa. Te yawibone ka yama hani rawi oraharo ama
oke. Yama hani rawi onaharo ama oke, yama te watobone
karo, tera onofi ka yama kasiro ya.

Te ka owa te nasomawahamahi.

5 Te ka owa ehene oyawaro ama oke. Ehene te yawi fiya
tonete te awineke oko yawi ya. Te nafi amara awineke te
yawaha te.
6 Te tamaha te katometa amaka. Faya amake.
7 Hinaka yama hiyara te wati nawahamarabone teke
waha. Te nasomawahamaho, yawi fawa nebana. Yawa ihi
ahabarayaho.
8 Tera aate one oke, te nofemona te ati nabone te.
9 Te ka yama hanibone rawi okanaro ama oke, tera
owatoabone owa. "Owati nafi nima me ihi rini?" onaharo
ama oke, tera totomi onahabone ona owa.
10 Haha me ihi hiyara me ihi te wati nawahamara me ihi
wati owahamabisarabone oke. Ehene hiyare awane? Ehene
wati owahamarebonaka te ati ehene. Kirisito owa awaka.
11 Satanaisi era keyeharayaho. Hinaka keye yoro tokana
owato oke.

Okomara oke Masetonia ya.

12 Hiyara amosa Kirisito tamine tohaha okominahabone
Torowati ya okoma kobo ona hiyara amosa me mitahabone
me ati naro me amake. E ka Hiti ati ehene tohehimona
onehiri amaka.
13 Owa ni ya yama nihinararo ama ke, okaniso Tito
owasira owa. Yana ona owati yana naro oke, okomabone
ona owa. Faya okomaro oke Masetonia ya.

Teoso ati ota kamininekе me ni ya.

14 "Teoso faya amake", one oke. Saotato me ka hiti nima
Teoso te amaka, me one kasawarihari. Hinaka saotato me

ota amake, Kirisito ka me ota. Teoso me one kasawarihi hiwa namoka me nafi ni ya, ota ya tabahari, ota nokosi ya tai toehi yaka nari. Yama mahi amosa nima Teoso ati te amaka, ati tokakanikima nari yama nafi ya, ati me nafi hiwatowahe karo, tabora nafi ka mati, ati ota kamine kari, ati ehene.
15 Teoso ota maho hisi, te amaka, he ni ya bani me ta hinehi maho nima ota maho na ota. Ota maho Kirisito mahobisa amaka. Me nafi ota maho me hisi te me amake, Teoso me hikasoma me toha, me ahaba me toha, na mati.
16 Me ahabatebone ota maho me hisi na me ahabineke haha mati. Teoso me hikasomatebone ota maho me hisi na me hasi nineke, me one. Hike amose awara, Kirisito kamini e nebana ahi?
17 Me tamake, yinero me warara nabone Teoso ati me kamina mati. Ota ehene e kere ahi. Teoso ati ota kamininеke Teoso nokosi ya, yama ota kehemora ota, Kirisito ka me ota tohi karo. Teoso ka yoyose me ota amake.

3

Mowisei ati era kasomakara.
1 Owati e na owa okahiyara owa awine oni? Tera oyosebana, otamine te rawi naba te, onamoabana me ni ya? Me ka yama hani onamobana te ni ya, otaminahamone ati naro? Me one ihi e te me amake ahi. Ha owa ta owehene e rabone oke.
2 Fara oko yama hani nima te nineke. Haha yama hani ati nake owati boti ya. Me nafi te ehene amosa me awaha owa me watoke.
3 Tera owakatoma oke. Kirisito ka yama hani nima te nineke. Haha yama hani rawi na amakere kaneta ya. Teoso Kanamori yati ne ehene amaka. Yati ibe amara ya kawanineke. Kawanineke te ati boti ya.
4 Owati e na owa owato oke, owehene amosa owa Teoso ni ya, Kirisito ka ohi karo.
5 Fara oko kiti okomina okere. Okita oke oko kitibone Teoso ta ne karo.
6 Ati yati kakamina ohehibona ati nemari amaka. Narifi onatamina oka, owa kanawane kari. Ati yati e kara ahi, Mowisei ati bote ati nima. Mowisei ati era nahabite amaka. Teoso ati yati era kasomate amaka, Teoso Kanamori ati tohe karo.
7 Mowisei ka yama hani era nahabikene amosi nehemetemoneke. Teoso ka yati ibe ihi Mowisei noko oya kanehimatamonaka, Mowisei tama hikanaro, Teoso ati rawi kanahari yati ibe ya. Mowisei noko oya kani awi Ihayeo me hinofarematamonaka, noko oya kani kite ehene. Noko oya kane noko oyene isi tona nematamonaka.

8 Teoso ati yati amosi e tere amaka ahi, Mowisei ka yama
hani amosi nima. Teoso ati oyene isi totere amaka.
9 Mowisei ka yama hani era nahabikene amosi nake.
Teoso ati yati amosi mati tohaka, ehene e amosawahi karo
Teoso ni ya.
10 Teoso ati yati Mowisei ka yama hani kasawarika mata
ya.
11 Mowisei ka yama hani amosi nakene fawa nisake.
Teoso ati yati ta fawa nisatere amosi mati tohaka mata ya.
12 Teoso ati yati fawa rebona ota ati ka. Makoni e
kakomekere. E habo bayike.
13 Mowisei nima e kere ha e. Mowisei noko yoto
kanehimatamonaka, noko oyene fawa nisi Ihayeo me hi-
warebonaha.
14 Yama me watoremetemoneke. Hibayata ya yama me
watorihi ke, Mowisei ka yama hani ati me mitaha mati.
Teoso ati yati yoto kane ati me hiwato hikara. Kirisito ati me
nofawai ya Teoso ati awihinebonaka. Kirisito ati me nofari
ya Teoso ati yoto kasa nebonaka me ni ya.
15 Mowisei ati me mitaha me ati boti yoto kana me
awineke, hibati ka me nima me na mati, yama me watora
mati.
16 Haha e ka Hiti ati me nofawaha me ta me ati boti se
kanake.
17 E ka Hiti Teoso Kanamori amaka. E ka Hiti Kanamori e
ni ya sawihi e noko yoto kanamakere, Teoso ati e watoha e.
18 E noko yoto kanahaba watamakere, e nafi. E noko oya
kanake, e ka Hiti oyene ehene. E oyene yanake, fare e ka
Hiti nima e nabone e, Teoso Kanamori.

4

Yama nawaha hiri oke, Teoso tera kasomabona karo.

1 Teoso owa ni ya yahehi owa yosehimari amaka, ati
okominehibonaha. Makoni owato okere, Teoso ati kamini
fawa ora owa.
2 Me one yama hiyara me hiri na me ihi me kehemoa
afa yama hiri otera ama oke, Teoso ati okomina owa. Afa
yama hiyara ihi e kokoma te amake. Me okeyetera ama oke,
Teoso ati okomina owa. Yama bara okominarihi ote ama
oke, Teoso ati amararo. Teoso ati yokana okominate ama
oke, me nafi ni ya, owehene amosamone me ati nabone ona
owa. Teoso owehene watoka.
3 Hiyara amosa okomina owati me mita me nake, hiyara
amosa miti me watora mati. Afa me ahababa me amake.
4 Me noki awakere, teoso bofe ka ehene, hiyara amosa me
nofara mati. Hiyara amosa oye me awakere, Kirisito oyene,
Kirisito Teoso nima nari.

5 Fara otamine okomina okere. Sesowi Kirisito tamine
kamini owaharine oke, e ka Hiti tohehimona onahari.
Sesowi ehene tera nanarifa ama oke.
6 Teoso ati yana nematamonaka ati e nari ahi, "Yama wehe
tasi tonahi yama soki ya", ati nari. Efe Teoso ati ehene yama
oye nahamaroke owati boti ya, hinaka yama oye. Hinaka
yama oye ihi Teoso amosi owa oke, Kirisito noko owaha
owa.
7 Yinero tamehi wiyene nima ote ama oke, Teoso amosi
owaha owa. Yinero amose wiyene ta amosakara, wiyene
atabo tohahari. Owa okomina oke, Teoso amosi owa okene
okitara owa fara owa. Oko kiti naha fara oko kiti amakere,
oko kitibone Teoso ta ne karo. Teoso ehene e ne hiwa
namohareka, kiti mati tohahari.
8 E onofa ama oke ahi: me nafi owa moto kana owa me
katoma owa me nahabirineke. Oyawa okene Teoso nofi
fawa orihi one oke.
9 Owa me kiyoha Teoso owa kakosakara. Hiyaya ona
ohaba okere.
10 Ahabinima ona Sesowimatamona nima one oke,
ahabari. Teoso ati ehene amaka. Owa me awahabone
ati nareka, okitara owa ni ya Sesowi kiti sawihi owa, yati
namahari.
11 Osawisa ona ahabinima onofa ama oke, Sesowi owa
yokohi owa. Ahabinima ona Sesowi kiti sawika owa ni ya.
Fara oko kiti amakere ha owa, okitara owa fara owa. Sesowi
kiti amaka, yati name karo.
12 Ahabinima ona te taminake, ha te ta.
13 Owehene e nineke, Teoso ka yama hani ati nima, ati e
naro ahi:

"Teoso ati onofimakoni owati amake",

ati ke. Teoso ati onofimakoni owati yana nineke.
14 Teoso e ka Hiti Sesowi hiri namehimatamonaka. Owa hiri
nama nebonaka, fare Sesowi nima. Te toha, nabone teke
ha te. Te ya otaba e naohabone eke nokosi ya, ati ehene.
Makoni ati okomina oka.
15 Yama nawaha hiri oni ka Teoso ati te mita te taminake.
Yama nawaha hiri oni ka me totamake Teoso me hikasoma
mati, yahahari. Makoni me totama naboneke, "Teoso faya
amake", me ati na mati, Teoso amosemona me ati na mati.

Teoso owa kakawebonaka yama amosa ya.

16 Makoni owato okere, Teoso ati okomina owa. Yama
nawaha hiri okene Teoso ehene yayai one oke, fara yama
we nima.
17 Hibayata ya yama nawaha hiri one oke. Yama nawaha
hiri oni ka Teoso owa kakawebonaka yama amosabote ya,
yama toyabo ya. Hibayata ka oko yama nawaha nafira

awineke. Yaboraboneke. Teoso owa kakawabona ka yama amosa ta ahabaterabоneke.
18 Haha bofe ka yama e awaha ahabatehaba amake. Neme ka yama e awara ahabateraba amake. Neme ka yamateba owakatoma oke. Bofe ka yama kakatomi onofa okere.

5

1 Yama owato oke haro. Oko abono ahabatehaba amake, bofe ka tohi karo. Haha oko abono ahabi ya oko abono oneba Teoso ta tehibonaka, neme ka tohaharo. Neme ka e abono e hiri tera amake. Ahabihinateraboneke.
2 Bofe ka oko abono ahabi kerewe rabone onahara oke, oko abono neme ka nibone karo.
3 Oko abono watamarahaba wataraboneke.
4 Bofe ka oko abono ahabakabote nabone onahara oke. Oko abono fawa ni onofa okere. Oko abono onebone ta onofa oke, ahabaterabana.
5 Makoni Teoso era hiri nematamonaka, e tabatibone kari neme ya. Makoni Kanamori ta nibehimari amaka e ni ya, era kakawamakitasehibona ati ne kari.
6 E ka Hiti ya ofama okerene owakomeha okere. Bofe ka oko abono nasa ke.
7 Neme ka e abono owa okere mata. Yama noki oke mata.
8 Owakomeha okere. Bofe ka oko abono ahabakabote nabone onahara oke, e ka Hiti ya ofamabone owa.
9 Bofe ka oko abono sawisa ni ya yama hinofa hiri osa onahabone onahara oke. Oko abono watamari ya e ka Hiti ya ofami ya yama hinofa hiri, onahabone onahara oke.
10 E nafi naohabone eke Kirisito nokosi ya, itariari. Yama kaminatehibonaka. E ehene amosa kamina, e ehene hiyara kamina, tehibonaka, e hiri teharo bofe ya. E ehene nafi manakonebone ta tehibonaka, e ehene amosa toha, e ehene hiyara toha na manakone.

Teoso Kirisito yosehimatamonaka, era kakomarabona karo.
11 Owa owato oke, e ka Hiti yama hinofa hiri onahabone owa. Owehene amosamone te ati, nabone onahara oke. Teoso owehene watoka, hiri onaharo. Owehene te wato na te awineke, hiri onaharo.
12 Owehene amosamone okere te ni ya. Owa te kahiyara-habone onahara oke me one ni ya, me amosamone me ati na mati. Me ati boti me kahiyaratera me amake, hiyararo. Hine ya me mese ka yama me kahiyarate me amake.
13 Orabikamone me ati namoneke. Hine ya Teoso onarifahabone onahara oke. Yama wawato me ati nima owati namone te ati nine? Hine ya tera onarifahabone onahara oke.

14-15 Kirisito yama hinofa hiri onahabone onahara oke,
owa nofe kari. Kirisito ahabematamonaka, era kasome-
bonaha, e nafi. Era kasomebona yati nama nematamonaka.
Ati e nofawahe ya e ahaba nima e namaro e amake, fara
yama e nofaha hiri ni e nofamaraha e. Yama hinofa yokana
e hiri nawahabone eke e nafi, ahabamatamona karo e ni ya.
16 Yama mese ka yama awi onofama okere. Me ati
boti ta owahabone oke waha. Hibati ya Kirisito mese ka
yama owahamaro oke baha. Manakobote Kirisito ati boti
owawaine oke.
17 Kirisito ka yati me tohawamake. Me ka yama bote
ahabarake.
18 Hibati ya Teoso owa kakomari amaka baha. Man-
akobote ati somawamemarika owa ni ya, Kirisito ehene.
Ati okominebona owa yosehimari amaka me ni ya, mera
kakomarebonaha.
19 Kirisito yosehimatamonaka, era kakomarabona karo. E
ehene hiyara wati nawahamaterebonaka. Kirisito tamine
okominahabone ati nemari amaka me nafi ni ya, Teoso
mera kakomarabona karo.
20 Kirisito ka yoyose ama oke, ati okominehibonaha.
Teoso te narabo nima naka owati ya. Kirisito ati ehene
tera aate one oke kasiro ya. Teoso ati te nofahi, ati
somawamebonaha te ni ya.
21 Kirisito yama hiyara hiri tere e ka yama hiyara weye
nematamonaka Teoso ati ehene, era kasomebonaha, e
amosibone karo Teoso ni ya, Kirisito ya e tabaha e.

6

Teoso ati te mitahi.

1 Teoso ya te tabake, yama te ahi na te. Teoso yahi nofe
amaka te ni ya. Teoso yama hinofa te hiri nabisabone teke.
Teoso yahi hine ya te tonihariyahi.
2 Teoso ati e te amaka ahi hinaka yama hani ya:

"Yama amo ni yokana ya tiwati omitara oke. Tiwa
onarifahara oke, tiwa okasoma owa",

ati nematamonaka. Owati te mitahi. Afa yama we amake
haro, Teoso tera kasomabona ka yama wehe.
3 Yama hiyara hiri okere, me tamaha owati me nofibone
karo, Teoso ati okomina owa. Teoso ati me nofaraba
me watarabone onahara oke owehene, yama hiri ona me
nofara mati.
4 Teoso narifi owaharihabone onahara oke, Teoso ati me
nofawaibone karo, ati okominahari. Yama nawaha yoro

tokana hiri onaha Teoso ati kamini fawa okere. Oko yama
nawaha e nofa amake ahi:
5 Me one owa katomake. Owa me ibe, ke kateya ya. Owa
me moto kana owa me katomineke. Oko yama ahi ni nafike.
Amo ni owato okere. Ofimi, oke.
6 Owati boti amosake. Teoso owa kanawanaka. Yama noki
osa one oke oyawamisara owa. Me ni ya oko yahi fawa kere.
Teoso Kanamori sawika owa ni ya. Me nofi yokana oha oke.
7 Teoso ati kamini fawa okere. Teoso kiti naka owa ni ya.
Yama amosa hiri ni fawa okere.
8 Me one owa nofa me one owa nofarihi ke. Otamina-
hamone me one ati, otaminaramone me one ati, ke. Me
okeyehamone me one ati ke, me okeyera owa.
9 Teoso ka yoyose ohahabone ati ne Teoso ka yoyose ama
orahamone me one ati ke. Ohababone me one ati na ohaba
okere. Yati osa oke. Owa me nahabihabone me ati na ohaba
okere mata.
10 Oyawa yayai, one oke. Ohonara owehene yama me
kihake, Kirisito ka me tohi karo. Ohonara yama okiha, oke
tamaharo, Kirisito ka ohi karo.
11 Yama hasi naba watamakere, kaminabana te ni ya,
Korito ka me te. Tera nofi yokana ohine oke owati boti ya.
12 Himataba owa nofi yokana te toharineri? E okere ahi
te nima.
13 Owa nofi yokana te tohehene te amake, fara owa nima,
tera onofa owa. Okatao me te amake.

Teoso me nofara me ya te tabariyahi.

14 Teoso me nofara me ya te tabariyahi. Me ihi amosa me
ya me tabaraboneke, me ihi hiyara mati. Yama oye yama
soki ya tabatera amake.
15 Kirisito Berieo famatere amaka. Teoso me nofaha me
yoro tokaraboneke Teoso me nofara me ya.
16 Yama kanamori watatera amake Teoso ka yobe toro
ya. Ha e Teoso yati ne ka yobe nima e nineke. Teoso ati
e nematamonaka ahi:

"Me okowinatehabone oke, me ya otaba owa. Me ka Teoso
ohahabone oke. Oko me tohahaboneke",

ati nematamonaka.
17 Ati owa e nematamonaka ahi:

"Me ya te tabariyahi. Me nima te riyahi. Yama bisaha te
bori kariyahi, e tabahabone e",

ati nematamonaka.
18 Ati owa e nematamonaka ahi:

"Owa te abi nabone teke. Okatao me te toha, okoto te toharawa, nabone teke, Teoso kiti mati tohe ati nematamonaka".

7

1 Teoso ati e kaminatehi te watoke ahi. Makoni era e soko nabone eke. E abono ehene hiyara fawa naboneke. E ati boti ehene hiyara fawa, naboneke. E e nahi Teoso nima. Teoso e nakomehi.

Te ehene te nofamari ka yayai oke.

2 Te ati boti owa nofahi. Te ni ya owehene hiyaraba watakere. Tera nohoho oniha okere.
3 Owati e na tera okako okere. Tera onasawi oke owati boti ya. Owati e naro ama oke ahi hibati ya.
4 Tera okahiyara oke. Te amosamone one oke. Yayai oke te ehene. Yama nihinara owa ni ya nakene yayai one oke te ehene.
5 Masetonia ya okaha yama nihinara fawa raro amake owa ni ya. Owa me mono naro ama oke. Owati boti kokoriri naro ama oke.
6 Teoso e kokoriri na era kakasoma tohehi owa kasomeri ama oke, Tito yosehari owa ni ya.
7 Tito owa yayai nihiri ama oke. Te ehene kamineri amaka owa ni ya. Ati omite yayai otasaro ama oke. Owa te awinima namone ati neri amaka. Te yawahamone ati neri amaka, owati tamine te mitaha te. Owa te kasomabone te ati namone ati neri amaka. Oko yayai ni yokana tohake.
8 Te tamine omitara oke, te yawahamone te, oko yama hani ati ihi. Te yawi fawa namone teke yama wehe one ya. Te tamine omita owehene onofamararo ama oke. Owehene onofamaraba watamakere waha.
9 Yayai oke waha. Te yawi ka yayai orahara oke. Te ehene te nofamari ka yayai oke. E yawi e na amosake Teoso ni ya. Owehene hiyara watararo oke te ni ya, yama hani ya.
10 E ehene e nofamara e yawaha Teoso era kasomebonaka. Afa yawa e hiri ni ya e amosamabone eke. Haha bofe ka me yawi ya me amosaraba me amake. Me ahababa me amake.
11 Te yawi ka yama amosake Teoso ni ya. Te yawawaha te ehene amosake. Teoso yama hinofa yokana te hiri nabone te ati na te ehene te nofamaraharo teke, Teoso te nakome karo. Owa te wati nawahatehamone teke, owa te narifabone te ati na te. Te ati kitatehamone teke te ka owa ni ya, yama hiyara hiri nari. Yama amosa hiri ni te ohariete teke.
12 Yama hani rawi onaharo ya te ka owa hora oraharo ama oke, ehene hiyarari. Owa yama hiyara ya hiri hikane okasomahaba yama hani rawi oraharo ama oke. Te ka yama

hanibone rawi onaharo ama oke, owati te nofi ka yama te
watohabone te, Teoso ati ehene.
13 Makoni yayai one oke.

Te ehene yayai ona oko yayai ni nafike kasiro ya, Tito
yayai ne ehene, yawi fawa ne karo ati boti ya, te ehene.
14 Tito tera yaka re ya mata tera okahiyararo ama oke.
Kokoma oraharo ama oke te ehene, fara owati niroma te
ehene na te. Okeyereri amaka. Tera okeyerihi ote ama oke.
15 Ati boti tera nofi nafika, tera watohari, Teoso yama
hinofa te hiri na te. Te ni ya tokome te nakometehimona
amaka.
16 Yayai oke, tera owatoa owa, Teoso yama hinofa yokana
te hiri na te.

8

Yinero ta ni te hawa tonihabone teke, Soteya ka me ka yinerobonaha.

1 Masetonia ka Sesowi nonofa me okominahabone oke te
ni ya. Teoso yahehiri amaka me ni ya.
2 Me kokoriri naro me amake, Kirisito ehene. Me
honakerene me ka yinero me ta nabone me ati naro me
amake, me yayai na mati, me yahi karo kasiro ya.
3-4 Owa me aate naro me amake owati amosabone owa,
yinero me ta nabone me ati na mati Soteya ka Sesowi
nonofa me ka yinerobonaha, Sesowi nonofa me one me
ka yinero ya me ka yinero tabebonaha, Soteya ka me me
kasomabone mati. Me oyoseraro ama oke. Fara me atiro
amake. Me honakerene me ka yinero nafi tohinima ne me
ta naro me amake. Keye amakere.
5 Yinero nafire me ta nabone owati boti ati na yinero
nafihi me ta naro me amake. Fara hine me ta naro me
amake Teoso ni ya. Fara hine me ta, naro me amake owa ni
ya, Teoso ati ehene.
6 Makoni Tito aate onahara oke, te ka yinero warara
ni hawa tonihebonaha, Soteya ka Sesowi nonofa me te
kasomabone te, efe te ka yinero warara ni yana tonehi te
baha.
7 Tera onofa oke kasiro ya, yama amosa te hiri ni karo,
Teoso ati nofi te fawa ra te, Teoso yama hinofa te kamina
te. Yama te watoke, Teoso ati ehene. Teoso yama hinofa te
hiri ke. Makoni tera aate oke, yinero tamehi te ta nabone
te, Sesowi nonofa me te kasomabone te.
8 Tera oyose okere. Masetonia ka me ihi nima te ehene
nabone onahara oke. Tera totomi one oke, tera owatoabone
owa. Sesowi nonofa me te nofini, Soteya ka mati? Me te
nofarini? one oke, tera owatoabone owa.

9 Yama te watoke, e ka Hiti Sesowi Kirisito hiri hine-
hemete. Hibati ya yama nafi kihehimatamonaka baha.
Manakobote honamarehimatamonaka, tera kasomebonaha.
Honamarehimatamonaka, te honibone karo. Makoni owati
amake, yinero te ta nabone ona owa.
10-11 Te narabo nima okibone. Fa fowe one ya yinero te
ta nabone te ati na yinero te ta naro te amake. Faya yinero
te ta nebona te ati neri ta ni te hawa tonihebonaka waha.
Yinero te ta hina ne te ta nebonaka. Te ehene e ni ya te
ehene amosabone teke.
12 Sesowi nonofa me te kasomabone te ati naro te amake.
Teoso era yosetere amaka, yinero e kihare e ta naba e.
Yinero e kihehi e ta nabone ati te amaka.
13 Te ka yinero nafi tofiyobona ona owati yana kere, me te
kasomabone te. Hine ya fainama te kafamabone onahara
oke.
14 Me te kasomabone teke, te hohona na te, me hohona
raba na mati. Yama one ya tera me kasomabisaba me
awineke, me honawai ya, te honamari ya. Yama amosake,
fai hinama e tohaha ka yama.
15 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Haha mana tamaha me yabaha me ka mana hasi
naba wataremetemoneke. Mana tamara me hiyaba
tofiyorehemetemoneke",

ati ke.

Tito me oyose oke te ni ya.

16 "Teoso faya amake", one oke Tito ehene. Tera nar-
ifebona ati nareka, Teoso yama hinofa te hiri nabone te,
fara owati boti nima ati boti nari.
17 Te ni ya tokehibona aate onareka. Fare ati ya
tokehibona ati nareka, tera narifebonaha.
18 Sesowi nonofa owa oyose onahara oke, tesenebonaha.
Ehene amosemona me nafi ati te me amake, Teoso ka mati,
tabora nafi ka mati, hiyara amosa kamini amosemona me
ati na mati.
19 Sesowi nonofa me ati ihi ota totabamehibona me
hinareka, yinero ota towakama ota. Yinero ota ta ni ya e ka
Hiti amosemona me nafi ati naboneke. Me ota kasomabone
ota ati namone me ati naboneke.
20 Me ati yana riyahi, ota ehene hiyaramone me ati na
mati. Yinero tamaka, ota towakamehibonaha.
21 Ota ehene amosabone onahara oke e ka Hiti ni ya. Ota
ehene amosa nabone onahara oke me nafi ni ya.
22 Sesowi nonofa owa oyose onahabone oke, me ya
tabehibonaha. Ehene amosate amaka. Ehene hiyareba

watareba amaka. Tera kahiyaraka, Teoso yama hinofa te
hiri nabone ati nari.
23 Tito ota fafama amaka Teoso ka yama ota ahi na ota,
tera ota narifa ota. Me one famaha Sesowi nonofa me ka
yoyose me amake. Afa me ihi Kirisito amosemona me nafi
ati naba me amake.
24 Me te nofahi. Te ehene amosi ya keye hiri orahamone
me ati naba me amake, tera okomina owa me ni ya. Te
ehene e ni ya te ehene amosa tamine me mitahaba me
amake, Sesowi nonofa mati.

9

Yinero te hawa tonihabone teke.

1 Tera oyoserabone onara oke yama hani ya, yinero te ta
nabone te, Soteya ka me ka yinerobonaha.
2 Yama owato oke, me te kasomabone te ati ni ka yama.
Fa fowe one ya yinero tonihi te yana tonaharo teke, Akaya
ka me te, te ta nebonaha me ni ya. Masetonia ka me ni ya
te tamine okomina tera okahiyara me ihi e nabisabone me
ati narake, me tamaha mati.
3 Makoni Tito me oyosehara oke te ni ya, onokosibone
ya, yinero te hawa tonihabone te. Tera okahiyara kokoma
oriyahi. Me narabi nima onahara oke hibati ya, te hawa
tohahamone ona owa.
4 Me nowati ya okomakehabana oke, Masetonia ka me ya
otabamakia owa. Te hawa tohara tera me towasimaki ya
yama hiyaraboneke. Me ni ya tera okahiyaribaha kokoma
oriyahi te ehene. Te kokomarihi nabone teke.
5 Makoni me oyosibahara oke onokosibone ya. Yinero te
ta nabone te ati naro ahi hibati ya te atiro me kaminama-
haba me amake te ni ya, te ati katamorahabone te, yinero
te hawa tonihabone te. Te ehene e ni ya ahi te yayai nabone
teke. Katoma ya yinero te ta riyahi.
6 Owati te mitahi. Yama tamara e koro na tamara e yabate
amake. Yama tamaha e koro na tamaha e yabate amake. E
ka one me e kasomabone eke, me ka yinerobona e ta na e.
E ehene e ni ya Teoso era kakatomebonaka. E ka yinero e
kayawarabone eke.
7 Te one me oohariki na yinero me ta hinehibona me ati
boti hinehi me ta naboneke. Katoma ya yinero te ta rabone
teke. Tera oyose okere. Teoso ni ya yama amosake haro, e
yayai na yinero ta naro.
8 Yama tamaha Teoso ta neba amaka te ni ya, yahahari,
yama amosa tamaha te hiri nibone karo fara yama tohaha
ya. Teoso kitate amaka, tera kakatomatehibonaha.
9 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

'Me honara me ni ya yama ta nareka, tabora nafi ka mati.
Ehene amose fare ehene tohatehibonaka',

ati ke.
10 Teoso yama noki ta te amaka, e koro nabonehe. E
tefebone ta, tehi amaka. Te ka yama nokibone ta, nabise-
bonaka. Yama tamaha ta nebonaka te ni ya, te ehene amosa
nafimisibone karo me one ni ya.
11 Te ka yamaba ta neba amaka, te one me te kasomaba te
yama tamaha ya. Te ka yinero ota ta tonami ya Soteya ka
me ni ya, 'Teoso faya amake", me ati naba me amake.
12 Te ka yinero mera kasomeba amaka, yama hasi naba
wataribone karo me ni ya. "Teoso faya amake", me ati naba
me amake, me nafi.
13 Haha te ehene me awi ya Teoso amosemona me ati
naba me amake, Teoso yama hinofa te hiri ni karo. Tera
me watohaboneke, hiyara amosa nofi yokana te tohaha te,
Kirisito tamine. Me te kasomineke, yama tamaha te ta na
te. Me one te narifa nineke, me nafi.
14 Tera me nofaha tera me ha kineke Teoso ni ya. Te
yahahamone me ati nineke kasiro ya Teoso ehene.
15 "Faya amake," e ati nabone eke Teoso ni ya. Amosi yokana
tohehimatamonaka, Kirisito ta nari e ni ya.

10

Owati te mitahi, Kirisito ka yoyose oha owa.

1 Ha owa Baoro oha tera aate okibone, owati yahaha owa,
owati hamara owa, fare Kirisito nima. Obo bayihamone
te one me ati na me awineke, osawira owa te ni ya. Obo
bayiramone me ati, na me awineke, osawia owa te ni ya.
2 Afa te one me hora oriyahi okomaki ya te ni ya. Bofe ka
me ihi nima owehene namone me ati na me awineke.
3 Bofe ya owina bofe ka me nima orine oke. Te one me
mono oni ya fara oko kiti ya me mono orahabone oke.
4 Oye hone bofe ka amakere. Oye hone kitake, Teoso ye
honene tohaharo. Me okasawariabone oke, me mono oni
ya.
5 Tera onamosamabone oke, te ati hiyara Teoso te kamina
te. Kirisito ati yokana te nofahaba teke owehene.
6 Te ati hiyamatasari ya tera onamosamatasahabana oke.
7 Yama mese ka te awaha te awineke. Kirisito ka memone
tera te ati na te awineke. Kirisito kabisa ama oke fara te
nima.
8 Owehene hiyaraba watakere, owa okomina owa. E ka
Hiti ka yoyosebona owa tonihemarika, tera nanarifabona
owa. Tera wawakaba ama okere.

9 Tera kanakomehi onofa okere oko yama hani ya.
10 Te one me ati e na me awineke ahi: "Yama hani ka ati
kitehi amaka. E ya tabe ati kitaraka. Kitare awaka", me ati
na me awineke.
11 Keye amake. Te taboro ya okomi ya fara yama hani ka
owati nima owati naba ama oke osawia owa te ni ya.
12 Tera te kahiyara te awineke, te one mati. Hine ya tera
te kakatoma te awineke tera te tomi na te, yama te watora
te. Era e tomi kani onofa okere, e amosikimi tabiyo.
13 Owa okahiyara oko yama nafi amara okominahabone
oke. Owa okahiyara hine ya oko yama ahi ni okomina-
habone oke, Teoso ka yama ahi ona owa. Teoso ka yama
ahi ona tera onarifa oke bisa.
14 Yama amosake, oko yama ahi ni okomini ka yama, te
ni ya. Hiyara amosa okominaharo ama oke te ni ya, Kirisito
tamine.
15 Me ka yama ahi ni okahiyara okere. Teoso ati nofi
te nafimisahabone onahara oke. Te ehene e ni ya yama
amosaboneke owa ni ya.
16 Manakobisa hiyara amosa okominahabone oke te wini
kowani ka me ni ya, yama yabo ka me ni ya. Yama me
ahi nibai ka tabora ya yama ahi ni onofa okere. Me one
ka yama ahi ni kamini onofa okere. Fara oko yama ahi ni
yokana ta okominahabone oke.

17 "E amosamone e ati rabone eke. E ka Hiti ta amosemona
e ati nabone eke",

Teoso ka yama hani ati ke.
18 Otaminahamone oni ya Teoso ni ya otaminari ya otami-
narabone oke. Teoso ni ya e amosa e amosabone eke.

11

Kirisito ka yoyose memone me ati na Kirisito ka yoyose yokana me amakere.

1 E rabika ati nima owati nabone oke mata. Hiba mata, te
yawariyahi. Te yawara teke mata.
2 Tera okayawa oke, fare Teoso nima, tera kayawari.
Kirisito ohiyarara oke, tera ta onahabone owa he ni ya, te
ka yibote nima nebonaha. Fanawi fanahabone me ahi hira
nima te nabone onahara oke.
3 Owati boti watoke. "Me ati boti bisara me awineni?
Afa nimetema me na me awineni, maka yama watoha
hikeyeharo? Me ati boti tosawarihaba me ama, Kirisito ati
nofi yokana me tohamaraba mati?" owati boti ati nara oke.
4 Bare kakehi Sesowi bare kamine ati miti ta te nofaha te
awineke, Sesowi okominehi amarari. Teoso bare kanamori

bare tamine miti ta te nofa na te awineke, Teoso Kanamori
kakibehi amarari te ni ya. Hiyara amosa miti te nofa na te
awineke, hiyara amosa te mitibaha amararo.
5 Teoso ka yoyose me aamosa namone me one ati na me
amosi oko amosi fiya kara me awineke.
6 Oko hiyari ta watora yama owatone oke. Tera kanawani
onataminaro ama oke.
7 Hiyara amosa Teoso ati tohe okomina yinero aate oraro
ama oke te ni ya. Yama hiyara okarimaharo ama oke fara
owehene, yama hiyara te karimaribone karo. Owehene
hiyarete ama o?
8 Afa yama ya Sesowi nonofa owa me kakawaroke,
tabora one ka mati. Owa te kakawaraharo te amake. Me
okobotiharo ama oke, tera okasoma owa.
9 Te ya otabiro ya oko yinero tama karana te ka yinero
aate orihi onaharo ama oke. Sesowi nonofa Masetonia
ka me kakeha owa me kasomaro ama oke. Te ka yama
onikatera ama oke. Te ka yama onikaterabone oke.
10 Owati e na fawa rabone oke ahi Akaya ka me ni ya.
Kirisito yama watoka, keye hiri ori ka yama.
11 Himataba owati e nineri ahi? Tera onofara owati
toharini? Tera onofa Teoso owa watoka.
12-13 Owehene e na fawa rabone oke, me one Kirisito ka
yoyose memone me ati na owa nima me namone me ati
na atiba yana ribone karo. Kirisito ka yoyose yokana me
amakere. Fara hine nanarifa me amake. Era kekeyeha me
amake.
14 Satanaisi nima me nineke, Teoso nanarifa oya kanehi
nima oya kani nari, mera kekeyehabonaha.
15 Efe nima me nineke, he nanarifa me tohi karo. Me
ihi amosa me awi nima me awi nineke. Teoso mera
nahabihibonaka, me ihi hiyari karo.

Kirisito ka yoyose ohaha yama nawaha hiri ote ama oke.

16 Orabikatasahamone te ati riyahi. Orabikahamone te
ati ni ya, orabikahamone te ati, nabone onahara oke, owa
okahiyara owati te mitahabone te mata.
17 E ka Hiti ati ehene amakara haro, otaminatehamone
ona owa. E rabika ati nima owati nineke.
18 Me one hine kahiyari ka owa okahiyarabone oke bisa.
19 Owati te miti ya te yawaraba te awineke. Yama te
watoha te awineke, e rabika ati miti te nofaha te.
20 Yama te nofaha te awineke, me one tera me yosi ka
yama, me ka yama aahi me te tohahabone te. Yama te nofa
na te awineke, me one tera me waka ni ka yama. Yama
te nofa na te awineke, tera me keyehi ka yama. Hine me
kahiyari ka yama te nofa na te awineke. Te noko me tao ni
ka yama te nofa na te awineke.

21 Obo bayihenero ama oke, owehene e naba owa te ni
ya. Owehene e na hiyarete awineke obo bayira owa. Yama
e na hiri ni onofararo ama oke ahi te ni ya. Obo bayi ya
owehene e nenete ama oke te ni ya.

Me habi bayiha fara me ati nima owati nabone oke mata,
obo bayiha owa, e rabika ati nima owati na owa.
22 Ebereo me ama? Ebereobisa ama oke. Ihayeo me ama?
Ihayeobisa ama oke. Abarao ka noti me ama? Abarao ka
notibisa ama oke.
23 Kirisito nanarifa me ama? Kirisito nanarifa ohate ama
oke ha owa mata ya. E rabika ati nima owati ke. Oko yama
ahi ni nafike ha owa ta. Kateya ya foyi otama oke mata
ya. Oko katomi tamake mata ya. Oko ahabinima ni tamake
mata ya.
24 Oko kosi ni 5 tohake, kokosi kobo ni 39 tohaha hinama
ya, soteo owa me kosi na owa.
25 Oko ba nari terei toha, ke. Owa kinari ohari, ke yati
ibe ya. Oko kaboki terei toha, ke nafio ya. Ma ya ofowi ka
yama we ohari, yama soki ohari, namaroke.
26 Oko toki tamake. Ota kariwahamaro otake faha yofina
tamaha ya. Yama boboti me onakomehamaro ama oke. Ota
ka one me onakomeha, bara me onakomeha onahamaro
ama oke. Sitati ya yama yofina na, me wini watari ka yama
ya yama yofina na, ma ya yama yofina na namaro amake.
Sesowi nonofa memone me onakomeha onahamaro ama
oke.
27 Oko yama ahi ni nafihamaro ama oke. Yama soki
tamahamaro amake, oko amo ni watori karo. Ofimi, bakasi
owa onahamaro ama oke. Otefe tofiyo namaro ama oke.
Siri okaha onahamaro ama oke. Makari kikiha oharamaro
ama oke.
28 Fara yama we nima kokoriri, onahamaro ama oke,
Sesowi nonofa me wati owaha owa, tabora nafi ka mati.
29 Me kiti watamari ya okitamarabone oke bisa. Me ihi
hiyari ya owati boti hatihabone oke.

30 Owa okahiyarabone onahara oke, okitari ka yama
okomina owa.
31 Teoso e ka Hiti Sesowi bati yama watoka, keye hiri ori
ka yama. Me ati fara tohaha tohatehaba me amake, efe
Teoso amosemona me ati na mati.
32 Owa okomina okibone. Tamasiko ya osawia towisawa
Areta ka kofenato ati ehene sitati ka nokobi saotato me
karayawahemeteke, owa me watahabone mati.
33 Sesowi nonofa owa me kanakisahamaro oke nokobi
wanaha ya, yama bari kani kowani ka ya, ofoya owa boro
tori ya, hasi onabani owa.

12

Yama owahamaro ama oke, Teoso hinamoaro.

1 Owa okominatasa okibone owa okahiyara owa hine ya.
E ka hiti yama hinamoa owahamaro okominabone oke.
2 Kirisito nonofa owatohi neme awehimarika, 14 ano
yama tohaha ya. Wata tohi ya toha, toke ya toka, nemari
amaka. Owato okara. Teoso ta hiwato hika. Neme yaboha
awehimarika, Teoso wiwina.
3-4 Teoso taboro amose awehimarika, Teoso hekimisari
fahi. Wata tohi ya toha, toke ya toka, nemari amaka.
Owato okara. Teoso ta hiwato hika. Me ati mitehimarika,
yama kamini e watora me kamina mati. Afa yama e
kaminarabone Teoso ati nareka.
5 Efe Kirisito nonofa okahiyarebonaka. Owa okahi-
yararabone oke ha owa. Owa okominabone oke, okitara
owa.
6 Otaminahamone oni ya keye hiri orehene ama oke.
Owa okahiyararabone oke. Yama owaha kamini onofa
okere. Otaminahamone te ati riyahi. Yama owaha te wati
nawaharabone onahara oke, te awararo. Owehene toha
owati toha na te wati nawahabone teke, te awaharo.
7 Yama amosabote owaha, owa okahiyararabone Teoso
ati ne ka hinamati oko abono noho tonihemari amaka,
Satanaisi hikahabanari owa ni ya. Teoso ati ehene hinamati
owa katomareka, atiwa wehi nima nari oko ime ya, owa
okahiyararabone owa.
8 E ka Hiti aate onahamaro ama oke, owati yana ni terei
na owa, owa kasomebonaha.
9 Ati e nemari amaka ahi owa ni ya: "Tiwa kasomi onofa
okere. Hine ya tiwa owakatomabone oke. Fayaba amake.
Tikita tikere. Okita oke ha owa ta. Tikitara tiwa me awa
tiwehene amosa me awa, ni ya okitamone me ati naboneke",
ati nemarika. Makoni okitarahamone onahabone oke, yayai
ona owa, Kirisito kiti sawibona karo owa ni ya.
10 Okitari ka yayai one oke. Yayai, onara oke, me ati
omita owa, otaminaramone me ati na mati. Yayai, onara
oke, yama nawaha hiri ona owa. Yayai, onara oke, owa me
wati kana owa, Kirisito ka ohi karo. Okitara okitine oke.

Tera yaka onahabone onahara oke tasa.

11 E rabika ati ya owati tohineke te ehene. Owa te
kahiyarahabone ona owa te kahiyarakere. Otaminatera
ama oke. Teoso ka yoyose me aamosa tehamone me
amosakere, fara owa nima me na mati.
12 Aya e tabiro ya Teoso ka yoyose me ihi hiri ni fawa
oraharo ama oke. Teoso ka yama kitaha onamoaro ama
oke.

13 Afa ya tera hiri okanaro oke, me one hiri kani nima,
Kirisito ka mati, tabora one ka mati. Yama oharia ta ya tera
hiri okararo ama oke, te ka yinero aate ora owa. Afa yama
hiyara hiri ona ihi te yawariyahi.
14 Te ni ya oko toki famibaha okomatasibana oke. Yinero
tabiyo tera ohiyararaba ama oke. Oko yamaba ta ni tera
onofa okere. Fara tera te ta nabone onahara oke owa ni ya.
E ka inamatewe yama tonihatere amaka, ta hinahabonehe
bati ni ya. Bati ta yama tonihate amaka, ta hinahabonehe
biti ni ya.
15 Makoni fare oko yinero ya yama okanikahabone oke
oyawara owa oko yamabonehe te ya otabi ya. Owa
onahabiha onahabone oke, tera onarifahabone owa. Tera
nofi onafimisi ya owa nofi te kisamibana?
16 Te ya otaba te ka yinero okanikararo ama oke, oko yama
manakonebonehe. Te ati e naba te awineke ahi: "Ota ka
yinero aate tira otara tikeyehara tike yama one ya", te ati
naba te awineke.
17 Te ni ya me oyoseha te ka yinero me aate nani me
awine, owati ihi?
18 Tito oyosehara oke te ni ya, Sesowi nonofa owa ya
famahari. Tito yinero aate neno awa te ni ya? Fara owehene
nima ne awaka, fara owati boti nima ati boti nari.
19 Owa okahiyaramone te ati na te awineke. Ohiyarine
oke Teoso nokosi ya, Kirisito ka ohi karo. Owehene e nineke
ahi, owehene nafi, tera onarifa owa, te kitibone karo, tera
onofa owa.
20 Te ni ya oki ya te ehene hiyara tera kobo ni onofa okere.
Owati miti te nofarihi naba te awineke. Fara te abe mowa
na tera kobo ni onofa okere, te abe ehene wara tonahabone
te ati na te, te abe kakoa te, hiyara te kamina te, te one me
ni ya te ati hiyara te, fara tera te kahiyaraha te.
21 Tera kobo oriyahi te ka yibote amara te ahi narawa te,
te ehene te nofamara te atiba watara te. Te ehene e ni ya
Teoso owa kokoma nihibonaka te nokosi ya, oyawa owa te
ehene.

13

1 Oko toki famibaha te ni ya okomatasibana oke. Teoso ka
yama hani ati e te amake ahi: "Te ka owa ohari ati yana ne
owa yama hiyara hiri nemona ati ne ati te nofarabone teke.
Me fami ya me fama me terei ni ya me terei, toha na yama
me awahamone me ati na me ati ta te nofahabone teke", ati
ke.
2-3 Okibaha owati kitaharo ama oke te ni ya, te narabo
nima ona owa. Manakobote yama yabo ya ohaha te narabo
nima otasine oke, owati e na owa ahi: Yama onamoabone

te ati na te awineke, Kirisito ati okominahamone ona owa te ni ya. Makoni owati kitahabone oke te ka one me ni ya, yama hiyara me hiri na mati. Owati kita nabone oke te nafi ni ya. Kirisito kitareba watatere amaka. Kitaka te baikani ya.

4 Kirisito kitare ahabematamonaka, wanahari awa ya. Manakobote yati namaka Teoso kiti ehene. Kirisito ka ohaha okita okere. Kirisito yati namehi ya ofama tera onarifahabone oke, Teoso kiti ehene.

5 Tera te totomi nahi, tera te watohaba te. Kirisito ati te nofini? Ati te nofare awa? Yama te watorini, Kirisito Sesowi sawi ka yama te ni ya? Ati te nofasa ne ya sawi awaka te ni ya.

6 Owehene nofaka, hiri onaharo. Owehene te watohabone onahara oke.

7 Tera ha okana oke, yama hiyara te hiri rabone te. Teoso yama hinofara hiri onahamone me ati na hine me nake. Yama amosa te hiri nabone onahara oke.

8 Teoso ka yama ahi ni fawa orahabone oke, Teoso ati yokana okomina owa.

9 Okita okere ha owa. Te kitake ha te ta. Makoni yayai one oke. Tera ha okine oke, Teoso yama hinofa ta te hiri namatasabone te.

10 Te ni ya osawira owati kitake, owati boti e na owa ahi: "Me ihi hiyara me ihi me nofamari ya me ni ya okomi ya owati kitarabone oke osawia owa me ni ya", owati boti ati ke. E ka Hiti ati ehene tera onarifahabone oke. Ati ehene tera onarifa tera onahabiharabone ati nareka.

11 Yama hani ahabakibone. Te yayai nahi. Teoso yama hinofa te hiri namatasabone teke. Owati te mitahi. Fai hinama te ati boti tohahi. Te abe kakoriyahi. Teoso e kokoriri ni fawa nihi te ya tabehibonaka, era nofahari.

12 Te abe noko bako kokomi nakehi, Teoso ka me te tohaha te.

13 Sesowi nonofa tera me nofahamone me ati narake, me nafi.

14 E ka Hiti Sesowi Kirisito yahehibonaka te ni ya. Teoso tera nofehibona teke. Teoso Kanamori te ya tabehibonaka, te nafi.

Karasia
Baoro ka yama hanimetemone amake, Karasia ka me ka yama hanibonehe.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke. Teoso ka yoyose ama oke, e ati ehene amararo, owa me yoserihi na owa. Sesowi Kirisito ati ehene amaka, bati Teoso toha nari, efe Sesowi hiri namehimata.
2 Te ka yama hanibone amake, Karasia ka Sesowi nonofa me te, te yoro tokowamarawaha te, te ka heoniao ya. Sesowi nonofa owa ya me tabaha tera me wati nawahamone me ati narake.
3 E ka abi Teoso yahehibonaka te ni ya. Tera kakatomehibonaka, e ka Hiti Sesowi Kirisito toha nari.
4 Hiwa ta nematamonaka, e ka yama hiyara e hiri na ihi, era kasomebonaha, bofe ka me nima e rabone e, me ihi hiyara mati. E ka abi Teoso ati ehene amaka.
5 Efe Teoso amosemona me nafi hitehibonaka, fara me ati tohaha mati. Ame.

Hiyara bara te nofahamone teke.

6 Kori okasara oke, Teoso te kakosi karo hibati ya, Teoso tera ha nerihi, Kirisito yahi kaminari te ni ya. Teoso te kakosahamone teke hiyara bara te nofaha te, hiyara amosamonehe.
7 Afa hiyara bara hiyara amosa amakere. Hine ya tera me nayawineke, hiyara amosa me tonihawahabone me ati na mati.
8 Teoso me hinahabihiyahi, hiyara amosamone hihiya na me kamini karo, ota kaminaraharo te ni ya. Ha ota hiyara amosamone hihiya na ota kamini ya te ni ya Teoso otara nahabi nayaho. Teoso nanarifa neme ka hiyara amosamone hihiya na kamina ne ya te ni ya Teoso hinahabiha hiyaho.
9 Yama ota kaminibaharo okominamatasa okibone. Hiyara amosa yokana miti te hawa tohaharo teke, te nofaharo. Hiyara amosamone hihiya na me kamini ya te ni ya, afa mera Teoso nahabiyaho.
10 Owati e na yama me hinofa hiri ona owa awine o? Teoso yama hinofa hiri ni owaharine oke. Owehene amosamone me ati nabone one o? Owehene amosamone me ati nabone onehemenehe, Kirisito nanarifa oharene ama oke.

Hiyara amosa Sesowi kaminemari amaka owa ni ya.

11 Ota one mati, yama te watohi haro. Hiyara amosa
okominaharo me siba hitera amake.
12 Me hikamina hikara owa ni ya. Owa me kanawanarihi
narake. Sesowi Kirisito fare ati kaminemari amaka owa ni
ya.

13 Otamine te mitate te awineke, yama hiri onahamaro
otamine, soteo me ota tohaha ota ka iti bote me ati onofa
owa. Sesowi nonofa me wati okanamaro ama oke kasiro
ya, Teoso ka mati. Sesowi nonofa me watamarabone
onahamaro ama oke.
14 Soteo me ota tohaha ota ka hiyara bote wato onafia-
maro ama oke. Oko yama wato fiya tonahamaro ama oke
me ni ya, oko ano nima me ka ano na mati. Owehene
fiya tonahamaro ama oke me ihi ya, ota ka iti me ati nima
owehene na owa.
15 Faya Teoso owa ha nemari ama oke fahi, yahe kari owa
ni ya. Owa wasihimata amaka, owatamatara owa, ofoyasa
ona owa okomi tori ya.
16 Owa ha nemari amaka, biti namohari owa ni ya. Fare
ati ehenemari amaka, owehene amosaba watara owa. Owa
ni ya biti namohi hiyara amosa okominahabone ati nemari
amaka, biti okominahari soteo me amara me ni ya. Ati
mitati me aate orahamaro ama oke, owa me kanawanahaba
mati.
17 Okarihi onahamaro ama oke Serosarei ya, Sesowi
ka yoyose me ni ya, Sesowi ka yoyose ohara owa mata.
Okahamaro ama oke Arabia ya. Manakobisa okomamaro
ama oke Tamasiko ya.

18 Manakobisa ano terei na ahabi ya okomakehamaro
ama oke Serosarei ya, Betiro owahabone owa, owaterari.
Oko amo ni 15 namaro oke he ni ya.
19 Sesowi ka yoyose me one owaramaro ama oke mata.
Sesowi ka yoyose ohari ta owahamaro ama oke, Tiako
tohahari, e ka Hiti nisori.
20 Yama hani rawi ona keye hiri okere. Teoso owa watoka,
keye hiri ora owa.
21 Manakobisa okahamaro ama oke, Siria toha, Sirisia
toha na ya.
22 Kirisito ka Soteya ya me winaha owa me awaramaro
me amake mata.
23 Hine ya otamine me mitehemetemoneke, owa me
kamini karo me ni ya, me ati e na mati ahi: "Era wawati
kana tohe Kirisito ati nofi fawa ni nebona aati tohe efe
Kirisito tamine kaminemonaka waha me nafi ni ya, Kirisito
ati me nofawahabone ati nari", me ati nemetemoneke.
24 Faya otamine me mita Teoso me kahiyaremetemoneke.

2

Teoso ka yoyose ama oke.

1 14 ano tohi ya okomatasaharo oke Serosarei ya, Banabe
ya ota fama ota. Tito toha nerika, hima onahari.
2 Okomabone Teoso ati neri amaka Serosarei ya. Me
ohiyaraharo oke, Serosarei ka mati, bara me ohiyara owati
okomina owa, hiyara amosa okominaha owa bara me ni ya.
Me nafi amararoke, Serosarei ka Sesowi ka mati, me ohiyara
mati, owati boti e na owa ahi: Owati me nofari ya yama
hiri onibaha ya yama hiri ona tabaha hinita tohahabone
owati boti ati naro ama oke. Makoni me nafi amara me
ohiyaraharo ama oke. Hine ya me ka hiti memone me
ohiyaraharo ama oke.
3 Tito soteo amare sowiri ataro kote wisi tere amaka.
Serosarei ya ota fami me ni ya ota kasawia sowiri ataro kote
wisi nakosebona me one ati kene me ka hiti me ati raro me
amake.
4 Haha Tito sowiri ataro kote wisi nakosebona me ati na
Sesowi nonofa memone me ati nama na me sawiharoke
Sesowi nonofa me baikani ya. Mowisei atimatamona nafi
e hiri nabone me ati naroke. Kirisito Sesowi ati e nofa e
wawa nima e na yama aahi me nima e namatasahabone me
ati naro me amake, Mowisei ati nafi e hiri naro. Saotato me
ihi nima me ihi naro me amake, saotato bara me ka saotato
me ya me tabaha mati, hine me kaminara mati, bara me ka
saotato me me kaminabone mati fara me one ni ya, bara
me ka saotato me me waka nabone mati.
5 Ota ati hiyararo ota amake me ni ya, ota ati amosaba
watara ota, hiyara amosa yokana sawisa nibone karo te ni
ya.
6 Teoso ati kakamina ohehi atimona tamine amoseri
amaka me ka hiti me ni ya, me ati hiyaraba watara mati
owa ni ya. Me ka hiti mete me awineke. Teoso hine ya e
mese awatere amaka. E ati boti awate amaka.
7 Owati me nofaharo me amake. Teoso owa yosehimona
me ati naro me amake, hiyara amosa okominahabone owa
soteo me amara me ni ya. Fare Betiro nima onahamone me
ati naroke, Teoso hiyosehari hiyara amosa kaminebonaha
soteo me ni ya.
8 Teoso ka yoyose Betiro tohehibona Teoso ati nemona me
ati naroke, ati hikaminehibonaha soteo me ni ya. Teoso ka
yoyose ohahabone fare Teoso ati nemona me ati naroke, ati
okominebonaha soteo me amara me ni ya.
9 Tiako toha, Betiro toha, Yowao toha, me na me ka hiti
ehebote memone me tohaha me ati e naroke ahi Banabe
ya ota famaha ota ni ya: Teoso yahehimona me ati naroke
owa ni ya, owa ha nari, ati okominehibonaha. Faya ota yehe

me wara tokanaroke, fara me one memone otara me ati na mati. Soteo me amara me ni ya ota toka, soteo me ni ya me toka, nabisabone me ati naroke.

10 Serosarei ka Sesowi nonofa me honara me ya ota ati katamorihi nabone me ati naroke. Me ka yinerobona ota towakabone me ati naroke. Me ya owati katamoramone onaharo oke. Me kasomi nofi mati ohahabone onaharo oke, owati hawa toha owa baha, me okasomahabone ona owa.

Betiro ehene hiyare hora onehiri amaka.

11 Atiokia ya Betiro tokehi hora onehirika, ehene hiyarari.

12 Sesowi nonofa soteo me amara me ya tabe tatafa tohehirika baha ahi Atiokia ya. Manakobisa Serosarei ka soteo me tokomakeharoke Atiokia ya, Tiako ati ehene. Me tokomake Betiro mera awe bara mera katafi nofamarehirika, soteo mera nakomehari, bara me sowiri atari kote wisi nakosabone me ati na mati.

13 Atiokia ka Sesowi nonofa soteo me tohaha me ihi e naroke Betiro ehene nima, bara me katafi me fawa na mati. Betiro ya me taba yama Teoso hinofa me hiri namararoke, Serosarei ka soteo me me nakomeha mati. Banabe ehene fare toha nerika, ehene tosawarihari.

14 Me ihi hiyararoke haro. "Hiyara amosa e kere ahi", onaharo oke owati boti ya. Faya Betiro ohiyaraharo oke me nafi nokosi ya. "Soteo tihaha bara me ihi nima tiwehene nara tike, me kakatafa tiha tiwa. Himataba soteo me ihi nima me ihi nabone tine tiri, bara mati?" onaharo oke.

Fai hinama me e tohake, e nafi, soteo me e toha, soteo me amara me e toha, na e.

15 Ota kanawani ka soteo me ota tohehemetemone otake, soteo me ota tohawara ota. Bara me ihi nima ota ehene tera ota amake, me ihi hiyara mati.

16 Soteo me ati e nineke ahi, Sesowi ka me amara mati: Teoso ni ya e ehene amosabone e ati na fare Mowisei ati nima e ehene nabone me ati te me amake. Me ati e na hiyakere. Yama ota watoke haro. Fai hinama me e tohake, e nafi, soteo me e toha, soteo me amara me e toha, na e. Kirisito yama Teoso hinofa nafi hiri namata ka Teoso ka me Teoso era tonihaka. E e naba watateraba e amake ahi, Mowisei ati nafi e hiri ni ka Teoso ni ya e ehene amosa e. Makoni soteo me ota tohaha Teoso ka yokana me ota tohahabone ota ati na Kirisito ati ota nofawahamaro otake, fara soteo me amara me nima.

17 Soteo me ota toha Kirisito ati ota nofawahamaro otake, Teoso ka yokana me ota tohahabone ota. Kirisito ati ota nofawa fare Mowisei ati nima ota ehene namara yama hiyara ota hiri namone soteo me ati narake. Kirisito ati

ehene yama hiyara ota hiri namone me ati narake. Keye amake.
18 Kirisito ati owakanakosi ya Mowisei ati ta onofami ya Teoso ati nima owehene rabone oke.
19 Mowisei ati owa namohimarika, yama hiyara hihiri oha owa. Kirisito ati onofawaha Mowisei ati owakanakosa-hamaro ama oke. Ohabamaro ama oke Mowisei ati ya, yati onahabone owa Teoso ni ya.
20 Ohabi ka yama onofa hiri onamarine oke. Fara yama Teoso hinofa hiri one oke, Kirisito sawi karo owa ni ya. Kirisito ati nofi owaharine oke waha, Teoso biti. Owa nofaka, hiwa ta nari, owa kasomebonaha.
21 Kirisito owatori ya mata hibati ya owati boti e namaro ama oke ahi: "Teoso ka yokana me e tohahabone Mowisei ati nafi e hiri nabone eke", onahamaro ama oke. Keye amake. Mowisei ati nafi e hiri naba e watatera e amake. Me e naba me ni ya himataba Kirisito ahabemata amara? Me e naba me ni ya Kirisito ahabenamata awaka hine ya. Hibati ka owati boti nima owati boti nami ya Teoso onofamarabone oke, yahahari, Kirisito ta nari e ni ya. Teoso ka yokana me e amake waha, Kirisito ati e nofi karo.

3

Haha Abarao ehene nima me ihi na Abarao ka noti me amake, Teoso ati me nofaha mati.

1 Karasia ka me te, yama nima ni forima te ra te awineke. Hike tera tonasawari awara? Kirisito ota kamineri amaka, ahabari awa ya, kamini forima ota ne ota. Te ati katamoa te awine?
2 Teoso Kanamori kakehirika te ni ya, Teoso ati ehene. Te ati omitabone oke. Mowisei ati te tokatabi ka Teoso Kanamori yosehita awa te ni ya? Kirisito tamine te mita Kirisito ati te nofawai ka Teoso Kanamori ta nerika te ni ya.
3 Hibati ya Teoso Kanamori ta ne te ni ya Teoso ka yokana me te tohawaharo teke. Manakobisa fara te kiti ehene Teoso ka yokana me te tohawahabone te ati na te awineke waha. Afa te ati e na hiyakere.
4 Kirisito ati te nofawaha tera me kakowaharo me amake. Yama nawaha te hiri naro teke me ihi. Te ka yama nawaha hinita tohahaba ama? Hinita toharamone onaharake.
5 Mowisei ati te nofamatara te ni ya Teoso Kanamori ta nerika. Kirisito tamine te mita Kirisito ati te nofawai ka Teoso Kanamori ta nerika te ni ya. Teoso te one mera nakitama nerika, Kirisito ati te nofawai karo, Mowisei ati te nofamatara te.
6 Owati te kamitahi, Abarao okominabone owa. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Abarao Teoso ati nofehimatamonaka. Makoni Teoso ka me ka owa Teoso hinihematamonaka",

yama hani ati ke.
7 Yama te watohi haro: Haha Abarao ehene nima me ihi na Abarao ka noti me amake, Teoso ati me nofaha mati, soteo me toha, soteo me amara me toha na mati.
8 Teoso ka yama hani ati e nineke ahi, Teoso Abarao hiyaremata ati kaminaro:

"Abarao tiwehene oyahabone oke bara me ni ya, tabora nafi ka mati",

ati nematamonaka. Teoso ati e ne bara metebani mera kaminematamonaka, hinaka mera tonihebona ati nari, Kirisito ati me nofawai ya.
9 Teoso yahematamonaka Abarao ni ya, Teoso ati nofahari. Teoso yaha nebonaka me ni ya he ati me nofaha mati, fare Abarao nima me na mati.
10 Mowisei ati tikatabibana, titaminahamone Teoso ati neba tiwa? Tiwehene e ni ya ahi Teoso tiwa kakobonaka. Teoso ka yama hani ati e nineke ahi:

"Mowisei ati nafi hiri tisa tiri ya Teoso tiwa kakobonaka",

ati nineke.
11 Me watatera me amake, Mowisei ati me hiri ni ka Teoso ka me Teoso me hiniha mati. Teoso ka yama hani ati e nineke ahi:

Haha Teoso ati me nofaha me sawihaboneke Teoso ni ya, Teoso ka me Teoso me hiniha mati",

ati ke.
12 Teoso ati e nofi ka yama Mowisei ka yama hani kaminakere. Mowisei ka yama hani ati e nineke ahi:

"Efe ati nima tiwehene ni ya tisawiabone tike Teoso ni ya",

ati ke.
13 E ahababone Mowisei ati nematamonaka, yama e hiri nabone hinaha nafi hiri ni e watori karo. Kirisito era kasomemari amaka. Ahabematamonaka, e ahabaribone karo. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Awa ya e kawaha Teoso era kakoka",

ati te amake. Kirisito ahabematamonaka, awa ya kawahari

e taboro ya. E manakone nahabihimatamonaka.
14 Teoso Abarao hiyarematamonaka. Yahehibona ati nematamonaka bara me ni ya. Fare atimatamona ya ehene tohehimarika, Kirisito Sesowi era kasome karo. Teoso Kanamori ta nebona ati nemata Kanamori ta nemarika e ni ya, Kirisito Sesowi ati e nofawai karo.

Mowisei ati ka yama hani e awi ya e ka yama hiyara e watohabone eke.

15 Ota one mati, e ka yama okomina okibone, Abarao ka yama te watobone karo. E famaha ati yana nikimi ya kotarato e hiri na kotarato e fawa niteraboneke. Kotarato atiba e kanawaremakerihi teraboneke. Afa yama nima Abarao ka yama nemetemoneke.
16 Teoso Abarao hiyare kotarato hiri nematamonaka. Abarao ni ya yaha, Abarao ka noti ni ya yaha, tehibona ati nematamonaka. Abarao ka noti mati, ati rematamonaka. Abarao ka noti, ati nematamonaka. Kirisitoteba kaminematamonaka.
17 Owati e nineke ahi: Abarao nowati ka yama ya 430 ano tohi ya Teoso Mowisei hiyarematamonaka. Teoso Abarao ya famehi me ka kotarato fawa nirematamonaka. Ati tohawarematamonaka. Ati fare tohasa nematamonaka yahehibona ati ne ati.
18 Teoso era kakawate amaka, yama e hiri na ihi amara ya. Fare Teoso atimatamona ya era kakawate amaka. Yama e hiri na ihi tohehemenehe Teoso ati ehene toharena amaka. Teoso yahehimatamonaka Abarao ni ya, era kakawatehibona ati nari, Abarao hiyarari.
19 Himataba Teoso Mowisei hiyaratasehimata amara Abarao nowati ya? Mowisei ati himataba amara? Ati e awe ya e ka yama hiyara e watohabone eke, e awaharo. Mowisei nowati ya yama toyabo ya hine ya Mowisei ati me kikiha tohehemetemoneke, Abarao ka noti watare ya mata. Teoso nanarifa Teoso ati me kaminemetemoneke Mowisei ni ya, Mowisei ati hikaminehibonaha Ihayeo me ni ya.
20 Teoso Abarao hiyare fare atimatamona amaka, abono, bare he ati kamineba watarari.

E nafi yama hiyara kihahamone Teoso ka yama hani ati te amake.

21-22 Teoso yama hikamina hihiya nikimehemete ama, Abarao ni ya hikamina, Mowisei ni ya hikamina hinaharo? Teoso yama hikamina hihiya remetemoneke. Soteo me ati e te me amake ahi: "Fare Mowisei atimatamona ya e ehene tohi ya e amosabone eke Teoso ni ya. Teoso ya e tabatehabone eke", me ati te me amake. Keye amake. Mowisei ati era kasomihina tere amaka. E nafi yama

hiyara kihahamone Teoso ka yama hani ati te amake.
Teoso Sesowi Kirisito kaminematamonaka, Abarao hiyarari.
Yahatehibona ati nematamonaka, Sesowi Kirisito ati me
nofaha me ni ya. E nafi yama hiyara kihi ka Teoso Sesowi
Kirisito ta nematamonaka e ni ya.
23 Kirisito watare ya mata Mowisei ka yama hani ta me
kihehemetemoneke. Kateya ya e foyaha nima e namaro eke,
Kirisito ati e nofara e, Kirisito ati e watora e mata.
24 Mowisei ka yama hani era kakatomahamaro amake
Kirisito watare ya mata. Manakobisa Teoso Kirisito yose-
himatamonaka, Teoso ka me Teoso era tonihabona karo,
Kirisito ati e nofi ya.
25 Mowisei ka yama hani era kakatomamakere, Kirisito
ati e nofawai karo.
26 Te nafi Kirisito Sesowi ya te tabaha Teoso biti me te
amake, Kirisito Sesowi ati te nofawai karo.
27 Kirisito ino ya te iibofarisi ka Kirisito ya te tabake. E ka
owa makari weye ne nima te nineke, Kirisito te weye na te.
28 Te oharike, Kirisito Sesowi ya te tabaha te. Soteo me
te toharihi, bara me te toharihi, yama aahi me te toharihi,
yama aahi me amara me te toharihi, makiti me te toharihi,
fanawi me te toharihi nineke. Kirisito ka me te oharineke.
29 Abarao ka noti te toha nineke, Kirisito ka me te. Makoni
Abarao ka yama te ihahabone teke, Teoso hikaminehemete,
Abarao hiyarari.

4

1 Yama one okominamake okibone. E ka owa honehi biti
nehi hinaka yama biti ka yama amake. Biti nafire ya mera
yoserebonaka mata. Bati ka yama aahi nima nebonaka
mata.
2 Bati ka yama aahi me hekatomebonaka. Me hiyose-
bonaka mata. Manakobisa nafiwehi mera yosewehibonaka
waha bati ati ehene, yama amo ni bati hikaminaha kobo ni
ya.
3 Efe biti nima e namaro e amake. Haha bofe ka yama era
yoyosiba tohahamaro eke baha, yama aahi me nima e na e.
4 Manakobisa yama amo ni kobo ni ya Teoso biti yoseki-
matamonaka. Fanawi hinawatehimatamonaka. Soteo tohe
Mowisei ati nima ehene nebona me hinehimatamonaka.
5 Mowisei ka yama hani ka yama tohasa nemetemoneke
fahi, otara yoseharo. Teoso biti kakehimatamonaka, Mowi-
sei ka yama hani era yosemaribone karo, Teoso biti yokana
me e tohawaibone karo.
6 Teoso biti me e tohi ka Teoso Kanamori yosehimarika e
ati boti ya. Kanamori ati e naka ahi: "Aba, abi", ati naka,
era e watobone karo, Teoso biti e tohaha e.

7 Bofe ka yama aahi me te tohamakere. Teoso biti me te
tohawake. Teoso tera kakawebonaka, biti me te tohi karo.

Himata te ebe nineri?

8 Teoso te watori ya mata teoso memone me ka yama aahi
me te totoha tohehemete teke, Teoso yokana me amara mati.
9 Manakobisa Teoso te watowahake, Teoso tera wasihi te.
Himataba te wete tonamineri bofe ka yama ya, hiyararo,
kitararo, Teoso yokana ka yama amararo? Bofe ka yama
aahi me te tohamibana?
10 Soteo me ka marina ya te sawike, Teoso tera nofehibona
te ati na te.
11 "Yama hinita ya tera okanawanete ama o?" owati boti
ati ke, kokoriri ona owa.

12 Ota one mati, tera aate one oke, fara owa nima te
nabone te. Fara te ehene nima owehene naro oke, Mowisei
ati te hiri ra te. Fara owa nimaroma te tasahabone teke,
Mowisei ati hiri onamara owa.

Te ni ya osawi ya te ehene hiyaraba watararo te amake
owa ni ya.
13 Owaro te watoke. Okitari ka hiyara amosa okomina-
haro ama oke te ni ya.
14 Okitara owa te tohihaba te watararo te amake. Owa te
nofaharo te amake, fare Teoso nanarifa nofi nima, Kirisito
Sesowi nofi nima oko nofi na owa.
15 Afa yama ya te yayai naro te amake. Manakobisa
himata te ebe na te yayai ni fawa nineri? Te noko te soba
nenero te amake, te te nabana onoko ya, owa te nofi karo.
Keye amakere. Te yayai ni watamara te awineke waha.
16 Tera okakoamone te ati na te awineke waha, tera hora
ona owa, yama fa yokana okomina owa.
17 Haha tera kakanawana me ati fawa nisakere, me ati
te nofahabone me ati na mati. Me ati te nofi ya yama
amosaraboneke. Owati te nofamarahabone me ati nineke,
me ati nofi te ohariabone me ati na mati.
18 Era kakanawana ati ta e nofe ya yama amosaboneke,
era kanawanahari yama amosa ya. Afa yama te hiri naro
te amake osawi ya te ni ya. Te hiri nasa naboneke osawima
okerene te ni ya.
19 Okatao mati, oko yama nawaha nafike te ehene. Kirisito
ya te tabi yokana tohahabone onahara oke. Fanawi tori
kome awaha nima one oke, tera noki ona owa, Kirisito nima
te nawahabone te.
20 Te ya tabi nima oke. Te ya otabemenehe, owati one
tohehene ama oke. Haha yama te hiri na owato okere.
Himata te ebe na te ehene e nineri ahi?

21 Te ati omitabone onahara oke, Mowisei ati tera yosehi-
bona te ati na te ati. Mowisei ka yama hani ati te watoha te
awine?
22 Abarao biti me famehemetemoneke. Biti owa Aka
bitimatamona amaka, Abarao ka yama aahi tohaharo. Biti
owa Sara bitimatamona amaka, fara fati, Abarao ka yama
aahi amararo.
23 Yama aahi biti nehimatamonaka, fare Abarao ati ehene.
Yama aahi amara biti na nematamonaka, Teoso ati ehene,
Teoso Abarao hiyaribahari.
24 Teoso ka yama hani hibati ka yama kamina hibayata ka
yama kamina nineke. Kotarato kafamake. Kotarato one yati
Sinai tohaha ka amake, yati Teoso ati kamine karo Mowisei
ni ya. Afa Aka ka kotarato amake. Aka biti yama aahi me
amake.
25 Aka yati Sinai tohaha amake, Arabia ka yati. Afa yati
Sinai tohaha Serosarei amake. Serosarei famate amake,
bofe ka toha, neme ka toha, naro. Serosarei yama aahi
amake, Aka nima naro. Serosarei ka soteo yama aahi me
amake, fare Aka biti nima, Mowisei ati me hiyose mati.
26 Serosarei one yama aahi amakere, Serosarei neme karo.
Afa Serosarei e ka ami amake, Sesowi ati e nofaha e.
27 Teoso ka yama hani ati e nineke ahi:

> "Yayai tinahi, tikahiwara tiwa, titoro kome watara tiwa.
> Ye tinahi, yayai tina tiwa. Tikahiwara tika yibote tiwa
> kakose tika matehe tamawahaba amake waha Teoso ati
> ehene. Fanawi maki ya famasa na ta biti me tamakere",

yama hani ati nineke.
28 Ota one mati, Isaki nima te nineke, Sara biti, watehimata
Teoso ati ehene.
29 Sara biti Teoso Kanamori ati ehene wate ni ya Aka biti
yama hiyara hiri nematamonaka. Afa memetemone me
nima me nineke hibayata ka mati.
30 Teoso ka yama hani ati e nineri?

> "Yama aahi biti ya famaha me tiyosemahabone tike. Yama
> aahi amara biti ta tika yama ihehibonaka. Owa he ya
> famarebonaka",

ati nineke.
31 Yama aahi biti me e amakere ha e. Yama aahi amara biti
me e amake.

5

Yama aahi me te tohamarahabone teke.

1 Yama aahi me e totoha tohahamaro Kirisito era nana-
howahemari e amake, yama aahi me e tohamarabone e.
Makoni Kirisito nofi te fawa rabone teke. Yama aahi me te
tohawamarabone teke.
2 Yama okomina okibone te ni ya, ha owa, Baoro owa. Te
sowiri ataro kote wisi ni ya Kirisito yama hiri hinehemete
tera kasomamarabone teke waha.
3 Haha me sowiri atari kote wisi na me nafi Mowisei ati
owa nafi me hiri, naboneke. Afa okominaharo ama oke
hibati ya te ni ya.
4 Te ati e na te awineke ahi: "Mowisei ati nafi ota hiri
nabone otake, Teoso hinaka me era tonihabona karo," te ati
na te awineke. Te ati e na Sesowi Kirisito ya te tabamara
teke. Teoso yahi te nofara teke.
5 Teoso amo ni e noki nineke, e amosamone ati nebonaha
he ni ya. E noki naka, Kanamori era narife ehene, Kirisito
ati e nofaha e.
6 Me sowiri atari kote wisi na me toha, me sowiri atari
kote wisi ra me toha na Kirisito Sesowi ka me tohahabone
Teoso ati nareka. Kirisito ati e nofi ya e amosabone eke
Teoso ni ya, e one me e nofa ni ya, Kirisito ati e nofaha e.

7 Te amosa teke baha. Teoso ati yokana te tokatabahabone
te ati na hike tera yokorano, tera keyehari, Teoso ati yokana
te tokatabamarahabone te?
8 Tera kanawane ka yama Teoso ka yama amakere, Teoso
tera ha nari.
9 Fehemeto ime iisi na ya tiriko ime e keteha ime nafi
kimisate amake. Tera kanawane te nafi keyeharayaho, ati
te nofe ya.
10 Owati amosabone onahara oke te ni ya, Kirisito
ati ehene. Hahi yama hiyara ya tera kanawane Teoso
hikakobonaka. Owato okara.
11 Bara me sowiri atari kote wisi nabone orahara oke.
Makoni soteo owa me kakoke. Bara me sowiri atari kote
wisi nabone onemenehe, soteo owa me kakorehene me
amake, Sesowi ahabi okomina owa, ahabari awa ya.
12 Yama hiyara ya tera me kanawana hine ya me sowiri
atari kote wisi ni oharirabonekе. Me tane me yaba, nabone
onahara oke.

13 Teoso tera ha naka, yama aahi me te tohamarahabone
te. Yama aahi te tohamara yama hiyara te hiri namarihi
nabone teke, te ati boti hiyara ka yama hiyara tohaharo. Te
abe nofaha te abe narifabone teke.
14 Mowisei ati owa e nematamonaka ahi:

"Fara tiwa tinofa tiwa nofi nima te one me nofi tina-
habone tike",

ati nematamonaka. Te ehene e ni ya Mowisei ati nafi te hiri
na te awineke.
15 Te abe kako fawa nahi, bani me nima te na te, me abe
kose na mati, me abe kaba na mati. Te abe nahabiriyahi.

Fare Teoso Kanamori ati nima te ehene nabone teke.

16 Owati e nara oke ahi: Fare Teoso Kanamori ati nima te
ehene nabone teke. Te ehene e ni ya te ati boti hiyara yama
hinofa te hiri raba teke.
17 E ati boti hiyara yama hiyara nofate amake, Teoso
Kanamori hinofaraharo. Teoso Kanamori yama amosa no-
fate amaka, e ati boti hiyara hinofaraharo. Teoso Kanamori
ya e ati boti hiyara fama abe mono nineke. Makoni yama
amosa hiri tinahabone tina yama tiwa kasawarike.
18 Teoso Kanamori ya te fami ya Mowisei ka yama hani
tiwa yoserabone tike.

19 Yama hiyara e watoke, e ati boti hiyara ka yama
hiyararo. E ka yibote amara e ahi te e amake, e tohiya e
Teoso ni ya. E koma totera e amake.
20 Yama kanamori e nofa, me inamati e ha, e abe kako, e
abe hora, e abe ka yama aawawa, te amake. E yawakabote
te amake. E ka one me ni ya e fiya tonahabone e ati te e
amake. E ka one me ati e nofara me e tohite e amake. Hine
ya me ati ta e nofa me ya e tabate e amake.
21 E ka owa amose nima e amosi nabisabone e ati te e
amake. E hanote e amake e tafi nafiha toha naro, marina
ya. Yama hiyara one e hiri, te e amake, afa nima naro.
Te narabo nima onaharo ama oke afa yama okomina owa.
Haha yama e hiri na Teoso ya e tabaterabone eke onaharo
oke. Fara owati niroma owati nineke.

22 Teoso Kanamori ya e tabi ta ya yama amosa e hiri
nabone eke, e naro ahi: e ka one me e nofa, e yayai, e abe
mono rihi, yama e noki, e yaha, e ka one me ni ya e ehene
amosa, e ati tohawarihi,
23 e hamarihi, e abono e ma kana, nabone eke. Yama
haniba watatera amake haro, era yosehabana, afa yama e
hiri rabone ati naro.
24 Kirisito Sesowi ka me e tohaha e ati boti hiyara e
nahabiha eke, e ba kanaharo awa ya, yama hiyara hiri ni e
nofamaribone karo.
25 Teoso Kanamori ya e taba, Teoso Kanamori ati e
tokataba nabone eke.
26 E taminamone e ati rabone eke. E ka one me e
nayawarihi nabone eke. E ka owa amose nima e amosi
nabone e ati rihi nabone eke.

6

Haha tera me kanawana me ka yamabone te ta nabone teke.

1 Ota one mati, te ka owa yama hiyara hiri ne ya te hora nebonaka, Teoso Kanamori ya tabi yokana te tohaha te, te hora ne ya te kakamebonaha hawi amosa ya. Te hora ne ya te hamarabone teke he ni ya. Tera te kakatoma nahi, ha te. Yama hiyara te hiri riyahi bisa.

2 Te ehene e ni ya te abe kasomabone teke, Kirisito ati nima te ehene na te.

3 Te kitara te kitahamone te ati ni ya tera te keyehabone teke.

4 Fara yama hiri tinaha siba tinahabone tike, amosi tabiyo. Me one yama hiri hina siba tiriyahi. Tiwehene amosi ya yayai tinahabone tike, me one ihi tikaminara tiwa.

5 Tiwa tikaminatehabone tike Teoso ni ya. Me one ta tikaminaterabone tike.

6 Haha tera me kanawana me ka yamabone te ta nabone teke. Yama te kayawarahabone teke.

7 Tera te keyehariyahi. Teoso keyehihinatere amaka. E ka owa fatara koro ne nima e te e amake. Yama amosa e koro ni ya yama amosa e yabahabone eke yama toyabo ya. Yama hiyara e koro ni ya yama hiyara e yaba nabone eke yama toyabo ya.

8 E ati boti hiyara yama hinofa e hiri ni ya e ahababone eke. Teoso Kanamori yama hinofa e hiri ni ta ya Teoso ya e tabatehabone eke fara yama tohaha ya Kanamori ehene.

9 Yama amosa hiri ni e fawa rabone eke. Yama amosa hiri ni e fawa ri ya Teoso era kakawebonaka, amo ni kobo ne ya.

10 Me nafi e narifabone eke, yama nawaha me hiri na me e awi ya. Sesowi nonofa me narifi e nafihabone eke mata ya.

Me sowiri atari kote wisi na me toha, me sowiri atari kote wisi ra me toha na mera Teoso nofate amaka.

11 Oye ihi te awahi, yama hani si oniha owa, fotaharo.

12 Haha soteo te sowiri ataro kote wisi nabone me ati na hine ya te mese me namohabone me ati nineke. Soteo me one me me nakomeke, soteo Kirisito me nofara mati, ahabari awa ya. Me me hikakorabone me ati nineke.

13 Me sowiri atari kote wisi na Mowisei ati nafi me tokatabarineke. Te sowiri ataro kote wisi nabone me ati na hine me kahiyarahabone me ati nineke fara mati, te sowiri ataro kote wisi ni hawa tohi ya, me ati ihi.

14 Fara owa okahiyarateriyahi. E ka Hiti Sesowi Kirisito ta okahiyarate ama oke, ahabe karo awa ya. Ohaba

onahamaro ama oke awa ya, bofe ka yama onofamara owa.
Bofe ka yama ahaba namaro amake owa ni ya.
15 Me sowiri atari kote wisi na me toha, me sowiri atari
kote wisi ra me toha na mera Teoso nofate amaka. Hine
ya e ehene yati tohawahabone Teoso ati te amaka, e ehene
amosawaharo, e ati boti yati tohawaharo, Teoso Kanamori
ehene.
16 Me e na mera Teoso kakatomehibonaka, me nafi. Yaha
nebonaka afa me ni ya. Afa Ihayeo yokana me amake Teoso
ni ya.
17 Faya amake. Yama nawaha ya owa te hiri kana-
mariyahi. Sesowi ka ohi ka yama nawaha hiri ote ama oke.
Oko hihiya ni nake.
18 Ota one mati, e ka Hiti Sesowi Kirisito te ati boti
kakatomehibonaka. Ame.

Efeso
Baoro ka yama hanimetemone amake, Efeso ka me ka yama hanibonehe.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke. Kirisito Sesowi ka yoyose ama oke, Teoso
ati ehene. Te ka yama hanibone amake, Efeso ka me te,
Teoso ka me te, Kirisito ati nofi te fawa ra te.
2 E ka abi Teoso ya e ka Hiti Sesowi Kirisito me fama me
yahahaboneke te ni ya. Tera me kakatoma nabone teke.

Teoso era kakawaka yama amosa nafi ya.

3 Teoso amosemona e ati nabone eke, e ka Hiti Sesowi
Kirisito bati, era kakawe kari yama amosa nafi ya, neme ka
yama, e ati boti kasomari, Kirisito ta ne kari e ni ya.
4 Yama watari ya mata Kirisito ehene era kakatikehi-
matamonaka, hinaka metebone me e, e ka yama hiyara
watarabone e, nokosi ya, e ka one me e nofaha e.
5 Biti me e tohawahabone ati nematamonaka, Sesowi
Kirisito ehene. Fare ati ehenematamonaka, fara yama
hinofa hiri nari.
6 Ehene e ne e kahiyarebona ati nematamonaka, ya-
habotemona e ati nari. Yahaka kasiro ya e ni ya, hine ya, e
ehene amosaba watara e, biti hinofe ta nari e ni ya.
7 Sesowi Kirisito emene e manakone nahabihimatamon-
aka, ahabari. Ehene Teoso e ka yama hiyara wati nawa-
hamakara, yahahari kasiro ya e ni ya.
8 Yahabote tohe yama e wato, nabone ati ka, yama wato
yokana e tohaha e.
9 Hibati ya Teoso ati boti me watoremetemoneke mata.
Hibayata ya Teoso ehene e watowahake, fare Teoso ati
ehene. Ehene e tehi amaka ahi: Kirisito ta nemarika e ni
ya.
10 Hibati ya ati boti yama nima nematamonaka. Amo
ni kobo ne ya Kirisito yama nafi yoyose tohawehibona ati
nematamonaka, neme ka yama ya bofe ka yama tabaharo
11 Soteo me ota tohaha Kirisito ya ota tabaha Teoso
otara kakatika nematamonaka. Otara kakatikehibona ati
nematamonaka ota watara ota mata, yama hiri nebona ati
nari. Fare ati ya ehene tohate amaka. Fara yama hinofa
hiri te amaka.
12 Ehene e ne ehene amosi mati tohehimona ota ati
nebona ati nematamonaka, Kirisito ati nofi ota tai tohaha
ota.

13 Soteo me te amara hiyara amosa te mita, naro teke,
keye amararo, Kirisito kaminaro, tera kasomari. Teoso
ati te nofaha te ni ya Kanamori ta nerika, ta hinehibona
hinehimatamonaha. Kanamori ta nerika te ni ya, tera te
watohabone te, hinaka me te tohaha te.
14 Teoso Kanamori ta nematamonaka e ni ya, yama e
watobone karo, era kakawatibona ka yama, era kasomat-
ibona ka yama, Teoso ka me e tohaha e. Faya amosi mati
tohehimona me hitehibonaka.

Tera ora ni fawa okere.

15 Te tamine omitara oke, e ka Hiti Sesowi ati te nofaha-
mone te. Te tamine omita, onahara oke, hinaka me nafi te
nofahamone te.
16 Makoni owati fawa kere, "Teoso faya amake", ona owa
te ehene. Tera ora ni fawa okere,
17 e ka abi amose aate ona owa, e ka Hiti Sesowi Kirisito
ka Teoso. Tera kanawanehibona aate onofe amaka, hinaka
yama te watohabone te, he wato yokana te tohahabone te.
18 Aate, onofe amaka, te ati boti noko awibone karo ati
ehene, yama te watohabone te, ta hinahabone hinaharo.
Afa yama te noki nabone tera ha nerika. Yama te
watohabone onahara oke, era kakawabona ka yama amosa,
tamaharo, hinaka me e tohaha e.
19 Kiti te watohibona onahareka. Kiti mati tohe era
narifate amaka, ati e nofahari.
20 Efe kiti namohimatamonaka, Kirisito hiri namahari.
Teoso kitahi ati ehene itari, nemonaka hinaka kanihina ka
ya neme ya,
21 me nafi yosehibonaha, Teoso nanarifa me ya inamati
me tabaha mati, me kitaha mati. He yosehiba watakara.
He yosehiba watateribonaka.
22 Teoso ati ehene yama nafi yoseka waha. Hinaka me
ka Hiti toha naka waha Teoso ati ehene, me ka yama nafi
yosehibonaha.
23 Abono nima me nineke, hinaka me toha mati. Me
sawike ati ehene. Yama nafi sawike ati ehene.

2

Teoso era hiri namehimarika.

1 Taiti ya e abohi nima te nemete te amake, yama hiyara
te hiri na te.
2 Haha bofe ka me ihi nima te ehene nemete te amake,
me inamati ka hiti ati ehene, me e awara mati. Efe inamati
mera yoyose amaka, Teoso yama hinofara me hiri na mati.
3 Taiti ya fara me ihi nima e nafi ehene namaro e amake,
yama hiyara e hiri na e, fara yama e nofa e hiri na e, fara
yama e ati boti hiyara hinofa e hiri na e. Yama hiyara

hihiri e tohaha Teoso era kakomata awaka, fara me nafi
kako nima.
4-5 E abohi nima e nemete eke baha, e ka yama hiyara
ihi. Manakobisa Teoso era hiri namehimarika, Kirisito hiri
nami nima, yahasa nari e ni ya kasiro ya, era nofi nafihari.
Yahe ka tera kasomemarika.
6 Kirisito ya e tabaha Teoso era hiri name ati ehene e
kitake Kirisito nima. Afa Teoso hiri nareka, Kirisito Sesowi
ya e tabi karo.
7 Yama toyabo ya era namotehibonaka, me hiwatobona
karo, yahi mati tohahari. Me hiwatotehibonaka, yahahari,
Kirisito Sesowi ta nari e ni ya.
8 Efe Teoso tera kasomareka, yahahari, Kirisito ati te
nofawa te. Te ehene amakere, Kirisito ati te nofawa te.
Teoso ati ehene amaka. Fara te ehene amakere.
9 Teoso tera kasomareka, te ka yama amosa watara te, te
amosamone te ati na te atiba watarabone te.
10 Yama amosa e amake, Teoso hiri hinaharo. Kirisito
Sesowi ya e tabi ka era hiri nemarika, yama amosa e hiri
nabone e. E ka yama amosabone wati kanehimatamonaka,
e hiri nabonehe.

Teoso ka me te amake waha.

11 Tera te wati nawahabone onahara oke ahi, soteo me te
amara te, te ka abi soteo me amari karo. Hibati ya soteo
bara tera me tonihamaroke, te sowiri ataro kote wisi ra te.
Me sowiri atari kote wisi na Teoso ka me tohahamone me
aati tohahamaro me amake. Me sowiri atari kote wisi ni
fara me ihi amake, Teoso ehene amararo. E abono ka yama
amake, e ati boti ka yama amararo.
12 Hibati ya Teoso ati te watomatari ya Kirisito te
kiharemete te amake. Ihayeo me te toharemete teke.
Teoso yama amosa ya mera kakawatehibona ati ne ati te
mitaremete teke, Ihayeo me te amara te. Yama amosa te
noki naba wataremeteke, Teoso te kihara te.
13 Te tohaba namaro teke Teoso ni ya. Manakobisa ayata
ya te tohawake waha Teoso ni ya, Kirisito emene ehene,
Kirisito Sesowi ya te tabaha te.
14 Hibayata ya soteo me ya bara me tabaha me abe
kakomakere waha, Kirisito ka me e tohi karo. E nafi
abe tabawahake. Hibati ya e abe kakoa yama era bari
kanamaroke. Yama bari kani beheri one ya soteo me naho,
kowani ka ya bara me naho, namaroke. Kirisito ka me e
tohi ka yama bari kani nahabi e abe nofake waha.
15 Kirisito ahabe Mowisei ati nahabi nematamonaka,
Mowisei soteo mera yosehi ati kihi. Soteo me ya bara
me tabaha me abe kakomarabone ati nematamonaka. Me
ohariwahabone ati nematamonaka.

16 Kirisito ahabemataka awa ya, Teoso mera kako fawa
nabona karo, soteo me toha, bara me toha, me na mati.
Ahabe me abe mowa ni fawa nihimataka.
17 Kake hiyara amosa kaminematamonaka, Teoso tera
kakomarabona karo, te tohaba na te Teoso ni ya. Soteo me
toha, nemetemoneke, me sawiha mati ayata ya.
18 Kirisito ka me e tohi ka Teoso ni ya e tokomakeke ayata
ya, e nafi, soteo mati, bara mati e na e, Teoso Kanamori fare
ohari era narife e.
19 Makoni bara me te tohamakere waha. Teoso ka me te
amake, Teoso ka me nafi ya te tabaha te. Teoso te ka abi
amaka waha.
20 Teoso ka me e tohaha yobe nima e nineke. Kirisito ka
yoyose me toha, Teoso ati kakamina me toha na yobe ewene
nima me nineke. Yama bari kani ka yati taiti nima Kirisito
Sesowi naka. Te ya Teoso yobe hiri naka.
21 Yobe kote wanaka Kirisito ehene, ahabarahari. Teoso
ka teborobona amaka, e ka Hiti ehene.
22 Te toha nineke. Teoso yobe hiri naka te ya, te yoro
tokana te, Kirisito ka me te tohaha te. Teoso winaka te ya,
Kanamori winahari te ni ya.

3

Teoso owa ha nemari amaka, onarifebonaha.

1 Makoni Teoso ha one oke, ha owa Baoro owa, tera
ha okana owa. Ofoya oke kateya tori ya, Kirisito Sesowi
okomini karo te ni ya, bara me te tohaha te.
2 Otamine te mita te awineke, Teoso owa yosehimona owa,
yahahari, tera okanawanabone owa.
3-6 Owa kanawane ka yama owatowahamaro oke, me
hiwatorehemete hibati ya, e naro ahi: Hiyara amosa e nofi
ya Kirisito Sesowi ya e tabawamaba eke, Ihayeo me toha,
Ihayeo me amara me toha, na me e. Kirisito e tabaha e
ohariwahake, Ihayeo me toha, Ihayeo me amara me toha,
na e. Kirisito ya e tabaha Teoso era kakawebonaka, yama ta
hinahabone hinehemete ya Ihayeo me ni ya. Afa yama ya
Teoso owa kanawanehimarika, me hiwatorehemete. Haha
kote nafira okominahara oke haha yama hani ya. Oko yama
hani te ki na owa te watohaba te awineke, afa yama owatoa
owa, Kirisito ka yama. Afa yama me watoremetemoneke,
Teoso mera kanawanare karo mata. Manakobisa Teoso
hinamowaha hike Kanamori ya hinaka yoyose me ni ya, he
ati kakamina me ya me taba mati.
7 Teoso yahe ka owa ha nemari amaka, onarifehibonaha,
ati yati okominehibona ati nari, kitahari owa ni ya.

8 Ha owa otamina okere. Me one ta amosa me awineke,
Teoso ka me nafi. Otaminara Teoso yahe owa ha nemari
amaka, hiyara amosa okominahabone owa bara me ni ya,
Kirisito tamine. Kirisito tamine amosaka kasiro ya, amosi
watohinarari.
9 Teoso yama nafi hiri nemata ati ehene me nafi okanawa-
nine oke, yama wato yokana me tohahabone mati, yama
hikaminaremete hibati ya.
10-11 Hibati ya yama watari ya mata ati e nematamonaka
ahi: Haha yama ya Kirisito ka mera namohibona ati
nematamonaka he nanarifa me ya inamati me tabaha me
ni ya, neme enoki ka mati, yama wato mati tohehimona me
ati nabone mati. Afa yama nafi hawa tohake waha, e ka Hiti
Kirisito Sesowi yama hiri hina ihi, Teoso ati ehene.
12 Kirisito ka me e tohi ka Teoso ni ya e tokomakeke waha
ayata ya, e nakomerari, era tohirebona e ati ne kari, Kirisito
ati e nofi karo.
13 Makoni te yawarabone teke owehene, ofoya owa kateya
ya. Ofoyine oke kateya ya, Teoso yama amosa hiri nabona
karo te ni ya. Te yayai nabone onahara oke owehene.

Tera ha okana oke Teoso ni ya.

14 Makoni owisi yobati ya owa e ka abi ha one oke, tera
ha okana owa,
15 e ka abi me nafi hiri nemata, bofe ka me toha, neme ka
me toha na mati.
16 Amosi mati tohahi tera nakitebona onahara oke
Kanamori ya, te ati boti kitahabone te.
17 Kirisito winehibonaka te boti ya, ati te nofe kari. Teoso
te nofa, te abe nofa, nabone teke, Teoso ati nofi te fawa
rabone te, te kitaha te. Makoni tera ha okana oke,
18 Kirisito wato yokana te tohahabone te, tera nofahari
kasiro ya. Teoso ka me nafi toha naboneke. Kirisito era
nofi yowe ka yama tomi kanihinakere.
19 Kirisito era nofe ka yama te watohabone onahara oke,
watohinararo. Owati e nofa ama oke tera ha okana owa, te
ehene amosabone te, fare Teoso ehene nima.
20-21 Teoso amosemona me ati naboneke, Kirisito Sesowi
ehene, Kirisito ka me toha, na me ihi. Me ati amosa fawa
teraboneke, Teoso amosemona me ati na mati. Yama amosa
ya era kakawaka, e aate nari. Yama e ati na he ni ya
yama nanafi nama na ta ni watote amaka. E ati boti
yama hikamina nanafi nama na ta ni watote amaka. Era
kasomaka, kite kari. Ame.

4

E abe narifa kanikima nabone eke, e abe nofaha e.

1 Makoni tera aate one oke, ofoya owa kateya ya, e ka Hiti
ehene. Yama amosa te hiri nabone teke, Teoso tera ha ne
te.
2 Te taminamone te ati rabone teke. Te yahahabone
teke. Yama hiyara ya te ka one tera me hiri kani ya me
te kakorabone teke, te abe noki na te, te abe nofi karo.
3 Teoso Kanamori ehene e oharia nima e nineke. Makoni
te abe mono ni nofarabone teke.
4 Teoso Kanamori oharite amaka. Kirisito ka me ohari,
teha me amake. Teoso era ha ne ya fara yama ya era
kakawebona ati nemari amaka, e nafi.
5 E ka Hiti ohari, te amaka. Kirisito tamine ohari, te
amaka. E batisa ni ohari, te amake, Sesowi ino ya tohaharo.
6 Teoso ohari, tehi amaka, e nafi ka abi. E nafi yoyose
amaka. Yama amosa e nafi hiri te amake, kiti sawi karo e
ni ya. Wina, te amaka e nafi ni ya.
7 Kirisito era kakawa, te amaka, yama tamaha ya hiyaya
naro, fare ati ya, hinaka yama e ahi nibone karo.
8 Makoni Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Tokomisahareka neme ya, mera towakimisari, me wete
hina mati. Me one kakawa nareka",

ati ke.
9 Tokomisahareka, yama hani ati ke, kisibahari bofe ya.
10 Efe tokise tokomisahareka neme neme ya, sawihibonaha
yama nafi ya.
11 Me one hinaka yoyose mera tonihareka, fare. Me one
Teoso ati kakamina mera toniha nareka. Me one hiyara
amosa kakamina mera toniha, nareka. Me one basito mera
toniha nareka, Sesowi ka me me narifabone mati, ofeya
nanarifa me nima, me me kanawana nabone mati.
12 Ehene e ne Teoso ka me me hawa tonihabone ati nareka,
hinaka yama me ahi nabone mati. Me ihi e na me ihi Kirisito
ka me kitahabone ati nareka,
13 e oharia nima e na e, e nafi, Kirisito ati e nofaha e.
Teoso biti wato yokana e tohahabone ati nareka. E nafi
horawahabone ati nareka, fare Kirisito nima.
14 Afa e hiri ni ya matehe nima e namarabone eke. Yama
hiyara ya era me kanawanahabone me ati na me ati
e mitarabone eke, era me keyehabone me ati na mati.
Kanawa nima e rabone eke, faha rike were hiwahareharo.
15 Teoso ati yokana e kaminahi, e abe nofa na e. E yanahi,
matehe yani nima, e wahiwahabone e, Kirisito nima, e ka
Hiti.
16 E abono kote kobobo ni nima Kirisito ka me nineke, me
ohariwahama mati. E abono kote nafi era hiri kite amake
yama hiyaya na ya, e yani amosibone karo Kirisito ehene.

E abe narifa kanikima nabone eke, e abe nofaha e, e nafi amosibone karo.

Bara Teoso me watora me ihi nima te ehene namarabone teke.

17 Makoni yama okomina okibone te ni ya, tera oyose owa kita ya, e ka Hiti ati ehene. Bara Teoso me watora me ihi nima te ehene namarabone teke, yama hiyara me hiri na mati, me ati boti ka yama nima ni hiyara mati,

18 Teoso ka yama me watora mati. Me amosakere, me tohaba na mati Teoso ni ya. Yama me watokere, Teoso yama hinofa hiri ni me nofari karo.

19 Me kokoma niba watara hine ya yama hiyara me hiri te me amake, me koma tora mati. Yama hiyara yoro tokana me hiri te me amake. Me ka yama hiyara nafimisahabone me ati te me amake.

20 Yama afa amara ya tera ota kanawanaharo otake, Kirisito ota kamina ota.

21 Kirisito tamine te mita Kirisito ati ya tera ota kanawana Teoso ati yokana tohehirika, Sesowi kaminari.

22 Te narabo ota nima naro otake, yama hiyara hiri ni te fawa nabone te, te hiri nibaharo. Hibati ya te ati boti hiyara tera nahabihabone ati nemete amake, tera keyeharo.

23 Tera ota kanawanaharo ota amake, te ati boti tohawabone te, amosabonehe, Teoso ati ehene.

24 Tera ota kanawanaharo ota amake, te tohawahabone te, Teoso yama hinofa yokana te hiri nabone te, Teoso ka me te, fare Teoso nima te nabone te.

25 Makoni keye te hiri namarabone teke, yama fa yokana te kamina te abe hiyara te, Kirisito ka me e tohi karo, e nafi.

26 Tera me nayawi ya yama hiyara te hiri rabone teke. Bahi toke ya tika yawi fawa naboneke.

27 Tika yawi fawa ri ya Satanaisi ati timitabone tike, yama hiyara hiri tinahabone ati nari.

28 Yama boboti tihibaha yama tibotimarabone tike. Yama ahi tiwahabone tike. Tiyehe ya yama hiri tinahabone tike, tihonabone tiwa, me honara me tikasomahabone tiwa.

29 Tiwati hiyaraba watarabone tike. Tiwati amosabone tike, me tikasomahabone tiwa, tiwati me mitaha me taminibone karo.

30 Teoso Kanamori yama hinofara te hiri rabone teke. Teoso Kanamori ta nareka te ni ya, yama te watohabone te, Teoso tera kasomabona ka yama, amo ni kobo ne ya.

31 Yama hiyaraba wataraboneke te ati boti ya. Me te kakoriyahi. Te yawariyahi. Te abe mono rabone teke. Te abe hora karahabone teke. Yama hiyara nafi hiri ni te nofamarabone teke.

32 Te yahahabone teke te one me ni ya. Me te aawawa
nabone teke. Me ihi hiyara te wati nawahamarabone
teke, te ehene hiyara Teoso wati nawahamare karo, Kirisito
ehene.

5

Teoso ehene nima te ehene nabone teke.

1 Makoni Teoso ehene nima te ehene nabone teke, biti me
te tohi karo, tera nofehi te.
2 Te ka one me nofi te fawa rabone teke, Kirisito era
nofehi nima. Hiwa ta nematamonaka Teoso ni ya, era
kasomebonaha. Ahabe bani nima nematamonaka, me
ta hinahari Teoso ni ya. Kirisito hiwa ta ne ehene
amosematamonaka Teoso ni ya.
3 Te ka yibote amara te ahi rabone teke. Yinero noko
te toniharihi nabone teke. Afa yama hiyara te kaminarihi
nabone teke. Teoso ka me e toha e ni ya yama e na
amosaraboneke.
4 Hiyara habosia te kaminarabone teke. Yama hinita te
kaminarihi nabone teke. E ehene e na hiyakere. "Teoso
faya amake", e ati na ta amosake.
5 Yama te watohi haro: Me ka yibote amara me ahi na
yama me ihaterabonеke, yama Kirisito ya Teoso me fama
me ta hinahabone me hinaharo. Me one me ka yama me
aawawa na, me toha naboneke. Yama kanamori me nofaha
me ihi nima me ihi te me amake, me one ka yama me
aawawa na mati.

Te ehene amosabone teke, yama wehe ka me te tohi karo.

6 Tera me keyehariyahi, yama hinita me kamina mati, afa
yama hiyara te hiri nabone te. Teoso mera kakobonaka, afa
yama hiyara me hiri na mati, Teoso ati me tokatabara mati.
7 Yama hiyara me hiri nabone me ya te tabarabone teke.
8 Taiti ya yama soki ya te nahoha manakobisa yama wehe
ya te nahowaineke, e ka Hiti ehene. Te ehene amosabone
teke, yama wehe ka me te tohi karo.
9 Yama wehe ka me ihi amosate me amake, Teoso yama
hinofa me hiri na mati, me one me keyehara mati.
10 Teoso yama hinofa te siba nahi, te hiri nabana.
11 Yama hiyara te hiri rabone teke, yama soki ka yama,
hinita tohaharo. Afa yama hiyara te namohabone teke, me
nafi hiwahabonehe.
12 Haha yama hiyara me hikehemoha e kamini ya e
kokoma nabone eke, yama hiyararo kasiro ya.
13 Yama e firi kani ya awihinaboneke.
14 Yama awihinaha yama oye nima te amake. Makoni me
ati yana te me amake, e naro ahi: "Titafihi, amo tina tiwa.

Yati tinamahi, tihaba tiwa. Kirisito tiwa firi kanebonaka", me ati te me amake.

15 Tera te kakatomahi, te ehene amosaba te. Yama te watohi. E ka owa yama watore nima te rabone teke.

16 Yama te siba nahi, yama amosa te hiri naba te. Me one ta yama hiyara hiri ni me fawa tera me amake.

17 E ka owa yama watore nima te rabone teke. Yama te hiri naba te watohi, yama Teoso hinofaro.

18 Te hanorabone teke. E hanoha yama hiyara tamaha hiri te amake. Teoso Kanamori ehene ta te tohahabone teke,

19 Teoso tahi yoro tokane te hiri na te te ka one me ni ya, Teoso te kahiyara te, e ka Hiti ni ya te ayaka te, te ati boti yayai na te.

20 "Teoso faya amake", te ati nabone teke, fara yama tohaha ya, yama nafi te kamina te e ka abi ni ya, e ka Hiti Sesowi Kirisito ka me te tohi karo.

Te fanaha tera oyose oke.

21 Te one tera me yosi ya yama te hiri nabone teke, Kirisito te nofaha te.

22 Fanawi maki hiyoseha ihi e naboneke fare maki ati nima. Maki ati tokatabahaboneke, fara e ka Hiti ati tokatabi nima.

23 Fanawi hiti maki tohate amaka. E tehi amaka, Kirisito nima, me ka Hiti tohahari, hinaka mati. Hinaka me kakasoma amaka.

24 Fanawi fare maki ati nafi nima ihi naboneke, fara Kirisito ka me ihi nima, Kirisito ati nima me ihi na mati.

25 Makiti te ka yibote te nofahabone teke. Fare Kirisito nima te nabone teke, hinaka mera nofahari, hiwa ta nari, mera kasomebonaha.

26 Me bise nahabihibona ati nematamonaka, mera soko nari faha ya, he ati me nofawai karo, Teoso ka mebone mati waha.

27 Yama toyabo ya mera ta tehibonaka fare he ni ya, amosabote me toha mati, me bise watara mati. Afa Teoso ka me tohatehabone ati nematamonaka, me ka yama hiyara watara mati.

28 Fare Kirisito ehene nima maki ehene nebonaka, fati nofahari, fare abono nofi nima. Tika yibote tinofa tiwa tinofine tike.

29-30 E abono e nofaraba watakere. Era e natafarahaba watakere. Era e kakatomake, e nafi. Kirisito e nima naka fare abono kakatomahari. Kirisito abono nima e nineke, hinaka me e. Kirisito era kakatomate amaka.

31 Teoso ka yama hani ati e nineke ahi:

"Makoni maki bati ya mati famaha mera kakosate amaka, fati ya famahari. Faya me famaha e abono oharia nima me naboneke",

ati nineke.
32 Teoso ka yama hani e fanaha kamina Kirisito kamina namone onara oke, hinaka me ya tabahari. Afa watohinakere.
33 Ha tiwa tika yibote tinofabone tike, fara tiwa tinofa tiwa nofi nima. Fanawi maki ati nofa naboneke bisa.

6

Matehe te ka abi me ati te tokatabahabone teke.
1 Matehe te ka abi me ati te tokatabahabone teke, e ka Hiti ya te tabi karo. E ehene e na amosake.
2-3 Teoso ka yama hani ati e nineke ahi:

"Abi tinofa, ami tinofa, tinahabone tike, titaminahabone tiwa, tika sawi yabo nabone tiwa",

ati ke. Mera yosi taiti tohehimatamonaka, mera kakawa nebona ati, ne kari.
4 Makiti te ka matehe te nayawarahabone teke. Me te namosawahamahabone teke, me te kanawanaha te, e ka Hiti ati ya.

Yama aahi me te tohaha te ka hiti me ati te tokatabahabone teke.
5 Yama aahi tihaha tika hiti ati tikatabahabone tike, tinakomehari. Fare Kirisito ati tokatabi nima ati tokatabi tinehibonaka, tikeyerahari. Tikakorehibonaka tiwati boti ya.
6 Tiwati e rabone tike ahi: "Oko hiti owa awahi ati okatabehibonaka, owa nofehibonaha", tirahabone tike. Tiwati e nabone tike ahi: "Oko hiti ati okatabahabone oke fara yama ya, Kirisito ka yama aahi ohi karo", tinahabone tike. Afa Teoso hinofi ka hiri tinahaboneke tika hiti tikeyera tiwa.
7 Tika yama ahi ni kitahabone tike, tiyawara tiwa. Tika hiti amare tinarifine tike. E ka Hiti tinarifine tike, tika hiti tinarifa tiwa.
8 Tiwehene amosi ya e ka Hiti tiwa kakawebonaka. E nafi e teha e amake ahi, yama aahi me toha, yama aahi me amara me toha na mati.
9 Yama aahi tikihi ya tinofebonaka, hinaka hiti tihaha tiwa. Boke tirehibonaka. Teoso tiwato tike, winahari neme ya. Efe Teoso tika Hiti toha, tika yama aahi ka Hiti toha, naka. Fara hinama me e tohineke he ni ya.

Saotato me nima te nabone teke, me bori mera babari kana me akaha mati.

10 Yama hani ahabakibone ayata ya. Te kitahabone teke e
ka Hiti ehene, kiti toha ne ehene.
11 Saotato me nima te nabone teke, me bori mera babari
kana me akaha mati. Te borone kote hasi naba watariyahi,
Teoso ta hinaharo te ni ya, Satanaisi tera keyehebona ati ne
ati nima te ehene rabone te.
12 Me inamati e mono na me kitate me amake, e kitara e
nima me ra mati. Yama soki hiti me amake. Neme enoki ya
me winaha yama hiyara me yosete me amake.
13 Teoso ka e borone nafi te akahabone teke, inamati tera
me mono na me kitaribone karo, te ehene. Te kiti fawa ri
ya me te kasawarihabone teke.
14 Te kiti fawa riyahi, Teoso ka e borone te akaha te, e naro
ahi: Teoso ka e tosi matone te si tonihabone teke, Teoso ati
yokana te mitaha te. Teoso ka e bako borone te kobobo
nihabone teke, yama amosa te hiri na te.
15 Teoso ka e teme borone te akahabone teke, te hawa
tohahabone te, te taba towitirahabone te, hiyara amosa te
watoha te. Teoso era kakomakara, hiyara amosa e nofi karo.
16 Manakobisa Teoso ka era babari kana te bokori nabone
teke, Sesowi ati te nofaha te. Satanaisi ka wati oyene te
nawiabone teke.
17 Teoso ka e tati borone te weye ri nabone teke, Teoso
te nofaha te, tera kasomari. Teoso Kanamori ka yimawa te
bokori nabone teke, Teoso ati tohaharo.
18 Teoso ha ni fara te tohahabone teke, Teoso te aate na
te, yama yoro tokana te ha kanaha te, Teoso Kanamori ati
ehene. Te tonokoabone teke, Teoso ha ni te fawa rabone te.
Teoso ka me nafi te ora nabone teke, Teoso ha ni te fawa ra
te.
19 Owa te ha kana nahi, Teoso owa kanawanehibona owa,
hiyara amosa kamini onataminabone owa, owatoraha owa,
hiyara amosa me hiwatorehemete hibati ya.
20 Teoso owa ha nemari amaka, ati okominebonaha.
Makoni owa me ibeharake kateya ya. Owa te ora nahi,
Teoso ati okomina owatorahabone owa. Owehene e na
amosaboneke he ni ya.

Tikiko owa kaminebonaka te ni ya.

21 Sesowi nonofa Tikiko tohe onofe oyosehara oke te ni
ya, yama hiri ona kaminebonaha te ni ya, otamine nafi,
otamine te watohabone te. Efe yama ahi ni fawa kara, e
ka Hiti ka yama ahi nari.
22 Afa yama ihi oyosehareka te ni ya, ati te mite ya ota
tamine te watohabone te, tera yayai ni nebona onahari.
23 E ka abi Teoso ya e ka Hiti Sesowi Kirisito me famaha
tera me kakatomahaboneke, ota one me te tohaha te. Afa

me ihi te abe nofahabone teke. Me ihi Teoso ati nofi te fawa
rabone teke.
24 Teoso yahehibonaka e ka Hiti Sesowi Kirisito nofi me
fawa ra me ni ya, me nafi.

Firibo
Baoro ka yama hanimetemone amake, Firibo ka me ka yama hanibonehe.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke, Timotio ya ota famaha ota, Kirisito
Sesowi nanarifa me ota. Te ka yama hanibone amake,
Kirisito Sesowi ka me te, Firibo ya te winaha te, tera
nanarifa me toha, tera kakasoma me toha na me ya te
tabaha te.
2 E ka abi Teoso e ka Hiti Sesowi Kirisito me famaha me
yahahaboneke te ni ya. Afa tera me kakatoma naboneke.

Tera ora ni fawa okere.

3 "Teoso faya amake", onahara oke, fara yama nima, tera
wati owaha owa.
4 Yayai onara oke fara yama nima, tera ora ona owa, te
nafi,
5 owa te kasomaro te, hiyara amosa okomina owa te ni ya.
Firibo ya okoma owa te kasomaro te amake. Owa kasomi
te fawa kere mata.
6 Teoso yama amosa yana nihiri amaka te ni ya. Yama
owato oke haro, yama amosa Teoso hawa tonihabona ka
yama te ni ya, te amosabone te Kirisito Sesowi amo ni ya.
7 Owati boti e na amosake, te nafi wati owaha owa, tera
onofi karo owati boti ya. Teoso amoseri amaka owa ni ya,
ofoya owa kateya ya. Amosa neri amaka owa ni ya, owaha
owa me nokosi ya, hiyara amosa okomina owa. Amosa
nebonaka te ni ya, owa te kasomi karo.
8 Teoso owa watoka, tera wati owaha owa, te nafi, tera
onofa owa, fare Kirisito Sesowi tera nofi nima tera nofi ona
owa.
9 Tera ora onahara oke, te abe nofi nafimisahabone te. Te
ka yama wato nafimisa nabone teke, Teoso yama hinofa te
watoha te.
10 Yama amosa yokana kakatiki te watohabone onahara
oke, te bisene wataribone karo Kirisito amo ni ya, te ka
yama hiyara watara te.
11 Yama amosa hihiri te tohahabone onahara oke, Sesowi
Kirisito ehene, me nafi Teoso kahiyaribone karo.

Hiyara amosa okominine oke, ofoya owa kateya ya.

12 Ota one mati, yama te watohabone onahara oke, e naro
ahi: kateya ya ofoya owehene hiyara amosa me mitaharake,
me tamaha mati.

13 Kirisito kamini ehene ofoyamone otamine me mita-
harake, Sesa ka yobe ka saotato mati, me nafi, me one toha
na mati, me nafi.
14 Sesowi nonofa me nafi habi bayiharake, ofoya owe-
hene. Faya Teoso ati kamini me nafimisaharake, me watora
mati.
15 Sesowi nonofa me one ta Kirisito ati me kamininekе,
oko yama amosa me aawawa na mati, owa me mono
nabone me ati na mati. Me one Kirisito ati kamina nineke,
me ati boti amosa mati.
16 Afa Kirisito ati me kamininekе, owa me nofaha mati.
Owa me watoke, ofoya owa Teoso ati ehene, hiyara amosa
okominabone ati nari me nokosi ya ahi.
17 Me one ta Kirisito ati me kamininekе, owa ni ya me fiya
tonahamone me one ati nabone me ati na mati, me ati boti
hiyara mati. Owa me nayawabone me ati na me awineke,
ofoya owa kateya tori ya.
18 Oyawibana? Oyawarabone oke. Yama amosake owa ni
ya, me nafi Kirisito ati me kamini karo. Makoni yayai one
oke. Me ati boti amosa Kirisito ati me kamina me one ati
boti hiyara Kirisito ati me kamina ni ka yayai one oke. Oko
yayai ni fawa rabone oke,
19 yama owato karo, Teoso owa kasomabona ka yama.
Owa te ora na Sesowi Kirisito Kanamori owa narifa ne ya
Teoso owa kasomebonaka.
20 Kokoma orahabone onahara oke, Teoso ati kamini fawa
ora owa, obo bayiha owa. Hasi oni ya hasi, ohabi ya ohaba
onahaba owa awine oke. Kirisito amosemona me ati nasa
naba me amake owehene.
21 Osawisa oni ya Kirisito narifi owaharihabone oke.
Ohabi ya yama amosaboneke mata ya owa ni ya.
22 Osawisa oni ya oko yama ahi ni fawa rabone oke, yama
amosa hiri ona owa. Yama owato okere mata. Haha onofi
ya onofa, haha tohi ya toha naba awineke haro.
23 Owati boti famake. Okomabone onara oke, osawiabone
owa Kirisito ni ya. Afa yama amosake kasiro ya.
24 Osawisa onahaba owa awine oke, tera onarifahaba
owa. Ohabi ya hike tera narifaraba waha?
25 Makoni yama owato oke haro, ohabamataribone ka
yama. Osawisa onahabone oke te ni ya, Sesowi ati nofi
forima te nibone karo, te yayai ni yokana tohibone karo.
26 Te ni ya okomaki ya, te ati yana namatasahabone teke,
owehene amosamone te ati na te, Kirisito Sesowi yama
hinofa hiri oni karo.

Hiyara amosa nofi te fawa rabone teke.

27 Fara hiyara amosa nima te ehene nabone teke, Kirisito
tamine tohaharo. Okomaki ya okomake, okomakeri ya

okomakerihi onahabana oke te ni ya. Te tamine omitabone
onahara oke, hiyara amosa nofi te fawa ramone te tamine.
Te tamine omita onahabone onahara oke, te abe nofaha-
mone te tamine. Saotato me nima te nabone teke yama me
mono na me abe kasoma me nima, te abe nofaha te, hiyara
amosa nofi te fawa ribone karo.
28 Haha Kirisito ati me nofara tera me kakoa me te
nakomerabone teke. Te ehene e ni ya yama me watohaba
me amake, Teoso mera nahabitebona ka yama. Yama me
wato naba me amake, Teoso tera kasomabona ka yama.
29 Kirisito ati te nofaha teke, Teoso yahi ehene. Kirisito
ka me te tohi ka yama nawaha te hiri, nineke, Teoso yahi
ehene.
30 Owa nima te nineke, yama nawaha te hiri na te, Teoso
ati me nofara tera me kako karo. Te ka sitati ya osawia owa
te awaharo teke, yama nawaha hiri ona owa afa me ihi.
Otamine te mita teke tasa, yama nawaha hiri otasa owa,
afa me one ihi.

2

Te abe nofahabone teke, fare Kirisito era nofe nima.

1 Kirisito era yayai nite amaka, hinaka me e tohi karo. E
watorihi te e amake, era nofe karo. Teoso Kanamori sawi,
te amaka e ni ya. E abe nofa, te e amake e ati boti ya.
2 Makoni te abe nofikimahabone teke, te ati boti fai
hinama tohaha te. Te ehene e ni ya yayai onahabone oke
kasiro ya.
3 Te abe fiya kanahabone te ati rabone teke. Amosi mati
te tohahamone te ati rabone teke. Te one me amosi fiya
tonahamone te ati nabone teke te amosi ya.
4 Tera kakatomi te oharirabone teke. Me one te kakatoma
nabone teke.
5 Te ati boti yama nima na Kirisito Sesowi ati boti ya te
ati boti katababone teke.
6 Fare Teoso nima tehi amaka. Teoso kiti nima kiti ne
kiti kayawarematamonaka. Yama sa tosematamonaka hiwa
kayaware kari.
7 Hiwa ta nematamonaka, yama aahi nima nawahari. E
nima nawahematamonaka, watahari.
8 Yama hinofa hiri rematamonaka. Teoso ati nafi nima
ehene nematamonaka. Ahabebona Teoso hine ahaba ne-
matamonaka Teoso ati tokatabahari. Ahaba nematamonaka
awa ya.
9 Makoni me nafi yosehibona Teoso hine amaka waha.
Towisawa me nafi yose nebonaka waha, tabora nafi ka
towisawa mati.

10 Teoso ehene e nematamonaka me nafi nahorisibone
karo, me isi yobati ya, Sesowi nokosi ya, neme ka me toha,
bofe ka me toha, wami boti ka me toha na mati.
11 Me nafi ati e tehaba me amake ahi: "Sesowi Kirisito e
nafi ka Hiti amaka", me ati tehaba me amake, e ka abi Teoso
me kahiyara mati.

Teoso ati tokatabi te fawa rabone teke.

12 Oko one mati, tera onofa me te, te ya otaba Teoso ati
tokatabi te fawa raro te amake. Te ya otabamara Teoso
ati tokatabi te fawa rihi nineke. Teoso ati tokatabi te fawa
rabone teke, tera kasome karo. Teoso te nayawariyahi.
13 Yama e na hiri ni te watohabone teke, Teoso tera narife
karo, Teoso yama hinofa te hiri nabone te. Teoso yama
hinofa te nofineke, fare Teoso ati ehene.
14 Yama te hiri nabone te one tera me aate ni ya te ati
hiyara watarabone teke me ni ya. Me te hora kasarihi
nabone teke,
15 te bisene watarabone te Teoso ni ya. Teoso biti me te
tohahaba te amake, te bisene watara te, te sawiha te me one
baikani ya, yama hiyara hihiri mati, me ati boti hiyara mati.
Neme ka amowa me oyaha me nima te nabone teke.
16 Te oyake, Teoso ati te tama na te. Efe Teoso ati ehene
e sawi fara tohatehabone eke Teoso ya e tabaha e. Makoni
Kirisito amo ni ya owa okahiyaratehabone oke, oko yama
ahi ni nafiha hinita toharamone ona owa, te ehene amosi
karo.
17 Ohabi ya ohaba hasi oni ya hasi, onahaba owa awine
oke, Sesowi ati okomini karo. Teoso te narifa yama nawaha
te hiri nofabisa te amake, Sesowi ati te nofi karo. Yama
nawaha e hiri kene yayai one oke. Te nafi ya otaba e yayai
ke.
18 Te yayai nabone teke bisa, e yayai ni katabibone karo.

Timotio ya Ebafirotito me famaha me oyosemahabone oke te ni ya.

19 Timotio oyosehaba owa awine oke hibati ya te ni ya, e
ka Hiti Sesowi hinofi ya. Te tamine omitabone onahara oke,
yayai obone karo.
20 Te nofi yokana tohehiba watakara ahi, hahi nima nari.
21 Me one ta hine me kakatomake, Sesowi Kirisito ka yama
me kakatoma ra mati.
22 Timotio ehene te watoke, yama amosa hihiri tohatehari,
owa narifari, hiyara amosa okomina owa, e ka owa biti he
narife ehene nima nari.
23 Yama hiri onahaba owato ya yosekabote onehibona
onahareka te ni ya.

24 Te ni ya oko tokomi kerewe nabisarabone e ka Hiti ati
amoseba awaka.
25 Ebafirotito oyosemahabone oke te ni ya. Sesowi nonofa
amaka fara owa nima. Saotato me fama me nima ota
nineke, Kirisito ota narifa ota, ota fama ota. Te ka yoyose
amaka, yama hasi na ta nari owa ni ya.
26 Tera wati nawahaka. Yawahareka, kiya ne tamine te
mitamona karo.
27 Kiya ne ahabinima nareka. Teoso yahe hikasomareka.
Teoso yaha nareka owa ni ya. Ebafirotito ahabemanaha,
oko yawi nafimisehene ama oke.
28 Makoni oyose okobona te ni ya, te yayai nibone karo te
awame ya, oko yawi fawa nisibone karo.
29 Te ni ya tokomake ya te wara tonehibonaka, te yayai na
te, te nofahari, Sesowi nonofa tohe karo fara te nima. He
nima me teha me te nofahabone teke,
30 ahabinima ne karo, Kirisito ka yama ahi ni ihi. Hiwa
yokohareka owa narifebonaha, te sawihina ri karo owa ni
ya, owa te narifabone te.

3

Kirisito owatoabone onahara oke.

1 Yama hani ahabakibone ayata ya. Te yayai nabone teke,
e ka Hiti ka me te tohi karo. Haha yama okominaharo
okominamatasine oke te ni ya, te ati katamoribone karo,
tera te kakatomibone karo. Owehene e na yama nawahaba
watakere owa ni ya.
2 Tera te kakatomiyahi yome me ni ya. Tera te kakatom-
ahabone teke, yama hiyara hihiri me ni ya. Tera te
kakatomahabone teke, era wiwisi me ni ya.
3 Teoso ka yokana me e tohake, ha e, Teoso Kanamori ati
nima e ehene na e. Kirisito Sesowi era kasomatehimona e
ati nineke. E ati e rineke ahi: "Teoso era nofaka, e sowiri
ataro kote wisi ni karo", e ati rineke.
4 Afa me amosamone me ati na me awineke Teoso ni ya.
Owati e nene ama oke ahi, "Ha owa otamina oke Teoso ni
ya. Amosi mati oha oke", onehene ama oke.
5 Oko amo ni 8 ni ya oko sowi atari kote okobi me wisi
nemetemoneke. Ihayeo me ka owa ama oke, oko ete ino
Bisami tohaha owa. Soteo yokanamari ama oke, ota one
me ihi owehene fiya kana owa. Fariseo ohahamaro ama
oke, fare Mowisei atimata nima owehene na owa.
6 Teoso yama hinofa hiri onahabone aati ohahamaro
ama oke. Makoni owati ihi Sesowi nonofa me me tete
tohahamaroke, Teoso yama hinofamone hiri ona owa. Fare
Mowisei atimata nafi nima owehene na tohahamaro ama
oke.

7 Haha yama hiri onaha Teoso nofehimona onahamaro
oke. Faya Kirisito owatowahamaro ama oke. Faya yama
hiri onaha onofamaramaro ama oke.
8 Oko Hiti Kirisito Sesowi wato owaharihabone onahara
oke waha. Yama baraba onofa okere. Yama bara koro
owitiamaro ama oke, Kirisito ya ota famibone karo,
9 Kirisito ka oha obone karo. Mowisei ati nima owehene
namarabone onahara oke, otaminibone karo Teoso ni ya.
Teoso ni ya otaminahabone onahara oke, Kirisito ati onofa
owa. Owehene amara ya otaminahabone onahara oke
Teoso ni ya. Teoso ehene otaminahabone onahara oke,
Kirisito ati onofa owa.
10 Kirisito owatoabone onahara oke. Kirisito kiti saw-
ihibona onahara oke owa ni ya, yati namahari. Kirisito
yama nawaha hiri namata ka yama nawaha hiri obisabone
onahara oke. Ahabimatamona nima oko ahabi nabone
onahara oke,
11 yati onamatasahabone ona owa.

Owehene nima te ehene nabone teke.

12 Afa yama nafi hiri orara oke mata. Hawa oha okere
mata. Kakana me ka owa nima one oke. Oko kana ni
kitake, kobo onahabone owa, Teoso owa kakawabona karo.
Makoni Kirisito Sesowi owa ha nemari ama oke.
13 Kana ona kobo onahamone owati watakere mata.
Onowati owawamarara oke, yama hawa toha wati owa-
hamara owa. Oko kana ni kitake, kobo onahabone owa.
14 Oko kana ni kitake, Teoso owa kakawebona owa neme
ka yama ya. Makoni owa ha nemari ama oke Kirisito Sesowi
ya.
15 E horawaha haha yama okomina nima e ati boti nabone
eke. Yama okomina nima te ati boti ri ya Teoso yama
kamineba awaka te ni ya bisa, yama wato forima te nabone
te.
16 Yama tamaha e watoha eke hibati ya. Fara yama e
watoha nima e ehene nabone eke, e wete namara e e nowati
ya.
17 Ota one mati, owehene nima te ehene nabone teke.
Owehene nima me ihi na me ihi ya te ehene tabahabone
teke. Fara yama okominaha te ni ya afa nima me ihi te me
amake. Afa me ihi te awahabone teke.
18 Kirisito awa ya ahabe ehene me nofara me ta me
tamake. Me kamini otamaro ama oke te ni ya hibati ya.
Ohi ona me okominatasine oke. Makoni owati amake, me
ihi amosa me okomina ona owa.
19 Me one Kirisito nofara Teoso mera nahabihibonaka.
Fara me aboni me ka teoso amake. Me ihi hiyara me
kokoma nene me kokoma kere. Me kokoma ra me ihi hiyara
amosamone me ati ke. Bofe ka yama nofi me oharite me
amake.

20 Ha e ta neme ka me e amake. Neme ya era Kakasoma
kamebonaka, e ka Hiti Sesowi Kirisito. Noki ni e nofare e
noki naka.
21 Kame ya e tohawabone eke ehene. E abono kitara
tonihawahebonaka kiti ya, fare abono nima e abono nawa-
habone e, amosabonehe kasiro ya. Fare kiti ehene yama
nafi yoyose tohawehibonaka.

4

Te yayai ni fara tohahabone teke.

1 Makoni e ka Hiti nofi te fawa rabone teke, ota one mati.
Yama okomina te hiri nabone teke, e ka Hiti nofi te fawa
rabone te. Tera wati owaha oke. Te ehene yayai oke. Te
ehene Teoso owa kakawebonaka.
2 Efotia ya Sitiki te famaha tera aate one oke kasiro ya,
fainama te ati kafamabone te, e ka Hiti ka me te tohaha te.
3 Ha tiwa e fafama yokana tihaha tiwa aate, one oke,
afa me tinarifabone tiwa. Afa owa me kasomaro me
amake, hiyara amosa okomina owa, me one ya ota taba ota.
Keremeti toha nerika. Me ini kawanineke Teoso ka yama
hani ya, me wini ya wini tababona ka yama hani fara yama
tohaha ya.
4 Te yayai ni fara tohahabone teke, e ka Hiti ka me te tohi
karo. Yama okominamatasa okibone. Te yayai nahi.
5 Te yahahabone teke me nafi ni ya. E ka Hiti kamakabote
nebonaka.
6 Te kokoriri rabone teke. Yama nawaha te hiri na Teoso
te ha nabone teke, te aate nebonaha. "Teoso faya amake",
te ati, nabone teke he ni ya.
7 Teoso ati ehene te kokoriri niba watamaraboneke te
ati boti ya, Kirisito Sesowi ka me te. Yama Teoso hiri
hina amosate amake, Teoso e kokoriri ni fawa ni ka yama.
Amosake kasiro ya. Watohinakere, amosaro.
8 Ota one mati, yama hani ahabakibone ayata ya. Yama
amosa nafi te wati nawahabone teke, yama me hikahi-
yararo, e naro ahi: yama keye amara toha, yama amosa-
mone me hina toha, yama hiyara amara toha, yama bise
kihara toha, yama me nafi hinofa toha, yama taminamone
me hina toha naro.
9 Fara owati nima te ehene nabone teke. Fara yama ya
tera okanawana te ehene e nabone teke. Fara owehene
nima te ehene nabone teke. Te ehene e ni ya Teoso e
kokoriri ni fawa nihi te ya tabehibonaka.

Te ehene amosa teke, owa te kasoma te.

10 Yayai onahara oke e ka Hiti ni ya, owa te wati
nawahami karo tasa, owa te kakawatasaha te yinero ya.

Tera owato oke, owa wati nawahi te fawa ra te. Owa ni
ya efe yinero te ta nebona yinero me kakiaba me watarani
me awineke baha.
11 Yama onofa hasi na ihi owati amakere. Teoso owa
kanawanehimari amaka, owati boti yawarabone owa fara
yama tohaha ya. Yama okiha owati boti amosabone oke.
Yama okihari ya owati boti amosa nabone oke.
12 Yama one ya ohonarihi, yama one ya ohona, ote ama
oke. Owatowahamaro ama oke, owati boti amosabone owa
fara yama tohaha ya, owakara, ofimi, ohona, ohonarihi, oni
ya.
13 Yama owa kasawarihaba wataterabone ke, Teoso oko
kitibone ta ne karo.
14 Te ehene amosa na teke, owa te kasoma te, yama
nawaha hiri ona owa.
15 Te ehenero te watoke, Firibo ka me te, e naro ahi:
hiyara amosa te nofibaha Masetonia* ya yana ona te
ohariaro teke, yinero te ta na te. Kirisito ka me one owa
me kasomaraharo me amake.
16 Tesaronika ya osawia owa kakawi te tama naro te
amake yinero ya.
17 Yinero amare onofa oke. Ha ta onofa oke haro, te ehene
amosa nafimisibone karo, te ehene manakone nafi nibone
karo.
18 Oko honi fiya tonake mata ya. Yama te ta na wara
onahara oke Ebafirotito ni ya. Te ehene yama hasi naba
watamakere owa ni ya. Te ehene amosake Teoso ni ya.
Teoso ni ya yama te ta na amosake. Yama te ta na e nineke,
bani me nima, me me ta hina mati Teoso ni ya, me me
hiyoka mati, me mahi amosa mati.
19 Fara yama te nofa oko Teoso ta nebonaka te ni ya,
Kirisito Sesowi ka me te tohi karo. Yama tamaha kihaka,
amosaro kasiro ya.
20 Faya amake. E ka abi Teoso me kahiyaraboneke me nafi
fara yama tohaha ya, fara yama tohanawi naro. Ame.

Te nafi onofa oke.

21 Me nafi onofa owati te kaminabone teke me ni ya,
Kirisito Sesowi ka mati. Sesowi nonofa owa ya me tabaha
tera me nofahamone me ati narake.
22 Sesa ka yobe ka Sesowi nonofa tera me nofahamone me
ati narake, Teoso ka me nafi toha na mati.
23 E ka Hiti Sesowi Kirisito yahebonaka te ati boti ya.

---

* **4:15** 4.15 Firibo Masetonia ka sitatimetemoneke.

Koroso
Baoro ka yama hanimetemone amake, Koroso ka me ka yama hanibonehe.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke. Kirisito Sesowi ka yoyose ama oke, Teoso
ati ehene. Sesowi nonofa Timotio tohe ota famake.
2 Te ka yama hanibone amake, Koroso ka Kirisito nonofa
me te, ota one me te, Teoso ka me te, Kirisito nofi te fawa
ra te. E ka abi Teoso yahehibonaka te ni ya. Tera kakatoma
nebonaka.

Tera ora ni ota fawa kere.

3-4 Te tamine ota mitaha, "Teoso faya amake", ota ati nofa
ota amake, e ka Hiti Sesowi Kirisito bati ni ya, tera ota
ora na ota. Te tamine ota mita otake, Kirisito Sesowi ati
te nofahamone te. Te tamine ota mita na otake, Teoso ka
me nafi te nofahamone te.
5 Afa te hiri nineke, yama te noki ni karo, Teoso tera
kakawabona ka yama, neme ya. Afa yama tamine te mitate
te amake, hiyara amosa te mitaha te, ati keye toharari.
6 Efe Teoso ati yati te mita me one himita hine awaka,
tabora nafi ka mati. Me tamake, Teoso ati me nofawa mati.
Teoso yama hinofa me hiri nawahineke waha. Afa me hiri
hina te hiri, tehamone te amake, Teoso ati te mitaha te,
Teoso wato yokana te tohawaha te, yahahari. Afa te hiri
nasa namone teke.
7 Ebafara Teoso ati kaminatehimonaka te ni ya. Ota
fafama amaka, onofari, Teoso nanarifa tohahari fara owa
nima. Oyosehi Kirisito narifi fawa teremonaka.
8 Te tamine kamina nerika ota ni ya, te abe nofahamone
te, Teoso Kanamori ehene.
9 Makoni te tamine ota mita tera ora ni ota yana tona tera
ora ni ota fawa kere. Teoso ota aate nineke, Teoso yama
hinofa wato yokana te tohahabone te, yama te watoha te,
Teoso ka yama te wato na te.
10 Tera ota ora nineke, fare e ka Hiti ati nima te ehene
nabone te, te ehene nafi amosabone te he ni ya. Yama
amosa yoro tokana te hiri nabone ota ati na otake, Teoso
wato te nafimisa te.
11 Tera ota ora nineke, te kiti nafihabone te, Teoso kiti
ehene, amosari. Yama nawaha te kasawarihabone ota ati
nineke, te kiti fawa ra te.
12 Te yayai nabone ota ati nineke, "Abi faya amake", te ati
na te. Tera kakawatehibona ati nareka, hinaka me te tohi

karo. Te sawitehabone ati nareka taboro ya, yama oye ka tabora.
13 Yama soki hiti ka me baikani ya era yabahareka, era kasomari, biti ka me baikani ya era nasawimahari, biti nofahari. Biti e ka Hiti amaka waha.
14 Biti e manakone nahabihimatamonaka, e ka yama hiyara Teoso wati nawahamarabona karo.

Yama Teoso hiri hina nafi hiti amaka, biti.

15 Teoso e awatere amaka. Biti hinamoareka e ni ya. Taiti tohehi yama Teoso hiri hina nafi hiti amaka, biti.
16 Efe yama nafi hiri nematamonaka, neme ka yama toha, bofe ka yama toha naro, Teoso ati ehene. Yama e awaha toha, yama e awara toha nineke. Hinamati me nafi hiri, nematamonaka, me kita mati, yama me yoseha mati. Yama nafi hiri nematamonaka, hinaka yamabonehe.
17 Yama watari ya nehimatamonaka. Yama nafi sawike, ehene.
18 Hinaka me ka Hiti amaka. Hinaka me e nineke, e abono nima, e tati nima nari. Hinaka me kanawanemetemoneke ehene, e yati namatehaba kanawanahari. Makoni yama nafi yoyose amaka.
19 Fare Teoso nima nareka, fare Teoso ati ehene.
20 Teoso hinaka yama nafi ya tabamebona ati nematamonaka, neme ka yama toha, bofe ka yama toha naro. Makoni biti ta nematamonaka, ahabebonaha awa ya, mera kakomarabona karo, biti ahabe emene ehene.

Teoso ya te tabawahake.

21 Hibati ya te tohaba nemete teke Teoso ni ya. Teoso te nofaremete teke te ati boti ya, yama hiyara te hiri ni karo.
22 Manakobisa Kirisito ati te nofa te tohaba namakere. Teoso ya te tabawahake waha, ati ehene. Kirisito yosekimatamonaka, e ka owa tohehibonaha, ahabebonaha, Teoso ya te tabibone karo. Teoso tera namotehibona ati nareka fare he nokosi ya, tera ta nari he ni ya, te bisene watara te, te ehene hiyara hora kanahaba watara te.
23 Teoso ati ehene te kakehabone teke te sawihabone te he ni ya, ati nofi te fawa re ya, te kitaha te. Ati ehene te kakehabone teke te sawihabone te he ni ya, yama noki ni te fawa ri ya, hikaminaharo hiyara amosa ya. Afa hiyara amosa te mitatemone teke, kamini hawa tohaharo tabora nafi ya. Afa hiyara amosa kakamina ama oke bisa, Teoso onarifa owa.

Kirisito ota kamininekе me nafi ni ya.

24 Yama nawaha hiri okene yayai one oke, tera onarifa owa. Kirisito ahabematamonaka, era narifebonaha. Fare

nima one oke. Yama nawaha hiri one oke, hinaka me
onarifabone owa.
25 Teoso ati kakaminabona owa tonihemari amaka, tera
onarifahabone owa, Kirisito ka me te. Teoso ati nafi
okominahabone Teoso ati nemari amaka te ni ya.
26 Efe Teoso ati me watoremetemoneke, hibati ka mati,
kamini yokana Teoso hihari karo mata. Ati nafi kaminawa-
hareka waha hinaka me ni ya.
27 Hiyara amosa kamine ati amosabote amaka. Soteo me
amara mera kasomebona ati nareka. Kirisito winawahaka
te ati boti ya, soteo me amara me te. Makoni Teoso te noki
nineke, tera kakawebonaha yama amosi mati tohaha ya.
28 Kirisito ota kamininеke me narabi ota nima na ota, me
nafi, me kanawani forima ota na ota. Me horawahabone
ota ati na otake, me naho ya Teoso nokosi ya, Kirisito ya me
tabi karo.
29 Makoni yama ahi ni fawa okere, yama ahi ni okita owa.
Kirisito kitehi oko kitibone ta naka.

2

1 Owa te awatera owa te watohabone onahara oke, oko
yama ahi ni kita owa, tera onarifibone karo, Raotiseya ka
me toha na mati. Me one toha, ke owa me awatera mati.
2 Tera yayai onihabone onahara oke te ati boti ya. Te abe
nofahabone onahara oke, e oharia nima te na te. Yama wato
yokana te tohahabone onahara oke, Kirisito te watohabone
te, me hiwatorehimata hibati ya. Hibati ya Teoso Kirisito
yosekibona ati ne me hiwatorehimatamonaka mata.
3 Kirisito e wato ya yama nafi e watohabone eke.
4 Owati e na tera me keyeharabone onahara oke, me ati
amosa nama na mati.
5 Te ya otabara oko kanamori te ya tabake, tera onofi
karo. Yayai onara oke, te tamine omita owa, te oharia te
abe katabamone te, Kirisito ati nofi te fawa rihi namone te.

Kirisito ati tokatabi te fawa rabone teke.

6 E ka Hiti Kirisito Sesowi ati te mite ati te nofatehimon-
aka. Ati tokatabi te fawa rihi nebonaka, fare ati nima te
ehene na te.
7 Kirisito ya te tabi yokana tohahabone teke, fara yama
tohaha ya, Kirisito wato te nafimisaha te, tera me kanawani-
baha me ati nofi te nafimisaha te. "Teoso faya amake", te
ati nifakohabone teke.
8 Tera me keyehariyahi, tera me kanawanabone me ati na
mati, yama hinita ya. Me ka iti me ati me kamininеke, bofe
ka yama me kamina mati, Kirisito ka yama amararo.
9 Kirisito bofe ka yama nima re fare Teoso nima te amaka.

10 Yama hiti me nafi yoyose amaka. Te tamini yokana tohake, he ya te tabi karo.
11 Kirisito ati te nofawaha te ati boti hiyara Kirisito nahabihita amaka, soteo me sowiri atari kote wisi nakosi nima, te sowiri ataro kote wisi ra te.
12 Te batisa na te ahabete teke, he ya te taba te kamoha te. He ya te taba te yati namake, Teoso kitehimona te ati ni karo, Teoso hiri hinamemata.
13 Yama hiyara te hihiri tohaha Mowisei ati te kiharihi na makoni e abowi nima te nemete teke. Teoso tera hiri namehita amaka, Kirisito ya te tabaha te. E ka yama hiyara nafi Teoso fawa nihimari amaka, wati hiwahamarabonehe.
14 E ka yama hiyara babeo kaminemeteke, e ahababone ati naro. Afa babeo Teoso wara hikana hinahabihemeteke, ba hikanaro Kirisito ewene ya.
15 Kirisito ahabe ya hinamati me kitaremetemoneke, Teoso ehene. Mera namohimatamonaka me nafi ni ya, mera haha kanahari.
16 Makoni tera me yosehabone me ati na me ati te mitarabone teke, me ati e na mati ahi: "Haha yama te kabariyahi. Haha yama te fawa rihi niyahi. Haha marina ya te sawiyahi. Abariko yati ka ayaka ya te sawi niyahi. Sabato ya yama te ahi rihi niyahi", me ati te me amake.
17 Afa yama Mowisei kamine Kirisito ka yamatebani kaminemataka.
18 Te ehene amosaramone me ati na me ati te mitariyahi. Tera te nafimihabone me ati te me amake, yama te awibone karo, Teoso ka yama. Me ati tamaha Teoso nanarifa me me awahamone me ati na afa Teoso nanarifa me te nofahabone me ati te me amake. Yama hinita me wati nawaha, "Ha owa ta otamina oke", me ati te me amake, Teoso ati amare me nakia mati.
19 Kirisito me nofamara e abono nima me te me amake, wanamaraharo e tati ya. E abono amosaboneke, wanaharo e tati ya, e kowisari ehene. E tati nima Kirisito te amaka, era yosehari. Kirisito abono nima e teha e amake, Teoso ka me e. Kirisito era yose ka Kirisito wato e nafimisate e amake, Teoso ati ehene.

Tera me yosemarabone teke.

20 Kirisito ati te nofawaha bofe ka yama tera yosi fawa kere. Himataba bofe ka yama tera yosematasahabone te ati nineri?
21 "Haha yama te tama kariyahi", me ati te me amake, bofe ka mati. "Haha te kabarihi niyahi. Haha te boyo rihi niyahi", me ati te me amake.

22 Me ati e na fara me ati me kaminineke, Teoso ati amare me kamina mati, tera me kanawana mati. E tafa e tefe ahabate amake. Makoni me ati te mitarabone teke.
23 Me ati nima e ehene ni ya hine ya yama wawato me awi ya e awi tohahaba e amake, yama e watora e. Yama wawato me awi e tohahaba e amake, yama nawaha e hiri naro fara e ati ihi, e amosabone e Teoso ni ya. Era e nafimihaba e amake. Yama hiyara e karimaba e amake e abono ya fara e ehene. Yama wawato me awi e tohaha Teoso yama hinofa e hiri namone e ati na e ati boti hiyara yama hinofa hiri ni e fawa raba e amake.

3

1 Teoso Kirisito hiri name tera hiri nama naka, Kirisito ya te tabaha te. Makoni neme ka yama te nofahabone teke, Kirisito itari karo, Teoso ka kanihina ka ya.
2 Bofe ka yama te nofarabone teke, neme ka yama te nofaha te.
3 Kirisito te nofawaha te ahabete teke. Te yati namake, Kirisito ya te tabaha te, Teoso hiri hinamari. Te yati nami awihinakere mata.
4 Kirisito kame ya te yati nami awi yokana tohatehabone teke, yati name ehene. Taminabote me te tohahabone teke fahi, he ya te tabaha te.

Yama hiyara te hiri namarabone teke.

5 Makoni te ati boti ka yama hiyara te nahabihabone teke, bofe ka yama tohaharo. Tika yibote amara ahi tirahabone tike. Noko tiniharihi tinahaboneke. Yama hiyara tabiyo tiwarabone tike. Me one ka yama aawawa tirahabone tike. E ehene e ni ya me ihi nima e ehene nabone eke, yama kanamori me nofaha mati.
6 Me one Teoso yama hinofa me hiri ra me ihi e nineke ahi. Makoni Teoso mera nahabihibonaka.
7 Hibati ka te ehene e nemete teke, me ihi nima, yama hiyara te hiri na te.
8 Yama hiyara te hiri namarabone teke, e naro ahi: te hamariyahi. Katoma te hiri riyahi. Yama hiyara hiri ni te nofariyahi. Hiyara te kaminarabone teke. Yama habosia te kaminarihi nabone teke.
9-10 Keye te hiri rabone teke te ka one me ni ya. Te ati boti yati tohawake, Teoso ati ehene. Hibati ka te ehene te hiri namariyahi, hibati ka te ati boti ka yama hiyararo. Hibati ka te ati boti makari nima te amake te sota tonaharo. Te ati boti yati te akawaha teke. Teoso te watowahake. Teoso nima te nawahakibone.
11 Kirisito ka me abe nofate me amake, me nafi. Keresia ka me toha, soteo me toha, bara me toha, yawa toharawa,

yama aahi me toha, yama aahi me amara me toha, na fara me e tohineke Kirisito ka me e tohaha e, Kirisito ya e tabaha e, e nafi.

12 Teoso tera kakatikemata amaka, hinaka mebone me te. Tera nofaka. Makoni me one te aawawa nabone teke. Te yahahabone teke. Te amosamone te ati rabone teke fara me te. Te hamarabone teke. Te yawakabote rabone teke me ni ya.

13 Me ihi hiyara me te noki nabone teke, me ihi te wati nawahamara te. E ka Hiti te ehene wati nawahamakara. Makoni ehene nima te ehene nabone teke.

14 Te abe nofahi. Ha ita amosake haro. Te ehene e ni ya te amosi yokana tohahabone teke. Te abe nofi ya e oharia nima te nabone teke.

15 Te one me mono ni te wati karabone teke, Kirisito ati ehene. Tera ha nemari amaka, te ohariabone te, te abe mono ra te. "Teoso faya amake", te ati nabone teke.

16 Kirisito ati wato yokana te tohahabone teke. Yama te watohi, te abe kanawana te Kirisito ati ya. Te one yama hiyara me hiri na, "Te ehene e rabone teke", te ati nabone teke me ni ya. Teoso tahi yoro tokane te hiri nahi te one me ni ya, Teoso te kahiyara te. Te ayakabone teke Teoso ni ya, te ati boti ya, "Teoso faya amake", te ati na te.

17 Fara yama te hiri na e ka Hiti Sesowi te wati nawahabone teke. Fara yama te kamina Sesowi te wati nawahabone teke, "Teoso faya amake", te ati na te e ka abi ni ya, Sesowi ino te hiri na te.

Te fanaha tera oyose oke.

18 Fanawi te ka yibote me ati te tokatabahi. Te ehene e na amosaboneke, e ka Hiti ka me te.

19 Makiti te ka yibote te nofahi. Yama hiyara ya te hiri karawariyahi.

20 Matehe fara abi ya ami me famaha me ati nafi nima te ehene nabone teke. Te ehene e na amosaboneke, e ka Hiti ka me te.

21 Makiti te ka matehe hora ni te nafirabone teke. Me kokoriri riyahi te ehene.

22 Yama aahi tihaha fare tika hiti ati nafi nima tiwehene nabone tike. Tiwati e rabone tike ahi: "Oko hiti owa awahi ati okatabehibonaka, owa nofehibonaha", tirahabone tike. Tika hiti tikeyerabone tike, e ka Hiti ehene.

23 Yama nafi hiri tina tika hiti tikeyerabone tike. Tiwati boti e nabone tike ahi: "E ka Hiti onarifa oke. E amara onarifine oke", tinahabone tike.

24 E ka Hiti Kirisito tinarifine tike. Efe tiwa kakawatehibonaka yama toyabo ya. Afa tiwatowahine tike.

25 Me ihi hiyara me ka yama hiyara manakone Teoso
nahabihibonaka, me nafi. Me hasi naba me wataraba me
amake.

4

1 Yama aahi me tikiha me kakatomi yokana tihahabone
tike, me ka hiti tihaha tiwa. Yama tiwato tike haro: tika
Hiti na naka, winahari neme ya.

Teoso ha ni te fawa rabone teke.

2 Teoso ha ni te fawa rabone teke. Te ati katamoriyahi,
"Teoso faya amake", te ati na te.
3 Otara te ora, nabone teke, Teoso yama howa toni yofi
kabona karo, Kirisito tamine ota kaminibone ka yama,
Kirisito tamine me hiwatorehimata hibati ya. Efe Kirisito
tamine kamini ehene ofoya oke.
4 Namo yokana ohehibona onareka me ni ya, Teoso yama
hinofa hiri obone karo.
5 Yama te hiri naba te kakatomiyahi, Teoso ka me amara
me ni ya. Yama te siba nahi, yama amosa te hiri naba te.
6 Me te hiyara te yahahabone teke, te atibone te watohab-
one te, tera me aate ni ya, me ati e na mati ahi, "Himataba
Sesowi tinofine tiri?" me ati na mati.

Owa ni ya me sawiha tera me nofahamone me ati narake.

7-8 Sesowi nonofa Tikiko tohe oyosehara oke te ni ya,
ehene e nebonaha ahi: otamine nafi kamina, te ati boti
yayai ni, nebona onahari. E ka owa amaka, onofari. Owa
narifi fawa nofare amaka. Owa ya fame e ka Hiti narifi nofe
amaka.
9 Sesowi nonofa Onesimo tohehi ya famahareka. Onofa,
oka. Kirisito nofi fawa kara. Te ka owa amaka. Ota tamine
nafi me kaminaboneke te ni ya.
10 Arisitako tera nofemona ati nareka, ota te na ota, kateya
ya. Mako tera nofa nemona ati nareka, Banabe batise
biti. Okominareka hibati ya, te kakatomehibona onahari,
tokome ya te ni ya.
11 Sesowi Sosito tohahi tera nofa nemona ati nareka. Fara
me amake, soteo mati, owa ya me tabaha mati, Teoso ka
towisawa ka yama ota ahi na ota. Owa me yayai niharake.
12 Ebafara Kirisito Sesowi nanarifa tohe tera nofa nemona
ati nareka. Te ka owa amaka. Tera ora ni fawa kara, te
wahihabone te, fare Teoso yama hinofa wato yokana te
tohaha te.
13 Okomina okobona te ni ya. Tera ora ni nafihareka
kasiro ya. Raotiseya ka me toha, Erabori ka me toha, na
mera ora nofe amaka.

14 Metiko Roka onofe Tema ya famehi tera me nofamone
me ati, narake.
15 Raotiseya ka Sesowi nonofa me onofa owati te kam-
inabone teke me ni ya, Nifa toha na ni ya, Kirisito ka me
toha na me ni ya, hinaka yobe ka heoniao ka mati.
16 Oko yama hani ati yabi te hawa tohi ya Raotiseya ka ati
me hiyaba hinahaboneke, Kirisito ka mati. Raotiseya ka me
ka yama hanibone rawi okana ati te yaba nabone teke.
17 Owati te kaminabone teke Akibo ni ya, e naro ahi: "E ka
Hiti tiwa yosehi yama hikamina hiri tinahabone tike, hinaka
yama ahi tina tiwa", te ati nabone teke.
18 Ha owa Baoro oha yama hani rawi oke waha, fara oyehe
ya, tera onofamone ona owa. Owa ya te ati katamoriyahi,
ofoya owa. Teoso yahehibonaka te ni ya.

1 Tesaronika
Baoro ka yama hanimetemone amake, Tesaronika ka me ka yama hanibonehe, taiti.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Ha owa Baoro ama oke. Sira, Timotio ota na yama hani ota rawi nineke, te ka yama hanibonehe, Tesaronika ka Sesowi nonofa me te. E ka abi Teoso ya e ka Hiti Sesowi Kirisito me fama me ya te tabake. Tera ota ha kana otake, Teoso yahabona karo te ni ya. Teoso tera kakatomehibonaka.

Teoso ati te nofawaha te tamine me mitahamoneke, tabora one ka mati.

2 "Faya amake Teoso", ota ati nofa ota amake, Teoso ota ha na ota, ota ati fawa ra ota, te ehene amosa ota wati nawaha ota, te nafi.

3 E ka abi Teoso ota ha na te ehenero ota kamini nofa ota amake, e ka Hiti Sesowi Kirisito ati te nofaha te, Sesowi te nofi ka yama te ahi na te, Sesowi noki ni te fawa ra te.

4 Ota ka one me te amake, Sesowi nonofa me te, Teoso tera nofehi te. Yama ota watoke haro, Teoso tera kakatikamata ka yama, hinaka mebone me te.

5 Hiyara amosa ya tera ota kanawana ota ati oharirahoro otake. Teoso Kanamori sawi kita neri amaka ota ni ya. Makoni Teoso tera kakatike ka yama ota watoneke. Hiyara amosa ota kamina ota watoharo otake, keye amararo. Te ni ya ota sawiha ota ehene amosa te awaharo te amake, tera narifi ota nofaha ota, hiyara amosa wato yokana te tohahabone te.

6 Ha te ota ehene nima te ehene, e ka Hiti ehene nima te ehene, naro te amake.

Sesowi tamine te mite ati te nofehiri amaka. Yama nawaha nafiha nakene te ni ya. Te yayai naro te amake, Teoso Kanamori ehene. Makoni Teoso tera kakatike ka yama ota wato nineke.

7 Faya te ehene ya me ihi tohawaharoke, Sesowi nonofa me nafi, Masetonia ya Akaya famaha ya me wina mati.

8 Teoso ati te nofawaha te tamine me mitahamoneke, Masetonia ya Akaya famaha ka mati. E ka Hiti ati toka kanikima nemonaka fara tabora nafi nima, te tamine me miti karo. Te tamine ota kaminaba te tamine kamini hasi naba watamara awineke te tamine miti me nafi hawa toi karo.

9 E tamine me wati nawahi nofahamone me amake, Teoso
ati ota kamini ka ota ati te nofahamone me ati na mati.
Makoni te tamine ota kamini nafirabone otake mata, te
kamini me hawa tohi karo. Teoso yati hiri ni tohaha me
te nofamateramone me ati nofahamone me amake. Ha ita
Teoso yokana tohehi yati ne te nofawahatehamone tera me
wati nawahi nofahamone me amake.
10 Tera me wati nawahi nofahamone te amake, Teoso biti
Sesowi te noki namone te, kamatehibana neme ya. Efe
Teoso yati hinihamematamonaka. Era kasomatebonaka, e
ka yama hiyara manakone watateraborne e.

2

Ota ehenero te watoke.

1 Sesowi nonofa mati yama te watoke haro: ota sawiha te
taboro ya hine ya ota sawiraro otake.
2 Ota kobo nibone ya Tesaronika ya ota taminero te
watoke. Firibo ka otara me kako, otara me hora, naro
ota amake, me ati hiyara me hiri na mati. Otara me
kakokene toki ota nakomeraro ota amake Tesaronika ya,
hiyara amosa ota kaminabone ota te ni ya. Te ni ya ota
kakeha te ka one otara me kakokene e ka Teoso ota kitibone
ta neri amaka, me ota nakomerabone ota, hiyara amosa ota
kaminibonemakoni te ni ya.
3 Yama hiyara amara ya tera ota kanawanaharo otake,
Teoso ati tamine amose ya tera ota kanawana ota. Tera ota
keyeharaharo otake. Ota ati boti amosaro ota amake, tera
ota kanawana ota.
4 Hiyara amosa ota kamina ota ati Teoso nofehibona ota
ati te ota amake, ohariari. Me one ota ati nofi ya me hinofa,
me hinofari ya me hinofarihi, hinahaboneke. Teoso ati
ehene amaka, hiyara amosa ota kamini karo. Teoso ota ati
boti watoka. Ota ati boti amosi ya Teoso hiwato, ota ati boti
hiyari ya Teoso hiwato, hinahaboneke.
5 Teoso ati ota kamina tera ota keyeharaharo ota amake, te
ehene amosamone ota ati nama na ota atiba watara ota. Te
ka yinero ota nofarihi naro ota amake, Teoso ati ota kamina
ota. Ota ehene Teoso watoka.
6 Te ati amosa yana ni tabiyo ota awararo ota amake, otara
te kahiyara te. Me one ati amosa tabiyo ota awarihi, te ota
amake.
7 Ota ka yamabone ota aate rihi naro ota amake bisa te
ni ya, Kirisito ka yoyose me ota tohakene. Tera aate ni ota
nofemenehe, tera ota aate nenero otake ota ka yamabone
ya. Ota sawiha te taboro ya ota yahaharo ota amake.
Hinamatewe mati hinofe mati yoari ya hinafawehi nofi
nima tera nofi ota naro ota amake.

8 Hiyara amosa kamini ota ohariraharo ota amake. Tera
ota nofi kiti ka fara yama nafi tohinima na ya tera ota hiri
kanaharo ota amake. Tera ota nofaharo ota amake kasiro
ya.
9 Ota ehenero te watoke haro. Te taboro ya ota sawiha
hiyara amosa ota kamina ota ka yama ahi ni nafiharo otake.
Yama wa toni ya yama ota ahi, yama soki ya yama ota ahi,
na tohaharo ota amake, te ka yama ota nikarihi, te ka yinero
ota nikarihi, nibone karo, ota tefe manakonebonehe.
10 Hine ya yama Teoso hinofa ota hiri nabone ota ati naro
otake. Ota ehene amosaro otake Sesowi te nofawaha te ni
ya. Ota ehene hora kanahaba watararoke. Ota ehene te
wato, ota ehene Teoso wato, naka bisa.
11 Inamatewe bati hinofe nofi nima tera nofi ota naro ota
amake.
12 Sesowi nofi te fawa rabone ota ati naro otake. Yama
hiyara te hiri rihi nabone ota ati naro otake, te ehene
amosibone karo Teoso ni ya. Efe tera ha naka, hinaka
towisawa ya te tabatehabone te. Faya amosabote yokana
me te tohatehaba te amake, Teoso amose karo mata ya.

Yama nawaha te hiri naro teke, te one tera me kakoa te.

13 Teoso ha ni ota fawa nofara ota amake, "Faya amake",
ota ati na ota, te ehene. Teoso ati ota kamina ota ati te mita e
ati amaramone te ati naro te amake. Teoso ati yokanamona
te ati naro te amake. Keye amakere. Teoso ati yokana
amaka, ota kaminari, te nofawahari. Teoso ati te nofaha
Teoso tera namosaka.
14 Soteya ka Teoso ka Sesowi Kirisito ya me tabaha me
nima te naro te amake, yama nawaha te hiri na te, te one
tera me kakoa te. Yama nawaha me hiri namaro me amake,
soteo me me hikakoa mati, fara me one, Sesowi ati nonofa
me amara mati.
15 Soteo e ka Hiti Sesowi me nabowa, Teoso ati kakamina
me me waka, nemetemoneke. Otara me kako, namaro me
amake. Me ihi hiyara me ihi Teoso nofatere amaka. E nafi
kakako me amake, soteo mati.
16 Sesowi tamine ota kaminabone ota ati namaro otake,
soteo me amara me ni ya, Teoso mera kasomabona karo.
Soteo otara me kayawamaro me amake, ota toki me nofara
mati soteo me amara me ni ya. Me ihi hiyatera me amake
mata ya, me ihi e na fawa ra mati. Makoni me ihi manakone
Teoso nahabiwaka waha.

Tera yaka onahabone onahara oke.

17 Ota tamine ota kaminawahabone otake. Ota ehene
amara ota tohaba na ota ati boti ya te tohaba raro te
amake. Tera ota wati nawahakene, tera ota wati nawaha

naro ota amake. Tera ota awinima na ota tokomabone ota ati hiyawarima nofa ota amake, tera ota awinima na ota.
18 Tera ota yaka nabone ota ati na otake. Ha owa Baoro oha tera yaka onahabone ona owati hiyawarima na Satanaisi otara kayawi fare tohi nofe amaka.
19 Tera yaka onahabone onofa ama oke, te ehene amosa owa yayai ni karo. E ka Hiti Sesowi kame ya tera ota kahiyaratehabone otake, te ka yama amosa ihi. Ota ehene amosamone Teoso ati tehibonaka, te ehene amosa ihi. Ota yayai te ota amake, te ka yama amosa ihi.
20 Keye amakere. Te ehene amosi ka ota tamina ota yayai nabisa otake.

3

Te tamine omitara oke.
1 Tera wati nawahi ota fawa ri ka ota teme namataro otake Atena ya, ota fami.
2 Ota ka owa Sesowi nonofa Timotio tohahi ota toyoseme tokomeri amake fahi te ni ya. Ota ya tataba amaka, Teoso ka yama ota ahi na ota, hiyara amosa ota kamina ota, Kirisito tamine. Efe ota toyosemeri amaka, tera narifebonaha, Teoso ati ya tera kanawanehibonaha, te kitahabone te, Teoso ati kiti te watohabone te,
3 Teoso ati nofi te fawa ribone karo, tera me kakokene te ati ra te. Yama te watoke haro. Teoso ati ehene amaka, yama nawaha e hiri ni karo, era me kako ka yama.
4 Aya ota sawiro ya te taboro ya, te warabo ota nima naro ota amake, era me kakobone ka yama ota kamina ota. Fara ota ati niroma yama nineke.
5 Te tamine omitamari ka Timotio oyosemaharo oke fahi, Sesowi ka yama te hiri na te ehene awehibonaha, te tamine miti tabiyo owi karo. "Aya yama nafi tera ota kakanawana tohiro nofi te fawa na awineni? Satanaisi tera totomi ni nafi ka te kiti fawa nirani ha?" onaharo ama oke, owati boti ya.
6 Timotio kamahareka waha, te tamine amosa kakamari. Teoso kiti te watosa namone ati nareka. Te abe nofahamone ati, nareka. Otara te wati nawaha te yayai nofahamone Timotio ati nareka. Tera ota awi nima na fara ota nima te namone Timotio ati nareka, otara te awi nima na te.
7 Yama nawaha nakene ota ni ya. Ota yayai na otake te tamine amosa Timotio kaminame karo ota ni ya. Sesowi ka yama te fawa niri ka ota yayai na otake te ehene.
8 E ka Hiti Sesowi ya te tabi yokana tohi ka ota yayai ke waha.
9 "Faya amake Teoso", ota ati nawaha otake kasiro ya, te ehene. Ota yayai ni nafike e ka Teoso nokosi ya, te ehene.

10 Yama wa toni ya yama soki ya Teoso ota aate nofa
ota amake kasiro ya, tera ota yaka nabone ota. Yama te
watomatara ya tera ota kanawanahabone otake, Teoso ati
yati nofi yokana te tohawahabone te.
11 E ka abi Teoso ya e ka Hiti Sesowi famehi me ati
amosabone one oke, tera ota yaka nibone karo.
12 E ka Hiti ati ehene te abe nofi nafimisa, me nafi nofi te
nafimisa, nabone teke. Tera ota nofa fara ota ehene nima
te ehene nabone teke.
13 Manakobisa e ka Hiti Sesowi he nonofa me ya tabehi
kame ya te ka yama hiyara watateraba te amake te ati boti
amosa te, e ka abi Teoso nokosi ya.

4

Te ehene nafi amosahi Teoso ka me te tohaha te.

1 Faya tohakibone, yama hani karo. Tera ota kanawana-
haro ota amake, te ehene amosa ihi Teoso yayai nabona
karo. Yama amosa te hiri nawahamone teke. E ka Hiti
Sesowi ati ehene tera ota hiyaramatasake, te ka yama amosa
nafimisibone karo mata ya.
2 Ota ati e nineke ahi, ota ati te wato karo, tera ota
yoseharo ota, e ka Hiti Sesowi ati ehene.
3 Teoso ati amaka hari: Te ehene nafi amosahi Teoso ka
me te tohaha te. Te ka yibote amara te ahi rabone teke.
4 Tera te ma kanahabone teke, te ehene amosamone me
one ati nabone te, Teoso ka me te tohi karo.
5 Bara Teoso me watora me fanawi ahi ni nofi me oharite
me amake. Te ehene e na watarabone teke.
6 Yama hiyara e na te hiri rabone teke te ka one me ni ya,
Sesowi nonofa mati. Me ihi e na me ihi manakoneba Teoso
ta neba amaka. Afa yama ya tera ota kanawanaharo ota
amake, te narabo ota nima na ota.
7 Teoso ati ehene te ka yibote amara te ahi rabone teke.
Fara yama Teoso hikamina te hiri nabone teke, Teoso ka me
te tohi karo.
8 Haha hiyara ota kamina te nofaramone te ati ni ya, Teoso
ati te nofarabone teke. Ota ati amakere, Teoso ati amaka.
Efe Kanamori ta tehi amaka te ni ya.
9 E abe nonofa ka yama ya tera ota kanawanibana ha ota
yama hani ya? Fare Teoso tera kanawanate amaka, te ka
one me te nofibone karo.
10 Masetonia ka Sesowi nonofa me nafi te nofahamone
teke. Tera ota hiyaramatasabone otake, me nofi te nafimisa-
habone te mata ya.
11 Te yobi ni fara toharabone teke te ka one me tabori ya.
Te ka one me ka yama te hora karahabone teke. Fara te ka

yamabone te ahi nahi. Ota ati e naro ota amake, tera ota
kanawana ota.
12 Fara ota ati nima te ehene ni ya, te ehene amosa Sesowi
nonofa me amara me awi ya te ehene amosamone me ati
naboneke. Yama te ahi nabone teke, fara te tefebonehe, me
one ka yama te kanikaribone karo.

Sesowi me nofaha me ahaba me wamisamatehaba me amake.

13 Tera ota kanawanahabone otake, Sesowi nonofa me
ahaba me tamine te watohabone te, haha Sesowi me kihara
me ati kamoniri nima te ati kamoniri rabone te.
14 Sesowi nima me tehaboneke, me ahaba mati. Sesowi
ahabe, wamisamematamonaka. Sesowi me nofaha me
ahaba me wamisama, tehaba me amake tasa, fare Sesowi
wamisami nima me wamisami naba mati. Manakobisa
Sesowi kame ya he ya me tabateboneke.
15 E ka Hiti ati okominabone oke ahi. E kitasa ni ya e ka
Hiti kame ya e tai toarabone eke, me ahaba me nokosi ya.
16 E ka Hiti kisamatehibonaka mera yosehari, ati kitahari.
Teoso nanarifa me ka towisawa ha ni kita, nebonaka. Teoso
ka hohori ati sai, tehaboneke. Aya Kirisito nonofa me ahaba
me nahomisami tai toatehaba me amake.
17 Manakobisa e kitasa na e tokomisa, tehaba e amake, e
ka Hiti e kobo naba e neme sabi boti ya, me ahaba me ya e
tabahabone e. Faya e sawitehaba e amake fahi e ka Hiti ni
ya yama fara tohaha ya.
18 E ahaba ka yama te watowai ka te abe narifabone teke,
te ati amosa ya, te ati kamoniribone karo.

5

E ka Hiti amo nibona e watoraba e amake.

1 E ka Hiti amo nibona ka yama ya tera ota kanawa-
narabone otake,
2 yama te wato karo hibati ya. Yama boboti kamaba ka
amo ni e watotere amaka. Afa nima yama tehaboneke. E
ka Hiti amo niba e watoraba e amake.
3 E fanawi nabati kome bata hikana nima, me tehaboneke,
Sesowi nonofa me amara mati. Yama nafi amosake e ni
ya, me ati na me ni ya yama hiyara kitaha kakekabote
tehaboneke hibati ya. Me hasi raba me amake fahi.
4 Ha te ta te tohakere yama soki ya. Yama soki ya e tohi ya
yama kakehaba e watorabone eke. Ha te ta yama kakehaba
te watoke. Yama boboti me bata hikana me nima te rabone
teke. Afa yama amo ni tera bata karahaboneke.
5 Yama oye ka me te amake. Yama wehe ka me te amake,
te nafi bisa, yama kakehaba te watoha te. Yama soki ka me
e amakere, ha e.

6 E amo rabone eke! Haha Sesowi me nofara me nima e
rabone eke, me amo na mati. E tonokoabone eke, ha e, e ati
katamoraha e. E kitahabone eke, yama hiyara e nofara e.
7 Yama soki ya me amo, yama soki ya me hano, te me
amake.
8 Ha e ta yama wehe ka me e amake. E kitahabone eke,
yama hiyara e nofara e. Sesowi ati e nofa, e one me e nofa,
nabone eke. Saotato me nima e nabone eke, me baki babari
kana me weyeri na mati, me ahabaribone karo yama mowa
ni ya. Sesowi ati e nofi ya e one me e nofa ni ya Teoso
era kasomebonaka, fara saotato me nima, me ahabara mati.
Teoso era kasomebona e noki nabone eke. Saotato me nima
e nabone eke, me tati bori me weye na mati. Teoso era
kasomebona e noki ni ya era kasomebonaka, fara saotato
me nima, me ahabara mati.
9 Teoso era kakatikamatamona ya hamarebona ati ne-
matamonaka e ni ya. E ka Hiti Sesowi Kirisito ehene ya
Teoso era kasomi nofehimatamonaka, e watamatara e.
10 Sesowi kame ya e kitasa na Sesowi ya e taba, e ahaba
Sesowi ya e taba, nabisaboneke. Sesowi ahabematamonaka,
e tabatibone kari Teoso ati ehene.
11 Teoso ehene amose te wato ka te abe narifabone teke
te ati amosa ya. Yama e na te hiri namoneke hibati ya.

Yama Teoso hinofa te hiri nabone teke, Kirisito ya te tabaha te.

12 Tera ota hiyarabone otake. Aya tera me narifi nofaha,
me te kahiyarahabone teke, Sesowi ati ya tera me kanawana
mati. Teoso ka yama me ahi nofa me amake.
13 Me te kahiyarahabone teke kasiro ya. Me nofi mati te
tohahabone teke, tera me narifi karo. Te abe mono rabone
teke.
14 Ota ati te mitahi. Haha yama me ahi ra me te hora
nabone teke, yama me ahi nabone mati. Haha me kokoma
na me te narifabone teke. Haha me kitara me te narifa,
nabone teke. Me te noki nabone teke, te yawakabote ra te,
me nafi.
15 Tera te kakatomahi. Haha me ihi hiyara te ni ya afa
me ihi nima te ehene rabone teke me ni ya. Te ehene
amosabone teke te ka one me ni ya, me nafi ni ya bisa.
16 Te yayai ni fara tohanawi nabone teke.
17 Teoso hiyari te fawa rihi, nabone teke.
18 "Faya amake Teoso", te ati nabone teke, yama nafi ya.
Te ehene e nabone Teoso ati nareka, Kirisito Sesowi ya te
tabaha te.
19-20 Teoso Kanamori oyene te nawiriyahi. Te ka owa
Teoso ati wasihimona ati ne ati te hora kasariyahi.

21 Yama nafi te awahi, te watohabana. Te ka owa ati Teoso
ati yokana tohe ya ati te nofehibonaka.
22 Ati Teoso ati tohare ya ati te tohihibonaka.
23 E taminate e amake Teoso ehene. Fare Teoso amosi
nima te amosi nabone teke, fare Teoso ehene. E ka Hiti
Sesowi Kirisito kame ya yama hiyaraba wataraboneke te ni
ya, te kanamori ya te abono tabaha ya, Teoso ati ehene.
24 Teoso ati ehene Teoso ka me te tohate te amake, hibati
ya tera ha namatamona karo. Fare ati ya te taminabone
teke, ati fiya totere karo.
25 Teoso te ha nahi otara te ha kana te.
26 Sesowi nonofa me nafi ota nofake. Me noki baki te to-
toma nakehi, ota ati te kaminabone te, me ota nofahamone
ota ati na ota.
27 E ka Hiti ati ehene tera oyose okibone. Afa yama hani
ota ta naha ati te yabahabone teke, Sesowi nonofa me nafi
ati himitabonehe.
28 E ka Hiti Sesowi Kirisito yahehibonaka te ni ya.

2 Tesaronika
Baoro ka yama hanimetemone amake, Tesaronika ka me ka yama hanibonehe, yoto karo.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke. Sira ya Timotio me famaha me ya otaba oke. Te ka yama hanibone amake haro, Tesaronika ka me te tohaha te, Teoso ka mati. E ka abi Teoso ka me te amake, e ka Hiti Sesowi Kirisito ya famahari.

2 Teoso ya e ka Hiti Sesowi Kirisito me famaha me yahahaboneke te ni ya, tera me kakatomaha mati.

E ka Hiti kamehibonaka.

3 "Teoso faya amake", ota ati nofa ota amake, te ehene, Teoso ati nofi te nafimisaha te. Te abe nofi nafimisa, nineke. Yama siba kere haro, "Teoso faya amake", ota ati ni karo.

4 Tera ota kahiyarake sitati one ka Teoso ka me ni ya, Teoso ati nofi te fawa ramone ota ati na ota. Me one tera nofara Teoso ati nofi te fawa rineke.

5 Yama nawaha te hiri nineke Sesowi te nofi karo, Teoso ka towisawa. Teoso te kiti awehi ati ehene hinaka towisawa ya te tabatehabone teke. Teoso ehene e ne amosaka.

6 Tera me katoma te manakone Teoso awehibonaka, amose kari.

7 Te ya ota taba era kasomatehibonaka, Sesowi kami yofi kane ya. Kisamatehibonaka, he nanarifa me ya tabahari, me kitaha mati. Yifo hiri ni natehaba amake.

8 Me ihi hiyara me ihi manakone Teoso nahabitehiba amaka, Teoso me watora mati, hiyara amosa me nofara mati, e ka Hiti Sesowi hikaminaharo.

9 Me ihi hiyara me ihi manakone natehaba me amake. Me ahabatehaboneke Teoso ati ehene. Afa me e ka Hiti ya me tabateraba me amake, e ka Hiti amosari, kitahari.

10 E ka Hiti kame ya me nafi hikahiyarebonaka, he ati nonofa me ihi me wati nawaha mati, me ihi amosa mati. He ati nonofa me hikahiyara, hitehibonaka. Te toha, tehabone teke, ota ati te nofimaro karo, e ka Hiti tamine ota kamina ota.

11 Makoni tera ota ha kani nofa ota amake, te ehene e ka Teoso nofehibona te, te ahabi ya te nahomisami ya te winahabone te, Teoso taboro ya. Tera ota ha kana nineke, Teoso ati nofi te nataminabone te, kiti ehene. He ni ya te ehene amosabone te ati na te ehene amosabone ota ati na otake, kiti ehene.

12 Te ehene amosa me awi ka e ka Hiti Sesowi me
kahiyaraboneke. Tera me kahiyara naboneke Sesowi amose
ehene. E ka Teoso ati ehene amaka, e ka Hiti Sesowi Kirisito
ya famahari, me yahi karo te ni ya.

2

E ka Hiti kamakara mata.

1 E ka Hiti Sesowi Kirisito te watoke, kamatehibonaha.
Kame ya era nakame ya era yabamatehibonaka.
2 E ka Hiti amo ni kobo ni hawa toemona me hine awaka
te ni ya. Teoso Kanamori atimona me ati na me awineke.
Me one atimone me ati, na me awineke. Owatimone me
ati, na me awineke, yama hani rawi okanamone owa. E
awakere. Afa me ati te nofarabone teke. Te watorabone
teke.
3 Tera me keyehariyahi. Sesowi kamakara mata. Sesowi
kamamatare ya mata me tamaha Teoso me kakotehaba me
amake, Teoso me nofamara mati. E ka owa kaketehiba
amaka, yama hiyara hiri tehibana, Teoso hinabowate-
hibana.
4 Efe teoso me nafi nofatereba amaka. Ati e tehiba amaka
ahi: "Ha owa ta yama wato mati oha oke. Teoso yama me
wawato raba ke", ati tehiba amaka. Efe itaritehiba amaka,
Teoso ka yobe ya. Efe hahi Teosomona ati tehiba amaka.
5 Hibati ya owati yana na ama oke, haha yama okominaha
owa te ni ya.
6 Owa te watoka hari, efe ehene kakerari mata. Fare amo
ni ya kaketehibonaka.
7 Yama hiyara hiri ni me yana tonaharake, hiri ni me
hikehemoharo, afa yama Teoso hikaminaharo e ni ya. Owa
ehene yama hiyara kakekere mata. Hahi watamare ya yama
hiyara kaketehaba amake waha, yama hiyara yokana.
8-9 Faya yama hiyara hihiri kakehibonaka fahi, Satanaisi
ehene, yama fotaha watohari Satanaisi ati ehene. Efe mera
keyeheba amaka. E ka Hiti Sesowi kame ya hinabowatehiba
amaka. Sesowi fo hinisatehiba amaka, ahabebana.
10 Efe hahi ehene hiyare mera keyehatehiba amaka. Teoso
ati miti me nofari ka Teoso me hinahabihatehaba me
amake. Teoso ati me nofehemenehe Teoso me hikasome-
hene me amake.
11 Afa Teoso ati me nofari ka keye ya me me hikeyehaba
me amake, Teoso ati ehene, keye amaramone me ati nabani
mati.
12 Haha Teoso ati keye amare me nofara me manakone
natehaboneke Teoso ehene, yama hiyara hiri ni me nofa
mati.

Ota ati nofi te fawa riyahi.

13 Ha te ta Teoso tera nofaka. Tera ota nofabisake.
"Teoso faya amake", ota ati nineke, te ehene. Teoso tera
kakatike tera wasihi tera kasomebona ati nemari amaka.
Tera kasomebona Kanamori yosehimari amaka, Kanamori
tera tonihawahebonaha, hinaka mebone me te. Teoso tera
kasomebona ati nareka, ati keye amare ati te nofe kari.
14 Te ni ya hiyara amosa ota kamina Teoso tera ha nemari
amaka, ati te nofehibonaha. Ati ehene te oya kabisabone
teke, e ka Hiti Sesowi Kirisito oya kane karo.
15 Makoni ota ati nofi te fawa riyahi, tera ota kanawana
ota. Ota ka yama hani ati nofi te fawa rihi, niyahi.
16 E ka abi Teoso e ka Hiti Sesowi Kirisito me fama era
me nofi ka era yayai ni me fawa nitera me amake, me yahi
karo e ni ya. Makoni Teoso e noki nineke, keye hiri tere e
watohari.
17 Te ati boti kitahabone teke, Teoso ehene. Yama amosa
nafi te hiri, hiyara amosa nafi te kamina, nabone teke,
Sesowi ehene.

3

Otara te ha kanahabone teke Teoso ni ya.

1 Otara te ha kanahabone teke, Teoso ati ota kamina ota.
Ota ati e na otake ahi: Teoso ati tokakanikima nebona ota
ati na otake, fare tokimari nima te ni ya. Me nafi Teoso ati
kaminawahabone ota ati na otake, Teoso ati amosemona me
ati na mati, fara te ati nima.
2 Me one Teoso ati nofara me nake, me ihi hiyara mati.
Afa me ihi Teoso te ha nahi, otara kasomebana.
3 Teoso ati tohaweba watatere amaka. Teoso ehene Teoso
ati nofi te fawa terabone teke, Teoso tera nakite karo. Teoso
tera kakatomatehibonaka, yama hiyara tera boyo ribone
karo.
4 Yama ota kamina yokana te hiri namone ota ati na otake.
Teoso tera narifebonaka, yama ota kamina hiri ni te fawa
rabone te.
5 E one me te nofahabone ota ati na otake, fare Teoso era
nofi nima. Teoso nofi fara te tohahabone teke, fare Kirisito
nima.

Te one yama me ahi raba me wataraboneke.

6 E ka Hiti Sesowi Kirisito ati ehene ota ati e nineke ahi:
Sesowi nonofa yama ahi ni me fawa na me ni ya te tohaba
nabone teke, yama ota kamina nima me ihi ra mati, tera ota
kanawana ota, ota sawiha ota te ni ya.
7 Fara ota ka yama ahi ni niroma te ka yama ahi ni nabone
teke. Owa te watoke owati fiya tonahaba watara tera oyose
owa, yama te ahi nabone te. Te ni ya ota sawiha yama ahi
ni ota fawa raro otake.

8 Otara te natafi ka yamata manakonebone ota ta naro
otake. Ota ka yama ahi ni nafiharo otake, ota tefe
manakonebonehe.
9 Ota tefe hinitaba ota kanikenero otake te ni ya, tera
kanawani manakonebonehe. Fara ota ka yama ahi ni nima
te ka yama ahi ni nabone ota ati naro otake.
10 Haha yama me ahi ra me te natafarahabone ota ati naro
otake, ota sawiha ota te ni ya.
11 Te one me tamine ota mitaha otake, yama me ahi ra
hine ya siwa ni me oharia mati.
12 Ota ati e nineke ahi, haha me ni ya: me ka yama ahi
ni amosabone e ka Hiti Sesowi Kirisito ati nareka, me tafe
manakonebonehe.
13 Yama amosa hiri ni te fawa rabone teke.
14 Hehi yama hani ati nofare ni ya te tohaba nabone teke,
kokoma nabona karo.
15 Te tohirebonaka, hine ya te kemeyerebonaka. Sesowi
nonofa amaka. Yama hiyara hiri namareba narabo te nima
nebanaka.

E ka Hiti yahehibonaka te nafi ni ya.

16 E ka Hiti ati ehene te ati boti amosi fawa rabone teke
yama nafi nima. E ka Hiti sawi fare tohehibonaka te ni ya.
17 Baoro ama oke. Yama hani rawi okine oke, yama hani
kote bite yotoharo. Oko yama hani rawi ni e te ama oke ahi,
owehene tohi ka yama te watohabone te, yama hani awi te
awi ya.
18 E ka Hiti Sesowi Kirisito yahebonaka, te nafi ni ya.

1 Timotio
Baoro ka yama hanimetemone amake, Timotio ka yama hanibonehe, taiti.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke. Kirisito Sesowi ka yoyose ama oke, Teoso
owa yosehi owa, era kakasoma tohahari. Kirisito Sesowi
toha, nemari amaka, owa me yoseha mati. Efe ehene Teoso
e noki nineke, era kasomi forima tehibonaha.
2 Timotio tika yama hanibone amake haro. Timotio
okatao yokana nima tine tike, Teoso ati tinofi karo fara owa
nima. E ka abi Teoso yahebonaka tiwa ni ya, e ka Hiti
Kirisito Sesowi famahari. Tiwa me kakatomaboneke.

Hiyara bara me kamininеke.

3 Tisawimatabone onahara oke Efeso ya. Aya okomi ya
Masetonia ya tinarabo nima onahara oke tisawiabone tiwa
Efeso ya, me tiyosehabone tiwa, me kanawani me fawa
nabone mati hiyara bara ya, Teoso ati amare ya.
4 Hibati ka hiyaramete kamini me fawa tera me amake,
yama fa yokana amararo. Me ka iti bote me ini kamini
me fawa rihi te me amake. Afa yama kamini me fawa
nabone tinahabone tike, Teoso ati kamini me ohariabone
tina tiwa. Afa hiyara ihi e abe hora te amake. Afa hiyara
era kanawanatera amake, Teoso e watohabana. Teoso ati
yokana e nofaha Teoso yama hinofa e hiri nabone eke.
5 Me tiyosehabone tike, me abe nofi yokana tohahabone
mati. Me abe nofahaboneke, Teoso ati me nofi ya, me ati
boti amosi ya, me ati boti ka me ihiba yama hikaminari
karo.
6 Me one ihi e namarabone me ati na hine ya me ati
tohineke, yama hinita ya.
7 Mowisei ati ka yama hani ya me me kanawanahabone
me ati na yama me hikamina me watorineke fara mati.
Yama me watohamone me ati na yama me watokere.
8 Mowisei ati ka yama hani amosate amake, ati wato
yokana e tohi ya.
9-11 Mowisei yama hikamina e hiri nabone me ati te
me amake, e ehene amosibone karo Teoso ni ya. Haha
hiyara amosa okominaha ya e ehene tokatabi ya e ehene
amosabone eke Teoso ni ya. Teoso amose owa yosehimari
amaka, hiyara amosa okominahabone owa, amosi mati
tohaharo. Mowisei Teoso ati kaminematamonaka, mera
hora nebonaha, yama hiyara hihiri mati, Teoso ati me

tokatabara mati, Teoso yama hinofa me hiri ra mati, Teoso ehene nima me ihi ra mati, bofe ka yama me nofaha mati. Mowisei yama hikamina yokana me hiri ra me ihi e teha me amake ahi: me ka abi me me nahabi, me one me ka ami me nahabirawa, me one me me nahabi, te me amake, me one. Me one me fanawi ahi, te me amake, me ka yibote amarawararo. Me one abe ahi, teha me amake, fanawi me amara mati. Me one me ta teha me amake, yinero manakonebonaha. Me one keye hiri, te me amake. Yama hiyara one me hiri, te me amake, Mowisei yama hikamina me hiri ra mati, hiyara amosa okominaha ya me ihi toharihi na mati. Yama okominaha amosake, me okanawani karo hiyara amosa ya. Afa hiyara amosa okominahabone Teoso owa yosehimari ama oke. Teoso tamine amaka, amosari.

"Faya amake", one oke Kirisito ni ya.

12 "Faya amake", one oke e ka Hiti Kirisito Sesowi ni ya. Efe ehene okitine oke. Teoso yama hinofa hihiri ohi ka owa ha nemari amaka, onarifehibonaha.

13 Hibati ya owati hiyaramaro ama oke baha he ni ya, Teoso biti amaremona one kari. He nonofa me kakatoma ohahamaro ama oke. Owati hihiya toharamaro ama oke, me okakoa owa. Sesowi ta yahehimata awaka owa ni ya, yama owatori ka keye hiri nemona ona owa. Owehene hiyara hiri onaha manakone awaremarika.

14 E ka Hiti yahehimari amaka owa ni ya, kasiro ya, ehene ati onofe kari, ehene me one onofa oni karo, Kirisito Sesowi ya ofami karo.

15 Hiyara amosake haro, ati e naro ahi. Te kamitaboneke. Kirisito Sesowi kakehimatamonaka, mera kasomebonaha, yama hiyara hihiri mati. Owehene hiyara ta nafihamaro ama oke mata ya. Me one ihi hiyara yokana toharamaro me amake faro.

16 Owehene hiyara nafiha Kirisito Sesowi owa kakorehimata ama oke. Owa ni ya ehene amosemari amaka, ehene amose namohibonaha, me ni ya, he ati me nofahabone mati, me ahabihinamaterabone mati Teoso taboro ya.

17 Teoso kahiyari fara e tohahabone eke, amose kari, towisawa tohatehari, e awaterari, fare ohari Teoso tohahari. Fare tohehi tohatehibonaka, ahabihina rari. Ame.

18 Timotio okatao ama tike. Owati ihi tika hiyari fawa rabone tike, Teoso tamine tikamina tiwa, me one ati fawa tiniha tiwa, Teoso ati amare me kamina me ati. Hibati ya Teoso titamine kaminemarika, ati tikaminehibonaha.

19 Teoso ati nofi fawa tirahabone tike. Yama amosa hiri ni fawa tirihi, tinahabone tike. Tiwehene kaminiba watarihi,

naboneke, tiwati boti ya. Me one Teoso ati nofi me fawa namoneke.
20 Himeneo ya Aresatiri me famaha Teoso ati nofi me fawa, namoneke, me ihi kaminibone ni karo. Me ta onahara oke Satanaisi ni ya, me kasawimarabone mati Teoso ka me ni ya, Teoso yama hinofara kamini me fawa nabone mati.

2

Me nafi te ha kanahi Teoso ni ya.

1 Owati te mitawahi haro waha. Me nafi te ha kanahi, Teoso ni ya. "Teoso faya amake", te ati nahi, me te ha kana te.
2 Towisawa me nafi te ha kana, nahi, "Te ka Teoso te nofarima nahi, ati te tokatabamarayaho", me ati rabone mati, era me nawatorahaba mati.
3 Era kakasoma Teoso tohe ati ehene me e ha kanahabone eke. Me e ha kani ya e ehene Teoso nofehibona eke.
4 Me nafi ati me himitebona ati nareka, mera kasomebonaha, ati fe yokana tohehi ati.
5 Teoso oharite amaka. E ka owa ohari, tehi amaka, Teoso ni ya e tamine hiyarari. Kirisito Sesowi amaka, e tohawehimata.
6 E ehene hiyara manakone nahabihibona fare hiwa ta nematamonaka, afa yama ya, fara Teoso yofi hikana ya. Teoso era kasomebona ati nematamonaka, biti yosehari.
7 Teoso owa yosehimari ama oke, hinaka yoyosebona owa, Sesowi Kirisito tamine kakaminabona owa. Owati e na keye hiri okere, Teoso ka yoyosemona ona owa, ati ehene. Ati ehene me okanawanine oke, bara mati, soteo me amara mati, Teoso ati yokana me watohabone mati, Sesowi tamine, Teoso ati me nofahabone mati.

Me fanawi me makiti kanawanaraboneke.

8 Makoni me makiti Teoso ha nabone onahara oke, me mani yana kana mati, fara me ka heoniao ya, Teoso nonofa mati, me abe kakora mati, me abe mono rihi, na mati.
9 Me fanawi te atori tamariyahi, te sawiha te, te ka heoniao ya. Makari aki era kokoma niha te akarabone teke. Te tati kone natamini yokana te toharihi, nabone teke. E atori oro tohaha te akariyahi. Kasaro berora tohaha te akarihi niyahi. Makari manakone fotaha te weyeri rihi niyahi.
10 Me fanawi Teoso ati nofarawahamone ati narawa ihi e narawaboneke ahi: mera narifarawaboneke, me one.
11 Te ka heoniao ya sawirawi ya ati yana rawaraboneke. Hine ya me ati kamitarawaboneke, me ati te tokatabarawabonehe.

12 Me fanawi ati yana rawaraboneke me makiti
kanawanahabana te ka heoniao ya. Me makiti yoserihi,
naboneke. Me makiti ta Teoso kaminaboneke. Me fanawi
ati yana rawaraboneke.
13 Teoso Atao hiri nematamonaka baha. Faya Efa hiri ni
yotohimatamonaka.
14 Fanawi maka hikeyeha ihi hiyaremetemoneke, Teoso
ati tokatabararo. Atao ta keyeharehemetemoneke. Makoni
owati amake, me fanawi oyoseha owa, me makiti kanawa-
narabonehe.
15 Teoso me fanawi narifebonaka matehe nawataro.
Teoso ati nofi me fawa ri ya Teoso mera kasomebonaka,
me one nofi me fawa ri ya, yama Teoso hinofa hiri ni me
fawa rihi ni ya, me ati watari.

3

Teoso ka me nanarifa me ihi amosaboneke.

1 Keye me hiri rineke, me ati e na mati ahi: "E ka owa
Teoso ka me nanarifa tohehibona ati ne ati amosaka", me
ati na mati.
2 E ka owa Teoso ka me nanarifa tohehiba ehene e
nebonaka ahi: Ehene hiyaremona me ati na me atibone
wataraboneke. Fanawi bara ahi rebonaka fati amararo.
Katoma hiri rebonaka. Hiwa koma tonihebonaka. Ehene
nafi amosemona me hinehibonaka. Bara me kakeha mera
nawina nebonaka hinaka yobe ya. Teoso ati ya mera
kanawani watohibonaka.
3 Fi nafiha fawarebonaka. Me one katomarehibonaka.
Yahehibonaka. Me one mono rebonaka. Yinero tamehi
nofarihi nebonaka.
4 Biti, bite, fati, me na mera kakatomi watohibonaka. Biti
ati me hikatabehibonaka.
5 Mera kakatomi watore ya, Teoso ka mera kakatomi
watorebonaka.
6 Hiba Sesowi ati nofa ne Teoso ka me nanarifa tohare-
bonaka mata. Yama watohimona ati ne ya Satanaisi ehen-
ematamona nima, ehene nebonaka. Satanaisi fare ohari
hiwa nofehi ehene Teoso hinofare hikatomehimatamonaka.
Satanaisi ehenematamona nima ehene ne ya hiwa yokohiba
amaka.
7 E ka owa me nanarifa tohehibona ati ne ehene amosi me
hiwe ya haha Teoso nonofa me amara me ati amosaboneke.
Satanaisi hikeyerayaho. Satanaisi hikeye ehene amosare
ne ya hiyaremona me hinehibonaka. Hine ya era me
kakoaboneke. E ati me one nofarihi, naboneke.

Teoso ka me kakasoma me ihi amosa naboneke.

8 Teoso ka me kakasoma me tohahabone me ihi amosa
naboneke me nafi ni ya. Keye me hiri teraboneke. Fi fawi

me fotarihi naboneke. Me one me keyeharihi, naboneke,
me ka yinero me ihahabone mati.
9 Me ati boti ka me ihiba kamini wataraboneke, Teoso ati
me nofaha mati, efe ati kaminemata e ni ya.
10 Yama te siba nahi, me ihi amosa me tabiyo. Haha me
ihi amosi ya me kakasoma me tohahaboneke.
11 Afa me ka yibote yama amosa hiri narawaboneke. Mera
kabisarawaraboneke. Katoma hiri rawaraboneke. Yama
amosa hiri ni fawa rawarihi naboneke.
12 Haha Teoso ka me kakasoma me tohahabone me fanawi
bara me ahi raboneke me ka yibote amarawararo. Me ka
matehe narifi me amosaboneke. Me one me ka yobe ya me
winaha me narifi me amosa naboneke.
13 Teoso ka me kasomi me amosi ya me one me me
hinofaboneke. Me ihi amosamone me me hinahaboneke
Kirisito Sesowi ati me nofaha mati. Me habi bayiha Kirisito
me kaminaboneke.

Teoso ati amosate amaka.

14 Tika yama hanibone rawi okana oke hibayata ya.
Tokomakekabote onahaba owa awine oke.
15 Okomakematari ya me kakatomi tiwatoyahi, oko yama
hani tiwaha tiwa. Teoso yati tohehi ka me amake, Kirisito
ya famahari. Teoso ati ta nematamonaka, Kirisito ka me
ni ya, ati me hekatomebonaha. Yobe ewene kitehi nima
me nineke, Kirisito ka mati. Yobe ewene kitehi ehene yobe
sonatere amaka. Kirisito ka Teoso ati kakatomi me natamini
ya ati ahabaterebonaka.
16 Teoso ati amosate amaka kasiro ya, Sesowi tamine
kaminemata e ni ya. Keye amakere. Ayaka e na nate amake
ahi: "Teoso biti e ka owa tohawematamonaka. Ehene
amosemona Teoso Kanamori hinehimatamonaka. Teoso
nanarifa me hiwehimatamonaka. Teoso nonofa ati me
hikaminehimatamonaka tabora nafi ka me ni ya. Me
tamaha ati me hinofawahematamonaka. Teoso hekamehi-
matamonaka neme ya, amosemona hinahari", ayaka ati te
amake.

4

Yamata nafi amosate amake.

1-2 Owati timitahi. Teoso Kanamori ati e nareka ahi:
yama totoyabo kawahi ya te ka one keye me hiri naboneke,
Sesowi ati ya me ati boti katamowahama mati, yama hiyara
nafiha me hiri na mati. Me ati boti ka me ihiba kamini
watomaraboneke. Te ka one me me kanawanahaba me
amake me inamati ati ya. Teoso atimona me ati nama naba
me amake. Te ka one me me keyehaba me amake. Me ati
kamiti me hinofaba me amake, me one. Faya Teoso ati me
nofamarahaba me amake.

3 Me ati e naba me amake ahi: te fanamarahabone
me ati naba me amake. Yamata one te kabarihi nabone
me ati naba me amake. Yama e kabahabone Teoso hiri
nematamonaka, e tefebonehe, Teoso ati e nofaharo, Teoso
ati e watoharo, Teoso ati yokana, Kirisito tamine kaminari.
E tafi nofaka, "Teoso faya amake", e ati ni karo.
4 Yama kabahabone Teoso hiri nematamonaka. Teoso ka
yama hiri ni amosa hinama amake. Afa ya era kakawate
amaka. Yama ta hina e wara tote amake. Era kakawe ka
yama e wara toni ya, "Faya amake", e ati te amake.
5 "Teoso faya amake", e ati te e amake, Teoso e ha na e, e
tafibone ya. Teoso e ha ni ya yamata amosaboneke e ni ya,
Teoso ati ehene.

Kirisito Sesowi narifi tinataminabone tike.

6 Afa yama ya Teoso ka me tikanawani ya Kirisito Sesowi
narifi tinataminabone tike. Tikitaba ama tike Teoso ati
ehene, Teoso ati yati timita Teoso ati amose tikatabi karo.
7 Hiyara bara tikamitariyahi, Teoso tamine amarari. Keye
amake haro. Yama amosa hiri ni fawa tirahabone tike,
yama Teoso hinofaro. Fare yetene nima tinahabone tike,
yetene kana ni fawa rari, kana nari fara yama we nima,
kitehibonaha.
8 E kana na e kitate amake. Afa yama aamosa raba te
amake. Ha ita yama amosi mati tohate amake haro yama
amosa hiri ni e fawa raro, yama Teoso hinofaro. Haha yama
amosa e hiri na Teoso era kakatomehibona eke ahi bofe ya
wami ya. Manakobisa era towakamatehibonaka neme ya, e
winawahabone e taboro ya.
9 Keye amakere haro, okominaharo. Te nafi mitahi haro,
okominaharo.
10 Teoso e ehene nofehibona yama amosa hiri ni e
fawa rineke. Teoso era keyehatere amaka makoni ati e
nofaka. Teoso yati amaka. E nafi kasomi nofaka. Mera
kasomatehibonaka, he ati me nofaha mati.
11 Fara yama okominaha ya me tikanawanabone tike.
Fara owati nima me ihi naba me narabi nima tiyahi.
12 Tiwati me nahabiriyahi, yati tinahamone me ati na
mati. Yama amosa hiri tinahabone tike, yama amosa me
one hiri nabisibone karo. Fara tiwehene nima me ihi
naboneke. Yama amosa tikaminahabone tike. Me ati
amosabisaboneke. Tiwehene amosa, me ihi amosa, nabis-
aboneke. Me one tinofa, me one me nofa, nabisaboneke.
"Teoso kitabote amaka", tiwati boti ati, "Teoso kitabote
amaka", me ati boti ati, nabisaboneke. Tika yibote amara
ahi tirihi, me ka yibote amara me ahi rihi, narawaboneke.
13 Okomakehabana oke. Okomakematari ya yama hani ati
yabi fawa tiriyahi, Teoso ka yama hani. Me yosi fawa tirihi

tinahabone tike, yama amosa hiri ni me fawa rabone mati.
Me kanawani fawa tirihi tinahabone tike Teoso ati ya.
14 Hibati ya Teoso ka me nanarifa me yehe me kak-
ibarehamaro me amake titati ya, Teoso ati me kamina
mati. Teoso Kanamori ati ehene yama tiwatowahamaro
ama tike, Teoso ka yama ahi tinahabone tiwa. Me narifi
fawa tirahabone tike, afa yama ya.
15 Fara yama hiri tinahabone tiwa oyose ka yama nafi
hiri tinahabone tike. Owati wati nawahi fawa tirahabone
tike. Yama amosa hinama nafi hiri tinahabone tike, me nafi
hiwahabonehe.
16 Tiwa tekatomahi, yama amosa hiri ni fawa tirahabone
tiwa. Tiwa tekatoma tinahabone tike, Teoso ati kamini
titaminahabone tiwa, me tikanawana tiwa. Tiwehene e
ni ya Teoso tiwa kasomebonaka. Mera kasoma nebonaka
tiwati me kamita mati.

5

Tiwehene amosahi Teoso ka me ni ya.

1 Me makiti bote ihi hiyara me tikatomarabone tike. Me
ihi fawa tinihabone tike, yama amosa me hiri nabone mati.
Me tihiyarahabone tike. Fare abi tihiyara tiwati nima tiwati
nabone tike. Yetene me ihi hiyara me tihiyara tinahabone
tike. Fara niso me tihiyara tiwati nima tiwati nabone tike.
2 Me fanawi bote ihi hiyara tihiyararawa tinahabone
tike. Fara ami tihiyara tiwati nima tiwati nabone tike.
Me fanawi atona ihi hiyara tihiyararawa tinahabone tike.
Fara asima tihiyara tiwati nima tiwati nabone tike. Noko
tiniharawaraboneke.
3 Me fanawi fanaha me ka yibote me ahaba me tinarifa-
habone tike, me nanarifa watara mati.
4 Afa me fanawi me ka matehe na, me ka noti me na, na
hine me me hinarifahaboneke. E ka ami e kasoma, e ka aki
e kasoma, na amosate amake, e nayani manakonebonehe.
E ehene e na Teoso hinofate amake.
5 Haha fanawi towaharikosi yokana tohaha Teoso ha ni
fawa tera amake. Teoso ha terawa amake, yama wa toni
ya, yama soki ya. Yama wati nawahi fawa terawara amake,
Teoso wati nawaharawaro.
6 Me fanawi fara hine yayai nihabone ati na aboni sawisa
na kanamori ahabi hawa toharake.
7 Me tikanawanabone tike fara yama okominaha ya, yama
hiyara me hiri rabone mati. Me ihi hiyaramone me one ati
na me atibone wataraboneke.
8 Yama hiyakere haro kasiro ya, e ka yobe ka me tafeba e
ta ri karo, e one me tafeba e ta rihi ni ka yama. E ka owa
ehene e ne Teoso ati nofi fawa ne awaka. Haha Teoso ati

me nofara me nima nawahe awaka. Hiyakara mata ya. E
ka ami e narifa, e ka aki e narifa, nabone eke, me ka yibote
watamari ya.
9-10 Fanawi ini te kobobo kaniharawabone teke babeo ya,
60 ano tohi ya, yama amosa hiri na ihi nafi amosi ya, matehe
nanayana toha, mera amo ni, hinaka yobe ya, Teoso ka me
tame sosoko toha, yama nawaha me hiri na mera kasoma
na, yama amosa nafi hiri, naro. Afa me te narifabone
teke.* Me ka yibote me amara me ahi hirawa afa ini kobobo
karawaraboneke.
11 Me fanawi botorawara me ka yibote me ahaba me
ini kobobo tikanirabone tike. Me makiti nofasa narawaba
amake. Me faninima ni ya Kirisito narifi me ohari-
maraboneke.†
12 Teoso yama hiyara yosehiba amaka haha me fanawi ni
ya, me fanamarahabone me ati na me fanami karo.
13 Afa me fanawi te narifi ya siwa narawaba amake. Yaka
narawaba amake fara onerawa ka yobe ya, hiyara kamina
nawaharerawaharo onerawa ni ya.
14 Me fanawi me ka yibote me ahaba botorawara
fanawarawahaboneke. Kahiwarawaboneke. Fara me ka
yobe ka mera narifarawaboneke. Yama hiyara hiri narawi
ya Satanaisi era hora karayaho, ihirawaha.
15 Afa one tosawarirawa yama hiri narawineke yama
Satanaisi hinofaro.
16 Sesowi nonofa maki ahabe me one ni ya fara me
one hinarifaboneke. Sesowi nonofa me hinarifi ya yama
nihinaraboneke me ni ya. Sesowi nonofa hine me fanawi
one me narifake, me one watara mati, me me narifaba mati.
17 Sesowi nonofa me nanarifa me e kakawabone eke bisa,
Sesowi nonofa me narifi me amosa mati, Teoso ati me
kamina mati Sesowi nonofa me ni ya, me me kanawana
mati.
18 Teoso ka yama hani ati e teha amake ahi:

"Bowi tiriko tai na tiriko kababone ma tikariyahi",

ati te amake. One ati e teha amake ahi:

"Tiwa nanarifa ka yama ahi ni manakonebone tinahabi-
habone tike",

---

* **5:9-10** 5.9-10 Sesowi nonofa me fanawi ini me kobobo kanihemetemoneke me ka yibote me watamara mati. Afa me me narifemetemoneke, me tafebone me ta na mati. † **5:11** 5.11 Me fanawi ini kobobo karawi ya me fanawi fanamaterawarabone me ati nemetemoneke, Sesowi nonofa mati. Me one narifi me ohariabone me ati nemetemoneke, Teoso narifi me oharia mati.

one ati te amake. Makoni owati amake, Sesowi nonofa me
nanarifa me e kakawabone ona owa.
19 Teoso ka me nanarifa owa yama hiyara hiri nemona te
ka owa ohari ati ne ati miti tinofarehibonaka. Me fama me
terei toha na me ati ta timitabone tike, yama hiyara hiri
nemona me ati na me ati.
20 Me ihi hiyara me ihi tikaminabone tike me nafi nokosi ya,
yama hiyara hiri ni me one nakomebone karo.
21 Fara yama okominaha yokana hiri tinahabone tike.
Teoso, Kirisito Sesowi, Teoso nanarifa, owati me kamitake,
Teoso nanarifa Teoso me hikatikaha mati. Fara tiwehene
tohahaboneke me nafi ni ya. Tiwehene hihiya naba
wataraboneke. Fai hinama me tohahaboneke tiwa ni ya.
22 Teoso ka me nanarifa, Teoso ka me kakasoma me toha,
nabone me tikatika me ha tinahabone me ihi tiwibahabone
tike baha. Tiyehe tekibarirahabone tike mata me tati ya.
Tiwati boti yama nima nibahabone tike, me ihi amosi
tabiyo. Me ihi hiyari ya tiwehene hiyabisarabone tike, me
ha tini ya. Tiwehene e rabone tike ahi, yama hiyara hiri
tinaha tiwa. Me ihi hiyara ni ya me ha tirahabone tike. Me
ihi hiyamatasari ya tiwehene hiyabisarabone tike, me ha
tina tiwa. Tiwehene e ni ya yama hiyara hiri tinahabone
tike.
23 Faha hinama tifarabone tike. Fi isi ni tifahabone tike,
tiboko amosiba karo, kiya tinofa tiwa.
24 Me one ihi hiyara me ihi e awakabote teha e amake.
Me one ta yama hiyara me hiri na me ihi e awatera e
amake, me ahaba me ka yama hiyara e watora mati. Afa
yama Teoso kaminatehiba amaka yama toyabo ya me nafi
hiwatowahatehabana. Yama kehemoaba wataterabone ke
Teoso ni ya.
25 Me ka yama amosa Teoso kamina, tehiba amaka. Me
one ihi amosa me ihi e awakabote teha e amake. Me one
ta ihi amosa me ihi e awatera e amake. Manakobisa yama
toyabo ya e nafi awawatehaboneke waha, yama amosa nafi.
Makoni owati amake haro, tiyehe tekibarimatarahabone
ona owa me tati ya.

6

1 Teoso ati nonofa me ka yama aahi me tohaha afa me
ka hiti me narifi me amosaboneke, me ati me nahabira
mati. Me ihi hiyari ya me one ati e naboneke ahi: "Teoso
hiyakara", me ati na mati. Teoso ati hiyaremona me ati,
naboneke, ati e kaminari.
2 Me ka yama aahi Teoso ati nonofa me toha me ka hiti
Teoso ati nonofa toha ne me ati boti e raboneke ahi: "Oko
hiti Teoso ati nonofa amaka. Onakomeharehibanaka. Owa
yose ya ati nima orehibanaka", me ati raboneke. Me ka

hiti narifi me nataminahaboneke mata ya, Teoso ati me nofi karo. Teoso ati nonofa me abe nofahaboneke.

Haha yinero tamehi me nofaha yama hiyara me hiri te me amake.

Tiwati e niyahi ahi me ni ya, fara yama okomina tikamina tiwa, me ni ya.

3 Sesowi Kirisito ati nima owati nineke, efe e ka Hiti. Ati amosate amaka. Te ka owa yama bara ya tera kanawane ati te nofe ya yama hiyara te hiri naba te amake.

4 Yama watohimona ati ne yama watokara. Me one mono ni nofaka. E abe mono na ka yama hiyatera amake. E ka one me e mono na e ka one me hiyaramone e ati boti ati, e ka one me ihi hiyateramone e ati, teha e amake, e ka one me ka yama amosa e aawawa na e.

5 Era mono ni nofehi ati boti hiyakara. Teoso ati watomakara. "Teoso tamine okomini ya oko yinerobona nafihibonaka", ati naka.

6 Teoso yama hinofa e hiri na e yayai teha amake, Teoso era kakatome karo, yinero tamehi e nofararo.

7 E wataha yama e kiharemete e amake. E ahabi ya yama e kiharihi nabone eke. Makoni owati amake haro.

8 E tefe naha e yayai nabone eke. E ka makari naha e yayai, nabone eke.

9 Yama e na hiyakere ahi yinero tamehi e nofaharo. Haha yinero tamehi me nofaha yama hiyara me hiri te me amake. Satanaisi mera keyehate amaka. Yama hiyara me nofate me amake, yama me watora mati. Hine me yokoteha me amake.

10 Haha yinero tamehi me nofaha yama hiyara tamaha me hiri te me amake, yoro tokanaro. Teoso ati nonofa me one Teoso nofamaraharake, yinero tamehi me nofaha mati. Yama nawaha me hiri narake, tamaharo.

Fare Teoso tiwa yose ka yama nafi hiri ni fawa titerabone tike.

11 Afa me ihi nima tiwehene rabone tike ahi. Teoso kabisa ama tike. Yama amosa hinama hiri tinahabone tike. "Teoso kitabote amaka", tinahabone tike tiwati boti ya. Me nafi tinofabone tike fara yama we nima. Teoso nofi fawa tirihi tinahabone tike. Tiyahabone tike.

12 Yama mono ni wawato nima tine tike, Teoso tamine tikamina tiwa. Yama mono ni nafi tinafiyohabone tike, Teoso tamine kamini fawa tira tiwa. Yama mono ni wawato ehene amose ya me hekawehibonaka. Teoso tiwa kakawa nebonaka, ati kamini tinatamine kari. Teoso tiwa ha nemari amaka, te wini famibone kari. Teoso tinofawahamone tinahamaro ama tike, me nafi nokosi ya.

13-14 Tiwatorahabone tike. Teoso owati mite awaka ohi-
yaraha owa. Teoso ehene yama nafi hasi te amake. Kirisito
Sesowi owati wato naka. Sesowi watore wehimatamonaka
Bosio Birato nokosi ya hiyarari, Teoso kamona ati nari.
Fare Sesowi watore ehene nima tiwehene nabone tike.
Fare Teoso tiwa yose ka yama nafi hiri ni fawa titerabone
tike. Nofi tiyowatehibanaka fare e ka Hiti Sesowi Kirisito
kamatiba ka yama ya e ni ya. Tiwehene hora kaniba
wataraboneke.
15 Sesowi kamatibona ka yama Teoso hiri tebonaka fare
ati fore ka yama ya. Teoso towisawa me nafi ka towisawa
tohate amaka. Towisawa owa watatere amaka. E ka Hiti
me nafi ka Hiti toha, te amaka. Me nafi Teoso kahiyarateha
me amake.
16 Teoso fare tohehi tohate amaka, ohariari, oyene kita-
hari kasiro ya. Ayata ya e tonakatere amaka, oyene ehene.
Teoso e one me hiwatere amaka. Teoso awihina tere amaka,
e awehibana. Me nafi Teoso kahiyarahi. "Teoso kitabote
yokana amaka", me nafi ati tehaboneke, me ati fara tohaha
mati. Ame.
17 Haha me honaha me tihiyarahabone tike, "Otamina
oke, yinero okiha owa", me ati rabone mati. Me narabi
nima tiyahi Teoso me wati nawahaba mati, yinero me wati
nawamaraba mati. Teoso era kasomebonaka. Yinero era
kasomarehiba amaka. Yinero ahabeba amaka. Teoso ta
ahabatereba amaka. Teoso yama tamaha ta tehi amaka e
ni ya, e yayai nabone e.
18 Yinero me kihaha yama amosa me hiri naboneke.
Me ka yinero tami oharirebonaka. Me ka yama amosa
ta tamahaboneke mata ya, me hiri hinaharo. Me me
narifaboneke, yinero me kihara mati. Me ka yinero me
kayawaraboneke.
19 Me one me me narifa me ka yinerobona Teoso ta
tehibonaka, yinero yokana, Teoso ya me tabaha me winate-
habone mati neme ya, me tamini yokana tohaha mati waha.
20 Timotio tika yama ahi nibone yokana Teoso hiyose hiri
tinahabone tike. Me one Teoso ati amare me kamina me ati
tikamitarabone tike, yama me watohamone me ati na mati,
yama me watora mati. Teoso ati kamini me nofara yama
bara me kamina era me mono nineke, Teoso ati e kamina e.
21 Afa me one me ati me kamita Teoso nofi me fawa
narake.
Teoso yahehibonaka te ni ya.

2 Timotio
Baoro ka yama hanimetemone amake, Timotio ka yama hanibonehe, yoto karo.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke, Kirisito Sesowi ka yoyose owa, Teoso ati
ehene, me ohiyarabone owa, Kirisito Sesowi me nofibone
karo, Teoso ya me tabaha me winatehabone mati neme ya.
2 Timotio tika yama hanibone amake. Tiwa okatao one
oke, tiwa onofa owa. E ka abi Teoso yahehibonaka tiwa
ni ya, e ka Hiti Kirisito Sesowi ya famahari. Tiwa me
kakatomahaboneke.

Tiwa ha okani onofa ama oke Teoso ni ya.

3 Yama nafi ya tiwa ha okani onofa ama oke, yama wa
toni, yama soki, yama na ya. Yayai onofa ama oke, tiwa wati
owaha owa. "Teoso faya amake", onofa ama oke, tiwehene.
Teoso onofa oke, fara okiti me na toimetema. Owati boti ka
owehene kaminiba watatera ama oke, Teoso yama hinofa
yokana hiri ona owa.
4 Tiwa awaminima oke tasa, yayai onahabone owa kasiro
ya. Tiwamaro wati owahine oke, okomabone yana ona
otabiyo ohi tinahamaro tiwa.
5 Tiwa wati owahine oke, Teoso ati nofi yokana tihaha
tiwa. Aki Rowiti tohaha Teoso ati nofibehemeteke. Manako-
bisa ami Eonisi tohamake, namaroke. Tihamake tine tike,
afa nima, Teoso ati tinofamakitasa tiwa.
6 Hibati ya titati ya oyehe owakibari ya Teoso ehene yama
tiwatoamaro ama tike, Teoso ka yama ahi tinahabone tiwa.
Haha Teoso ka yama ahi ni fawa tina tiwa awine tike. Afa
Teoso ka yama ahi ni yana tinamabone tike waha, Teoso ati
tinofi karo.
7 Tiwatoa tiwa awine tike. Teoso e ni ya sawihi ehene e
watotera amake. Ehene e habo bayite amake. Ati ehene e
ka one me e nofate e amake. Era e ma kite amake, ati ehene.
8 Makoni e ka Hiti Sesowi tamine tikaminahabone kokoma
tirahabone tike. Kateya ya ofoya owehene kokoma tirihi
tinahabone tike me nokosi ya. Hiyara amosa onofi ka yama
nawaha hiri one oke. Fara owa nima tinahabone tike, yama
nawaha hiri tinaha tiwa, hiyara amosa tinofi karo. Teoso
tiwa kakatomehiba awaka.
9 Teoso era kasomemarika, era ha nari, hinaka me tohi
e ohariabone e. E ehene hiyara e ehene amara ya era
kasomemarika, ha e. Fare ati ya era kasomebona ati

nemarika, era nofahari. Yama nafi watari ya, e watarihi,
ni ya mata Teoso era kasomebona ati nematamonaka. Ati
e nematamonaka ahi: "Kirisito Sesowi oyosetehabana oke,
mera kasomatehibana", ati nematamonaka.
10 Kirisito Sesowi era kakasoma kakehimata ehene Teoso
ati e watowaineke. Hiyara amosa e te amake ahi, e
ahabitebone kaminaro, e ahaba e ahabaterabone e, e ahaba
e wamisamatehabone e, e winawatehabone e, Teoso ni ya.
11 Teoso owa yosehimarika, hiyara amosa okomina-
habone owa. Hinaka yoyosebona owa tonihemari amaka,
era kakanawanabona owa.
12 Hiyara amosa okomini ka yama nawaha hiri one oke,
ofoya owa kateya ya. Ofoya kokoma orine oke, Teoso kitehi
owato karo, owa kakatomahari. Owa towakamatehiba
amaka, ota wini famatibana, amo ni kobo ne ka yama ya.
13 Teoso ati amose tikaminahabone tike, fara owa nima,
owati mimita tihahamaro tiwa. Kirisito Sesowi ati nofi fawa
tirahabone tike. E ka one me nofi fawa tirihi, tinahabone
tike.
14 Teoso ati amose ta nareka tiwa ni ya, ati tekatome-
bonaha. Manakobisa Teoso ati me tonihawahabone me ati
na me ati bari tikanahabone tike. Teoso Kanamori e ni ya
sawihi tiwa narifebonaka.
15 Me ihi tiwato tike haro, Asia ka mati, owa me kakosaha
mati. Fisero toha, Mosini toha, Asia ka me nafi.
16 Teoso yahayaho Onesiforo ka yobe ka me ni ya. Kateya
ya ofoya yayai onofa ama oke Onesiforo ehene, owa ni ya
kamaki kokoma towi rari, owa narifari.
17 Homa ya kamakino owa siba nofehino owa wasi-
makewe amaka.
18 Yama toyabo ya, e nafi ehene manakone Teoso ta tibona
ka yama amo ni ya, Teoso yahatiyaho he ni ya. Ehene
amosate amaka owa ni ya, Efeso ya. Ehene tiwato tika.

2

Sesowi Kirisito wati tiwahahi.

1 Okatao ha tiwa ta tikitahi, Kirisito Sesowi yahehi ehene.
2 Me tamaha owati me mitahamaroke, Teoso ati okomina
owa tiwa ni ya. Owatimaro tikaminahi me ni ya, me ihi e
teha mati, e ati me miti ya yama e kamina me hiri teha mati.
Afa me tikanawani ya me me kanawanawahaboneke waha
me nafi.
3 Sesowi Kirisito ehene yama nawaha hiri tinahabone afa
yama tinakomehariyahi. Kirisito Sesowi ka saotatoba ama
tike, fara owa nima. Saotato amose tihahabone tike tiwatori
ya.

4 Saotato tihi ya saotato me ka yama ahi ni nima, tika
yama ahi ni, nabone tike. Saotato me ka yama ahi ni
oneba watatera amake. Me ka yama ahi ni one toha ni ya
me ka hiti ati hiyarebonaka. Me ka yama ahi ni yokana
tohahaboneke, me ka hiti ati amosebonaha.
5 E kana ni kitabote nima tinahabone tike. Fare era yoyose
ati nima e te e amake, e kana naro. Fare ati nima e kana ni
ni ya era kakawebonaka. Ati nima e re e kana ni amosara
era yoyose era kakawarebonaka.
6 E ka owa yama kokoro tohehi nima tinahabone tike,
hinaka yama ahi ni amosaro, tefe kabi tai tohahari. Tika
yama ahi ni amosi ya Teoso tiwa kakawebonaka.
7 Yama tiwatoni haro okominaharo? Owati fawa tini-
hariyahi haro, okominaharo. E ka Hiti ehene yama
tiwatoabone tike, yama nafi.
8 Sesowi Kirisito wati tiwahahi. Sesowi Tafi ka noti ahabe
kitamematamonaka. Efe okominine oke, hiyara amosa
okomina owa.
9 Yama nawaha hiri one oke, kateya ya ofoya owa, hiyara
amosa okomini karo. Yama hiyara hiri onahamone me
ati na kateya ya owa me ibeha Teoso ati ta foyehiba
watarebonaka, Teoso ati kamini fawa ori karo.
10 Makoni yama nawaha tamaha hiri okene oko kiti fawa
raba ama oke, me onofa owa, Teoso me ha hina mati.
Okitaba owa awine oke, Kirisito Sesowi mera kasomaba
karo, Teoso ya me tabatehabone mati, neme ya fara yama
tohaha ya, fara owa nima.
11 Ayaka keye hiri kere haro, ati e naro ahi: "He ya e
tabaha e ahaba e wamisama nabone eke he ya e tabi karo",
ayaka ati nineke.
12 "Yama nawaha e hiri na Sesowi nofi e fawa ri ya e
one me e yosetehaba eke e nafi ka towisawa tohe ya. E
watoremona e ati ne ya era watoteremona ati nabiseba
awaka.
13 E ati tohawami ya ati ta tohawamaterebonaka. Ati
tohawamatere amaka", ayaka ati nineke.

Yama Teoso hinofa hiri ni fawa tirahabone tike.

14 Me narabi nima titasabone tike, haha yama okominaha
tikaminaha tiwa me ni ya, me ati katamomarabone mati.
Me tiyosehi kita ya Teoso nokosi ya, me abe hora raba mati.
Yama hiyakere haro, e abe mono ni ka yama. Me one abe
mono na me ati e kamiti ya era e yokoteha e amake.
15 Tika yama ahi ni amosabone tike Teoso ni ya, ati
amosabona karo, tika yama ahi ni awe ya. Ati amose ehene
kokoma tirahabone tike, tika yama ahi ni kahiyare ya. Teoso
ati kamini titaminahabone tike, ati keye hiri rari.

16 Bofe ka yama nofi me oharia me ati tikamitarabone
tike, me ati hinita tohaha mati. Afa me ka yama hiyara hiri
ni nafimisahaboneke.
17 Yama kome ehebote nima me ati nineke. Yama
kome ketehara wa tote amake. Afa nima me ati nineke,
tokakanikima naro. Me one amake haro, Himeneo ya Fireto
me famaha mati,
18 Teoso ati yokana me nofamara mati. Teoso e ka one
mera nakitami hawa toehimona me ati narake hibati ya, e
ahaba e kitamawahaterabone me ati na mati. Afa me ati
Sesowi nonofa me one mitaha Sesowi ati me nofamararake.
19 Teoso ka yokana me ta he ati nofi me fawa teraba me
amake. Teoso ka yobe yokana sonaterebonaka, kitahari.
Hinaka yama hani ati e narake ahi:

"Teoso mera watote amaka, hinaka mati",

ati te amake. Yama hani one ati e narake ahi:

"Teoso me nofahamone me ati na yama hiyara hiri ni me
fawa naboneke waha",

yama hani ati te amake.
20 Yobe webote toro ya yama wiye nate amake yama wiye
amosaro, yama wiye barata hiri ni tohaharo, one oro hiri
ni toha, naro. Afa yama wiye ya yama amosa e tonihate
amake. Yama wiye one na, teha amake aamosa raba naro,
yama wiye awa hiri ni tohaharo, one wami hiri ni toha,
naro. Afa yama wiye ya yama amosara e tonihate e amake.
21 Teoso ati amare me kamina me ati e nofara e e naboneke
yama wiye amosa nima. E ka Hiti narifi e ohariabone eke.
Yama amosa hiri ni e watohabone eke, yoro tokanaro.
22 E yetene tohaha yama hiyara tamaha nofate amake,
Teoso hinofaraharo. Yati tihaha yama e na hiri tirahabone
tike. Yama Teoso hinofa hiri ni fawa tirahabone tike. Tiwati
fara tohahabone tike, "Teoso kitabote amaka", tinaha tiwa.
Me one nofi fara tiha, tinahi. Me yaro tirahabone tike. Teoso
haha me ya titababone tike, me ati boti amosa mati. Me nafi
Teoso nofaha me ihi e nabisaboneke ahi, me ati boti amosa
mati.
23 Hiyara hinita tikamitarabone tike. Haha hiyara e
kamita e abe hora te amake.
24 Teoso nanarifa e tohaha e ehene e nabone eke ahi. E
ka one me e mono rabone eke. E yahabone eke me nafi ni
ya. Me kanawani forima e nabone eke Teoso tamine ya. E
yawamisarabone eke me ihi.
25 Me one e ati me nofari ya hine ya me e kanawana-
habone eke e hamara e. E awakere. Me ihi hiyara me

nofamaraba me awineke, Teoso hinofi ya. Faya Teoso ati
yokana me nofawahaba me amake fahi.
26 Hibati ya Satanaisi mera keyehemata awaka, mera wete
nari, yama hinofa me hiri nabone mati. Manakobisa me
totafi ya me hasi naba me awineke.

3

Teoso amo ni yabokire ya me korikoriri naboneke kasiro ya.

1 Timotio owati timitamata haro. Teoso amo ni yabokire
ya me korikoriri naboneke kasiro ya, yama nawaha ihi.
2 Fara hine me nofabisaboneke. Yinero me nofa,
naboneke. "Otamina oke ha owa ta", me ati naboneke, hine
me kahiyara mati. Ata hiyara me hiri naboneke. Me ka abi
me ati me nofaraboneke. "Faya amake", me ati naba me
atiba wataraboneke. Teoso me nonafabiti raboneke.
3 Me ka one me me nofarihi, naboneke. Me abe
kakoaboneke. Me abe kabisaboneke. Me koma tora-
haboneke. Yama amosa me nofaraboneke.
4 Me ka one me me keyehaboneke. Me one me me
katomaboneke. Yama me watohamone me ati naboneke,
fara mati. Teoso me nofaraboneke, fara me aboni ka
yamabone nofi me oharia mati.
5 Teoso yama hinofa hihiri me awi tohaha Teoso mera
tonihawahebona me hikasawarite amaka, Teoso yama
hinofa yokana hiri ni me nofara mati. Timotio me ya
titabarabone tike.
6 Me tabori ya me one tokiyomate me amake, me fanawi
yama watorawara me keyeharawabone mati. Haha fanawi
yama hiyara hiri ni fawa terawara amake, yama hiyara wati
nawaharawi karo, ati botirawa ya.
7 Me ati kamiti nofaterawa amake, me kakanawana me
ati, yama fa yokana watorawararo, Teoso ati.
8 Haha me kakanawana Teoso ati kamini me fawa
nihabone me ati te me amake, Teoso ati yama fa yokana
tohaharo. Afa me nima me nemetemoneke Yani ya Sabiri
me famaha mati, Mowisei ati me fawa nihabone me ati na
mati. Me ati boti hiyakere. Teoso me nofahamone me ati
na keye me hiri nineke. Makoni Teoso mera kakoka.
9 Me ati me one hinofibaha manakobisa me ati nofi me
fawa hinahaboneke. "Keye me hiri nineke", me ati nawa-
haboneke waha, me nafi. Afa me nima me nemetemoneke,
Yani ya Sabiri me famaha mati, me me hiwatowaha mati,
keye me hiri na mati.

Teoso ati nofi fara tihatehabone tike.

10 Afa me ihi nima tiwehene rara tike. Fara yama okominaha ya tiwehene tohahara tike. Fara yama amosa hiri onaha nima tiwehene nara tike. Tiwati boti amosara tike, fara owati boti nima. Teoso ati tinofara tike, fara owa nima. Teoso nofi fawa tirahara tike, yama nawaha hiri tina tiwa, fara owa nima. Me nafi tinofara tike, fara owa nima.
11 Yama hiyara me hiri namaro me amake owa ni ya. Afa me ihi nimaroma me ihi narake tiwa ni ya. Atiokia ka mati, Ikonio ka mati, Ristara ka mati, me na owa me nahabihabone me ati namaro me amake. Teoso owa kasomemari ama oke afa yama nafi ya.
12 Kirisito Sesowi ati nima e ehene nabone e ati ni ya era me nofaraboneke. Keye amakere.
13 Yama hiyara hihiri me ihi hiyibahara me ihi hiyamatasaraboneke tasa kasiro ya. Me one me me keyehaboneke. Me one me me hikeyebisaboneke.
14 Tiwa ota kanawanamaro Teoso ati nofi fara tihatehabone tike, ha tiwa. Otara tiwato tike, keye ota hiri ramaro ota.
15 Teoso ka yama hani ya tinafira tiwa me kanawana nemete ama tike. Teoso ka yama hani ki tinaha yama tiwatowahemete ama tike. Yama tiwatowahamaro ama tike haro Kirisito Sesowi era kasomati ka yama, ati e nofahari.
16 Teoso ka yama hani Teoso ati kaminate amake, Teoso ka yama hani nafi. E ati amara Teoso ka yama hani kamininеke, Teoso ati kamini ohariaro. Teoso ka yama hani amosate amake, era kanawanaharo, yama hiyara e hiri na namoharo, yama amosa namo naro, e hiri nabonehe, Teoso yama hinofa e hiri nawahibone karo.
17 Teoso ka yama hani e watoha Teoso e nofaha yama yoro tokana e hiri nabone eke waha, yama nafi, amosaro.

4

Teoso ati tikaminiyahi yama nafi ya.

1 Timotio owati timitahi. Teoso owati kamitaka, Kirisito Sesowi toha, nari. Sesowi Kirisito me ka yama amosa ya me ka yama hiyara tabaha kaminatehibonaka, me hiri hiteharo, me nafi, me yati na me ya me ahabemete me tabaha mati. Kame ya e nafi ka towisawa tohatehiba amaka.
2 Makoni owati timitabone tike. Teoso ati tikaminiyahi yama nafi ya. Tiwati kamiti me nofari ka yama ya tikamina, tiwati kamiti me nofi ka yama ya tikamina, tiyahi. Yama hiyara me hiri ni ya me hora tinahabone tike, yama hiyara hiri ni me fawa nabone mati, yama amosa me hiri nawahabone mati. Me kanawani fawa tirahabone tike, tiwa me nayawamisara tiwa, tiwati ya tiwa tekatoma tiwa.

3 Yama toyabo ya Teoso ati kamiti me nofamateraba me
amake, ati amosari. E ka one me me ha naba me amake,
me tamaha mati, me me hikanawanabone mati fara yama
me hinofa ya. Me ati kamiti me hinofaboneke, yama hiyara
hiri ni me nofabisi karo.
4 Teoso ati yokana kamiti me nofamarahaba me amake.
Keye me hiri na me ati ta kamiti me nofahaba me amake.
5 Timotio tiwa tekatomiyahi. Yama nawaha hiri tinahaba
tinakomeharahabone tike. Teoso tinarifahi, hiyara amosa
tikaminahabone tiwa, me nafi ni ya. Fara yama hiri tina-
habone Teoso hinaha hiri tinahabone tike, me tinarifaha
tiwa.
6 Afa yamabone amake haro, ohabibone ka yama Teoso
ni ya, okomakibone ka yama. Okomakibone ka yamabone
amake haro.
7 Yama mono ni wawato nima ote ama oke, yama mono
ni nafi onafiyoha owa. E ka owa kana ni kitehi nima one
oke, yama yabo tonafiyohari. Oko hiyari fawa tera ama oke
me ni ya, Teoso ati okominaha owa. Yama hiri onahabone
Teoso hinaha hasi naba watamakere owehene.
8 Owati boti yama kaminake haro, Sesowi hikaminateha-
bana, owa kaminari amo ni ya. Sesowi e ehene nafi kamine
ya otaminehemetemone ati tehiba amaka, yama amosa hiri
oteha owa. Owa kahiyaratehibonaka me nokosi ya fahi. Me
ihi kamini forima tehiba amaka. Mera kahiyarehibonaka,
he me noki na mati.

Kamakikabote tinahi owa ni ya.

9 Timotio kamakihina tini ya kamakikabote tinahi owa ni
ya,
10 Tima ya ota famamari karo. Tima owa kakose toke
amaka Tesaronika ya, bofe ka yama nofahari. Kereseti toka,
ahi Karasia ya. Taomasia ya Tito toka, ne amaka.
11 Roka ta ohari ya ota famake. Mako hima tinahi, hinaka
yama ahi ni amosaro, Teoso ati kamini ota kanafamahaba
ota. Te kakamakehi te fami.
12 Tikiko oyosehara oke Efeso ya.
13 Tikamaki ya oko makari tekamakiyahi, owakanakosa-
haro Kabo taboro ya, Torowati ya. Oko yama hani toha,
naboneke. Yama hani ya tiwati katamoriyahi, tekamaki-
abonehe, yama hani one, bowi atari karo.
14 Aresatiri kobiri hihiri yama hiyara tamaha hiri nareka
owa ni ya. E ka Hiti Sesowi tohehi yama manakone
nahabihiba awaka, he ni ya hiri hinaharo.
15 Tiwa tekatomabone tike he ni ya, fara tiwa. Hiyara
amosa okomina owati fawa nihibona ati nareka.

16 Sesa nokosi ya owibaha owa ni ya me sawihaba me
watararake. Teoso yama hiyara manakone nahabirayaho
aya me hiri hinaharo.
17 Hehi e ka Hiti Sesowi ta owa ni ya sawihi owa nakite
amaka, ati kamini fawa orabona karo, bara me nafi ni ya,
ati tamine me himitebonaha. Owa kasome amaka, riao owa
me kabehene owa.
18 E ka Hiti Sesowi owa kasomebonaka. Yama hiyara
watamaraboneke waha owa ni ya. Owa towakamehibonaka
neme ya he ni ya osawiabone owa. Me nafi hikahiyaraho
yama nafi nima. Ame.

Owa ni ya me sawiha tiwa me nofahamone me ati narake.

19 Birisira ya Akira me famaha me onofa, Onesiforo ka
yobe ka me onofa, one oke. Owati tikaminiyahi me ni ya,
me onofamone onaha owati.
20 Erasito tosawikose amaka, Korito ya. Mireto ya
Torofimo kasawi amaka, kiya nari, owakanakosahari.
21 Kamakikabote tiyahi fa fowe nokosi ya. Eboro, Botete,
Rino, Karaotia, Sesowi nonofa me nafi, me na tiwa me
nofahamone me ati na ama tike.
22 E ka Hiti Sesowi sawiho tika kanamori ya. Teoso
yahehibonaka tiwa ni ya.

Tito
Baoro ka yama hanimetemone amake, Tito ka yama hanibonehe.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Baoro ama oke, ha owa. Teoso nanarifa ama oke. Sesowi
Kirisito ka yoyose ama oke. Sesowi Kirisito owa ha nemari
ama oke, Teoso me hikatikaha me onarifahabone owa,
Teoso ati nofi me nafimisahabone mati mata ya, Kirisito
wato yokana me tohawahabone mati, me ihi amosi mati
tohawahabone mati.
2 Hibati ya hibati ya yama watateri ya mata Teoso
era towakamatehibona ati nematamonaka, taboro ya e
tabatibone kari, fara yama tohanawi na ya. Keye hiri tere
amaka. Makoni e noki naka.
3 Afa yama ya Teoso ati yokana kakewe amaka waha.
Teoso era kakasoma ati ehene Teoso ati okominine oke me
nafi ni ya.
4 Tito tika yama hanibone amake. Okatao yokana nima
tine tike, Teoso ati tinofa tiwa, fara owa nima. Teoso e
ka abi ya Kirisito Sesowi era kakasoma me famaha me
yahahaboneke tiwa ni ya. Tiwa me kakatoma naboneke.

Teoso ka me nanarifa me ihi hayaraba wataraboneke.

5 Kereta ya tiwa osekosaharo ama oke, yama tinamosam-
abone tiwa. Tiwa oyoseharo ama oke, me siba tinahabone
tiwa, Sesowi nonofa me nanarifa mebone mati, sitati nafi
ka mati.
6 Me siba tinahi, Teoso nonofa me nanarifa mebone mati,
me ihi e teha mati ahi: me ihi hiyara hora kanahaba
wataraboneke. Me ka yibote amara me ahi rawaraboneke.
Me ka matehe Teoso nonofa toha naboneke. Me ihi fai hi-
nama tohahaboneke, me ihi hihiya namone me ati naba me
atiba watara mati. Me ka abi me ati me tokatabahaboneke,
me ka abi me ati me tokatabaramone me ati na me atiba
watara mati.
7 Me siba tinahi, Teoso ka me nanarifa mebone mati, yama
amosa hiri ni me ohariamone me me hinaha mati. Yama
amosa hiri ni me ohariaboneke, Teoso ka yama aahi me
tohi karo. Me one ati me mitahaboneke. Me yawakabote
rihi, fi fotaha me fawa rihi, katoma me hiri rihi, naboneke.
Me one me keyeharihi, naboneke, yinero tabiyo.
8 Me kakeha me me amo nihaboneke me ka yobe ya. Yama
amosa me nofahaboneke. Hine me koma tonihaboneke. Me

ihi amosaboneke Teoso ni ya. Fara yama Teoso hinofa ya me
ihi tohahaboneke. Hine me ma kanahaboneke.
9 Teoso ati yati nofi yokana me tohahaboneke, keye
amararo, me me kanawani amosabone mati, me me yayai
niwamabone mati. Hahi Teoso ati ya ati sawire me
hinamobonaka, me nafi hiwatobonaha, ati tosawarihari,
Teoso ka yama hani me watoha mati.
10 Me tamate me amake, Teoso ati nima me ati ra mati.
Hine ya me ati tohate me amake, me one me me keyeha
mati. Me ka me tamate me amake, bara soteo hine me
tonihawahabone me ati na mati, bara Sesowi nonofa me
tohawa mati.
11 Me ati e fawa nihaboneke, me ati fawa kanahaba mati.
Yobe owa ka me nafi me ati me nofarawaha Sesowi ati
me nofamarawaraharake. Me me kanawana yama Teoso
hinofaraha me kaminate me amake, me me keyehabone
mati, yinero tabiyo mati.
12 Fare me ka owa yama watohi ati e nareka ahi: "Kereta
ka me nafi keye hihiri me tohate me amake. Yama kabani
ka bani me nima me te me amake, me tafi oharia mati, yama
me ahi ra mati", ati nareka.
13 Keye amakere haro, hikaminaharo. Makoni me hora
tinahabone tike kita ya, Teoso ati yokana me nofawahabone
mati.
14 Soteo me ka hiyaramete me kamitamaraboneke, yama
fa yokana amararo. Me me yoseha me ati me himitama-
raboneke, Teoso ati yokana me nofamari karo.*
15 E ati boti amosi ka yama nafi amosate amake e ni ya.
Me ta me ni ya yama nafi hiyatera amake me ni ya, me ati
boti hiyari karo. Teoso ati me nofatera me amake. Yama
hiyara me hiri hina me watokere, me ati boti ka me ihi
kaminiba watamari karo.
16 Teoso me watohamone me ati na Teoso me watokere,
me ihi hiyari karo. Habosia me amake, Teoso ati nima me
ihi ra mati. Yama amosa hiri niba me watokere.

2

Me tikanawanabone tike.
1 Ha tiwa ta me kanawani tinataminabone tike, Teoso ati
yokana ya.
2 Bote me narabi nima tinahabone tike, katoma me hiri
rabone mati. Yama me hiri hina amosaboneke me nafi ni
ya. Hine me koma tonihaboneke. Teoso ati nofi me fawa
rihi, me one nofi me fawa rihi, Teoso nofi me fawa rihi,
naboneke.

---

* **1:14** 1.14 Soteo me me yosehemetemoneke, yamata one me kabarabone mati, tamaharo.

3 Kirabote narabi nima, tirawa tinahabone tike,
yama Teoso hinofa hiri narawabonehe. Mera
kabisarawaraboneke. Fi fotaha me fawarawaraboneke.
Mera kanawanarawaboneke yama amosa ya.
4 Me fanawi fanaha yati toharawa narabi nima
narawaboneke, me ka yibote me nofa, me ka matehe
me nofarawa, narawabone mati.
5 Narabi nima narawa naboneke, hine koma toni-
harawabonehe. Me one noko toniharaboneke. Fara
me ka yibote me ati nima narawaboneke. Yama amosa
hiri narawaboneke. Ihi e rawari ya, me one ati yana
nirawahaboneke, Teoso ati hiyaremona me ati na mati.
6 Me makiti yetene hine me koma toniha naboneke.

7 Tiwehene amosi fara tohahabone tike. Tiwehene nima
me ihi nabisaboneke. Me kanawani tinataminabone tike,
tiwati boti amosa tiwa, siwa tira tiwa.
8 Tiwa tekatomabone tike, tiwati yana na tiwa. Tiwati
fiya tonahamone me ati riyahi. Me ati yana ni ya e ehene
hiyaramone me ati ni ya, me me hiwatohaboneke me nafi,
keye me hiri na mati. Faya me kokoma naboneke.

9 Te one me ka yama aahi me tohaha fara me ka hiti me
ati nima me ihi naboneke. Me ka hiti yama me hinofa ya
me ihi tohahaboneke. Me ka hiti me me hiyoseha me ati me
hora kasaraboneke.
10 Me ka hiti me ka yama me botiraboneke. Me ihi amosi
fara tohahaboneke me ka hiti me ni ya. Me one me ati me
yana nihaboneke, me ati e na mati ahi: Teoso era kakasoma
ati amosatehimona me ati naboneke.

11 Afa yama ya Teoso hiwa namohi amaka, yahahari, era
kasomari makoni owati amake.
12 Teoso era kanawanaka, yama hiyara hiri ni e fawa
nabone e. Era kanawana naka, yama hiyara e nofamara-
habone e, era e ma kanaha e. Era kanawanaka, yama amosa
e hiri nabone e, Teoso hinofaro, yama hiyara hiri ni e sa
tosaharo, e nahoha e bofe ya,
13 e ka Teoso e noki na e, kakehibonaha, kitahari, oya
kanahari kasiro ya, era kakasoma Sesowi Kirisito tohahari.
14 Hiwa ta ne ahabematamonaka, e ehene manakone
nahabihibonaha, e amosawahabone e, ehene. Era kakatike-
himatamonaka, hinaka mebone me e, yama amosa hiri ni
fara e tohahabone e.
15 Yama okominaha ya me tikanawanabone tike. Me
tiyosehi. Yama amosa me hiri ni ya yama amosa hiri ni
me fawa raba me narabi nima tinahi. Yama hiyara me hiri
ni ya yama hiyara hiri ni me fawa naba me narabi nima,
tinahi. Tiwati me mitaraba me wataraboneke.

3

1 Me narabi nima tinamatasahabana tike, kofeno me me
yosi ka yama me hiri naba mati, kofeno me ati me nofaha
mati. Yama amosa hiri ni wato me fawa raboneke.
2 Yama hiyara me kamina nawahareraboneke. Me abe
mono raboneke. Me hamaraboneke. Me yahahaboneke me
nafi ni ya.
3 Taiti ya yama e watoramaro e amake, fara me nima,
Teoso me watora mati. Teoso ati kamiti e nofaremete
eke. Keyemetemoneke haro, e nofaharo. Bofe ka yama e
nofahamaro eke kasiro ya, yoro tokanaro. Yama hiyara hiri
ni e nofahamaro eke, e ati boti hiyari karo. E one me e
kako, era me kako, namaro eke. E one me ka yama amosa
e aawawa namaro e ke, e ati boti hiyara e.
4 Manakobisa Teoso era kakasoma tohehi hiwa namowe-
himarika e ni ya, yahahari, era nofahari.
5 Era kasomemarika, e ka yama amosa ihiba amara ya, e
hiri naro. Era kasomemarika, yahe kari. E ni ya Kanamori
ta ne era kasomemarika, e ati boti soko nari, e ati boti yati
tonihawahari, yati era tonihawahamahari.
6 Efe ehene Kanamori sawika kita ya e ni ya, Sesowi
Kirisito era kakasoma ehene.
7 Teoso yahe ka e amosamone ati nemarika he ni ya, e
tofamamibone kari, fara yama tohaha tohanawi na ya. Afa
yama e noki nineke.
8 Afa keye amakere haro.

Tinarabo nima one oke, yama okomina tikaminahabone
tiwa kita ya, haha Teoso me nofaha me ati boti yama nima
nibone karo, me ihi amosibone karo. E ehene e na amosake
ahi.
9 Haha tiwa me mono nabone me ati na me ka iti me ini
me hiri na me tihiyararabone tike. Me mono tirahabone
tike Mowisei ati te kamina te. E ehene e na hiyatera amake.
10 Te ka owa te ka one mera tonasawaribona ati ne
hora tikasebonaka, ati fawa nebonaha. Fare ati tohe
ya hora tikasatasehibonaka. Ati fawa ni watore ya te
tabamariboneke,
11 ati boti hiyare ka yama hiyara hiri ne karo. Me nafi
hiwa hika, yama hiyara hiri nari, Teoso hikako hinahari.

12 Oko tataba me ka owa oyosehabone oke tiwa ni ya.
Atema tohe ya toha, Tikiko tohe ya toha, neba awaka. Kobo
towiti ya kamakabote tinahabone tike owa ni ya Nikobori
ya. Nikobori ya fa fowe onaharihabana oke.
13 Atibokato Sena ya Aboro me fama me yana tokani
ya me tikasomahabone tike, me yaka kanahabone me
ka yamabone ta tinaha tiwa. Me ka yama hasi naba
wataraboneke.

14 Teoso nonofa yama amosa hiri ni me watowahaboneke.
Me me awahaboneke yama me kihara mati, me me hika-
somahabone mati. Me ihi e ri ya ahi awa bonora nima me
naboneke.

Owa ni ya me sawiha tiwa me nofahamone me ati narake.

15 Haha me ya otabi ka tiwa me nofahamone me ati
narake. Me nafi onofa owati tikaminahabone tike me ni ya,
otara me nofaha mati, Sesowi nonofa me tohi karo. Teoso
yahehibonaka te nafi ni ya.

Firemo
Baoro ka yama hanimetemone amake, Firemo ka yama hanibonehe.

Baoro ka yama hani kaminematamonaka.

1-2 Baoro ama oke. Timotio ya ota famake, Sesowi nonofa. Ofoya oke Kirisito Sesowi ati kamini owa yokohi owa. Firemo tika yama hanibone amake haro. Te nafi kabone amake, me ya titaba tiwa, tika yobe ya heoniao hihiri mati, Sesowi nonofa mati. Tiwa ota nofake, Teoso ka yama e ahi ni karo. Afia yama hani tiwa, tinahabone tike, Sesowi nonofa tiwa. Akibo tiwa, tinahaboneke, e tabi karo, saotato me e tohaha e.

3 E ka abi Teoso ya e ka Hiti Sesowi Kirisito me fama me yahahaboneke te ni ya. Tera me kakatoma naboneke.

Tiwa ha okine oke Teoso ni ya.

4 Tiwa ha okine oke. "Faya amake", ati ni fara ohine oke oko Teoso ni ya,

5 titamine omiti karo, e ka Hiti Sesowi ati tinofa, Sesowi nonofa me nafi tinofa, tinahamone tiwa.

6 Teoso ha ona Teoso aate one oke, Sesowi nonofa me tinofabone tiwa, Sesowi ati e nofaha e. Teoso era kakawe ka yama wato yokana tiha tinahabone onahara oke. Haha yama amosa ya era kakawe amaka, Kirisito ya e tabaha e.

7 Oko owa Sesowi nonofa me tamine omitara oke, me ati boti amosamone mati, tiwehene. Makoni yayai one oke kasiro ya, me tinofamone tiwehene. Oko kokoriri ni fawa nara oke tiwehene.

Tiwa aate one oke tiyahabone tiwa Onesimo ni ya.

8 Kirisito ka me e tohaha tiwa yosi onofi ya tiwa oyosene ama oke kita ya.

9 Tiwa oyoserabone oke. Hine ya tiwa ohiyarine oke, e abe nofi karo, Baoro owa, bote ohaha owa, ofoya ona owa Kirisito Sesowi ati kamini owa yokohi owa.

10 Tiwa aate one oke, okatao Onesimo okomina owa, onawatahari, ofoya owa.

11 Tiwa narifi yokana tohare owa narifaka. Tiwa narifa nawaheba awaka.

12 Oyosebanaka tiwa ni ya. Owati boti ya tabebonaka.

13 Sawisa nebona one amaka, owa narifebonaha titaboro ya, ofoya owa hiyara amosa kamini owa yokoha owa.

14 Tiwa aate onahabone tiwa aate ora ama oke. Owati
boti e na ama oke ahi: tiyosebona one amaka fara tiwati
ya, owati amara ya.
15 Tiwa kakosehi yama totoyabo kawahi ya te famawami-
boneke. Teoso ati ehene tohe awaka. Te famatiboneke fara
yama tohaha ya waha.
16 Tika yama aahi tohehi hine ya yama aahi tohamare-
bonaka. Tinofawahebonaka, Kirisito ka me te fami to-
hawaha te. Yama amosi mati tohawake waha. Onofareka
kasiro ya. Nofi fiya tinehibonaka ha tiwa. Tika yama ahi ni
amosebonaka. Makoni tinofebonaka. Tinofa, tinehibonaka,
Kirisito ka tohe kari.
17 Titesenemona owa tina tiwa awine tike. Makoni
tinofebonaka, owa tinofa tiwa.
18 Ehene hiyare ne ya ehene manakone onahabihebanaka,
tinofi ya. Tiwa tefe ne ya tika tefe ni manakone onahabiha,
onahabana oke tinofi ya.
19 Keye amakere. Manakone onahabihabanake. Fara
oyehe ya yama hani kote rawi okine oke haro. Owa tefe
tine tike, tiwa ya. Yama tiwato tike haro.
20 Oko owa tiwehene e na ahi owa ni ya, e ka Hiti ehene.
Owati boti yayai tinihahi, Kirisito ehene.
21 Tika yama hanibone rawi onahabone onahara oke.
Yama hani rawi ona tiwa owatoara oke, fara owati nima
tiwehene nabone tiwa. Tiwehene amosa fiya tonahaba tiwa
awine tike mata ya.
22 Otaboroba hawa tiniha tiyahi tika yobe ya. Yama owato
oke, owa ora tini ka yama, okomabone owa tiwa ni ya.
Teoso owa tasi tonihe ya owa wete tonihamehiba awaka
fahi.

Owa ni ya me sawiha tiwa me nofahamone me ati narake.

23 Ebafarasi tiwa nofehimona ati nareka. Ota te ke ota
fami, Kirisito Sesowi ati kamini otara yokohi ota.
24 Otesene tiwa me nofa, namone me ati narake, Mako,
Arisitako, Tema, Roka, me na mati, Teoso ka yama ahi ni
ota taba ota.
25 E ka Hiti Sesowi Kirisito tiwati boti kakatomehibona
tike.

Ihayeo Mati
Ihayeo me ka Yama Hanibonemetemone Amake.

Teoso biti fare bati nima naka.

1 Teoso e ka iti hihiyara tohehimatamonaka, ati yoro
tokanari, he ati kakamina ati me hikaminahari.
2 Hibayata ya Teoso amo ni yabokire ya era hiyaremataka,
biti yosekihari. Efe yama nafi hiri nematamonaka, Teoso
hiyosehari. E nafi ka Hiti tohaka waha, yama nafi Hiti toha
nari, Teoso ati ehene.
3 Fare bati nima nawahaka waha. Fare bati kiti nima
kiti naka. Yama nafi yosete amaka. Haha yama hiyoseha
ahabarineke, kitahari.

Teoso nanarifa me aamosa rabake, Teoso biti ehene.

E ka yama hiyara soko ne manakobisa itarimatamonaka
Teoso ka kanihina ka ya, neme ya.
4 Teoso ati ehene itari Teoso ino hinawatematamonaka,
ino amosari. Amosi mati tohate amaka. Teoso nanarifa me
ta me aamosa raba ke, ehene. Makoni ino amosi mati tohate
amaka. Teoso nanarifa me ini aamosa raba ke, ino ehene.
Teoso biti hinihematamonaka, he nanarifa me ta biti mera
toniharahari.
5 Teoso ati e nareka ahi, hinaka yama hani ya:

"Okatao ama tike. Abi ama oke waha",

ati nareka. Ati owa e nareka ahi:

"Batiba ama oke waha. Okataoba amaka waha",

ati nareka, towisawabona hinihari. Teoso ati e neba ati
yana tere amaka he nanarifa me ni ya.
6 Teoso ati ehene Teoso biti taiti wate ya Teoso ati e
nematamonaka ahi:

"Owa nanarifa me nafi kasohaboneke he nokosi ya",

ati nematamonaka.
7 He nanarifa mera kamine ati e nematamonaka ahi:

"He nanarifa boni nima me nawaha, yifo hiri ni nima me
nawaha narake, ati ehene",

ati nematamonaka.

8 Ati e rematamonaka ahi biti kaminari. Biti kamine ati e
nematamonaka ahi:

"Teoso me yosi fawa titeraba ama tike. Me tiyoseha
tiwehene amosatehaba ama tike.
9 Yama amosa tinofate ama tike. Yama hiyara tinofatera
ama tike. Makoni towisawa kiti mati tohe tihawahara tike,
tika Teoso ati ehene, yayai tinahabone tiwa",

ati nematamonaka biti kaminari.
10 Ati owa e nareka ahi:

"E ka Hiti yama watateri ya mata bofe ka yama nafi
tikanawanemete ama tike. Neme hiri, tinehemete ama
tike.
11 Wami ahaba, neme ahaba, tehaba amake. Ha tiwa ta
tihabateraba ama tike. Wami ya neme famaha bototehaba
amake, makari botoha nima.
12 Kini tikawatehaba amake, makari bote kini nawahi
nima. Tohawahaba amake, makari akawaha nima. Tihawa-
teraba ama tike ha tiwa. Tihabarihi titehaba ama tike",

ati nematamonaka, biti kaminari.
13 Ati owa amaka hari:

"Tiwitarehi oko kanihina ka ya. Tiwa me nofara me
kitaraba me amake tiwehene, owati ihi. Tiwariabone
tike me mese ya, me tai tikana tiwa",

ati nematamonaka biti ni ya. He nanarifa me ni ya ati e
neba watatere amaka.
14 He nanarifa mebone mera hiri nematamonaka, me
hikasomatehabani me me kakatomahabone mati.

2

Teoso ati kamiti yokana e tohahabone eke.

1 Makoni Teoso ati kamiti yokana e tohahabone eke, ati
miti e hawa tohahari hibati ya, e tosawariribone karo.
2 Hibati ya Teoso nanarifa Teoso ati me kaminemete-
moneke Mowisei ni ya. Mowisei Ihayeo mera yosehi-
matamonaka, Teoso ati nima me ihi nabone mati. Teoso
ati me hikatabare me ka yama hiyara nafi manakone
nahabihimatamonaka, mera katomari. Teoso ehene e ne
ehene amosematamonaka.
3 Faya e ka Hiti Teoso ati yati kaminematamonaka, era
kasomebonaha. Ati e mitare ya himata nima e ribe, e hasi
naba e? Efe ati me himite ati me hikaminehimari amaka e
ni ya.

4 Yama kitaha me namo namaroke, yoro tokanaro, Teoso
ati ehene. Teoso Kanamori ta, nematamonaka. Teoso
Kanamori ati ehene yama yoro tokana e wato, nofa e amake,
e one me e narifabone e. Makoni e kasomibone e watoneke.

Sesowi era kakasoma amaka.
5 Wami tohawai ya yama toyabo ya Teoso nanarifa bofe
ka me me yoseteraba me amake, Teoso ati ehene.
6 E ka owatebonaka, bofe ka mera yosehari, Teoso ati
ehene. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Teoso e ka owa himataba amosemona tine tiri?
7 Yama totoyabo ni ya tiwa nanarifa me hiyosehareka,
tiwati ihi. Manakobisa tikahiyarawahareka.
8 Tiwati ihi yama nafi yosehibonaka waha",

ati te amake, yama hani. Yama nafi yosehibonaka, ati
narake. Yama hiyoserahaba watateraba amake. Yama nafi
amakere, hiyoseharo mata, e awaharo.
9 Sesowi sawi ya bofe ya Teoso nanarifa me hiyosemata-
monaka mata. Manakobisa ahabe ka Teoso hikahiyarawa-
hematamonaka, e watohari. Ahabematamonaka, Teoso
yahabona karo e nafi ni ya.
10 Sesowi era kakasoma amaka. Ahabe ka amosi mati
tohawematamonaka Teoso ati ehene. Teoso ehene e ne
amosematamonaka. Teoso ehene e nematamonaka, Teoso
biti me e tohawaibone karo, Teoso ni ya e winatibone
karo. Efe Teoso yama nafi hiri nematamonaka, fare hinaka
yamabonehe.
11 E ka abi amaka. Biti me e amake. Hinaka mebone
era tonihawahemarika. Makoni Sesowi era niso te amaka,
kokoma rari e ehene.
12 Teoso ka yama hani ati e narake ahi, Sesowi ati
kaminari:

"Titaminamone onahabone oke okaniso me ni ya. Oyak-
aba ama oke tiwa ni ya heoniao ya",

ati nareka.
13 Yama hani one ka ati e nareka ahi:

"Ati amosate amaka, keye hiri rari",

ati nareka. Ati owa e nareka ahi:

"Osawi oke ahi, Teoso owa kakawe ka matehe ya otaba
owa",

ati nareka.

14-15 Afa matehe me e amake, Teoso biti me e. Sesowi
e nima nawahematamonaka, era kasomebonaha. Hibati
ya Satanaisi ka yama aahi me nima e namaro e amake,
e ahabi e nakome karo. Satanaisi ati ehene e ahabate e
amake. Sesowi ahabe Satanaisi nahabihimatamonaka, era
kasomebonaha, Satanaisi kiti fawa nihari.
16 Teoso nanarifa mera kasomakara. Abarao ka noti me ta
mera kasomaka, Abarao Teoso ati nofe ehene nima me ihi
na mati, me nafi.
17 Makoni fare nisori me nima nawahematamonaka Teoso
ati ehene, mera kasomebonaha. Me ka sasetoti ehebotebona
tohawematamonaka, Teoso narifari, yahe ka Teoso aate
ni fawa rari, Teoso mera kakomarebonaha. Teoso mera
kakomatamonaka me ka yama hiyara ihi. Sesowi ehene e
re ya ahi Teoso mera kako fawa rena amaka.
18 Satanaisi Sesowi ha nematamonaka yama hiyara hiri
nebonaha, fara e ha ni nima, yama hiyara e hiri nabone
e. Makoni Sesowi era kasomihina ka, e nima ne kari.

3

Sesowi e ka sasetoti ehebote amaka.

1 Makoni Sesowi ohari te wati nawahabone teke. Teoso
ka me e amake, Teoso biti me e tohaha e, Teoso era ha ne
e. Teoso Sesowi yosekimatamonaka, he ati kaminebonaha.
E ka sasetoti ehebotemona e ati ka.
2 E ka sasetoti ehebote tohebona Teoso hine fare Teoso
ati nima ehene te amaka. Fare Mowisei ehenematamona
nima Sesowi ehene te amaka, Mowisei Teoso ka mera
kakatomahari, mera kakatomi nataminahari.
3 Teoso ka yobe nima e te e amake, Teoso ka me e
tohaha e. Sesowi Teoso ka yobebona hihiri amaka, era
kasomari, Teoso ka me e. Mowisei Teoso ka yobebona hihiri
amarematamonaka, Teoso ka me ka owa tohahari. Makoni
Sesowi amosi mati tohate amaka, Mowisei nima rari.
4 Yobe nafi hihiriba me nake. Teoso ta yama nafi hihiri
amaka.
5 Mowisei Teoso nanarifa tohe Teoso ka mera kakatomi
natamine Teoso atiteba kaminematamonaka.
6 Kirisito ta amosi mati tohaka, Teoso biti tohahari, Teoso
ka mera yosehari. Teoso ka me e amake, ati e nofahari.
Teoso ka me e tohasa nabone eke, ati nofi e fawa re ya,
noki ni e fawa rihi ne ya.

Teoso ati nofi te fawa riyahi.

7 Makoni Teoso Kanamori ati te kamitahi, ati e nari ahi:

"Hibayata ya ati te kamite ya

8 ati te kasawarirayaho, ati e nari ahi: 'Te ka iti me
ihimaro te hiri riyahi. Yama hinita ya me sawiha owati me
nofamaramaro me amake.
9-10 Owa me totomi namaro me amake. Yama fotaha
onamoamaro ama oke me ni ya, 40 ano tohaha ya. Ohama-
maro ama oke me ni ya. Owati boti e namaro ama oke ahi:
"Yama hiyara me hiri nabone me ati boti ati ke fara yama
nafi nima. Haha yama hiri onaha me hiri kere.
11 Me tokaraba me amake otaboro ya, me hasi naba mati",
onahamaro ama oke. Owati kamini otaminahamaro ama
oke, oyawa owa', ati nematamonaka".

12 Ota one mati, tera te kakatomiyahi. Teoso ati nofi te
fawa riyahi. Te ati boti hiyaraba wataraboneke. Teoso yati
ne ya te tabiyahi. Te tohaba riyahi.
13 Te ka one me te yayai niyahi, fara yama we nima,
Teoso amo ni kobo re ya mata, yama hiyara ya tera te
kakatomahabone te. Yama hiyara tera keyehariyahi. Teoso
ati te kasawaririyahi.
14 Kirisito ya tataba me e amake, Teoso ati e nofaha e.
Kirisito ya tataba me e tohasa naba e amake, Teoso ati nofi
e fawa ri ya.
15 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Hibayata ya ati te kamite ya ati te kasawarirayaho. Te
ka iti me ihi nimaroma te ehene rabone teke, Teoso ati
me nofamara mati",

ati ke.
16 Hike memete me amari, Teoso ati me mita Teoso ati
me nofamara mati? Me nafimetemoneke, Mowisei me
hiyabamakia me hekama mati Esito ya.
17 Hike memete me amari, Teoso me hikakoa mati 40 ano
tohaha ya? Me hikakoemetemoneke, yama hiyara me hiri
na mati. Me ahabemetemoneke yama honara ya.
18 Hike memete me amari, me hikamina mati, me
tokarabone me hina mati taboro ya, me hasi nabone mati?
Afa memete me amake, Teoso ati me nofamara mati.
19 Teoso taboro ya me tokarabone Teoso ati nematamonaka,
he ati me nofamara mati.

4

Teoso taboro ya e tokahabone ati nareka, e hasi nabone e.

1 Teoso fare atimatamona nima ati nasa ka. Ati ehene
taboro ya e tokahabone ati nareka, e hasi nabone e. Era

e kakatomahi, e tosawarirabone e. E ka iti Teoso ati me nofamarehemete me ihi nima e ehene rabone eke.
2 Hiyara amosa e mitahamaro e amake, fara me nimetema. Teoso ati me mitakene me kasomiba wataremetemoneke, Teoso ati me nofari karo.
3 Teoso ati e nematamonaka, hinaka yama hani ya:

"'Me tokaraba me amake otaboro ya, me hasi naba mati', onahamaro ama oke. Owati kamini otaminahamaro ama oke, oyawa owa",

ati nematamonaka. Ha e ta e tokahaba e amake Teoso taboro ya, e hasi naba e, Sesowi ati e nofi karo. Hibati ya Teoso yama nafi hiri ne ya era wati nawahemata amaka.
4 Teoso ka yama hani ati one amake haro:

"Teoso ka yama ahi ni ahabi ya hasi nematamonaka, yia 6 na nowati ya",

ati ke.
5 Teoso ka yama hani ati okomina ati e narake ahi, Teoso ati kaminaro:

"Me tokaraba me amake otaboro ya, me hasi naba mati",

ati nematamonaka. Teoso hasi nematamonaka. Me hasi nabone me hasi remetemoneke.
6 Hibati ka hiyara amosa me mitaha me tokaremetemoneke Teoso taboro ya, Teoso ati me nofara mati. Teoso taboro ya me tokahaba me na naba me amake.
7 Makoni Teoso yama wehe onebone kaminematamonaka, e tokibone ka yama wehebonehe, e hahasi ka tabora ya, "Hibayata ya", ati nari. Ano tamaha ahabi ya Tafi Teoso ati kaminematamonaka, afa yama wehe kaminari.

"Hibayata ya ati te kamite ya, ati te kasawarirayaho",

ati nematamonaka.
8 E hahasi ka tabora amara ya Sesowe mera towakematamonaka. Yama wehe onebone Teoso kaminematamonaka, ano tamaha ahaba nowati ya, Tafi ka yama hani ya.
9 Afa yama wehe watakere mata, Teoso ka me hasi niba ka yama wehe.
10 Teoso taboro ya e toki ya e hasi naba e amake fahi, afa yama wehe ya. Yama e ahi namaraba e amake. Teosomatamona nima e naba e amake, yama ahi ni ahabe hasi nari, yama we 6 na nowati ya, sabato ya.

11 Makoni yama ahi ni e fawa rabone eke, e kobo naba e
Teoso taboro ya, e hasi naba e. E tosawarirabone eke. Hibati
ka me nimetema e rabone eke, Teoso ati me nofaremete
mati.
12 Era e karawatohi. Teoso ati kitate amaka. Teoso ati
era tonihawahate amaka. Teoso ati yimawa inoha nima te
amaka, ini famaharo. Teoso ati e ni ya toke ya e ati boti ha
ya toha, e kanamori ha ya toha naboneke. Ati e ni toke ya
e ka owa nima e nabone eke, tone afone ha ya toha, tone
kanawari ha ya toha ne nima. Teoso ati e ati boti namote
amaka.
13 Teoso ni ya yama kehemoaba watatera amake. Teoso
noko yama nafi awate amaka. Yama toyabo ya e ehene nafi
e kaminatehaba e amake he ni ya, e ehene siba nebonaha
amosi tabiyo.

Sesowi e ka sasetoti ehebote amaka.

14 Sesowi Teoso biti tohe e ka sasetoti ehebote yokana
tohe tokomematamonaka neme ya. Makoni Sesowi ati nofi
e fawa rabone eke, Sesowi ati e nofahamone e ati na era e
kamina e.
15 Sesowi era watote amaka, e kitara e. Satanaisi totomi
hinehimatamonaka, fara e totomi ni nima. Yama hiyaraba
hiri rematamonaka.
16 Sesowi e ka sasetoti ehebote tohaka, era kaminebonaha
Teoso ni ya. Makoni Teoso e nakomerabone eke. Yama e
nofa Teoso e hiyarabone eke, e aate nari. E ni ya yahe era
narifebonaka.

5

1 Sasetoti me ka owabona ohari Teoso siba te amaka,
sasetoti ehebotebonaha, Teoso nanarifabonaha fare Teoso
ati ehene. Yama ta te amaka Teoso ni ya. Bani mera waka
te amaka, me ta hinahabone mati Teoso ni ya, e ka yama
hiyara Teoso wati nawahamarabona karo.
2 Yama me wawato raba na me tosawariha me ni ya
hamatere amaka, efe sasetoti ehebote, kitarari fara me
nima.
3 Teoso ka bani mebone mera waka te amaka, me ihi
hiyara me ihi Teoso wati nawahamarabona karo, ehene
hiyare toha nabise kari, hari, sasetoti ehebote.
4 "Sasetoti ehebote ohahaba ama oke", me ati naba me ati
watatera me amake. Teoso ta e ka owa ha te amaka, sasetoti
ehebote tohehibonaha, fare Araomatamona nima, Teoso ha
hinahari.
5 Kirisito e ka sasetoti ehebote tohehibona ati ne atiba
watatere amaka. Sasetoti ehebote tohe ya amosi mati
tohehibona ati ne atiba watarihi te amaka. Fare Teoso

ehene amaka, sasetoti ehebote tohehibona hine sasetoti ehebote tohe kari. Teoso ati e nematamonaka, he hiyarari:

"Okatao ama tike. Abi ama oke waha",

ati nematamonaka, towisawa hinihari.
6 Teoso ka yama hani ati one amake haro:

"Sasetoti tihatehaba ama tike. Sasetoti tiha sasetoti tohi fara tihatehaba ama tike, Meokiseteki nima tina tiwa".

7 Kirisito sawisa ne ya bofe ya Teoso aate nematamonaka, Teoso ha nari, Teoso ha ni ati kitehi ohi nari. Teoso kasomi hiwatomona ati nematamonaka, ahabarebonaha. Teoso ati himitematamonaka, Teoso ati nofe kari.
8 Teoso biti tohakana yama nawaha hiri, nematamonaka. Yama nawaha hiri ne Teoso hikanawanematamonaka, he ati nima ehene nebonaha.
9-10 Hawa tohe Teoso ha hinehimatamonaka, sasetoti ehebote tohehibonaha, Meokisetekimatamona nima nebonaha, mera narifebonaha, he ati me nofa mati. Mera kasomaka, Teoso ni ya me winatehabone mati, fara yama tohaha ya.

Teoso ati wato yokana te tohakere mata.

11 Yama tamake, okominabonehe, afa yama kote. Nawahake, miti te watori karo.
12 Ano tamaha ya Kirisito ati te nofawehemete te awineke. Te ka one me te kanawanehene te amake. Teoso ati wato yokana te tohakere mata. Tera me kanawanabone onahara oke, Teoso ati yana kane ka yama ya. Yamata aboni te kabariyahi mata. Yowa fehe ta te fawiyahi.
13 Matehe nima te nineke, yoa fehe fawi te oharia te. Teoso ati te watokere mata, era kanawanahari, yama amosa e hiri nabone e.
14 E nafiwaha yamata aboni kabate amake. Yama amosa e wato, yama hiyara e wato nineke, yama tamaha e hiri ni karo.

6

1 Makoni Kirisito ati yana kane ka yama e kakosabone eke. E horawahi waha. Yama hiyara e nofamari ka yama e kaminamarabone eke, e ka yama hiyara, hinita tohaharo. Teoso ati e nofawai ka yama e kaminamarihi nabone eke.
2 E batisa ni ka yama e kaminamarihi nabone eke. Me tati mese ya e yehe e kakibari ka yama e kaminamarihi nabone eke. E yati nami ka yama e kaminamarihi, Teoso amo nibona e kaminamarihi, nabone eke, yama hiyara

hihiri Teoso mera waka nabona ka yama amo ni. Afa yama
Kirisito ati yana kani ka yama amake.
3 Afa yama e kakosabone eke, Teoso hinofi ya, e horawa-
haro.
4 Teoso e nofawaha e ka yama wato yana tonake. Teoso
era kakawi yana tonaka. Teoso Kanamori tabi e yana
tonake.
5 Teoso ati wato e yana tonake, amosari. E ka yama wato
yana tonake, Teoso ehene, e ka one me e narifibone karo.
Yama wato yokana e tohatehabone eke, e sawi ya Teoso
taboro ya.
6 Afa yama e hiri na manakobisa Teoso ati e nofamabisara
e wete namihinarabone eke. E ehene e ni ya Teoso biti e
nabowamatasabone eke awa ya, me haha hikanebona e ati
nari. E ehene e ni ya e tosawarihabone eke.
7 Fatara ka yama e ahi na faha kaki amosa ihi yama bono
fara tohaha amosake Teoso ni ya.
8 Fatara mohi tamaha ihi yama bonora hiyakere Teoso ni
ya. E sari kanahaboneke. Teoso ati te nofamari ya fatara
hiyara nima te nabone teke.
9 Ota one mati, tera onofa oke. Afa yama hiyara e na te
hiri ra te awineke. Te ehene amosa awineke, Teoso tera
kasomabona karo.
10 Teoso amosaka. Te ni ya ati katamorebonaka, te narife
kari. Te nofa naka, hinaka me te narifi karo. Me te narifasa
ke. Te ehene ya ati katamorebonaka.
11 Te ehene e na fawa rabone onahara oke, te nafi, yama
amosa te hiri na te. Te ehene e ni ya Teoso yama ta tebonaka
te noki naro.
12 Yama ahi ni te nofaraba wataraboneke. Teoso ati nofi
me fawa ra me nima te nabone teke, yama noki ni me fawa
ra mati. Te ehene e ni ya Teoso fare ati nima yama ta ni
tebonaka.

Teoso Abarao hiyare eteba wati nawahematamonaka.

13-14 Teoso Abarao hiyarematamonaka, ati e nari ahi:

"Tiwa owakatomaba ama oke. Te totamatehaba te amake
owati ihi. Keye amakere",

ati nematamonaka. Teoso Abarao hiyare fare ino hiri
nematamonaka. Owa ino hiri rematamonaka. Owa he
kiti ya kiti fiya tonehiba wataremtamonaka, ino hiri
hinehibana.
15 Abarao Teoso noki ni fawa re Teoso fare ati nima ehene
nematamonaka.
16 Me e hiyari ya owa ino e hiri te e amake, keye e hiri
namone me ati ribone karo. Owa nafihi ino e hiri te amaka.

17 Teoso Abarao hiyare fare ino hiri nematamonaka, ati
tohawarebona me ati nibone karo, Abarao ka noti mati.
18 Teoso yama famaha hiri nematamonaka. Abarao
kakatomebona ati nematamonaka. Fare ino hiri, nemata-
monaka. Teoso keye hiri tere amaka. Abarao hiyare eteba
wati nawahematamonaka. Yama famaha hiri nematamon-
aka, keye hiri nemona e ati rabona karo. E tokomakeke he
ni ya, e aate nebonaha, era kasomebonaha. E noki naka e
yayai na e.
19-20 E babaha rabone eke, noki nati me e. Kanawa nima
e nabone eke, tokararo, awa ya matoharo. Sesowi e
noki nineke, Teoso ka yobe toro boti ka ya tokiyomahari,
makari kowani ya. Tai tohe nowati ya e yototehabone
eke. Sasetoti ehebote tohawaka, Meokiseteki nima nari, fara
yama tohaha ya.

7

Meokiseteki Teoso kiti mati tohehi ka sasetotimatamona amaka.

1 Meokiseteki Sare ka towisawamatamonaka. Teoso kiti
mati tohehi ka sasetotimatamona amaka. Towisawa me one
Abarao waka ne kame Meokiseteki kobo hinehimatamon-
aka. Teoso hekatomebona Meokiseteki hinematamonaka.
2 Abarao yama ebe kanehimatamonaka, yama kote bite
ta nari Meokiseteki ni ya. Towisawa ehene amose ino
amaka, Meokiseteki tohahari. E ati boti watora ka yama
ini amake, Sare. Meokiseteki Sare ka towisawa tohe mera
kakatomehimatamonaka, me ati boti watorabone mati.
3 Meokiseteki bati ino e watorihi mati ini e watorihi,
hinakiti me ini e watorihi, te e amake. Wate ka yama e
watorihi, ahabe ka yama e watorihi, te e amake. Sasetoti
tohi fawa tere amaka, Teoso biti nima nari.
4 Meokiseteki nafihimatamonaka. E ka iti Abarao towi-
sawa mera waka ne me ka yama kakame yama kote bite ta
nematamonaka, Meokiseteki ni ya.
5 Hibayata ya yama kote bite Ihayeo me ta te me amake
Refi me ni ya, sasetoti me me tohaha mati. Fare Mowisei ka
yama hani ati nima me ihi nineke, yama me ta na mati Refi
ka noti me ni ya. Abarao ka noti hinama me amake, Ihayeo
me nafi, Refi me toha na mati.
6 Meokiseteki Refi ka noti amarematamonaka. Refi ka
noti tohakarana Abarao hekawa hinehimatamonaka. Teoso
Abarao kakatomehibona Meokiseteki hinematamonaka.
Teoso Abarao hiyaribehimatamonaka, Abarao kakatome-
bona ati nari.
7 Meokiseteki nafi ka Teoso Abarao kakatomehibona
Meokiseteki ati nematamonaka, Abarao nafirari.

8 Ihayeo yama me ta teha me amake Refi me ahabateha me ni ya. Abarao yama ta nematamonaka, Meokiseteki ahabatere ni ya.
9 Ihayeo yama me ta te me amake Refi me ni ya. Refi yama me ta nibehemete me awineke Meokiseteki ni ya,
10 Refi sawihari mata Abarao boti ya, Meokiseteki kobo hinahari.

Meokiseteki nima Sesowi te amaka.

11-14 Teoso sasetoti bare yosehimatamonaka, sasetoti Meokiseteki nima nebona ati nari. Teoso ehene e nematamonaka, Refi ka sasetoti me kitari karo, Arao ka noti mati. Ihayeo me me kasomabone Ihayeo me amosi yokana toharemetemoneke Teoso ni ya. Refi sasetoti me me tohawabone Teoso ati ne ati kaminematamonaka Mowisei ni ya. Makoni sasetoti bare yosewehi ati owa kamina nematamonaka. Sasetoti bare e ka Hiti tohe Arao ka noti amakara. Yota ka noti amaka. Yota ka noti Mowisei mera yoserematamonaka, sasetoti me me tohahaba mati. Sasetoti me me tohahaba me watatera me amake, Yota ka noti mati.
15 Refi ka sasetoti Ihayeo me kasomi me watohemenehe Teoso sasetoti owa yoserenamata amaka, Meokiseteki nima nari.
16 Sasetoti owa e ka Hiti tohe Refi me ka owa amakara. Mowisei ka yama hani hiyoserihi hika. Sasetoti tohawematamonaka kitahari, nahabihinarari.
17 Teoso ka yama hani hikaminate amaka, ati e naro ahi:

"Sasetoti tihatehaba ama tike. Sasetoti tiha sasetoti tohi fara tihatehaba ama tike, Meokiseteki nima tina tiwa",

ati ke.
18 Kakehi ehene Mowisei ati ahabematamonaka, Mowisei ati kitare karo, ati era kasomi watorari.
19 Mowisei ka yama hani ihi me amosaba me watatera me amake. E ka Hiti ati ta amosaka. Ati e nofe ya e amosabone eke Teoso ni ya. E kobo hinake waha Teoso ni ya.

20 Sasetoti tohawebona Teoso hine Teoso fare ino hiri nematamonaka. Sasetoti me one e tera me amake ahi. Sasetoti me me hiniha me ini me hiri remetemoneke fara mati.
21 Teoso ati e nematamonaka ahi:

"Sasetoti tihatehaba ama tike. Sasetoti tiha sasetoti tohi fara tihatehaba ama tike",

ati nematamonaka. Teoso fare ino hiri nematamonaka. Ati tohawaterebonaka, Teoso ka yama hani ati ke.

22 Teoso fare ati yati ta nematamonaka, Sesowi yosehari.
Makoni e kasomi e watoke. Teoso fare ino hiri, nemata-
monaka, Sesowi yosehari.
23 Refi ka noti sasetoti me tohaha me ahabimakoni me
tamate me amake. Me one ahaba me one hasi na yama
me ahi naba me amake, me yati na mati.
24 Sesowi ta oharite amaka, ahabamaterari. Sasetoti tohi
fawa tereba amaka fara yama tohaha ya.
25 Oharite amaka, mera kasomari, me kasomi yokana
tohahari. Ahabatere amaka. Teoso aate ni fawa tere amaka,
Teoso mera kasomebona ati nari. Ehene Teoso ni ya e kobo
ke.
26 Efe sasetoti ehebote era kasomi yokana tohaka. Teoso
yama hinofa hiri ni oharite amaka. Hinaka yama hiyaraba
watatera amake. Yama hiyara me hiri na me nima tere
amaka. Makoni Teoso hekamehimatamonaka neme ya.
27 Sasetoti ehebote me one nima tere amaka. Bani me me
ta te me amake fara yama we nima, me nafi ka yama hiyara
Teoso wati nawahamarabona karo. Bani me me ta nabone
me ati na bani owa me ta nibehemetemoneke, fara sasetoti
ehebote me ka yama hiyara Teoso wati nawahamarabona
karo. E ka sasetoti ehebote ehene e tere amaka ahi. Hiwa
ta ni oharimatamonaka Teoso ni ya, e ka yama hiyara Teoso
wati nawahamarabona karo.
28 Mowisei ati ehene e ka one me kitara sasetoti ehebote
me me tohehemetemoneke. Afa me nowati ya Teoso biti
sasetoti ehebote tonihematamonaka, fare ino hiri nari. Efe
sasetoti ehebote amosi yokana tohe amosi fawa terebonaka
fara yama tohaha ya.

8

Sesowi neme ka sasetoti ehebote amaka.

1 Afa amake, okominaharo, e naro ahi: e ka sasetoti
ehebote era kasomi watoka, kitahari. Itarimatamonaka
Teoso ka kanihina ya, Teoso itariari neme ya.
2 Teoso ka yama ahi naka, Teoso ka yobe yokana ya. Efe
yobe Teoso ehene amaka, e ehene amarari.
3 Sasetoti ehebote yamata me ta te me amake Teoso ni
ya. Bani me me ta, te me amake, Teoso ni ya. Makoni e ka
sasetoti ehebote hiwa ta nematamonaka Teoso ni ya.
4 Bofe ka sasetoti amakara. Bofe ka sasetoti me ihi nima
ehene kara. Yama Mowisei hikaminemete me ta te me
amake.
5 Teoso ka yobe yokana amare ya yama me ahi te me
amake. Teoso ka yobe yokana tohe awaka neme ya. Yama
me hiri hina neme ka yama isi ni namote amake. Makoni
Teoso Mowisei hiyarematamonaka, Teoso ka yobebona hiri
nabona ya.

"Yobe hiri tiyahi, tomene onamo nima nari, tomene onamoari yati mese ya",

ati nematamonaka.
6 Sesowi ta Teoso narifi yokana tohate amaka. Teoso ati yati Sesowi ta nematamonaka e ni ya, Teoso ati ehene. Teoso ati yati amosate amaka mata ya. Mowisei ati aamosa raba te amaka. Teoso ati yati kamine era kakawatehibona ati nematamonaka yama amosi mati tohaha ya.
7 Mowisei ati mera kasomi watore ka Teoso fare ati yati kaminematamonaka.
8 Teoso me ihi nofarematamonaka, hibati ka mati. Ati e nematamonaka ahi:

"Owati one okominawatehaba ama oke Ihayeo me ni ya, Yota ka me ya me tabaha mati, me owakatomabone ona owati.
9 Hibati ka owatimaro nima owati namateraboneke, okominahamaroho me ka iti me ni ya. Me mani wara okana me oyabamakiamaro ama oke Esito ya. Me oyabamaki okene owati me nofamarihi namaroke. Me onofaramaro ama oke, e ka Hiti ati nareka.
10 Afa yama ahabi ya, owati okominatehabone oke Ihayeo me ni ya, me owakatomabone ona owati, e ka Hiti ati nareka. Me okanawanabone oke owati ya. Owati rawi onahabone oke me boti ya. Me ka Teoso ohahabone oke. Oko me tohaboneke.
11 Me abe kanawanamateraboneke. 'Teoso tiwatohi', me ati namaraba me amake. Me nafi owa watohaba me amake. Me hona me toha, me honara me toha, naboneke.
12 Oyahatehaba ama oke me ni ya. Me ka yama hiyara wati owahamaterabone oke",

ati nematamonaka.
13 Teoso ati yati tohawebona ati nematamonaka. Ati bote hiyamakara, ati bote tohe karo. Ati bote fawa neba amaka.

9

Teoso ka yobe naka neme ya.

1 Teoso ati taiti kamine hinaka yobebona kaminematamonaka, yobe bofe kari, he ni ya yama me ta nibone ka yama kaminari. Mera kanawana nematamonaka, hinaka yobebona hiri nibona ya.
2 Hinaka yobebona me hiri hinehimatamonaka. Makari kowani ka ya nabarina tabori kawariemetemoneke. Mesa toha, Teoso ka bao toha nematamonaka. Teoso taboromona me hite amaka.

3-5 Makari one kowani ka ya wami wiye kawitaremete-
moneke, oro hiri ni tohaharo. Teoso ka yama wiye toha
nemetemoneke, babari kana oro tohaharo mese. Teoso ka
yama wiye tori ya mana nehemetemoneke yama wiye bite
ya ihaharo, oro hiri ni tohaharo. Arao ka awa toha neme-
temoneke, yanehemete. Yati ibe toha nemetemoneke, Teoso
ati hano kawane karo. Yama wiye neme ya Teoso ka yama
kanamori teme narehemetemoneke, afe watarawaharo. Afe
toharawehemetemoneke yama wiye neme ya. Teoso taboro
yokanamona me hite amaka, foyaharo yobe boti karo. Yama
kamini faya tohaboneke mata.

6 Teoso ka yobebona hawa tohe ya makari taiti ya me
tokiyoma Teoso ka yama me ahi nemetemoneke, sasetoti
mati. Fara me tokiyomi tohate me amake.
7 Sasetoti ehebote ohari tokiyomehimatamonaka yobe
toro boti ka makari ya. Fara ano tohawai nima tokiyomi
nematamonaka. Bani emene towakamehimatamonaka, ta
hinahabonehe Teoso ni ya, hinaka yama hiyara Teoso
wati nawahamarabona karo, me nafi ka yama hiyara wati
nawahamarihi nabona karo, me ka yama hiyara naha me
watora mati.
8 Yama e na ya Teoso Kanamori era hiyaraka, ati e
nari ahi: hahi yobe ahabare ya Teoso taboro yokana ya e
tokiyomarabone eke, Teoso Kanamori ati ka.
9 Afa yama e awaha era e watoke, yama hiyara e kihasa
na e. Teoso ni ya yama e ta kene e ati e na yana rihi nabone
eke ahi: "Oko yama hiyara fawa ke", e ati na e.
10 Teoso ati yati me noki na yamata me ta nabone Teoso ati
nematamonaka, yama fawaha ya tabaharo. Me mese soko
nabone ati nematamonaka, he ati yati me noki na mati.

11 Kirisito sasetoti ehebote tohawe yama amosa yoro
tokana hiri nematamonaka e ni ya. Teoso ka yobe bofe ka
amare ya tokiyomehimatamonaka, yobe e hiri rari, yobe
amosi mati tohahari.
12 Teoso taboro yokana ya tokiyomehimatamonaka, ama
towakiyomari. Kabirito emene amarihi, bowi emene
amarihi, nematamonaka. Fare emene ya tokiyomehimata-
monaka, ahabari. Ahabi oharimatamonaka. Ahabe mera
kasomematamonaka, Teoso ya me tabahabone mati fara
yama tohaha ya.
13 Kirisito ka me amara Teoso ni ya me bisaha bani me
ame me wisa tokanate me amake, me amosawahibone karo
Teoso ni ya, me mese. Kabirito emene tohe ya toha, bowi
emene tohe ya toha, bowi biti hati nakosiri tohe ya toha, te
amaka.

14 Kirisito emene e boti namosate amaka. E ka yama
hiyara nahabite amaka, e ahabaribone karo, Teoso yati ne e
narifibone karo. Kirisito ka yama hiyaraba watara hiwa ta
nematamonaka, Teoso Kanamori ati ehene, Teoso Kanamori
ahabaterari.

Kirisito ahabematamonaka, e ka yama hiyara nahabihibonaha.

15 Teoso Kirisito yosehi ati yati kaminawahematamonaka,
era kakatomebona ati nari. Era ha nemari amaka, era
kakawebonaha yama ahabatera ya. Kirisito ahabemata-
monaka, e ka yama hiyara nahabihibonaha, e hiri naro,
Teoso ati taiti sawisa ne ya.
16-17 Bote ka yama hani nima Teoso ati te amaka. Bote
yama hani rawi kane sawisa ne hinaka yama hani kitakere
mata. Ahabe me one hiwe hinaka yama hani kitahaboneke
waha.
18 Makoni bani me me waka nemetemoneke, Teoso ati taiti
ka yama ya. Bani me ahabemetemoneke bote nima.
19 Me ni ya Teoso ati nafi kamini Mowisei hawa tohe
kabirito mera waka, bowi mera waka, nematamonaka. Me
ame wisa tokana nematamonaka, Teoso ka yama hani mese
toha, me nafi mese toha na ya. Faha toha, ofeya kone
mamawa kana ne toha, awa bite isobo toha, nemetemoneke,
wisa tokana hinaharo.
20 Ati e nematamonaka ahi:

"Teoso ati ka ama amake haro. Fare Teoso ati okomine ati
nima te ehene nabone teke",

ati nematamonaka.
21 Ama were kana nematamonaka Teoso ka yobe ya, yobe
ka yama ya tabaharo.
22 Yama nafi me namosabone Teoso ati nematamonaka ama
ya. Ama watari ya Teoso era kako fawa terebonaka, e ka
yama hiyara wati nawahari. Makoni Kirisito ahabemata-
monaka bisa.
23-26 Teoso ati ehene bani me me waka nemetemoneke,
bofe ka yama me namosibone karo ama ya. Bofe ka yama
yokana tohakere. Yama yokana kanamori amake, neme
ka yama kanamori. Kirisito hiwa ta nematamonaka, e ka
yama hiyara nahabihibona karo. Ahabematamonaka, era
namosebonaha, emene ya. Kirisito tokiyomehimatamonaka
Teoso ka yobe ya neme ya. Bofe ka Teoso ka yobe ya
tokiyomarematamonaka, yobe e hiri nari, Teoso ka yobe
yokana kanamori tohahari. Tokomematamonaka Teoso ni
ya neme ya, Teoso aate nebonaha, yahehibonaha e ni ya.
Bofe ka sasetoti ehebote nima tere amaka. Sasetoti ehebote

tokiyomate amaka fara ano nima, Teoso ka yobe toro
boti ya, bani me ame towakiyomari, fare emene amarari.
Kirisito hiwa ta nematamonaka. Ahabematamonaka e ni ya
ahabi ohariari. Fara ano nima ahabi tere amaka. Sasetoti
ehebote me one nima nemanaha, ahabi tamehina amaka.
Ahabi yana nenamatamonaka, hibati ya, Teoso yama hiri ni
yana kane ka yama ya. Ahabi oharika, hibayata ya, Teoso
amo nibona yabokire ka yama ya.
27 E ahabi oharite e amake, ha e. E ahaba e ehene Teoso
siba nebonaka, amosi tabiyo.
28 Kirisito hiwa ta ni ohari nematamonaka, e ka yama
hiyara nahabihibonaha. Kame ya e ka yama hiyara
nahabimarebonaka. Kamehibonaka, mera kasomebonaha,
he me noki na mati.

10

Mowisei ka yama hani era namosi watohinatera amake.

1 Mowisei ka yama hani yama yokanateba kanamori
amake, yama yokana amararo. Mowisei ka yama hani ati
ihi Sasetoti bani me me waka te me amake fara ano nima.
Bani me waka ni me fawa tera me amake. Yama me hiri
hina era namosi watohinatera amake e kobo naba e Teoso
ni ya.
2 Yama me hiri hina amosemenehe, fawa nene amake,
hawa tohi ya. Me amosi ya yama me hiri hina fawa nene
amake, me ka yama hiyara fawa ni ya, yama kaminaba
watamari ya me ati boti ya.
3-4 Bani me me waka hina me ihi me ka yama hiyara fawa
ni watotera amake. Bani me ahabi me awaha me ka yama
hiyara me wati nawahate me amake, fara ano nima. Bowi
emene ya kabirito emene famaha e ka yama hiyara fawa
nitera amake.
5 Kirisito bofe ya kakehi ati e nematamonaka ahi:

"Teoso yamata bani me ya tabaha ta ni tinofara tiwa
awine tike. Oko abonobone ta tinahara tike owa ni ya.
6 Yayai titera ama tike, yamata me sari hikana me ta ni
karo tiwa ni ya. Yayai tirihi tite ama tike, yamata me ta
hina ihi, me ka yama hiyara manakonebonehe.
7 Faya owati e nara oke ahi: 'Owa oke ahi. Yama hani
owa kaminate amake. Teoso okehara oke, yama tinofa hiri
onahabone owa', onahara oke".

8 Ati e nematamonaka baha: "Yamata bani me ya tabaha
ta ni tinofatera ama tike. Yayai titera ama tike, yamata ota
sari kana ota ta ni karo tiwa ni ya. Yayai tirihi tite ama tike,
yamata ota ta na ihi, ota ka yama hiyara manakonebonehe",

ati nematamonaka. Haha yama hikamina me hiri te me amake, Mowisei ka yama hani ati ihi.
9 Ati owa amaka hari, yotohari, ati e nari ahi: "Owa oke ahi. Okehara oke, yama tinofa hiri onahabone owa", ati nematamonaka. Teoso Mowisei ka yama hani toni-hawahawitimatamonaka ha ya. Afa tabori ya Kirisito ta nematamonaka.
10 Kirisito abono ta ni Kirisito oharimatamonaka. Kirisito ehene e amosawahake Teoso ni ya, fare Teoso ati ehene.

11 Fara yama we nima sasetoti Teoso ka yama me ahi te me amake Teoso ka yobe ya. Fara yama wehe nima yama ta ni me nineke. Afa yama e ka yama hiyara nahabitera amake.
12 Kirisito e ka sasetoti tohe hiwa ta nematamonaka ahabebonaha, e ka yama hiyara fawa nihibonaha, hiwa ta ni ohariari. Manakobisa itarimatamonaka Teoso ka kanihina ka ya.
13 Teoso noki ne awaka, Teoso mera waka nebonaha, Kirisito me nofara mati, hinaka yama ahi ni hawa tohi karo.
14 Hiwa ta ni oharimatamonaka. Ehene e amosawahineke Teoso ni ya, e ka yama hiyara watamara e.

15 Afa yama Teoso Kanamori kamina nematamonaka. Ati taiti e nematamonaka ahi:
16 Afa yama ahabi ya, owati okominatehabone oke, me owakatomabone ona owati. Me okanawanabone oke owati ya. Owati rawi onahabone oke me ati boti ya, e ka Hiti ati nareka.
17 Me ihi hiyara wati owahamarabone oke, owati me tokatabara mati, ati nematamonaka.
18 Teoso e ka yama hiyara wati nawahamare yama e ta namarabone eke Teoso ni ya, e ka yama hiyara watamari karo.

E tokomakehabone eke Teoso ni ya.

19 Ota one mati, e watoraba eke, e tokiyomabone e Teoso taboro yokana ya, Sesowi emene ehene.
20 Sesowi ahabe yati ka, wamisamari. Makoni e tokiyo-mate e amake makari kowani ka ya, e yaka na e hawi yati ya.
21 E ka sasetoti yokana amaka, Teoso ka yobe kari.
22 Makoni Teoso ni ya e tokomakehabone eke, Teoso era nofe ka yama e watoharo, Teoso ati e nofi karo. E ati boti were kanareka, Kirisito emene ya, yama kaminaba watamaribone karo e ati boti ya. E abono soko nareka faha amosa ya.
23 Kirisito noki ni e fawa rabone e ke, Kirisito e noki namone era e kamina e me nokosi ya. Teoso fare ati nima ehene nebonaka. Era keyeharebonaka.

24 "Hima e ka one me e nofibeya", e ati nabone eke, e abe
hiyara e. "Hima yama amosa e hiri nibeya", e ati, nabone
eke.
25 Heoniao hiri ni e fawa rabone eke. Me nake, heoniao
hiri ni me fawa namone mati. E abe ha nahi. E abe ha ni
fawa rabone eke, Teoso amo nibona yabore karo.

26 Teoso ati keye amare e watoha, yama hiyara e wati
kanaha e hiri ni ya, yama e ta naba wataraba amake, e ka
yama hiyara fawa niba karo.
27 Hine ya e watohabone eke, Teoso e wati nawaha e.
Teoso e ka yama hiyara manakone awatehiba amaka e ni
ya. Teoso me nofara me ahabateba me amake yama hiri ni
ya.
28 Hibati ya me ka owa Mowisei ati nofare me fama
ehene me hiwe me hinabowehibonamatamonaka. Me
yaharabonemetemoneke efe ni ya.
29 Teoso hami kitehibonaka mata ya, e ka owa Teoso biti
tai ne ni ya. Sesowi emene ya Teoso hinamosibehi manako-
bisa Sesowi emene nofamakara. He ni ya Teoso Kanamori
yahibehi manakobisa Teoso Kanamori hiyaremona ati ka.
30 Teoso e watoka, ati e nari ahi:

"Me ka yama manakone owahabana oke ha owa",

ati nematamonaka. Teoso ka yama hani ati one e te amake
ahi:

"Teoso hinaka me ka yama hiyara manakone awehi-
bonaka me ni ya",

ati ke.
31 Yama hiyakere mata ya, Teoso yati ne era kako ka yama.

32 Tera te wati nawahabone teke, Sesowi te nofawahimete
ka yama te wati nawaha te. Sesowi te nofawaha tera me
kakoemete me amake. Te ni ya yama nawaha nafikene
yama tera kasawariremete teke.
33 Te hiyaramone me ati nemeteke me nokosi ya. Yama
hiyara ya tera me hiri kana nemeteke. Te one yama hiyara
ya me me hiri hikana me ya te tabehemete teke.
34 Kateya ya me kibeha me te kasomemete teke. Te ka
yama me yabakene te yayai nemete teke, te ka yamatebone
te wati nawaha te, neme karo, amosaro mata ya, ahabater-
aro.
35 Makoni Teoso ati nofi te fawa rabone teke. Teoso ati
nofi te fawa ri ya, Teoso tera kakawi mati tohehibonaka.
36 Te kiti fawa rabone teke. Teoso yama hinofa nafi hiri
ni te ahabi ya, fara yama hikamina ta nebonaka.

37 Kirisito kamakabote nebonaka. Teoso ka yama hani ati
e narake ahi:

"Efe kamatehibona me hine kamehibonaka. Kami kerewe
rebonaka.
38 Oko me ihi amosa owati nofi me fawa teraboneke. Owa
nofi me fawa ni ya yama me hiri hina onofarabone oke",

Teoso ati nematamonaka.
39 Ha e ta me ahababone me e amakere, Teoso nofi e fawa
ri karo. Teoso era kasomatehibona amaka, ati e nofe karo.

11

Hibati ka Teoso ati me nofehemetemoneke.

1 Teoso ati e nofa Teoso e watoke, fare ati nima ehene
nebonaha. Yama e awara e noki nabone eke.
2 Hibati ka me ihi e na me ihi Teoso nofehimatamonaka.
3 Teoso ati e nofi ka e ati e ke ahi: Teoso yama nafi hiri ne-
matamonaka. Ati yana ne ya yama nafi fotohemetemoneke.
Yama watari ya yama hiri nematamonaka, yama nafi, e ati
ke.
4 Abeo Teoso ati nofehimatamonaka. Teoso ati nofe
ka Teoso ni ya bani ta ne ehene amosemona Teoso
hinehimatamonaka. Ehene aamosa tohehimona Teoso
hinehimatamonaka, Teoso ati nofe kari. Kai yama ta hina
ha ta amosaremetemoneke Teoso ni ya. Abeo ahabe era
hiyarasa ka, Teoso ati nofe kari. Teoso ati e nofahabone ati
ka.
5 Enoki Teoso ati nofe ka ahabarehimatamonaka, Teoso
hekamahari. Me hiwamarehimatamonaka, Teoso hekame
kari. Sawisa ne ya ehene amosemona Teoso hinehimata-
monaka.
6 Teoso ati e nofari ya e ehene amosarabone eke Teoso ni
ya. Teoso ni ya tokomaki e nofi ya e ati boti e nabone eke
ahi: "Teoso naka. Siba one ya owasibonaka, ati ehene", e
ati nabone eke. E ati e ri ya e tokomakerabone eke Teoso ni
ya.
7 Nowe Teoso ati nofa nematamonaka. Teoso yama
kaketehabani kaminematamonaka he ni ya. Teoso ati
tokatabe fotowati ehebote hiri nematamonaka, hinaka
mera kasomebonaha. Teoso ati nofe me one ihi hiyara
awihinemetemoneke, Teoso ati me nofara mati. Nowe
amosematamonaka Teoso ehene, Teoso ati nofe karo.
8 Abarao Teoso ati nofa nematamonaka. Teoso ha
hine Teoso ati mite tabora bara ya tokehimatamonaka,
hiwateraro, Teoso ta hinahabanihi he ni ya.
9 Teoso ati nofe tokehimatamonaka tabora Teoso hikam-
inaha ya, ta hinahabone hinaharo. Bara me tabori
tohamatehemetemoneke mata. Yobe makari tohehi ya

winehimatamonaka, Isaki ya Yako me fama me ya tabahari.
Teoso afa mera hiyara nematamonaka, tabora ta nebona ati
nari me ni ya.
10 Abarao sitatiteba wati nawahematamonaka. Sitatiteba
wati nawahe hora ne atiba wataremamonaka, yobe
makari tohahi ya winahari. Afa sitati wati hiwaha kitate
amake, sitati Teoso wati hikana hiri hinaharo.
11 Abarao Teoso ati nofa nematamonaka, biti nawehibona
hinahari. Abarao bote tohe biti watarebonaka. Fati
Sara tohaha kahiwi watorihi nemetemoneke. Abarao biti
nawehibona Teoso hine Teoso ati tohawarebona Abarao ati
nematamonaka. Faya biti nawehimatamonaka Teoso ati
ehene.
12 Abarao bote tohe ka inamatewe hiri ni watoreba
amaka. Abarao ka noti me ta me tamehemetemoneke, neme
ka amowa me tamaha me nima, fa witi ka siki boni nima
me na mati, tomi kani e watoraro.

13 Afa me nafi ahabemetemoneke, Teoso me noki na mati,
Teoso ati me nofasa na mati, yama hiri hinabone hinaha
hiri re ya mata. Yamatebone Teoso hikamina me wati
nawahemetemoneke, afa yama wato yokana me tohara
mati. Teoso me watohemetemoneke, yama me noki hina
ta nebonaha. Haha me wini ka tabora me tabori yokana
amaramone me ati nemetemoneke, bara me taborimonehe.
14 Me ati e na me taboribone me siba nemetemoneke.
15 Bara me tabori ya me sawiha me tabori bote me wati
nawahamaremetemoneke, me kakibai ka tabora. Me tabori
bote ya tokomi me nofemenehe me tokomenemetemoneke.
16 Haha tabora me wati hiwaha neme ka tabora amake.
Me toki me nofehemetemoneke afa tabora amosa ya.
Makoni Teoso yayai te amaka, me abi hine kari. Sitati hiri
nematamonaka, me ka sitatibonehe.

17-18 Abarao Teoso ati nofehimatamonaka, biti Isaki tohehi
ka noti me tamatehabone Teoso hinahari. Teoso Abarao
hiyare ati e nematamonaka ahi: "Isaki biti me ta tika noti
yokana me tohatehaba me amake". Manakobisa Abarao
Isaki ta nematamonaka Teoso ni ya, ahabebonaha, fare
biti ohariari, Teoso totomi hinahari. Teoso hiwehibona
hinehimatamonaka he ati nofahari.
19 Abarao ati boti e nematamonaka ahi: "E ahaba hiri
nami Teoso watote amaka", ati nematamonaka. Keye
amakere. Teoso Isaki ta namematamonaka Abarao ni ya,
yati tohahari.

20 Isaki Teoso ati nofa nematamonaka. Makoni Yako
ya Isao me fama Teoso mera kakatomebona Isaki ati
nematamonaka, yamatebone kaminari.

21 Yako Teoso ati nofa nematamonaka. Ahabinima ne ya
Yose biti mera Teoso kakatomebona Yako ati nematamon-
aka, Teoso amosemona ati nari, hiwa ma kanahari awa ya.
22 Yose Teoso ati nofa nematamonaka. Ahabinima ne
ya Ihayeo Esito ya me sawiha me tokomatebone ati ne-
matamonaka. Me tokomi ya tone me hekamebona ati
nematamonaka, me hikamobonaha me kobo tonami ya
tabora one ya.

23 Mowisei bati Teoso ati me nofa nemetemoneke. Esito
ka towisawa me nakomera ati me hikasawari Mowisei
me kehemoemetemoneke, abariko terei ne ya, Mowisei
amosari.
24 Mowisei Teoso ati nofa nematamonaka. Nafimise ya
towisawa bite biti me hiniharebona ati nematamonaka.
25 Esito me ya tabehimanaha, yayai ni yaborenamata-
monaka, yama hiyara hiri ne ya. Teoso ka me ya tabi
nofehimatamonaka, yama nawaha me hiri na me ya
tabahari.
26 Yama wati nawahematamonaka, Teoso ta hitebonehe.
Makoni Esito ka yinero nofarematamonaka. Yama nawaha
nofehimatamonaka, Kirisito ka yama.

27 Teoso ati nofe Esito ya yana tone tokehimatamonaka,
towisawa nakomerari, he kakoari. Teoso ati nofi fawa
rematamonaka, Teoso awahari, Teoso e awaterari.
28 Teoso ati nofe Basikowa ka ayakatebani yana kanehi-
matamonaka, marina tafe me kabahabone ati nari, ofeya
me ame ya nokobi me ketehabone ati nari. Makoni matehe
taiti Teoso nanarifa waka ne Ihayeo me ka matehe ta hasi
nemetemoneke.

29 Ihayeo Teoso ati me nofa nemetemoneke. Makoni
me kariwemetemoneke faha mamawa na tori ya, wami
ya me yaka na mati faha baikani ya. Esito ka me
kariwabisahabone me ati na me ahabemetemoneke faha
ihi.
30 Teoso ati me nofi ka Seriko ka yama bari kani
sonehemetemoneke, Seriko me moto kani karo, yia 7 na ya.
31 Haabi fana me ka aahi tohaha Teoso ati nofa neme-
temoneke. Ihayeo mera ha nemetemoneke, me sawihabone
mati hinaka yobe ya, sitati me ki na mati, me mowa
hinabonehe. Makoni hasi nemetemoneke. Me one ta
ahabemetemoneke, Teoso ati me nofara mati.

32 Hike me okominaribe waha? Yama okominiba ka bahi
watamakara, me okominiba karo, Sitiao, Baraki, Sasao,
Yefita, Tafi, Samoweo, Teoso ati kakamina mati.
33 Teoso ati me nofi ka towisawa me me kasawariemete-
moneke. Yama amosa me hiri, Teoso yama hikamina me
wara tona, riao me me waka hinene me hasi,

34 yifo hiri ni ya me hasi, yimawa me boyo hinene me hasi,
nemetemoneke. Me kitara me kitehemetemoneke. Yama
mowa ni ya me kitehemetemoneke. Me ihi bara me ka
saotato me wete tonamemetemoneke.
35 Me fanawi ka matehe ahaba Teoso aate narawa Teoso
ati ehene me ka matehe yati namehemetemoneke. Me one
ta hasi remetemoneke. Yama nawaha ya me me hiri hikana
me me hinahabihemetemoneke. Me hasi ni me nofara me
yati namatehabone me ati nemetemoneke.
36 Me one me me haha hikana, me me kosi hinehemete-
moneke. Me one me me yati hinehemetemoneke koheti ya,
kateya tori ya.
37 Me one me me waka hinehemetemoneke, yati ibe ya me
me hibana mati. Me one me me wisi hinehemetemoneke.
Me one me me waka hinehemetemoneke yimawa ya. Me
one ofeya me atari toha, kabirito me atari toha, na ya
hine me akaka nihemetemoneke, me honari karo. Me me
hikatomehemetemoneke, me me hikakoa mati.
38 Yama honari ya me one yaka, atami ya me one yaka,
nemetemoneke. Yati hoti ya me wina, wami hoti ya me
wina nemetemoneke. Bofe ka me ihi amosara me ya me
tabamarabone Teoso ati nematamonaka, me ihi amosa mati,
Teoso ka mati.
39 Afa me nafi Teoso ati me nofaha me ihi amosemete-
moneke Teoso ni ya. Yama Teoso ta hinabone hinaha ta me
awaremetemoneke mata.
40 Yama amosa Teoso ta nebona ati nematamonaka e ni
ya, e ya me tabaha e amosibone karo.

12

Sesowi awi e fawa rabone eke.

1 Me kana na me nima e te e amake. Afa me tamaha me
okomina era me awake, e kana na e. Yama hiyara hiri ni
e fawa ni ya me kana na me nima e nabone eke, hine me
sota na mati, me kana ni kitibone karo. Yama hiyara hiri ni
e fawa nabone eke, e kana ni kitibone karo, e ma toribone
karo, e kobo nabone e.
2 Sesowi awi e fawa rabone eke, ehene nima e ehene
nabone e. Ehene Teoso ati e nofawamaro e amake, ehene
nima e nabone e, Teoso ati nofi mati tohahari. Ahabe-
matamonaka wanahari awa ya, yayai nebonaha, hinaka
yama nawaha ahabi nowati ya. Awa ya wane me one
haha hikane me ati mitarama nematamonaka. Manakobisa
itarimatamonaka, Teoso ka kanihina ka ya, Teoso ati ehene.
3 Te ma tohariyahi. "Yama onofama okere", te ati rabone
teke. Sesowi te wati nawahahi. Yama hiyara me hiri
na he me kakoa, "Yama onofama okere", ati neba ati
wataremetamonaka.

4 Yama hiyara me hiri na me te mono na te ahabakere.
5 Teoso biti me te amake. Teoso ati ya te ati katamoa te
awineke, ati e nari ahi, tera yayai nibona ati nari:

"Okatao tiyawariyahi, tika Hiti tiwa kosi ne ya. Ati
timitayaho, tiwa hora ne ya.
6 Biti mebone era tonihawahe era kosi te amaka, e nafi,
era nofahari".

7 Yama nawaha te hiri na te yawariyahi. Te ati e naba
te amake ahi: "Teoso owa kosi naka, biti ohi karo", te ati
nabone teke. E ka abi era me kosi te me amake, e nafi.
8 Teoso tiwa kosi re ya Teoso biti yokana tihara tiwa awine
tike. Fana bara biti tiha tiwa awine tike. Teoso biti mera
kosi te amaka, biti me nafi.
9 E ka abi era me kosi na me ihi amosamone e ati te e amake,
e nafi. Makoni e kanamori bati ehene amosemona e ati,
nabone eke, era kosi nari. Ehene e te amaka, e ahabaribone
karo.
10 E ka abi yama me wawato raba na era me kosi namaro
me amake, ano tamara ya. Teoso ta era kosi te amaka e
amosibone karo, he nima e nibone karo.
11 E ka abi Teoso era kosi ne ka yama amosatera amake e ni
ya, komaharo. Manakobisa Teoso ehene amosemona e ati
nabone eke, yama amosa hiri ni e watowaharo, Teoso era
kanawane karo, era kosi nari. E amosabone e amake ehene.

Teoso ati kamiti te fawa riyahi.

12 Makoni te kitahi.
13 Te kana ni kitahi. Te ma toriyahi, te kobo nabone te. Te
ehene e ni ya te one me kitara me kana ni amosaboneke,
me amosama mati.
14 Te abe yaro riyahi. Te ehene amosabone teke, Teoso
ehene nima. Te one me ihi e ri ya e ka Hiti me awaraba me
amake.
15 Teoso yahe nofi me fawa naba me wataraboneke te ni
ya. Me watarihi naboneke te ni ya, awa hiyara nima me
na mati, boni hiyararo. Me one me ihi me awaha me ihi
nima me ihi nabone me ati naba me amake. Yama e na
hiyaraboneke te ni ya.
16 Te one me ka yibote amarawara me ahi raboneke. Te
one Isao ehene nima me ihi raboneke, bofe ka yama nofe
Teoso ka yama nofaremata. Hinaka yamatebone bati hi-
naha ra ta nematamonaka, yamata isi ni manakonebonehe.
17 Isao tamine te mitate amaka. Yama totoyabo raba
ni ya bati aate nematamonaka, Teoso hekatomebona bati
hinehibonaha. Bati ati hiyarematamonaka. Isao ohi ne bati
ati amoseba wataremata monaka.

18 Ihayeo memetemone me nima te rineke. Atami waha
beheri ya me kobo nemetemoneke, e boyo teharo. Yama
hiri ni na, yama soki na, yama noki yawari toha,
19 hohori ati yofina toha, Teoso ati toha, nematamonaka.
Me kakomeha Teoso me aate nemetemoneke, Teoso mera
hiyaramarabona karo.
20 Yati me boyo rabone Teoso ati nematamonaka. Me ka
bani me boyo hirihi hinahabone Teoso hinehemetemoneke.
Me boyo hini ya me one me me hibanabone Teoso ati
nematamonaka, yati ibe ya, me ahababone mati. Teoso ati
me mita me yawehemetemoneke.
21 Yama yofinemetemoneke me nafi ni ya. Mowisei ati e
nematamonaka ahi:

"Hoyahoya kana oke, owakomeha owa",

ati nematamonaka.
22 Me nima te rineke. Yati Siao beheri ya te kobo
nineke, neme ka Serosarei tohaharo, Teoso yati ne ka sitati
tohaharo. Teoso nanarifa me tamaha me yoro tokana me te
kobo nineke, me yayai na mati.
23 Teoso ka me ni ya te kobo nineke, me ini kawana mati
neme ka yama hani ya. E ka owa biti taiti nima me nineke,
bati ka yama ihawahari. Teoso yama ta nebonaka me ni ya,
hinaka me me tohi karo. Teoso ni ya te kobo nineke, e nafi
ehene siba nebonaha, amosi tabiyo. Me kanamori ni ya te
kobo nineke, Teoso ehene me amosa mati.
24 Sesowi ni ya te kobo nineke, Teoso ati yati kaminari.
Abeo emene aamosa raba ne Sesowi emene ta amosate
amaka mata ya. Abeo ahabe emene anoti ino ha kane-
himatamonaka, me hinabowebonaha, Abeo nabowahari.
Sesowi ahabe emene era kasomematamonaka.
25 Teoso ati kamiti te fawa riyahi. Hibati ya Ihayeo me
narabi Teoso nima ne ati me hinofare me hasi remete-
moneke. Teoso e narabo nima ne e hasi rihi nabone eke,
Teoso ati e nofari ya. Bofe ya mera hiyare era hiyara naka
neme ya.
26 Mera hiyare wami kiha nemetemoneke, ati ehene.
Hibayata ati e ka ahi:

"Wami kiha namaboneke tasa owati ihi, kiha nama-
rabonehe. Hibayata ya neme kiha nawahaboneke waha
owati ihi",

ati nematamonaka.
27 Makoni ati amaka, wami kiha namarabone ati nari. Wami
nahabihibona ati ka ayata ya. Bofe ka yama e awaha

ahababa amake. Yama e awara ta sawisa naba amake, yama
ahabateraro.
28 Teoso e taborobone ta ka, ahabateraro. Era kakatomehi-
bonaka fahi. Makoni, "Teoso faya amake", e ati nabone eke.
Teoso e nofahabone eke, ati e tokatabahari.
29 E ka Teoso yifo nima te amaka, yama nafi nanahabi
tohaharo.

13

Yama Teoso hinofa te hiri nabone teke.

1 Teoso biti me e amake, e nafi. Makoni e ka one me nofi
e fawa rabone eke, Sesowi nonofa me e.
2 E ka one me ha ni te fawa rabone teke, me amo nabone
mati te ka yobe ya. Haha me me hinarifa me me hiwatora
Teoso nanarifa memetemoneke.
3 Me kibeha me te narifa nabone teke. Yama te nofaha ya
me te hiri kanahabone teke. Me te narifa nabone teke, me
me baro hina mati. Yama te nofa ya me te hiri kanahabone
teke.
4 Te ka yibote amarawara te ahi rawarabone teke. Me
fanawi te ka yibote amarawara ya te tabarihi nabone teke.
Me ihi e na me ni ya Teoso hamehibonaka.
5 Yama tamaha te nofariyahi. Yama te kihara te
yawarabone teke. Teoso ati e nematamonaka ahi:

"Tera kakatomi fawa oterabone oke. Oko sawi fawa
terabone oke te ni ya",

ati nematamonaka.
6 E ati e naboneke ahi: "E ka Hiti owa narife ka owakome-
harabone oke. Me one me ihi hiyara wataraba amake owa
ni ya", e ati nabone eke, keye amaramone e ati na e.
7 Te ka hiti me te wati nawahahi, Teoso ati me kamina
mati te ni ya. Yama amosa me hiri hina te wati nawahahi,
te ehene e nabisibone karo. Teoso ati te nofiyahi, fara me
nima.
8 Sesowi Kirisito tohawatere amaka. Tohawarihi tehi-
bonaka.
9 Tera me keyehariyahi, me onebisa, tera me kanawana
mati yama bara ya. Yamata one e kabahabone me ati te
me amake, e amosibone karo Teoso ni ya. Afa yamata
era kasomarabone eke. Teoso yahi ta era kasomatebonaka.
Teoso yahi e wati nawahahi, e ati boti kitibone karo.
10 Teoso e tefe yokanabone ta te amaka. Yama ta rebonaka
soteo me ka sasetoti Sesowi ati me nofara me ni ya.
11 Hibati ya sasetoti ehebote bani me ame totowakiyoma
tohehimatamonaka Teoso ka yobe toro boti ya, me ka yama

hiyara Teoso wati nawahamarabona karo. Bani me aboni ta me sasari kana tohehemetemoneke me tabori beheri ya.
12 Makoni Sesowi ahabematamonaka sitati beheri ya, mera namosebonaha emene ya, me amosabone mati Teoso ni ya.
13 Makoni tabora beheri ya e tokomakehabone eke he ni ya. Me one era haha kanake, fare haha kani nima.
14 Bofe ka e ka sitati kitahaba watakere. E ka sitatibone e noki ke, kitaharo, ahabateraro.
15 Teoso kahiyari e fawa terabone eke, Sesowi ka me e tohahamone e ati na e. E ehene e ni ya memetemone me nima e nabone eke, bani me me ta na mati Teoso ni ya.
16 Yama amosa hiri ni te fawa rabone teke. Me one ni ya yama ebe kani te fawa rihi nabone teke. Te ehene e ni ya te ehene Teoso nofehibonaka, fara bani me me ta hina me nofi nimetema.
17 Te ka hiti me ati te tokatabahi. Tera me yose ya te ati hiyaraba watarabone teke. Te kanamori me kakatomake. Me ihi me kaminatehaba me amake Teoso ni ya, me hiri hinaharo te ni ya. Yama me hinofa te hiri nahi, me yayai niba karo, me yawaribone karo, tera me kakatoma mati. Me te nayawi ya tera te yokohaba te amake.
18 Owa te ha kanahabone teke Teoso ni ya. Yama kaminaba watakere owati boti ya, yama hiyara hiri ni onofari karo.
19 Owa te ha kanibote nahi, tokomakabote onahabone owa te ni ya.

Tera onofa oke.

20-21 Teoso era kakatomaka. Tera narifebonaka, yama hinofa te hiri nabone te. Teoso yama hinofa ya e ehene tonihebonaka, e ka Hiti Sesowi Kirisito era narife karo. Sesowi ahabe Teoso ati yati yana kanehimatamonaka, ati ahabaterari. Makoni Teoso ati ehene ofeya me nanarifa tohawematamonaka, amosari. Teoso hiri hinamematamonaka. Me hikahiyaratehibonaka fara yama tohaha ya. Ame.
22 Ota one mati, yama hani ya tera hora ona te yawariyahi. Oko yama hani nafikere, rawi onaharo.
23 E ka owa Timotio tohe tasi tonemonaka kateya ya. Owa ni ya kobo namakabote ne ya ota fama tera ota awahabone otake.
24 Te ka hiti me nafi onofamone ona owati te kaminahi me ni ya. Teoso ka me nafi me toha nineke. Itaria ka ota ni ya me sawiha tera me nofa, namone me ati narake.
25 Teoso yahehibonaka te ni ya, te nafi.

Tiako
Tiako ka yama hanimetemone amake.

1 Tiako ama oke. Teoso nanarifa ama oke, e ka Hiti Sesowi
Kirisito ya famahari. Te ka yama hanibone amake, Teoso ka
me te tohaha te, tabora nafi ka me te. Te amosini?

Te yayai nahi, yama hiyara te awi ya.

2 Sesowi nonofa mati, yama hiyara yoro tokana te awi ya
te yawarabone teke. Te yayai nahi mata ya.
3 Yama te watoke haro: Teoso te nofaha yama hiyara tera
totomi ni ya te kiti nafimisahabone teke bisa.
4 Te kiti nafimisi ya matehe nima te namarabone teke,
te ati boti amosi yokana tohibone karo, amosi hasi naba
watararo.
5 Te ka owa yama nawaha hiri ne, nihinararo, Teoso aate
nebonaka, yama watohibonaha, yama nawaha kasawarihi-
bonaha. Teoso era kakawate amaka mata ya, e nafi. Teoso
hamehiba watarebonaka, e aate ne ya. Yama nawaha hiri
tina yama wato tinofi ya aate tine ya ati amosebonaka tiwa
ni ya.
6 Teoso aate tini ya ati amosebona tinehibonaka tiwati boti
ya. Ati hiyarebona tine ya ma rike boni heka nima tina tiwa
awine tike, tokaha wete nama naro.
7 Tiwehene e ni ya Teoso tiwa kakawarehibonaka, aate
tine ya,
8 tiwati boti tokaha wete nama na tiwa fara yama nafi
nima.

Yama te kihara te yayai nabone teke.

9 Yama te kihara Sesowi ka me te tohaha te yayai nabone
teke, Teoso tera nofe karo, te amosamone Teoso ati ne karo.
10 Yama me kihaha hine me yokotehaboneke. Afa masiri
mowe nima me nineke. Masiri mowaha mowe fawa kite
amake hibati ya.
11 Bahi kamaki hiwamake ya masiri tohokoa mowe waya
tokate amake. Mowe amosa fawa kite amake hibati ya.
Yama me kiha masiri mowe nima me te me amake. Ha ya
me toka me kama na me fawa kanahaba me amake.

Yama hiyara e hiri nabone Teoso era yosetere amaka.

12 Yama hiyara tiwa tika kiti fawa ri ya Teoso tiwa
kakatomehibonaka. Teoso ya te famatehaba teke, tamini
mati tihaha tiwa. Haha Teoso me nofa me ya Teoso
tabatehibona ati te amaka.

13 Yama hiyara hiri tinahabone yama hina tiwati e rabone
tike ahi, Teoso owa totomi naka, tina tiwa. Yama hiyara
e hiri nabone yama hinaha fara e ati boti amake. Teoso
ati ehene amakara. Yama hiyara e hiri nabone Teoso era
yosetere amaka. Yama hiyara hiri ni nofarihi te amaka.
14 Yama hiyara hiri ni e nofa fara e ati ehene amake, Teoso
ati ehene amarari. E ati boti hiyara era yosete amake, yama
hiyara e hiri nabone e.
15 Fara e ati ya e ehene ni ya yama hiyara e hiri te e
amake. Yama hiyara e hiri na tonafite amake mata ya. Faya
e ahabate e amake.
16 Tera onofa oke, Sesowi Kirisito ka me e tohaha e. Tera
me keyehariyahi.
17 Yama amosa hinama amake, Teoso ka yama. Yama
amosa hinama amake, Teoso ta hinaharo. Efe oyate amaka
mata ya. Efe yama soki nima tere amaka. Tohawatere
amaka.
18 Fare ati ya era naihemari amaka, Kirisito ati ta nari e ni
ya, ati keye amarari. E tai tohahamaro e amake, ati ehene.

Teoso ati nima te ehene nabone teke.

19 Tera onofa oke, Sesowi Kirisito ka me e tohaha e. Yama
te watohi haro. Yama kamiti te nafihabone teke, te ati yana
ni tamara te. Te hamakabote rihi nabone teke.
20 E hami ya yama amosa Teoso hinofa e hiri tera amake.
21 Yama hiyara hiri ni te fawa nahi, yama hiyara nafi.
Teoso ati ta te nofawahi, te ati boti ya sawiharo. Teoso ati
era kasomate amaka.
22 Teoso ati nima te ehene nabone teke. Teoso ati nima
tiwehene ri ya hine ya Teoso ati timiti ya tiwa tikeyeha tiwa
awine tike.
23 Hine ya Teoso ati timiti ya e ka owa nima tine tike,
esibiyo ya noko kakatomahari.
24 Hiwa kakatome tokome noko watomarebonaka.
25 Efe nima tirahabone tike, Teoso ati timita Teoso ati
nima tiwehene na tiwa, tiwati katamora tiwa Teoso ati
ya, ati amosari mata ya, ati era kasoma nari. E ka owa
nima tinahabone tike noko kakatomi fawa re noko ya ati
katamorahari. Teoso tiwa nofehibonaka, tiwehene amosa
tiwa.
26 Teoso yama hinofa hiri tinahabone tine ti? Tiwa
tekatomahi tiwati ya. Tiwati hiyara fawa tinihari ya, tiwa
tikeyeha tiwa awine tike tiwati boti ya. Teoso yama hinofa
hiri tinahamone tinaha yama hiri tinaha ta hiyakere Teoso
ni ya.
27 Yama e nineke ha ita, e ka abi Teoso nofi yokana
hihaharo. Matehe abi rihi ami rihi na e narifabone Teoso ati
te amaka. Fana maki ahabe oharia e narifa nabone Teoso

ati te amaka. Me one ihi nima e ehene rabone Teoso ati, te amaka, me ihi hiyara mati, Teoso ka me amara mati.

2

Yama me kihara me te tohirabone teke.

1 Fara me nafi nofi te tohahabone teke, e ka Hiti Sesowi Kirisito ati te nofaha te. Yama nafi Hiti amaka. Makoni me nafi nofi fara te tohahabone teke.

2-3 Te ehene e na te awineke ahi: e ka owa makari amosa ake aneo oro tohaha wata ne te ka heoniao ya kiyomake te awe, "Tiwitarehi katera amosa ya", te ati na te awineke. Manakobisa hahi yama kihare kiyomake te awe, "Tiwarihi ahi", te ati na te awineke. "Tiwitarehi ota beheri ya bofe ya", te ati, na te awineke.

4 Te ati e ni ya me nafi te nofara te awineke. Me honaha me ta me te nofa, me honara me te nofara te awineke, te ati e na te ahi. Te boti hiyakere.

5 Tera onofa oke, Teoso ka me e tohaha e. Owati te mitahi. Me honara Teoso mera kakatikate amaka, he ati me nofahabone mati. Yama me kihaha me nima me nineke, Teoso me nofaha mati. Yama toyabo ya Teoso me nafi yose ya he ya me tabatehabone ati nareka, he me nofaha mati.

6 Yama me kihara me te tohineke. Yama me kiha me te nofaha afa tera me nofakere. Tera me towakamate me amake sowisi ni ya, te ehene hiyaramone me ati na mati, keye me hiri na mati.

7 Me honaha Sesowi hiyaremona me ati, te me amake, e ka Hiti, amosari.

8-9 Yama me kihara me te nofari ya yama hiyara te hiri naba te amake. Te ehene e ni ya yama hiyara hihiri me te tohahamone Teoso ati ka, fara hinaka yama hani ati nima te ehene ra te. Yama me kihara me te nofa, haha yama me kihaha me te nofa, ni ya te ehene amosa te awineke. Fara te ehene tohahabone teke me nafi ni ya. Te ehene hihiya naba wataraboneke. Fai hinama me tohahaboneke te ni ya. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Fara tiwa nofi nima te one me nofi tinahabone tike",

ati te amake.

10 Mowisei yama tamaha kaminematamonaka, Teoso ati kaminari. Mowisei ati ohari tikatabari ya Mowisei ati nafi tikatabara tiwa awine tike. Me nafi tinofari ya Mowisei ati ohari tikatabarine tike. Mowisei ati nafi tikatabara tiwa awine tike, ati ohari tikatabare kari.

11 Teoso ati e nematamonaka ahi:

"Tika yibote amara ahi tirahabone tike",

ati nematamonaka. Fare Teoso ati e nematamonaka ahi tasa:

Te abe nabowarabone teke",

ati nematamonaka. Tika yibote amara ahi tira te ka owa tinabowi ya yama hiyara hiri tinahabone tike. Yama hiyara oharia hiri tina Teoso ati nafi fawa tinihine tike. Me nafi tinofari ya Teoso ati nafi fawa tinihine tike.
12-13 Kirisito ati e tere amaka ahi. Me one tinofi ya Teoso yahehibonaka tiwa ni ya. Me one tinofari ya Teoso tiwa kasomarehibonaka. Yama hiyara hiri tinaha nafi Teoso wati nawahamarebonaka. Me one tinofari ya Teoso yaharebonaka tiwa ni ya. Yama hiyara hiri tinaha nafi Teoso wati nawahebonaka. Makoni me one te nofahabone teke, me nafi tohaha mati.

Teoso ati e nofahamone e ati ni ya yama amosa e hiri, nabone eke.

14 E ka owa Teoso ati nofehimona ati ne yama amosa hiri re Teoso hikasomehiba ama?
15 Te ka owa makari kihare te ka one makari kiharihi na me,
16 "Tikamahi, fara tika yobe ya. Yayai tinahi. Siri tokaharima tinahi. Titafamahi", tinahaba ama ti me ni ya? Me tekawari ya fara me tohasa naba me amake.
17 Me tekawari ya Teoso ati tinofamone tinaha tiwehene amosaba watakere Teoso ni ya. Teoso ati e nofi ya me one e narifabone Teoso ati nareka.
18 Me na me awineke me ati e na mati ahi: "Me one Teoso ati nofa, me one yama amosa hiri, te me amake", me ati na mati. Hine me keyehineke. Yama amosa e hiri ra Teoso ati e nofatera e amake. Teoso ati nofi yokana e tohaha yama amosa e hiri te amake.
19 "Teoso oharite amaka", tina tiwa awine tike, Teoso ati tinofamone tina tiwa. Keye amakere haro. Inamati Teoso ohari me watote me amake, Teoso me hinofara mati. Teoso mera nofare me hinakomehate amaka.
20 Yama tiwatora tiwa awine tike. Teoso ati e nofahamone e ati na yama amosa e hiri ra e ehene hiyaraboneke Teoso ni ya.
21 E ka iti Abarao tohe ehene amosematamonaka Teoso ni ya, yama amosa hiri nari, biti Isaki tohe ta nari Teoso ni ya, biti ibariari tana ya. Makoni Abarao amosemona Teoso ati nematamonaka.

22 Abarao Teoso ati nofehimatamonaka, yama amosa hiri
nari. Teoso ati nofehimona ati ne ati oharirematamonaka,
yama amosa hiri, nari.
23 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Abarao Teoso ati nofehimatamonaka. Makoni Teoso ka me ka owa Teoso hinihematamonaka",

ati te amake. Abarao Teoso ati nofe Isaki ta nematamonaka
Teoso ni ya, Teoso ati tokatabahari. Teoso ka habai Abarao
tohehimatamona Teoso ka yama hani ati te amake, Teoso
hinofari.
24 Makoni owati e nara oke ahi: Teoso ati e nofahamone e
ati ni ya yama amosa e hiri, nabone eke. Yama amosa e hiri
ri ya e amosamone Teoso ati ne atiba watarebonaka.
25 Fanawi Haabi hine ya me ka aahi tohateha amosamone
Teoso ati nematamonaka, yama amosa hiri naro. Ihayeo
me ka saotato me hikehemoha me hasi nemetemoneke, me
hinarifa mati.
26 E hasi ni watamari ya e ahababone eke. E hasi ni nima
yama amosa te amake, e hiri naro. Teoso ati e nofahamone
e ati na yama amosa e hiri ri ya e abohi nima e nabone eke.

3

Era e kakatomahabone eke, e ati ya.

1 Te tamarabone teke, te ati yana na te, era kakanawana
me te tohahabone te ati na te. Era kakanawana me e tohaha
yama hiyara e hiri na Teoso era kosi ni nafihibonaka, era
kakanawana me e tohi karo, Teoso ati wato e nafi karo.
2 Yama hiyara e hiri nineke, e nafi, tamaharo. Yama
hiyara e hiri raba e watatera amake. Yama hiyara titiri ya
tiwehene amosabone tike mata ya. Tibete ma tonihi tiwato
ya tika abono nafi ma tonihi tiwatoabone tike.
3 E ebete fotara yama fotaha kaminate amake. Kafaro
mama toniha nafira kafaro mama toniha kawani ya he
inohoti ya kafaro abono nafi e ma tonihate e amake. Fara
e ati nima kafaro te amaka. Tibete ma tonihi tiwato ya tika
abono nafi ma tonihi tiwatoaba ama tike.
4 Nafio toha, te amaka. Nafio fotate amaka. Boni kita, te
amake, nafio towakabonehe. Hinaka remi ta iisi te amake.
Remi nafira ya biroto nafio yaka kanihate amaka ma ka
yama nafi ya.
5 E ebete fotarihi te amake. E ebete fotara yama fotaha
kaminate amake. Yama hiri ni nafira fatara ehebote sari
kite amake.

6 Yama hiri ni nima e ebete te amake, hiyararo mata ya. E
ebete ehene yama hiyara tamaha e hiri te e amake. Inamati
e ebete yosete amaka.
7 Bani me kitaha me nafi e yosete e amake, yama e nofa
me hiri nabone mati. Bani me kitahaba me watatera me
amake, e nima me naba mati. Wami ka bani me toha, neme
ka bani me toha, faha abe toha, nineke, me kitara mati, me
nafi, e ehene.
8 E ebete ta kitate amake. E abono kitatera amake, e ebete
ehene, era kasawariharo. E ebete hiyakere mata ya. E ebete
e ka one me nahabite amake.
9 E ebete ya e ka abi e kahiyarate e amake, e ka Hiti. Afa
e ebete ya yama hiyara e kamina, te e amake, e ka one me e
kamina e. Himatabana? Teoso nima me nineke, Teoso mera
hiri ne karo.
10 E inohoti ati amosa toha ati hiyara toha, nineke, e
inohoti fara ohariaro. E ehene e naba watarene e amake
ahi.
11 Faha biteba watatera amake e inohoti nima naro. Faha
bite kahariha ka faha amosa ya faha bitaha katabatera
amake.
12 Orifa boni kobobo rihi te amake fiko ini ya. Fiko kobobo
rihi te amake ofa ini ya. Ma ka faha sinaha namosihinatera
amake, fawahabana.

Yama wato yokana te tohahabone teke.

13 Yama tiwatoa tiwa awine ti? Yama tiwato ya yama
amosa hiri tinahabone tike, tika yama wato me watobone
karo. Yama tiwato ya tiwa tikahiyararabone tike fara tiwa.
14 Me tikakoha tiwa awine tike tiwati boti ya, me ihi amosi
karo. Tiwa nofi tiwahariha tiwa awine tike. Tiwehene e na
keye hiri tine tike, yama tiwatoamone tina tiwa.
15 Yama tiwatoamone tina haha yama tiwatoa neme ka
yama amakere faro. Yama tiwatoa bofe ka yama amake,
inamati ka yama.
16 Tihiya tikere, fara tiwa nofi tiwahariha tiwa, me
tikakoha tiwa, me ihi amosi karo. Yama hiyara yoro tokana
hiri tinahaba ama tike. Te abe mono naba te amake.
17 Yama wato yokana e tohi ya neme ka yama e watote
amake. E ati boti amosate amake. E abe mono rihi te amake.
E abe narifate amake. E ka one yama me hinofa e hiri te e
amake bisa. E yahate amake. Yama amosa e hiri te amake.
Fara e nafi nofi e tohate e amake. Fara e ati boti nima e
noko te amake.
18 E abe mono riyahi. Me one abe mono ni e ma toniha,
nabone eke. E ehene e ni ya fara Teoso yama hinofa e hiri
nabone eke. E ehene me awaha fara e ehene nima me ihi
nabisaba me amake, me one.

4

Fara yama Teoso hinofa e nofi ya Teoso yahehibonaka e ni ya.

1 Himataba yama mowa ni kakete amari te ni ya? Te abe
mowa nineke, fara te ka yamabone nofi te ohari karo.
2 Me ka yama aawawa tine tike. Me waka tite ama tike, me
ka yama tihawahabone tiwa. Tiwa me kasawari ka yama
mowa ni fawa tera amake, kakeharo te ni ya. Teoso te aate
ri ka yama te kiharineke.
3 Teoso te aate ne tera kakaware awaka, fara te ka
yamabone te aate na te, bofe ka yama.
4 Fanawi nima tine tike, maki amare ya famaharo. Teoso
tinofa tikere, bofe ka yama ta tinofa tiwa. Teoso ka habai
ama tikere. Teoso ka kakako ama tike.
5 Teoso ka yama hani ati tinahabihine tike, ati e naro ahi:
Teoso Kanamori yosehareka e ni ya, winehibonaha e ati boti
ya. Yama one e nofarabone Teoso Kanamori ati te amaka.
6 E ehene hiyara e nofamari ya Teoso yahehibonaka e ni
ya mata ya. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

> "Fara era e kahiyara 'Otamina oke ha owa ta', e ati ni ya
> Teoso hamehibonaka e ni ya. Fara yama Teoso hinofa
> e nofi ya Teoso yahehibonaka e ni ya",

ati te amake.
7 Makoni Teoso ati te nofahabone teke. Satanaisi ati te
nofarabone teke. Ati tinofare ya tokomebonaka.
8 Teoso ni ya tikamaki ya Teoso kamehiba amaka tiwa ni
ya. Te yehe te soko nahi, te ka yama hiyara te nofamara
te, yama hiyara hihiri me te. Tiwati boti tinamosahi, tiwati
boti fama tiwa. Bofe ka yama tinofamarabone tike. Hine ya
neme ka yama tinofabone tike, tiwati boti oharia tiwa.
9 Tihiyaramone tinahabone tike Teoso ni ya. Ohi tinahi
kasiro ya. Haha tinamarabone tike. Yayai tinamarihi
tinahabone tike.
10 Te ehene e ni ya Teoso tera kahiyarebonaka.

Tika owa Sesowi nofe tahi tirehibonaka.

11 Tika owa Sesowi nofe tahi tirehibonaka. Tiwehene e ni
ya Teoso ka yama hani ati tahi tinahabone tike, hinaka yama
hani ati nima tiwehene ra tiwa. E abe nofahabone Teoso ati
nematamonaka, hinaka yama hani ya. Tika owa tinofara
Teoso ka yama hani ati hiyaramone tina tiwa awineke.
12 Teoso sowisi tohate amaka, ohariari. Fare Teoso ohari
yama hani hiri te amaka, ati ya era yosehari. Yama amosa
wato, yama hiyara wato, te amaka, me hiri hinaharo. Mera
kaminebonaka. Me one sawi ya me sawi naboneke, ati

ehene. Me one ahabi ya me ahaba naboneke, ati ehene. Teoso sowisi tohate amaka. Sowisi tiha tikere, tika owa tikaminahaba tiwa.

Tera te kahiyararabone teke.

13-17 Tiwati hiyarabone tike, tiwati e ni ya ahi: "Hibayata ya ota tokahabone otake sitati one ya, yama ota ta nabone ota. Hibayata tohi ya toha, yama wamini tohi ya toha, naba awineke. Ota sawimatahaba ota awineke ano oharia ya, yama ota ta na ota. Yinero tamehi ota kihahaba ota amake", tina tiwa awine tike. Tiwati e ni ya tiwati hiyakere, tiwa tikahiyara tiwa. Yama wamini ka yamaba tiwato tikere. Tisawimatiba ka yama tiwato tikere. Hiba yama wa ni ka yama hote nima tine tike. Fawa te amake hibati ya. Tiwati e nabone tike ahi: "Yama ota hiri nabone otake, Teoso hinofi ya. Ota sawi nabone otake, ota sawi Teoso nofe ya", tinahabone tike. Yama tiwato tike. Tiwati e ri ya yama hiyara hiri tinahabone tike. Yama amosa e hiri naba e watoha afa yama amosa e hiri ri ya e ehene hiyarabone eke. Yama amosa tiwato tike.

5

Te ohi nahi, te honaha te.

1 Te ohi nahi, te honaha te. Te ka yamatebone te watoke, yama nawaha te hiri nibone ka yama.

2 Te ka yama ahabarake. Te ka makari ahaba narake, yama abe hikabaro.

3 Te ka oro toha, te ka barata toha, narake, ahabaro, botoharo. Te ahaba naba te amake, te botoha te. E hatiha nima te nabone teke, te botoha te. Te ka yama botoha tera kaminatehaboneke, te ehene hiyaramone ati naro. Me nafi tera watohaba me amake, te ehene hiyara te, Teoso amo ni yabokire ka yama ya yama tamaha te toniha te hibayata ya.

4 Tera nanarifa me te kakawara teke, te ka fatara me narifa mati, yinero te kayawi karo. Me kiya ni ati Teoso mitahareka. Kitate amaka mata ya.

5-6 Yama amosa me hiri na me te waka na teke. Me te towakama teke sowisi ni ya, me ahababone mati. Te tamina teke. Te tafi amosa na teke. Bowi nima te na teke, tafi fawa raro, ahababonehe, marina tafebonehe. Teoso hamehibonaka te ni ya.

Te abe ora nahi.

7 Sesowi ka me te tohaha te kokoriri rabone teke. E ka Hiti kamebona te noki nahi. Fatara hiti yamata amosa nofe yamata yani noki nebonaka. Faha kaki noki nebonaka, kakibahabonehe. Faha one noki, nebonaka, yotoharo. Kokoriri rebonaka, yamata yani noki nari.

8 Hahi nima te niyahi. Te ati boti kitahi. E ka Hiti
kamabona ka yama yabokere.
9 Te abe hora riyahi. Te ehene e ni ya te ehene e ka Hiti
kaminebonaka kame ya.
10 Hibati ka Teoso ati kakamina me ihimetemone nima
te ehene niyahi. Afa me one me hikako hikene Teoso ati
kamini me fawa rihi nemetemoneke, Teoso me noki na mati.
11 Me e kahiyarate me amake, Teoso nofi me fawa remete
mati. So tamine te mita, te te amake, Teoso nofi fawa rihi
nemata. Ehene Teoso hinofe Teoso hikasomehimatamon-
aka. Yama te watoke. Teoso era aawawa te amaka. Yahate
amaka e ni ya.
12 Owati te mitahi. Keye te hiri riyahi. Te ati yana na
fara te ati nima te ehene nabone teke. Tera me aate ni ya
yama te kaminiyahi hine ya, Teoso ino te hiri ra te. Neme
ini te hiri rihi, wami ini te hiri rihi, yama one ini te hiri rihi,
nabone teke. Te ati e ni ya ahi te ati Teoso nofarebonaka.
13 Yama nawaha hiri tina Teoso ha tinahabone tike. Yayai
tina tiyakabone tike Teoso ni ya.
14 Yama kome tiwi ya Teoso ka me nanarifa me ha
tinahabone tike. Orifa fehe ya tiwa me keteha tiwa me ora
naboneke, e ka Hiti ino me hiri na mati.
15 Teoso kitehimona me ati ni ya tikitamahabone tike,
Teoso ati ehene. Tiwehene hiyaraba ni ya Teoso tiwehene
wati nawahamarebonaka.
16 Te ehene hiyara te ehene te kaminabone teke, te
abe hiyara te. Te abe ora nahi, Teoso te ka one mera
nakitamehiba te. E ka owa Teoso ni ya amose ora ne, ora ni
ehene Teoso era kasomebonaka kasiro ya.
17-18 Eria Teoso aate nematamonaka, faha kaki fawa
nihibonaha. Faha kaki fawa nemetemoneke, ano terei
na kote ya. Eria Teoso ha namatase ya Teoso faha
yosematasematamonaka tasa. Yamata yanamatasehemete-
moneke. Fara e nima Eria nematamonaka. Makoni e ati
Teoso mitabisebonaka.
19 Te ka owa ehene hiyare Teoso ka hawi ya tosawari te
ha nebonaka, kamehibonaha Teoso ka hawi ya.
20 Te ehene e ni ya te kasomebonaka, ahabarehibonaha.
Ehene hiyare ehene Teoso wati hiwahamarebonaka.

1 Betiro
Betiro ka yama hanimetemone amake, taiti.

Betiro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Betiro ama oke. Sesowi Kirisito ka yoyose ama oke. Te
ka yama hanibone amake, te winaha te Boto toha, Karasia
toha, Kabatosia toha, Asia toha, Bitinia toha na ya, Teoso
tera kakatikehi te. Hibati ka soteo memetemone me nima
te nineke, me towinawitia mati tabora bara ya, te taboro
yokana amara ya te winaha te. Me nima te nineke, te
tamara te.
2 Te watari ya mata Teoso tera kakatikehimatamonaka,
Sesowi Kirisito ati te tokatabahabone te, Sesowi emene
ehene, ahabari. Tera ha neri amaka, Kanamori ta nari te
ni ya, hinaka mebone me te. Teoso yahehibonaka kasiro ya
te ni ya. Tera kakatomehibonaka.

Yama nawaha te hiri na te kiti me nafi awahaboneke.

3 Teoso e kahiyarahi, e ka Hiti Sesowi Kirisito bati.
Ehene e watamatasahamaro eke, yahahari kasiro ya, e
winatehabone e Teoso ya e tabaha e. Sesowi yati name ka
afa e ka yamabone e watoke.
4 Afa yama neme ya Teoso hiniha ahabaterabone ke, te ka
yamabonehe. Fara tohaha tohanawi naboneke, amosaro.
5 Teoso ati te nofi ka tera kakatoma, naka, te to-
sawarirabone te. Amo ni kobo ne ya era kasomatehiba
amaka, kitahari.
6 Makoni te yayai nineke kasiro ya. Yama nawaha yoro
tokana te hiri nabisake. Makoni te yawineke mata.
7 Te e nineke oro nima, yama nawaha te hiri ni karo.
Oro e kawarite amake, amosabonehe. Oro ahaba, tehaba
amake. Ha te ta Teoso ati nofi te fawa terabone teke. Oro
e nofa Teoso ta tera nofi fiya tonaka mata ya, ati te nofe
karo. Yama nawaha te hiri na te kiti me nafi awahaboneke,
Teoso ati nofi te fawa ri ya. Sesowi Kirisito te nofasa nabone
teke kame ya. Makoni Teoso tera kahiyarehibonaka. Te
amosamone ati nebonaka, tera nofahari.
8-9 Sesowi te aware te nofineke. Ati te nofa, ka, te awarari.
Teoso tera kasomaka, Sesowi ati te nofi karo. Makoni te
yayai ke kasiro ya. Te yayai ni fotaha ihi kamini te watokere.
10 Hibati ka Teoso ati kakamina yama me siba neme-
temoneke kasiro ya, Teoso era kasomabona ka yama me
watohabone mati. Teoso yahatebona me ati nemetemoneke

e ni ya. Yama me hikamina me watora yama te watoke,
Teoso tera kasome karo.
11 Teoso era kasomaba ka yama amo nitebone me wa-
tohabone me ati nemete me awineke. Era kakasomabona
ino me wato nabone me ati nemete me awineke. Kirisito
Kanamori ati me kamina Kirisito tamine me kaminemete-
moneke, Kirisito watare ya mata. Kirisito yama nawaha hiri
tehibona me ati nemetemoneke. Faya ahabe wamisamate-
hibona me hinehimatamonaka. Wamisame ya towisawa
tohawatehibona me hinehimatamonaka.
12 Teoso mera hiyare Kirisitoteba kaminematamonaka me
ni ya. Kirisitoteba me kamina tera me narifabone Teoso
ati nematamonaka. Fara hine me narifaramone Teoso me
hinehemetemoneke. Efe Kirisito tamine me hikaminemata
ota kamineneke te ni ya, hiyara amosa ota kamina ota, Teoso
Kanamori ehene, Teoso hiyose kakehari neme ya. Teoso
nanarifa hiyara amosa wato me forima nabone me ati, na
me awineke, amosaro mata ya. Ha te ta hiyara amosa te
watoke.

Fare Teoso ati nima te ehene nabone teke.

13 Makoni te ati boti kitahabone teke. Sesowi Kirisito
te noki nabone teke kamehibonaha, tera kasomebonaha,
yahahari. Sesowi noki ni te ohariabone teke, bofe ka yama
te wati nawahara te.
14 Fare Teoso ati nima te ehene nabone teke matehe nima,
me ka abi me ati me tokatabaha mati. Teoso te watori
ya mata yama hiyara te hihiri tohehemete teke, te ati boti
hiyara yama hinofa te hiri na te. Afa yama hiyara te hiri
namarabone teke.
15 Teoso tera ha ne yama amosa hiri ni oharite amaka.
Ehene nima te ehene nabone teke, yama amosa hiri ni te
oharia te.
16 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Yama amosa hiri ni te ohariabone teke, yama amosa hiri
ni owahari karo",

Teoso ka yama hani ati te amake.
17 Fara yama Teoso hiri hina hiri nawi te amaka e nafi ni
ya, e ehene siba nari, amosi tabiyo. Teoso ehene hihiya
neba watatere amaka e nafi ni ya. Efe Teoso te ha te te
amake, te abi nari. Yama amosa e hiri na era nofehibonaka.
Yama hiyara e hiri na ihi yawehibonaka, e ka abi tohakana.
Makoni te nakomehibonaka, yama amosa te hiri nibone
karo, bofe ya te winamataha te, bofe ka me te amara te.
18-19 Yama te watoke haro: Teoso tera kanikematamona
amaka. Ehene e nematamonaka e ka owa ehene nima,
yama aahi kanikari, wawebonaha. Yama aahi e kanikate

e amake oro ya. Barata tohi ya toha, naboneke. Yama one tohi ya toha, naboneke. Oro toha, barata toha, yama one toha, na ahabate amake. Teoso tera kanikematamonaka yama ahabatera ta nari, amosaro mata ya. Tera kanikematamonaka Kirisito emene ya. Kirisito emene manakone nafite amaka, ahabari te ni ya. E ka one ofeya amosabote me me ta te me amake Teoso ni ya, me ahababone mati, me ihi hiyara manakonebonehe. Ofeya mese hiyare me ta raboneke hiyare kari. Afa me ihi nima Teoso ehene nemarika, ofeya amosabote ta nari, Kirisito tohahari, e ka yama hiyara manakonebonehe. Fara te ka iti me nima te nemete te amake, yama hiyara hihiri me te tohaha te. Yama aahi me te tohehemete te nahowaineke waha, Kirisito ahabe ehene.
20 Yama watari ya mata Teoso Kirisito yosehibona ati nematamonaka, kakehibonaha. Haha yama ya Teoso amo ni yabore ya Kirisito yosehimarika te ni ya.
21 Kirisito ati te nofawaha Teoso ati te nofawaineke. Teoso Kirisito hiri namemarika. Towisawa tohawa naka, Teoso ati ehene. Afa yama Teoso hiri ne ehene Teoso ati te nofake, Teoso te noki na te.
22 Teoso ati te nofa ati nima te na te ati boti Teoso namosetaka. Te ati boti amosa ihi te abe nofi yokana tohineke. Te abe nofi kitamisahaboneke te ati boti ya.
23 Teoso ati te nofawai ka te watamatasete teke. Teoso ati yati ne sawi fawa tere amaka. Ahabihinatere amaka. Makoni owati amake, te abe nofahabone ona owa.
24 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Masiri nima e nineke e nafi. Masiri mowe amosa ahabate amake. Masiri waya tonaha mowe foro te amake. E amosi fawa te amake, e ahabaro, fara masiri nima.
25 E ka Hiti ta ati ahabatere amaka",

ati ke. Efe Teoso ati ota kamininеke te ni ya, hiyara amosa ota kamina ota.

2

Teoso ka me te amake.
1 Faya te ehene te ka one yama nawaha me karimariyahi. Te abe keyehamarabone teke. Te ati boti te kehemorabone teke me nokosi ya. Te abe ehene wara tonamarahabone teke. Hiyara te kamina nawahare rabone teke te one me ni ya.
2-3 Inamatewe yoa fehe fawi nofahi nima te nabone teke, Teoso ati amose te nofaha te, amosari. Inamatewe nima te nineke, te ka yama totoyabo kawahara te, Kirisito te

nofawai ka yama. Kirisito te totomi na Kirisito te nofa
te awineke. Te yanawahabone teke fare inamatewe nima.
Kirisito ati wato te nafimisi ya te yanawahabone teke. Te
yanawahi ya Teoso tera kasomebonaka.
4 Te kakineke Kirisito ni ya. Yati yati na nima Kirisito
naka. Afa yati me hinofaraha Teoso ta hikatikehemete-
moneke. Afa yati ta amosate amake mata ya Teoso ni ya.
5 Yati yati na nima te nineke bisa. Teoso yobe hiri naka
afa yati te tohaha te ya. Efe yobe sasetoti me nima naka,
Teoso ka sasetoti mati. Teoso ati te nofaha sasetoti me nima
te nineke, bani me me ta na mati Teoso ni ya. Yama te hiri
na amosineke Teoso ni ya, Sesowi Kirisito ka me te tohaha
te.
6 Teoso ka yama hani ati e narake ahi, Kirisito kaminari:

"Yama te awahi. Hahi okatikehi oyose oke Siao ya,
Serosarei. Yati yobe ewene tohaha nima nareka,
amosari mata ya. Haha he ati me nofaha me kokoma
niba wataraba me amake",

Teoso ka yama hani ati ke.
7 Yati me hikaminehemete Kirisito amake. Kirisito amosate
amaka te ni ya mata ya, Kirisito ati te nofaha te. Me one
ta Kirisito ati nofakere. Teoso ka yama hani ati e te amake
ahi, mera kaminaro:

"Yobe me hiri na yati one me hinofara afa yati yobe ewene
taiti tohineke waha",

ati te amake.
8 Teoso ka yama hani one nake, mera kaminaro tasa, ati e
naro ahi:

"Afa yati ihi e tara tokate e amake. Ihi e sonate e amake",

ati te amake. Teoso ati me nofakere. Me foro te me amake,
Teoso ati me nofari karo. Teoso ati ehene me foro nineke.
9 Ha te ta Teoso tera kakatikehimari teke, hinaka mebone
me te. Sasetoti me te amake. Towisawa me te amake. Teoso
ka me te amake. Yama soki ya te naoha Teoso tera ha neta
amaka, te kakehabone te, yama wehe kitaha ya, wehene.
Hinaka mebone tera tonihe te kaminebona ati nareka me
nafi ni ya, ehene amosemonaha mata ya.
10 Teoso ka me te toharemete Teoso ka me te amake waha.
Teoso te watomatarihi nemete teke, yahahari. Teoso te
watowahake, yahahari.

Towisawa me ati te tokatabahabone teke.

11 Oko one mati, tera onofa te, bofe ka me te amakere,
Teoso ka me te. Hine ya te winineke mata bofe ya.
Makoni yama hiyara te hiri nabone te ati boti ati na ati
te tokatabarabone teke. Afa yama hiyara e kanamori
nahabihabone ati ke.
12 Teoso nonofa me amara me baikani ya te winaha yama
amosa hihiri te tohahabone teke. Hibayata ya yama hiyara
te hiri namone me ati nineke. Teoso yama manakone
nahabihibona ka amo ni kobo ne ya Teoso amosemona me
ati naboneke, yama amosa te hiri na me awi karo.
13-14 Towisawa me ati te tokatabahabone teke, towisawa
me nafi, e ka Hiti ati ehene. E nafi ka towisawa toha,
kofenato me nafi toha, naboneke. Towisawa kofenato
yosete amaka e ni ya, yama hiyara hihiri mera kosi, yama
amosa hihiri mera kahiyara, nebonaha.
15 Yama amosa e hiri nabone Teoso ati nareka, e ehene ati
wataribone karo. Yama me watora era me hora kineke.
16 Me one ka yama aahi me nima te namakere, te naowa
te. Fara yama te nofa te hiri nabone teke. Yama hiyara ta te
hiri rabone teke. Te ati e naba wataraboneke ahi, Owawaha
yama onofa nafi hiri onahabone oke, yama hiyara toha
naro, te ati rabone teke. Teoso ka yama aahi me te tohaha
yama hiyara te hiri rabone teke.
17 Te ehene amosahi me nafi ni ya. Sesowi nonofa me te
nofa nahi. Teoso te nakomehabone teke. Fare towisawa ati
nima te ehene nabone teke.

Kirisito fare hiwa ta nematamonaka Teoso ni ya.

18 Te ka one me ka yama aahi me te tohaha fara te ka hiti
me ati nima te ehene nabone teke. Me te nakomehabone
teke. Me yaha fara me ati nima te ehene nabone teke. Me
hama ni ya fara me ati nima te ehene nabisabone teke.
19 Yama amosa e hiri na yama hiyara ya era me hiri kani
ya yama e noki nabone eke, Teoso e wati nawaha e. E ehene
e na amosake.
20 Yama hiyara e hiri na era me kosi ni ya yama e noki
ni ka yama amosakere haro. Yama amosa e hiri na era me
kosi ni ya yama e noki ni ka yama amosake Teoso ni ya.
21 Teoso tera ha nemarika, yama e na te hiri nabone te. Te
ehene e ni ya ahi Kirisito ehene nima te ehene nabone teke.
Kirisito yama nawaha hiri nemarika, tera narifebonaha.
Fare Kirisito ehene nima te ehene nabone Teoso ati nareka.
22 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Ehene hiyareba watatere amaka. Keyeba hiri rihi te
amaka",

ati ke.

23 Sesowi me tahi hine tahi ni manakone mera tahi re-
marika. Me kosi hine "Manakoba amake", ati remarika.
Fare hiwa ta nemarika Teoso ni ya. Yama manakone nahabi
Teoso watote amaka.
24 Awa ya Sesowi ahabe e ehene hiyara manakone
karimemari amaka. Me noho hinihe ehene Teoso era
nakitamehimari amaka. Sesowi ahabemari amaka, yama
hiyara hiri ni e nofamari ya yama amosa hiri ni nofi e
oharibone karo.
25 Ofeya me tosawariha me nima te nemete teke. Te
kamehete teke waha ofeya me nanarifa ni ya. Tera
kakatomaka waha.

3

Te fanaha tera oyose oke.

1-2 Fanawi fanaha maki ati mita naboneke. Tika yibote
Teoso ati nonofa amare tika yama hiyaraba watarihi, ati
timita, tine tiwehene awe Teoso ati nofawehiba amaka,
tiwati watara tiwa.
3 Te atori te mese ya toharaboneke. Te atori oro toharihi,
makari amosa te akarihi, te tati kone rabarihi, nabone teke.
4 Te atori te boti ya tohahaboneke, me hiwararo. Te atori
te boti ya tohi ya ahabaraboneke. Teoso ati te nofahabone
teke te ati boti ya. Teoso ati te mitahabone teke, te ati watara
te. Afa yama yokana Teoso nofaka. Te ehene e ni ya te amosi
yokana tohahabone teke.
5 Hibati ka fanawi ihi e narawemetemoneke ahi, Teoso
karawaha, Teoso ati nofarawaha. Me atori me boti ya
tohehemetemoneke, me ka yibote me ati me tokataba mati.
6 Sara Abarao ati nofehemetemoneke, hiti hinahari. Te
ehene amosa te kokoriri ri ya Sara biterawabone teke.
7 Haha makiti mati te fanaha te ka yibote kawini te wato,
narawabone teke. Me te watoke, me kitarawara mati. Me te
nofahabone teke. Fara te nima me tehaba me amake, Teoso
ya me tabahabone mati fara yama tohaha ya, yahahari. Te
ehene e ri ya Teoso tera kakawarebonaka yama te aate na
ya, Teoso te ha na te.

Me one te nofibone ka Teoso tera ha nematamonaka.

8 Yama okomina okominatasahabone oke ahi. Te one me
yayai ni ya te yayai ni toha, me yawi ya te yawi toha nabone
teke, me ati boti nima te ati boti na te. Anoti nisori nofehi
nima te abe nofi nabone teke. Te abe aawawa nabone teke.
Fara yama te nofa te hiri rabone teke ha te. Yama me hinofa
te hiri nabone teke, me one.
9 Yama hiyara ya tika owa tiwa hiri kane tika manakone
tiwarabone tike. Tiwa tahi ne ya tahi tirehibonaka. Tiwati
e nabone tike ahi: "Teoso tiwa nofehibonaka", tinahabone

tike. Me one tinofibone ka Teoso tiwa ha nareka. Tiwehene
e ni ya Teoso tiwa kakatomehibonaka.
10 Teoso ka yama hani nake, ati e naro ahi:

"Tika wini amosabone tini ya yama hiyara tikami-
narabone tike. Me tikeyerihi tinahabone tike.
11 Yama hiyara hiri ni tinofamarabone tike. Yama amosa
hiri tinahabone tike waha. Me mono tiriyahi.
12 Yama amosa hihiri mera Teoso nofaka. Afa Teoso me
ha na me ati mitaka. Yahakara yama hiyara hihiri me ta me
ni ya",

yama hani ati ke.

Kirisito yama hiyara hiri re ahabematamonaka.

13 Yama amosa hihiri tihi ya hike tiwa me katomaba ama
tiri?
14 Tiwehene amosi ka tiwa me kako ni ya Teoso tiwa
nofehibonaka. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Me te nakomeriyahi. Te kokoriri rabone teke",

ati ke.
15 Sesowi Kirisito tinofabone tike tiwati boti ya, tika Hiti tohe
karo. Tiwatiba hawa tinihabone tike, Kirisito ati e nofi ka
yama tikaminahabone tiwa me one tiwa me aate ni ya. Me
ati hora tikasarabone tike kita ya. Tiwati yahahabone tike,
Kirisito tikamina tiwa me ni ya.
16 Yama amosa hiri ni tiwaharihabone tike, Kirisito ehene,
yama hiyara kaminaba wataribone karo tiwati boti ya.
Tika owa tiwa nofare ati yana ne ya yama hiyara hiri
tinahamone ati ne ya tika yama amosa me awaha keye hiri
nemona me hinehibonaka. Faya kokoma nebonaka.
17 E ehene amosa era me kako ya yama amosaboneke, Teoso
hinofi ya. E ehene hiyara era me kako ya yama amosakere.
18 Kirisito yama hiyara hiri re ahabemarika, me nafi ka
yama hiyara manakone nahabihibonaha. Ohari ahabi
fayamatamona amaka, me nafi kasomebonaha. Amose
ahabemari amaka, me ihi hiyara mera kasomebonaha.
Ahabemarika, Teoso ya te tabibone karo. Abono ahabe
Kanamori ta yati tohawemataka Teoso ati ehene.
19 Kanamori tokehimataka me kanamori ni ya, me kibeha
mati, Teoso ati kaminebonaha me kanamori ni ya.
20 Afa me kibeha Teoso ati me nofaremetemoneke Nowe
sawi ka yama ya fahi. Teoso babaha rematamonaka me ni
ya Nowe fotowati ehebote hiri ne noki nari. Nowe kanawa
hawa tonihe ya me tamara me tokiyomehemetemoneke,

me 8 na mati. Teoso mera kasomematamonaka, me
ahabarabone mati faha ihi.
21 Afa me nimetema te nineke, te batisa na te faha ya. Haha
yama ya Teoso tera kasomaka, te batisa na te. Te batisa
na te mese bisene te soko raro teke. Te batisa na tera te
kaminaro teke Teoso ni ya, yama amosa te hiri nabone te
ati na te. Teoso tera kasomaka, Sesowi Kirisito yati name
ehene.
22 Tokomemari amaka neme ya. Itarika waha, Teoso ka
kanihina ka ya. E nafi ka Hiti amaka waha, Teoso ati ehene.
Teoso nanarifa mera yoseka, Teoso ati ehene. Me kitaha me
nafi yose, naka.

4

E ati boti hiyara yama hinofa te hiri namaraba te amake.

1 Makoni Kirisito ati boti nima te ati boti nabone teke,
yama hiyara kihakarana yama nawaha hiri nari. Yama
hiyara te hiri nabone me ati na te ati hiyarabone teke.
Manakobisa me ihi yama nawaha te hiri ni ya te kiti fawa
rabone teke fare Kirisito nima.
2 Makoni te sawisa ni ya bofe ya e ati boti hiyara yama
hinofa te hiri namaraba te amake. Teoso yama hinofa ta te
hiri naba te amake.
3 Teoso me watora fara yama me hinofa me hiri na me
ihi e te me amake ahi: me ka yibote amarawara me ahi
narawate me amake. Fara me aboni yama hinofa me hiri te
me amake. Hahano me tohate me amake. Me tafi fota, me
hano, te me amake, me sawiha mati ayaka ya. Teoso bara
me kanamori me nofate me amake, Teoso yama hinofara
me hiri na mati. Afa nafi te hihiri tohehemete te amake
ano tamaha ya, Teoso te watori karo mata.
4 Haha Teoso me watora yama hiyara me hiri nabone me
ya te tabahabone tera me ha na, "Hika", me ati te me amake,
te ati hiyari karo. Makoni tera me tahi te me amake.
5 Teoso mera yosetehiba amaka, me ihi me kaminabone
mati. Yama hawa tonihareka, e nafi ka yama manakone
nahabihibonaha, e yati na toha, e abohi toha na e.
6 Makoni hiyara amosa kamina nemataka me ahaba me
ni ya. Me ka yama hiyara ihi me aboni ahaba me kanamori
ta sawitehaboneke Teoso ni ya, Sesowi ati me nofi karo.

Fara e ka yama wato ya me e narifabone eke.

7 Yama amo ni yabomakere, yama nafi ahababone amo
ni. Te tonokoyahi te kitaha te, Teoso te ha nabone te.
8 Te abe nofahi kasiro ya. Afa yama Teoso nofi mati
tohaka. Te ehene e ni ya te ehene hiyara Teoso wati
nawahamarebonaka, tamaharo.

9 Te one me aamoba watari ya me te ha nabone teke, me
amo nabone mati te ka yobe ya. Me te ha na te noko yawa
kanikimarabone teke.
10 E ka yama watobone Teoso yahe ta te amaka, yoro
tokanaro. Fara e ka yama watobone ya me e narifabone
eke. E ehene e na me narifi e amosabone eke, Teoso ka
yama e ahi na e.
11 Teoso ati kakamina tihahabone Teoso ati ne ya, Teoso
ati kamini titaminahabone tike te one me ni ya. Tiwati
amakere. Teoso ati amaka. Me nanarifa tihahabone Teoso
ati ne ya me tinarifahabone tike tika kiti nafi ya. Tikitabone
tike Teoso ati ehene. Tiwehene e ni ya me one Teoso
me kahiyaraba me amake, Sesowi Kirisito ehene. Me nafi
hikahiyaratebonaka fara yama tohaha ya. Kitabote amaka.
Kiti fawa terebonaka fara yama tohaha ya. Ame.

Kirisito nima te nineke, yama nawaha te hiri na te.

12 Oko one mati, tera onofa te, "Hika", te ati rabone teke,
yama nawaha fotahamone ihi. Fara hine itineke. Yama tera
totomi nineke hine ya.
13 Te yayai nabone teke. Yama nawaha e na Kirisito hiri
nemari amaka. Kirisito nima te nineke. Kame ya amosi
yokana e awe ya te yayai, nabone teke kasiro ya.
14 Kirisito ka me te tohaha tera me tahi ni ya, yama te
watohabone teke waha, Teoso tera nofe ka yama. Teoso
Kanamori sawika te ni ya Teoso amosi namohari.
15-16 Kirisito ka tiha kateya ya tifoyi ya kokoma tirahabone
tike. Teoso amosemona tinahabone tike, Kirisito ka tiha
yayai tinaha tiwa. Era nanabowa tiharabone tike. Tifo-
yariyahi fahi. Yama boboti tiha, yama hiyara hihiri tiha,
era momono tiha tiriyahi, tifoyaribone karo.
17 Teoso ka me e tohaha yama nawaha e hiri nineke, Teoso
ati ehene. Yama toyabo ya hiyara amosa nonofa me amara
yama nawaha me hiri tehaba me amake mata ya, Teoso ati
ehene.
18 Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

"Yama nihinakere haro, yama amosa hihiri Teoso hika-
somabona ka yama. Hahi yama hiyara hihiri himata
nima neba amara, Teoso nofarari?"

ati te amake.
19 Makoni Teoso nofi te fawa rabone teke. Yama nawaha te
hiri nineke Teoso ati ehene. Tera hiri nematamonaka. Tera
narifebonaka. Yama amosa hiri ni te fawa rabone teke.

5

Teoso ka me nanarifa me te tohaha te narabo nima okibone.

1 Teoso ka me nanarifa me te tohaha te narabo nima okibone. Teoso ka me nanarifa me ka owa ama oke bisa. Kirisito ya ota famahamaro otake, ahabari. Kirisito kame ya amosi yokana e awe ya he ya ofama otehabone oke.

2 Teoso ka me te kakatomahabone teke, ofeya me nanarifa nima, ofeya mera kakatomahari. Fara te ati ya me te kakatomahabone teke, Teoso ati ya te ati famaha te. Yinero tabiyo te awara me te kakatomahabone teke. Hine ya me narifi te nofahabone teke.

3 Te hamarabone teke, me te yoseha te. Yama amosa te hiri nabone teke, te ehene nima me ihi nibone karo.

4 Me nanarifa me ka Hiti kame ya tera kakawebonaka yama amosa ya, yama ahabihina ra ya, te ehene amosa-mone ati nari.

Inamati kitarayaho te ehene.

5 Ha te yetene mati tera ohiyara okibone. Bote me ati te tokatabahi. Fara yama te nofa te hiri rabone teke, te nafi. Yama me hinofa ta te hiri nabone teke. Teoso ka yama hani ati e te amake ahi:

> "Fara era e kahiyara, 'Otamina oke ha owa ta', e ati ni ya Teoso hamehibonaka e ni ya. Fara yama Teoso hinofa e nofi ya Teoso yahehibonaka e ni ya",

ati ke.

6 Teoso yama hinofa te hiri nahi, kitahari kasiro ya. Makoni yama toyabo ya tera kahiyaratehibonaka.

7 Tera wati nawahaka, yama te nofaha ta nabona karo. Makoni te kokoriri rabone teke.

8 Te amo riyahi. Te ati katamoriyahi. Riao hamehi nima Satanaisi te amaka, era nofarari. Yobi te amaka, era siba nari, era waka nebonaha.

9 Inamati kitarayaho te ehene, Kirisito ati nofi te fawa ra te. Tabora one ka Sesowi nonofa me te watoke, te nima me na mati, yama nawaha me hiri na mati.

10 Teoso yahaka mata ya te ni ya. Tera ha neta amaka, Kirisito Sesowi ka mebone me te, he ya tataba mebone me te, neme ya, te tabi fara tohatibone karo. Te ka yama nawaha fawa nibone ka yama yabomakere. Teoso tera kasomebonaka. Te kitahabone teke, ehene.

11 Kitabote amaka. Kiti fawa terebonaka fara yama tohaha ya. Ame.

Owa ni ya me sawiha tera me nofahamone me ati narake.

12 Owati yabora Siofano rawi kanareka te ka yama
hanibone ya. Yama amosa hihiri amaka, Sesowi nonofa
tohahari. Kirisito nofi te fawa rabone one oke yama hani
ya. Kirisito ati te watohi Teoso ati yokana tohehimona one
oke, yahahari. Efe ati nofi te fawa rabone teke
13 Babironia ka Kirisito ka tera me nofahamone me ati
narake. Teoso me hikatikehete me amake, fara te kakatiki
nima. Okatao Mako tera nofa nemona ati nareka.
14 Te abe noko bako kokomi nakehi, te abe nofaha te.
Teoso tera kakatomehibonaka, Kirisito ka me te.

2 Betiro
Betiro ka yama hanimetemone amake, yoto karo.

Betiro ka yama hani kaminematamonaka.

1 Simao Betiro ama oke, Sesowi Kirisito nanarifa owa.
Sesowi Kirisito ka yoyose oha one oke. Te ka yama hanibone
amake, Teoso ati te nofaha te, fara ota nima. Sesowi Kirisito
ehene Teoso ati yati e nofawamaro eke, ehene amose kari
era kasomi nofahari. E ka Teoso amaka, era kakasoma
tohahari.
2 Teoso te wato, Sesowi e ka Hiti te wato, nineke. Afa ihi
Teoso tera kakatoma, yaha, nebonaka te ni ya mata ya.

Yama te watoha okominatasabone oke te ni ya.

3 Teoso era ha nemari amaka, amosari, ehene amosa
nari. E wato ka era kakawate amaka yama nafi ya, he ya
e tabahabone e fara yama tohaha ya, yama hinofa e hiri,
nabone e, kiti ehene, Teoso tohahari.
4 Teoso amosa, ehene amosa, ne ati kaminemarika e ni ya,
ati amosari mata ya, era kasomebona ati nari. Ati kamine
fare Teoso nima te nabone ati nareka, bofe ka yama hiyara
te hiri namarabone te, e ati boti hiyara hinofaro.
5 Makoni Kirisito ati te nofawaha manakobisa te kita-
habone teke, te ehene amosawaha nabone te. Te ehene
amosi ya manakobisa yama Teoso hinofa te wato nabone
teke.
6 Teoso yama hinofa te wato ya manakobisa te abono yosi
te wato nabone teke. Tera yosi te wato ya manakobisa Teoso
nofi te fawa rihi nabone teke. Teoso nofi te fawa ri ya
manakobisa Teoso yama hinofa te hiri, nabone teke.
7 Teoso yama hinofa te hiri ni ya manakobisa te one me
te nofa nabone teke, Sesowi nonofa mati. Te one me te nofi
ya manakobisa me nafi te nofa nabone teke.
8 Afa yama hiri ni te nafimisi ya yama bonora nima te
rabone teke, te ehene amosa te, e ka Hiti Sesowi Kirisito ati
te watoha te.
9 Afa te hiri ri ya te noko awara awineke. Te ati katamoa
te awineke Teoso ehene ya, te ati boti soko nari, te ka yama
hiyara nahabihibonaha.
10 Makoni te kitahi, te ehene amosabone te, yama te
watobone karo, Teoso tera ha ne ka yama, tera kakatike ka
yama toha naro. Afa yama te hiri ni ya te tosawariterabone
teke.

11 Faya Teoso tera nawinebonaka yayai nari e ka Hiti
Sesowi Kirisito taboro ya, era kakasoma tohahari. Sesowi e
nafi ka towisawa tohatehibonaka fara yama tohaha ya fahi.
12 Afa yama te watoke haro. Teoso ati wato yokana te
tohaha te ni ya afa yama kamini fawa orihi onahabone oke.
13 Owehene e na amosake ahi, osawisa ona owa mata, te
ati katamorabone te afa yama ya.
14 E ka Hiti Sesowi Kirisito owa hiyarare oke, oko abono
owakanakosabone ati nari, ayata ya.
15 Makoni afa yama okominaha kamini fawa orahabone
oke te ni ya. Okoma onowati ya te ati katamoriyahi afa
yama ya. Afa yama wato te fawa terabone onahara oke.

Kirisito ota awahamaro ota amake, amosari.

16 E ka Hiti Sesowi Kirisito kitehi kamehibona ota ati na,
yama wawato hiyara me siba hina amara ota kaminaro
otake. Efe ota awahamaro ota amake, amosari, kitahari.
17 Sesowi amosemona fare bati Teoso ati nemari amaka,
he kahiyarahari. Teoso kiti mati tohe Sesowi hiyaremarika,
ati e nari ahi: "Okatao amaka, onofari. Ehene nafi
amosabote amaka owa ni ya", ati nemari amaka.
18 Ati ota mitehimari amaka ati kakehari neme ya, Sesowi
ya ota tabaha ota Teoso ka yati nemeha mese ya.
19 Makoni hibati ka Teoso ati kakamina Kirisito me
kamina keye me hiri remetemone ota ati nineke. Afa me
ati te kamitiyahi. Me ati rabiao oye nima te amake, rabiao
yama sokiha firi kanaha oye nima. Me ati kamiti te fawa
riyahi, yama te noki na te. Kirisito kame ya yama wato
yokana te tohahabone teke. Yama we kamaki nima kami
tehibonaka. Kame ya hiwa namotehiba amaka maya nima
nari te ati boti ya.
20 Yama te watohi haro: Teoso ati kakamina fara me ati
amara me kaminemetemoneke, Teoso ka yama hani ati.
21 Fara me ati amara ya me ati yana nemetemoneke.
Teoso Kanamori ati ehene Teoso ati me kaminemete-
moneke.

2

Tera me kanawanahaboneke Teoso ati amare ya.

1 Hibati ya me one na nehemetemoneke, Teoso ati kakam-
ina memone me ati na Teoso ati amare me kamina mati. Te
ni ya me kake, naba me amake, tera me kanawanahabone
mati Teoso ati amare ya. Tera me keyehabone me ati naba
me amake, Teoso ati me kaminamone me ati nama na mati.
Te one afa me ati amosamone me ati na hine me yokohaba
me amake. E ka Hiti me watomarahamone me ati, naba me

amake, mera kanikemarihi. Teoso mera nahabihibonaka
hibati ya, me ihi hiyari karo.
2 Me ati nonofa me tamahaba me amake, fara me ihi nima
me ihi na mati, yama hiyara mati tohaha me hiri na mati.
Me one me ihi me awi ya Teoso ka hawi yokana hiyaramone
me ati naba me amake.
3 Hiyara Teoso ati amare me kaminaba me amake, fara
me ka hiyara, me ka yinerobona te ta nebona me ati na
mati, yinero nofi me nafiha mati. Hibati ya me ahabiteba
Teoso kaminematamonaka, me ihi manakone nahabihibona
ati nari. Fare Teoso atimatamona nima yama naba amake.

4 Teoso nanarifa me one ihi hiyara Teoso mera hasi
nirematamonaka. Mera yosehimatamonaka, e abohi taboro
ya, sokiharo, yama me noki nabone mati, me yati na mati.
Teoso amo ni ya me ihi hiyara manakone nahabihibonaka.
5 Hibati ka me ihi hiyara mera Teoso hasi nirihi nemata-
monaka. Ati ehene faha fowe nafiha mera nahabihemete-
moneke. Nowe me ta mera hasi nimatamonaka, me 8 na
mati. Me one yama hiyara hiri ni fawa nabone Nowe me
narabi nima kana me na hiharematamonaka.
6 Sotoma ya Komoha famaha Teoso tonayowa nemata-
monaka, me ihi hiyara manakone nahabihari. Ehene e
ne e nafi narabo nima nematamonaka, yama hiyara e
hiri rabone e. Yama toyabo ya yama hiyara hihiri me
ahabatebone ati ka Sotoma ya Komoha famaha ka me
ahabimetemone nima.
7 Ro ta hasi nihimatamonaka, ehene amosari Teoso ni
ya. Ro me ka yama hiyara awe yawehimatamonaka. Yama
hiyara hihiri me tohehemetemoneke, me ka yama hiyara
fotaharo mata ya.
8 Me ni ya Ro sawi me ka yama hiyara awa, me ati hiyara
mita, nematamonaka fara yama wehe ya. Makoni ati boti
hihiya toharematamonaka, yama amosa hihiri tohahari.
9 Afa yama e wati nawaha yama e watoke, e ka Hiti
era hasi nibona ka yama, yama nawaha e hiri naro,
Teoso yama hinofa e hiri naro. Mera nakibi nebonaka,
yama hiyara hihiri mati, mera kosi nari, me ihi manakone
nahabihibonaha fare amo ni ya. Me hasi raboneke ehene.
10 Me ihi manakone nafihaboneke mata ya ahi, me ati boti
hiyara yama hinofa me hiri na mati, me ka hiti me nafi ati
me tokatabara mati.

Me habi bayite me amake, yama hiyara hihiri mati, fara
yama me hinofa me hiri na mati. Me hinamati kitaha me
me nakomera me ihi me hora kite me amake.
11 Teoso nanarifa me ta me ihi e naba watatera me amake,
me habi bayira mati. Neme ka me hinamati ihi me hora

kitera me amake Teoso nokosi ya. Teoso nanarifa me kitakene me habi bayikere.

12 Afa yama hiyara hihiri me ta yama me hiwatora me hora kite me amake. Yama kabani ka bani me nima me nineke, yama me watora mati. Yama kabani ka bani Teoso mera hiri nematamonaka, hine ya me e nawasibone karo, me e nahabibone karo. Bani me ahabi nima me ahabi naba me amake hine ya.

13 Yama hiyara ya me one me me hiri kana me ihi manakone Teoso awehiba amaka. Yama soki toha yama we toha na ya yama fawi e nafiha amosate amake afa me ni ya. Te tafi ya me tafi tabaha me ihi hiyatera me amake, me tafi fotaha mati mata ya. Me ka yibote amarawara me ahi, te me amake te ya me tabaha mati. Makari bise nima me nineke, makari tonahiyaharo. Afa yama nima me nineke me sawiha mati te baikani ya, tera me tonahiya mati.

14 Me fanawi siba ni me fawa tera me amake, me ahi hirawabonehe. Yama hiyara hiri ni me fawa tera me amake. Me kitara me me ha teha me amake, me ya me tabahabone mati, me me keyeha mati. Yinero nofi me oharite me amake. Teoso mera nahabihibonaka.

15 Hawi yai tonaha ya me tokaha me waha tona me to-sawariharake. Barao Beo biti ehenematamona nima me ihi nineke. Barao yama hiyara hiri nebona ati nematamonaka, yinero tabiyo, yinero nofahari kasiro ya.

16 Someto ati watatera ati yana nemetemoneke, e ati hiri naro, Barao hora na Barao ehenebona fawa niharo. Makoni e rabika ka yama hiri nebona ati ne hiri hiremetemoneke.

17 Me e narake ahi, faha kimisabone watara nima. Neme sabi boni heka nima me nineke. Teoso me taboribone hawa tonihematamonaka, tabora sokiharo mata ya. Me taboribone mera noki ke.

18 Me ati kitaha hinita tohate amake. Me one me keyehate me amake, me me ha na mati, hiba yama hiyara hiri ni me fawa na mati, me ka yibote amara me ahi narawabone mati, me ati boti hiyara yama hinofa me hiri nabone mati.

19 Afa yama aahi me tohaha me me kanawana me nahowahabone me me hite me amake, keye me hiri na mati. Haha yama ihi e kitari ya afa yama ka yama aahi e tohahabone eke. Makoni yama aahi me tohate me amake, me kitara mati yama hiyara ihi, yama hiyara hiri ni me fawa ra mati.

20 Taiti ya e ka Hiti Sesowi Kirisito era kakasoma tohehi me watobaha bofe ka yama hiyara me nofamara me hasi nibaharake. Manakobisa yama hiyara me nofamarake tasa. Aba me wasiha me nima me narake. Me kitararake, yama hiyara ihi. Me hiyamararake mata ya waha.

21 Hawi amosa me watoremenehe, yama hiyara yokana toharene amake kakehabana me ni ya. Teoso ati me mita ati me hiwatowahe ati me hinofamarareka tasa.
22 "Yome sa ne fare sa ni kabamate amaka", e ati te amake. Fare yome nima me narake. "Boroko soko nawahi hawa tohe tofowamate amaka atabo ya", e ati, te amake. Fare boroko nima me na narake. Haha ata keye amakere.

3

E ka Hiti amo ni era bata kanehiba amaka.

1 Oko one mati tera onofa te, yama hani rawi okatasine oke, te ka yama hanibonehe. Afa yama hani famaha rawi okanara oke, yama amosa wati nawahi forima te nibone karo.
2 Hibati ka Teoso ati kakamina me ati te wati nawahabone onahara oke. Teoso ka yoyose tera me kanawanaharo me ati te wati nawaha nabone onahara oke, e ka Hiti ati me kamina mati, era kakasoma, era kanawane ati.
3 Yama te watohi haro. Yama te siba nahi, e naro ahi: Teoso amo ni yabokire ya Sesowi me haha kanahaba me amake, yama hiyara hihiri mati, fara me ati boti hiyara yama hinofa me hiri na mati.
4 Me ati e naba me amake ahi: "Sesowi kamehibona ati nemona hibaka tohara? E ka abi me ahabamaroke. Sesowi ta kamakara mata. Yama yana kani ka yama fara tohaha toha nawi nineke", me ati naba me amake.
5 Me ati katamoa me awineke, yama yana kani ka yama yokana wati nawahi me nofara mati. Hibati ya neme nehemetemoneke Teoso ati ehene. Teoso ati ehene wami fotokiemetemoneke faha baikani ya. Teoso ati yana ne faha wami tonihawahematamonaka waha.
6 Manakobote me nafi ahabemetemoneke fa fowe nafiha ihi, fara faha.
7 Haha neme wami ya famaha ahabakere mata, fare Teoso ati ehene. Fare amo nibona noki naka, yama hiyara hihiri mera nahabihibonaha, me ka yama hiyara manakone awehibonaha. Yama hiri ni hawa tonihe yama noki naka, haha neme ya wami famaha sari kanebonaha afa yama ya fahi.
8 Oko one mati tera onofa te, te ati katamoriyahi yama e na ya. Teoso ni ka yama wehe oharia e ni ka mio ano nima nineke. Teoso ni ka mio ano e ni ka yama wehe oharia nima nineke.
9 E ka Hiti kamebona ati ne nawahemona me hine nawahakara. Tera noki naka. E ahabi nofakara. Me nafi me ihi me nofamarehene me amake, me ihi hiyara mati, me ahabarahabone mati, ati nareka.

10 E ka Hiti amo ni era bata kanehiba amaka, yama boboti
kakehi nima. Yifo hiri ni ati nafihaba amake neme ya, neme
fawa ni ya. Yama nafi ahaba naba amake, hatiharo. Wami
hati, wami ka yama nafi hati, naba amake.

Teoso amo ni te noki nabone teke, Teoso yama hinofa te hiri na te.

11-12 Yama nafi ahabatehaba amake. Makoni te e nabone
teke ahi: Teoso amo ni te noki nabone teke, Teoso yama
hinofa te hiri na te, Teoso ka me te tohi karo. Yama amosa
te hiri ni ya Teoso amo ni kobo kabote nebonaka. Efe Teoso
amo ni ya neme hatihaba amake, yifo hiri ni ya. Yama nafi
harorisahaba amake, hatiharo.

13 Neme yati ya wami yati famaha e noki nineke, Teoso
hiri hitehabone hinaharo. Yama amosa hinama e hiri
tehaba e amake fahi.

14 Oko one mati tera onofa te, afa yama te noki na te
amosahi he ni ya. Te kitahi, te bisene watarabone te. Tera
kakorayaho kame ya.

15 Te ati e nabone teke ahi: "E ka Hiti era kasomebona
ati namako nawahaka", te ati nabone teke. Baoro Sesowi
nonofa tohe onofe ati e nareka fara owati nima, yama hani
rawi kane ati. Yama watoka, Teoso hikanawane kari.

16 Afa yama kamina nareka hinaka yama hani nafi ya,
fara owati nima. Yama one hikaminaha nihinarihi ke, e
watohabana. Me one Baoro ati owa kamina ati kamini
yokana me hiha hikara, yama me watori karo, Teoso ati me
nofamara mati. Teoso ati owa kamini yokana me toharihi
ke bisa. Teoso mera nahabihibonaka.

17 Oko one mati tera onofa te, yama te watoke waha, te
narabo nima oni karo. Makoni tera te kakatomiyahi. Tera
me keyehariyahi, yama hiyara me hiri na mati. Teoso ati
nofi te fawa riyahi.

18 E ka Hiti Sesowi Kirisito yahi hiri ni te nafimisahabone
teke, era kakasoma. Efe wato te nafimisa, nebonaka.
Amosemona me nafi hinehibonaka. Amosemona me nafi
hitehibonaka bisa fara yama tohaha ya. Ame.

1 Yowao
Yowao ka yama hani taitimetemone amake.

Sesowi Teoso namohimarika e ni ya.

1 Sesowi tamine ota kamininekе te ni ya. Teoso namohimarika e ni ya, e sawitibone karo fara yama tohaha ya. Teoso ya famehimatamonaka, Teoso yama nafi hiri ne ya. Ati ota mitehimarika, ota awahari ota noko ya. Ota kakatomehimarika. Ota boyo, nemarika ota yehe ya.

2 Sesowi ra Teoso namohimarika. Efe Sesowi ehene e sawitehabone eke fara yama tohaha ya. Ota awehimari tamine ota kaminaka te ni ya, keye ota hiri ra ota. Sesowi tamine ota kaminaka, fara yama tohaha ya sawitehari. E wini fara toha, tehabone eke Teoso ya e tabaha e. Sawibehimatamonaka e ka abi Teoso ni ya. Manakobisa kakehimarika e ni ya. Ota awate amaka, Teoso hinamoari ota ni ya.

3 Ota awe ati ota mite tamine ota kamininekе te ni ya, e tabawaibone karo. E ka abi ya e tabineke, biti Sesowi Kirisito ya famahari.

4 Yama hani rawi okine oke, te ka yama hanibonehe, yayai obone karo.

Teoso yama oye hinama amaka.

5 Sesowi Kirisito ati ota mite ati okominine oke te ni ya, ati e nari ahi: Teoso yama oye hinama amaka. Sokihiba watatere amaka.

6 Yama soki ya e yaka na e ya tabatere amaka. E ya tabehimona e ati ni ya keye e hiri na awineke, e ehene hiyara e.

7 Yama oye ya e yaka ni ya e ehene e nabone eke Teoso ehene nima, sawihari yama oye ya. Yama oye ya e yaka ni ya e tabiboneke. Biti Sesowi emene era soko nebonaka, e ka yama hiyara nafi fawa nibone karo.

8 E ka yama hiyaraba wataramone e ati ni ya keye e hiri nineke, fara era e keyeha e.

9 E ka yama hiyara e kamini ya e ka yama hiyara nafi soko nebonaka, e amosawahabone e. E ka yama hiyara wati nawahamarebonaka, ati tohawaterari, hinaka yama hiyaraba watarihi teharo.

10 E ka yama hiyaraba wataramone e ati ni ya, keye hihirimona e ati naka. E ati e ni ya ati watare awaka e boti ya.

2

Sesowi Teoso aate te amaka, era kaminari.

1 Matehe, yama hani rawi okine oke, yama hiyara te hiri
ribone karo. Yama hiyara e hiri ni ya owa naka, e ka
abi aate nebonaha, e ehene wati nawahamarebonaha. Ino
amaka, Sesowi Kirisito, ehene hiyareba wataterari.
2 Ahabemari amaka, e ka yama hiyara manakone na-
habihibonaha. Ahabemari amaka, e nafi ka yama hiyara
manakone nahabihibonaha.
3 Fare ati nima e ehene ni ya, era e watohabone eke, he
wato yokana e tohaha e.
4 Fare ati nima e ehene ra he wato yokana e tohahamone
e ati rabone eke. E ati e na keye e hiri nineke, keye hihiri e
toaharo.
5 Fare ati nima e ehene ni ya he nofi yokana e tohaha e
awineke. E ehene e na era e watohabone eke, e ya tabahari.
6 Kirisito e ya tabehimona e ati ni ya fare Kirisito
ehenemari nima e ehene nabone eke.

Haha me one me nofaha yama oye ya me winake.

7 Oko one mati, tera onofa te, tera oyoseha owati yama
yati amakere. Yama bote amake, te mitateharo hibati ya.
Kirisito tamine amaka, tamine te mitatehari.
8 Tera oyoseha owati yama yatibisa amake. Yama soki
tokomi yana tonarake, yama oye yokana we toni karo. Yama
yati Kirisito kihaka. Afa yama yati te kihabisineke. Afa ihi
yama soki tokomake.
9 Tika owa tikakoha yama oye ya tisawiamone tina yama
soki ya tisawisa tine tike.
10 Haha me one me nofaha yama oye ya me winake. Yama
hiyara nafihaba watara awineke me ni ya.
11 Haha me one me kakoaha yama soki ya me sawike. Me
yaka ke yama soki ya. Fara me toki ka yama me watora me
awineke. Me noki awara me awineke, yama soki ihi.
12 Matehe te ka yama hanibone rawi okine oke, te ehene
Teoso wati nawahamare karo, Sesowi Kirisito ehene.
13 Makiti mati, te ka yama hanibone rawi okine oke,
Kirisito te wato karo, sawihimata yama yana kani ya. Makiti
yati mati te ka yama hanibone rawi okine oke, Satanaisi
kitare karo te ehene. Matehe, te ka yama hanibone rawi
okine oke, e ka abi te wato karo.
14 Makiti mati te ka yama hanibone rawi okine oke,
Kirisito te wato karo, sawihimata yama yana kani ya. Makiti
yati mati, te ka yama hanibone rawi okine oke, te kiti karo.
Teoso ati sawi, ka te ati boti ya. Satanaisi kitarihi ka te
ehene.

15 Yama bofe ka te nofarabone teke, nafi. Yama bofe ka
tinofi ya e ka abi Teoso tinofara tiwa awine tike.
16 Yama bofe ka nafi e ka abi ka yama amakere, bofe ka
yama tohi karo. Bofe ka yama e te amake ahi: e ka yibote
amara e nofa, e ka one me ka yama e nofa, e honaha era e
kahiyara, ni ya bofe ka yama e nofake.
17 Bofe ka yama nafi ahabatehaba amake. Bofe ka me ihi
hiyara ahaba, tehaba amake. Fare Teoso ati nima e ehene
ni ya fara e tohaha e tohanawi nabone eke, ha e ta.
18 Matehe, Teoso amo ni kobo kabona. Kirisito kakako
tamine te mitate amaka, kakehibonaha. Kirisito me nofara
me naharake hibati ya, me tamaha mati. Makoni Teoso amo
nibona yabokire e watoneke.
19 E ya me tabaha me sawimararake, e ya tataba me amari
karo. E ya tataba me tohi ya me sawisa nene me amake e
ni ya. Me tokoma me e watoha eke, e ya tataba me tohara
mati.
20 Teoso ka yama te watoke, te nafi, Kirisito tera kakawe
karo Teoso Kanamori ya.
21 Te ka yama hanibone rawi okana owatiba watakere,
Teoso ka hawi yokana te watoramone onaha owa. Teoso ka
hawi yokana te wato ka te ka yama hanibone rawi okine
oke. Teoso ka hawi yokana ka keyeba watateri ka yama
hani rawi okine oke.
22 Sesowi Kirisito amaremona e ka owa ati ne keye hihiri
amaka. Kirisito kakako amaka. E ka abi Teoso tohika, Teoso
biti tohihari.
23 E ka owa Teoso biti Sesowi Kirisito tohihi Teoso ya
famakara, Teoso Sesowi bati tohe karo. E ka owa Teoso biti
nofe ya bati ya fame awaka.
24 Teoso ati nofi te fawa rabone teke, ati te mitehimarihi.
Teoso ati nofi te fawa ri ya te ya biti tabehibonaka, Kirisito.
Te ya Kirisito bati taba, nebonaka.
25 E ya Kirisito tabatehibona ati te amaka, fara yama
tohaha ya.
26 Te ka yama hanibone rawi okine oke me okomina owa,
tera me keyeha mati.
27 Teoso Kanamori ya Kirisito tera kakawe ka Teoso
Kanamori sawisa nareka te ni ya. Teoso Kanamori
tera kanawanaka, yama nafi ya. Yama hasi naba
wataraboneke kaminamakiabana. Makoni tera kanawane-
hibona owabona te nofarabone teke. Teoso Kanamori fare
oharibonaka tera kanawanahari. Keye sawitera amake
Teoso Kanamori ni ya. Teoso Kanamori ya te tabi fawa
rabone teke.

Haha yama amosa me hiri na Teoso biti me amake.

28 Matehe, Sesowi ya tabi te fawa riyahi, e kokoma ribone
karo Sesowi kame nokosi ya.
29 Te watote amaka, yama amosa hinama hiri nari.
Makoni yama te wato, ke haro: haha yama amosa me hiri
na Teoso biti me amake.

3

1 Owati te mitahi. E ka abi Teoso era nofi mati tohe ka
biti me era tonihate amaka. Keye amakere. Teoso biti me e
amake. Kirisito me watorimete ka era me watokere, Teoso
biti me e tohaha e.
2 Oko one mati, tera onofa te, Teoso biti me e tohake.
E abonotebone e watokere. Kame ya e e nabone eke fare
nima, awi yokana e tohe kari, fare abono.
3 Te noki ne te ka yama hiyara watarabone teke, fare
Kirisito nima, hinaka yama hiyara watararo.
4 Haha yama hiyara me hiri na Teoso ati me tokatabakere.
Yama hiyara e hiri na Teoso ati e tokatabara e awineke.
5 Kirisito te watoke, kakehimarihi, e ka yama hiyara fawa
nihibonaha. Hinaka yama hiyaraba watatera amake.
6 Haha Kirisito ya me taba yama hiyara me hiri nasa
raboneke. Haha yama hiyara me hiri nasa na Kirisito me
awatera me amake. Kirisito me watorihi te me amake.
7 Matehe me one tera keyehariyahi. Haha yama amosa me
hiri na me amosake Teoso ni ya. Kirisito nima me nineke,
amosari Teoso ni ya.
8 Haha yama hiyara me hiri na Satanaisi ka me amake.
Satanaisi yama hiyara hiri ni fawa tere amaka. Teoso biti
kakehimarika, Satanaisi yama hiri hina nahabihibonaha.
9 Teoso biti tihi ya yama hiyara hiri tisa tirahabone tike,
fare Teoso nima tinaha tiwa. Yama hiyara hiri hina tikere,
Teoso biti tiha tiwa.
10 Teoso biti me e watoke. Satanaisi biti me e wato, ke.
Haha yama amosa me hiri ra Teoso biti me amakere. Teoso
biti me toharihi nineke haro, fara me one me nofara mati.

E ka one me e nofahabone Kirisito ati nemarika.

11 Kirisito ati tamine te mitate amaka, Teoso ati nofi te
yana kani ka yama ya. E ka one me e nofahabone ati
nemarika. Efe ati tamine miti fara te tohineke fara yama
tohaha ya.
12 Kaimatamona nima te rabone teke, Satanaisi ka to-
hehimata, nisori nabowahari. Himataba hinabowehimata
amara? Ehene hiyi nofare nisori ta ehene amosi nofe ka
nisori nabowematamonaka.
13 Ota one mati, fare Kai nisori nima te nineke. "Hika", te
ati rabone teke, tera me kakoa te, bofe ka mati.

14 Fara e one me e nofaha era e watohabone eke, Teoso
era kasome e. E ahabenemete e sawi fara tohawabone eke
waha. Me one me nofara me ta me ahababa me amake.
15 Haha me one me nofara era wawaka me amake. Era
wawaka me sawiteraba me amake Teoso ni ya.
16 Sesowi hiwa ta nemari amaka ahabebonaha, era
kasomebonaha. Makoni e abe nofi ka yama e watoke, e
abe nofahabone e. Fare Sesowi ehenemari nima e ehene
nabone eke. Era e ta nabone eke, e one me e kasomabone
e.
17 Yama tikiha tika owa yama kihare kasomi tinofare ya
Teoso tinofara tiwa awine tike.
18 Matehe hine ya e ati saiha e one me e nofahamone e
ati na e ehene hiyarabone eke. Yama amosake haro mata
ya, me one nofi yokana e tohi ka yama, me e kasomi karo.

Teoso e watoka, sawihari e ni ya, Kanamori ta nari e ni ya.

19-20 E ehene e ni ya ahi era e watohabone eke, e sawiha
e Teoso ka hawi yokana ya. "Teoso ka ama okere", owati
boti ati ni ya owati boti yama watoramone onahabone oke.
Teoso yama nafi watote amaka. Teoso ati ta kitate amaka.
Owati kitarabone oke Teoso ehene.
21 Oko one mati, tera onofa te, Teoso ka e tohahamone e
ati boti ati ni ya yama aate ni e nakomerabone eke Teoso ni
ya.
22 Yama e aate na Teoso ni ya afa yama ya Teoso era
kakawebonaka, fare ati nima e ehene na e, fara yama hinofa
e hiri, ni karo.
23 Teoso ati e nareka ahi, era yosehari: biti Sesowi Kirisito
ati e nofahabone ati nareka. E abe nofa, nabone ati nareka,
fare biti atimari nima.
24 Teoso ati nima e ehene ni ya Teoso ya e tabahabone
eke. E ya taba nebonaka. Teoso e watoka, sawihari e ni ya,
Kanamori ta nari e ni ya.

4

Kirisito me nofara me ati te mitarabone teke.

1 Oko one mati, tera onofa te, te ka owa Teoso Kanamori
ati kaminemona ati ne te totomi nebonaka. Teoso Kanamori
yokana amare ati kamine ya ati te nofarebonaka. Me
tamate me amake, Teoso ati me kaminamone me ati na mati,
keye me hiri na mati.
2 Teoso Kanamori ati te watohabone teke. Haha Teoso ati
me kamina Sesowi Kirisito e ka owamona me ati nineke,
kakehari neme ya.
3 Sesowi me kamina afa me ati nima me ati ra Teoso ati
me kaminakere. Kirisito kakako ati me kamininеke. Kirisito

kakako tamine te mitate amaka, kakehibonaha. Sawihareka
hibati ya bofe ya.
4 Matehe Teoso ka me te amake. Kirisito me nofara me
kitakere te ehene, Teoso Kanamori kite ehene, sawihari te ni
ya. Satanaisi bofe ka mera yosehi kitakara, Teoso Kanamori
ehene.
5 Haha bofe ka me tohaha bofe ka yama me kaminate me
amake. Fara me one me ati me himita hike, bofe ka me
tohabisa mati.
6 Teoso ka me e amake, ha e ta. Haha Teoso me watoha e
ati me mitake. Haha Teoso ka me tohara e ati me mitakere.
Me nafi ihi e awaha me e watoha eke, Teoso Kanamori ati
me kamini ya me kamina, keye me hiri ni ya keye me hiri,
na mati.

Teoso era nofi fawa tere amaka.

7 Oko one mati, tera onofa te, e abe nofahabone eke. E abe
nofaha Teoso ehene amaka. Haha me one me nofa Teoso
biti me amake, Teoso me watoha mati.
8 Haha me one me nofara Teoso me watokere, Teoso nima
me ra mati, era nofi fawa terari fara yama tohaha ya.
9 Teoso biti fare ohari yosehimatamonaka bofe ya, era
nofehi e watohibonaha. Biti ehene e winatehabone ati
nematamonaka fara yama tohaha ya. Makoni biti yosehi-
matamonaka bofe ya.
10 Ha e Teoso e nofaramaro eke. Teoso ta era nofehimata-
monaka. Teoso biti yosehimatamonaka, e ka yama hiyara
manakone nahabihibonaha.
11 Oko one mati, tera onofa te, Teoso era nofe ka e abe
nofahabone eke.
12 Teoso e awahaba watatera amake. E abe nofaha e ni ya
Teoso sawika. E abe nofaha Teoso nofi yokana e tohaha e
awineke.
13 Yama e watoke haro, Teoso ya e tabi ka yama, e ya Teoso
taba ne ka yama, Teoso Kanamori ta ne ehene e ni ya.
14 Teoso biti yosehimari amaka, e nafi kasomebonaha.
Yama ota awa, yama ota mita na ota kamininekе te ni ya.
15 Haha Sesowi Teoso bitimona me ati na me ya Teoso
tabaka. He ya me taba, ke.
16 Teoso era nofehimona e ati boti ati ke. Teoso e watoka,
era nofahari. Era nofi fare tohate amaka fara yama tohaha
ya. Me one nofi fawa tiri ya Teoso ya tifamabone tike. Teoso
sawi nebonaka tiwa ni ya.
17 E abe nofi ya Teoso nofi yokana e tohahabone eke,
Kirisito ehene namarima e ehene na e. E ehene e ni ya ahi e
watorabone eke, Teoso yama manakone nahabihibona amo
ni ya.

18 Me one nofi yokana e tohaha e watorabone eke.
Teoso e nakomerabone eke, e ka yama hiyara manakone
nahabihibonaha. Teoso tinakomehi ya me one nofi yokana
tiha tikere.
19 Me one e nofake, Teoso era nofi tai tohamari karo.
20 Haha me ati yana na Teoso me nofahamone me ati na
fara me one me kako ya keye me hiri nineke. Me me awaha
me me nofararake. Teoso me hiware me hinofeba ama? Me
hinofa hikara, fara me one me nofara mati.
21 Sesowi ati e nemarika ahi, era yosehari: Teoso tinofa
tika owa tinofa tinahabone tike.

5

Haha Sesowi Teoso bitimona me ati na me kitake.

1 Haha Sesowi Kirisitomona me ati na Teoso biti me
amake. Haha Teoso me nofaha Teoso biti me me nofa, te
me amake.
2 Teoso e nofa Teoso ati nima e ehene ni ya era e
watohabone eke, Teoso biti me e nofaha e.
3 Teoso nofi yokana e tohaha Teoso ati nima e ehene
nabone eke. Yama nawahakere, Teoso yama hinofa e hiri
nibone karo.
4 Haha Teoso biti me tohaha me kitake, Teoso ati me nofi
karo. Bofe ka yama kitakere me ihi.
5 Haha Sesowi Teoso biti tohehimona me ati na me kitake.
Bofe ka yama kitakere me ihi.

Haha Teoso biti ya me tabaha me winateboneke fara yama tohaha ya.

6-8 Sesowi Kirisito kakehimari amaka. Kake me hibo-
farisemarika. Ahaba nemarika. Teoso Kanamori keye
hiritere kake, nemarika. Sesowi e watoka, Teoso biti
tohahari, Teoso Kanamori hikamine kari. E wato, ka, Teoso
biti tohahari, me hibofarise kari faha ya. E wato, ka, Teoso
biti tohahari, ahabe kari awa ya, emene ahabari. Afa yama
terei na yama fara oharia kaminineke, Sesowi Teoso biti
tohe ka yama.
9 Teoso e amare hikaminate amaka. E ka owa hikamine
ya e ka owa ati e nofahabone eke. Teoso hikamine ya Teoso
ati nofi mati e tohahabone eke, Teoso tohe karo. Teoso ati
e mitate amaka, e toharari. Teoso ta nafite amaka mata ya,
biti tamine kaminari.
10 Haha Sesowi ati me nofa me ni ya Teoso biti tamine
kaminaka. Me one Teoso ati me nofara Teoso keye
hihirimona me ati te me amake. Sesowi Teoso bitimona
Teoso ati ne he ati me nofara keye hiri nemona me ati
nineke.

11 Teoso era hiyaremarika, e wini fara tohatehabone ati
nari biti ehene.
12 Haha Teoso biti ya me tabaha me wini fara tohate-
haboneke. Me one Teoso biti ya me tabara me winiba
watateraboneke fara yama tohaha ya.
13 Te ka yama hanibone rawi okine oke, tera te watohab-
one te, te wini fara tohatehabone te, Teoso biti ati te nofaha
te.
14 Yama aate ni e nakomera eke Teoso ni ya. E aate ne e
ati mitehibonaka, yama hinofa e aate ni ya he ni ya.
15 E watoka, e ati nafi mitahari, e aate ne e ati. Makoni e
wato, ka, era kakawebonaha, fara e ati nima ehene nari.
16 Tika owa yama hiyara hiri ne tiwe ya ha tikanebonaka
Teoso ni ya, Teoso ati somawamebonaha he ni ya, ahabare-
hibonaha. Hinaka yama hiyara nafi ya ha tikarebonaka
Teoso ni ya. Hinaka yama hiyara nafi ya ahabeba amaka.
17 Yama hiyara nate amake yoro tokanaro. Yama hiyara
nafi Teoso nofatere amaka. Yama hiyara nafiha e hiri na e
ahabate amake. Yama hiyara one ta e hiri ni ya e ahabatera
amake.
18 Haha Teoso biti me tohaha me e watoke, yama hiyara
me hiri nasa ra mati. Teoso biti mera kakatomate amaka,
Satanaisi mera ahi rabona karo.
19 Era e watoke, Teoso ka me e tohaha e. Bofe ka me e
wato, ke, Satanaisi me hiyoseha mati, me nafi.
20 Teoso biti e wato, ke, kakehimarihi, era kanawanahari,
Teoso yokana e watohabone e. Teoso yokana ya e tabawake,
biti Sesowi Kirisito ya e tabi karo. Teoso yokana amaka. He
ya me tabaha me winatehaba me amake he ni ya fara yama
tohaha ya.
21 Matehe Teoso me amara me te nofarabone teke.

2 Yowao
Yowao ka yama hani taiti nowati kametemone amake haro.

Yowao ka yama hani kaminematamonaka.

1 Oko yama hani amake, te ka iti oha owa. Te ka yama hanibone amake, Sesowi nonofa me te, Teoso tera kakatikehi te. Tera onofa oke kasiro ya. Me nafi Teoso ati yokana me watoha tera me nofa, ke.

2 Tera onofa oke, Teoso ati yokana sawi karo e ni ya. Ati sawi fawa terebonaka e ni ya.

3 Teoso e ka abi yahehiba amaka e ni ya. Yama hiyara e hiri kene yahasa neba amaka e ni ya. Era kakatoma neba amaka, biti Sesowi Kirisito ya famahari. Afa yama Teoso hiri neba amaka e ni ya, Teoso ati yokana e wato, e one me e nofa, na e.

E abe nofahabone eke.

4 Yayai one oke kasiro ya, te one me tamine omita owa, Teoso ka hawi yokana ya me yaka na mati. E e nabone eke ahi, e ka abi era yosehi e.

5 Te narabo nima okibone. E abe nofahabone eke. Haha rawi okana Teoso ati yati amakara. Hibati ka ati amaka, ati e mitatehari.

6 Teoso e nofi ya fare Teoso ati nima e ehene nabone eke. Teoso ati tamine te mitate te amake hibati ya. Te abe nofi fawa rabone ati nareka.

7 Me tamaha me kakeharake, keye me hiri na mati, Sesowi Kirisito e ka owa amaremona me ati na mati. Era kekeyeha me amake. Kirisito nonofa me amakere. Kirisito kakako me amake.

8 Tera te kakatomiyahi, Teoso tera kakawatibona karo yama amosa nafi ya. Makoni tera ota kanawanineke. Tera te kakatomari ya Teoso tera kakawarebonaka.

9 Haha Kirisito ati yokana nofi me fawa na hiyara bara me nofaha Teoso ka me amakere. Haha Kirisito ati yokana nofi me fawa ra Teoso ka yokana me amake, biti ya famahari.

10 Me kakeha hiyara bara me kamina me te ha rabone teke, me sawihaba mati te ka yobe ya. "Oko owa afa ama ti?" te ati rihi nabone teke me ni ya.

11 "Oko owa afa ama ti?" te ati ni ya me ni ya, yama hiyara te hiri na te awineke, me ya te tabaha te.

Tera yaka onahabone onahara oke.

12 Yama tamaha okominahabone ona yama hani faya
tohahaboneke mata. Tera yaka onahabone onahara oke. E
tabi ya yama nafi okominahabone oke, e yayai ni yokana
tohibone karo.
13 Sesowi nonofa owa ni ya me sawiha tera me nofaha-
mone me ati narake.

3 Yowao
Yowao ka yama hani nowati kametemone amake haro.

Kayo ka yama hanibonemetemone amake.

1 Kayo tika yama hanibone amake haro, iti ka yama hani.
Tiwa onofa oke kasiro ya.
2 Oko owa, titaminahabone onahara oke. Tika yama nafi
amosa nabone onahara oke. Tiwati boti amosake.
3 Sesowi nonofa me kakeha tiwa me kaminarake, Teoso
ati yokana nofi fawa tirahamone tiwa, Teoso ka hawi ya
yaka tisa tinahamone tiwa. Me ati omita yayai onahara oke
kasiro ya.
4 Yayai one oke mata ya, oko matehe tamine omita owa,
Teoso ka hawi ya me yaka namone mati.
5 Oko owa tiwehene amosake, Sesowi nonofa me tikasoma
tiwa, me yaka na mati, me tiwatera mati.
6 Titamine me kaminarake ota ni ya, Kirisito ka me ota,
me yaka na me tinofamone tiwa. Me yana toni ya me ka
yamabone ta tinahabone tike, hawi ya me yaka na me ka
yamabonehe. E ehene e nabone eke ahi, Teoso ka me e.
7 Me yaka na Kirisito ati me kamininekе, Teoso wawato
me amara me ka yinero me wara tora mati.
8 Yama amosake, me e ha ni karo, me amo nabone mati e
ka yobe ya, me e narifibone karo, Teoso ati me kaminabone
mati.

Tiyoterefi owati miti nofaremonaka.

9 Yama hani rawi okana ama oke, Kirisito ka me ka
yama hanibonehe, heoniao me hiri nofa mati tika yobe ya.
Tiyoterefi owati miti nofaremonaka. Hine ya mera yoyose
tohehibona ati ne awaka.
10 Okomaki ya ehene hiyaremona hora onehibonaka te
nokosi ya. Owehene hiyaramone ati nemonaka. Yama
hiyara one hiri, nemonaka, e naro ahi: me yaka na mera
narifarehimonaka. Sesowi nonofa me me narifabone mera
kayawemonaka. Me me narifi ya me sawimarahabone ati
nemonaka Kirisito nonofa me ni ya.
11 Oko owa tiwehene e rabone tike, yama hiyara hihiri me
ihi nima. Yama amosa hihiri me ihi nima tiwehene nabone
tike. Haha yama amosa me hiri na Teoso ka me tohate me
amake. Haha yama hiyara me hiri na Teoso me awatera me
amake.
12 Timetirio ehene amosi nofehimona me ati narake, me
nafi. Yama amosa hiri hina he ati boti amosa kamininekе.

Fara me ati nima owati nineke. Owa tiwato tike, keye hiri ora owa.

Tiwa yaka onahabone onahara oke.

13 Yama hani ya yama tamaha okominahabone ona faya tohahaboneke mata.

14 Tiwa yaka onahabone onahara oke hibati ya. E tabi ya e abe hiyarabone eke fahi.

15 Teoso tiwa kakatomehibonaka. Haha e ya tataba owa ni ya me sawiha tiwa me nofahamone me ati narake. Haha tiwa ni ya me sawiha me onofa owatimone tikaminabone tike, e ya tataba mati, me oohariki na me ni ya.

Yota
Yota ka yama hanimetemone amake.

Yota ka yama hani kaminematamonaka.

1 Yota ama oke. Sesowi Kirisito nanarifa ama oke. Tiako nisori ama oke. Te ka yama hanibone amake, Teoso tera kakatikehi te. E ka abi Teoso tera nofaka. Sesowi Kirisito tera kakatoma, naka.

2 Teoso yahehibonaka te ni ya. Tera kakatomehibonaka. Tera nofa nebonaka, kasiro ya.

Yama hiyara hihiri me sawihamoneke te ni ya.

3 Tera onofa oke. Yama hani rawi onahabone ona amake, Kirisito era kasomi ka yama okominabone owa te ni ya. Afa yama hani rawi omatarabone oke mata, te tamine omiti karo. Hibayata ka yama hani ya te narabo nima okibone, Kirisito ati yokana nofi te fawa rabone te. Teoso era kakawemarika Kirisito ati ya, Teoso ka me e tohaha e. Efe Kirisito ati tohawatere amaka.

4 Me one yama hiyara hihiri me tohaha te ni ya me sawimakehamoneke, tera me keyehabone me ati na mati. Afa e ka Hiti Sesowi Kirisito tohehi me nofakere, fare e ka towisawa tohahari. Yama hiyara nafi e hiri nabone me ati te me amake. E ka Teoso yahe e ehene awe yawarebona me ati te me amake. Teoso ati kakamina afa meteba me me kaminemetemoneke hibati ya, Teoso me hinahabihabone me me hina mati.

5 Yama te watobaha okominama okibone, te ati katamoribone karo. Teoso hinaka mera toyabamakimatamonaka, Esito ya me sawiteha mati, mera kasomari. Manakobisa me one Teoso ati nofamara me hinahabihemetemoneke.

6 Teoso he nanarifa me one te nematamonaka yama sokiha ya, Satanaisi ya tataba me tohawa mati, Teoso ka yama me ahi namarabone me ati na mati. Me hasi teraboneke. Teoso amo ni kobo ne ya mera nahabihibonaka.

7 Sotoma toha, Komoha toha, sitati one toha, na Teoso sari kana nematamonaka, me ka yibote amarawara me ahi narawi karo, me makiti fara abe ahi, ni karo. Teoso ehene e ne e nafi narabo nima nematamonaka. Yama hiyara e hiri ni ya era sari kanebona ati nematamonaka yifo hiri ni owitera ya.

8 Afa te ni ya me sawiha hibati ka memetemone me nima me nineke. Tera me keyehabone me ati na hine ya me watamineke, Teoso ati amare me kamina mati. Fara yama me hinofa me hiri te me amake, me one me hiyoserabone

me ati na mati. Me ka yibote amarawara me ahi, te me amake. Hinamati me me hora te me amake.
9 Mikeo ta Teoso nanarifa me ka hiti tohakana kiti wataremata awaka, Satanaisi hora nebana. Mowisei abowi ehene Satanaisi mono ne Satanaisi hora re hine ya ati yana nematamonaka, ati e nari ahi: "Teoso tiwa hora nebonaka", ati nematamonaka.
10 Haha me ta inamati me me hora te me amake, inamati me me watora mati. Yama one me watote me amake, bani me ka yama wato nima. Afa yama ihi me ahababa me amake.
11 Yama hiyara nahaba amake me ni ya, yama hiyara me hiri ni karo, Kai ehenematamona nima me ihi na mati. Yama hiyara me hiri te me amake, yinero tabiyo, Barao ehenematamona nima me ihi na mati. Me ihi e nineke, Kora me ihimetemone nima. Teoso Kora mera nahabihimatamonaka, Mowisei ati me nofari karo. Fara Kora me ahabi nima me ahabi naboneke, Teoso ati ehene.
12 Haha me sawike, te ka heoniao ya te tafaha Kirisito te wati nawaha te, ahabemata. Me tafi fotate me amake, me habi bayi karo. Makari bise kobobo na nima me nineke, yama hiyara me hiri na mati, tera me katafa mati. Tera me kanawanabone ofeya me nanarifa me nima me nineke, ofeya me me natafara mati, fara hine me natafi oharia mati. Yama noki yawari nima me nineke, faha kihara boni hekaro. Awa bonohina ra nima me nineke, boni watara ka naro. Me abowi yokana amake.
13 Ma rike rabika sabi nima me ihi nineke, me ihi hiyararo. Amowa bara me nima me nineke, amowa me yaka nawahareha mati. Teoso mera nakibitehiba amaka tabora soki kitaha ya. Me kibi fara tohatehaba me amake fahi.
14 Enoki afa meteba mera kaminematamonaka, Teoso ati kaminari. Enoki Atao ka noti me ka noti me 7 na me ka owamatamona amaka. Ati e nematamonaka ahi: "Te awa ha, e ka Hiti he nanarifa tamabote me ya tabehi kakehari,
15 me nafi ka sowisibonaha. Me nafi ka yama hiyara manakone nahabihibonaka, tamaharo. Me ati hiyara manakone nahabi nebonaka, he me kakoa me ati manakone, yama hiyara hihiri mati", ati nematamonaka.
16 Afa te ni ya me sawiha yama hora kani me fawa tera me amake. Fara yama me hinofa me hiri te me amake, yama hiyara me hiri na mati. Fara hine me kahiyarate me amake. Me one ihi amosamone me ati nama te me amake, me kakawi tabiyo.
17 Oko one mati, ha te ta e ka Hiti Sesowi Kirisito ka yoyose me ati te wati nawahabone teke, yama kakehaba me kamina me ati.

18 Me ati e namaroke ahi te ni ya: "Teoso amo ni yabore
ya me nahaboneke, Teoso me haha kana mati, fara yama
me hinofa me hiri na mati, yama hiyara me hiri na mati",
me ati namaroke, Sesowi Kirisito ka yoyose mati.
19 Afa me amake, tera me yaro na mati, te abe mono
nabone te. Hine ya e me amake, Teoso Kanamori me kihara
mati.
20 Oko one mati, ha te Teoso ati yokana te nofahabone
teke mata ya. Teoso te ha nahi. Teoso Kanamori tera
narifebonaka, Teoso ha ni forima te nabone te.
21 Teoso wati nawahi te fawa riyahi, tera nofahari. E ka
Hiti Sesowi Kirisito te noki nabone teke, yahahari. Yahi
ehene e winatehabone eke Teoso ni ya.
22 Te one me ati boti kitara me te narifabone teke, te ati
kikita ra te me ni ya.
23 Me one me te hasi nihaba te amake, me hatiriba karo
yifo hiri ni ya. Me one ni ya te yahahabone teke. Te yaha
tera te kakatomahabone teke. Me ihi nima te ehene riyahi.
Haha me ka yama hiyara e nineke, makari tohiya nima,
bosaro ihi.
24-25 Teoso me hikahiyarebonaka, me nafi, Teoso fare
oharitehari, era kakasoma tohahari, e ka Hiti Sesowi Kirisito
ehene. E nafi ka towisawa tohehimatamonaka, yama
watari ya mata. E nafi ka towisawa amaka hibayata
ya. E nafi ka towisawa tohatehiba amaka, fara yama
tohaha ya, kiti mati tohahari, amosi mati toha nari. Tera
kakatomehibonaka, kitahari, nofi te fawa terebonaha. Ati
ehene te nahotehabone teke nokosi ya, oya kanahari, te ka
yama hiyaraba watara te, te yayai na te kasiro ya. Ame.

Teoso ka Yama Namo
Yama Teoso hinamoa Yowao awehimatamonaka.

Yowao ka yama hani kaminematamonaka.

1 Yowao ama oke. Sesowi Kirisito nanarifa ama oke. Teoso
yama kaminenoka Sesowi Kirisito ni ya. Afa yama Sesowi
namohibona ati nareka e ni ya, he nanarifa me e, kaki
kerewe rabonehe, ati ehene.
2 Yama owaha nafi okomina okibone Sesowi Kirisito
hikaminaharo, Teoso ati.
3 Yama amo ni yabokere. Makoni yama hani Teoso ati
kamina ati te yabahabone teke. Yama hani ati me hiyaba
ati te mita ati ya te ehene tohahabone teke. Te ehene e ni
ya Teoso tera nofehibona teke.
4 Te ka yama hanibone rawi one oke, Sesowi nonofa me
te, sitati 7 na ka me te, Asia ka sitati. Teoso toha, Sesowi
Kirisito toha, Teoso Kanamori toha, ne me yahahaboneke
te ni ya. Tera me kakatoma naboneke. Teoso hibayata ya
sawi, hibati ya sawi, sawisa, tehiba amaka. Teoso Kanamori
7 ne naorika Teoso ka towisawa iitari nokosi ya.
5 Sesowi Kirisito Teoso ati kamine keye hiri kara. Yati
nami tai tohehimarika, e yati nama nibone karo. Tabora
nafi ka towisawa mera yoseka waha. Era nofaka. Ahabe-
mari emene ehene e ka yama hiyara ihi e ahabarabone eke.
6 E ka towisawa amaka. Hinaka me e amake, ati ehene.
Ati ehene sasetoti me e amake waha, hinaka Teoso ka
sasetoti me e, Teoso Sesowi Kirisito bati. Yama nafi Hiti
amaka. Yama nafi Hiti tohanawi tehibonaka. Amosemona
me hinehibonaka, me nafi. Fara me ati tohaha tohanawi
tehaboneke. Ame.
7 Owati te mitahi. Kamehibonaka neme sabi boti ya.
E nafi hiwehibonaka kamahari. He me nabowa me
hiwa hinehibonaka, me hitehimarihi. Tabora nafi ka me
yawahaboneke ehene. Keye amakere. Ame.
8 E ka Hiti Teoso ati e naka ahi. Hibayata ya sawi, hibati
ya sawi, sawisa, tehiba amaka. Kiti mati tohate amaka mata
ya. "Yama nafi hiri onahamaro ama oke. Yama nafi yoyose
ama oke ha owa", ati naka.

Yowao Kirisito awehimatamonaka.

9 Yowao ama oke. Te ka owa ama oke, Sesowi ka me e, e
ka towisawa. Yama nawaha hiri one oke fara te nima, owa
me kakoa me ihi, Sesowi onofi karo. Kirisito noki ni fawa
orahabone oke fara te nima. Wami itakosa Batimo tohaha

ya osawiara oke me ati ihi, Teoso ati okomina, Sesowi
okomina, oni karo.
10 E ka Hiti amo ni tomiko tohaha one ya Teoso Kanamori
ehene ohahara oke. Onowati ka ya yama ati omitara oke,
hohori ati nima ati naro, ati kitaharo.
11 Yama ati e narake ahi: **"Yama tiwa tikibone. Yama**
tiwaha tikaminahabone tike yama hani ya, rawi tina-
haro. Afa tiyosehaboneke owa nonofa me ni ya, sitati
7 na ka mati, Efeso, Esimina, Bekamo, Tiatira, Satisi,
Firateofia, Raotiseya na ka mati", ati narake.
12 Ki owahamahara oke, yama owa hiyara owahabone
owa. Ki owahama nabarina tabori oro tohaha 7 na owahara
oke.
13 E nima ne sawihareka nabarina tabori baikani ya, e awi
nima awi nari, borone yabohi weye nari, borone yowahari
temerabo ya, bako atori oro toha kanawanahari,
14 tati sasabohi nari, ofeya kone nima, neme sabi nima,
noko yifo hiri ni nima nari,
15 teme oya kanahari borosi nima, fono ka yifo ihi hime
tonaharo. Faha nafiha sororo kanaha moni nima ati nareka.
16 Amowa me 7 na mera tama kanahareka, mano kani-
hina ka ya. Yimawa ini waikima tasi tonaharake inohoti
ya. Noko nafi oya kanahareka bahi nokorise oyene nima.
17 Owe osahara oke nokosi ya, teme beheri ya, e abowi
nima ona owa. Owa boyo nareka hinaka kanihina ya.
Ati yana nareka. **"Watorima tinahi. Yama nafi hiri**
onahamaro ama oke. Yama nafi yoyose ama oke ha
owa.
18 **Efe ama oke, yati ohaha owa, oko sawi fara**
tohatehabone owa. Ohaba yati onamamaro ama oke.
Ohabamaterabone oke waha. E abohi taboro ka safi
okiha oke.
19 **Yama tiwaha tikaminahi yama hani ya. Haha yama**
tiwaha tohake hibayata ya. Yama toyabo ya toha,
tehaba amake.
20 **Haha amowa me 7 na me tama okana yama me**
kaminake. Nabarina tabori 7 na yama kamina, nineke.
Afa amowa me amake, Teoso nanarifa mati, owa
nonofa me ka Teoso nanarifa mati, sitati 7 na ka mati.
Nabarina tabori owa nonofa me amake, afa sitati 7 na
ka mati".

2

Efeso ka me ka yama hanibonemetemone amake.

1 **"Efeso ka owa nonofa me ka Teoso nanarifa ka**
yama hanibone rawi tikanabone tike, tiwati e na tiwa
ahi:"

"Amowa me 7 na mera tama kane hinaka kanihina ya ati e nareka ahi, nabarina tabori 7 na baikani ya sawihari.
2 **'Tiwehene owato oke, tika yama ahi ni nafiha tiwa, owati nofi fawa tirihi tina tiwa, tiwa me kakokene. Tiwa owato oke, me ihi hiyara me titohia tiwa. Teoso ka yoyose memone me ati nama na me totomi tinahara tike. Me totomi tina me tiwatowaharake, keye me hiri na mati.**
3 **Tiwa owato oke, tika kiti fawa ra tiwa, yama nawaha tiwa kasawarira tiwa, ma tiharihi tina tiwa, oko tiha tiwa'".**
4 **"'Oyawa onahara oke tiwehene, owa nofi yokana tihibaha owa nonofa raba tinama tiwa.**
5 **Tiwa wati tiwahahi, owa nofi yokana tihibai ka yama. Hibayata ka tika yama hiyara tinofamarabone tike. Afa yama hiri tinibaha hiri tinamahi tasa. Fara tiwehene tohasa ni ya okomabone oke tiwa ni ya, tika nabarina tabori otimabone owa.**
6 **Tiwehene e na onofa oke haro, Nikorao nonofa yama me hiri hina tinofara tiwa. Yama me hiri hina hiyakere owa ni ya bisa.**
7 **Tiwarabo hawi ya Teoso Kanamori ati timitabone tike, tabora nafi ka owa nonofa me narabi nima nari. Haha me kiti fawa ra Teoso taboro amose ka awa boni me kabahaboneke owati ihi. Haha awa boni e kabi ya e ahabamaterabone eke'".**

Esimina ka me ka yama hanibonemetemone amake.

8 **"Esimina ka owa nonofa me ka Teoso nanarifa ka yama hanibone rawi tikanabone tike, tiwati e na tiwa ahi:"**
"'Owati amake, yama nafi hiri onahamaro owa. Yama nafi ahababone oni ya ahababoneke. Ohaba yati ohamamaro ama oke tasa.
9 **Tiwa owato oke, yama nawaha hiri tina tiwa. Tiwa owato oke, tihonara tiwa. Tihona tinahara tike, oko tihi karo. Soteo memone me ati na me ati owato oke, tiwehene hiyaramone me ati na mati, keye me hiri na mati. Soteo yokana me amakere. Satanaisi ka me amake.**
10 **Owati tikamitahi. Te one mera Satanaisi nakibi-bonaka kateya tori ya, tera totomi nebonaha. Yama nawaha te hiri naba te amake, e ye kafama nima yama wehe na ya. Te watorabone teke, afa yamabone te wati nawaha te. Owati nofi te fawa rabone teke, tera me nabowabone me ati, ni ya. Owati nofi te fawa ri ya yama amosa ya tera owakawabone oke, tera hiri**

onama owa, Teoso ya te tabatehabone te fara yama tohaha ya.

11 **Tiwarabo hawi ya Teoso Kanamori ati timitabone tike, tabora nafi ka owa nonofa me narabi nima nari. Haha me kiti fawa ra me ahabamaraboneke Teoso amo ni ya, me one ahabami ka yama ya, Teoso ati me nofara mati'".**

Bekamo ka me ka yama hanibonemetemone amake.

12 **"Bekamo ka owa nonofa me ka Teoso nanarifa ka yama hanibone rawi tikanabone tike, tiwati e na tiwa ahi:"**

"'Owati amake, yimawa ini waikimaha okiha owa, inoharo.

13 **Tiwa owato oke, tiwina tiwa Satanaisi ka towisawa iitari ka tabora ya. Tiwehene onofa oke, hiri tinaharo, owa nofi fawa tira tiwa. Atiba owati kamini fawa re sawi ya owati nofi fawa tirihi, tinara tike. Me hinabowemonaka te ni ya, te ka sitati ya, Satanaisi wine ka sitati ya'".**

14 **"'Yama one tamara hiri tina onofa okere. Te one Barao atimata me nofahamoneke. Barao Baraki narabo nima ne Baraki Ihayeo mera keyehemata-monaka, yama hiyara me hiri nabone mati. Teoso amare ni ya yamata me ta hina afa yamata me ta nemetemoneke, Ihayeo me ni ya, me hikababanihi. Me ka yibote amarawara me ahi narawa nemetemoneke, Baraki ati ehene, Barao narabo nima hinahari.**

15 **Nikorao nonofa me ati te ka one me nofa narake.**

16 **Tiwehene e na tinofamarabone tike. Tiwehene fara tohaha tohi ya okomabone oke tiwa ni ya hibati ya, me mowa onahabone owa oko yimawa ya, aya tasi tonaharo onohoti ya.**

17 **Tiwarabo hawi ya Teoso Kanamori ati timitabone tike, tabora nafi ka owa nonofa me narabi nima nari. Haha me kiti fawa ra me ni ya mana ta onahabone oke, mana kehemoaro. Yati ibe sasawa na ta, onahabana oke, e ino yati kawani karo. Afa yati ibe ya e ino kawana yati ibe hiti hiwatoa awineke, ohariari, fare'".**

Tiatira ka me ka yama hanibonemetemone amake.

18 **"Tiatira ka owa nonofa me ka Teoso nanarifa ka yama hanibone rawi tikanabone tike, tiwati e na tiwa ahi:"**

"'Teoso biti ati e nareka ahi, noko oya kanahari yifo hiri ni nima, teme oya kana nari borosi oya kani nima.

19 **Yama hiri tina owato oke, me one tinofa, owati tinofa, me one tinarifa, owati nofi fawa tirihi tina tiwa.**

Tiwehene e na hihiri raba tinibaha afa yama hiri ni tinafiwahara tike waha kasiro ya'".

20 **"'Haha yama one hiri tinaha onofa okere. Sesebeo Teoso ati kakaminamone ati nama na ati hora tikasarahara tike. Owa nanarifa mera kanawanaha mera kanawanineke, mera keyeharo, me ka yibote amarawara me ahi narawabone ati naro. Yamata Teoso amare ni ya me ta hina me kabahabone ati, narake.**

21 **Maki me amara me ya tabaharake. Ihi fawa ni watorarake.**

22 **Owati ihi kaforiaboneke kama ya kiya naro. Haha he me ahi nofa yama nawahi mati toha me hiri, naboneke, owati ihi, me hiyoseha me ihi fawa ri ya.**

23 **Biti me onahabiha onahaboneke. Faya tabora nafi ka owa nonofa owa me watowaboneke, e ati boti owatoa owa. Te ehene nafi manakone onahabihabone oke, te ka yama amosa toha, te ka yama hiyara toha, na manakone.**

24 **Te one Sesebeo ati me nofararake, Tiatira ka me te. Satanaisi atimona wato te nofara teke, ati watohinaremonaha, ati kehemomonaha. Owati e nara oke ahi te ni ya: yama one te hiri namakiaba tera oyose okere.**

25 **Hine ya owati nofi te fawa riyahi. Te ni ya okomi ya owati te nofasa nabone onahara oke.**

26 **Haha me kiti fawa ra yama onofa hiri ni me fawa ra, tabora nafi ka me me yosetehaboneke owati ihi.**

27 **Teoso ka yama hani ati e narake ahi:**

"Hamehi mera yosebonaka, towisawa tohahari. Mera waka nebonaka boti waka ni nima,"

ati ke.

28 **Fara owa nima me naboneke, me oyoseha owa okobi ati ehene. Me ka mayaba ta onahabana oke, me kiti fara tohi karo.**

29 **Tiwarabo hawi ya Teoso Kanamori ati timitabone tike, tabora nafi ka owa nonofa me narabi nima nari.'"**

3

Satisi ka me ka yama hanibonemetemone amake.

1 **"Satisi ka owa nonofa me ka Teoso nanarifa ka yama hanibone rawi tikanabone tike, tiwati e na tiwa ahi:"**

"'Hahi Teoso Kanamori 7 ne kihehi ati e nareka ahi, amowa me 7 na mera kiha, nari: tiwehene owato oke. Yatimona tiwa me ati na yati tikere. Abohi ama tike.

2 **Tinokohi. Abinima tike ayata ya. Tikitamisamahi,**
tihabariyahi. Te ehene siba ona te ehene aamosa raba
namone onaharake oko Teoso ni ya.
3 **Yama wati tiwahahi, timitaro, tiwa me kanawani**
ka yama. Yama timita nima tiwehene nahi. Tiwehene
hiyara tinofamarabone tike. Tinokori ya tiwa bata
okanamabone oke, yama boboti nima ona owa.
4 **Te one me tamara me ta me ka makari me**
tonahiyararake, Satisi ka mati. Owa ya me tabahaba
me amake, me bori sawaha mati, me amosi karo owa
ni ya.
5 **Haha me kiti fawa ra me bori e nabisaboneke afa**
me bori nima, sawaharo. Me ini onahabiharabone oke,
kawanaro oko yama hani ya, haha yama hani ya me
ini ni ka yama hani, owa ni ya me winatehaba me
ini fara yama tohaha ya. Me ini okominahabana oke
okobi ni ya, oko me tohahamone me onaha owa. Me
ini okomina, onahabana oke he nanarifa me ni ya.
6 **Tiwarabo hawi ya Teoso Kanamori ati timitabone**
tike, tabora nafi ka owa nonofa me narabi nima nari'".

Firateofia ka me ka yama hanibonemetemone amake.

7 **"Firateofia ka owa nonofa me ka Teoso nanarifa ka**
yama hanibone rawi tikanabone tike, tiwati e na tiwa
ahi:"
"'Owati amake haro, yama hiyaraba okihara owa,
owati tohawahaba watatera owa, towisawamatamona
Tafi tohehi ka safi okiha ona owa, me yoyose oha owa.
Nokobi se okana me boko nawahamaraboneke. Nokobi
boko owahama me se karihi naboneke. Owati e ke ahi:
8 **tiwehene owato oke. Kiki. Nokobi naha okanara**
oke tinokosi ya, boko nawahamihinararo. Tera owato
oke, te tamara te. Te tamakerene fara owati nima te
ehene na teke. Tera me hora kana te ati fawa rihi na
teke, owa nonofa me te tohahamone te ati na te.
9 **Owati te mitahi. Soteo memone me ati nama na me**
one kakehaboneke tiwa ni ya owati ihi, me foro nabone
mati tinokosi ya. Soteo yokana me amakere. Satanaisi
ka me amake. Afa tiwa me watohaboneke, tiwa onofa
tiwa.
10 **Owati nofi fawa tikere, fara owati nima tiwehene**
na tiwa. Makoni hasi tinahabone tike owehene, me to-
tomi oni ya, tabora nafi ka mati. Yama nihinaraboneke
me ni ya, me wina mati bofe ya.
11 **Kamakabote onahabone oke. Owati nofi fawa**
tirahabone tike. Teoso tiwa kakawaba ka yama amosa
me fawa niriyahi.
12 **Haha me kiti fawa ra oko Teoso ka teboro ewene**
me onihabone oke. Me tokaterabone yobe ewene

nima, tokarari. Oko Teoso ino okanawanabone oke me ni ya. Oko Teoso ka sitati ini toha naboneke, Serosarei yati. Haha sitati kisahaboneke neme ya, oko Teoso hiyoseharo. Owini yati okanawana onahabone oke me ni ya.

13 **Tiwarabo hawi ya Teoso Kanamori ati timitabone tike, tabora nafi ka owa nonofa me narabi nima nari'".**

Raotiseya ka me ka yama hanibonemetemone amake.

14 **"Raotiseya ka owa nonofa me ka Teoso nanarifa ka yama hanibone rawi tikanabone tike, tiwati e na tiwa ahi:"**

"'Ame tohehi ati e nareka ahi. Teoso ati kakamina amaka, ati fawa rari, keye hiri rihi nari. Yama nafi hiri nemarika, Teoso hiyosehari. Ati e nareka ahi:

15 **haha yama hiri tinaha owato oke. Faha nima tine tike, hiwararo, siririhi naro. Yama amosene amake, tihiwi ya, tisiri tini ya.**

16 **Totosiri raba tina tiwehene tiwa firo towitinima oke, tihiwara tiwa, tisiririhi tina tiwa.**

17 **Tiwati e nineke ahi: "Ohona oke. Yama okiha oke. Yama one onofama okere. Fayaba amake", tine tike. Tiwa tiwato tikere, tihonara tiwa. Yama nawaha hiri tine tike, yama tikihara tiwa. Tinoko awakere. Tika makari watarihi ke, tiwa tiwatora tiwa.**

18 **Owati e nara oke ahi tiwa ni ya: oro tikanika-habone onahara oke owa ni ya, tihonabone tiwa. Oko oro amosake, bise watararo harorisaharo yifo hiwe ihi. Makari sawaha tikanika tinahabone tike owa ni ya, weye tinahabana, kokoma tinamarahabone tiwa, tika korone tohamara tiwa. Tinoko tehebone tikanika, tinahabone tike owa ni ya, tinoko awahabonehe tikete ya.**

19 **Haha me onofa me hora, me kosi, ote ama oke. Makoni tiwa tekatomahi. Tiwehene tinofamariyahi haro.**

20 **Owa tiwahi. Owa oke nokobi teo ona owa. Oko ha ni timiti ya owa se tikani ya okiyomahabone oke, e famahabone e. Tiwa okatafahabone oke. Owa tikatafa tinahabone tike.**

21 **Tika kiti fawa ri ya e famaha e teme narehaba eke oko towisawa iitari ya, owati ihi. Owa nima tinahabone tike, oko kiti fawa ramaro owa. Okobi ya ota famaha ota teme narehamaro otake, hinaka towisawa iitari ya.**

22 **Tiwarabo hawi ya Teoso Kanamori ati timitabone tike, tabora nafi ka owa nonofa me narabi nima nari'".**

4

Neme ya itari owahara oke.

1 Manakobisa neme noki bori me se hikanani owahara oke. Aya yama ati omita ati omitatasahara oke, hohori ati nima ati naro, ati e naro ahi: **"Tikamisamake ahi neme ya. Yama onamoabone oke, kaketehabana".**

2 Teoso Kanamori ehene ohibote onahara oke hibati ya. Towisawa iitari owahara oke neme ya. E nima ne itariareka fahi.

3 Yati yasibi mese nima mese nareka, mamawa nari. Yati satonia mese nima mese na nareka, mawara tohahari. Iitari maka moto hikanareka, maka oya kanahari, yati esimeraoto mese nima mese nari, tatati nari.

4 Towisawa iitari baikani ya kawaria beri ya one si kareharake, 24 kanaharo. Bote me naoriarake afa towisawa me nanahori ya. Me bori sawawa na me tati bori oro tohaharake.

5 Towisawa iitari baikani ka kawaria ya yama yebe narake. Bahi ati toha nareka. Wami karabi 7 kanaha si kareharake towisawa iitari nokosi ya, Teoso Kanamori 7 ne toaharo.

6 Towisawa iitari nokosi ya faha ehebote yama awi tohaha itaharake, hotoboni nima naro, kowani ka awihinaharo. Yama abe na narawarake, towisawa iitari beri ya, ha fama ha fama narawaro, nowati ya ware, nokosi ya ware, beri ya ware, beri one ya ware naro, noki tamarawaharo, nokosi ka noki na, bari ka noki na, narawaro,

7 one riao awi nima awi, one bowi awi nima awi, one e noko awi nima noki awi, one sibiri yana ne awi nima awi naro.

8 Yama abe 4 narawa mani afe 6 karawarake. Noki aboni yoto hikarawarake, aboni nafi. Noki na, narawarake afe tori ya. Fara yama we nima fara yama soki nima ati narawa ati fawa nofarawara amake, ati e narawaro ahi: "Amosaka. Amosaka. Amosaka. Owa amosi e neba watatere amaka, e ka Hiti Teoso, kiti mati tohahari. Hibayata ya sawi, hibati ya sawi nemata, sawisa tehiba amaka", ati nofarawa amake.

9 Iitari ya itari ahabaterebonaka. Yama abe he kahi-yararawaharake fara yama soki nima, fara yama we nima, amosemona ati narawaro, "Faya amake", ati narawaro he ni ya.

10 Fara yama abe ati yana ni nima bote 24 me tohaha me foro ni nofa me amake nokosi ya, amosemona me hinahari, efe ahabaterebonaha fara yama tohaha ya. Me tati bori me si niri nofa me amake katera nokosi ya, me ati e na mati ahi:

11 "Ha tiwa ota ka Hiti ama tike, ota ka Teoso tiwa. Yama nafi hiri tinehemete ama tike, fara tiwati ya. Tiwati ihi yama nafi sawike. Makoni yama amosake haro, tiwa ota kahiyari karo. Yama amosake, titaminahamone ota ati, ni karo. Yama amosake, kiti mati tihahamone ota ati, ni karo", me ati nofa me amake.

5

Ofeya biti owahara oke, yama hani se kanehibanoho.

1 Faya yama hani kini kawaha owahara oke, hahi katera ya itari tama hikanaro hinaka kanihina ya. Yama hani beri fami ya hani kawanikimaharake, moya kani 7 naro.

2 Teoso nanarifa kitehi owa onahara oke, ati kitahari, ati e nari ahi: "Hike amoseba awara, yama moya kanaha se kanehibana, yama hani se kanehibonaha?" ati nareka.

3 Yama hani me se kanahaba me watararake, yama hani me awahaba mati. Neme ka me watarihi, bofe ka me watarihi, e abohi taboro ka me watarihi narake, se katiba mati.

4 Oko ohi ni nafihara oke kasiro ya, me amosaba me watari karo, yama hani me se kanahaba mati, yama hani me awahaba mati.

5 Faya bote me ka owa owa hiyarare oke. "Ohirima tinahi. Yota me ka riao Tafi ka noti tohehi me one kasawarihareka. Makoni efe yama moya kani naha kanehibonaka, yama hani se kanebonaha", ati nareka.

6 Manakobisa Ofeya biti owahara oke, wahari hahi katera ya itari beheri ya. Yama abe 4 narawa bote me ya tabarawa me naoriarake, me moto kawahama mati. Efe Ofeya me hinabowe awi ya awi tohareka. Narabo ewene 7 tokaha noko 7 toha, nareka. Noko 7 ne narabo ewene 7 tokaha ne efe Teoso Kanamori 7 ne amaka, Teoso hiyosehari tabora nafi nima, bofe ka tabora.

7 Ofeya tokome yama hani wara tokanareka, hahi katera ya itari ni ya, tama hikanaro hinaka kanihina ya.

8 Yama hani wara tokane ya haha yama 4 narawa bote 24 me toha na me foro narake Ofeya nokosi ya. Afa aba me bokori narake fiorao nima naro. Wami ka tisera oro hiri ni tohaha me bokori kana narake. Afa wami Teoso ka me ora ni amake.

9 Ayaka yati me kayakarake, me ayaki e na mati ahi: "Titamina tike, yama hani wara tikanabone tiwa, yama moya kani naha tikanabone tiwa, tiwa me nabowimete ka tiwa. Titamina tike, me tikanikemete tiwa, tihaba tika emene ya, Teoso ka mebone mati, tabora nafi ka mati, me ati yoro tokana mati.

10 Teoso ka me tohawake, tiwati ihi, Teoso me hiyose-
habone mati. Sasetoti me tohawake, tiwati ihi, Teoso me
narifabone mati. Me me yosehaboneke, bofe ka mati".
11 Faya Teoso nanarifa tamabote me ati omitara oke. Me
naoriarake, katera ya itari toha yama abe ya bote 24 me
tohaha me taba na me me moto kana mati.
12 Teoso nanarifa me ayakarake, me ayaki kitaha mati, me
ayaki e na mati ahi: "Ofeya me hinabowehimata amosaka.
Makoni e nafi ka towisawa tohehimona e ati nebonaka.
Yama tamaha kihehimona e ati nebonaka, e nafi. Yama
nafi watohimona e ati nebonaka. Kiti mati tohehimona e
ati nebonaka. Taminemona e ati nebonaka. Amosi mati
tohehimona e ati nebonaka. E kahiyarehibonaka, e nafi",
me ayaki ati narake.
13 Manakobote neme ka me ati omita, bofe ka me ati
omita, e abohi taboro ka me ati omita, ma boti ka me ati
omita, bani me nafi ati omita, onara oke, me ati e na mati
ahi: "Hahi katera ya itari e kahiyaratehabone eke Ofeya
toha nari, fara yama tohaha ya. Me taminamone e ati
tehabone eke. Amosi mati me tohahamone e ati tehabone
eke. E nafi yosi fara me tohatehaboneke".
14 Yama 4 narawa ati yana narawarake, "Ame", ati
narawaro. Bote me foro narake me nokosi ya, me amosa-
mone me ati na mati.

6

Ofeya yama moya kani itibasahareka.

1 Faya Ofeya owahara oke, yama moya kani oharia
itibasahari. Faya yama abe oharia ati yana narake, bahi
ati nima ati naro. "Tikamahi ahi", ati narake.
2 Kafaro sasawa ne owahari ha, e ka owa itari kari
mese ya, titisa tama nari. Teoso ati ehene me hekawareka
towisawa tati borone ya. Mera kakasawari tohe mera mowa
nebona tokahareka, me kitaribone karo ehene.
3 Ofeya yama moya kani one itibasamakehareka. Yama
moya kani hitibasaha famaharake waha. Yama abe one
ati yana narake. "Tikamahi ahi", ati narake. Yama abe
famarawaharake waha ati yana nikimarawaharo.
4 Kafaro owa owatasahara oke, mamawa nari. Teoso ati
ehene e ka owa me kakawarake yimawa nafiha ya, itariari
kafaro mese ya, bofe ka me abe mowa nibone karo ehene,
me abe nahabihabone mati.
5 Ofeya yama moya kani one itibasamaketasahareka.
Yama moya kani hitibasaha terei narake waha. Yama
abe one ati yana tasaharake. "Tikamahi ahi", ati narake.
Yama abe terei narawarake waha ati yana narawaro. Faya

kafaro sosoki ne owahara oke. E ka owa barasa tama kane itariareka kafaro mesa ya.

6 Faya yama ati yana narake. Yama 4 narawa baikani toha awineke, yama ati yana ni karo. Ati e narake ahi: "Tiriko ka ritiro oharia manakone ka tenario oharika, yama wehe oharia ka yama ahi ni manakone nima. Sefata ka ritiro terei na manakone amake, tenario ohariari. Orifa yehe ahabarihi, fi ahabarihi, niyahi tiwehene", ati narake.

7 Yama moya kani one Ofeya itibasamakehareka tasa. Yama moya kani hitibasaha 4 narake waha. Yama abe one hasi na ati yana tasaharake. "Tikamahi ahi", ati narake.

8 Kafaro mese totoba ne owahara oke. Efe mese ya itari e nafi abohi ino ya ino tohareka. E abowi taboro tokomakeharake he nowati ya. Me me waka nabone me ati narake, bofe kote ka mati. Me one yimawa ya ahaba, me one fimi ihi ahaba, me one yama kome ihi ahaba, me one bani me hamaha me me waka, hinahaba me amake, afa me ihi, Teoso ati ehene.

9 Yama moya kani one Ofeya itibasamaketasahareka. Yama moya kani hitibasaha 5 narake waha. Me kanamori owahara oke Teoso ka wami wiye bofe ya, Teoso ati me kamini ka me me waka hina mati, Sesowi tamine me kamina na mati.

10 Me ha narake, me ati kitaha mati. "Ota ka Hiti yama hiyaraba tikiha tikere. Tiwati tohawaba watatera amake. Himata yama ya me noki tinamarahaba ama tiri, bofe ya me wina mati? Himata yama ini tohi ya me ihi manakone tinahabihaba ama tiri, otara me waka na mati, ota manakone tiwahaba tiwa?"

11 Me me kakawarake, me boribone ya, sawawa naro. Me narabi me nima narake, yama me nonoki kawahabone mati. Me me noki hinahabone me ati narake, me me waka hinahabone mati, me one, Sesowi nonofa mati, fara me nima me na mati, Teoso me narifa mati. Me waka ni me hawa hiharamone Teoso me hinahamoneke mata.

12 Yama moya kani one Ofeya itibasamakehareka, owahari. Yama moya kani hitibasaha 6 narake waha. Wami kiha narake kasiro ya. Bahi noko kayomareka. Abariko nafi mawa tonahareka, ama nima.

13 Amowa neme ka me foro narake bofe ya, awa boni kini foro na nima, boni kitaha ihi.

14 Neme ahabarake, babeo kini nawaha nima naro. Yati nemeha tokaharake. Ma ya wami itaha toka narake.

15 Me nafi wahiyarake yati hoti ya, yati basa kani toha na ya. Towisawa mati, me ka hiti mati, saotato me ka hiti mati, me honaha mati, me kitaha mati, me ka yama aahi mati, me ka yama aahi me amara mati, me nafi.

16 Yati me ha narake, me ati e na mati ahi: "Tisahi ota
mese ya, hahi katera ya itari otara awarayaho. Ofeya otara
katomarayaho, yawe katoma iti ya.
17 Me famaha me yawi amo ni yokana kobo narake. E
hasi naba wataraboneke fahi", me ati narake, afa mati.

7

144 mio me tohaha me owahara oke, Ihayeo mati.

1-2 Manakobisa Teoso nanarifa me 4 na me owahara oke,
bahi kakamaki ya owa wa, bahi totoka ya owa wa, wami
beri ya owa wa, kowani ka ya owa wa nari, wami me
katomabone me ati na mati, ma toha naro, Teoso ati ehene.
Boni nafi me ma kanaharake mata, boni wataribone karo
wami ya, ma toha, awa nafi toha na ya. Teoso nanarifa
owa onahara oke, kimisari bahi kakamaki ya, Teoso ehene
nanawata ka yama tama nari, Teoso yati nari. Me 4 na mera
ha nareka ati kitahari, ati e nari ahi:
3 "Wami te nahabiriyahi mata, ma toha, awa toha naro.
Hibareya mata. Me ate hani ota nawatabone otake mata,
bofe ka e ka Teoso nanarifa mati, Teoso me hikayawa mati",
ati nareka.
4 Faya me ati omitara oke, me tomi kani me kamina mati,
me ate hani wataha mati. 144 mio me tohahamone me ati
narake, Ihayeo me nafi ate ka me toha mati.
5 Yota 12 mio me toha, Hobi 12 mio me toha, Kati 12 mio
me toha,
6 Ase 12 mio me toha, Nafitari 12 mio me toha, Manase 12
mio me toha,
7 Simiao 12 mio me toha, Refi 12 mio me toha, Isaka 12
mio me toha,
8 Seboro 12 mio me toha, Yose 12 mio me toha, Bisami 12
mio me toha, narake, me ate hani wataha mati.

Me tamaha me owahara oke.

9 Manakobisa me tamaha me owahara oke. Me tomi kani
hinakere, afa tabora nafi ka mati, me ati yoro tokana mati.
Me naoharake, hahi katera ya itari nokosi ya, Ofeya ya
famahari. Me ka makari yaboha sawawa narake, yomasaro
nima yama na afe me bokori kanaha mati.
10 Me ha narake me ati kitaha mati, me ati e na mati
ahi: "Fare ota ka Teoso ohari era kasomi watote amaka,
towisawa iitari ya itariari, Ofeya toha nari", me ati narake.
11 Bote me toha, yama abe 4 na toharawa na me
naoharake, me moto kawahama mati, itari beri ya. Afa
me bari ya Teoso nanarifa me nafi kemesearake. Me
noki tokowarisaharake wami ya, Teoso nokosi ya, he me
kahiyara mati, me ati e na mati ahi:

12 "Ame. E ka Teoso e kahiyaratehabone eke fara yama
tohaha ya. Amosi mati tohehimona e ati tehibonaka. Yama
watohimona e ati tehibonaka. 'Faya amake', e ati tehabone
eke he ni ya. E nafi yosi fare tohatehibonaka. Kiti mati
tohehimona e ati tehibonaka fara yama tohaha ya. Ame",
me ati narake.
13 Faya bote me ka owa owa aate nareka. "Hibake me
amari ha, me bori sawawa na mati? Hika ya me kakehani
me amari?" ati nareka.
14 Owati yana nara oke. "Me tiwato tike", onahara oke.
Ati yana namatasahareka. "Afa me amake, yama nawaha
nafiha me hiri na mati. Me bori me soko narake Ofeya
emene ya, sawahabonehe.
15 Makoni me naorineke waha Teoso nokosi ya, towisawa
iitari ya itariari. Me ka yama ahi ni fawa nofara me
amake, Teoso me narifa mati, hinaka teboro ya. Me
winawahaboneke he ni ya, me hekatoma mati.
16 Me fimimarahaboneke waha. Bakasi me awamarihi
naboneke. Bahi hiwene me karimarihi naboneke,
17 Teoso ka katera beri ka Ofeya me hekatoma mati,
ofeya me nanarifa nima nari. Mera towakifewebonaka
faha amosa ya, me sawi fara tohahabone mati Teoso ya
me tabaha mati. Teoso me noki fehe nafi nahokoriwa
nebonaka".

8

Ofeya yama moya kani yotoha itibasamakehareka.

1 Ofeya yama moya kani one itibasamakehareka, fara
yotoharo. Me ati fawa kanaharake, neme ka mati, bahi kote
tohe ya.
2 Teoso nanarifa me 7 na me owahara oke, me naho fara
tohate mati Teoso nokosi ya. Hohori 7 na me ta narake afa
me ni ya.
3 Teoso nanarifa owa kake wakiareka wami wiye beri
ya, wami sasari kana oro tohaha tama kanahari. Me
hekawahareka wami tamaha ya, sari hinahabonehe wami
wiye oro tohaha ya, Teoso nokosi ya, Teoso ka wamibonehe.
Teoso ka me nafi ora ni ta, nareka Teoso ni ya.
4 Wami hote ya Teoso ka me ora ni tabaha tokomisaharake
Teoso nokosi ya, tasi tonaharo wami sasari kana Teoso
nanarifa tama hikana ya.
5 Faya Teoso nanarifa wami wiye nakosiri kero kana-
hareka wami sasari kana ya, sika hinisabanihi bofe ya. Bahi
ati toha, yebe ni toha, wami kiha ni toha, narake.

Teoso nanarifa me 7 na hohori me hori narake.

6 Faya Teoso nanarifa me 7 na hohori me yabaharake,
hohori me hori nabone mati.
7 Teoso nanarifa me ka owa hinaka hohori hori nareka
baha. Faha boni sonaharake bofe ya, yifo hiri ni ya
tabaharo, ama toha naro, me were hinisaro. Wami kote
nafiha hatiharake. Awa tamaha hati, masiri nafi hati,
narake.
8 Teoso nanarifa owa hinaka hohori hori, nareka. Teoso
nanarifa me famaharake waha, hohori me hori na mati.
Yati ehebote yama nima na toyowa bokaharake ma ya, me
were hinisaro. Ma kote nafiha ama tohawarake.
9 Ma abe ahabarawarake fara yati boki ka ma kote abe
nafi. Nafio ma kote ya itehi ahaba nareka.
10 Teoso nanarifa owa hinaka hohori hori namaki-
tasareka. Teoso nanarifa me terei narake waha, hohori me
hori na mati. Amowa nafihi sonehi hiri ni towamisahareka.
Sonahareka wami kote nafiha ka faha webote ya, faha
kimisa toha na ya.
11 Inomonaka Yama Bitaha. Afa faha bitawaharake,
amowa ehene. Me ahabarake, me tamaha mati, faha bitaha
ihi.
12 Teoso nanarifa owa hinaka hohori hori namakitasa-
hareka. Teoso nanarifa me 4 narake waha, hohori me hori
na mati. Bahi kote nafihi ahabareka. Abariko kote nafihi
ahaba, amowa me tamaha me ahaba, narake, me tosokiha
mati. Faya yama wehe kote nafiha fawa narake. Abariko
wehene fawa, nareka, yama soki kote nafiha ya.
13 Manakobisa sibiri yana ne owahara oke neme enoki ya,
ati kitahari, ati e nari ahi: "Yama hiyaraboneke me ni ya,
me winaha mati, bofe ka mati, hohori hori na ihi, Teoso
nanarifa me terei na me hasi na hohori me hori ni ya", ati
nareka.

9

1 Teoso nanarifa owa hinaka hohori hori namakitasareka.
Teoso nanarifa me 5 narake waha, hohori me hori na mati.
Amowa neme ya sonehino owahara oke, itahari bofe ya.
Safi me ta narake efe amowa ni ya, hoti mate watara ka
safi.
2 Hoti naha kane yama hote kimisarake hoti ya. Yama hiri
ni nafiha hote nima hote narake. Bahi noko fawa nareka,
yama hote ihi. Neme kayomarake.
3 Habise me tamaha me kakeharake yifo hote boti ya.
Teoso ati ehene me me saka narake, yomasa me nima.
4 Masiri me nahabirihi, yama kabani me nahabirihi, awa
me nahabirihi, nabone me me hinahamoneke, Teoso ati
ehene. Me ate hani watara hine me me saka nabone me
me hinahamoneke, Teoso ehene me kihara mati.

5 Me me nahabirarake Teoso ati ehene. Hine ya me
kokoriri narake habise me ihi, abariko 5 ne ya, Teoso ati
ehene. Me yokohori kome e narake, yomasa yokohori
komene nima.
6 Afa yama ya habise me me saka hinaha me ahabi tabiyo
me awakene me ati raboneke fara mati. Me ahabi me nofa
me ahabihina raboneke.
7 Saotato me ka kafaro me nima habise me narake. Me tati
bori oro tohaharake, towisawa me tati bori nima. E noko
awi nima me noki awi narake.
8 E fanawi tati kone nima me tati kone narake. Riao ino
nima me ini narake.
9 Me baki babari kana me weyeri narake, feho hiri ni
nima naro. Me afe moni kitaharake. Kafaro me tamaha
me moni nima me afe moni narake, kafaro me tama me
kana ni kitaha me moni nima, kafaro saotato me ka kaho
me horo kana mati, me one me mowa nabone mati.
10 Me yokohori naharake, yomasa me yokohori nima. Me
ihi me kokoriri narake, abariko 5 ne ya, me me saka na mati
Teoso ati ehene.
11 Me ka hiti hoti kowiha hiti amaka. Soteo me ati ka ino
amaka Abato. Keresia ka me ati ka ino amaka Aboriao.
12 Yama hiyara taiti ahabarake. Yama hiyara famaha hasi
kasa ke, kakehabonehe.
13 Teoso nanarifa owa hohori hori namakitasareka. Teoso
nanarifa me 6 narake waha, hohori me hori na mati. Yama
ati omitara oke, ati kakekanikima naro wami wiye oro toha
ka yama si nareha ya fama fama naro, waharo Teoso nokosi
ya.
14 Ati e narake ahi, Teoso nanarifa hohori tama ne
hiyararo: "Satanaisi nanarifa me 4 na me sa tikasahi, me
wete na mati hio Eofarati yabori ya, nafiharo", ati narake.
15 Afa Teoso mera hawa tonihenoka hibati ya, Satanaisi
nanarifa me 4 na mati, bofe ka me tamaha me me waka
nabone mati afa yama ya, efe bahi ya, afa yama wehe ya,
efe abariko ya, afa ano ya. Mera sa tokasareka.
16 Me ka saotato me tamaharake, me naoria mati kafaro
me mese ya. Me tomi kani omitara oke, 200 miyao me
tohaha mati.
17 Amo ora yama owahara oke, Teoso hinamoaro owa ni
ya. Saotato me tamaha kafaro me mese ya me naoria me
awi e narake ahi: me baki babari kana mawawa, tefofo,
tobaba narake. Kafaro me tati e narake riao me tati nima.
Kafaro me inohoti ya yama hiri ni tasi tona, yama hote tasi
tona, yati hatiha tasi tona, narake.
18 Afa yama ya me tamaha me me nahabiarake, yama hiri
ni toha, yama hote toha, yati hatiha toha, na ya, tasisi naro
kafaro me inohoti ya.

19 Me inohoti ka yama ya me me nahabiharake. Me yifori
ya me me nohoho ni narake. Maka nima me yifori narake,
tati kihaharo. Me me nohoho niharake me ka maka tati ya.
20 Bofe ka me one afa yama ihi me ahabara yama hiyara
hiri ni me fawa rarake. Me hinamati ha ni me fawa rarake.
Me ka teoso me kanamori oro tohaha ha ni me fawa rihi
narake, barata hiri ni toha, borosi hiri ni toha, yati hiri ni
toha, awa hiri ni toha naro. Haha yama kanamori yama
awarihi, yama mitarihi, yaka rihi te amake.
21 Me one nahabi me fawa rarake, yama nakoro me fawa
rihi, me ka yibote amara ahi ni me fawa rihi, yama boti me
fawa rihi na mati.

10

Yama hani bite okobara oke.

1 Faya Teoso nanarifa owa kitehi owahara oke, kisahari
neme ya, neme sabi boti ya, maka nawitarehari tati ya, bahi
awi nima noko awi nari, yifo hiri ni waha nima iso nari,
2 yama hani bite se kani hawa toha tama kanahari yehe
ya. Kanihina ka iso nawifikehareka ma ya. Yasoka ka iso
nawakiareka wami ya.
3 Ha nareka, riao ati nima ha ni nari. Ati yana ne ya bahi
ati yana ni 7 nareka, yama kaminari.
4 Bahi ati yama kamine yama hani rawi okanabone
yama ati omitara oke neme ya, "Bahi ati yama hikamina
tikaminarabone tike me ni ya. Yama rawi tikariyahi, bahi
ati hikaminaharo", ati naro.
5 Teoso nanarifa owe ma ya waifi, wa nari wami ya faya
kanihina ka mano yana nareka neme ya.
6 Ati yana ne Teoso ino itihareka, hahi Teoso ahabaterari,
yama nafi hiri nemata, neme toha, neme ka yama nafi
toha, wami toha, wami ka yama nafi toha, ma toha, ma
ka yama nafi toha, naro. Teoso ino itihi keye hiri rebona
ati nareka. Keye hiri ne ya Teoso hinabowebona ati nareka.
Ati e nareka ahi: "Teoso yama noki namarebona ati nareka.
7 Teoso nanarifa yotohi hohori hori nabona ka yama ya
Teoso yama hikaminehemete kakehaboneke, yama hikam-
inaharo he nanarifa me ni ya, Teoso ati kakamina mati,
kamini forima hirehemete", Teoso nanarifa ati nareka.
8 Neme ka yama ati omitibaha ati omitamatasahara oke.
"Tikahi, Teoso nanarifa ni ya, ma ya waifi, wa nari wami ya,
yama hani se kani hawa toa tama hikana wara tikibeya".
9 Teoso nanarifa ni ya okaha owa kakawebona onahareka
yama hani ya. Ati yana nareka. "Ee, haro. Tikabahi. Tikabi
ya sinahaboneke tinohoti ya, abiya me fehe sinari nima.
Manakobisa bitari yana naboneke tinabati ya", ati nareka.

10 Yama hani bite wara okanara oke Teoso nanarifa yehe
ya, okobabanihi. Sinari kitaharake onohoti ya, abiya me
fehe sinari nima. Yome onisa manakobisa bitari yana
narake onabati ya.
11 Faya owa me hiyarara oke. "Teoso ati tikaminamatasa-
habone tike, tabora tamaha ka me tikamina tiwa, me ati
tamaha mati, me ka towisawa me tama na mati".

11

Me famaha Teoso ati me kaminaboneke.

1 Teoso nanarifa awa ya owa kakawareka, yama totomi
kana nima naro. Owa me hiyararake, me ati e na mati ahi:
"Yana tinahi, Teoso ka teboro tomi tikibeya. Wami wiye
toha, me toha na mati, Teoso me ha na mati teboro toro ya.
2 Yama bari kani tohama beheri tomi tikarabone tike,
Teoso hasi hiniharo, bara me kabonehe. Teoso ka sitati ki-
taraboneke bara me ihi. Faya bara sitati me yosehaboneke,
abariko 42 tohehi ya.
3 Manakobisa me famaha me oyosehabone oke, owati me
kaminabone mati. Owati me kaminaboneke 1260 yama
wehe tohaha ya, makari sako hiri ni tohaha me weye
nikimaha mati, me yawa mati".
4 Afa me famaha orifa ate famaha amake, nabarina tabori
kafama toha naro, teme kanaharo bofe ka me nafi ka Hiti
nokosi ya.
5 Me me hinofari ya me me nohoho hinihabone me me
hini ya me inohoti oye ya me me nahabihaboneke, tasi
tonaharo me inohoti ya. Me ahabi e naboneke Teoso ati
ehene, afa me fama me me nohoho nihabone me ati ni ya.
6 Teoso ati me kamini ka yama ya fa kaki me fawa
nihaboneke, Teoso ati ehene. Bofe ka faha nafi me tonahiya
naboneke, ama tohahabonehe, me hinofi ya, Teoso ati
ehene. Yama kome nafiha me yose naboneke, me hinofi
ya, Teoso ati ehene.
7 Teoso ati kamini me hawa tonihi ya hoti kowiha ya yama
irabori tasi tona mera mono naboneke. Me kitaraba me
amake, yama irabori ihi. Faya mera waka naboneke fahi.
8 Me abohi mata naboneke sitati ehebote ka hawi ya, afa
me ka Hiti me nabowi ka sitati, awa ya. Sitati ini one amake
Sotoma toha, Esito toha, naro.
9 Tabora nafi ka me ati yoro tokana me abohi me
hiwahaboneke, yama we terei na kote tohi ya. Me kamo
me hikayawaboneke.
10 Wami ka me yayai naboneke, me ahaba me ihi. Me
mari naboneke. Yama hinita me ta narawaboneke me one

ni ya. Me yayai naboneke waha, haha Teoso ati kakamina me famaha me ihi me kokoriri namari karo.
11 Manakobisa yama we terei na kote ya Teoso ati ehene me yati namikimaharake. Me teme narake. Afa me me awaha me me nakomeharake kasiro ya.
12 Faya neme ka yama ati me mitaharake. "Te kakimisamakehi", ati narake. Me towakimisarake neme ya, neme sabi boti ya. Me towakami me awaharake, me me nofara mati.
13 Fara me towakami ka bahi ya wami kiha narake kasiro ya. Sitati kote sonaharake. 7000 me tohaha me ahabarake. Me one hasi na me wato kiti ka Teoso amosemona me ati narake, winahari neme ya.
14 Taiti nowati ka yama hiyara ahabarake. Yama hiyara oharia yotoha yana tonakibone.
15 Teoso nanarifa yotohi hohori hori nareka. Teoso nanarifa me 7 narake waha, hohori me hori na mati. Me ati kitaha me ati yana narake neme ya. "E ka Hiti bofe ka me nafi yosehibonaka waha, hinaka Kirisito ya famahari. Towisawa tohi fare tohatehibonaka fara yama toha nawi na ya", me ati narake.
16 Bote 24 me tohaha me nanahori ya me naoria me foro na me noki tokowarisaharake Teoso nokosi ya, Teoso me kahiyara mati,
17 me ati e na mati ahi: "Faya amake, ota ka Hiti. Teoso kiti mati tiha tike. Yati tike. Tinehemete ama tike hibati ya, tika watiba watara tiwa. 'Faya amake', ota ati ke, me nafi tiyosehabone tiwehene, tika kiti nafiha tiwa.
18 Haha bofe ka me yawake, tika amo ni ya. Tika amo ni toharake fahi, tika hami tinamobone ka tika amo ni. Faya me ahaba me ihi manakone tinahabihabone tike waha. Yama amo ni tohaharake waha, tiwati kakamina me tekawibone ka yama amo ni, tiwa nanarifa mati. Tika me tekawa, tinahabone tike waha, me honaha me toha, me honara me toha na mati, tiwa me nofaha mati. Me tinahabihabone tike haro, wami me katoma mati", me ati narake.
19 Faya Teoso ka teboro me naha kanaharake neme ya. Teoso ka yama wiye owahara oke teboro toro ya. Bahi yebe ni toha, bahi ati toha, wami yiri, narake, faha boni fotaha foro, naro.

12

Maka nafiha fanawi biti wati kanaharake.

1 Manakobisa Teoso fanawi namohareka neme ya, yama nafiha kaminebonaha. Bori bahi toha, abariko ita nareka

tame bofe ya. Tati bori amowa me tohaharake, me 12 na mati,
2 nabati weye naro. Tori kome awaha ati saiharake, biti watinima nari.
3 Teoso maka nafiha namo nareka neme ya, mamawa naro, tati 7 naro, narabi awe 10 kanaharo. Fara tati nima towisawa tati borone weyeri ni narake.
4 Yifori ya amowa me tamaha mera yoro kanihawahama mera koro kanisarake bofe ya. Maka waharake fanawi nokosi ya, inamatewe wate ya inamatewe kababonehe.
5 Inamatewe makiti nawatarake, tabora nafi ka mera yosehibanoho, hamahari. Biti watehi me hekimisareka Teoso ni ya, itariari.
6 Fanawi tokaharake yama honara ya, Teoso yama hawa hiniha ya, me hinatafahabonehe yama wehe 1260 tohaha ya.
7 Faya yama mowa ni nafiha naharake neme ya. Mikeo he nanarifa me ya tabe maka me mowa narake. Maka he nanarifa me ya taba me me mowa nabisarake.
8 Maka kitararake. Makoni me winamaraharake neme ya.
9 Maka nafiha me koro nisaharake bofe ya. Afa hibati ka makametemoneke, hinamati, Satanaisi, me nafi kekeyeha, bofe ka mati. He nanarifa me ya tabaha me me were hinisarake bofe ya.
10 Faya yama ati omitara oke neme ya, ati kitaharo, ati e naro ahi: "Ota ka Teoso me nafi yosehibonaka waha, kitahari. Hinaka mera kasomebonaka. Hinaka Kirisito mera yose nebonaka. Maka me koro nisaharake bofe ya, afa wai fara tohaharo yama wehe toha yama soki toha na ya, Teoso nokosi ya, he hiyararo, ota one me ihi hiyaramone ati naro, me ota nofaha mati.
11 Kitararake me ihi, Ofeya ahabe kari, Kirisito kamini me fawa rihi ni karo. Me ahabibone me nakomerarake.
12 Makoni neme yayai nahi. Neme ya te winaha te yayai, nahi. Yama nawahabisaba amake wami toha ma toha na ya, Satanaisi tokise karo te ni ya. Yawi kitareka yama amo ni yabokira wato karo", yama ati narake.
13 Maka bofe ya koro nisi watoha faya fanawi kiyoharake, inamatewe makiti nawataro.
14 Teoso ati ehene fanawi afe kafama wataharake, sibiri ehebote efe nima, yana nabonehe tokahabonehe fara taboribone ya yama honara ya. Me hinatafaharake fahi, fa fowe famaha kote tohaha ya, maka hiwatomararo.
15 Faya maka faha fi tokowiteharake, faha ebote nima naro, fanawi towakisahabonehe.
16 Wami fanawi kasomarake. Wami yara tona faha yome tonisarake hoti ya, maka fi hikawiteharo.

17 Maka fanawi ihi yawa tokomarake, fanawi biti me one mowa nabonehe, yama Teoso hinofa me hiri na mati, Sesowi ati me nofa na mati.
18 Maka wabasaharake ma witi ya, siki ya.

13

Yama irabori famarawa owahara oke.

1 Yama irabori kimisa owahara oke ma boti ya. Tati 7 na narabi awe 10 tokaharake. Fara narabi awe nima towisawa tati borone nareka. Fara tati ya ini one hiyara kawanarake, ini Teoso hinofaraharo.
2 Yome yama kabani ke awi nima awi narake. Oso tame nima tame narake. Riao inohoti nima inohoti narake. Maka nafiha ihi kitaharake, me nafi yosehabonehe. Towisawa tohaharake, maka ati ihi.
3 Tati oharia ahabinima nani kitamanike, hihiya ni yimawa ihi tohaha ka namaharo. Bofe ka me nafi "Hika", me ati na yama irabori ya me tabawaharake waha.
4 Maka nokosi ya me foro narake, yama irabori towisawa tonihi karo. Afa yama irabori nokosi ya me foro, narake. "Hibake e ra ahi, yama irabori nima? Hibake kitara, he mono nebana?" me ati narake.
5 Yama irabori, "Ha owa otamina oke", ati narake. Ati hiyara tama narake, ati Teoso hinofaraharo.. Teoso hora hikasaraharake mata, mera yoseharo abariko 42 tohehi ya, Teoso ati ehene.
6 Yama Teoso hinofara kaminarake. Teoso hiyaremona ati narake. Teoso ka yobe hiyaremona ati, narake. Neme ka me winaha Teoso ka yobe me amake, wine kari me ni ya.
7 Teoso ka mera mowa narake, Teoso hora hikasaraharo. Me kitararake, ihi. Tabora nafi ka mera yoseharake, Teoso ati ehene, me ati yoro tokana mati.
8 Bofe ka me winaha me foro naboneke nokosi ya, me ini watara mati Ofeya ahabemata ka yama hani ya. Me ini naha me ta me sawi fara tohatehaboneke, Teoso ya me tabaha mati, me ini Teoso rawi hinehemete mati yama nafi hiri ne ya hibati ya.
9 Tinarabo naha yama timitahi.
10 Haha me me hiwatabone Teoso me hina me me hiwataboneke yama mowa ni ya. Haha me ahababone Teoso me hina me ahaba naboneke yimawa ihi. Teoso ka me kiti fawa riyahi. Sesowi ati nofi me fawa rihi niyahi.
11 Yama irabori one owahara oke kimisaro wami boti ya tasa. Warabi awe fotara famaharake, ofeya biti warabo ewene nima warabi awe naro. Maka fotarawaha ati nima ati narake.

12 Me nafi yoseharake, yama irabori tai tohaha ati ihi. Ati
ihi bofe ka me nafi foro narake, aya yama irabori tai tohaha
nokosi ya, hihiya ni ka namaharo.
13 Yama fotaha namoharake. Ati ihi yama hiri ni kisa
narake neme ya, me hiwahabonehe.
14 Yama irabori tai toha nokosi ya yama namoharake,
Teoso ati ehene. Makoni mera keyeharake, bofe ka me
winaha mati. Ati ihi yama irabori kanamori me hiri narake,
yama irabori yimawa ihi tohaha ahabaraharo.
15 Yama irabori kanamori yati toniharake, Teoso ati ehene.
Ati ihi yama irabori kanamori ati yana, narake. Yama
irabori kanamori ati ihi me me waka narake, me foro ra
mati, fara yama irabori kanamori nokosi ya.
16 Yama irabori yotoha ati ihi me yehe baki hani me
nawatarake, kanihina karo. Me one ate hani me nawata
narake, ati ihi. Me amosa me toha, me amosara me toha,
me honaha me toha, me honara me toha, me ka yama aahi
me toha, me ka yama aahi me amara me toha, narake, me
hani wataha mati, me nafi, yama irabori ati ihi.
17 Me hani kawanara yama me kanikarihi, yama me ta
rihi, naboneke. Me one ya yama irabori ini aboni kawana,
me one ya ini ka nomero kawana, narake.
18 Yama nihinakere haro. Yama tiwato ya yama irabori ka
nomero tomi tikanabone tike. Hinaka nomero 666 amake.
Afa nomero e ka owa ino amaka.

14

Ayaka yati me hiri narake.

1 Faya Ofeya owahara oke, Siao ka atami ate ya warehari.
144 mio me tohaha me ya tabahareka, bati ino ya ino famehi
me kihaha mati, me ate ya.
2 Yama moni omitara oke, moni yana naro neme ya, faha
sororo kanaha moni nima moni naro, bahi ati kitehi ati
nima moni naro. Aba me teo na me ayaki nima moni
narake.
3 Ayaka yati me hiri narake Teoso nokosi ya, itariari, yama
4 narawa ya tabahari, bote me toha na mati, 24 me toha
mati. Ayaka hiri ni watohinararake. 144 mio me tohaha
me ta hiri ni me hiwatoarake. Afa bofe ka me tohaharake,
Teoso me hikasoma mati, me manakone hinahabiha mati.
4 Me tohiyararake Teoso ni ya, me fanawi me ahi tera
mati. Ofeya nowati ya me yoto nawaharete me amake,
fare toki nima. Teoso me hikasomaharake, me manakone
hinahabiha mati, me ka mebone mati, Ofeya ya famahari.
Me tai tohaharake, Teoso ka mebone mati.

5 Keye me hiri tera me amake. Me ihi hiyara watatera me
amake.

Teoso nanarifa me terei na me ati omitara oke.

6 Teoso nanarifa owa yana ne kakehareka bofe yata ya,
hiyara amosa ahabatera kaminebonaha tabora nafi ka me
ni ya, me ati yoro tokana mati.
7 Ati kitahareka, ati e nari ahi: "Teoso amo ni kobo nareka,
me ihi manakone nahabihibona amo ni. Makoni Teoso
kitehimona te ati nahi. Amosemona te ati, naho. Te foro
nahi nokosi ya, neme hiri, wami hiri, ma hiri, fa kimisa
hiri, nemarihi".
8 Efe nowati ya owa kamakitasahareka. Ati yana tasareka.
"Babironia ehebote ahabarake. Ihi tabora nafi ka yama
hiyara me hihiri tohahamaroke", ati nareka.
9 Afa me nowati ya owa kamakitase ati yana nareka, ati
kitahari. "Me hani wataha me ate ya me yehe ya yama
irabori kanamori ya famaha nokosi ya me foro na
10 afa me ni ya Teoso hamehibonaka kasiro ya. Afa me
naohaboneke yama hiri ni baikani ya, yati hatiha kihaharo,
yama nawaha nafiha me karima mati, Teoso nanarifa me
nokosi ya, Ofeya toha ne nokosi ya.
11 Yama nawaha nafiha me hiri na me hote tokomi fawa
teraboneke. Me hasi niba wataterabonеke yama wehe toha
yama soki toha na ya, yama irabori kanamori ya famaha
nokosi ya me foro na mati, me hani wataha mati, afa ini
hani", ati nareka.
12 Teoso ka me kiti fawa riyahi, fara Teoso hinofa ya me
ihi toha mati, Sesowi ati nofi me fawa ra mati.
13 Faya yama ati yana narake neme ya. "Owati rawi
tikanahi, e naro ahi: 'Me ahabi yana tonahaboneke waha,
e ka Hiti nonofa mati. Nofi me fawa hire ya Teoso mera
nofehibonaka'", ati narake.
Teoso Kanamori ati yana nareka. "Keye amakere. Me
ahabi ya me hasi naboneke. Teoso yama wati nawahe-
bonaka, me hiri hinaharo, amosaro", ati nareka.

Teoso nanarifa bofe ka ofa tabi ti kasahareka.

14 Manakobisa neme sabi sasawa na owahara oke. E
nima ne itariareka neme sabi mese ya. Tati borone
oro tohahareka. Tiriko titi yimawa tohaha tama nareka,
inoharo.
15 Teoso nanarifa owa fito tonahareka teboro ya. Ati
kitahareka, hahi neme sabi ya itari ha nari, ati e nari ahi:
"Yama ti tinahi bofe karo. Yama titi ka yama amake haro,
hibayata karo. Yama hatake".
16 Faya hahi neme sabi ya itari yama ti nareka bofe ka
yama, hinaka yimawa ya. Yama ti ni hawa tonihareka.

17 Teoso nanarifa owa fito totasareka neme ka teboro ya,
yimawa inoha tama, nari.
18 Teoso nanarifa owa fito tona nareka wami wiye ya,
yama hiri ni hiti. Ati kitehi ati yana nareka, hahi yimawa
tama ne ha nari. "Bofe ka ofa tabi ti tikasahi, yoro
tikaniwamabana. Ofa hatake", ati nareka.
19 Faya bofe ka ofa tabi ti kasareka hinaka yimawa ya. Ofa
yoro tokaniwame sika hinisarake ofa tatai tori ya, Teoso ka
ofa tatai nafiha ya. Teoso hami ka ofa tatai amake.
20 Ofa tatai itake sitati beri ya. Ofa me tai hinaha ya ama
tasi tonaharake. Ama kowi e wai tomene tohaha tokisarake,
300 kirometoro tohaharo.

15

Teoso nanarifa me 7 na me owahara oke, yama hiyara me yosehabani mati bofe ya.

1 Faya yama one owahara oke, nafiharo, neme ya, Teoso
hinamoaro, yama kaminebonaha. Teoso nanarifa me 7 na
me owahara oke, yama hiyara 7 na me yosehabani mati
bofe ya. Afa yama hiyara farabone Teoso hinaharake haro.
Faya hami fawa nebonaka fahi.
2 Faya faha ehebote awi yama tohaha owahara oke,
itaharo. Hotoboni nima yama narake, yifo hiri ni ya
tabaharo. Me owahara oke, faha witi ya me nahoha mati,
yama irabori me kasawariha mati, Teoso ka aba me bokori
na mati. Afa me foro remetemoneke yama irabori kanamori
ya famaha nokosi ya, me hani kawanarihi na mati, yama
irabori ini ka nomero hani.
3 Ofeya tahi me kayakarake, tahi Mowisei hiri hinehimata,
Mowisei Teoso nanarifa. Me ayaki e narake ahi: "Ota ka
Hiti Teoso kiti mati tiha tike. Yama fotaha hiri tite ama tike.
'Hika', ota ati nineke. Yama amosa hiri ni fawa tikere. Keye
hiri titera ama tike. Tabora nafi ka towisawa tihate ama
tike.
4 Me naba me ama, tiwa me nakomera mati, titamina-
hamone me ati rihi na mati? Tiwa nima neba watakara,
amosari. Tiwehene amosa tamine me miti ka me foro naba
me amake tinokosi ya, me kakeha mati tiwa ni ya, tabora
nafi ka mati", me ayaki ati narake.
5 Manakobisa neme ka teboro ka nokobi se kana owahara
oke, teboro makari tohahari, Teoso ati hano kawane ka yati
foyi ka teboro.
6 Afa Teoso nanarifa me 7 na me fitoto narake teboro ya,
yama hiyara 7 na me yosehabani mati bofe ya. Makari riyo
tohaha me weyeri narake, biseba watararo, oya kanaharo.
Me baki atori oro tohaha me si toniharake.

7 Yama 4 narawa one tisera 7 kana ta narake, Teoso
nanarifa me 7 na me ni ya. Tisera mo narake, Teoso hami
ka tisera, Teoso ahabaterari fara yama tohanawi na ya.
8 Yama hote teboro toro nafi nahabiharake, Teoso amosi
mati tohe ehene, kita nari. Teboro tokiyomihinarareka
mata. Teoso nanarifa me 7 na yama hiyara yosi me hawa
tohi ya teboro tokiyomihinehibonaka.

16

Teoso hami ka tisera 7 kana me sika narake bofe ka me ni ya.

1 Faya yama ati kitaha ati omitara oke ati yana naro teboro
ya, Teoso nanarifa me 7 kana mera hiyararo: "Te tokahi.
Teoso hami ka tisera 7 kana te sika nabone teke bofe ka me
ni ya", ati narake.
2 Teoso nanarifa tokibehi yama sika nisahareka bofe ya,
tama hikanaro. Yama irabori kanamori nonofa me tohaha
me hani wata na me bosaro ni kitaharake. Bosaro kome
kitaharake me ni ya.
3 Teoso nanarifa owa hinaka yama sika nifehareka ma ya.
Ma ama kakaro boni nima narake, e abohi emene nima.
Ma abe ahabarawarake, nafirawaha. Teoso nanarifa me
famaharake waha, tisera kafama sika nisi me hawa tokaha
mati.
4 Owa hinaka yama sika nifehareka faha kakafota na ya,
faha kimisa na ya. Ama tohawaharake.
5-6 Teoso nanarifa faha hiti tohe ati yana nareka. "Teoso
tiwehene amosake, me kokoriri tiniha tiwa waha, tika me
me waka, tiwati kakamina me me waka, nemete mati. Ama
me fawake waha, tiwehene. Me manakone tiwahara tike,
tika mati. Hibayata ya tisawi tike, tisawi tinehemete tiwa.
Tiwa nima neba watakara, amosari".
7 Faya yama ati omitara oke Teoso ka wami wiye ya. "Ee
Teoso ota ka Hiti, kiti mati tiha tike. Tiwehene amosake, me
manakone tinahabiha tiwa. Keye hiri titera ama tike me ihi
tikamina tiwa", ati narake. Teoso nanarifa me terei narake
waha, tisera sika nisi me hawa toha mati.
8 Teoso nanarifa owa hinaka yama sika nisahareka bahi
ya. Ati ehene bahi mera sari kanahareka.
9 Bahi hiwene kitehi ehene me hatiharake. Teoso hiyare-
mona me ati narake, yama hiyara yosehimonaha me ni ya.
Yama hiyara hiri ni me fawa kene ati rareka. Me atiba
yana rihi narake, Teoso amosemona me ati na mati. Teoso
nanarifa me 4 narake waha, tisera sika nisi me hawa toha
mati.
10 Teoso nanarifa owa hinaka yama sika nisahareka yama
irabori itaria mese ya itariaro hinaka towisawa iitari ya.

Bofe ka yama kayomarake. Me abate me yakiri kanaharake, hinaka mati, yama komaha ihi.

11 Neme ka Teoso hiyaremona me ati narake, me hihiya ni wao ni kiti karo. Yama hiyara hiri ni me fawa kene ati rarake. Teoso nanarifa me 5 narake waha, tisera sika nisi me hawa toha mati.

12 Teoso nanarifa owa hinaka yama sika nifehareka fa nafiha Eofarati tohaha ya. Faha saiha fawa narake, towisawa me kariwakibone karo, bahi kakamaki ka mati.

13 Faya inamati me terei na me owahara oke, kose awi nima me awi na mati. Me ka owa tasi tonareka maka nafiha inohoti ya. Owa tasi tona nareka yama irabori inohoti ya. Owa tasi tona nareka yama irabori one inohoti ya, yama irabori fara one ati kakamina tohaharo, keye hihiri tohaharo.

14 Afa me inamati yama fotaha me namote me amake. Me tokomakeharake tabora nafi ka me ka towisawa me ni ya, me me yoro tokaniwamabone mati, Teoso kiti mati tohe me mowa nabone mati. Teoso amo ni yokanabonaka hari.

15 **"Tera te kakatomahi. Oko kami amo nibone te watoraba te amake, yama boboti kaki nima naro. Te tonokoyahi. Te tonoko ya te ehene amosabone teke Teoso ni ya. Te borone te tonihahi ayata ya, te hawa toniharo. Te korone me awi ya te kokoma naba te amake".**

16 Afa me inamati me me yoro hikaniwamarake Amaseto ya, towisawa mati. Soteo me ati ka yama ini amake, Amaseto. Teoso nanarifa me 6 narake waha, tisera sika nisi me hawa toha mati.

17 Teoso nanarifa fare towaharikose hinaka yama sika nisahareka neme enoki ya. Yama ati kitaha ati omitara oke teboro ya, Teoso iitari ka yama ya. "Yama hawa toharake", ati narake.

18 Bahi yebe ni toha, bahi ati toha, wami kiha ni toha, narake. Wami kiha ni e na e awatera amake, e nafi.

19 Sitati ehebote hine ebe narake. Kote fama, ohari narake. Bara me ka sitati foro narake. Teoso sitati ehebote wati nawahareka, Babironia tohaharo, sitati ka mera kokoriri nibanoho, hamahari kasiro ya.

20 Ma ka wami si tonaha fawa kanaharake. Atami fawa kana narake.

21 Neme ka fa boni foro narake me mese ya, fotaharo, boni oharia kanahari 40 kiro tohaharo. Teoso hiyaremona me ati narake, fa boni mera banaha ihi, komaharo kasiro ya.

17

Fanawi owahara oke, maki me amara me ka aahi tohaharo.

1 Teoso nanarifa me 7 na me bokori kana me ka owa kakehi owa hiyarare oke. "Hima e tofamamakihi. Tiwa onamoabone oke fanawi ya, maki me amara me ka aahi, hinaka yama hiyara fotaharo. Itariarake faha tamaha neme ya. Afa Teoso katomebonaka, hinaka yama hiyara ihi.

2 Bofe ka towisawa ahi ni fara me hiharake. Bofe ka me winaha me ahi hinaharake, me hinofaro kasiro ya".

3 Owa towakareka yama honara ya, Teoso Kanamori ehene ohaha owa. Fanawi owahara oke itariaro yama irabori mamawa na mese ya. Yama ini tamaha ini kobobo kanaharake, ini Teoso hinofaraharo. Yama tati 7 na warabi awe 10 tokaharake.

4 Fanawi ka makari one mawa kani yoyoma karahama narake. One mawa kani yokana tohaharake. Oro weye kana, yati amosarawa toha, berora toha, narake. Kobo oro tohaha tama kanaharake. Kobo ya yama hiyara mo kanaharake, yama hiyara hihiri tohi karo, me makiti tamaha ahi hini karo.

5 Ini kawanarake ate ya, ini watohinararo, ini e naro ahi: "Babironia ehebote amake. Afa ihi me fanawi maki me amara me ahi hiterawa amake. Ihi bofe ka yama hiyara me hiri te me amake", hani ati narake.

6 Hanoharake, Teoso ka me ame fawaharo, Sesowi kakamina mati, me me waka hina mati. "Hika", onahara oke, awati owa.

7 Teoso nanarifa ati yana nareka owa ni ya. "Himataba 'Hika', tine tiri? Fanawi okomina okibone tiwa ni ya, tiwatoabana. Yama irabori okomina onahabone oke, he weye naro, tati 7 toha, warabi awe 10 tokaha naro.

8 Yama irabori yati nibaha tiwaha ahabarake. Kimisakehaboneke hoti kowiha ya, Teoso hinahabihatehabanihi. Haha bofe ka me winaha yama irabori me awi ya 'Hika', me ati naboneke, me ini watatera mati Teoso ka yama hani ya. Teoso hinaka me ini hani rawi nematamonaka hibati ya, yama hiri ni yana kane ka yama ya, me winatehabone mati fara yama tohaha ya, he ya me taba mati. Bofe ka me winaha yama irabori me awi ya me ati e naboneke ahi: 'Yama irabori yati nibaha ahaba yati namatasarake', me ati naboneke".

9 "Yama nihinakere haro. Haha tati 7 na atami 7 na amake, fanawi itari karo. Towisawa me 7 na me amake.

10 Me 5 na me ahabarake. Me ka owa ohari hasi nasa nareka. Ohari watakara mata. Ne ya sasawi kawahebonaka Teoso ati ehene.

11 Hahi towisawa nowati ya yama irabori kamahaboneke,
afa yati nibaha ahabaro. Towisawa me 7 na me ka one
amake. Kami ya Teoso hinahabihaboneke.
12 Afa narabi awe 10 tokaha towisawa me 10 na me
amake. Towisawa me amakere mata. Towisawa me tohi
ya towisawa tohi me yaboraboneke, yama irabori ya me
tabaha mati.
13 Afa towisawa me abe ati nofahaboneke, fai hinama me
ati toha mati. Me ka mera yama irabori yosehabone ati, ni
ya me me hikayawarihi hinaboneke.
14 Ofeya me mowa naboneke. Me kitaraboneke Ofeya
ehene, e ka Hiti me nafi ka Hiti tohe kari, towisawa me
nafi ka towisawa toha ne kari. He ya me taba nofi me fawa
hitere amaka, me ha hina me hikatikaha mati".
15 Efe Teoso nanarifa ati yana tasareka, owa hiyarari, ati
e nari ahi: "Afa faha neme ya fanawi me ka aahi tohaha
itari ka afa faha me amake tabora nafi ka mati, me tamaha
mati, me ati yoro tokana mati.
16 Towisawa me 10 na yama irabori ya me tabaha fanawi
ka yama me yabahaboneke, me hikakoaro. Hinaka makari
me sota hinahaboneke, kori tohahabonehe. Ime me hik-
ababoneke. Me hibanaboneke yifo ya, nafi hatihabonehe.
17 Afa yama Teoso ati ehene amaka. Teoso ati ehene me
ati amosaboneke, me ka mera yama irabori yosehabone me
me kayawara mati. Fare Teoso ati nima, me ihi naboneke
fanawi me nahabiha mati.
18 Afa fanawi sitati ehebote amake, tabora nafi ka towi-
sawa mera yoyose tohaharo".

18

Babironia ehebote ahabarake.

1 Manakobisa Teoso nanarifa owa owahara oke kisahari
neme ya. Me nafi yosehibonaka Teoso ati ehene. Oyene
bofe ka yama nafi firi kanahareka
2 Ha nareka, ha ni kitahari, ati e nari ahi: "Babironia
ehebote ahabarake. Me inamati hinama tabori amake
waha. Me inamati winawahake waha Babironia ya, me
yoro tokana mati. Bani biti me kabatera me sawi nineke
me yoro tokana mati. Bani me one kabatera me sawi, ke,
me yoro tokana mati, yama kabaterawara toharawa naro,
hiyarawararo.
3 Tabora nafi ka me hanoha me ahi hinarake. Bofe ka
towisawa me ahi hinaharake, Babironia, yama hiyara me
hiri na mati, me ya tabaharo. Makoni ahabarake. Yama
tata me ka yinero totamareka ihi, yama nikaharo me ni ya,
manakone fotaharo", ati nareka.

4 Faya yama one ati omitara oke neme ya, ati e naro
ahi: "Oko me te tohaha te tabamariboneke, yama hiyara
te hiri rabone te, he ya te tabaha te. Hine yokoha tera
yokobisariyahi.
5 Hinaka yama hiyara tami ka yama ta toremisa nima
narake, ta tori tokomisaharo neme ya. Yama hiyara hiri
hinaha Teoso wati nawahareka.
6 Ihi manakone tinahabihaboneke, ihi hiri hinaharo me ni
ya. Manakobisa ihi manakone tihaboneke mata ya. Mera
nafawarake yama komaha ya. Tinafawahabanake, yama
komi mati tohaha kafama ya.
7 Hine kahiyararake kasiro ya. Yama tamaha kanikarake.
Yama nawaha tiyosehabone tike he ni ya, bisa, yawibone
karo waha kasiro ya. Ati boti ya hine kahiyararake, ati e
naro ahi: 'Owitare oke towisawa fana iitari ya. Oko yibote
ahabakara. Oyawaterabone oke', ati narake.
8 Makoni yama hiyara tamaha kakehaba amake he ni
ya, yama wehe oharia ya. Yawahaboneke. Tafebone
watamarihi naboneke. Ahaba naboneke. Yifo ya foya na
toyowaboneke. E ka Hiti Teoso kitehi ehene amaka, ihi
hiyara manakone hinahabihi karo".

9 "Bofe ka towisawa me ahi hiteha hote me hiwi ya me
ohi naboneke, me ka yinero totamatehi mati, ihi.
10 Me naohaboneke, kakatomati mati yama yabo ya, me
kakomeha mati, kokoriri ni ihi. Me ati yana naboneke, e
naro ahi: 'Yama hiyara nafiha kakeharake sitati ehebote
ya, Babironia ya, sitati kitaha ya. Tika yama hiyara
tamaha manakone Teoso nahabika, bahi ohari ya', me ati
naboneke".
11 "Yama tata me ohi, naboneke ihi me yawa mati, me ka
yama kakanikaba watamari karo, yama e naro ahi:
12 oro, barata, yati amosa, berora, makari amosa riyo
toha, makari mamawa na yoyoma karahama na toha,
makari seta toha, makari mamawa ni yokana toha, naro,
awa amosaro yoro tokanaro, mafi hiri ni toha, yoro
tokanaro, awa manakone nafiha hiri ni toha, yoro tokanaro,
borosi hiri ni toha, feho hiri ni toha, mamori hiri ni toha,
13 kanera, yamata tehe one, wami yoro tokanaro, fi, orifa
yehe, tiriko ka farina amosaro, tiriko noki, bowi mati, ofeya
mati, kafaro mati, kaho, yama aahi mati.
14 Me ati e naboneke ahi: 'Yama nofi mati tihateha fawa
narake. Tika yama amosa nafi oya kana fawa, narake. E
awamateraboneke', me ati naboneke".

15 "Yama tata afa yama me ta teha Babironia ihi me
ka yinero totamatehi me naohaboneke yama yabo ya, me

kakomeha mati Babironia kokoriri ni ihi. Me ohi naboneke,
me yawa mati.
16 Me ati e naboneke ahi: 'Yama hiyara nafiha kakeharake
sitati ehebote ya. Taiti ya makari riyo amosa tohaha me aka,
makari mamawa na yoyoma karahama na me aka, makari
mamawa ni yokana tohaha me aka, na me amake sitati ka
mati. Me ka makari oro kiha, yati amosa kiha, berora kiha,
na amake.
17 Me ka yama nafi ahabarake waha bahi ohari ya, yama
tamaharo', me ati naboneke".
"Me naohaboneke yama yabo ya, nafio hiti me toha, me
kibeteha me toha, nafio ka yama aahi me toha, me nafi, ma
ka yama me ahi teha mati.
18 Sitati toyowa hote me awaha me hora ni kitahaboneke,
me ati e na mati ahi: 'Sitati oneba watakere, e naro ahi,
sitati ehebote', me ati naboneke.
19 Me tati me mata naboneke, me ohi na mati, me yawa
mati, me ha na mati, me ati e na mati ahi: 'Yama hiyara
nafiha kakeharake sitati ehebote ya. Nafio hiti me nafi
honate me amake, sitati ka yinero tamehi ehene. Ahabarake
waha, bahi ohari ya', me ati naboneke", yama ati narake
neme karo.
20 "Neme ka me te toha, Teoso ka me te toha, Sesowi ka
yoyose me te toha, Teoso ati kakamina me te toha, na te
yayai nabone teke, sitati ihi, ahabaro. Teoso te manakone
nahabika waha, sitati nahabihari, tera me nofara me ka
sitati", yama ati narake.
21 Teoso nanarifa owa kitehi yati ehebote itihareka, yobe
biti nima naro. Koro hifeharake ma ya. Ati yana nareka.
"Sitati Babironia ehebote ahabi e naboneke ahi, kerewe
raro. Me hiwasimateraba amake.
22 Te one aba me teo namarihi, me ayakamarihi, faraota
me fo namarihi, torobeti me fo namarihi, naboneke. Yama
te ahi namaraba te amake. Tiriko te wari kanamarahaba te
amake, farinabana.
23 Nabarina hiri ni te kihamarabone teke. Te ka owa fane-
hibona ati watamarihi, te ka one fanahaba ati watamarihi
naboneke e fafana watamari karo. Te ka yama tata yama
tamaha me ta teha me amake, me nafi ka hiti me toha mati.
Tabora nafi ka me te keyehate te amake, yama te nakoroha
te. Makoni te ka sitati Teoso nahabihibonaka.
24 Afa sitati ya Teoso ati kakamina me toha, Teoso ka me
toha na me ame me wasiharake, me me waka hina mati. Me
waka teha me nafi ame me wasiharake fahi", ati nareka.

19

Ofeya fanabona ka amo ni kobo nareka.

1 Manakobisa me ati omitara oke neme ya, me tamaha
me ati nima me ati na mati. "Areroya. E ka Teoso kiti mati
tohaka. Era kakasoma amaka, amosari kasiro ya.
2 Ehene amosaka, me ihi hiyara manakone nahabihari,
fanawi me ka aahi tohaha ihi hiyara manakone nahabi nari.
Ihi bofe ka yama hiyara tamaha me hiri narake, me ahi
hinaharo. Ihi manakone hinahabiharake, he nanarifa mera
nahabiharo", me ati narake.
3 Me ati yana namatasaharake. "Areroya. Hote tokomisa-
harake. Haha yifo hiri ni owiteraboneke", me ati narake.
4 Bote 24 me toha yama 4 narawa na me foro narake Teoso
itari nokosi ya, he me kahiyara mati. Me ati yana narake.
"Ame. Areroya", me ati narake.
5 Faya yama ati omitara oke Teoso iitari beheri ya. "E ka
Teoso te kahiyarabone teke, he nanarifa me te tohaha te, te
nofahari, te nafi, te ka hiti me te toha, me one te toha na
te".
6 Me ati tamaha me ati omitara oke, faha sororo kani moni
nima me ati na mati, bahi ati kitehi ati nima me ati na mati.
"Areroya. E ka Hiti Teoso yama nafi yosewahaka waha, kiti
mati tohahari.
7 E ye nahi, e yayai na e. Amosabote tohehimona e ati
nebonaka. Ofeya fanabona ka amo ni kobo ka. Fatibone
hine hawa toniharake.
8 Teoso ati ehene makari riyo toha amosa akaharake,
oya kanaharo, biseba watararo", me ati narake. Makari
riyo tohaha Teoso ka me ka yama amosa amake, me hiri
hinaharo.
9 Teoso nanarifa owa hiyarareka, ati e nari ahi: "Rawi
tinahi haro. 'Me yayai naboneke, Teoso me ha hina mati, me
sawihabone mati Ofeya fanabona ka marina ya', tinahabone
tike yama hani ya". Owa hiyarareka tasa. "Teoso ati amaka,
keye hiri rari", ati nareka.
10 Osarisahara oke nokosi ya okahiyarebona ona owa. Ati
yana namatasahareka. "E rima tina ahi. Teoso ama okere
ha owa. Teoso nanarifa ama oke te nima Sesowi nonofa me
te, Sesowi ati te nofaha te. Tisahi Teoso nokosi ya. Sesowi
ati e nofi ya ati e kaminebanaka, Teoso Kanamori ehene",
ati nareka.

Kafaro sasawa owahara oke, e ka owa weye nari.

11 Faya neme naha kanani owahara oke. Kafaro sasawa
owahara oke. E ka owa itariareka mese ya. Ino amaka
hari, Teoso nofi fawa re amaka. Me one ihi manakone
nahabihibonaka, yama amosa hinama hiri nari. Mera
mowa, nebonaka.

12 Yifo oye nima noko nareka. Towisawa me tati bori
tamaha weye kanahareka. Ino kawanaka he ni ya, me one
ino hiwatorahari, ino watohari, fare.
13 Makari ama ya sa nifehani akahareka. Ino owa amaka,
Teoso ati.
14 Neme ka saotato me nafi yotoharake he nowati ya, me
naoria mati kafaro me sawawa na me mese ya. Makari
riyo amosa tohaha me akaharake, sawawa naro, biseba
watararo.
15 Yimawa inoha tasi tonaharake inohoti ya, tabora nafi
ka me tahibonehe.

"Mera yosehibonaka, hamahari",

Teoso ka yama hani ati te amake. Teoso kiti mati tohe ati
ehene mera nahabihibonaka, Teoso hamahari kasiro ya.
16 Ino kawanareka hinaka makari ya, ino e nari ahi,
towisawa me nafi ka towisawa tohahari, e ka Hiti me nafi
ka Hiti toha nari. Ino kawana nareka fanako ya.

17 Faya Teoso nanarifa owa owahara oke, warehari bahi
mese ya. Ati kitahareka, bani mera ha nari, me nahoha mati
neme ya. "Te kakehi, te nafi, Teoso ka marina ehebote ya.
18 Towisawa me ime te kabibeya. Saotato yoyose me ime
toha, me kitaha me ime toha, kafaro me ime toha, saotato
kafaro mese ya me naoria me ime toha, me nafi ime toha,
me yoro tokana mati, me ka yama aahi me toha, me ka yama
aahi me amara me toha, me honaha me toha, me honara me
toha na mati", ati nareka.

19 Faya yama irabori owahara oke bofe ka towisawa me
ya tabaharo, me ka saotato me toha na mati. Me me yoro
tokaniwamanike, he me mowa nabone mati hari, itariari
kafaro mese ya, hinaka saotato me ya tabahari.
20 Yama irabori me wataharake. Yama irabori ati
kakamina me wata narake, yama fotaha namoharo yama
irabori nokosi ya. Yama namoha mera keyeha amake,
me hani wataha mati, yama irabori kanamori nokosi ya
me foro na mati. Me koro hiwitikimarawaharake, yati
nikimarawaharo, yifo hiri ni rako tohaha ya, yati hatiha
kihaharo.
21 Hahi kafaro mese ya itari me one nahabi nareka hinaka
yimawa ya, aya tasi tonaharo he inohoti ya. Me ime bani
biti me me hikabarake. Me akara me tafi watomararake.

20

Satanaisi foyehibonaka ano 1000 tohaha ya.

1 Faya Teoso nanarifa owa owahara oke kisahari neme
ya, safi tama nari, hoti kowiha ka safi. Koheti kanafia tama
kana nareka.
2 Maka bote nafiha watahareka, hinamati, Satanaisi. Wete
hinaharake. Wete ni ka ano 1000 tohaharake.
3 Koro hinisarake hoti kowiha ya. Hoti noki bori bari
kawahame nokobi wari kawahareka, me se hikarabonehe,
1000 ano tohaha ya mera keyehamaribone karo, bofe ka
mati. 1000 ano nowati ya me miti hinihaboneke, wawama
kawahabonehe Teoso ati ehene.
4 Me owahara oke, me naoria mati towisawa ka katera
tamaha ya, me tamaha me ihi manakone me nahabihabone
mati, Teoso ati ehene. Me kanamori owahara oke, me tati
me ti hinahani mati, Sesowi ati nofi me fawa ri karo, Teoso
ati me kamina ni karo. Afa me foro ranike yama irabori
kanamori ya famaha nokosi ya, me hani watara mati me ate
ya, me mani toha na ya. Manakobisa me yati namaharake,
Kirisito ya me tabahabani mati, 1000 ano tohaha ya, me nafi
me yoseha mati.
5 Me one abohi yati namararake mata. Me yati nama-
haboneke 1000 ano tohaha nowati ya. Afa me ta me yati
nami tai tohahaboneke haro, 1000 ano tohaha nokosi ya.
6 Me yayai naboneke me yati nami tai tohaha mati,
Teoso ka me tohaha mati. Me ahabamaraboneke, me one
ahabamatasi ya. Teoso ya Kirisito me famaha me ka sasetoti
me me tohahaboneke, afa mati. 1000 ano tohaha ya Kirisito
ya me taba me nafi me yosehaboneke.

Satanaisi me koro nifeharake yifo hiri ni rako tohaha ya.

7 1000 ano ahaba nowati ya Satanaisi me miti toni-
haboneke Teoso ati ehene, wamebonaha. Fito tonehibonaka
kateya ya.
8 Faya tokehibonaka, mera keyehebonaha bofe ka tabora
nafi ka mati. Me ini amake haro, Koki me toha, Makoki me
toha na mati. Mera yoro tokanihibonaka, yama me mowa
nabone mati. Saotato me tamaharake, ma witi ka siki nima.
9 Wami nafi ya me yaka nawahareharake. Teoso ka
me tabori me moto kanarake, sitati Teoso hinofaro. Me
me mowa nabone neme ya yama hiri ni kisaha mera
nahabiharake.
10 Satanaisi me koro nifeharake yifo hiri ni rako tohaha
ya, yati hatiha kihaharo, hari, Satanaisi Teoso ka me amara
mera keyehari. Afa rako ya yama irabori he ati kakamina
ya famaha koro nifi hawa tokaharawa amake. Me kokoriri
ni fawa teraboneke fahi, yama wehe toha, yama soki toha
na ya.

Me nafi ihi manakone Teoso nahabihareka.

11 Faya Teoso itari owahara oke, towisawa iitari sasawa
kana na ya, kanafiaro. Wami fawa, neme fawa, narake,
ehene.
12 E abohi nafi owahara oke katera nokosi ya naoharo,
me ka hiti me toha, me one toha na mati. Yama hani
me se narawarake, haha yama me hiri hiteha tamine
kobobo ki karo. Yama hani one me se kawaha narake,
Teoso ya me taba me winatehabone me ini ka yama hani.
Me ihi manakone Teoso nahabihareka, me ihi yama hani
kaminarawi karo.
13 Ma ya me ahaba me toha, e abohi taboro ka me toha,
narake. Me nafi ihi manakone Teoso nahabihareka.
14 E abohi taboro ahabarake waha, me koro hifeharo
yifo hiri ni rako tohaha ya. Hinamati e ahababone era
yoyose me koro nife narake, yifo hiri ni rako tohaha ya.
Me ahabamatasahaboneke, yifo hiri ni rako tohaha ya.
15 Teoso ya me taba me winatehabone me ini ka yama
hani ya me ini kawanara me me were nifeharake, yifo hiri
ni rako tohaha ya.

21

Neme yati owa, wami yati owa, onahara oke.

1 Manakobisa neme yati owa wami yati owa onahara oke.
Haha neme ahaba haha wami ahaba na amake haro. Ma
ahaba na amake.
2 Teoso ka sitati Serosarei yati tohaha owahara oke
kisaharo neme ya, Teoso ni ya. Amosarake kasiro ya, e
ka yibotebone nima naro, hine hawa toniharo, makibona
hitihabonehe, me fafana ka yama ya.
3 Yama ati kitaha ati omitara oke Teoso iitari beheri ya,
ati e naro ahi: "Te awa haro. Teoso winawakabona, mera
kawinari. Hinaka yobe wareka me tabori ya. Hinaka
mebone me amake waha. Me ya tabawehibonaka. Me ka
Teoso tohawebonaka waha.
4 Me noki fehe nahokoriwehibonaka. Me ahabamater-
aboneke waha. Me yawamarihi, me ohi namarihi, me kome
watamarihi, naboneke. Yama bote fawa narake waha, nafi",
ati narake.
5 Hahi katera ya itari ati yana nareka, ati e nari ahi: "Kiki.
Yama nafi onihawaha okibone. Ati yana namatasareka.
Hani rawi tikanahi, owati keye tohateri karo".
6 Ati yana namatasareka, owa hiyarari. "Yama nafi hawa
tohake. Tai oha, oyoto one oke. Yana kani ka oha, nowati ka
oha one oke. Bakasi me awa me onafawahabone oke, me
yati namibone ka faha ya, faha hinita tohaharo.
7 Me owakawahabone oke, me kiti fawa ra mati. Me ka
Teoso ohahabone oke. Owa me abi nabisaboneke.

8 Haha yama hiyara hihiri me tohaha me ta me me
were nifehaboneke yifo hiri ni rako tohaha ya yati hatiha
kihaharo, me ahabamatasibone karo. Me watoha me toha,
owati me nofara me toha, yama habosia hihiri me toha, me
nanahabi me toha, me ka yibote amarawara aahi me toha,
me inamati haha me toha, yama kanamori nonofa me toha,
keye hihiri me nafi toha, na mati", ati nareka.

Teoso ka sitati kisaharake neme ya.

9 Teoso nanarifa aya bofe ka yama hiyara me hiri nabone
yama me sika na me ka owa kakehareka owa ni ya. Owa
hiyarareka, ati e nari ahi: "Ofeya fatibone onamoabone e
tofamamakiabone eke", ati nareka.
10 Owa towakareka atami nemeha ya, nafiharo, Teoso
Kanamori ehene ohaha owa. Owa namohareka Teoso ka
sitati ya, Serosarei tohaharo, kisaharo neme ya, Teoso ni
ya.
11 Oya kanaharake Teoso oya kane ehene. Yati amosa oya
kana oye nima oye narake. Yati yasibi toha mese mamawa
na nima mese narake, kowani ka awi hinaharo.
12 Sitati ka yama babari kana nafiharake, nemeharo.
Yama babari kana noki bori wani 12 narake. Fara nokobi
nima Teoso nanarifa me narake. Fara nokobi nima ini
kawani narake, Ihayeo me ate 12 na me ate ini.
13 Bahi kakamaki ka noki bori terei narake. Bahi totoka ka
noki bori terei toha, bahi beheri ka terei toha, bahi beheri
owa ka terei toha, narake.
14 Sitati ka yama babari kana itariarake, yati 12 na mese
ya. Fara yati nima ini kawani narake, Ofeya ka yoyose me
ini, me 12 na mati.
15 Efe Teoso nanarifa owa hiyare yama awe yama totomi
kana tohaha tama nareka, oro tohaharo, sitati tomi kabona
karo, nokobi toha, yama bari kani toha, naro.
16 Sitati wariri kawaharake, fai hinama tohaharo. Sitati
tomi kanareka yama awe ya. Yai toni ka tome 2400
kirometoro toha, enoki ka tome 2400 kirometoro toha, wai
ka tome 2400 kirometoro toha, narake.
17 Yama babari kana tomi kanahareka. Noki bayi ka tome
66 metoro toharake. Teoso nanarifa yama tomi kanareka
fara e ka yama totomi kana tome ya.
18 Yama babari kana yati amake, mamawa naro. Sitati oro
hinama amake, amosaro, hotoboni nima naro.
19-20 Yama babari kana mate kahatoarake yati amosa ya,
yoro tokanaro. Hani 12 narake, yati amosa tohaharo. Bofe
ka yati mese mamawa na toha, ketebe ka tetefo na toha,
tetefo na ketebe ka hohoto na toha, hohoto na nowati ka
tatati na toha, tatati na nowati ka mawara toha, mawara
nowati ka mamawa karahama na toha, mamawa karahama

na nowati ka totoba karahama na toha, totoba karahama
na nowati ka tatati karahama na toha, tatati karahama na
nowati ka totoba na toha, totoba na nowati ka hohoto na
toha, hohoto na nowati ka mamawa na toha, mamawa na
nowati ka yoyoma na toha narake.
21 Nokobi wani 12 narake. Berora fotaha oohariki na
nokobi toharawaharake, sasabohi naro. Hawi oro hinama
amake, hotoboni awi nima awi naro.
22 Teboro owarara oke sitati kari. Fare Teoso teboro
amaka, e ka Hiti, kiti mati tohahari, Ofeya ya famahari.
23 Bahi wehene watarihi, abariko wehene watarihi,
nareka. Fare Teoso wehene sitati waha kanahareka. Sitati
ka nabarina amaka, Ofeya.
24 Haha sitati me nafi waha kanahaboneke, bofe ka me
winaha mati. Bofe ka towisawa me ka yama amosa me
kakiaboneke sitati ya.
25 Nokobi boko nawahamaraboneke yama wa toni ya.
Yama wa toni ohariaboneke. Yama soki wataraboneke.
26 Tabora nafi ka yama amosa me kakiaboneke sitati ya.
27 Yama hiyara kakeraboneke haha sitati ya. Yama hiyara
hihiri me kakerihi naboneke sitati ya, keye hihiri me toha
na mati. Ha ita Ofeya ka yama hani ya me ini naha me ta
me kakehaboneke, Teoso ya me taba me winatehabone me
ini kawani ka yama hani.

22

1 Owa namo nareka faha ya, era hihiri nama ka faha.
Oya kanaharake hotoboni oya kani nima. Kisakiarake Teoso
iitari ya, Ofeya ya famahari.
2 Kaya narake sitati ka hawi nafiha tori ya. Faha witi
ya awa teme nikimaharake, era hihiri nama ka awa. Fare
abariko nima awa bono narake. Ano oharia ka bono 12
narake. Awa afe mera kasomaboneke, tabora nafi ka mati.
3 Yama Teoso hinofara watamaraboneke. Teoso itari-
bonaka fare iitari ya sitati ya, Ofeya ya famahari. E ka one
Teoso me kahiyaraboneke, he nanarifa mati.
4 Noko me hiwehibonaka. Ino kawanebonaka me ate ya.
5 Yama soki watamaraboneke. Bahi wehene me nofamar-
ihi, nabarina wehe me nofamarihi, naboneke. E ka Hiti
Teoso mera waha kanehibonaka. Me nafi yosi fara me
tohahaboneke.

Sesowi kamakabote nebona ati nareka.

6 Teoso nanarifa owa hiyarareka. "Haha okominaha keye
amakere. E ka Hiti Teoso owa yosehareka, he nanarifa owa.
He ati kakamina me tohaha me atibone kaminate amaka.
Tera onamoabone ati nareka, yama kaki kerewe rabone ya,
he te narifa te".

7 **"Owati timatahi. Kamakabote onahabone oke. Fara yama hani ati nima tiwehene ni ya Teoso tiwa nofehibonaka".**
8 Ati omitareka ha owa, Yowao owa, yama owa onaha owa. Yama omita yama owa oni ya osahara oke Teoso nanarifa teme nokosi ya, okahiyarebonaha, owa namohari afa yama ya.
9 Ati yana nareka owa hiyarari. "E rima tina fahi. Tisahabana tike Teoso ta nokosi ya, onokosi amara ya. Fara tiwa nima one oke. Teoso onarifa oke fara te nima, te one me ya te tabaha te, Teoso ati kakamina mati, haha yama hani ati nima me ihi na me toha na mati, me nafi", ati nareka.
10 Ati yana tasareka. "Yama hani moya tikariyahi, me hiwahabonehe. Yama onamoa kaki kerewe raboneke. Yama amo nibone yabokere.
11 Yama hiyara hihiri hine yama hiyara me hiri ke. Haha yama habosia hihiri hine yama habosia me hiri ke. Haha yama amosa hihiri hine yama amosa me hiri ke. Haha Teoso yama hinofa hihiri hine Teoso yama hinofa me hiri, ke", ati nareka.
12 **"Owati timitahi. Kamakabote onahabone oke. Me ihi manakone onahabihabone oke, me nafi.**
13 **Tai oha, oyoto one oke. Yana kani ka oha, nowati ka oha one oke".**
14 Me bori me soko na Teoso mera nofehibonaka. Awa boni me kabahaboneke. Afa awa boni e kabi ya e ahabaterabone eke Teoso ati ehene. Afa me tokiyomahaboneke sitati noki bori ya.
15 Yome me ta me nahokosahaboneke. Me inamati haha me toha, me ka yibote amara aahi me toha, me nanahabi me toha, yama kanamori nonofa me toha, keye hihiri me toha, na mati, keye me nofaha mati.
16 **"Sesowi ama oke ha owa. Owa nanarifa oyosehara oke, yama kaminebonaha, tabora nafi ka owa nonofa me himitabonehe. Tafi ka noti ama oke. Maya ama oke",** ati nareka.
17 Teoso Kanamori Sesowi fatibone ya famehi me ati e nineke ahi: "Tikamahi ahi", me ati nineke. Owati timita tiwati yana nahi. "Tikamahi", tinahi bisa. Bakasi tiwi ya tikehi he ni ya. Yati nami tinofi ya faha era hihiri nama tifahi. Hinita amake.

Yowao ka yama hani kaminematamonaka.

18 Oko yama hani Teoso ati kamininеke. Oko yama hani ati te miti ya, owati te mitahabone teke e naro ahi: yama ati one ya te kanawari ya Teoso tera kokoriri nihibonaka.

Te ehene e ni ya afa yama nawaha okomina te hiri nabone
teke Teoso ati ehene.
19 Haha yama hani kote te kakitibasi ya awa era hihiri
nama tohaha boni te kabarabone teke. Teoso ka sitati ya te
tokiyomarihi nabone teke, okominaharo yama hani ya.
20 Yama okomina kamine efe ati yana nareka. **"Kamak-**
abote onahabone oke. Keye amakere", ati nareka.
Ame. Ota ka Hiti Sesowi tikamahi, onahara oke.
21 E ka Hiti Sesowi yahebonaka te ni ya, te nafi.